നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

കങ്ഖാവിതരണീപുരാണ-ടീകാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

ബുദ്ധം ധമ്മഞ്ച സങ്ഘന്തി-ആദിനാ യാ പകാസിതാ;
ഭദന്തബുദ്ധഘോസേന, മാതികാട്ഠകഥാ സുഭാ;
തസ്സാ ഹി ലീനപദം വി-കാസനകോയമാരമ്ഭോ.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

വിപ്പസന്നേനാതി വിവിധപ്പസന്നേന. കഥം? ''ഇതിപി സോ…പേ॰… ബുദ്ധോ ഭഗവാ, സ്വാക്ഖാതോ…പേ॰… വിഞ്ഞൂഹി, സുപ്പടിപന്നോ…പേ॰… ലോകസ്സാ''തി (അ॰ നി॰ ൬.൧൦) ഏവമാദിനാ. **''ചേതസാ''**തി വുത്തത്താ തീസു വന്ദനാസു ചേതോവന്ദനാ അധിപ്പേതാ. തന്നിന്നതാദിവസേന കായാദീഹി പണാമകരണം **വന്ദനാ,** ഗുണവസേന മനസാപി തഥാവ കരണം **മാനം,** പച്ചയപ്പടിപത്തിയാദീഹി പൂജാകരണം **പൂജാ,** പച്ചയാദീനം അഭിസങ്ഖരണം സക്കച്ച കരണം **സക്കാരോ,** തേസം. **ഭാജന**ന്തി ആധാരോ, അധികരണം വാ.

ഥേരാ മഹാകസ്സപാദയോ, തേസം വംസോതി **ഥേരവംസോ,** ആഗമാധിഗമസമ്പദായ തസ്സ വംസസ്സ പദീപഭൂതാതി ഥേരവംസപ്പദീപാ, തേസം **ഥേരവംസപ്പദീപാനം**. അസംഹീരത്താ **ഥിരാനം**. **വിനയക്കമേ**തി വിനയപിടകേ, ആരമ്ഭാനുരൂപവചനമേതം. സുത്താഭിധമ്മേസുപി തേ ഥിരാ ഏവ. ''ബുദ്ധം ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച പുബ്ബാചരിയസീഹാനഞ്ചാ''തി അവത്വാ കസ്മാ വിസും വുത്തന്തി ചേ? പയോജനവിസേസദസ്സനത്ഥം. വത്ഥുത്തയസ്സ ഹി പണാമകരണസ്സ അന്തരായനിവാരണം പയോജനം അത്തനോ നിസ്സയഭൂതാനം ആചരിയാനം പണാമകരണസ്സ ഉപകാരഞ്ഞുതാദസ്സനം. തേന ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച വന്ദിത്വാ, ച-സദ്ദേന പുബ്ബാചരിയസീഹാനഞ്ച **നമോ** കത്വാതി യോജനാ. അഥ വാ **''വന്ദിത്വാ''**തി ചേതോവന്ദനം ദസ്സേത്വാ തതോ **''നമോ കത്വാ''**തി വാചാവന്ദനാ, **''കതഞ്ജലീ''**തി കായവന്ദനാപി ദസ്സിതാതി യോജേതബ്ബം.

ഇദാനി അഭിധാനപ്പയോജനം ദസ്സേതും **''പാമോക്ഖ''**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **പാമോക്ഖ**ന്തി പധാനം. സീലഞ്ഹി സബ്ബേസം കുസലധമ്മാനം പധാനം ആദിഭാവതോ. യഥാ ച സത്താനം ഖജ്ജഭോജ്ജലേയ്യപേയ്യവസേന ചതുബ്ബിധോപി ആഹാരോ മുഖേന പവിസിത്വാ അങ്ഗമങ്ഗാനി ഫരതി, ഏവം യോഗിനോപി ചാതുഭൂമകം കുസലം സീലമുഖേന പവിസിത്വാ അത്ഥസിദ്ധിം സമ്പാദേതി. തേന വുത്തം **''മുഖ''**ന്തിആദി. അഥ വാ **മുഖന്തി** ഉപായോ, തേന **മോക്ഖപ്പവേസായ** നിബ്ബാനസച്ഛികിരിയായ മുഖം ഉപായോതി അത്ഥോ. മഹേസിനാ യം പാതിമോക്ഖം പകാസിതന്തി സമ്ബന്ധോ. മഹന്തേ സീലാദിക്ഖന്ധേ ഏസി ഗവേസീതി **മഹേസി**.

സൂരതേന നിവാതേനാതി ''തത്ഥ കതമം സോരച്ചം? യോ കായികോ അവീതിക്കമോ''തിആദിനാ (ധ॰ സ॰ ൧൩൪൯) സൂരതേന, നീചവുത്തിനാ

മാനുദ്ധച്ചവസേന അത്താനം അനുക്ഖിപനഭാവേന നിവാതേന. **വിനയാചാരയുത്തേന** ചാരിത്തവാരിത്തേഹി യുത്തേന. “സോണത്ഥേരേന യാചിതോ”തി അവത്വാ **“സൂരതേനാ”**തിആദി കസ്മാ വുത്തം, കിം ദുസ്സീലേന വാ ദുട്ഠേന വാ അലജ്ജിനാ വാ യാചിതേന വണ്ണനാ കാതും ന വട്ടതീതി ചേ? ന ന വട്ടതി. ഥേരസ്സ വചനം പടിക്ഖിപിതും ന സക്കാ, ഏവരൂപഗുണോ ഥേരോവ, യാചനവസേന കത്തബ്ബോ ആദരേനാതി ദസ്സേതും വുത്തം.

നാമേനാതി അത്തനോ ഗുണനാമേന. സദ്ദലക്ഖണസുഭതോ, വിനിച്ഛയസുഭതോ, വിഞ്ഞേയ്യസുഭതോ ച **സുഭം**.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിദാനവണ്ണനാ

“ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതി, തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമി…പേ… തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ”തി വത്വാ “ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാന”ന്തിആദിനാ നയേന വുത്തം. ഏത്ഥേവ യാവതതിയാനുസാവനകഥാവസാനേ അഥ ഖോ ഉദ്ദേസകാലേ “ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീ”തി വത്വാ “ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാനം. തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ”തിആദിനാ നയേന ആഗതം. ഉപോസഥക്ഖന്ധകേപി ഏവമേവ ആഗതം. തത്ഥ പുബ്ബേ വുത്തം പച്ഛാ ആഗതസുത്തേന വിരുജ്ഝതി. തസ്മാ യഥാ ന വിരുജ്ഝതി, തഥാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഏവം ന വിരുജ്ഝതീതി ഏകേ. കഥം? “ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീ”തി വത്വാ “ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാനം. തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ”തിആദിനാ സുഉദ്ദിട്ഠം ഹോതീതി ഏതം ഉദ്ദേസലക്ഖണം ഇധാപി ഖന്ധകേപി വുത്തത്താ. തസ്മാ “ഫാസു ഹോതീ”തി വത്വാ “തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ”തി വുത്തട്ഠാനേ അവുത്തമ്പി ആനേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. കസ്മാ? ഇധ നിദാനം ന ദസ്സിതം, ഉദ്ദേസോ ഉദ്ദേസകാലേ ഉദ്ദിസിതബ്ബലക്ഖണസ്സ തത്ഥ വുത്തത്താ. അപിച “നിദാനുദ്ദേസോ”തി പദം ഉദ്ധരിത്വാ നിദാനുദ്ദേസം ദസ്സേതുകാമോപി “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ…പേ… ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീ”തി പാഠവസേന ആഗതം നിദാനം നിട്ഠാപേത്വാ ഉപരി അട്ഠകഥാവസേന യോജേതബ്ബം പാളിം ഇധ യോജേത്വാ “തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമി…പേ… ധാരയാമീ”തി നിദാനപാളിം പരിപുണ്ണം കത്വാ പുന “തത്ഥ നിദാനുദ്ദേസോ”തി ഉദ്ധടപദവസേന സങ്ഖേപതോ നിദാനുദ്ദേസലക്ഖണം ദസ്സേതും “ഏവമേതം ധാരയാമീ”തി വത്വാ “ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാന”ന്തിആദി വുത്തം, തസ്മാ ഏവം ഉപരി ച ഖന്ധകേ ച, അഥ ഖോ ഉദ്ദേസകാലേ “ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീ”തി വത്വാ “ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാനം. തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ”തിആദി നിദാനുദ്ദേസോവ ദസ്സിതോ, ന നിദാനം.

സവനാണത്തിവചനന്തി ഏത്ഥ സങ്ഘനവകതരേന വത്തും അയുത്തന്തി ചേ? യുത്തമേവ. “പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന ഏവം വത്തബ്ബ”ന്തി ഭഗവതാ വുത്തത്താ ഭഗവതോവ **ആണത്തി**, ന ഉദ്ദേസകസ്സ. ഇധ നവകതരവസേന വുത്തം. ഥേരോപി പന ഉദ്ദിസിതും ലഭതീതി ദസ്സനത്ഥം **“ഥേരാധികം പാതിമോക്ഖ”**ന്തി വുത്തം. ഇമിനാ സുത്തേന നവകതരോ ന ലഭതീതി ചേ? തം ദസ്സേതും **“യോ തത്ഥ ഭിക്ഖൂ”**തിആദി വുത്തം.

യഥാ ചതുവഗ്ഗേന ഠപേത്വാ ഉപസമ്പദാപവാരണാഅബ്ഭാനാനി സബ്ബം സങ്ഘകമ്മം കാതും വട്ടതി, ഏവം "അതിരേകവീസതിവഗ്ഗേന ഇമം നാമ കമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി അവത്വാ അതിരേകവചനത്താ അഞ്ഞം അത്ഥം സൂചേതി, കിം തന്തി **"ചതുവഗ്ഗാദിനാ"**തിആദി. തഞ്ഹി തേഹി ഏവ സിദ്ധം. കഥം? ചതുവഗ്ഗേന ഉപസമ്പദാപവാരണാ...പേ॰... വീസതിവഗ്ഗേന ന കിഞ്ചി സങ്ഘകമ്മം കാതും ന വട്ടതീതി. ഏത്ഥ "ദസവഗ്ഗേന അബ്ഭാനകമ്മമത്തം ഠപേത്വാ"തി വദന്തേന ചതുപഞ്ചവഗ്ഗേന കരണീയാനിപി ദസവഗ്ഗേന കാതും അനുഞ്ഞാതാനി. തസ്മാ അതിരേകേന വട്ടതീതി ദീപിതം, "ഠപേത്വാ"തി വചനേന ഊനതരേന ന വട്ടതീതി ദീപിതമേവ. തസ്മാ ന വത്തബ്ബം അതിരേകവീസതിവഗ്ഗോതി ചേ? വത്തബ്ബമേവ. ചതുപഞ്ചവഗ്ഗേന കത്തബ്ബം ഛസത്തഅട്ഠനവവഗ്ഗേന കാതബ്ബന്തി ച, ദസവഗ്ഗേന കാതബ്ബം ഏകാദസദ്വാദസ... പേ॰... ഏകൂനവീസതിവഗ്ഗേന കാതബ്ബന്തി ച ദീപിതം. ഊനതരേന ന വട്ടതീതി ദീപിതം പാകടതോ. സബ്ബപ്പകാരേന പന അതിരേകവീസതിഅനതിരേകവീസതിവഗ്ഗേ വുത്തേപി ദീപിതം ഹോതീതി **വജിരബുദ്ധിത്ഥേരേന** ലിഖിതം. ഇതോ പട്ഠായ "ലിഖിത"ന്തി വുത്തേ വജിരബുദ്ധിത്ഥേരേനാതി ഗഹേതബ്ബം.

സചേ അനുപോസഥേപി വട്ടേയ്യ, "ഉപോസഥം കരേയ്യാ"തി ന വദേയ്യ, യസ്മാ അനുപോസഥേ കാതും ന വട്ടതി, തസ്മാ "അജ്ജുപോസഥോ"തി വത്വാ പുന **"ഉപോസഥം കരേയ്യാ"**തി വുത്തം. "പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാ ഏവാ"തി അവധാരണം തതോ പരം പവാരണാദിവസസ്സ നത്ഥിതായ കതം. ഉദ്ധം പകതിഉപോസഥേ വുത്തേന പകതിചാരിത്തേന സദ്ധിം **ഇദമ്പി**.

"നിമിത്തേന നിമിത്തം സമ്ബന്ധിത്വാ"തി ന വത്തബ്ബം "തിവിധസമ്പത്തിയുത്താ"തി വുത്തത്താതി ചേ? വത്തബ്ബമേവ. കസ്മാ? തിവിധസമ്പത്തി നാമ നിമിത്തസമ്പത്തി, പരിസാസമ്പത്തി, കമ്മവാചാസമ്പത്തീതിആദിം വത്വാ "നിമിത്തസമ്പത്തി നാമ പബ്ബതനിമിത്തം, പാസാണനിമിത്ത"ന്തിആദി വുത്തം, ന നിമിത്തേന നിമിത്തസമ്ബന്ധനം വുത്തം. അപിച "തിവിധസമ്പത്തിയുത്താ"തി സമ്പയോഗങ്ഗേസു ദസ്സേത്വാ പുന തമേവ പഹാനങ്ഗേസു ദസ്സേതും "നിമിത്തേന നിമിത്തം സമ്ബന്ധിത്വാ"തി വുത്തം. നദിസമുദ്ദജാതസ്സരേസു സമ്മതസീമാതോ കമ്മാനി ന വിപജ്ജന്തി ഉദകുക്ഖേപസീമത്താതി "വിപത്തിസീമായോ നാമാ"തി കസ്മാ വുത്താതി ചേ? സേസലക്ഖണാനി സമ്പാദേത്വാ നദിയം സീമായ ബദ്ധായ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ സീമാഗതത്താ പുന തം നദിം അന്തോ കത്വാ തളാകേ കതേ സചേ തസ്സാ സീമായ കമ്മം കാതും വട്ടേയ്യ, സീമാതോ കമ്മാനി ന വിപജ്ജേയ്യും. യസ്മാ പന ഏവം കാതും ന വട്ടതി, തസ്മാ "ഉദകുക്ഖേപസീമത്താ"തി വുത്തം അകാരണം.

വീസതിവഗ്ഗകരണീയത്താ സങ്ഘകമ്മസ്സ കമ്മാരഹേന സദ്ധിം **ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും ന സക്കോന്തീ"**തി വുത്തം, സുഖനിസജ്ജാവസേന നിസീദിതുന്തി അധിപ്പായോ. "പരിമണ്ഡലാകാരേന നിസീദിതു"ന്തി അട്ഠകഥായം വുത്തം. **തിയോജനം അതിക്കമിത്വാ**തി മജ്ഝേ ഠത്വാ ദിയഡ്ഢം കത്വാ തിയോജനം. കോണതോ ഹി കോണം തിയോജനം അതിക്കാമേതി, ആപത്തിഞ്ച ആപജ്ജതി, സീമാ ച അസീമാ ഹോതി. **കിത്തേത്വാ**തി നിമിത്താനി

സമ്പന്നാനിപി അഞ്ഞമഞ്ഞനാമവിപരിയായേന, അനിമിത്താനം നാമേഹി ച കിത്തേത്വാതി അത്ഥോ.

രാസികതം പംസുപി രുക്ഖേസു ജാതേസു **സുദ്ധപംസുപബ്ബതോ** ഹോതി. **ഗുളപിണ്ഡപരിമാണോ** ഥൂലതായ, ന തുലഗണനായ. **ഭൂമിയം പതിട്ഠിതോ"**തി ഇമിനാ കുടസരാവാദീസു രോപിതം പടിക്ഖിപതി, തതോ അപനേത്വാ പന തങ്ഖണമ്പി ഭൂമിയം രോപിതോ വട്ടതി. നവമൂലസാഖാനിഗ്ഗമനം പന അകാരണം. ഖന്ധം ഛിന്ദിത്വാ രോപിതേ പന ഏതം യുജ്ജതി. **സൂചിദണ്ഡകപ്പമാണോ** കനിട്ഠങ്ഗുലിപരിമാണമത്തോ. **"അട്ഠങ്ഗുലുബ്ബേധോ"**തി ഇമിനാ ഉബ്ബേധോ പരിച്ഛിന്നോ ഹോതി, **"ഗോവിസാണമത്തോ"**തി ഇമിനാ പരിണാഹോ. "ഏവം സന്തേപി ഗോവിസാണപരിണാഹേ പരിച്ഛേദോ നത്ഥി, തസ്മാ ഖുദ്ദകോപി മഹന്തോപി വട്ടതി ഏവാതി വദന്തി.

ജാതസ്സരേ പരിപുണ്ണമേവ ഉദകം നിമിത്തൂപഗം ദിസ്വാ അപരിപുണ്ണം അന്തരാ ഠിതിഭൂതം "ജാതസ്സരേ സമ്മതാ"തി വുത്തം വിപത്തിം ന ആപജ്ജതീതി "നദിയാ സമ്മതാ, സമുദ്ദേ സമ്മതാ, ജാതസ്സരേ സമ്മതാ"തി ഏത്ഥാപി ലോണീ ന ഗഹിതാ. **ബദ്ധസീമം വാ നദിസമുദ്ദജാതസ്സരേ വാ അനോക്കമിത്വാ**തി ഏത്ഥാപി "നദിയാ വാ, ഭിക്ഖവേ, സമുദ്ദേ വാ ജാതസ്സരേ വാ"തി (മഹാവ॰ ൧൪൭) ഏത്ഥാപി ന ഗഹിതാ. തസ്മാ ലോണീ ന അബദ്ധസീമാതി ചേ? അബദ്ധസീമാവ. "യോപി നദിം വാ സമുദ്ദം വാ ഭിന്ദിത്വാ നിക്ഖന്തഉദകേന കതോ സോബ്ഭോ ഏതം ലക്ഖണം പാപുണാതി, അയമ്പി ജാതസ്സരോയേവാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) വുത്തത്താ ജാതസ്സരഗ്ഗഹണേന ഗഹിതാതി തത്ഥ തത്ഥ അവുത്താ. "യാവതികാ തസ്മിം ഗാമഖേത്തേ"തി വുത്തത്താ അഞ്ഞമ്പി ഗാമം അന്തോ കത്വാ സമാനസംവാസകസീമാസമ്മന്നനകാലേ തസ്മിം ഗാമേ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തു വാ മാ വാ, വട്ടതി. അവിപ്പവാസസീമാസമ്മന്നനകാലേ ആഗന്തബ്ബമേവ.

അഗമനപഥേസൂതി ഏത്ഥ ഏകദിവസേന ഗന്ത്വാ പച്ചാഗന്തും അസക്കുണേയ്യട്ഠാനേതി വദന്തി, ബദ്ധസീമാഭാവം പടിക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ.

"സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ"തി വുത്തത്താ സബ്ബദിസാസു ഗഹേതബ്ബമേവാതി ചേ? യതോ ലബ്ഭതി, തതോ ഗഹേതബ്ബോ "യസ്മിം പദേസേ പകതിവീചിയോ ഓത്ഥരിത്വാ സണ്ഠഹന്തി, തതോ പട്ഠായ കപ്പിയഭൂമി, തത്ഥ ഠത്വാ ഉപോസഥാദികമ്മം കാതും വട്ടതീ"തി വുത്തത്താ. അനുബന്ധോ അഡ്ഢമാസോ **അനഡ്ഢമാസോ,** അഡ്ഢമാസസ്സ വാ അനു. **യോ പന കേനചി** അന്തമസോ തിരച്ഛാനേനപി **ഖണിത്വാ അകതോതി** അധിപ്പായോ.

"അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപി കമ്മം കോപേതീ"തി വുത്തത്താ അതിക്കമിത്വാ ഠിതോ ന കോപേതീതി ദീപിതമേവ ഹോതീതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ,** തം പന "ദ്വിന്നം ഉദകുക്ഖേപാനം അന്തരേ അഞ്ഞോ ഏകോ ഉദകുക്ഖേപോ ഉപചാരത്ഥായ ഠപേതബ്ബോ"തി വചനേന വിരുജ്ഝതി. **സമന്തപാസാദികായഞ്ഹി** "അഞ്ഞം തത്തകംയേവാ"തി പദം നത്ഥി. തസ്മാ തസ്സാധിപ്പായോ പരിയേസിതബ്ബോ. അന്തോഉദകുക്ഖേപസീമായ ഉപചാരത്ഥായ ഠപിതം ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഥേരേന അഞ്ഞഥാ പപഞ്ചിത്വാ ലിഖിതം.

“സഭാഗവത്ഥുനാ ലഹുകാപത്തി”ന്തി വുത്തത്താ സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം ആരോചേതും വട്ടതീതി ചേ? ന വട്ടതി ദേസനാഗാമിനിം സന്ധായ ഇധ വുത്തത്താ. തസ്മാ എവ **സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ** “സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം ആപന്നസ്സ പന സന്തികേ ആവികാതും ന വട്ടതി. സചേ ആവികരോതി, ആപത്തി ആവികതാ ഹോതി, ദുക്കടാ പന ന മുച്ചതീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) വുത്തം. യഥാ സങ്ഘേന “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ…പേ॰… പടികരിസ്സതീ”തി വത്വാ ഉപോസഥം കാതും ലഭതി, ഏവം തീഹി ദ്വീഹിപി അഞ്ഞം സുദ്ധം പസ്സിത്വാ “പടികരിസ്സാമാ”തി വത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. ഏകേനാപി “പരിസുദ്ധം ലഭിത്വാ പടികരിസ്സാമീ”തി ആഭോഗം കത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതീതി. അട്ഠകഥായമ്പി “സാമന്തോ ഭിക്ഖു ഏവമസ്സ വചനീയോതി എത്ഥ സഭാഗോ ഏവ വത്തബ്ബോ. വിസഭാഗസ്സ ഹി വുച്ചമാനേ ഭണ്ഡനകലഹസങ്ഘഭേദാദീനിപി ഹോന്തി, തസ്മാ തസ്സ അവത്വാ ഇതോ വുട്ഠഹിത്വാ പടികരിസ്സാമീ”തി ആഭോഗം കത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്ത”ന്തി വത്വാ തസ്സ അപ്പടിക്ഖിത്തത്താ വട്ടതീതി ദീപിതമേവ. **“യദാ അഞ്ഞം സുദ്ധം ഭിക്ഖും അനാപത്തികം പസ്സിസ്സതി, തദാ തസ്സ സന്തികേ”തി** വുത്തത്താ ലഹുകസ്സേവ അനുഞ്ഞാതത്താ **സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ** വുത്തത്താ സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം പന ഞത്തിയാ ആരോചേത്വാ ഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതി.

ദേവബ്രഹ്മാ പന “തിരച്ഛാനഗതോ”തി പദം ഠപേത്വാ യേന കേനചി പദേന അസങ്ഗഹിതാപി ഇമിനാ സങ്ഗഹിതാതി ദസ്സനത്ഥം **“യസ്സ ഉപസമ്പദാ പടിക്ഖിത്താ”**തി വുത്തം.

“ചാതുമാസിനിയം പന പവാരിതാനം സന്തികേ അനുപഗതേന വാ ഛിന്നവസ്സേന വാ വുട്ഠവസ്സേന വാ”തി അവത്വാ **“അനുപഗതേന വാ ഛിന്നവസ്സേന വാ”**തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. വുട്ഠവസ്സോ പന തസ്മിം കാലേ അനുപഗതത്താ “അനുപഗതോ”തി സങ്ഖ്യം ഗതോതി. സബ്ബായ വുട്ഠിതായ സബ്ബേ വുട്ഠഹിത്വാ ഗതേ സന്നിപാതേതും ന സക്കാ, ഏകച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ പാരിസുദ്ധിം ആരോചേതും വട്ടതീതി വദന്തി. കസ്മാ? ഞത്തിം ഠപേത്വാ കത്തബ്ബസങ്ഘകമ്മാഭാവാ വഗ്ഗം ന ഹോതീതി. പവാരണായപി ഏസേവ നയോ. അയഞ്ഹേത്ഥ വിസേസോ - സചേ പുരിമികായ ഉപഗതേഹി പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ ഥോകതരാ ചേവ ഹോന്തി സമസമാ ച, സങ്ഘപവാരണായ ച ഗണം പൂരേന്തി, സങ്ഘപവാരണാവസേന ഞത്തി ഠപേതബ്ബാതി. **“ഏകോവ ഭിക്ഖു ഹോതി…പേ॰… അഞ്ഞേസം അനാഗതഭാവം ഞത്വാ”**തി വുത്തത്താ അധിട്ഠാനുപോസഥം സീമം പവിസിത്വാ കാതും ന സക്കാതി വദന്തി.

“കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ച”ന്തി ഇദം ന ഞത്തിം ഠപേത്വാ വത്തബ്ബം. തഞ്ഹി ഞത്തിതോ പുരേതരമേവ കരീയതി. തസ്മാ “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ചം, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ല”ന്തി വത്തബ്ബം സിയാതി. തഥാപി ന വത്തബ്ബം. ന ഹി തം ഞത്തിയാ അന്തോ കരീയതീതി. ഏവം സന്തേ നേതം വത്തബ്ബന്തി ആപജ്ജതി പയോജനാഭാവാതി ചേ? ന, യഥാഗതട്ഠാനേ ഏവ വത്തബ്ബതോ, പരപദാപേക്ഖതായാതി വുത്തം ഹോതി. ഇദം പുബ്ബകിച്ചം അകത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കരോന്തോ സങ്ഘോ, പുഗ്ഗലോ വാ ഠപനക്ഖേത്താതിക്കമേ ആപജ്ജതി. തസ്മിഞ്ഹി ഖേത്തേ അതിക്കന്തേ

സമ്മജ്ജനാദികരണേ ആപത്തിമോക്ഖോ ന ഹോതി ഉപോസഥകമ്മതോ പുബ്ബേ കത്തബ്ബകമ്മാകരണപച്ചയത്താ തസ്സാ ആപത്തിയാ. ന സാ കമ്മപരിയോസാനാപേക്ഖാ ഏത്ഥാഗതസമ്പജാനമുസാവാദാപത്തി വിയ, തസ്മാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ ഭിക്ഖു "പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥാ"തി വത്തുകാമോ പഠമമേവ പാരിസുദ്ധാപാരിസുദ്ധിപച്ചയം പുബ്ബകിച്ചം സരാപേതി. തഞ്ഹി കതം പാരിസുദ്ധിപച്ചയോ ഹോതി, അകതം അപാരിസുദ്ധിപച്ചയോ. തേനേവ ഉഭയാപേക്ഖാധിപ്പായേന കതം, ന കതന്തി അവത്വാ "കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ച"മിച്ചേവാഹ. തത്ഥ അകതപക്ഖേ താവ പാരിസുദ്ധിആരോചനക്കമനിദസ്സനത്ഥം പരതോ "യസ്സ സിയാ ആപത്തി, സോ ആവികരേയ്യാ"തി ച, കതപക്ഖേ "അസന്തിയാ ആപത്തിയാ തുണ്ഹീ ഭവിതബ്ബ"ന്തി ച വക്ഖതി.

"സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി സന്നിപതിത്വാ"തി ച, "ഉപോസഥകരണത്ഥം സന്നിപതിതേ സങ്ഘേ ബഹി...പേ०... അദേന്തേന ഛന്ദോ ദാതബ്ബോ"തി ച വദന്തി. അസന്നിപതിതേപി പന വട്ടതി. ഇദഞ്ഹി ഛന്ദദാനസമയദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഉപോസഥകരണത്ഥം സന്നിപതിതേ സങ്ഘേ ബഹി ഉപോസഥം കത്വാ ആഗതസ്സ കത്തബ്ബാകാരദസ്സനത്ഥഞ്ച വുത്തം. പധാനഘരവാസിനോ പധാനഘരം പവിസിതുകാമാ അത്തനോ സഭാഗഭിക്ഖൂനം ഛന്ദം ദത്വാ സചേ സങ്ഘോ സന്നിപതതി, "മയ്ഹം ഛന്ദോ ആരോചേതബ്ബോ"തി വത്വാ പധാനഘരം പവിസന്തി. അയം സീഹളദീപേ പയോഗോ. ആരോചേന്തേന പന സന്നിപതിതേ ആരോചേതബ്ബം. പഞ്ചസു ഭിക്ഖൂസു ഏകസ്മിം വിഹാരേ വസന്തേസു ഏകസ്സ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ആഹരിത്വാ ചതുന്നം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും അനുഞ്ഞാതത്താ സന്നിപതിതേ ഛന്ദോ ഗഹേതബ്ബോ ആരോചേതബ്ബോതി വചനം നിരത്ഥകം വിയ. "ഥേയ്യസംവാസകോ പടിജാനാതീതി (മഹാവ० ഫ്ഫ്ഫ) വചനതോ സാമണേരേന ആഹടാപി വട്ടതി. കമ്മം ന കോപേതീ"തി ച, "സചേ പുബ്ബേ ഛന്ദം ദത്വാ ബഹിസീമാഗതോ പുന പവിസതി, പച്ഛാ ഛന്ദഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി, തസ്സ പയോഗോ സീമാസമ്മുതിവസേന വേദിതബ്ബോ"തി ച "ഛന്ദദാനേ തിക്ഖത്തും വചനേ ഇദം പയോജനം - പഠമം സമഗ്ഗഭാവം, ദുതിയം പച്ഛാ വിധാതബ്ബഭാവം, തതിയം ഛന്ദഹാരകസ്സ ദുക്കടമോചനം ദീപേതീ"തി (വജിര० ടീ० മഹാവഗ്ഗ ഫ്ഫ്ഫ) ച ലിഖിതം. **ബിളാലസങ്ഖലികാ**ബദ്ധാവ ഹോതി അന്തോഗേഹേ ഏവ സമ്പയോജനത്താ, യഥാ സാ ന കത്ഥചി ഗച്ഛതി, തഥാ സാപി ന കത്ഥചി ഗച്ഛതീതി അധിപ്പായോ. ഇതരഥാ വിസേസനം നിരത്ഥകം ഹോതീതി ആചരിയേന ഗഹിതം.

"ന ഹി തം അകത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതീ"തി പുബ്ബേ ദസ്സിതത്താ "ഇദമ്പി ഹി ഉഭയ"ന്തി കസ്മാ വുത്തന്തി ചേ? സേസാനി ഥേരേന ആണത്തേന കാതബ്ബാനി ദസ്സിതാനി, ഇമേ പന ദ്വേ ഥേരേന വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന വാ ഞത്തിട്ഠപനകേന വാ യേന വാ തേന വാ കാതബ്ബാനീതി ച, സമ്മജ്ജനാദീനി തത്ഥ തത്ഥ താദിസാനി പയോജനാനി നിപ്ഫാദേന്തി, ഇമേ പന ദ്വേ തത്ഥ തത്ഥ ന കിഞ്ചി കമ്മം സാധേന്തി, തസ്മാ "കിം ഇമിനാ"തി അവത്വാ കാതബ്ബമേവാതി ദസ്സേതുഞ്ച **"ഇദമ്പി ഹി ഉഭയ"**ന്തിആദി വുത്തം. **"ആയസ്മന്താനം പാദേ വന്ദതീ"**തി ഗണവസേന വത്വാ പുഗ്ഗലവസേന ന വുത്തം തേന ആരോചേതബ്ബസ്സ അഞ്ഞസ്സ അഭാവാ.

സങ്ഘസ്സ ഉദ്ദിട്ഠം ഹോതീതി സങ്ഘേന ഉദ്ദിട്ഠം ഹോതീതി അത്ഥോ. **സമഗ്ഗസ്സ ഹി സങ്ഘസ്സാ**തി എത്ഥ സമഗ്ഗഭാവസ്സ കായസാമഗ്ഗികാരണത്താ നത്ഥി ദോസോതി ചേ? തം ന, ഉദ്ദേസേപി സവനേപി സമഗ്ഗഭാവസ്സ ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ''തി ഹി ഇമിനാ ചിത്തസാമഗ്ഗിം ദീപേതി സവനേ സബ്ബേഹി ഏകീഭൂതഭാവതോ.

സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി എത്ഥ അനാദരിയവസേന ആപജ്ജന്തോ ഏവ അലജ്ജീ ഹോതി, ന ഇതരോതി. **ആപത്തിം പരിഗൂഹതീ**തി എത്ഥ ലജ്ജായ പരിഗൂഹന്തോ അലജ്ജീ ന ഹോതി, 'കിം ഇമിനാ'തി അനാദരിയവസേന പരിഗൂഹന്തോ ഹോതീ''തി ച ലിഖിതം.

''സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാന''ന്തി ന വത്തബ്ബം, ''ഛന്ന''ന്തി വത്തബ്ബന്തി ചേ? സത്തന്നമേവാതി വത്തബ്ബം. പാരാജികാപത്തിം ആപന്നോ ഹി സചേ അത്തനോ സാപത്തികഭാവം പകാസേതി, സങ്ഘസ്സ ച ഉപോസഥോ സമ്പജ്ജതി, തസ്സ ച ഗിഹിഭാവേന വാ സാമണേരഭാവേന വാ സുദ്ധി ഹോതീതി.

ഏകച്ചേ ആചരിയാ നാമ ധമ്മഭാരികോ കിര ആചരിയോ. കസ്മാ ഏവം വുത്തന്തി ചേ? **യാവതതിയാനുസാവനാ** നാമ തിക്ഖത്തും വചനം. തഥാ പാഠേ അനാഗതത്താ കേവലം ''യാവതതിയം അനുസാവിത''ന്തി പദമേവ ദിസ്വാ **''യസ്സ സിയാ ആപത്തി, സോ ആവികരേയ്യാ''**തി ഇദം ''സചേ ആപത്തിം ആപന്നാ, ആവികരോഥാ''തി ഇമമത്ഥം ദീപേതി. **''അസന്തിയാ ആപത്തിയാ തുണ്ഹീ ഭവിതബ്ബ''**ന്തി ഇദമ്പി തമേവത്ഥം ദീപേതി. **''തുണ്ഹീഭാവേന ഖോ പനായസ്മന്തേ പരിസുദ്ധാതി വേദിസ്സാമീ''**തി ഇദമ്പി തമേവാതി ഏവമത്ഥം ഗഹേത്വാ വുത്തം കിര.

അപരേതി അത്ഥദസ്സിത്ഥേരോ കിര. **ഏതം സന്ധായാ**തി എത്ഥ ''സകിമ്പി അനുസാവിത''ന്തി പദസ്സ വചനേന തിക്ഖത്തും അനുസാവനാ കാതബ്ബാതി ഏത്തകമേവ ദീപിതം വിയ ദിസ്സതി.

ഇമമത്ഥം സന്ധായ വുത്തന്തി കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? **''അയമേത്ഥ ആചരിയപരമ്പരാഭതോ വിനിച്ഛയോ''**തി വുത്തം.

''സരമാനേനാ''തി ഇമിനാ സമ്പജാനമുസാവാദസ്സ സചിത്തകത്തം ദസ്സേതി. **സങ്ഘമജ്ഝേ വാ**തിആദി ലക്ഖണവചനം കിര. സങ്ഘുപോസഥകരണത്ഥം സങ്ഘമജ്ഝേ ചേ നിസിന്നോ, തസ്മിം സങ്ഘമജ്ഝേ ആവികാതബ്ബാ. ഗണുപോസഥകരണത്ഥഞ്ചേ ഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ, തസ്മിം ഗണമജ്ഝേ. ഏകസ്സേവ സന്തികേ ചേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കത്തുകാമോ, തസ്മിം ഏകപുഗ്ഗലേ ആവികാതബ്ബാതി, ഏതേന ന കേവലം സങ്ഘമജ്ഝേ ഏവായം മുസാവാദോ സമ്ഭവതി, അഥ ഖോ എത്ഥ വുത്തലക്ഖണേന അസതിപി ''പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥാ''തിആദിവിധാനേ ഗണുപോസഥേപി സാപത്തികോ ഹുത്വാ ഉപോസഥം കത്തുകാമോ അനാരോചേത്വാ തുണ്ഹീഭൂതോവ ചേ കരോതി, അയം സമ്പജാനമുസാവാദാപത്തിം ആപജ്ജതീതി ഇമസ്സത്ഥസ്സ ആവികരണതോ ലക്ഖണവചനം കിരേതന്തി വുത്തന്തി തക്കികാ. അഞ്ഞഥാ ''ഗണമജ്ഝേ വാ''തി ന വത്തബ്ബന്തി തേസം അധിപ്പായോ. ആരോചനാധിപ്പായവസേന വുത്തന്തി ആചരിയസ്സ തക്കോ.

ആരോചേന്തോ ഹി ‘‘സങ്ഘസ്സ ആരോചേമീ’’തി അധിപ്പായേന ആവികരോന്തോ സങ്ഘമജ്ഝേ ആവികരോതി നാമ, ഉഭതോപസ്സേ നിസിന്നാനം ആരോചേന്തോ ഗണമജ്ഝേ ആവികരോതി നാമ, ‘‘ഏകസ്സേവ ആരോചേസ്സാമീ’’തി അധിപ്പായേന ആവികരോന്തോ ഏകപുഗ്ഗലേ ആവികരോതി നാമ. **സചേപി വേമതികോ ഹോതി…പേ॰… പടികരിസ്സാമീ**തി ഏവം കതേ യാവ വേമതികോ ഹോതി, താവ സഭാഗാപത്തിം പടിഗ്ഗഹേതും ലഭതി, അഞ്ഞേസഞ്ച കമ്മാനം പരിസുദ്ധോ നാമ ഹോതി. പുന നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ ദേസേതബ്ബം വാ ന വാതി നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം അത്ഥി, ദേസിതേ പന ദോസോ നത്ഥി. തഥാ **ഇതോ വുട്ഠഹിത്വാ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സാമീ**തി ഏത്ഥ ച സകലസങ്ഘേ സഭാഗാപത്തിം ആപന്നേ, വേമതികേ ചാതി ലിഖിതം (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൬൯-൧൭൦).

നിദാനവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാരാജികകണ്ഡം

൧. പഠമപാരാജികവണ്ണനാ

ഇധ പന ഠത്വാ സിക്ഖാപദാനം കമഭേദോ പകാസേതബ്ബോ. കഥം - സബ്ബസിക്ഖാപദാനം യഥാസമ്ഭവം ദേസനാക്കമോ, പഹാനക്കമോ, പടിപത്തിക്കമോ, ഉപ്പത്തിക്കമോതി ചതുബ്ബിധോ കമോ ലബ്ഭതി. തത്ഥ ഭഗവതാ രാജഗഹേ ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനന്തേന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസസ്സ യോ ദേസനാക്കമോ അനുഞ്ഞാതോ, തം ദേസനാക്കമം അനുക്കമന്തോവ മഹാകസ്സപോ പഠമം പാരാജികുദ്ദേസം പുച്ഛി, തദനന്തരം സങ്ഘാദിസേസുദ്ദേസം, തദനന്തരം അനിയതുദ്ദേസം, തദനന്തരം വിത്ഥാരുദ്ദേസം. തദനന്തരം ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗഞ്ച തേനേവ അനുക്കമേന പുച്ഛി. തതോ പരം തയോ ആപത്തിക്ഖന്ധേ സങ്ഗഹേതും വിനാ ഗണനപരിച്ഛേദേന സേഖിയധമ്മേ പുച്ഛി. ആപത്തിക്ഖന്ധേ സഭാഗതോ പട്ഠായ പുച്ഛന്തോ വീസതിഖന്ധകേ പുച്ഛി. നിദാനുദ്ദേസന്തോഗധാനം വാ സരൂപേന അനുദ്ദിട്ഠാനം പുച്ഛനത്ഥം ഖന്ധകേ പുച്ഛി. ഏതേന ഖന്ധകേ പഞ്ഞത്താ ഥുല്ലച്ചയാപി സങ്ഗഹിതാ ഹോന്തി. പുച്ഛിതാനുക്കമേനേവ ആയസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരോ ബ്യാകാസി. അയമേത്ഥ **ദേസനാക്കമോ**. ഉഭതോവിഭങ്ഗഖന്ധകതോ പന ഉച്ചിനിത്വാ തദാ പരിവാരോ വിസും പാളി കതോ, ഇമമേവ വചനം സന്ധായ അട്ഠകഥായം വുത്തം "ഏതേനേവ ഉപായേന ഖന്ധകം പരിവാരേപി ആരോപയിംസൂ"തിആദി (പാരാം അട്ഠം ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ). അപിച പാളിയം "ഏതേനേവ ഉപായേന ഉഭതോവിഭങ്ഗേ പുച്ഛി. പുട്ഠോ പുട്ഠോ ആയസ്മാ ഉപാലി വിസ്സജ്ജേസീ"തി (ചൂളവം ൪൩൯) ഏത്തകമേവ വുത്തം. തസ്മാ ഥേരോ ഉഭതോവിഭങ്ഗേ ഏവ പുച്ഛി. വിസ്സജ്ജന്തോ പന ആയസ്മാ ഉപാലി നിരവസേസം ദസ്സേന്തോ ഖന്ധകപരിവാരേ അന്തോ കത്വാ ദേസേസി. ഗണസജ്ഝായകാലേ പന തദാ ഖന്ധകപരിവാരാ വിസും പാളി കതാതി അയമേത്ഥ **ദേസനാക്കമോ**.

യദി ഏവം നിദാനുദ്ദേസോ പഠമദേസനാതി ചേ? ന, ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ (മഹാവം ൧൩൩) "യാനി മയാ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞത്താനി, താനി നേസം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനേയ്യ"ന്തി വചനതോ, "യസ്സ സിയാ ആപത്തീ"തി (മഹാവം ൧൩൪) വചനതോ ച. അകുസലാബ്യാകതാനം ആപത്തീനം ദിട്ഠധമ്മസമ്പരായികാസവട്ഠാനിയത്താ യഥാഭൂതം സീലസംവരകേന പരിവജ്ജനേന പഹാതബ്ബത്താ **പഹാനക്കമോപേത്ഥ** സമ്ഭവതി "താവദേവ ചത്താരി അകരണീയാനി ആചിക്ഖിതബ്ബാനീ"തി വചനതോ. തഥാ "സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസൂ"തി (മം നിം ൩.൭൫; വിഭം ൫൦൮) വചനതോ യഥാഭൂതം ആചിക്ഖനസിക്ഖനേന **പടിപത്തിക്കമോപി** സമ്ഭവതി. യഥുദ്ദേസക്കമം പരിയാപുണിതബ്ബപരിയത്തിഅത്ഥേനാപി പടിപത്തിക്കമോ, ഏവമിമേഹി തീഹി കമേഹി ദേസേതബ്ബാനമേതേസം സിക്ഖാപദാനം യഥാസമ്ഭവം **ഉപ്പത്തിക്കമോ** സമ്ഭവതി. തഥാ ഹി യം യം സാധാരണം, തം തം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നേ ഏവ വത്ഥുസ്മിം "യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഛന്ദസോ മേഥുനം ധമ്മ"ന്തിആദിനാ നയേന ഭിക്ഖുനീനമ്പി പഞ്ഞത്തം. യതോ ഭിക്ഖുനീനം തം അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി ന സിയാ, തതോ അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി തസ്മിം നത്ഥീതി (പരിം ൨൦൧-൨൦൨) പരിവാരവചനം ന വിരുജ്ഝതി. ഏത്താവതാ പുരിമേന കമത്തയേന യം പഠമം ദേസേതബ്ബം, തം പാരാജികുദ്ദേസേ പഠമുപ്പന്നത്താ മേഥുനധമ്മപാരാജികം സബ്ബപഠമം ദേസേതുകാമോ ആയസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരോ "തത്ര സുദം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതീ"തി (പാരാം ൨൩) വേസാലിയമേവ പാപേത്വാ ഠപേസി.

ഇദാനി സബ്ബേസം സിക്ഖാപദാനം പഞ്ഞാപനവിധാനം വേദിതബ്ബം. കഥം? "ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ"തി (പാരാം ൩൯, ൪൩) ഏവം സഉദ്ദേസഅനുദ്ദേസഭേദതോ ദുവിധം. തത്ഥ പാതിമോക്ഖേ സരൂപതോ ആഗതാ പഞ്ച ആപത്തിക്ഖന്ധാ **സഉദ്ദേസപഞ്ഞത്തി** നാമ. സാപി ദ്വിധാ സപുഗ്ഗലാപുഗ്ഗലനിദ്ദേസഭേദതോ. തത്ഥ യസ്സാ പഞ്ഞത്തിയാ അന്തോ ആപത്തിയാ സഹ, വിനാ വാ പുഗ്ഗലോ ദസ്സിതോ, സാ **സപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാ**. ഇതരാ **അപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാ**.

തത്ഥ സപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാ ദ്വിധാ അദസ്സിതദസ്സിതാപത്തിഭേദതോ. തത്ഥ **അദസ്സിതാപത്തികാ** നാമ അട്ഠ പാരാജികാ ധമ്മാ വേദിതബ്ബാ. "പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ"തി (പാരാം ൩൯, ൪൪, ൮൯, ൯൧, ൧൬൭, ൧൭൧, ൧൯൫, ൧൯൭) ഹി പുഗ്ഗലോവ തത്ഥ ദസ്സിതോ, നാപത്തി. **ദസ്സിതാപത്തികാ** നാമ ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ ആഗതാ സത്തരസ സങ്ഘാദിസേസാ ധമ്മാ. "അയമ്പി ഭിക്ഖുനീ പഠമാപത്തികം ധമ്മം ആപന്നാ നിസ്സാരണീയം സങ്ഘാദിസേസ"ന്തി (പാചിം ൬൮൩, ൬൮൭) ഹി തത്ഥ ആപത്തി ദസ്സിതാ സദ്ധിം പുഗ്ഗലേന.

തഥാ അപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാപി അദസ്സിതദസ്സിതാപത്തിഭേദതോ ദ്വിധാ. തത്ഥ **അദസ്സിതാപത്തികാ** നാമ സേഖിയാ ധമ്മാ. വുത്താവസേസാ **ദസ്സിതാപത്തികാ**തി വേദിതബ്ബാ.

സാപി ദ്വിധാ അനിദ്ദിട്ഠകാരകനിദ്ദിട്ഠകാരകഭേദതോ. തത്ഥ **അനിദ്ദിട്ഠകാരകാ** നാമ സുക്കവിസട്ഠിമുസാവാദോമസവാദപേസുഞ്ഞഭൂതഗാമഅഞ്ഞവാദകഉജ്ഝാപനകഗണഭോജനപരമ്പരഭോജനസുരാമേരയഅങ് വസേന പഞ്ചദസവിധാ ഹോന്തി. തത്ഥ നിദ്ദിട്ഠകാരകേ മിസ്സാമിസ്സഭേദോ വേദിതബ്ബോ - തത്ഥ ഉപയോഗഭുമ്മവിഭത്തിയോ ഏകംസേന **മിസ്സാ**. അവസേസാ **മിസ്സാ ച അമിസ്സാ** ച. സേയ്യഥിദം - **പച്ചത്തം** താവ ദ്വീസു അനിയതേസു ഉപയോഗേന മിസ്സം, ദ്വാദസസു പാടിദേസനീയേസു കരണേന മിസ്സം, ഊനപഞ്ചബന്ധനപത്തസിക്ഖാപദേസു സാമികരണേഹി, ഊനവീസതിവസ്സേ ഭുമ്മേന, മോഹനകേ ഉപയോഗസാമിഭുമ്മേഹി. യസ്മാ "വിവണ്ണക"ന്തി ഭാവോ അധിപ്പേതോ, ന കത്താ, തസ്മാ വിവണ്ണകസിക്ഖാപദം യദാ ന സമ്ഭവതി, ഏവം പച്ചത്തം പഞ്ചവിധം മിസ്സം ഹോതി. സേസേസു പഠമാനിയതം ഠപേത്വാ ആദിമ്ഹി "യോ പന ഭിക്ഖൂ"തി ഏവമാഗതം പച്ചത്തം വാ, ദുതിയാനിയതം ഠപേത്വാ പണീതഭോജനസമണുദ്ദേസതതിയചതുത്ഥപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദേസു മജ്ഝേ "യോ പന ഭിക്ഖൂ"തി ഏവമാഗതം പച്ചത്തം വാ, ദുബ്ബചകുലദൂസകസംസട്ഠസിക്ഖാപദേസു ആദിമ്ഹി കേവലം "ഭിക്ഖൂ"തി ആഗതം പച്ചത്തം വാ, ഭേദാനുവത്തകസിക്ഖാപദേ മജ്ഝേ ആഗതം പച്ചത്തം വാ അഞ്ഞായ വിഭത്തിയാ അമിസ്സമേവ ഹോതി. തത്ഥ ഭേദാനുവത്തകതുവട്ടനദ്വയസംസട്ഠദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദേസു ബഹുവചനം, ഇതരത്ഥ സബ്ബത്ഥ ഏകവചനമേവാതി വേദിതബ്ബം.

തഥാ **ഉപയോഗോ** ദ്വീസു വികപ്പനസിക്ഖാപദേസു, തന്തവായസിക്ഖാപദേ ച പച്ചത്തേന മിസ്സോ, അഭിഹടസിക്ഖാപദേ കരണേന, രാജസിക്ഖാപദേ കരണസാമിപച്ചത്തേഹീതി ഉപയോഗോ തിധാ മിസ്സോ ഹോതി. **കരണഞ്ച** കുടികാരമഹല്ലകദുതിയകഥിനദ്വേഭാഗനിസീദനസന്ഥതദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദേസു ഛസു പച്ചത്തേന മിസ്സം, പഠമതതിയകഥിനഅട്ഠങ്ഗുലപാദകനിസീദനകണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദികവസ്സികസാടികഉദകസാടികദ്വേധമ്മപച്ചാസീസനസിക്ഖാപദേസു

അട്ഠസു സാമിനാ മിസ്സന്തി കരണം ദ്വിധാ മിസ്സം ഹോതി. അവസേസേസു ഛബ്ബസ്സവസ്സികസാടികദ്വത്തിച്ഛദനാവസഥപിണ്ഡമഹാനാമഗരുലഹുപാവുരണസിക്ഖാപദേസു സത്തസു കരണവിഭത്തി അഞ്ഞവിഭത്തിയാ അമിസ്സാ, അച്ചേകഏളകലോമസിക്ഖാപദേസു സാമിവിഭത്തി കരണവിഭത്തിയാ മിസ്സാ. അതിരേകപത്തഭേസജ്ജസിക്ഖാപദേസു അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന സാമിവിഭത്തി അമിസ്സാവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബാ. ഏവം താവ നിദ്ദിട്ഠകാരകേസു സിക്ഖാപദേസു -

പഞ്ചധാ ച തിധാ ചേവ, ദ്വിധാ ചേപി തഥേകധാ;
ഭിന്നാ വിഭത്തിയോ പഞ്ച, സബ്ബേകാദസധാ സിയും.

ഏവം താവ യഥാവുത്തേസു സഉദ്ദേസപഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതേസു സിക്ഖാപദേസു അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന പഞ്ഞാസുത്തരേസു തിസതേസു നവുതിഅനിദ്ദിട്ഠകാരകേ വജ്ജേത്വാ നിദ്ദിട്ഠകാരകാനി അതിരേകസട്ഠിദ്വിസതാനി ഹോന്തി. തേസു പച്ചത്തകരണാനി തിംസുത്തരാനി ദ്വിസതാനി ഹോന്തി. തേസു അമിസ്സപച്ചത്തകരണാനി ദ്വാദസുത്തരാനി ദ്വിസതാനി, മിസ്സപച്ചത്തകരണാനി അട്ഠാരസ ഹോന്തി. അവസേസേസു തിംസതിയാ സിക്ഖാപദേസു മിസ്സോപയോഗകരണാനി പഞ്ച ഹോന്തി, മിസ്സകരണാനി ചുദ്ദസ, അമിസ്സാനി സത്ത, മിസ്സാമിസ്സകരണാനി ദ്വേ, അമിസ്സാനി ദ്വേതി സബ്ബേസുപി നിദ്ദിട്ഠകാരകേസു ഭേദാനുവത്തകദുബ്ബചകുലദൂസകപഠമദുതിയതതിയകഥിനഅഭിഹടകുടികാരമഹല്ലകവികപ്പനദ്വയദ്വേഭാഗഛബ്ബസ്സനിസീദനസന്ഥ പഞ്ചത്തിംസേസു "യോ പന ഭിക്ഖൂ"തി നത്ഥി. ദുതിയാനിയതപണീതഭോജനസമണുദ്ദേസതതിയചതുത്ഥപാടിദേസനീയേസു മജ്ഝേ അത്ഥി.

ഏത്താവതാ സഉദ്ദേസാനുദ്ദേസദുകം, സപുഗ്ഗലാപുഗ്ഗലനിദ്ദേസദുകം, പച്ചേകദസ്സിതാപത്തിദുകദ്വയം, അനിദ്ദിട്ഠകാരകദുകം, തഥ നിദ്ദിട്ഠകാരകേസു പച്ചത്തഭുമ്മദുകം, സയോപനായോപനദുകം, അയോപനമജ്ഝേയോപനദുകം, ഏകാനേകവചനദുകന്തി നവ ദുകാനി ദസ്സിതാനി ഹോന്തി. വിസേസകാരണം തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ സമ്പത്തേ ആവിഭവിസ്സതി. ഏവം താവ സഉദ്ദേസപഞ്ഞത്തിം ഞത്വാ സേസവിനയപിടകേ യാ കാചി പഞ്ഞത്തി അനുദ്ദേസപഞ്ഞത്തീതി വേദിതബ്ബാ. സാ പദഭാജനന്തരാപത്തിവിനീതവത്ഥുപടിക്ഖേപപഞ്ഞത്തിഅവുത്തസിദ്ധിസിക്ഖാപദവസേന ഛബ്ബിധാ ഹോതി.

തത്ഥ "യേഭുയ്യേന ഖയിതേ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ (പരി॰ ൧൫൭-൧൫൮), വട്ടകതേ മുഖേ അച്ഛുപന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൭൩) ഏവമാദികാ പദഭാജനേ സന്ദിസ്സമാനാപത്തി **പദഭാജനസിക്ഖാപദം** നാമ. "ന ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമത്തികാമയാ കുടി കാതബ്ബാ, യോ കരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദി (പാരാ॰ ൮൫) **അന്തരാപത്തിസിക്ഖാപദം** നാമ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദിവാപടിസല്ലീയന്തേന ദ്വാരം സംവരിത്വാ പടിസല്ലീയിതു"ന്തി (പാരാ॰ ൭൭) ഏവമാദി **വിനീതവത്ഥുസിക്ഖാപദം** നാമ. "സങ്ഘഭേദകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൧൧൫) ഏവമാദി **പടിക്ഖേപസിക്ഖാപദം** നാമ.

യസ്മാ പന തേന തേന പടിക്ഖേപേന "യോ പന ഭിക്ഖു സമഗ്ഗം സങ്ഘം അധമ്മസഞ്ഞീ ഭിന്ദേയ്യ, പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ. യോ പന ഭിക്ഖു ദുട്ഠചിത്തോ ഭഗവതോ ജീവമാനകസരീരേ ലോഹിതം ഉപ്പാദേയ്യ, പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ"തി സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തി. യാനി സന്ധായ "ഏകസ്സ ഛേജ്ജകാ ഹോതി, ചതുന്നം ഥുല്ലച്ചയം, ചതുന്നഞ്ചേവ അനാപത്തി, സബ്ബേസം ഏകവത്ഥുകാ"തി വുത്തം. "അത്ഥാപത്തി തിട്ഠന്തേ ഭഗവതി ആപജ്ജതി, നോ പരിനിബ്ബുതേ"തി (പരി॰ ൩൨൩) ച വുത്തം. തേന ന കേവലം "ന, ഭിക്ഖവേ, ജാനം സങ്ഘഭേദകോ അനുപസമ്പന്നോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ…പേ॰… ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഇദമേവ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഹോതി സാധകം ഹോതി. "പണ്ഡകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൧൦൯) ഏവമാദീസു പന ഉപജ്ഝായാദീനം ദുക്കടമേവ പഞ്ഞത്തം, ന പണ്ഡകാദീനം പാരാജികാപത്തി. ന ഹി തേസം ഭിക്ഖുഭാവോ അത്ഥി. യതോ സിയാ പാരാജികാപത്തി. തഥാ "ന അച്ഛിന്നേ ഥേവേ പക്കമിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൬൭, ൭൪, ൭൯) ഏവമാദികഞ്ച **പടിക്ഖേപസിക്ഖാപദമേവ** നാമ.

ഖന്ധകേസു പഞ്ഞത്തദുക്കടഥുല്ലച്ചയാനി **പഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം** നാമ. "തേന ഹി, സാരിപുത്ത, ഭേദാനുവത്തകേ ഥുല്ലച്ചയം ദേസാപേഹീ"തി (ചൂളവ॰ ൩൪൫) വുത്തം, ഥുല്ലച്ചയമ്പി തത്ഥേവ സമോധാനം ഗച്ഛതി. ഇദം തേസം വിഭത്തികമ്മക്ഖണേ അപഞ്ഞത്തത്താ അവിജ്ജമാനമ്പി ഭഗവതോ വചനേന വിസുദ്ധക്ഖണേപി വിജ്ജമാനം ജാതന്തി ഏകേ. "ഭേദാനുവത്തകേ ദേസാപേഹീ"തി വചനതോ സേസഭേദാനുവത്തകാനം "യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം സങ്ഘഭേദകാനം അനുവത്തേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. തഥാ സബ്ബാനി ഖന്ധകവത്താനി, വിനയകമ്മാനി ച തത്ഥേവ സമോധാനം ഗച്ഛന്തി. യഥാഹ "പഞ്ഞത്തേ തം ഉപാലി മയാ ആഗന്തുകാനം ഭിക്ഖൂനം ആഗന്തുകവത്തം…പേ॰… ഏവം സുപഞ്ഞത്തേ ഖോ മയാ ഉപാലി സിക്ഖാപദേ"തിആദി. "യാ പന ഭിക്ഖുനീ നച്ചം വാ ഗീതം വാ വാദിതം വാ ദസ്സനായ ഗച്ഛേയ്യ , പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൮൩൫) ഇമിനാ സുത്തേന ഭിക്ഖുനീ നച്ചേയ്യ വാ ഗായേയ്യ വാ വാദേയ്യ വാ, പാചിത്തിയന്തി ഏവമാദികം യം കിഞ്ചി അട്ഠകഥായ ദിസ്സമാനം ആപത്തിജാതം വിനയകമ്മം വാ **അവുത്തസിദ്ധിസിക്ഖാപദം** നാമ. ഛബ്ബിധമ്പേതം ഛഹി ആകാരേഹി ഉദ്ദേസാരഹം ന ഹോതീതി **അനുദ്ദേസസിക്ഖാപദം** നാമാതി വേദിതബ്ബം. സേയ്യഥിദം - പഞ്ചഹി ഉദ്ദേസേഹി യഥാസമ്ഭവം വിസഭാഗത്താ ഥുല്ലച്ചയദുബ്ഭാസിതാനം സഭാഗവത്ഥുകമ്പി ദുക്കടഥുല്ലച്ചയദ്വയം അസഭാഗാപത്തികത്താ അന്തരാപത്തിപഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദാനം, നാനാവത്ഥുകാപത്തികത്താ പടിക്ഖേപസിക്ഖാപദാനം, കേസഞ്ചി വിനീതവത്ഥുപഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദാനഞ്ച അദസ്സിതാപത്തികത്താ, അദസ്സിതവത്ഥുകത്താ ഭേദാനുവത്തകഥുല്ലച്ചയസ്സ, അദസ്സിതാപത്തിവത്ഥുകത്താ അവുത്തസിദ്ധിസിക്ഖാപദാനന്തി. ഏത്താവതാ "ദുവിധം സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനം സഉദ്ദേസാനുദ്ദേസഭേദതോ"തി യം വുത്തം, തം സമാസതോ പകാസിതം ഹോതി.

പഞ്ഞത്തിയം താവ -

"കാരകോ ഇധ നിദ്ദിട്ഠോ, അപേക്ഖായ അഭാവതോ;
പുബ്ബേ വത്തബ്ബവിധാനാ-ഭാവതോ ച ആദിതോ യോപനേന സഹാ"തി. -

അയം നയോ വേദിതബ്ബോ. തസ്സത്ഥോ - യേ തേ അനിദ്ദിട്ഠകാരകാ പുബ്ബേ വുത്തപ്പഭേദാ സുക്കവിസട്ഠിആദയോ സിക്ഖാപദവിസേസാ, തേസു അധിപ്പായകമ്മവത്ഥുപുഗ്ഗലപയോഗേ അപേക്ഖായ ഭാവതോ കാരകോ ന നിദ്ദിട്ഠോ തേസം സാപേക്ഖഭാവദസ്സനത്ഥം. തം സബ്ബം തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ ആവിഭവിസ്സതി, **ഇധ** പന

പാരാജികപഞ്ഞത്തിയം **അപേക്ഖായ അഭാവതോ കാരകോ നിദ്ദിട്ഠോ**. യോ പന കാരകോ ‘‘നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മി’’ന്തിആദീസു (പാരാ॰ ർന്റ, ർ൭൨, ർ൭൫) വിയ **പുബ്ബേ വത്തബ്ബവിധാനാഭാവതോ** കരണാദിവസേന അനിദ്ദിസിത്വാ പച്ഛത്തവസേന നിദ്ദിട്ഠോ അപേക്ഖായ അഭാവതോ. തത്ഥ നിദ്ദിസിയമാനോ സേസദുതിയാനിയതപണീതഭോജനം സമണുദ്ദേസതതിയചതുത്ഥപാടിദേസനീയേസു വിയ മജ്ഝേ അനിദ്ദിസിത്വാ ‘‘ന ഹേവ ഖോ പന…പേ॰… ഓഭാസിതു’’ന്തിആദി (പാരാ॰ ർ൬൮) വിയ പുബ്ബേ വത്തബ്ബവിധാനാഭാവതോ ഏവ ആദിമ്ഹി നിദ്ദിട്ഠോ. ആദിമ്ഹി നിദ്ദിസിയമാനോപി പുബ്ബേ വുത്തപ്പഭേദേസു ഭേദാനുവത്തകാദീസു പഞ്ചത്തിംസേസു സിക്ഖാപദേസു വിയ അനിദ്ദിസിത്വാ പുബ്ബേ വത്തബ്ബവിധാനാഭാവതോ ഏവ ‘‘യോ പന ഭിക്ഖൂ’’തിആദിതോവ **യോപന**-സദ്ദേന സഹ നിദ്ദിട്ഠോ. ഏവം നിദ്ദിസിയമാനോപി സോ യസ്മാ ‘‘യാ പന ഭിക്ഖുനിയോ ദ്വേ ഏകമഞ്ചേ തുവട്ടേയ്യു’’ന്തിആദി (പാചി॰ ൻ൩൩) ആപത്തി വിയ പരപ്പഭവം ആപത്തിം ന ആപജ്ജതി, തസ്മാ ‘‘യോ പന ഭിക്ഖൂ’’തി ഏകവചനേന നിദ്ദിട്ഠോ. മേഥുനധമ്മാപത്തിപി പരപ്പഭവാ ‘‘ദ്വയംദ്വയസമാപത്തീ’’തി (പാരാ॰ ൩൯) വചനതോതി ചേ? തം ന, അധിപ്പായജാനനതോ. അനേകിസ്സാ ഏവ ഭിക്ഖുനിയാ ആപത്തി, ന ഏകിസ്സാതി നിയമോ തത്ഥ അത്ഥി, ന ഏവം ഇധ നിയമോതി അനിയമിതാധിപ്പായോ. ലമ്ബീമുദുപിട്ഠീനം കുതോ ‘‘ദ്വയംദ്വയസമാപത്തീ’’തി (പാരാ॰ ൫൫) വചനതോ തേസം മേഥുനധമ്മോപത്തി. അയമത്ഥോ ചതസ്സോ മേഥുനധമ്മപച്ചയാതി അട്ഠവത്ഥുകം സന്ധായ ‘‘ഛേജ്ജം സിയാ മേഥുനധമ്മപച്ചയാ’’തി (പരി॰ ർ൮൧) ച പരിവാരേ വുത്തവചനേന സാധേതബ്ബോ.

ഭേദാനുവത്തകസിക്ഖാപദേ തിണ്ണം ഉദ്ധം ന സമനുഭാസിതബ്ബോ, ന സങ്ഘേന സങ്ഘം ഏകതോ കാതബ്ബന്തി. നയദസ്സനത്ഥം ആദിതോവ ‘‘ഭിക്ഖൂ ഹോന്തീ’’തി ബഹുവചനനിദ്ദേസം കത്വാ പുന ‘‘ഏകോ വാ ദ്വേ വാ തയോ വാ’’തി (പാരാ॰ ർ൧൮) വുത്തം, അഞ്ഞഥാ ന തതോ ഉദ്ധം ‘‘അനുവത്തകാ ഹോന്തീ’’തി ആപജ്ജതി. തതോ നിദാനവിരോധോ. പഞ്ചസതമത്താ ഹി തദനുവത്തകാ അഹേസും. യം പന **സത്തസതികക്ഖന്ധകേ** ‘‘സങ്ഘോ ചത്താരോ പാചീനകേ ഭിക്ഖൂ, ചത്താരോ പാവേയ്യകേ ഭിക്ഖൂ സമ്മന്നേയ്യ …പേ॰… സമ്മതാ’’തിആദി (ചൂളവ॰ ർ൫൭) ഞത്തിദുതിയകമ്മം വുത്തം, തം ‘‘ഉബ്ബാഹികായ ഇമം അധികരണം വൂപസമേതു’’ന്തി വുത്തത്താ തേഹി കത്തബ്ബവിധാനം. സമ്മുതികരണമേവ വാ തതിയം കത്വാ കപ്പതി. ന ഹി തേ തേന കമ്മേന കമ്മാരഹാ കമ്മകതാ ഹോന്തി. യസ്സ സങ്ഘോ കമ്മം കരോതി, സോ കമ്മാരഹോതി ലക്ഖണം. ന ച തദാ സങ്ഘോ തേസം അട്ഠന്നമ്പി ഭിക്ഖൂനം കമ്മം അകാസി. ഭജാപിയമാനാ തേ കമ്മപത്തഭാവം ഭജന്തി. അധികരണവൂപസമകമ്മസ്സ പത്താ യുത്താ സങ്ഘേന കതാതി കത്വാ കമ്മപത്താ ഏവ ഹി തേ ഹോന്തി. ‘‘തേ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖൂഹി യാവതതിയം സമനുഭാസിതബ്ബാ തസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗായാ’’തി (പാരാ॰ ർ൧൮) വചനതോ തേഹി കത്തബ്ബവിധാനം. സമ്മുതികരണമേവ കമ്മം ഹോതീതി ചേ? തം ന, അധിപ്പായജാനനതോ, തസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗായ ഏവ തേ ഭിക്ഖൂ കമ്മാരഹാ കാതബ്ബാ, ന ദോസാഗതിവസേനാതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ. ന ഹി പാചീനകാദീനം സമ്മുതിയാ അധികരണവൂപസമസിദ്ധി വിയ തേസം സമനുഭാസനകമ്മേന തസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗസിദ്ധി ഹോതി, സമ്മുതി നാമേസാ പഠമം അനുമതിം ഗഹേത്വാ യാചിത്വാവ കരീയതി, ന തഥാ കമ്മന്തി. കമ്മകരണേ പന തദത്ഥസിദ്ധി ഹോതിയേവ. പരസമ്മുതിയാ ബഹുതരാവ സമ്മന്നിതബ്ബാതി വേദിതബ്ബം.

‘‘മേഥുനധമ്മ’’ന്തി ഏവം ബാഹുല്ലനയേന ലദ്ധനാമകം സകപയോഗേന വാ പരപയോഗേന വാ അത്തനോ നിമിത്തസ്സ സകമഗ്ഗേ വാ പരമഗ്ഗേ വാ പരനിമിത്തസ്സ വാ സകമഗ്ഗേ ഏവ പവേസനപവിട്ഠട്ഠിതഉദ്ധരണേസു യം കിഞ്ചി ഏകം പടിസാദിയനവസേന സേവേയ്യ, പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോതി. കേചി പന ‘‘പവേസനാദീനി ചത്താരി വാ തീണി വാ ദ്വേ വാ ഏകം വാ പടിസേവേയ്യ, പാരാജികോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം ‘സോ ചേ പവേസനം സാദിയതി, പവിട്ഠം സാദിയതി, ഠിതം സാദിയതി, ഉദ്ധരണം സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ’തിആദീ’’തി (പാരാ॰ ൫൮) വദന്തി. തേസം മതേന ചതൂസുപി ചതസ്സോ പാരാജികാപത്തിയോ ആപജ്ജതി. തേയേവ ഏവം വദന്തി - ആപജ്ജതു മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തി, മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തിയാ തംഭാഗിയാതി അത്തനോ വീതിക്കമേ പാരാജികാപത്തിയോ, സങ്ഘാദിസേസാപത്തിഞ്ച ആപജ്ജിത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഗഹട്ഠകാലേ മേഥുനാദികം പാരാജികം ആപജ്ജിത്വാ പുന പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ഏകം സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം ഏകമനേകം വാ പടികരിത്വാവ സോ പുഗ്ഗലോ യസ്മാ നിരാപത്തികോ ഹോതി, തസ്മാ സോ ഗഹട്ഠകാലേ സാപത്തികോവാതി. അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നസ്സാപി അത്ഥേവ ആപത്തി. വുട്ഠാനദേസനാഹി പന അസുജ്ഝനതോ ‘‘പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തി പാരാജികസ്സാ’’തി ന വുത്തം. ഗണനപയോജനാഭാവതോ കിഞ്ചാപി ന വുത്തം, അഥ ഖോ പദഭാജനേ (പാരാ॰ ൫൮) ‘‘ആപത്തി പാരാജികസ്സാ’’തി വചനേനായമത്ഥോ സിദ്ധോതി യുത്തിഞ്ച വദന്തി.

യദി ഏവം മാതികായമ്പി ‘‘യോ പന ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ, പാരാജിക’’ന്തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, പാരാജികസ്സ അനവസേസവചനമ്പി ന യുജ്ജേയ്യ. സബ്ബേപി ഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേ, ഭിക്ഖുഗണനഞ്ച അനവസേസേത്വാ തിട്ഠതീതി അനവസേസവചനന്തി കത്വാ പവേസേവ ആപത്തി, ന പവിട്ഠാദീസു. തമേവേകം സന്ധായ ‘‘യസ്സ സിയാ ആപത്തീ’’തി (മഹാവ॰ ൧൩൪) പാരാജികാപത്തിമ്പി അന്തോ കത്വാ നിദാനുദ്ദേസവചനം വേദിതബ്ബം. തസ്മാ മാതികായം ‘‘പാരാജിക’’ന്തി അവത്വാ ‘‘പാരാജികോ ഹോതീ’’തി (പാരാ॰ ർ൨, ർ൪) പുഗ്ഗലനിദ്ദേസവചനം തേന സരീരബന്ധനേന ഉപസമ്പദായ അഭബ്ബഭാവദീപനത്ഥം. ‘‘ആപത്തി പാരാജികസ്സാ’’തി പദഭാജനേ വചനം അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സാപി പാരാജികസ്സ അസംവാസസ്സ സതോ പുഗ്ഗലസ്സ അഥേയ്യസംവാസകഭാവദീപനത്ഥം. ന ഹി സോ സംവാസം സാദിയന്തോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി, തസ്മാ ഉപസമ്പന്നോ ‘‘ഭിക്ഖൂ’’ത്വേവ വുച്ചതി. തേനേവാഹ ‘‘അസുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോ അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ, തഞ്ചേ സുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ അനോകാസം കാരാപേത്വാ അക്കോസാധിപ്പായോ വദതി, ആപത്തി ഓമസവാദേന ദുക്കടസ്സാ’’തി (പാരാ॰ ൩൮൯) അനുപസമ്പന്നസ്സ തദഭാവതോ സിദ്ധോ സോ ഉപസമ്പന്നോ ‘‘ഭിക്ഖൂ’’ത്വേവ വുച്ചതീതി, തേന പദസോധമ്മം, സഹസേയ്യഞ്ച ജനേതി, ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞാദിഞ്ച ജനേതീതി വേദിതബ്ബം (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൩൯).

നിദാനാ മാതികാഭേദോ, വിഭങ്ഗോ തന്നിയാമകോ;
തതോ ആപത്തിയാ ഭേദോ, അനാപത്തി തദഞ്ഞഥാതി. (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ർ൩-ർ൪) -

അയം നയോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ സുദിന്നവത്ഥു (പാരാ॰ ൨൪ ആദയോ)-മക്കടിവത്ഥു (പാരാ॰ ർ൦ ആദയോ)-വജ്ജിപുത്തകവത്ഥു (പാരാ॰ ർ൩) ചാതി തിപ്പഭേദവത്ഥു ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ **നിദാനം** നാമ. തതോ നിദാനാ ‘‘യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം…പേ॰… അസംവാസോ’’തി (പാരാ॰ ർ൪) ഇമിസ്സാ **മാതികായ ഭേദോ** ജാതോ. തത്ഥ ഹി ‘‘അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായാ’’തി (പാരാ॰ ർ൪) ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന ‘‘സച്ചം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, തഞ്ച ഖോ ഇത്ഥിയാ, നോ പുരിസേ, നോ പണ്ഡകേ, നോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകേ ചാ’’തി മക്കടിപാരാജികോ വിയ അഞ്ഞോപി ലേസം ഓഡ്ഡേതും സക്കോതി, തസ്മാ താദിസസ്സ അലേസോകാസസ്സ ദസ്സനത്ഥം ഇദം വുച്ചതി,

മക്കടിസങ്ഖാതാ നിദാനാ "അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായപീ"തി മാതികായ വചനഭേദോ, ന ഇത്ഥിയാ ഏവ മേഥുനസിദ്ധിദസ്സനതോ. തസ്മാ **വിഭങ്ഗോ തന്നിയാമകോ** തസ്സാ മാതികായ അധിപ്പേതത്ഥനിയാമകോ വിഭങ്ഗോതി. വിഭങ്ഗേ ഹി "തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ, തയോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ, തയോ പണ്ഡകാ, തയോ പുരിസാ. മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ, തിരച്ഛാനഗതപുരിസസ്സ ദ്വേ മഗ്ഗേ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൬) നയേന സബ്ബലേസോകാസം പിദഹിത്വാ നിയമോ കതോ. ഏത്ഥാഹ - യദി ഏവം സാധാരണസിക്ഖാപദവസേന വാ ലിങ്ഗപരിവത്തനവസേന വാ ന കേവലം ഭിക്ഖൂനം, ഭിക്ഖുനീനമ്പി "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി വിഭങ്ഗേ വത്തബ്ബം സിയാ. തദവചനേന ഹി ഭിക്ഖുനീ പുരിസലിങ്ഗപാതുഭാവേന ഭിക്ഖുഭാവേ ഠിതാ ഏവം വദേയ്യ "നാഹം ഉപസമ്പദാകരണകാലേ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നാ, തസ്മാ ന അപച്ചക്ഖാതസിക്ഖാപി മേഥുനധമ്മേന പാരാജികാ ഹോമീ"തി. വുച്ചതേ - യഥാ വുത്തം, തഥാ ന വത്തബ്ബം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. തഥാ വുത്തേ ഭിക്ഖുനീനമ്പി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം അത്ഥീതി ആപജ്ജതി. തഞ്ചാനിട്ഠം. ഇദമപരമനിട്ഠം "സബ്ബസിക്ഖാപദാനി സാധാരണാനേവ നാസാധാരണാനീ"തി. അപിചായം ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നാവ ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തംയേവ ഉപജ്ഝം തമേവ ഉപസമ്പദം താനി വസ്സാനി ഭിക്ഖൂഹി സങ്ഗമിതു"ന്തിആദി (പാരാ॰ ൬൯) വുത്തം. **തതോ ആപത്തിയാ ഭേദോതി** തതോ വിഭങ്ഗതോ "അക്ഖയിതേ സരീരേ പാരാജികം, യേഭുയ്യേന ഖയിതേ ഥുല്ലച്ചയ"ന്തിആദി (പാരാ॰ ൭൩, പരി॰ ൧൫൭) ആപത്തിയാ ഭേദോ ഹോതി. **അനാപത്തി തദഞ്ഞഥാ**തി തതോ ഏവ വിഭങ്ഗതോ യേന ആകാരേന ആപത്തി വുത്താ, തതോ അഞ്ഞേനാകാരേന അനാപത്തിഭേദോവ ഹോതി. "സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ, ന സാദിയതി, അനാപത്തീ"തി ഹി വിഭങ്ഗേ അസതി ന പഞ്ഞായതി. ഏത്താവതാ "നിദാനാ മാതികാഭേദോ"തി അയം ഗാഥാ സമാസതോ വുത്തത്ഥാ ഹോതി. വിസേസകാരണം പന തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ ആവിഭവിസ്സതി.

പഠമപഞ്ഞത്തി താവ പഠമബോധിം അതിക്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തത്താ, ആയസ്മതോ സുദിന്നസ്സ അട്ഠവസ്സികകാലേ പഞ്ഞത്തത്താ ച രത്തഞ്ഞുമഹത്തം പത്തകാലേ പഞ്ഞത്താ, ദുതിയപഞ്ഞത്തി ബാഹുസച്ചമഹത്തം പത്തകാലേ. സോ ഹി ആയസ്മാ മക്കടിപാരാജികോ യഥാ മാതുഗാമപ്പടിസംയുത്തേസു സിക്ഖാപദേസു തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ ന അധിപ്പേതാ, തഥാ ഇധാപീതി സഞ്ഞായ "സച്ചം, ആവുസോ...പേ॰... തഞ്ച ഖോ മനുസ്സിത്ഥിയാ, നോ തിരച്ഛാനഗതായാ"തി (പാരാ॰ ൪൦) ആഹ. തതിയപഞ്ഞത്തി ലാഭഗ്ഗമഹത്തം പത്തകാലേ ഉപ്പന്നാ "യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജിത്വാ"തിആദി (പാരാ॰ ൪൩) വചനതോ, വേപുല്ലമഹത്തമ്പി ഏത്ഥേവ ലബ്ഭതീതി ഇമം പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദം തിവിധമ്പി വത്ഥും ഉപാദായ ചതുബ്ബിധമ്പി തം കാലം പത്വാ പഞ്ഞത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ **യോ പനാ**തി അനവസേസപരിയാദാനപദം. **ഭിക്ഖൂ**തി തസ്സ അതിപ്പസങ്ഗനിയമപദം. **ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ**തി തസ്സ വിസേസനവചനം. ന ഹി സബ്ബോപി ഭിക്ഖുനാമകോ, യാ ഭഗവതാ യായ കായചി ഉപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖൂനം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന സിക്ഖിതബ്ബാ സിക്ഖാ വിഹിതാ , "ഏത്ഥ സഹ ജീവന്തീ"തി യോ ച സാജീവോ വുത്തോ, തം ഉഭയം സമാപന്നോവ ഹോതി. കദാ പന സമാപന്നോ ഹോതി? യായ കായചി ഉപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നസമനന്തരമേവ തദുഭയം ജാനന്തോപി അജാനന്തോപി തദജ്ഝുപഗതത്താ സമാപന്നോവ നാമ ഹോതി. **സഹ ജീവന്തീ**തി യാവ സിക്ഖം ന പച്ചക്ഖാതി, പാരാജികഭാവം വാ ന പാപുണാതി. യം പന വുത്തം **അന്ധകട്ഠകഥായം** "സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ സിക്ഖാസമാപന്നോ സാജീവം അവീതിക്കമന്തോ സാജീവസമാപന്നോ"തി, തം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദവസേന വുത്തം. ന ഹി സിക്ഖം അപരിപൂരേന്തോ, കാമവിതക്കാദിബഹുലോ വാ ഏകച്ചം സാവസേസം സാജീവം വീതിക്കമന്തോ വാ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ നാമ ന ഹോതി.

ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന പന ചതുക്കം ലബ്ഭതി - "അത്ഥി ഭിക്ഖു സിക്ഖാസമാപന്നോ സീലാനി പച്ചവേക്ഖന്തോ ന സാജീവസമാപന്നോ അചിത്തകം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമന്തോ, അത്ഥി ന സിക്ഖാസമാപന്നോ കാമവിതക്കാദിബഹുലോ സാജീവസമാപന്നോ നിരാപത്തികോ, അത്ഥി ന സിക്ഖാസമാപന്നോ ന ച സാജീവസമാപന്നോ അനവസേസം ആപത്തിം ആപന്നോ, അത്ഥി ഉഭയസമാപന്നോ സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ സാജീവഞ്ച അവീതിക്കമന്തോ"തി. അയമേത്ഥ ചതുത്ഥോ ഭിക്ഖു ഉക്കട്ഠോ ഇധ അധിപ്പേതോ സിയാ. ന ഹി ഭഗവാ അനുക്കട്ഠം വത്ഥും യുത്തോതി ചേ? ന, "തത്ര യായം അധിസീലസിക്ഖാ, അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതാ സിക്ഖാ"തി വചനവിരോധതോ, ഉക്കട്ഠഗ്ഗഹണാധിപ്പായേ സതി "സിക്ഖാതി തിസ്സോ സിക്ഖാ"തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. സിക്ഖത്തയസമാപന്നോ ഹി സബ്ബുക്കട്ഠോ. "മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ"തി പരതോ വചനം അപേക്ഖിത്വാ അധിസീലസിക്ഖാവ വുത്താതി ചേ? ന, തസ്സാപി അഭബ്ബത്താ. ന ഹി അധിസീലസിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ, സാജീവഞ്ച അവീതിക്കമന്തോ മേഥുനധമ്മം പടിസേവിതും ഭബ്ബോ, തം സിക്ഖം അപരിപൂരേന്തോ, സാജീവഞ്ച വീതിക്കമന്തോയേവ ഹി പടിസേവേയ്യാതി അധിപ്പായാ. തസ്മാ ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. യസ്മാ സിക്ഖാപദസങ്ഖാതോ സാജീവോ അധിസീലസിക്ഖമേവ സങ്ഗണ്ഹാതി, ന ഇതരസിക്ഖാദ്വയം, തസ്മാ "തത്ര യായം അധിസീലസിക്ഖാ, അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതാ സിക്ഖാ"തി വുത്തം. തസ്മാ അധിസീലസിക്ഖായ സങ്ഗാഹകോ സാജീവോ സിക്ഖാസാജീവോതി വുത്തോ. ഇതി സാജീവവിസേസനത്ഥം സിക്ഖാഗ്ഗഹണം കതം. തദത്ഥദീപനത്ഥമേവ വിഭങ്ഗേ സിക്ഖം അപരാമസിത്വാ "തസ്മിം സിക്ഖതി, തേന വുച്ചതി സാജീവസമാപന്നോ"തി (പാരാ॰ ൪൪) വുത്തം. തേന ഏകമേവിദം അത്ഥപദന്തി ദീപിതം ഹോതി. തഞ്ച ഉപസമ്പദൂപഗമനന്തരതോ പട്ഠായ സിക്ഖനാധികാരത്താ "സിക്ഖതീ"തി ച "സമാപന്നോ"തി ച വുച്ചതി. യോ ഏവം "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി സങ്ഖം ഗതോ, താദിസം പച്ചയം പടിച്ച അപരഭാഗേ സാജീവസങ്ഖാതമേവ സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ തസ്മിംയേവ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാതി അയമത്ഥോ യുജ്ജതി.

കിന്തു അട്ഠകഥാനയോ പടിക്ഖിത്തോ ഹോതി, സോ ച ന പടിക്ഖേപാരഹോ ഹോതി, അധിപ്പായോ പനേത്ഥ പരിയേസിതബ്ബോ. സബ്ബേസു സിക്ഖാപദേസു ഇദമേവ ഭിക്ഖുലക്ഖണം സാധാരണം യദിദം "ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി. ഖീണാസവോപി സാവകോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി അചിത്തകം, തഥാ സേക്ഖോ, പുഥുജ്ജനോ പന സചിത്തകമ്പി, തസ്മാ സേക്ഖാസേക്ഖപുഥുജ്ജനാനം സാമഞ്ഞമിദം ഭിക്ഖുലക്ഖണന്തി കത്വാ കേവലം സിക്ഖാസമാപന്നോ, കേവലം സാജീവസമാപന്നോ, ഉഭയസമാപന്നോ ചാതി സരൂപേകദേസഏകസേസനയേന "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"ത്വേവ സമ്പിണ്ഡേത്വാ ഉക്കട്ഠഗ്ഗഹണേന അനുക്കട്ഠാനം ഗഹണസിദ്ധിതോ അട്ഠകഥായം ഉക്കട്ഠോവ വുത്തോ. തമേവ സമ്പാദേതും "തസ്മിം സിക്ഖതി, തേന വുച്ചതി സാജീവസമാപന്നോ"തി ഏത്ഥ സിക്ഖാസദ്ദസ്സ അവചനേ പരിഹാരം വത്വാ യസ്മാ പന സോ സിക്ഖമ്പി സമാപന്നോ, തസ്മാ സിക്ഖാസമാപന്നോതിപി അത്ഥതോ വേദിതബ്ബോതി ച വത്വാ "യം സിക്ഖം സമാപന്നോ, തം അപച്ചക്ഖായ, യഞ്ച സാജീവം സമാപന്നോ, തത്ഥ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി വുത്തന്തി അയമട്ഠകഥായ അധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ. ഏതസ്മിം പന അധിപ്പായേ അധിസീലസിക്ഖായ ഏവ ഗഹണം സബ്ബത്ഥികത്താ, സീലാധികാരതോ ച വിനയസ്സാതി

വേദിതബ്ബം. യഥാ ച സിക്ഖാപദം സമാദിയന്തോ സീലം സമാദിയതീതി വുച്ചതി, ഏവം സിക്ഖാപദം പച്ചക്ഖന്തോ സീലം പച്ചക്ഖാതീതി വത്തും യുജ്ജതി, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തം "യം സിക്ഖം സമാപന്നോ, തം അപച്ചക്ഖായാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനവിഭങ്ഗവണ്ണനാ). എത്താവതാ സമാസതോ "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി എത്ഥ വത്തബ്ബവിനിച്ഛയോ നിട്ഠിതോ ഹോതി.

കിം ഇമിനാ വിസേസവചനേന പയോജനം, നനു "യോ പന ഭിക്ഖു സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ…പേ॰… അസംവാസോ"തി എത്തകമേവ വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന വത്തബ്ബം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. "യോ പന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ഥേയ്യസംവാസാദികോ കേവലേന സമഞ്ഞാമത്തേന, പടിഞ്ഞാമത്തേന വാ ഭിക്ഖു, തസ്സാപി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം അത്ഥി, സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ച മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ പാരാജികാപത്തി. യോ വാ പച്ഛാ പാരാജികം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, തസ്സ ച, യോ വാ പക്ഖപണ്ഡകത്താ പണ്ഡകഭാവൂപഗമനേന ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, തസ്സ ച തദുഭയം അത്ഥീതി ആപജ്ജതി. പണ്ഡകഭാവപക്ഖേ ച പണ്ഡകോ ഉപസമ്പദായ ന വത്ഥൂ"തി വുത്തം. തസ്മാ ഇതരസ്മിം പക്ഖേ വത്ഥൂതി സിദ്ധം. തസ്മിം പക്ഖേ ഉപസമ്പന്നോ പണ്ഡകഭാവപക്ഖേ പണ്ഡകത്താ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, സോ പരിച്ചജിതബ്ബായ സിക്ഖായ അഭാവേന സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ മുഖേന പരസ്സ അങ്ഗജാതഗ്ഗഹണനയേന മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ, തസ്സ കുതോ പാരാജികാപത്തീതി അധിപ്പായോ. അയം നയോ അപണ്ഡകപക്ഖം അലഭമാനസ്സേവ പരതോ യുജ്ജതി, ലഭന്തസ്സ പന അരൂപസത്താനം കുസലാദിസമാപത്തിക്ഖണേ ഭവങ്ഗവിച്ഛേദേ സതിപി അമരണം വിയ പണ്ഡകഭാവപക്ഖേപി ഭിക്ഖുഭാവോ അത്ഥി. സംവാസം വാ സാദിയന്തസ്സ ന ഥേയ്യസംവാസകഭാവോ അത്ഥി അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നസ്സ വിയ. ന ച സഹസേയ്യാദിം ജനേതി . ഗണപൂരകോ പന ന ഹോതി അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ വിയ. ന സോ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ. ഇതരസ്മിം പന പക്ഖേ ഹോതി, അയം ഇമസ്സ തതോ വിസേസോ. കിമയം സഹേതുകോ, ഉദാഹു അഹേതുകോതി? ന അഹേതുകോ. യതോ ഉപസമ്പദാ തസ്സ അപണ്ഡകപക്ഖേ അനുഞ്ഞാതാ സഹേതുകപ്പടിസന്ധികത്താ. പണ്ഡകഭാവപക്ഖേപി കിസ്സ നാനുഞ്ഞാതാതി ചേ? പണ്ഡകഭൂതത്താ ഓപക്കമികപണ്ഡകസ്സ വിയ.

അപിച "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി ഇമിനാ തസ്സ സിക്ഖാസമാദാനം ദീപേത്വാ തം സമാദിന്നം സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ, തത്ഥ ച ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാതി വത്തും യുജ്ജതി, ന അഞ്ഞഥാതി ഇമിനാ കാരണേന യഥാവുത്താനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ "യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ"തിആദി വുത്തം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം "യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ അദിന്നം…പേ॰… യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ സുഗതചീവരപ്പമാണം ചീവരം കാരാപേയ്യാ"തി സബ്ബത്ഥ യോജേതബ്ബം.

"അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായപീ"തി മനുസ്സിത്ഥിം ഉപാദായ വുത്തം. ന ഹി പഗേവ പണ്ഡകേ, പുരിസേ വാതി വത്തും യുജ്ജതി. സേസം തത്ഥ തത്ഥ വുത്തനയമേവ . അയം താവ മാതികായ വിനിച്ഛയോ അഞ്ഞത്ഥാപി യഥാസമ്ഭവം യോജേത്വാ ദീപേതബ്ബോ.

സാരിപുത്തബേലട്ഠസീസാനന്ദാദയോപി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തികാരണത്താ ച ആപത്തിആപജ്ജനതോ ച കസ്മാ മഹാവിഭങ്ഗേ ഞത്തിചതുത്ഥഉപസമ്പദായേവ ആഗതാതി? പടിക്ഖിത്തായ സരണഗമനൂപസമ്പദായ അനുഞ്ഞാതപ്പസങ്ഗഭയാതി ഉപതിസ്സത്ഥേരോ. ആപത്തിയാ ഭബ്ബതം സന്ധായ തസ്മിമ്പി വുത്തേ പുബ്ബേ പടിക്ഖിത്താപി ഭഗവതാ പുന അനുഞ്ഞാതാതി ഭിക്ഖൂനം മിച്ഛാഗാഹോ വാ വിമതി വാ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്മാ ന വുത്താതി വുത്തം ഹോതി.

"അധമ്മകമ്മം വഗ്ഗകമ്മ"തി (മഹാവ॰ ൩൮൭) വചനതോ കുപ്പകമ്മമ്പി കത്ഥചി "കമ്മ"ന്തി വുച്ചതി, തസ്മാ **"അകുപ്പേനാ"**തി വുത്തം. യസ്മാ അകുപ്പകമ്മമ്പി ഏകച്ചം ന ഠാനാരഹം, യേന അപത്തോ ഓസാരണം സുഓസാരിതോതി വുച്ചതി, തസ്മാ **"ഠാനാരഹേനാ"**തി വുത്തം. യദി ഏവം "ഠാനാരഹേനാ"തി ഇദമേവ വത്തബ്ബം ഇമിനാ അകുപ്പസിദ്ധിതോതി ചേ? ന, അട്ഠാനാരഹേന അകുപ്പേന ഉപസമ്പന്നോ ഇമസ്മിം അത്ഥേ ന അധിപ്പേതോ അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. ദ്വീഹി പനേതേഹി ഏകതോ വുത്തേഹി അയമത്ഥോ പഞ്ഞായതി - കേവലം തേന അകുപ്പേന ഉപസമ്പന്നോ അയമ്പി ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂതി, ഠാനാരഹേന ച അകുപ്പേന ച ഉപസമ്പന്നോ അയമ്പി ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂതി, കുപ്പേന ഉപസമ്പന്നോ നാധിപ്പേതോതി.

"പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായ അപരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോ"തി വുത്തത്താ ഓപപാതികഞ്ചാതി സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ ഓപപാതികാ പടിസന്ധിതോ പട്ഠായ അപരിപുണ്ണവീസതിവസ്സാതി വദന്തി. 'സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ ഹോന്തീ'തി വുത്തത്താ പുന ചത്താരി വസ്സാനി ഇച്ഛിതബ്ബാനി, 'പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായാ'തി ഇദം ഗബ്ഭസേയ്യകാനം വസേന വുത്ത"ന്തി ഏകേ. "കേചി വദന്തീ"തി യത്ഥ യത്ഥ ലിഖീയതി, തത്ഥ തത്ഥ വിചാരേത്വാ അത്ഥം സുട്ഠു ഉപലക്ഖയേ. ഓപക്കമികേ പണ്ഡകഭാവോ ആരുള്ഹനയേന വേദിതബ്ബോ. "പക്ഖപണ്ഡകോ അപണ്ഡകപക്ഖേ പബ്ബാജേത്വാ പണ്ഡകപക്ഖേ നാസേതബ്ബോ"തി (വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൦൯) ലിഖിതം.

"ബിന്ദും അദത്വാ ചേ നിവാസേതി, **ഥേയ്യസംവാസകോ** ന ഹോതീ"തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം. **ലിങ്ഗാനുരൂപസ്സാ**തി സാമണേരാരഹസ്സ സംവാസസ്സ സാദിതത്താതി അധിപ്പായോ.

രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗാനം "ഗിഹീ മം 'സമണോ'തി ജാനന്തൂ"തി വഞ്ചനചിത്തേ സതിപി ഭിക്ഖൂനം വഞ്ചേതുകാമതായ ച തേഹി സംവസിതുകാമതായ ച അഭാവാ ദോസോ ന ജാതോതി. "യോ ഏവം പബ്ബജതി, സോ ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ ഹോതീ"തി വാ "ഏവം കാതും ന ലബ്ഭതീ"തി വാ "ഏവം പബ്ബജിതോ സാമണേരോ ന ഹോതീ"തി വാ ന ജാനാതി, വട്ടതി. "ജാനാതി, ന വട്ടതീ"തി ച ലിഖിതം. "രാജദുബ്ഭിക്ഖാദിഅത്ഥായ ചീവരം പാരുപിത്വാ സംവാസം സാദിയന്തോ ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി. കസ്മാ? അസുദ്ധചിത്തത്താ. പുന സോ 'സുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം കരിസ്സാമി, കിം ഏതേനാതി വിപ്പടിസാരേന വാ പച്ചയാദിസുലഭതായ വാ കരിസ്സാമീ'തി സുദ്ധമാനസോ ഹുത്വാ യാവ സോ സംവാസം നാധിവാസേതി, താവ ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി. ഏവം സുദ്ധചിത്തുപ്പത്തിതോ പട്ഠായ സംവാസം സാദിയതി ചേ, ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതീതി അധിപ്പേതോ. ഇതരഥാ സബ്ബം വിരുജ്ഝതീ"തി ഏകേ.

“നാഭിപരാമാസാദിനാ ജാതോ തഥാരൂപം പിതരം ഘാതേതി ചേ, **പിതുഘാതകോ** ഹോതീ”തി വദന്തി.

യോ പന കായസംസഗ്ഗേന സീലവിനാസം പാപേതി, ന സോ **ഭിക്ഖുനിദൂസകോ** “തിണ്ണം മഗ്ഗാന”ന്തി വചനതോ. ഭിക്ഖുനിം പന ഏകതോഉപസമ്പന്നം ദൂസേത്വാപി ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ഹോതി, സോപി പാരാജികോ ഹോതീതി വിനിച്ഛയോ. ഭിക്ഖുനീ പന ഥേയ്യസംവാസികാ, മാതുപിതുഅരഹന്തഘാതികാ, ലോഹിതുപ്പാദികാ, തിത്ഥിയപക്കന്തികാ ച ഹോതി, അട്ഠകഥാസു അനാഗതം വിനയധരാ സമ്പടിച്ഛന്തി.

“സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയ”ന്തി (പാചി॰ ൨) വുത്തം മരിയാദം അവീതിക്കമന്തോ തസ്മിഞ്ച സിക്ഖാപദേ സിക്ഖതീതി വുച്ചതി. **സിക്ഖാപദന്തി** അസഭാവധമ്മോ സങ്കേതോവ, ഇധ പഞ്ഞത്തി അധിപ്പേതാ. “മേഥുനസംവരസ്സേതം അധിവചന”ന്തി സമന്തപാസാദികായം വുത്തം, തം പനത്ഥം സന്ധായാതി ലിഖിതം. **സിക്ഖാതി** തം തം സിക്ഖാപദം, സിക്ഖനഭാവേന പവത്തചിത്തുപ്പാദോ. **സാജീവന്തി** പഞ്ഞത്തി. തദത്ഥദസ്സനത്ഥം പുബ്ബേ “മേഥുനസംവരസ്സേതം അധിവചന”ന്തി വുത്തം. യസ്മാ സിക്ഖായ ഗുണസമ്മതായ പുഞ്ഞസമ്മതായ തന്തിയാ അഭാവതോ ലോകസ്സ ദുബ്ബല്യാവികമ്മം തത്ഥ ന സമ്ഭവതി. പത്ഥനീയാ ഹി സാ, തസ്മാ **“യഞ്ച സാജീവം സമാപന്നോ, തസ്മിം ദുബ്ബലഭാവം അപ്പകാസേത്വാ”**തി വുത്തം. ആണായ ഹി ദുബ്ബല്യം സമ്ഭവതീതി ഉപതിസ്സോ. ദുബ്ബല്യാവികമ്മപദം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനപദസ്സ ബ്യഞ്ജനസിലിട്ഠതായ വാ പരിവാരകഭാവേന വാ വേദിതബ്ബം. അഥ വാ യസ്മാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ ഏകച്ചം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം അകതം ഹോതി, തസ്മാ തം സന്ധായ “സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ”തി പദസ്സ അത്ഥം വിവരന്തോ **“ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ”**തി ആഹ. തത്ഥ സിയാ യസ്മാ ന സബ്ബം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം, തസ്മാ “ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ”തി പഠമം വത്വാ തസ്സ അത്ഥനിയമത്ഥം “സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ”തി വത്തബ്ബന്തി? തം ന, കസ്മാ? അത്ഥാനുക്കമാഭാവതോ. “സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ”തി ഹി വുത്തത്താ “യം സിക്ഖം സമാപന്നോ, തം അപച്ചക്ഖായ, യഞ്ച സാജീവം സമാപന്നോ, തത്ഥ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ”തി വുച്ചമാനേ അനുക്കമേനേവ അത്ഥോ വുത്തോ ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാ, തസ്മാ ഇദമേവ പഠമം വുത്തന്തി. **തേസംയേവാതി** ചുദ്ദസന്നം.

“സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ”തി സബ്ബസിക്ഖാപദാനം സാധാരണത്ഥം **“അയമേത്ഥ അനുപഞ്ഞത്തീ”തി** വുത്തം.

പവേസനം നാമ അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സ അങ്ഗജാതേന സമ്ഫുസനം. **പവിട്ഠം** നാമ യാവ മൂലം പവേസേന്തസ്സ വിപ്പകതകാലോ വായാമകാലോ. സുക്കവിസട്ഠിസമയേ അങ്ഗജാതം **ഠിതം** നാമ. **ഉദ്ധരണം** നാമ നീഹരണകാലോ. വിനയഗണ്ഠിപദേ പന “വായാമതോ ഓരമിത്വാ ഠാനം **ഠിതം** നാമാ”തി വുത്തം, തം അസങ്കരതോ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. പവേസനപവിട്ഠഉദ്ധരണകാലേസുപി സുക്കവിസട്ഠി ഹോതിയേവ. **സാദിയനം** നാമ സേവനചിത്തസ്സ അധിവാസനചിത്തസ്സ ഉപ്പാദനം.

ഉഭതോവിഭങ്ഗേ ഏവ പഞ്ഞത്താനി സന്ധായ **“ഇദഞ്ഹി സബ്ബസിക്ഖാപദാനം നിദാന”**ന്തി വുത്തം. “വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേന ഉപസമ്പദാ”തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) വുത്തത്താ ഇധ തതിയാ സഹയോഗേന വുത്താ. തസ്മാ വീസതിപി ഭിക്ഖൂ ചേ നിസിന്നാ, പഞ്ചമോ വിനയധരോവ ഇച്ഛിതബ്ബോ, ഏവം സതി പാരാജികോ ചേ വിനയധരോ, ഉപസമ്പദാകമ്മം കോപേതീതി ചേ? ന, പരിവാരാവസാനേ കമ്മവഗ്ഗേ (പരി॰ ർ൮൨ ആദയോ) യം കമ്മവിപത്തിലക്ഖണം വുത്തം, തസ്സ തസ്മിം നത്ഥിതായ. “കഥം വത്ഥുതോ വാ ഞത്തിതോ വാ അനുസ്സാവനതോ വാ സീമതോ വാ പരിസതോ വാ”തി ഏത്തകം വുത്തം, നനു അയം “പരിസതോ വാ”തി വചനേന സങ്ഗഹിതോതി ചേ? ന, “ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി പരിസതോ കമ്മാനി വിപജ്ജന്തീ”തി (പരി॰ ർ൮൭) സുത്തസ്സ ഹി വിഭങ്ഗേ തസ്സ അനാമട്ഠത്താതി അയമത്ഥോ യസ്മാ തത്ഥ തത്ഥ സരൂപേന വുത്തപാളിവസേനേവ സക്കാ ജാനിതും, തസ്മാ നയമുഖം ദസ്സേത്വാ സംഖിത്തോതി ലിഖിതം. “അങ്ഗ”ന്തി പദം ഉദ്ധരിത്വാ “സബ്ബസിക്ഖാപദേസു ആപത്തീനം അങ്ഗാനങ്ഗം വേദിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം, ഇധ പന “അങ്ഗ”ന്തി വുത്തം, കസ്മാ? സമുട്ഠാനാദീനം പരിവാരാദീസു സങ്ഖേപേന ആഗതത്താ തത്ഥ ഗഹേത്വാ ഇധാപി നിദ്ദിട്ഠാനം അനങ്ഗാനം വവത്ഥാനാഭാവതോ, സബ്ബത്ഥ സങ്ഖേപതോ ച വിത്ഥാരതോ ച അനങ്ഗത്തേ വുച്ചമാനേ അതിവിത്ഥാരതായ തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ അനൂനം വത്തബ്ബതോ ചാതി വേദിതബ്ബോ, സബ്ബാപത്തീനം സങ്ഗാഹകവസേനാതി അത്ഥോ.

യാനി സിക്ഖാപദാനി “കിരിയാനീ”തി വുച്ചന്തി, തേസം വസേന കായവാചാ സഹ വിഞ്ഞത്തിയാ വേദിതബ്ബാ, അകിരിയാനം വസേന വിനാ വിഞ്ഞത്തിയാ വേദിതബ്ബാ. ചിത്തം പനേത്ഥ അപ്പമാണം ഭൂതാരോചനസമുട്ഠാനസ്സ കിരിയത്താ, അചിത്തകത്താ ച. തത്ഥ കിരിയാ ആപത്തിയാ അനങ്ഗന്തരചിത്തസമുട്ഠാനാ വേദിതബ്ബാ. അവിഞ്ഞത്തിജനകമ്പി ഏകച്ചം ബാഹുല്ലനയേന “കിരിയ”ന്തി വുച്ചതി യഥേവ പഠമപാരാജികം. വിഞ്ഞത്തിയാ അഭാവേപി “സോ ചേ സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ, ന സാദിയതി, അനാപത്തീ”തി ഹി വുത്തം, വിഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതാപി കിരിയാ വിനാ സേവനചിത്തേന ന ഹോതി വുത്തചിത്തജത്താ, വികാരരൂപത്താ, ചിത്താനുപരിവത്തികത്താ ച. തസ്മാ കിരിയാസങ്ഖാതമിദം വിഞ്ഞത്തിരൂപം, ഇതരം ചിത്തജരൂപം വിയ ജനകചിത്തേന വിനാ ന തിട്ഠതി, ഇതരം സദ്ദായതനം തിട്ഠതി, തസ്മാ കിരിയായ സതി ഏകന്തതോ തജ്ജനകം സേവനചിത്തം അത്ഥി ഏവാതി കത്വാ ന സാദിയതി, അനാപത്തീതി ന യുജ്ജതീതി. യസ്മാ വിഞ്ഞത്തിജനകമ്പി സമാനം സേവനചിത്തം ന സബ്ബകാലം വിഞ്ഞത്തിം ജനേതി, തസ്മാ വിനാപി വിഞ്ഞത്തിയാ സയം ഉപ്പജ്ജതീതി കത്വാ “സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ”തി വുത്തം. നുപ്പജ്ജതി ചേ, ന സാദിയതി നാമ, തസ്സ അനാപത്തി. തേനേവ ഭഗവാ “കിംചിത്തോ ത്വം ഭിക്ഖൂ”തി (പാരാ॰ ൧൩൫) ചിത്തേനേവ ആപത്തിം പരിച്ഛിന്ദതി, ന കിരിയായാതി വേദിതബ്ബം.

ഏത്ഥ **സമുട്ഠാന**ഗ്ഗഹണം കത്തബ്ബതോ വാ അകത്തബ്ബതോ വാ കായാദിഭേദാപേക്ഖമേവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ന അഞ്ഞഥാതി ദസ്സനപ്പയോജനം. തേസു **കിരിയാ**ഗ്ഗഹണം കായാദീനം സവിഞ്ഞത്തികാവിഞ്ഞത്തികഭേദദസ്സനപ്പയോജനം. **സഞ്ഞാ**ഗ്ഗഹണം ആപത്തിയാ അങ്ഗാനങ്ഗചിത്തവിസേസദസ്സനപ്പയോജനം. തേന യം ചിത്തം കിരിയലക്ഖണേ വാ അകിരിയലക്ഖണേ വാ സന്നിഹിതം, യതോ വാ കിരിയാ വാ അകിരിയാ വാ ഹോതി, ന തം അവിസേസേന ആപത്തിയാ അങ്ഗം വാ അനങ്ഗം വാ ഹോതി. കിന്തു യായ സഞ്ഞായ “സഞ്ഞാവിമോക്ഖ”ന്തി വുച്ചതി, തായ സമ്പയുത്തം ചിത്തം അങ്ഗം, ഇതരം അനങ്ഗന്തി ദസ്സിതം ഹോതി. ഇദാനി യേന ചിത്തേന സിക്ഖാപദം **സചിത്തകം** ഹോതി, തദഭാവാ **അചിത്തകം,** തേന തസ്സ അവിസേസേന സാവജ്ജതായ “ലോകവജ്ജമേവാ”തി വുത്തം. കിന്തു സാവജ്ജംയേവ സമാനം ഏകച്ചം ലോകവജ്ജം, ഏകച്ചം പണ്ണത്തിവജ്ജന്തി ദസ്സനപ്പയോജനം **ചിത്തലോകവജ്ജ**ഗ്ഗഹണം. ചിത്തമേവ യസ്മാ “ലോകവജ്ജ”ന്തി വുച്ചതി, തസ്മാ മനോകമ്മമ്പി സിയാ ആപത്തീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗനിവാരണപ്പയോജനം **കമ്മ**ഗ്ഗഹണം.

യം പനേത്ഥ അകിരിയലക്ഖണം കമ്മം, തം കുസലത്തികവിനിമുത്തം സിയാതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗനിവാരണപ്പയോജനം **കുസലത്തിക**ഗ്ഗഹണം. യാ പനേത്ഥ അബ്യാകതാപത്തി, തം ഏകച്ചം അവേദനമ്പി നിരോധം സമാപന്നോ ആപജ്ജതീതി വേദനാത്തികം ഏത്ഥ ന ലബ്ഭതീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം **വേദനാത്തിക**ഗ്ഗഹണം. സിക്ഖാപദഞ്ഹി സചിത്തകപുഗ്ഗലവസേന "തിചിത്തം തിവേദന"ന്തി ലദ്ധവോഹാരം അചിത്തകേനാപന്നമ്പി "തിചിത്തം തിവേദന"മിച്ചേവ വുച്ചതി. തത്രിദം സാധകസുത്തം - "അത്ഥാപത്തി അചിത്തകോ ആപജ്ജതി അചിത്തകോ വുട്ഠാതി (പരി॰ ൩൨൪), അത്ഥാപത്തി കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി കുസലചിത്തോ വുട്ഠാതീ"തിആദി (പരി॰ ൪൭൦). "സചിത്തകം ആപത്തിദീപനം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം അനാപത്തിദീപനം, അചിത്തകം വത്ഥുഅജാനനം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം വീതിക്കമനാജാനനം. ഇദമേവ തേസം നാനാത്ത"ന്തി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൩൫-൩൩ പകിണ്ണകകഥാവണ്ണനാ) ലിഖിതം.

സചിത്തകപക്ഖേതി ഏത്ഥ അയം താവ ഗണ്ഠിപദനയോ - സചിത്തകപക്ഖേതി സുരാപാനാദിഅചിത്തകേ സന്ധായ വുത്തം. സചിത്തകേസു പന യം ഏകന്തമകുസലേനേവ സമുട്ഠാതി, തഞ്ച ഉഭയം **ലോകവജ്ജം** നാമ. സുരാപാനസ്മിഞ്ഹി "സുരാ"തി വാ "പാതും ന വട്ടതീ"തി വാ ജാനിത്വാ പിവനേ അകുസലമേവാതി. തത്ഥ "ന വട്ടതീതി ജാനിത്വാ"തി വുത്തവചനം ന യുജ്ജതി പണ്ണത്തിവജ്ജസ്സപി ലോകവജ്ജതാപസങ്ഗതോ. ഇമം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗം പരിഹരിതുകാമതായ ച **വജിരബുദ്ധിത്ഥേരേന** ലിഖിതം - "ഇധ 'സചിത്തക'ന്തി ച 'അചിത്തക'ന്തി ച വിചാരണാ വത്ഥുവിജാനനേ ഏവ ഹോതി, ന പഞ്ഞത്തിവിജാനനേ. യദി പഞ്ഞത്തിവിജാനനേ ഹോതി , സബ്ബസിക്ഖാപദാനി ലോകവജ്ജാനേവ സിയും, ന ച സബ്ബസിക്ഖാപദാനി ലോകവജ്ജാനി. തസ്മാ വത്ഥുവിജാനനേ ഏവ ഹോതീതി ഇദം യുജ്ജതി. കസ്മാ? യസ്മാ സേഖിയേസു പഞ്ഞത്തിവിജാനനമേവ പമാണം, ന വത്ഥുമത്തവിജാനന"ന്തി. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ സിക്ഖാപദസീസേന ആപത്തിം ഗഹേത്വാ യസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ സചിത്തകസ്സ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, തം ലോകവജ്ജം, സചിത്തകാചിത്തകസങ്ഖാതസ്സ അചിത്തകസ്സ ച സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, തമ്പി സുരാപാനാദിലോകവജ്ജന്തി ഇമമത്ഥം സന്ധായ **"യസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, അയം ലോകവജ്ജാ നാമാ"**തി വുത്തം. "സചിത്തകപക്ഖേ"തി ഹി ഇദം വചനം അചിത്തകം സന്ധായാഹ. ന ഹി ഏകംസതോ സചിത്തകായ "സചിത്തകപക്ഖേ"തി വിസേസനേ പയോജനം അത്ഥീതി, ഏവം സന്തേപി അനിയമേന വുത്തഞ്ച നിയമവസേന ഏവ ഗഹേതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

തിരച്ഛാനാനം പനാതി പന-സദ്ദേന ഥുല്ലച്ചയാദികാരം നിവത്തേതി. **കിരിയാ**തി ഏത്ഥ "ഠിതം സാദിയതീ"തി (പാരാ॰ ൬൭) വുത്തത്താ തം കഥന്തി ചേ? "സാദിയതീ"തി വുത്തത്താ കിരിയാ ഏവ. ഏവം സന്തേ "കായകമ്മം മനോകമ്മ"ന്തി വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, പചുരവോഹാരവസേന "കായകമ്മ"ന്തി വുത്തത്താ. ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികായ ലബ്ഭതി ഏവാതി ലിഖിതം. പുബ്ബേ വുത്തനയേന സംസന്ദേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. "ദുന്നിക്ഖിത്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പദബ്യഞ്ജനസ്സ അത്ഥോപി ദുന്നയോ ഹോതീ"തി (അ॰ നി॰ ൨.൨൦) വദന്തേനാപി അത്ഥസ്സ സുഖഗ്ഗഹണത്ഥമേവ പദബ്യഞ്ജനസ്സ സുനിക്ഖിത്തഭാവോ ഇച്ഛിതോ, ന അക്ഖരവചനായ, തസ്മാ ആഹ **"അത്ഥഞ്ഹി നാഥോ സരണം അവോചാ"**തിആദി.

പഠമപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ

ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാതി ലക്ഖണാനുപഞ്ഞത്തികത്താ ആദിമ്ഹി വുത്താ. സബ്ബസ്മിഞ്ഹി വിനയപിടകേ ഗാമോ, ഗാമൂപചാരോ, ഗാമക്ഖേത്തം, ഗാമസീമാ, ഗാമസീമൂപചാരോതി പഞ്ചവിധോ ഗാമഭേദോ വേദിതബ്ബോ. തഥാ ആരഞ്ഞകസീമായ ഏകം അഗാമകം അരഞ്ഞം, സംവിധാനസിക്ഖാപദാനം (പാചി॰ ൫൭൦ ആദയോ) ഏകം, സഗാമകം ഏകം , അവിപ്പവാസസീമായ ഏകം, ഗണമ്ഹാഓഹീയനകസ്സ (പാചി॰ ൩൮൫) ഏകന്തി പഞ്ചവിധോ അരഞ്ഞഭേദോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ അത്ഥി ഗാമോ ന ഗാമപരിഹാരം കത്ഥചി ലഭതി, അത്ഥി ഗാമോ ന ഗാമകിച്ചം കരോതി, തഥാ അത്ഥി അരഞ്ഞം ന അരഞ്ഞപരിഹാരം കത്ഥചി ലഭതി, അത്ഥി അരഞ്ഞം ന അരഞ്ഞകിച്ചം കരോതീതി അയമ്പി ഭേദോ വേദിതബ്ബോ.

തത്ഥ അവിപ്പവാസസീമാസമ്മന്നനകമ്മവാചായ ഠപേത്വാ "ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തി (മഹാവ॰ ൫൪൪) ഏത്ഥ **ഗാമോ** നാമ പരിക്ഖിത്തോ ചേ, പരിക്ഖേപസ്സ അന്തോ, അപരിക്ഖിത്തോ ചേ, പരിക്ഖേപോകാസതോ അന്തോ വേദിതബ്ബോ. അയം ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ "അന്തോഗാമോ"തി (പാരാ॰ ൪൭൭) ആഗതോ. സാസങ്കസിക്ഖാപദേ "അന്തരഘര"ന്തി (പാരാ॰ ൩൩൪) ആഗതോ അനാസങ്കതോ. യഥാഹ "അന്തരഘരേ നിക്ഖിപേയ്യാതി സമന്താ ഗോചരഗാമേ നിക്ഖിപേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൩൩൪). തഥാ അന്തരഘരപ്പടിസംയുത്താനം സേഖിയാനം അയമേവ പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. "യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഏകാ ഗാമന്തരം ഗച്ഛേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൩൭൯) ഏത്ഥാപി അയമേവ പരിച്ഛേദോ അധിപ്പേതോ "പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപം അതിക്കമന്തിയാ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമന്തിയാ"തി വുത്തത്താ.

യേസു **പുരാണപോത്ഥകേസു** "ഉപചാരം ഓക്കമന്തിയാ"തി ലിഖിതം, തം വികാലേ ഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദേസു ആചിണ്ണം നയം ഗഹേത്വാ പമാദേന ലിഖീയതി, ന പമാണം. യേസു ച **പോത്ഥകേസു** വികാലേ ഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദസ്സ **വിഭങ്ഗേ** (പാചി॰ ൬൫൩) "ഗാമം പവിസേയ്യാതി പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപം അതിക്കമന്തസ്സ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമന്തസ്സാ"തി ലിഖീയതി, സാ പമാദലേഖാ. **ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സാ**തി തത്ഥ പാഠോ. വുത്തഞ്ഹി **സമന്തപാസാദികായം** "അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരോ അദിന്നാദാനേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൫൨). ഇധ **കങ്ഖാവിതരണിയമ്പി** വുത്തം "സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛിത്വാതി...പേ॰... ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സാ"തിആദി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ വികാലഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ).

യം പന **കത്ഥചി പോത്ഥകേ** "ഭിക്ഖുനിയാ ഗാമന്തരാധികാരേ ഏകേന പാദേന ഇതരസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപം വാ അതിക്കമന്തേ, ഉപചാരം വാ ഓക്കന്തേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേന അതിക്കന്തമത്തേ, ഓക്കന്തമത്തേ ച സങ്ഘാദിസേസോ"തി പാഠോ ദിസ്സതി. തത്ഥ "ഓക്കന്തേ, ഓക്കന്തമത്തേ"തി ഏതാനി പദാനി അധികാനി , കേവലം ലിഖിതകേഹി അഞ്ഞേഹി ലിഖിതാനി. **കത്ഥചി പോത്ഥകേ** "ഓക്കന്തമത്തേ ചാ"തി പദം ന ദിസ്സതി, ഇതരം ദിസ്സതി. താനി ദ്വേ പദാനി പാളിയാ വിരുജ്ഝന്തി. "അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കാമേന്തിയാ"തി (പാചി॰ ൩൮൨) ഹി പാളി . തഥാ സമന്തപാസാദികായ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൮൨) വിരുജ്ഝന്തി. "പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം ഏകേന പാദേന അതിക്കമതി, ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേന അതിക്കമതി, സങ്ഘാദിസേസോ. അപിചേത്ഥ സകഗാമതോ...പേ॰... ഏകേന പാദേന ഇതരസ്സ

ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപേ വാ ഉപചാരേ വാ അതിക്കന്തേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേന അതിക്കന്തമത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ന്ന്ന്വ) ഹി വുത്തം.

ഗണ്ഠിപദേ ചസ്സ ''പരിക്ഖേപം അതിക്കാമേന്തിയാ''തി വത്വാ ''ഉപചാരേപി ഏസേവ നയോ''തി വുത്തം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** ച ''അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം 'ഓക്കമന്തിയാ'തിപി പോത്ഥകേസു ഏകച്ചേസു ദിസ്സതി, തം ന ഗഹേതബ്ബ''ന്തി വുത്തം. അപരമ്പി വുത്തം ''അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം 'അതിക്കാമേന്തിയാ'തി വചനേനാപി ഏവം വേദിതബ്ബം - വികാലേ ഗാമപ്പവേസനേ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം ഏവ വസേന ഉപചാരോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ, ഇതരഥാ യഥാ ഏത്ഥ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം പരിക്ഖേപം വിയ കത്വാ 'അതിക്കാമേന്തിയാ'തി വുത്തം, ഏവം തത്ഥാപി 'അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കാമേന്തസ്സാ'തി വദേയ്യ. യസ്മാ പന തത്ഥ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ഉത്തരിമേകോ ലേഡ്ഡുപാതോ ഉപചാരോതി അധിപ്പേതോ. തസ്മാ തദത്ഥദീപനത്ഥം 'അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സാ'തി വുത്ത''ന്തി.

യം പന **അന്ധകട്ഠകഥായം** പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനംയേവ ഉപചാരന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ ''പരിക്ഖേപപരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനാനം നിന്നാനാകരണദീപനത്ഥം ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സാ''തി വുത്തം, പാളിവിസേസമസല്ലക്ഖേത്വാ ''അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമന്തസ്സ ഇധ ഉപചാരോ പരിക്ഖേപോ യഥാ ഭവേയ്യ, തം ഉപചാരം പഠമം പാദം അതിക്കാമേന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, ദുതിയം പാദം അതിക്കാമേന്തസ്സ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി വുത്തം, തം ന ഗഹേതബ്ബമേവ പാളിയാ വിസേസസമ്ഭവതോതി. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ''ഉപചാരം അതിക്കാമേന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ഗാമന്തരാപത്തീ''തി വുത്തം. തസ്മാ ഇധ കങ്ഖാവിതരണിയാ ''ഏകേന പാദേന ഇതരസ്സ...പേ॰... അതിക്കന്തമത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ''തി അയമേവ പാഠോ വേദിതബ്ബോ. ഏത്താവതാ ഇമേസു യഥാവുത്തേസു ഠാനേസു യഥാവുത്തപരിച്ഛേദോവ ഗാമോതി വേദിതബ്ബോ. ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥം ''ഗാമോ നാമ ഏകകുടികോപീ''തിആദി (പാരാ॰ ൻവ) വുത്തം. ഇമസ്സ വസേന അസതിപി പരിക്ഖേപാതിക്കമേ, ഉപചാരോക്കമനേ വാ അന്തരാരാമതോ വാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയതോ വാ തിത്ഥിയസേയ്യതോ വാ പടിക്കമനതോ വാ തം ഗാമം പവിസന്തസ്സ അന്തരാരാമപരിക്ഖേപസ്സ, ഉപചാരസ്സ വാ അതിക്കമനവസേന ഗാമപച്ചയാ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ.

ഗാമൂപചാരോ പന ''ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ''തി (മഹാവ॰ ൧ൾ) ഏത്ഥ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപോവ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപോകാസോവ. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം ''ഗാമൂപചാരോതി പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപോകാസോ. തേസു അധിട്ഠിതതേചീവരികോ ഭിക്ഖു പരിഹാരം ന ലഭതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧ൾ). കിം പനേത്ഥ കാരണം, യേന അയം ഗാമോ, ഗാമൂപചാരോ ച ഇധ അഞ്ഞഥാ, അഞ്ഞത്ഥ തഥാതി? അട്ഠുപ്പത്തിതോ ''തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ 'ഭഗവതാ തിചീവരേന അവിപ്പവാസസമ്മുതി അനുഞ്ഞാതാ'തി അന്തരഘരേ ചീവരാനി നിക്ഖിപന്തീ''തി (മഹാവ॰ ൧ൻ) ഇമിസ്സാ ഹി അട്ഠുപ്പത്തിയാ ''ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ''തി (മഹാവ॰ ൧ൾ) വുത്തം. തസ്മാ യത്ഥ അന്തരഘരസഞ്ഞാ, തത്ഥ അവിപ്പവാസസീമാ ന ഗച്ഛതീതി വേദിതബ്ബാ. തേന ച ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ ''അന്തോഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോഗാമേ വത്ഥബ്ബ''ന്തി (പാരാ॰ ർ൭൮) ച ''സഭായേ വാ ദ്വാരമൂലേ വാ, ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബ''ന്തി ച വുത്തം. കപ്പിയഭൂമിയം വസന്തോയേവ ഹി കപ്പിയഭൂമിയം നിക്ഖിത്തചീവരം രക്ഖതി. സാസങ്കസിക്ഖാപദേ പന ''യസ്മാ യത്ഥ ഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തേന ഗാമേന വിപ്പവസന്തോ ചീവരേന വിപ്പവസതീതി വുച്ചതി, തസ്മാ പുന ഗാമസീമം ഓക്കമിത്വാ വസിത്വാ പക്കമതീ''തി വുത്തം. തസ്മിഞ്ഹി സിക്ഖാപദേ ഗാമസീമാ ഗാമോ നാമാതി അധിപ്പേതോ. തത്ഥ വികാലേ ഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ ''പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപം അതിക്കമന്തസ്സ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി (പാചി॰ ൫൧൩) വചനതോ പരിക്ഖേപോ ന ഗാമോ. കിന്തു ഗാമൂപചാരോതി ലേസേന ദസ്സിതം ഹോതി. ഇമസ്മിം പന സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ ''ഗാമൂപചാരോ നാമാ''തി ആരഭിത്വാ ''അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ''തി ഇമിനാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപോകാസോ ഗാമൂപചാരോതി സിദ്ധം. തദത്ഥസമ്ഭവതോ തസ്മിം ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ ഗാമൂപചാരോതി **കുരുന്ദട്ഠകഥായം, മഹാപച്ചരിയമ്പി** വുത്തം . ഉപചാരോ ഹി ''ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാനൂപചാരോ''തിആദീസു ദ്വാരം, ''അജ്ഝോകാസോ ഏകൂപചാരോ''തി ഏത്ഥ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരസങ്ഖാതം പമാണം, തസ്മാ ''ഗാമൂപചാരോതി പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപോകാസോ''തി **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തഥാ **കുരുന്ദിയം, മഹാപച്ചരിയഞ്ച**. തഥാ പാളിയമ്പി ''അജ്ഝാരാമോ നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ ആരാമസ്സ അന്തോ ആരാമോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോ. അജ്ഝാവസഥോ നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ ആവസഥസ്സ അന്തോ ആവസഥോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോ''തിആദീസു ദിസ്സതി. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന ''ഗാമൂപചാരോ''തിആദീസു ദിസ്സതി. തസ്മാ ദുതിയോ ലേഡ്ഡുപാതോ ഉപചാരോതി അധിപ്പേതോ.

''അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി പാളിവിസേസസമ്ഭവതോ ച പഠമോ ലേഡ്ഡുപാതോ ഗാമോ ഏവ, ദുതിയോ ഗാമൂപചാരോതി വുത്തം. പരിക്ഖിത്തസ്സ പന ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ ഗാമൂപചാരോതി വുത്തന്തി ഏത്ഥ ഭേദോ നത്ഥി. ഏത്താവതാ പരിക്ഖിത്തസ്സ ദുവിധോ ഉപചാരോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ചതുബ്ബിധോ ഉപചാരോ യത്ഥ സമ്ഭവതി, യത്ഥ ച ന സമ്ഭവതി, തം സബ്ബം ദസ്സിതം ഹോതി.

ഗാമഖേത്തസ്സ ച ഗാമസീമായ ച ലക്ഖണം അട്ഠകഥായമേവ വുത്തം. ഉഭയഞ്ഹി അത്ഥതോ ഏകം. തത്ഥ ഗാമസീമായ ഗാമഭാവോ സാസങ്കസിക്ഖാപദവസേന വേദിതബ്ബോ.

ഗാമസീമൂപചാരോ നാമ മനുസ്സാനം കട്ഠതിണപുപ്ഫഫലാദിഅത്ഥികാനം വനചരകാനം വലഞ്ജനട്ഠാനം. ഇമസ്സ ഗാമസീമൂപചാരഭാവോ ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ, ''അഗാമകേ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ''തി (പാരാ॰ ർ൯ർ) ആഗതട്ഠാനേ ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൧൪൩) ച വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ഹി ഭഗവാ ഗാമന്തവാസീനം ഭിക്ഖൂനം സീമം ദസ്സേന്തോ ''യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപനിസ്സായ വിഹരതീ''തി (മഹാവ॰ ൧൪൩) വത്വാ ദസ്സേതി. തദനന്തരമേവ ''അഗാമകേ''തിആദിനാ സത്തബ്ഭന്തരസീമം ദസ്സേതി. തസ്മാ യോ ഭിക്ഖു ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപനിസ്സായ ന വിഹരതി, കേവലം നാവായം വാ ഥലമഗ്ഗേന വാ അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നോ ഹോതി, തസ്സ തത്ഥ തത്ഥ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ലബ്ഭതീതി വേദിതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹി ''ഏകകുലസ്സ സത്ഥോ ഹോതി , സത്ഥേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ സത്തബ്ഭന്തരാ ന വിജഹിതബ്ബ''ന്തിആദി (പാരാ॰ ർ൯൯). ഇദമേവ അരഞ്ഞം സന്ധായ ''ആരഞ്ഞകസീമായ ഏകം അഗാമകം അരഞ്ഞ''ന്തി വുത്തം.

യം സന്ധായ ‘‘അഗാമകേ അരഞ്ഞേ അദ്ധയോജനേ അദ്ധയോജനേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൪൯൪) പാളിയം വുത്തം. ഇദം **സംവിധാനസിക്ഖാപദാനം ഏകം അഗാമകം അരഞ്ഞം** നാമ.

പുരിമേന പന സങ്ഘരം സങ്ഗഹിതം, ഇമിനാ തമസങ്ഗഹിതന്തി. യം സന്ധായ ഗണമ്ഹാ ഓഹീയനാധികാരേ അട്ഠകഥായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൯൨) ‘‘അഗാമകേ അരഞ്ഞേതി ഏത്ഥ ‘നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഇന്ദഖീലാ സബ്ബമേതം അരഞ്ഞ’ന്തി ഏവം വുത്തം ലക്ഖണം അരഞ്ഞം. തം പനേത കേവലം ഗാമാഭാവേന ‘അഗാമക’ന്തി വുത്തം, ന വിഞ്ഝാടവിസദിസതായാ’’തി വുത്തം. യം സന്ധായ ‘‘ആരഞ്ഞകം നാമ സേനാസനം പഞ്ചധനുസതികം പച്ഛിമ’’ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൪; പാചി॰ ൫൭൩) വുത്തം. **ഇദം ആരഞ്ഞകസേനാസനം** നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപതോ ബഹി, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പന പരിക്ഖേപോകാസതോ ബഹി സരുക്ഖം വാ അരുക്ഖം വാ വിഹാരേ കുന്നദിസമാകിണ്ണമ്പി അരഞ്ഞം നാമ. തഥാ ‘‘ഗണമ്ഹാ ഓഹീയനകസ്സ ഏക’’ന്തി വുത്തം. ഇദം അരഞ്ഞംവ. ഇദം പന പുബ്ബേ അഗാമകഭാവേന ആഗതട്ഠാനേ വുത്തലക്ഖണമേവ ഹുത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഇന്ദഖീലാ ദസ്സനൂപചാരവിജഹനേ ഏകമേവ ആപത്തിം കരോതി, തതോ ഉദ്ധം അനാപത്തി. ‘‘സംവിധാനസിക്ഖാപദാനം ഏക’’ന്തി വുത്തം പന അദ്ധയോജനേ അദ്ധയോജനേ ഏകേകം ആപത്തിം കരോതി, ന തതോ ഓരം. ഇതരാനി തീണി യഥാവുത്തപരിച്ഛേദതോ ഓരമേവ തത്ഥ വുത്തവിധിം ന സമ്പാദേന്തി, പരം സമ്പാദേന്തി. ഏവമേതേസം അഞ്ഞമഞ്ഞനാനത്തം വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ പഞ്ചവിധേ ഗാമേ യോ ‘‘പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ’’തി (പാരാ॰ ൯൨) വുത്തോ, സോ ന കത്ഥചി വിനയപിടകേ ഉപയോഗം ഗതോ, കേവലം അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപോകാസതോ അപരോ ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ ഗാമൂപചാരോ നാമാതി ദീപനത്ഥം വുത്തോ. പരിക്ഖിത്തസ്സപി ചേ ഗാമസ്സ ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ കപ്പിയഭൂമിസമാനോ ഉപചാരോതി വുത്തോ, പഗേവ അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപോകാസതോ ഏകോ. സോ പന പാകടത്താ ച അജ്ഝോകാസത്താ ച ഓക്കമന്തസ്സ ആപത്തിം കരോതി ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുനിയാ ഗാമന്തരാപത്തിം. ഭിക്ഖുനിയോ ഹി തസ്മിം ദുതിയലേഡ്ഡുപാതസങ്ഖാതേ ഗാമൂപചാരേ വസന്തീ ആപത്തിഞ്ച ആപജ്ജന്തി, ഗാമം പവിസന്തീ ഗാമന്തരാപത്തിഞ്ച. താസഞ്ഹി ഠിതട്ഠാനം അരഞ്ഞസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി ‘‘താവദേവ ഛായാ മേതബ്ബാ…പേ॰… തസ്സാ തയോ ച നിസ്സയേ, അട്ഠ ച അകരണീയാനി ആചിക്ഖേയ്യാഥാ’’തി (ചൂളവ॰ ൪൩൦) വചനതോ. അരഞ്ഞപ്പടിസംയുത്താനം സിക്ഖാപദാനം, വികാലേഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദസ്സ (പാചി॰ ൫൧൨) ച ഭിക്ഖുനീനം അസാധാരണത്താ ച അന്തരാരാമഭിക്ഖുനുപസ്സയപ്പടിക്കമനാദീനം കപ്പിയഭൂമിഭാവവചനതോ ച ‘‘ഏകാ ഗണമ്ഹാ ഓഹീയേയ്യാതി അഗാമകേ അരഞ്ഞേ ദുതിയികായ ഭിക്ഖുനിയാ ദസ്സനൂപചാരം വാ സവനൂപചാരം വാ വിജഹന്തിയാ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ’’തിആദിസിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിതോ (പാചി॰ ൬൯൨) ച ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകനയഏന വാ യസ്മാ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലതോ പട്ഠായ അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരതോ പട്ഠായ നീയതി, തത്ഥ അന്തരഘരേ നിക്ഖിത്തചീവരേ സതി ചതുരങ്ഗസമോധാനേന ഭിക്ഖൂ വസന്തി, തസ്മാ **സഗാമകം** നാമ ഹോതി.

അവിപ്പവാസസീമായ ഏകം നാമ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിയാ അരഞ്ഞേ വത്ഥബ്ബം, യാ വസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി (ചൂളവ॰ ൪൨൯) വചനതോ ഭിക്ഖുനീനം അരഞ്ഞവാസോ നാമ നത്ഥീതി സിദ്ധം. തായ ഹി അരഞ്ഞേ ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ സതി അന്തോആവാസേപി ദുതിയികായ ദസ്സനസവനൂപചാരം വിജഹന്തിയാ ആപത്തി. തസ്മാ അവിപ്പവാസസീമാധികാരേ ‘‘ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ’’തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) ഏത്ഥ യം ഠാനം ഠപിതം, തത്ഥേവ ഭിക്ഖുനുപസ്സയോപി കപ്പതി, ന തതോ പരം.

താസഞ്ച അവിപ്പവാസസീമാകമ്മവാചായം ‘‘ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ’’തി വചനം നത്ഥീതി കത്വാ തേസ്വേവ ഗാമഗാമൂപചാരേസു ഫരതി. തതോ പരം ദുതിയേസു ലേഡ്ഡുപാതാദീസു താസം അകപ്പിയഭൂമികത്താ ന സമാനസംവാസകസീമാ അരഞ്ഞേ ഫരതി ഭിക്ഖൂനം ഗാമഗാമൂപചാരം വിയ. തസ്മാ വുത്തം ‘‘ഭിക്ഖുനിയാ ഠപേത്വാ ഗാമന്തരാപത്തി’’ന്തി.

ഏവം താവ പഞ്ചവിധം ഗാമഭേദം, അരഞ്ഞഭേദഞ്ച ഞത്വാ ഇദാനി **‘‘അത്ഥി ഗാമോ ന ഗാമപരിഹാരം കത്ഥചി ലഭതീ’’**തിആദിഭേദോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ യോ അട്ഠകഥായം ‘‘അമനുസ്സോ നാമ യോ സബ്ബസോ വാ മനുസ്സാനം അഭാവേന യക്ഖപരിഗ്ഗഹഭൂതോ’’തി വുത്തോ, സോ ഗാമോ ന ഗാമപരിഹാരം കത്ഥചി സിക്ഖാപദേ ലഭതി. യഞ്ഹി സന്ധായ അട്ഠകഥായം ‘‘തം പനേതം ബുദ്ധകാലേ, ചക്കവത്തികാലേ ച നഗരം ഹോതി, സേസകാലേ സുഞ്ഞം ഹോതി യക്ഖപരിഗ്ഗഹിത’’ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൪; ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൦) വുത്തം. യോ പന പടിരാജചോരാദീഹി വിലുത്തത്താ, കേവലം ഭയേന വാ ഛഡ്ഡിതോ സങ്ഘരോവ അന്തരഹിതഗാമഭൂതോ, സോ ‘‘ഗാമന്തരേ ഗാമന്തരേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ’’തി (പാചി॰ ൧൮൭) വുത്തപാചിത്തിയം ജനേതി, വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം, സേഖിയേ ചത്താരി ജനേതീതി വേദിതബ്ബാ. യോ പന ഗാമോ യതോ വാ മനുസ്സാ കേനചിദേവ കരണീയേന പുനപി ആഗന്തുകാമാ ഏവ അപക്കന്താതി വുത്തോ, അമനുസ്സോ സോ പകതിഗാമസദിസോവ.

അത്ഥി അരഞ്ഞം ന അരഞ്ഞപരിഹാരം കത്ഥചി ലഭതീതി ഏത്ഥ ‘‘അജ്ഝോകാസോ ഏകൂപചാരോ നാമ അഗാമകേ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ ഏകൂപചാരോ, തതോ പരം നാനൂപചാരോ’’തി (പാരാ॰ ൪൯൪) ഏത്ഥ യ്വായം നാനൂപചാരോതി വുത്തോ, തം വേദിതബ്ബം. യോ പന പരിക്ഖിത്തസ്സ ഏകലേഡ്ഡുപാതസങ്ഖാതോ ഗാമൂപചാരനാമകോ ഗാമോ, യോ വാ സത്ഥോ നാതിരേകചാതുമാസനിവിട്ഠോ, സോ **അത്ഥി ഗാമോ ന ഗാമകിച്ചം കരോതി**. ന ഹി തം ഠാനം ഓക്കമന്തോ ഗാമപ്പവേസനാപത്തിം ആപജ്ജതി. യം പന ഗാമസീമായ പരിയാപന്നം മനുസ്സാനം വലഞ്ജനട്ഠാനഭൂതം അരഞ്ഞം, തം **അത്ഥി അരഞ്ഞം ന അരഞ്ഞകിച്ചം കരോതി** നാമ. ന ഹി തത്ഥ ആരഞ്ഞകസീമാ ലബ്ഭതീതി. ഏത്താവതാ ‘‘ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ’’തി ഇമിസ്സാ അനുപഞ്ഞത്തിയാ ലക്ഖണാനുപഞ്ഞത്തിഭാവോ ദസ്സിതോ ഹോതി.

‘‘ഗോനിസാദിനിവിട്ഠോപി ഗാമോ’’തി ഏത്ഥ സചേ തസ്സ ഗാമസ്സ ഗാമഖേത്തപരിച്ഛേദോ അത്ഥി, സബ്ബോപി ഏകോ ഗാമോ. നോ ചേ, ഉപചാരേന വാ പരിക്ഖേപേന വാ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ. സചേ ഗാമഖേത്തേ സതി കാനിചി താനി ഘരാനി അഞ്ഞമഞ്ഞഉപചാരപ്പഹോനകം ഠാനം അതിക്കമിത്വാ ദൂരേ ദൂരേ കതാനി ഹോന്തി, വികാലേ ഗാമപ്പവേസേ ഉപചാരോവ പമാണം. അന്തരഘരപ്പടിസംയുത്തേസു സേഖിയേസു, ഭിക്ഖുനിയാ ഗാമന്തരാപത്തീസു ച ഘരാനം പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം പമാണം, ഉപോസഥാദികമ്മാനം ഗാമഖേത്തം പമാണം, ആരഞ്ഞകസേനാസനസ്സ ആസന്നഘരസ്സ ദുതിയലേഡ്ഡുപാതതോ പട്ഠായ പഞ്ചധനുസതന്തരതാ പമാണന്തി ഏവം നോ പടിഭാനന്തി ആചരിയാ.

‘‘യമ്പി ഏകസ്മിംയേവ ഗാമഖേത്തേ ഏകം പദേസം ‘അയമ്പി വിസുംഗാമോ ഹോതൂ’തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ രാജാ കസ്സചി ദേതി, സോപി വിസുംഗാമസീമാ ഹോതിയേവാ’’തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) അട്ഠകഥാവചനതോ തം

പവിസന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ഗാമന്തരാപത്തി ഹോതി ഏവ. സചേ തത്ഥ വിഹാരോ വാ ദേവകുലം വാ സഭാ വാ ഗേഹം വാ നത്ഥി, കേവലം വത്ഥുമത്തകമേവ ഹോതി, ഗാമോതി വിനയകമ്മം സബ്ബം തത്ഥ കപ്പതി. "അമനുസ്സോ ഗാമോ"തി ഹി വുത്തം. തഞ്ച ഠാനം ഇതരസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപബ്ഭന്തരേ വാ ഉപചാരബ്ഭന്തരേ വാ ഹോതി, വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛിത്വാവ ഗന്തബ്ബം. നോ ചേ, അരഞ്ഞം വിയ യഥാസുഖം ഗന്തബ്ബം. തത്ഥ ചേ ആരാമോ വാ തിത്ഥിയസേയ്യാദീസു അഞ്ഞതരോവാ ഹോതി, ലദ്ധകപ്പമേവ. ഭിക്ഖുനുപസ്സയോ ചേ ഹോതി, ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ഗാമന്തരാപത്തി പരിഹരിതബ്ബാ. "അരഞ്ഞം നാമ ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച അവസേസം അരഞ്ഞം നാമാ"തി (പാരാ॰ ൻ൨) ഏത്ഥ പരിക്ഖേപേ സതി യഥാവുത്തപരിച്ഛേദം ഗാമമേവ ഠപേത്വാ അവസേസം തസ്സ ഉപചാരം, തതോ പരഞ്ച അരഞ്ഞം നാമ, പരിക്ഖേപേ അസതി യഥാവുത്തപരിച്ഛേദം ഗാമൂപചാരമേവ ഠപേത്വാ തതോ പരം അവസേസം അരഞ്ഞം നാമാതി അധിപ്പായോ. ഏവം സതി "നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഇന്ദഖീലാ സബ്ബമേതം അരഞ്ഞ"ന്തി (വിഭ॰ ൫൯൯) വുത്തലക്ഖണേ അഗാമകേ അരഞ്ഞേ ഗണമ്ഹാഓഹീയനാപത്തി, തത്ഥ അവിപ്പവാസസീമായ ഫരണം വികാലേ ഗാമപ്പവേസനാപത്തിയാ അനാപത്തീതി ഏവമാദിവിനയവിധി സമേതി, അഞ്ഞഥാ ന സമേതി.

"ഠപേത്വാ ഗാമൂപചാരം അവസേസം അരഞ്ഞം നാമാ"തി (മഹാവ॰ ൧൪൮) വുത്തേ ഗാമൂപചാരതോ പരോ അരഞ്ഞന്തി സിദ്ധേ "ഠപേത്വാ ഗാമ"ന്തി വിസേസത്ഥോ ന ദിസ്സതി, ഗാമസ്സ പന അരഞ്ഞഭാവപ്പസങ്ഗഭയാ വുത്തന്തി ചേ? ന, ഗാമൂപചാരസ്സ അഭാവപ്പസങ്ഗതോ. സതി ഹി ഗാമേ ഗാമൂപചാരോ ഹോതി, സോ ച തവ മതേന അരഞ്ഞഭൂതോ. കുതോ ദാനി ഗാമൂപചാരോ. ഗാമൂപചാരോപി ചേ അരഞ്ഞസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, പരോവ ഗാമോതി കത്വാ ന യുത്തം ഗാമസ്സ അരഞ്ഞഭാവപ്പസങ്ഗതോ ച. തസ്മാ "ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ"തി ഏത്ഥ ഗാമൂപചാരോപി "ഗാമോ" ത്വേവ സങ്ഗഹിതോ. തസ്മാ ഗാമസ്സ അരഞ്ഞഭാവപ്പസങ്ഗോ ന യുജ്ജതി. യദി ഏവം "ഠപേത്വാ ഗാമം അവസേസം അരഞ്ഞം നാമാ"തി ഏത്തകം വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, അരഞ്ഞസ്സ പരിച്ഛേദജാനനപ്പസങ്ഗതോ. തഥാ ഹി വുത്തോ "അരഞ്ഞപരിച്ഛേദോ ന പഞ്ഞായതീ"തി നോ ലദ്ധി. ഗാമൂപചാരപരിയന്തോ ഹി ഇധ ഗാമോ നാമ. യദി ഏവം "ഗാമസ്സ ച അരഞ്ഞസ്സ ച പരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്ത"ന്തി അട്ഠകഥായം വത്തബ്ബം, "അരഞ്ഞസ്സ പരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്ത"ന്തി കിമത്ഥം വുത്തന്തി ചേ? വുച്ചതേ - അട്ഠകഥാചരിയേന പഠമഗാമൂപചാരംയേവ സന്ധായ വുത്തം "അരഞ്ഞപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥ"ന്തി സബ്ബസിക്ഖാപദേ ഹി ബാഹിരഇന്ദഖീലതോ പട്ഠായ ഗാമൂപചാരം അരഞ്ഞം നാമ. ഗാമപരിച്ഛേദവചനേ പയോജനം പനേത്ഥ നത്ഥി പരിക്ഖേപേനേവ പാകടഭൂതത്താ. ദുതിയഗാമൂപചാരോവ ഗാമസ്സ പരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തോ പരിക്ഖേപഭാവേന അപാകടത്താ. തത്ഥ പഠമഗാമൂപചാരോ ചേ അരഞ്ഞപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തോ, തത്ഥ ന വത്തബ്ബോ. "നിക്ഖമിത്വാ ഇന്ദഖീലാ സബ്ബമേതം അരഞ്ഞ"ന്തി വത്തബ്ബം. ഏവം സന്തേ സുബ്യത്തതരം അരഞ്ഞപരിച്ഛേദോ ദസ്സിതോ ഹോതി, മിച്ഛാഗാഹോ ച ന ഹോതി.

"മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി ഹി വുത്തേ അയം ഗാമൂപചാരോവ അരഞ്ഞം ഗാമൂപചാരസ്സ വിഭങ്ഗത്താ. യദി അരഞ്ഞപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം, അവുത്തകമേവ, അരഞ്ഞതോ പരന്തി ച മിച്ഛാഗാഹോ ഹോതീതി ചേ, നനു വുത്തം "പഠമമേവ ഇദം പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരനിയമനത്ഥം വുത്ത"ന്തി? അരഞ്ഞപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം കിഞ്ചാപി "ഗാമൂപചാരോ"തിആദി ആരദ്ധം, ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോതി പന ഏവം വചനപ്പയോജനം. അപരിക്ഖിത്തസ്സ ച ഗാമസ്സ യ്വായം ലേഡ്ഡുപാതോ ഉപചാരോ"തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തോ, തസ്സ നിയമനന്തി വുത്തം ഹോതി. കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "അരഞ്ഞം നാമാ"തി പദം അനുദ്ധരിത്വാ "ഗാമൂപചാരോ നാമാ"തി ഉദ്ധരണസ്സ കതത്താ. തത്ഥ "ഗാമൂപചാരോ നാമാ"തി മാതികായം അവിജ്ജമാനം പദം ഉദ്ധരന്തോ തയോ അത്ഥവസേ ദസ്സേതി. സേയ്യഥിദം - അരഞ്ഞപരിച്ഛേദദസ്സനമേകോ അത്ഥോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരേന സദ്ധിം പരിച്ഛേദദസ്സനമേകോ, ന കേവലം അപരിക്ഖിത്തസ്സയേവ ഉപചാരോ വിനയാധികാരേ സപ്പയോജനോ ദസ്സിതബ്ബോ, നിപ്പയോജനോപി പരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോ ഇമിനാ പരിയായേന ലബ്ഭതീതി അനുസങ്ഗപ്പയോജനമേകോ അത്ഥോപി വേദിതബ്ബോ.

"അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി ഇദം ഭഗവാ തയോ അത്ഥവസേ പടിച്ച അഭാസി. സേയ്യഥിദം - അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിച്ഛേദദസ്സനമേകോ, അവിപ്പവാസസീമാധികാരേ അയമേവ ഗാമൂപചാരോതി ദസ്സനമേകോ, തത്ഥ ഠിതസ്സ ദുതിയോ ലേഡ്ഡുപാതോ സബ്ബത്ഥ ഗാമപ്പടിസംയുത്തേസു സിക്ഖാപദേസു സകിച്ചകോ ഉപചാരോതി ദസ്സനമേകോതി ഏവം ഭഗവാ അത്തനോ ദേസനാവിലാസപ്പത്തിയാ ഏകേകപദുദ്ധാരണേന തയോ അത്ഥവസേ ദസ്സേതീതി വേദിതബ്ബം.

തഥാ അവിപ്പവാസസീമാകമ്മവാചായ "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) ഏത്ഥാപി പരിക്ഖേപേ സതി ഗാമം ഠപേത്വാ, അസതി ഗാമൂപചാരം ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. പരിക്ഖിത്തസ്സ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ച മജ്ഝേ ആരാമേ അവിപ്പവാസസീമാസമ്മന്നനകാലേ അയം നയോ അതിവിയ യുജ്ജതി. ഉഭയപരിവജ്ജനതോ പുബ്ബേ വുത്തനയേന വാ ഉഭയത്ഥ ഉഭയം ലബ്ഭതേവ. "അന്തരാരാമേസു പന ആചിണ്ണകപ്പാ ഭിക്ഖൂ അവിപ്പവാസസീമം സമ്മന്നന്തീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "അന്തരഘരപ്പടിസംയുത്താനം സേഖിയാനം അന്തരാരാമേസു അസമ്ഭവതോ അന്തരാരാമോ ന ഗാമസങ്ഖം ഗച്ഛതി, തസ്മാ തത്ഥാപി അവിപ്പവാസസീമാ രുഹതേവാ"തി ഏകേ. തേ ഭിക്ഖൂ ദുതിയസ്സ ഗാമൂപചാരസ്സ ഗാമസങ്ഖ്യാസഭാവതോ താസം ഇമായ ദുതിയായ അവിപ്പവാസകമ്മവാചായ അഭാവം ദസ്സേത്വാ പടിക്ഖിപിതബ്ബാ. അജ്ഝാരാമോ പന ഗാമോപി സമാനോ തിത്ഥിയസേയ്യാദി വിയ കപ്പിയഭൂമീതി വേദിതബ്ബോ.

> ആപത്തിയാ പരിച്ഛേദം, തഥാനാപത്തിയാപി ച;
> ദസ്സേതും ഗാമസമ്ബന്ധ-സിക്ഖാപദവിഭാവനേ.
>
> ഗാമഗാമൂപചാരാ ദ്വേ, ദസ്സിതാ ഇധ താദിനാ;
> സീമാ സീമൂപചാരാ തു, അനേകന്താതി നുദ്ധടാ.
>
> ഉപചാരാ ച ദ്വേ ഹോന്തി, ബാഹിരബ്ഭന്തരബ്ബസാ;
> പരിക്ഖിത്താപരിക്ഖിത്ത-ഭേദാ ചേ ചതുരോ സിയും.

അയഞ്ഹി **ഉപചാര**സദ്ദോ വിനയപിടകേ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അഗിലാനേനപി ആരാമേ ആരാമൂപചാരേ ഛത്തം ധാരേതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൦) ഏവമാദീസു ബാഹിരേ ഉപചാരേ ദിസ്സതി. ബാഹിരോ ഉപചാരോ നാമ

പരിക്ഖേപതോ, പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ വാ ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ. "അജ്ഝാരാമോ നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ ആരാമസ്സ അന്തോആരാമോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോ. അജ്ഝാവസഥോ നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ ആവസഥസ്സ അന്തോആവസഥോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോ"തിആദീസു (പാചി॰ ൫൦൬) പന ഉപചാരസദ്ദോ അബ്ഭന്തരേ ഉപചാരേ ദിസ്സതി. അബ്ഭന്തരോ ഉപചാരോ ച നാമ പരിക്ഖേപോ, പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനഞ്ച ഹോതി. ഇധ പന പരിക്ഖേപോ "അജ്ഝാരാമോ, അജ്ഝാവസഥോ"തി വാ ന വുച്ചതി, അന്തോ ഏവ ആരാമോ, ആവസഥോതി വാ. തേസു ബാഹിരബ്ഭന്തരഭേദഭിന്നേസു ദ്വീസു ഉപചാരേസു അവിപ്പവാസസീമാധികാരേ "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) ഏത്ഥ ഗാമൂപചാരോ നാമ അബ്ഭന്തരൂപചാരോ അധിപ്പേതോ, ന ബാഹിരോ. ഭിക്ഖുനിയാ അരഞ്ഞസഞ്ഞിതത്തായ തസ്സ ബാഹിരസ്സ, തസ്സാ ഗാമന്തരാപത്തിയാ ഠാനഭൂതത്താ ച അബ്ഭന്തരഉപചാരസ്സാതി ഇദമേത്ഥ കാരണദ്വയം വേദിതബ്ബം. തഥ ഇധ അദിന്നാദാനപാരാജികവിഭങ്ഗേയേവ പഠമോ ഗാമൂപചാരോ ദസ്സിതോ, സോ ബാഹിരോ, ദുതിയോ അബ്ഭന്തരോതി വേദിതബ്ബോ. പഠമേന ച അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ദുതിയലേഡ്ഡുപാതസങ്ഖാതോ ബാഹിരോ ഉപചാരോ, ദുതിയേന ച പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപതോ ബാഹിരസങ്ഖാതോ അബ്ഭന്തരോ ഉപചാരോ ലേസേന ദസ്സിതോതി വേദിതബ്ബോ. ഏവം ചത്താരോപി ഉപചാരാ ഇധ ഭഗവതാ ദേസനാവിലാസപ്പത്തേന ദേസനാലീലായ ദസ്സിതാ ഹോന്തീതി അയം നയോ സുട്ഠു ലക്ഖേത്വാ ആചരിയേഹി സമ്മന്തയിത്വാ യഥാനുരൂപം തത്ഥ യോജേതബ്ബോ. ഇതരഥാ -

അസമ്ബുധം ബുദ്ധമഹാനുഭാവം;
ധമ്മസ്സ ഗമ്ഭീരനയത്തഞ്ച;
യോ വണ്ണയേ നം വിനയം അവിഞ്ഞൂ;
സോ ദുദ്ദസോ സാസനനാസഹേതു.

പാളിം തദത്ഥഞ്ച അസമ്ബുധഞ്ഹി;
നാസേതി യോ അട്ഠകഥാനയഞ്ച;
അനിച്ഛയം നിച്ഛയതോ പരേഹി;
ഗാമോതി തേയേവ പുരക്ഖതോ സോ.

അനുക്കമേനേവ മഹാജനേന;
പുരക്ഖതോ പണ്ഡിതമാനി ഭിക്ഖു;
അപണ്ഡിതാനം വിമതിം അകത്വാ;
ആചരിയലീലം പുരതോ കരോതി.

തത്ഥ ഹി പാളിയം "ഗാമസ്സ ഉപചാരോ ഗാമൂപചാരോ, ഗാമസങ്ഖാതോ ഉപചാരോ ഗാമൂപചാരോ നാമാ"തി ഉദ്ധരിത്വാ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ദസ്സേന്തോ "ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി (പാരാ॰ ൯൨) വത്വാ പുന ഗാമസങ്ഖാതം ഉപചാരം ദസ്സേന്തോ "ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി വുത്തം. ഇമമത്ഥം സന്ധായ വികാലേ ഗാമപ്പവേസനഗാമന്തരഅപ്പവാസസമ്മുതിആദീസു പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനമേവ ഗാമൂപചാരന്തി വുത്തന്തി ലിഖിതം.

അത്ഥതോ ഏകന്തി ഏത്ഥ സങ്ഖാസദ്ദം സങ്ഖാതസദ്ദേന സമാനയതി. **"ആദിയേയ്യാ"**തി ഇദം പഞ്ചവീസതിയാ അവഹാരാനം സാധാരണപദം. ഠാനാചാവനവസേന ച ഖീലാദീനി സങ്കാമേത്വാ ഖേത്താദിഗ്ഗഹണവസേന ചാതി അത്ഥോ. ഠാനാചാവനേ യഥാ സാമികസ്സ ധുരനിക്ഖേപാദിം അനോലോകേത്വാവ ആപത്തി, തഥാ ഇഹാപീതി ഗഹേതബ്ബാ.

"അസുകം നാമ ഭണ്ഡം അവഹരിസ്സാമീ"തി സബ്ബേസം ഏകാസയത്താ **"ഏകേനാപീ"**തി വുത്തം. യദി ആണത്തി ഇച്ഛിതബ്ബാ, സംവിധാവഹാരോ നാമ ഏകോ അവഹാരോ പരിഹായിതബ്ബോ.

ഓകാസപരികപ്പേ ഠാനാചാവനായ ഗഹിതമ്പി ഓകാസപരികപ്പിതത്താ രക്ഖതി. ഓകാസാതിക്കമോവ പമാണം പുബ്ബേ അസുദ്ധചിത്തേന ഗഹിതത്താ. ഇദാനി സുദ്ധചിത്തേന ഗഹിതേപി ഹോതി ഏവാതി വദന്തി, തം ന സുന്ദരം. ഏത്ഥ പന വിനിച്ഛയോ സമന്തപാസാദികം ഓലോകേത്വാ ഗഹേതബ്ബോ.

ഉദ്ധാരോ നത്ഥീതി ഠാനാചാവനം നത്ഥീതി അത്ഥോ.

ഉദ്ധതമത്തേ അവഹാരോ സകലസ്സ പയോഗസ്സ നിട്ഠാപിതത്താ, ന അത്ഥസാധകവസേന. **ഉദ്ധാരേയേവ രക്ഖതീ**തി ഏത്ഥ ഏവ-സദ്ദേന പാതനേ ന രക്ഖതീതി അത്ഥേ സിദ്ധേപി അത്ഥസാധകവസേന അത്ഥം ദസ്സേതും **"തം ഉദ്ധരിത്വാ"**തിആദി വുത്തം.

"പഥബ്യാരാജപദേസരാജാദയോ ബഹൂ, തേസം സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം 'രാജാനോ'തി ബഹുവചനം വുത്ത"ന്തി ലിഖിതം. കിഞ്ചാപി ബഹുവചനം കതം, ഇദം പന ഏകം ബിമ്ബിസാരമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. രാജാനോതി കിഞ്ചി അനിദ്ദിസിത്വാ സാധാരണവസേന കിഞ്ചാപി വുത്തം, ഇദം പന ബിമ്ബിസാരമേവാതി.

പുബ്ബപ്പയോഗേതി ഏത്ഥ ഗമനകാലേ മഗ്ഗസോധനാധികരണേ അപാചിത്തിയഖേത്തേ ദുക്കടം, ലതാച്ഛേദനാദീസു പാചിത്തിയമേവ. ഗന്ത്വാ പന കുമ്ഭിമത്ഥകേ ജാതലതാദിച്ഛേദനേ സഹപയോഗത്താ ദുക്കടം. "ഏകഭണ്ഡേ ഏവം ഭാരിയമിദം, 'ത്വമ്പി ഏകപസ്സം ഗണ്ഹ, അഹമ്പി ഏകപസ്സം ഗണ്ഹാമീ'തി സംവിദഹിത്വാ ഉഭയേസം പയോഗേന ഠാനാചാവനേ കതേ കായവാചാചിത്തേഹി സമുട്ഠാതി. അഞ്ഞഥാ സാഹത്ഥികം വാ ആണത്തികസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതി , ആണത്തികം വാ സാഹത്ഥികസ്സാതി വുത്തലക്ഖണേന വിരുജ്ഝതീ"തി **വിനയഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം. **പി-**സദ്ദോ പനേത്ഥ തത്ഥേവ ലിഖിതോ.

കായവാചാസമുട്ഠാനം, യസ്സാ ആപത്തിയാ സിയാ;
തത്ര വാചങ്ഗം ചിത്തംവ, കമ്മം നസ്സാ വിധീയതി.

കിരിയാകിരിയാദികം യഞ്ചേ, യമ്പി കമ്മത്തയം ഭവേ;
ന യുത്തം തം വിരുദ്ധത്താ, കമ്മമേകംവ യുജ്ജതീതി. (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൯൩-൯ പകിണ്ണകകഥാവണ്ണനാ);

ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയപാരാജികവണ്ണനാ

യഥാ ഞാതപരിഞ്ഞാ ധമ്മാനം സഭാവജാനനമേവ "ഇദം രൂപം, അയം വേദനാ"തി, തീരണപരിഞ്ഞാ പന ധമ്മസഭാവേന സദ്ധിം അനിച്ചാദിവസേന പവത്തമാനം "രൂപം അനിച്ചന്തി വാ"തിആദി, ഏവമിധ സദ്ധിം ചേതേത്വാ ഏകത്തേനാപി പാണാതിപാതാഭാവാ **"ജീവിതാ വോരോപേയ്യാ"**തി വുത്തം. "മനുസ്സവിഗ്ഗഹ"ന്തി വുത്തത്താ ഗബ്ഭസേയ്യകാനം വസേന സബ്ബസുഖുമഅത്തഭാവതോ പട്ഠായ ദസ്സേതും **"കലലതോ പട്ഠായാ"**തി ആഹ. ഏത്ഥ ജീവിതാ വോരോപേന്തോ പച്ചുപ്പന്നതോ വിയോജേതി. തത്ഥ ഖണപച്ചുപ്പന്നം ന സക്കാ വോരോപേതും, സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം വാ അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നം വാ സക്കാ. കഥം? തസ്മിഞ്ഹി ഉപക്കമേ കതേ ലദ്ധൂപക്കമം ജീവിതദസകം നിരുജ്ഝമാനം ദുബ്ബലസ്സ പരിഹീനവേഗസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം യഥാ ദ്വേ തയോ ജവനവാരേ ജവിത്വാ നിരുജ്ഝതി, അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നഞ്ച തദനുരൂപം കത്വാ നിരുജ്ഝതി, തഥാ പച്ചയോ ഹോതി. തതോ സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം വാ അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നം വാ യഥാപരിച്ഛിന്നകാലം അപത്വാ അന്തരാവ നിരുജ്ഝതി. ഏവം തദുഭയമ്പി വോരോപേതും സക്കാ. തസ്മാ പച്ചുപ്പന്നം വിയോജേതി.

"ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സാ"തി വോഹാരവസേന വുത്തമത്ഥം പരമത്ഥവസേന ആവിഭാവത്ഥം **"പാണോ വേദിതബ്ബോ"**തിആദി വുത്തം. കായവിഞ്ഞത്തിസഹിതായ ചേതനായ പയുജ്ജതീതി **പയോഗോ,** കോ സോ? സരീരേ സത്ഥാദീനം ഗമനം പഹരണന്തി കായവചീവിഞ്ഞത്തിസഹിതായ ചേതനായ പരസരീരേ സത്ഥപാതനം. **ദൂരേ ഠിത**ന്തി ദൂരേ വാ തിട്ഠതു, സമീപേ വാ. ഹത്ഥതോ മുത്തേന പഹാരോ **നിസ്സഗ്ഗിയോ. തത്ഥാ**തി നിസ്സഗ്ഗിയപ്പയോഗേ. **യോ കോചി മരതൂ**തി ഏത്ഥ മഹാജനസമൂഹേ ന സക്കാ. യസ്സൂപരി സരോ പതതി, തസ്സേവ ജീവിതമരണം കാതും, ന യസ്സ കസ്സചി ജീവിതമരണം. **ആണാപന**ന്തി വചീവിഞ്ഞത്തിസഹിതായ ചേതനായ അധിപ്പേതത്ഥസാധനം. തേനേവ "സാവേതുകാമോ ന സാവേതീ"തി (പാരാ॰ ൪൫) വുത്തം. **ആണത്തിനിയാമകാ**തി ആണത്തികപ്പയോഗസാധികാ. ഏതേസു ഹി അവിരജ്ഝിതേസു ഏവ ആണത്തിപയോഗോ ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാ.

രൂപൂപഹാരോതി ഏത്ഥ -

"മമാലാഭേന ഏസിത്ഥീ, മരതൂ"തി സമീപഗോ;
ദുട്ഠചിത്തോ സചേ യാതി, ഹോതി സോ ഇത്ഥിമാരകോ.

ഭിക്ഖത്ഥായ സചേ യാതി, ജാനന്തോപി ന മാരകോ;
അനത്ഥികോ ഹി സോ തസ്സാ, മരണേന ഉപേക്ഖകോ.

വിയോഗേന ച മേ ജായാ, ജനനീ ച ന ജീവതി;
ഇതി ജാനം വിയുഞ്ജന്തോ, തദത്ഥികോ ഹോതി മാരകോ.

പബ്ബജ്ജാദിനിമിത്തഞ്ചേ, യാതി ജാനം ന മാരകോ;
അനത്ഥികോ ഹി സോ തസ്സാ, മരണേന ഉപേക്ഖകോ.

ഹാരകസദ്ദസ്സ ഭേദതോ അത്ഥം വിത്ഥാരേത്വാ ഉഭയമ്പി ഏകമേവാതി ദസ്സേതും **"സത്ഥഞ്ച തം ഹാരകഞ്ചാ"**തിആദി വുത്തം. **ഏതേന ഥാവരപ്പയോഗം ദസ്സേതി** സാഹത്ഥികാദീസു പയോഗേസു. **"ഇതി ചിത്തമനോ"**തി ഉദ്ധരിത്വാപി ഇതിസദ്ദസ്സ അത്ഥോ ന താവ വുത്തോ. കിഞ്ചാപി ന വുത്തോ, അധികാരവസേന പന ആഗതം ഇതിസദ്ദം യോജേത്വാ **ഇതി ചിത്തസങ്കപ്പോ**തി ഏത്ഥ "മരണസഞ്ഞീ മരണചേതനോ മരണാധിപ്പായോ"തി വുത്തത്താ മരണംയേവ വക്ഖതീതി വേദിതബ്ബോ. **വുത്തനയേനാ**തി ഛപ്പയോഗവസേന. സാഹത്ഥികനിസ്സഗ്ഗിയപ്പയോഗേസു സന്നിട്ഠാപകചേതനായ സത്തമായ സഹ ഉപ്പന്നകായവിഞ്ഞത്തിയാ സാഹത്ഥികതാ വേദിതബ്ബാ. ആണത്തികേ പന സത്തഹിപി ചേതനാഹി സഹ വചീവിഞ്ഞത്തിസമ്ഭവതോ സത്ത സത്ത സദ്ദാ ഏകതോ ഹുത്വാ ഏകേകക്ഖരഭാവം ഗന്ത്വാ യത്തകേഹി അക്ഖരേഹി അത്തനോ അധിപ്പായം വിഞ്ഞാപേന്തി, തദവസാനക്ഖരസമുട്ഠാപികായ സത്തമചേതനായ സഹജാതവചീവിഞ്ഞത്തിയാ ആണത്തികതാ വേദിതബ്ബാ.

തതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനാ

ഇധേവ സങ്ഗഹന്തി "ഇതി ജാനാമി, ഇതി പസ്സാമീ"തി പദേ കഥന്തി ചേ, **"ഇതി ജാനാമീ"**തിആദിമാഹ . കേവലം "പാപിച്ഛതായാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനാ) വചനതോ മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ സമുദാചരന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദീപിതം. "അതീതകാലേ സോതാപന്നോമ്ഹീ"തി വദന്തോ പരിയായേന വദതി, "യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു അരഹാ"തിആദീസു (പരി॰ ൧൬൪) വിയ സിക്ഖാപദേപി "ഇതി ജാനാമീ"തി (പാരാ॰ ൧൯൭, ൧൯൮) പച്ചുപ്പന്നമേവ വുത്തം.

ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മാതുഘാതകപിതുഘാതകഅരഹന്തഘാതകാ തതിയപാരാജികം ആപന്നാ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, ലമ്ബീആദയോ ച ചത്താരോ പഠമപാരാജികം ആപന്നാ ഏവാതി കത്വാ കുതോ ചതുവീസതീതി ചേ? ന, അധിപ്പായാജാനനതോ. മാതുഘാതകാദയോ ഹി ചത്താരോ ഇധാനുപസമ്പന്നാ ഏവ അധിപ്പേതാ, ലമ്ബീആദയോ ചത്താരോ കിഞ്ചാപി പഠമപാരാജികേന സങ്ഗഹിതാ, യസ്മാ പന ഏകേന പരിയായേന മേഥുനധമ്മം പടിസേവിനോ ഹോന്തി, തസ്മാ വിസും വുത്താ. **ന ലഭതി ഭിക്ഖൂഹീ**തി ഏത്ഥ "ഉപോസഥാദിഭേദം സംവാസ"ന്തി ഏത്തകം വുത്തം. വിനയട്ഠകഥായം "ഉപോസഥപ്പവാരണാപാതിമോക്ഖുദ്ദേസസങ്ഘകമ്മപ്പഭേദ"ന്തി വുത്തം. പാളിയം "സംവാസോ നാമ ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാ"തി (പാരാ॰ ൫൫, ൯൨, ൧൭൨, ൧൯൭) വുത്തം. തിവിധേനാപി സങ്ഘകമ്മം കാതും ന വട്ടതീതി പടിക്ഖിത്തം. "ന, ഭിക്ഖവേ, ഗഹട്ഠേ നിസിന്നപരിസായ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ"ന്തിആദി (മഹാവ॰ ൧൫൪) പാതിമോക്ഖപ്പവാരണാസു ഏവ ആഗതം, അഞ്ഞേസു ച ഏവരൂപേസു ഠാനേസു സേസം കമ്മം കാതും നത്ഥി പടിക്ഖേപോ. ആചരിയാപി "സേസം കമ്മം കാതും വട്ടതി, നത്ഥി ആപത്തീ"തി വദന്തി. "അന്തിമവത്ഥു അജ്ഝാപന്നം

അമൂലകേന പാരാജികേന ചോദേന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ, സങ്ഘാദിസേസേന ചോദേന്തസ്സ പാചിത്തിയന്തി ഭിക്ഖുനോ വിയ വുത്തം, ന അനുപസമ്പന്നസ്സ വിയ ദുക്കടം. തസ്മാ തേന സഹസേയ്യാ, തസ്സ പടിഗ്ഗഹണഞ്ച ഭിക്ഖുസ്സ വട്ടതീതി ആചരിയാ വദന്തീ"തി ലിഖിതം. **"യഥാ പുരേ തഥാ പച്ഛാ**തി 'ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാ'തി ഏവം വുത്തസംവാസസ്സ അഭബ്ബതാമത്തം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം.

ഇദാനി ചതുന്നമ്പി സാധാരണം പകിണ്ണകം - മേഥുനധമ്മം പടിസേവന്തോ അത്ഥി കോചി പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ, അത്ഥി കോചി ന പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ, അത്ഥി കോചി ന പാരാജികോ സംവാസോ ദുക്കടവത്ഥുസ്മിം വാ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുസ്മിം വാ പടിസേവന്തോ, അത്ഥി കോചി ന പാരാജികോ പക്ഖപണ്ഡകോ അപണ്ഡകപക്ഖേ ഉപസമ്പന്നോ പണ്ഡകപക്ഖേ മേഥുനധമ്മം പടിസേവന്തോ. സോ ആപത്തിം നാപജ്ജതീതി ന പാരാജികോ നാമ. ന ഹി അഭിക്ഖുസ്സ ആപത്തി നാമ അത്ഥി. സോ അനാപത്തികത്താ അപണ്ഡകപക്ഖേ ആഗതോ കിം അസംവാസോ ഹോതി, ന ഹോതീതി? ഹോതി. "അഭബ്ബോ തേന സരീരബന്ധനേനാ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൯) ഹി വുത്തം. "യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ…പേ॰… അസംവാസോ"തി (പാരാ॰ ൪൨) വുത്തത്താ യോ ഭിക്ഖുഭാവേന മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി, സോ ഏവ അഭബ്ബോ. നായം അപാരാജികത്താതി ചേ? ന, "ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൬) വുത്തട്ഠാനേ യഥാ അഭിക്ഖുനാ കമ്മവാചായ സാവിതായപി കമ്മം രുഹതി കമ്മവിപത്തിയാ അസമ്ഭവതോ, ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം. തത്രായം വിസേസോ - ഉപസമ്പന്നപുബ്ബോ ഏവം ചേ കമ്മവാചം സാവേതി, സങ്ഘോ ച തസ്മിം ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ ഏവ ചേ, കമ്മം രുഹതി, നാഞ്ഞഥാതി നോ ഖന്തീതി ആചരിയോ.

ഗഹട്ഠോ വാ തിത്ഥിയോ വാ പണ്ഡകോ വാ കമ്മവാചം സാവേതി, സങ്ഘേന കമ്മവാചാ ന വുത്താ ഹോതി. "സങ്ഘോ ഉപസമ്പാദേയ്യ സങ്ഘോ ഉപസമ്പാദേതി, ഉപസമ്പന്നോ സങ്ഘേനാ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൭) ഹി വചനതോ സങ്ഘേന കമ്മവാചായ വത്തബ്ബതായ സങ്ഘപരിയാപന്നേന, സങ്ഘപരിയാപന്നസഞ്ഞിതേന വാ ഏകേന വുത്തായ സങ്ഘേന വുത്താ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ, ന ഗഹട്ഠതിത്ഥിയപണ്ഡകാദീസു അഞ്ഞതരേന. അയമേവ സബ്ബകമ്മേസു യുത്തി ദട്ഠബ്ബാ.

തഥാ അത്ഥി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ കോചി നാസേതബ്ബോ, "യോ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, അയം നാസേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൧൧൨-൧൧൮ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തത്താ തേന ഏവ സോ അനുപസമ്പന്നോവ സഹസേയ്യാപത്തിം വാ അഞ്ഞം വാ താദിസം ജനേതി, തസ്സ ഓമസനേ ച ദുക്കടം ഹോതി. അഭിക്ഖുനിയാ മേഥുനധമ്മം പടിസേവന്തോ ന നാസേതബ്ബോ, "അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തി പാളിയാ അഭാവതോ, തേനേവ സോ ഉപസമ്പന്നസങ്ഖം ഗച്ഛതി, സഹസേയ്യാപത്തിആദിം ന ജനേതി, കേവലം അസംവാസോതി കത്വാ ഗണപൂരകോ ന ഹോതി. ഏകകമ്മഏകുദ്ദേസോ ഹി സംവാസോതി വുത്തോ, സമസിക്ഖതാപി സംവാസോതി കത്വാ സോ തേന സദ്ധിം നത്ഥീതി. പദസോധമ്മാപത്തിം പന ജനേതീതി കാരണച്ഛായാ ദിസ്സതീതി. യഥാ ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഏകകമ്മാദിനോ സംവാസസ്സ അഭാവാ ഭിക്ഖുനീ അസംവാസാ ഭിക്ഖുസ്സ, തഥാ ഭിക്ഖു ച ഭിക്ഖുനിയാ, പദസോധമ്മാപത്തിം പന ന ജനേതി. തഥാ അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോപി ഏകേച്ചോ "യോ നാസേതബ്ബോതി വുത്തോ"തി ഇമിനാ നിദസ്സനേന സകാരണച്ഛായാ അജ്ഝുപേക്ഖിതാ ഹോതീതി ന ഗഹണം ഗച്ഛതി. അപിച "ഉഭോ നാസേതബ്ബാ, ദൂസകോ നാസേതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൬൬) വചനതോ, "മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൪) വചനതോ ച യോ സങ്ഘമജ്ഝം പവിസിത്വാ അനുവിജ്ജകേന അനുവിജ്ജിയമാനോ പരാജിതോ, സോപി അനുപസമ്പന്നോവ, ന ഓമസവാദപാചിത്തിയം ജനേതീതി വേദിതബ്ബോ.

അപിചേത്ഥ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകചതുക്കം വേദിതബ്ബം. അത്ഥി ഹി പുഗ്ഗലോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, അത്ഥി പുഗ്ഗലോ ന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, അത്ഥി പുഗ്ഗലോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ ചേവ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ച, അത്ഥി പുഗ്ഗലോ നേവ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ. തത്ഥ തതിയോ ഭിക്ഖുനീ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകാ വേദിതബ്ബാ. സാ ഹി യാവ ന ലിങ്ഗം പരിച്ചജതി, കാസാവേസു സഉസ്സാഹാവ സമാനാ സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖന്തീപി ഭിക്ഖുനീ ഏവ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നാവ. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "നത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാന"ന്തി. കദാ പന സാ അഭിക്ഖുനീ ഹോതീതി? യദാ സാ വിബ്ഭന്താതി സങ്ഖം ഗച്ഛതി. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "യദേവ സാ വിബ്ഭന്താ, തദേവ സാ അഭിക്ഖുനീ"തി (ചൂളവ॰ ൪൩൪). കിത്താവതാ പന വിബ്ഭന്താ ഹോതീതി? സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമാ കാസാവേസു അനാലയാ കാസാവം വാ അപനേതി, നഗ്ഗാ വാ ഗച്ഛതി, തിണപണ്ണാദിനാ വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ഗച്ഛതി, കാസാവംയേവ വാ ഗിഹിനിവാസനാകാരേന നിവാസേതി, ഓദാതം വാ വത്ഥം നിവാസേതി, ലിങ്ഗേനേവ വാ സദ്ധിം തിത്ഥിയേസു പവിസിത്വാ കേസലുഞ്ചനാദിവതം സമാദിയതി, തിത്ഥിയലിങ്ഗം വാ സമാദിയതി, തദാ വിബ്ഭന്താ നാമ ഹോതി. തത്ഥ യാ സലിങ്ഗേ ഠിതാവ തിത്ഥിയവതം സമാദിയതി, സാ തിത്ഥിയപക്കന്തഭിക്ഖു വിയ പച്ഛാ പബ്ബജ്ജമ്പി ന ലഭതി. സേസാ പബ്ബജ്ജമേവ ലഭതി, ന ഉപസമ്പദം. പാളിയം കിഞ്ചാപി "യാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീ സകാവാസാ തിത്ഥായതനം സങ്കന്താ, സാ ആഗതാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ"തി (ചൂളവ॰ ൪൩൪) വചനതോ യാ പഠമം വിബ്ഭമിത്വാ പച്ഛാ തിത്ഥായതനം സങ്കന്താ, സാ ആഗതാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാതി അനുഞ്ഞാതം വിയ ദിസ്സതി. സങ്ഗീതിആചരിയേഹി പന "ചതുവീസതി പാരാജികാനീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൩) വുത്തത്താ ന പുന സാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ. തസ്മാ ഏവ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം നാനുഞ്ഞാതം ഭഗവതാ. അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നാ പന ഭിക്ഖുനീ ഏവ. പക്ഖപണ്ഡകീപി ഭിക്ഖുനീ ഏവ. ഇമം നയം ചതൂസുപി യോജേത്വാ യഥാരഹം കഥേതബ്ബം.

പാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡം

൧. സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താതി സ്വായം ദുബ്ബലവത്ഥുകത്താ ചേതനായ പടിസന്ധിം ആകഡ്ഢിതും അസമത്ഥാ, സുപിനേ ഉപട്ഠിതം നിമിത്തഞ്ഹി ദുബ്ബലം. പവത്തേ പന അഞ്ഞേഹി കുസലാകുസലേഹി ഉപത്ഥമ്ഭിതാ വിപാകം ദേതി. കിഞ്ചാപി വിപാകം ദേതി, അഥ ഖോ അവിസയേ ഉപ്പന്നത്താ അബ്ബോഹാരികാവ സുപിനന്തചേതനാതി ലിഖിതം. യം പനേത്ഥ "സുപിനേ ഉപട്ഠിതം നിമിത്തഞ്ഹി ദുബ്ബല"ന്തി വുത്തം, തം അനേകന്തം, ന ച ആരമ്മണദുബ്ബലതായ ചിത്തപ്പവത്തി ദുബ്ബലാ അതീതാനാഗതാരമ്മണായ, പഞ്ഞത്താരമ്മണായ വാ അദുബ്ബലത്താ. തസ്മാ **ദുബ്ബലവത്ഥുകത്താ**തി ദുബ്ബലഹദയവത്ഥുകത്താതി നോ തക്കോതി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൨൩൭-൨൩൭) ആചരിയോ. അവത്ഥുകതായ ദുബ്ബലഭാവോ യുജ്ജതീതി ചേ? ന, അവത്ഥുകായ ഭാവനാപഭവായ അതിരേകബലവസമ്ഭവതോ. ഭാവനാബലസമപ്പിതഞ്ഹി ചിത്തം അരൂപമ്പി സമാനം അതിഭാരമ്പി കരജകായം ഗഹേത്വാ ഏകചിത്തക്ഖണേനേവ ബ്രഹ്മലോകമ്പി പാപേത്വാ ഠപേതി, തപ്പടിഭാഗം അനപ്പിതമ്പി കാമാവചരചിത്തം കരജകായം ആകാസേ ലങ്ഘനസമത്ഥം കരോതി. കിം പനേത്ഥ തം അനുമാനകരണം? യേന ചിത്തസ്സേവ ആനുഭാവോതി പഞ്ഞായേയ്യ ചിത്താനുഭാവേന ഠപനലങ്ഘനാദികിരിയാവിസേസനിബ്ബത്തിദസ്സനതോ. പകതിചിത്തസമുട്ഠാനരൂപം വിയ അസംസട്ഠത്താ, നിക്ഖമനത്താ ച വത്ഥിസീസം, കടി, കായോതി തിധാ സുക്കസ്സ ഠാനം പകപ്പേന്തി ആചരിയാ. സപ്പവിസം വിയ തം ദട്ഠബ്ബം, ന ച വിസേ ഠാനനിയമോ, കോധവസേന പസ്സന്തസ്സ ഹോതി. ഏവമസ്സ ന ഠാനനിയമോ, രാഗവസേന ഉപക്കമന്തസ്സ ഹോതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ.

"ദകസോതം അനോതിണ്ണേപീ"തി ഇദം "ഓതിണ്ണമത്തേ"തി ഇമിനാ വിരുജ്ഝതീതി ചേ, തം ദസ്സേതും **"ഠാനതോ പന ചുത"**ന്തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - നിമിത്തേ ഉപക്കമം കത്വാ സുക്കം ഠാനാ ചാവേത്വാ പുന വിപ്പടിസാരവസേന ദകസോതോരോഹണം നിവാരേതും ന സക്കാ, തഥാപി അധിവാസാധിപ്പായേന അധിവാസേത്വാ അന്തരാ ദകസോതതോ ഉദ്ധം നിവാരേതും അസക്കുണേയ്യതായ **"ബഹി നിക്ഖന്തേ വാ"**തി വുത്തം, തസ്മാ ഠാനാ ചുതഞ്ഹി അവസ്സം ദകസോതം ഓതരതീതി അട്ഠകഥായ അധിപ്പായോ. തസ്മാ ഉഭയം സമേതീതി ഗഹേതബ്ബോ.

ഏത്ഥാഹ - കസ്മാ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ "യോ പന ഭിക്ഖൂ"തിആദിനാ കാരകോ ന നിദ്ദിട്ഠോതി? വുച്ചതേ - അധിപ്പായാപേക്ഖായ ഭാവതോ കാരകോ ന നിദ്ദിട്ഠോ തസ്സ സാപേക്ഖഭാവദസ്സനത്ഥം. കഥം? കണ്ഡുവനാദിഅധിപ്പായചേതനാവസേന ചേതേന്തസ്സ കണ്ഡുവനാദിഉപക്കമേന ഉപക്കമന്തസ്സ മേഥുനരാഗവസേന ഊരുആദീസു ദുക്കടവത്ഥൂസു, വണാദീസു ഥുല്ലച്ചയവത്ഥൂസു ച ഉപക്കമന്തസ്സ സുക്കവിസട്ഠിയാ സതിപി ന സങ്ഘാദിസേസോ "അനാപത്തി ഭിക്ഖു ന മോചനാധിപ്പായസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൨൬൩) വചനതോ. തസ്മാ തദത്ഥദസ്സനത്ഥം ഇധ കാരകോ ന നിദ്ദിട്ഠോ. അഞ്ഞഥാ "യോ പന ഭിക്ഖു സഞ്ചേതനികം സുക്കവിസട്ഠിം ആപജ്ജേയ്യ,

സങ്ഘാദിസേസോ”തി നിദ്ദിട്ഠേ കാരകേ “ചേതേതി ന ഉപക്കമതി മുച്ചതി, അനാപത്തീ”തി (പാരാ॰ ൨൬൭) വുത്തവചനവിരോധോ. തഥാ “സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസട്ഠിയാ അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ സങ്ഘാദിസേസോ”തി ഭുമ്മേ നിദ്ദിട്ഠേപി സോ ഏവ വിരോധോ ഹേത്വത്ഥനിയമസിദ്ധിതോ. തസ്മാ തദുഭയമ്പി വചനക്കമം അവത്വാ “സഞ്ചേതനികാ സുക്കവിസട്ഠി അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ സങ്ഘാദിസേസോ”തി വുത്തം. തത്ഥ നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മവചനാഭാവതോ ഹേത്വത്ഥനിയമോ ന കതോ ഹോതി. തസ്മിം അകതേ സഞ്ചേതനികാ സുക്കവിസട്ഠി അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ സങ്ഘാദിസേസോതി, ഉപക്കമേ അസതി അനാപത്തീതി അയമത്ഥോ ദീപിതോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ദ്വേ ആപത്തിസഹസ്സാനി ഹോന്തി. കഥം? അത്തനോ ഹത്ഥാദിഭേദേ അജ്ഝത്തരൂപേ രാഗൂപത്ഥമ്ഭനവസേന അങ്ഗജാതേ കമ്മനിയപ്പത്തേ ആരോഗ്യത്ഥായ നീലം മോചേന്തസ്സ ഏകാ ആപത്തി, അജ്ഝത്തരൂപേ ഏവ രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ പീതകാദീനം മോചനവസേന നവാതി ദസ. ഏവം “സുഖത്ഥായാ”തിആദീനം നവന്നം വസേനാതി രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ അജ്ഝത്തരൂപവസേന സതം. ഏവമേവം വച്ചപ്പസ്സാവവാതഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠൂപത്ഥമ്ഭേസു ച സതം സതം കത്വാ സബ്ബം പഞ്ചസതം. യഥാ അജ്ഝത്തരൂപേ പഞ്ചസതം, ഏവം ബഹിദ്ധാരൂപേ വാ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരൂപേ വാ ആകാസേ വാ കടിം കമ്പേന്തോതി ദ്വേ സഹസ്സാനി ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി.

സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“ഓതിണ്ണോ”തി ഇമിനാസ്സ സേവനാധിപ്പായതാ ദസ്സിതാ. തേനേവ “കായസംസഗ്ഗരാഗസമങ്ഗിസ്സേതം അധിവചന”ന്തി വുത്തം. **“വിപരിണതേന... പേ॰... സദ്ധി”**ന്തി ഇമിനാസ്സ വായാമോ ദസ്സിതോ. **“സദ്ധി”**ന്തി ഹി പദം സംയോഗം ദീപേതി, സോ ച സംയോഗോ സമാഗമോ. കേന ചിത്തേന? വിപരിണതേന ചിത്തേന, ന പത്തപ്പടിഗ്ഗഹണാധിപ്പായാദിനാതി അധിപ്പായോ. **“കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ”**തി ഇമിനാസ്സ വായമതോ ഫസ്സപ്പടിവിജാനനാ ദസ്സിതാ ഹോതി. വായമിത്വാ ഫസ്സം പടിവിജാനന്തോ ഹി സമാപജ്ജതി നാമ. ഏവമസ്സ തിവങ്ഗസമ്പത്തി ദസ്സിതാ ഹോതി. അഥ വാ **ഓതിണ്ണോ വിപരിണതേന ചിത്തേന** യക്ഖാദിനാ സത്തോ വിയ. ഉപയോഗത്ഥേ വാ ഏതം കരണവചനം, **ഓതിണ്ണോ** വിപരിണതം ചിത്തം കൂപാദിം വിയ സത്തോ. അഥ വാ “രാഗതോ ഉത്തിണ്ണോ ഭവിസ്സാമീ”തി ഭിക്ഖുഭാവം ഉപഗതോപി യോ പന ഭിക്ഖു തതോ ഉത്തിണ്ണാധിപ്പായതോ വിപരിണതേന ചിത്തേന ഹേതുഭൂതേന തമേവ രാഗം ഓതിണ്ണോ. മാതുഗാമേന അത്തനോ സമീപം വാ ആഗതേന, അത്തനാ ഉപഗതേന വാ. ഏതേന മാതുഗാമസ്സ സാരത്തതാ വാ ഹോതു, വിരത്തതാ വാ, സാ ഇധ അപ്പമാണം.

ഹത്ഥഗ്ഗാഹം വാതി ഏത്ഥ ഹത്ഥേന സബ്ബോപി ഉപാദിന്നകോ കായോ സങ്ഗഹിതോ, ന ഭിന്നസന്താനോ തപ്പടിബദ്ധോ വത്ഥാലങ്കാരാദി. **വേണിഗ്ഗഹണേന** അനുപാദിന്നകോ അഭിന്നസന്താനോ കേസലോമനഖഗ്ഗദന്തഗ്ഗാദികോ കമ്മപച്ചയഉതുസമുട്ഠാനോ ഗഹിതോതി

വേദിതബ്ബം. തേനേവാഹ **"അന്തമസോ ലോമേന ലോമം ഫുസന്തസ്സാപീ"**തി. തേന **അഞ്ഞതരസ്സ വാ...പേ°... പരാമസന**ന്തി ഏത്ഥ അനുപാദിന്നകാനമ്പി സേസലോമാദീനം അങ്ഗഭാവോ വേദിതബ്ബോ. ഏവം സന്തേ "ഫസ്സം പടിജാനന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ"തി ഇമിനാ വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന, തദത്ഥജാനനതോ. ഫുട്ഠഭാവം പടിവിജാനന്തോപി ഫസ്സം പടിജാനാതി നാമ, ന കായവിഞ്ഞാണുപ്പത്തിയാ ഏവ. അനേകന്തികഞ്ഹേത്ഥ കായവിഞ്ഞാണം. തസ്മാ ഏവ ഇധ ഫസ്സപ്പടിവിജാനനം അങ്ഗന്ത്വേവ ന വുത്തം. തസ്മിഞ്ഹി വുത്തേ ഠാനമേതം വിജ്ജതി "ന ച മേ ലോമഘട്ടനേന കായവിഞ്ഞാണം ഉപ്പന്നം, തസ്മിം 'ന ഫസ്സം പടിജാനാമീ'തി അനാപന്നസഞ്ഞീ സിയാ"തി. "വേണീ നാമ കഹാപണമാലാദിസമ്പയുത്തം, തത്ഥ 'വേണിം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി കഹാപണമാലാദിം ഏവ ഗണ്ഹാതി, ന ലോമം, നത്ഥി സങ്ഘാദിസേസോ"തി വദന്തി. വീമംസിതബ്ബം.

കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"കദാ തേ മാതാ പസീദിസ്സതീ"തി ആയാചനം **ദുട്ഠുല്ലവാചായ സിഖാപത്തലക്ഖണദസ്സനത്ഥം** വുത്തം, ന മേഥുനുപസംഹിതേയേവ ദുട്ഠുല്ലവാചാതി ദസ്സനത്ഥം. **"ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസീ"**തി വചനം പന പുരിസനിമിത്തേന അസങ്ഘാദിസേസവത്ഥുനാ മിസ്സവചനം, പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ച ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം, ഇതരം പാകടം. യദി തമ്പി ജനേതി, കഥം 'അനിമിത്താസീ'തിആദീനി പദാനി ന സങ്ഘാദിസേസം ജനേന്തീ"തി ഏകേ, തം ന യുത്തം പുരിസസ്സാപി നിമിത്താധിവചനത്താ. "മേഥുനുപസംഹിതാഹി സങ്ഘാദിസേസോ"തി (പാരാ° ൨൮൭) മാതികായം ലക്ഖണസ്സ വുത്തത്താ ച മേഥുനുപസംഹിതാഹി ഓഭാസനേ പടിവിജാനന്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ, അപ്പടിവിജാനന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, ഇതരേഹി ഓഭാസനേ പടിവിജാനന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, അപ്പടിവിജാനന്തിയാ ദുക്കടന്തി ഏകേ, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഏത്ഥാഹ - **"സിഖരണീ"**തിആദീഹി അക്കോസന്തസ്സ പടിഘചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, കസ്മാ "തിവേദന"ന്തി അവത്വാ "ദ്വിവേദന"ന്തി വുത്തന്തി? രാഗവസേന അയം ആപത്തി, ന പടിഘവസേന. തസ്മാ രാഗവസേനേവ പവത്തോ അക്കോസോ ഇധ അധിപ്പേതോ. തസ്മാ "ദ്വിവേദന"ന്തി വചനം സുവുത്തമേവ.

ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അത്തകാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുട്ഠുല്ലോഭാസനേ വുത്തപ്പകാരായാതി ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലജാനനസമത്ഥായ. പരസ്സ ഭിക്ഖുനോ അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണഭണനേ ദുക്കടം, "യോ തേ വിഹാരേ വസതി, തസ്സ അഗ്ഗദാനം മേഥുനം ധമ്മം ദേഹീ"തി പരിയായവചനേപി ദുക്കടം, "അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസേയ്യ, യാ മാദിസം സീലവന്ത"ന്തി ച വുത്തത്താതി ഏകേ. പഞ്ചസു അങ്ഗേസു സബ്ഭാവാ സങ്ഘാദിസേസോവാതി ഏകേ, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. "ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദദ്വയേ കായസംസഗ്ഗേ വിയ യക്ഖിപേതീസുപി ദുട്ഠുല്ലത്തകാമവചനേ ഥുല്ലച്ചയന്തി വദന്തി. അട്ഠകഥാസു പന നാഗത"ന്തി

(വജിരം ടീ॰ പാരാജിക ൨൮) ലിഖിതം. ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ പന പണ്ഡകഗതികോവ.

അത്തകാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

๑. സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അലംവചനീയാതി ന വചനീയാ, നിവാരണേ **അലം**-സദ്ദോ, ന അലംവചനീയാ **നാലംവചനീയാ**. ''പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വീമംസതി പച്ചാഹരതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൩൦๑) വുത്തത്താ യസ്സ ഏകന്തേന സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതി, തസ്സ പടിഗ്ഗണ്ഹനവീമംസനപയോഗാ ഏതേ ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാ നത്ഥീതി വദന്തീതി ലിഖിതം. കിഞ്ചാപി ഏത്ഥ ''ഇത്ഥീ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ, ന യക്ഖീ ന പേതീ ന തിരച്ഛാനഗതാ. പുരിസോ നാമ മനുസ്സപുരിസോ, ന യക്ഖോ ന പേതോ ന തിരച്ഛാനഗതോ''തി പാളി നത്ഥി, തഥാപി കായസംസഗ്ഗാദീസു ''മാതുഗാമോ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ''തി (പാരാ॰ ൨൭๑) ഇത്ഥിവവത്ഥാനസ്സ കതത്താ ഇധാപി മനുസ്സിത്ഥീ ഏവാതി പഞ്ഞായതി. മേഥുനപുബ്ബഭാഗസാമഞ്ഞതോ ഇത്ഥിവവത്ഥാനേന പുരിസവവത്ഥാനം കതമേവ ഹോതി. തേനേവാഹ ''യേസു സഞ്ചരിത്തം സമാപജ്ജതി, തേസം മനുസ്സജാതികതാ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ). കായസംസഗ്ഗാദീസു ച പണ്ഡകയക്ഖിപേതിയോ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുകാവ വുത്താ, തഥാ ഇധാപി, പണ്ഡകസഭാവത്താ മനുസ്സഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ ച ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുകോവ ഹോതി. സേസാ മനുസ്സപുരിസഅമനുസ്സപണ്ഡകഉഭതോബ്യഞ്ജനകതിരച്ഛാനഗതപുരിസാദയോ ദുക്കടവത്ഥുകാവ മിച്ഛാചാരദസ്സനസഭാവതോതി വേദിതബ്ബം.

സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കിം ഭന്തേതി ഏത്തകേപി വുത്തേ. പുച്ഛിതോ യദത്ഥായ പവിട്ഠോ, തം കഥേതും ലഭതി പുച്ഛിതപഞ്ഞത്താ ഭിക്ഖാചാരവത്തേതി ലിഖിതം. ഹത്ഥകമ്മം യാചിതോ ''ഉപകരണം, മൂലം വാ ദസ്സതീ''തി യാചതി, വട്ടതി, ന വട്ടതീതി? വട്ടതി സേനാസനേ ഓഭാസപരികഥാദീനം ലദ്ധത്താതി ഏകേ. **തിഹത്ഥാ വാ**തി ഏത്ഥ വഡ്ഢകിഹത്ഥേന തിഹത്ഥാ. **''പമാണയുത്തോ മഞ്ചോ**തി പകതിവിദത്ഥിയാ നവവിദത്ഥിപ്പമാണമഞ്ചോ, സോ തത്ഥ ഇതോ ച ന സഞ്ചരതി, തസ്മാ ചതുഹത്ഥവിത്ഥാരാ ന ഹോതീ''തിആദി ലിഖിതം. അകുടിയാ പന വത്ഥുദേസനാകിച്ചം നത്ഥി ഉല്ലിത്താവലിത്തം കാതും വുത്തത്താ. ''ഉല്ലിത്താദിഭാവോ…പേ॰… 'ഛദനമേവ സന്ധായ വുത്തോ'തി യുത്തമിദം. കസ്മാതി ചേ? യസ്മാ മത്തികാമയഭിത്തിം ഉട്ഠാപേത്വാ ഉപരി ഉല്ലിത്തം വാ അവലിത്തം വാ ഉഭയം വാ ഭിത്തിയാ ഘടിതം കരോന്തസ്സ ആപത്തി ഏവ വിനാപി ഭിത്തിലേപേനാ''തി ലിഖിതം. ഏവമേത്ഥ ഥമ്ഭതുലാപിട്ഠസങ്ഘാടാദി നിരത്ഥകം സിയാ. തസ്മാ വിചാരേത്വാവ ഗഹേതബ്ബം. ''ഉപോസഥാഗാരമ്പി ഭവിസ്സതി, അഹമ്പി വസിസ്സാമീ''തി വാ ''ഭിക്ഖൂഹി വാ സാമണേരേഹി വാ ഏകതോ വസിസ്സാമീ''തി വാ കരോന്തസ്സ വട്ടതി ഏവ. കസ്മാ? ''അത്തുദ്ദേസ''ന്തി വുത്തത്താതി ലിഖിതം.

ഇദം പന സിക്ഖാപദം ചതുത്ഥപാരാജികം വിയ നിദാനാപേക്ഖം. ന ഹി വഗ്ഗുമുദാതീരിയാ ഭിക്ഖൂ സയമേവ അത്തനോ അസന്തം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം മുസാവാദലക്ഖണം പാപേത്വാ ഭാസിംസു. അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ഹി തേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മവണ്ണം ഭാസിംസു. ന ച താവതാ പാരാജികവത്ഥു ഹോതി, തത്തകേന പന ലേസേന ഭഗവാ തം വത്ഥും നിദാനം കത്വാ പാരാജികം പഞ്ഞപേസി, തഥാ ഇധാപി. ന ഹി നിദാനേ "അദേസിതവത്ഥുകായോ സാരമ്ഭായോ അപരിക്കമനായോ"തി വുത്തം. "അപ്പമാണികായോ"തി പന വുത്തത്താ പമാണമതിക്കമന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോവ നിദാനാപേക്ഖോ. തഥ സാരമ്ഭേ അപരിക്കമനേ സങ്ഘാദിസേസപ്പസങ്ഗം വിയ ദിസ്സമാനം "വിഭങ്ഗോ തംനിയമകോ"തി വുത്തത്താ വിഭങ്ഗേ ന നിവാരേതി. തഥാ മഹല്ലകേ.

ഏത്ഥാഹ - കിമത്ഥം മാതികായം ദുക്കടവത്ഥു വുത്തം, നനു വിഭങ്ഗേ ഏവ വത്തബ്ബം സിയാതി? ഏവമേതം. കിം നു ഭിക്ഖൂ അഭിനേതബ്ബാ വത്ഥുദേസനായ, തേഹി ഭിക്ഖൂഹി വത്ഥു ദേസേതബ്ബം, കീദിസം? അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനന്തി. ഇതരഞ്ഹി "സാരമ്ഭേ ചേ ഭിക്ഖു വത്ഥുസ്മിം അപരിക്കമനേ"തി ഏവം അനുപ്പസങ്ഗവസേന ആഗതത്താ വുത്തം. യസ്മാ വത്ഥു നാമ അത്ഥി സാരമ്ഭം അപരിക്കമനം, അത്ഥി അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, അത്ഥി സാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, അത്ഥി അനാരമ്ഭം അപരിക്കമനന്തി ബഹുവിധം, തസ്മാ ബഹുവിധത്താ വത്ഥു ദേസേതബ്ബം അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, നേതരന്തി വുത്തം ഹോതി. കിമത്ഥികാ പനേത്ഥ വത്ഥുദേസനാതി ചേ? ഗരുകാപത്തിപഞ്ഞാപനഹേതുപരിവജ്ജനുപായത്താ. വത്ഥുഅദേസനാ ഹി ഗരുകാപത്തിപഞ്ഞാപനഹേതുഭൂതാ. ഗരുകാപത്തിപഞ്ഞാപനം അകതവിഞ്ഞത്തിഗിഹിപീളാജനനം, അത്തദുക്ഖപരദുക്ഖഹേതുഭൂതോ ച സാരമ്ഭഭാവോതി ഏതേ വത്ഥുദേസനാപദേസേന ഉപായേന പരിവജ്ജിതാ ഹോന്തി. ന ഹി ഭിക്ഖൂ അകപ്പിയകുടികരണത്ഥം ഗിഹീനം വാ പീളാനിമിത്തം, സാരമ്ഭവത്ഥുകുടികരണത്ഥം വാ വത്ഥും ദേസേന്തീതി. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

> "ദുക്കടസ്സ ഹി വത്ഥൂനം, മാതികായ പകാസനാ;
> ഗരുകാപത്തിഹേതൂനം, തേസം ഏവം പകാസിതാ.
>
> "വത്ഥുസ്സ ദേസനുപായേന, ഗരുകാപത്തിഹേതുയോ;
> വജ്ജിതാ ഹോന്തി യം തസ്മാ, സാരമ്ഭാദി ജഹാപിത"ന്തി.

കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കിരിയാമത്തതോ സമുട്ഠാനഭാവതോ അകിരിയമേവേതം. തം ദേസനാഅകരണവസേന. **ഭിക്ഖൂ വാ അനഭിനേയ്യാ**തി ഏത്ഥ വാ-സദ്ദോ അവധാരണത്ഥോതി വേദിതബ്ബോ. "ആയസ്മാ ഛന്നോ ചേതിയരുക്ഖം ഛേദാപേസീ"തി (പാരാ॰ ൩൬൫) ആഗതത്താ ഇദമ്പി നിദാനാപേക്ഖന്തി വേദിതബ്ബം.

വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“കസ്മാ മമ വന്ദനാദീനി…പേ॰… ‘ഘടിതേയേവ സീസം ഏതീ’തി വുത്തത്താ അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നകം വന്ദിതും ന വട്ടതീ”തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. പരിവാരാവസാനേ ഉപാലിപഞ്ചകേ “കതി നു ഖോ, ഭന്തേ, അവന്ദിയാ”തിആദിനാ (പരി॰ ൪൬൭) വുത്തപാളിയം അവുത്തത്താ, “പച്ഛാ ഉപസമ്പന്നേന പുരേ ഉപസമ്പന്നോ വന്ദിയോ”തി (പരി॰ ൪൬൮) വുത്തത്താ ച, തസ്മാ ഏവ ഇമിസ്സം കങ്ഖാവിതരണിയം “ഉപസമ്പന്നോതി സങ്ഖ്യുപഗമന”ന്തി വുത്തം. സുത്താധിപ്പായോ പന ഏവം ഗഹേതബ്ബോ - അവന്ദന്തോ സാമീചിപ്പടിക്ഖേപസങ്ഖാതായ ചോദനായ ചോദേതി നാമാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി. തസ്മാ ഏവ “ഏത്താവതാ ച ചോദനാ നാമ ഹോതീ”തി വുത്തം. ഇധ അധിപ്പേതം ആപത്തിആപജ്ജനാകാരം ദസ്സേതും “‘കസ്മാ മമ വന്ദനാദീനി ന കരോസീ’തിആദി വുത്ത”ന്തി ലിഖിതം.

കതൂപസമ്പദന്തി യസ്സ ഉപസമ്പദാ രുഹതി, തം, പണ്ഡകാദയോ. **ഠപനക്ഖേത്തന്തി** ഏത്ഥ സബ്ബസങ്ഗാഹികം, പുഗ്ഗലികഞ്ചാതി ദുവിധം പവാരണാഠപനം. തത്ഥ സബ്ബസങ്ഗാഹികേ “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ… പേ॰… തേവാചികം പവാരേ”തി **സു**-കാരതോ യാവ **രേ**-കാരോ. പുഗ്ഗലികഠപനേ പന “സങ്ഘം, ഭന്തേ, പവാരേമി…പേ॰… പസ്സന്തോ പടീ”തി **സം**-കാരതോ യാവ അയം സബ്ബപച്ഛിമോ **ടി**-കാരോ, ഏത്ഥന്തരേ ഏകപദേപി ഠപേന്തേന ഠപിതാ ഹോതി. ഉപോസഥേ പന ഇമിനാനുസാരേന വിസേസോ വേദിതബ്ബോ “കരേയ്യാ”തി **രേ**-കാരേ അനതിക്കമന്തേ.

ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞഭാഗോ വാ അസ്സ അത്ഥീതി യഥാ സുവണ്ണസ്സേദം സോവണ്ണമിത്യത്ര സുവണ്ണവാ അനേന സുവണ്ണോ ഇത്യുച്ചതേ. തം പടിമായ സരീരം, സിലാപുത്തകസ്സ സരീരന്തി ച നിദസ്സനം. ഛഗലകസ്സ “ദബ്ബോ”തി ദിന്നം നാമം “ദേസോ”തി വുച്ചതി. കസ്മാ? ഥേരം അനുദ്ധംസേതും ഥേരസ്സാപി അപദിസിതബ്ബത്താ. **അഞ്ഞമ്പി വത്ഥും** ന ഥേരംയേവ. **ലിസ്സതി സിലിസ്സതി വോഹാരമത്തേനേവ**ന അത്ഥതോ. **ഈസകം അല്ലീയതീതി** ലേസോതി അധിപ്പായോ. ലിസസേലഛരകോലഅല്ലീഭാവേ. തേന വുത്തം “ഈസകം അല്ലീയതീതി ലേസോ”തി. യസ്മാ ദേസലേസാ അത്ഥതോ നിന്നാനാകരണം, തസ്മാ “കിഞ്ചിദേസം ലേസമത്തം ഉപാദായാ”തി പദം ഉദ്ധരിത്വാ “ദസ ലേസാ ജാതിലേസോ”തിആദി (പാരാ॰ ൩൯൪) പദഭാജനേ വുത്തം.

അട്ഠുപ്പത്തിവസേനേവ ആവിഭൂതന്തി ഏത്ഥ കിഞ്ച ഭിയ്യോ അനിയമത്താ. ന ഹി മേത്തിയഭൂമജകാനം വിയ അഞ്ഞേസം സബ്ബേസമ്പി “ഛഗലകമേവേത്ഥ അഞ്ഞഭാഗിയം അധികരണം ഹോതി, അഞ്ഞം ഗോമഹിംസാദികമ്പി ഹോതി, ന ച മേത്തിയഭൂമജകാ വിയ സബ്ബേപി നാമലേസമത്തമേവ ഉപാദിയന്തി, അഞ്ഞമ്പി ജാതിലേസാദിം ഉപാദിയന്തി, തസ്മാ അനിയമത്താ ന വിഭത്തം. കിഞ്ച ഭിയ്യോ തഥാവുത്തേ ഛഗലകസ്സേവ അഞ്ഞഭാഗിയതാ സമ്ഭവതി, ന അഞ്ഞസ്സ, യേന സോവ ദസ്സിതോ. ലേസോ ച നാമ ലേസോവ, ന ജാതിആദി, യേന സോവ ദസ്സിതോതി ഏവം മിച്ഛാഗാഹപ്പസങ്ഗതോതി വേദിതബ്ബം. **ഇധ**

ച…പേ॰… സഞ്ഞിനോപീതി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ച അമൂലകസിക്ഖാപദേ ചാതി അത്ഥോ.

> അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖം യോ, നേവ സിക്ഖതി യുത്തിതോ;
> ഗച്ഛേ വിനയവിഞ്ഞൂഹി, അഞ്ഞഭാഗിയതംവ സോ. (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൪൦൭);

അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ഭേദാനുവത്തകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തിണ്ണം ഉദ്ധം കമ്മാരഹാ…പേ॰… കരോതീതി ഏത്ഥ ''ഇമേ ചത്താരോ''തി വാ ''ഇമഞ്ച ഇമഞ്ചാ''തി വാ വത്വാ കാതും ന വട്ടതീതി ലിഖിതം.

ഭേദാനുവത്തകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുക്ഖേന വത്തബ്ബോ **ദുബ്ബചോ. വുച്ചമാനോ** ന സഹതി.

ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനവണ്ണനാ

''നാമമത്തവസേനാ''തി പാഠോ. ''നാമഗോത്തവസേനാ''തി ലിഖിതം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ''അയം കിരിയാ ഭിക്ഖൂനം കാതും ന വട്ടതീ''തി ജാനിത്വാ സചേ ഛാദേതി, ഛന്നാവ ഹോതീതി അത്ഥോ. **സഭാഗമത്തമേവാ**തി അവേരിസഭാഗമത്തമേവാതി അധിപ്പായോ.

വത്ഥു ചേവ ഗോത്തഞ്ചാതി ഏത്ഥ **വത്ഥൂ**തി വീതിക്കമനം അസുചിമുച്ചനം. ഗോത്തന്തി ഗം തായതീതി ഗോത്തം, സജാതിതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും അദത്വാ ഗം ബുദ്ധിം, വചനഞ്ച തായതീതി അത്ഥോ. വത്ഥു ച സജാതിമേവ ഗച്ഛതി. **സജാതി** നാമേത്ഥ അഞ്ഞേഹി വിസിട്ഠാവിസിട്ഠഭൂതാ കിരിയാ, ന കായസംസഗ്ഗാദി. **നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ചാ**തി ഏത്ഥ **ആപത്തീ**തി വീതിക്കമേനാപന്നാപത്തിയാ നാമം.

പുന ആഗതാഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേന്തേനാതി ഏത്ഥ ദ്വിന്നം ആരോചേന്തേന ''ആയസ്മന്താ ധാരേന്തു''തിണ്ണം വാ അതിരേകാനം വാ ആരോചേന്തേന ''ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ''തി ഏവം ആരോചനവിധാനം വേദിതബ്ബം. **വത്തഭേദഞ്ച രത്തിച്ഛേദഞ്ച അകത്വാ**തി ഏത്ഥ ഠപേത്വാ നവകതരം പാരിവാസികം അവസേസാനം അന്തമസോ മൂലായപടികസ്സനാരഹാദീനമ്പി അഭിവാദനാദിസാദിയനേ, പടിപാടിയാ നിസീദനേ, ഓവദനേ, കമ്മികാനം ഗരഹണേ ചാതിആദീസു വത്തഭേദോ ഹോതി. ദസ്സനസവനവിസയേസു അനാരോചനേ ച ഭിക്ഖൂഹി ഏകച്ഛന്നേ വസനേ ച അജാനന്തസ്സേവ വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം ആഗന്ത്വാ ഗമനേ ചാതിആദീസു രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി. നാനാസംവാസകേഹി വിനയകമ്മാഭാവതോ തേസം അനാരോചനേ രത്തിച്ഛേദോ ന ഹോതി. ''ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ''തി വചനതോ അന്തോ ന വട്ടതി.

നിക്ഖിത്തവത്തേനേവ ഹുത്വാ വിചരന്തേന യസ്സ സന്തികേ പുബ്ബേ സമാദിയിത്വാ ആരോചിതം, തസ്സാപി സന്തികേ പച്ഛാ നിക്ഖിപനകാലേ ആരോചേത്വാവ നിക്ഖിപിതബ്ബം. തസ്മാ പുന സമാദാനകാലേപി സോ ചേ തതോ ഗച്ഛതി, തം ദിവസം അഗന്ത്വാ ദിവാ ആരോചേത്വാപി യദി ഏവം അതീതദിവസം ഹോതി, "അരുണേ ഉട്ഠിതേ തസ്സ സന്തികേ ആരോചേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ വിഹാരം ഗന്തബ്ബന്തി തസ്സ സന്തികേ ആരോചേത്വാ വത്തം നിക്ഖിപിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. അപിച "വിഹാരം ഗന്ത്വാ യം സബ്ബപഠമം ഭിക്ഖും പസ്സതി, തസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. സചേ രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി, വിഹാരസീമാപരിയാപന്നാനം സബ്ബേസം ആരോചേതബ്ബം സിയാ. "തസ്സ ആരോചേത്വാ"തി ഇദം പന പുബ്ബേ അനാരോചിതം സന്ധായ വത്തഭേദരക്ഖണത്ഥം വുത്തം. തസ്മാ ഏവ **സമന്തപാസാദികായം** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൭) ഏവം വുത്തം "അഞ്ഞം വിഹാരതോ നിക്ഖന്തം വാ ആഗന്തുകം വാ"തി.

സുദ്ധന്തപരിവാസേ പന സചേ "മാസമത്തം അസുദ്ധോമ്ഹീ"തി അഗ്ഗഹേസി, പരിവസന്തോ പുന ഊനം വാ അധികം വാ സന്നിട്ഠാനം കരോതി, തത്തകമ്പി പരിവസിതബ്ബമേവ, പരിവാസദാനകിച്ചം നത്ഥി. അയഞ്ഹി സുദ്ധന്തപരിവാസോ നാമ ഉദ്ധമ്പി ആരോഹതി, ഹേട്ഠാപി ഓരോഹതി. ഇദമസ്സ ലക്ഖണം.

സമോദഹിത്വാതി മൂലാപത്തിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ, പക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. അപ്പടിച്ഛന്നാ ചേ അന്തരാപത്തി, മൂലായ പടികസ്സനം അകത്വാ പുബ്ബേ ഗഹിതപരിവാസേനേവ പരിവസിതബ്ബം. യോ പന ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ വിബ്ഭമിത്വാ പുന ഉപസമ്പന്നോ ഹുത്വാപി പടിച്ഛാദേതി, യോ ച പുബ്ബേ പടിച്ഛാദേത്വാ പച്ഛാ ന പടിച്ഛാദേതി, യോ ച ഉഭയത്ഥ പടിച്ഛാദേതി, സബ്ബേസം പടിച്ഛന്നദിവസവസേന പരിവാസോ ദാതബ്ബോ. "പുരിമസ്മിം ആപത്തിക്ഖന്ധേ വാ"തി ച "പച്ഛിമസ്മിം ആപത്തിക്ഖന്ധേ വാ"തി (ചൂളവ॰ ൧൩൩ ആദയോ) ച പാളിയം വുത്തത്താ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ വിസുദ്ധികം ആപന്നാ ഹോന്തി, തേ സുദ്ധികദിട്ഠിനോ ഹോന്തി. ഏകോ ഛാദേതി, ഏകോ ന ഛാദേതി. യോ ഛാദേതി, സോ ദുക്കടം ദേസാപേതബ്ബോ. "ഉഭോപി യഥാധമ്മം കാരാപേതബ്ബാ"തി (ചൂളവ॰ ൧൮൫) വചനതോ യം കഞ്ചി ആപത്തിം ഛാദേത്വാ ദുക്കടം ആപജ്ജതീതി വേദിതബ്ബോ.

തേസു ഗതേസു വാ അഗതേസു വാ പുരിമനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി ഏത്ഥ ഊനേ ഗണേ ചരണം, അനുട്ഠഹനം ഏകരത്തമ്പി ഗണേന വിപ്പവാസം, സചേ രത്തിയാ ഏകക്ഖണേന സങ്ഘോ വസതി, സചേ സോ പുരേ അരുണമേവ കേനചി കരണീയേന ഗതോതി ഏത്ഥപി മാനത്തേപി ഏവം ജാതേ. "അയഞ്ച യസ്മാ ഗണസ്സ ആരോചേത്വാ, ഭിക്ഖൂനഞ്ച അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാവ വസി, തേനസ്സ ഊനേ ഗണേ ചരണദോസോ വാ വിപ്പവാസോ വാ ന ഹോതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൭) **സമന്തപാസാദികായം** വുത്തം. തസ്മാ തേന ആരോചിതേ മുഹുത്തമ്പി നിസീദിത്വാ ഗതേപി വിപ്പവാസോ നത്ഥി. പാരിവാസികസ്സ, ഉക്ഖിത്തകസ്സ ച പകതത്തേന തസ്മിം വസനം ഉദകപാതേന വാരിതം, തസ്മാ നാനൂപചാരേപി ഏകച്ഛന്നേ ന വട്ടതി.

ഇദാനി പാഠവിചാരണാ വേദിതബ്ബാ - **"നവ പഠമാപത്തികാ ചത്താരോ യാവതതിയകാ"**തി ഇദം സഭാവനിയമവചനം. തേന വുട്ഠാനം അനിയമന്തി

ദസ്സേതി. ഏകച്ചാപത്തിവുട്ഠാനഞ്ഹി കമ്മതോപി ഹോതി അകമ്മതോപി, ന ഏവം ആപജ്ജനന്തി വുത്തം ഹോതി. **അഞ്ഞതരം വാ അഞ്ഞതരം വാ**തി തേസം ദ്വിധാ ഭിന്നാനമ്പി വുട്ഠാനക്കമഭേദാഭാവദീപകവചനം. **യാവതീഹം, താവതീഹ**ന്തി ഏത്ഥ അഹപരിച്ഛേദോ അരുണവസേന. **"ജാന"**ന്തി ഇമിനാ ജാനനപ്പടിച്ഛന്നസ്സ അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **തേന ഭിക്ഖുനാ അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബ**ന്തി തേന ഭിക്ഖുനാ വസതാ അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബം, ന പരിവത്തിതലിങ്ഗേനാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **പരിവുത്ഥപരിവാസേനാ**തി ആദിമ്ഹി പരിവുത്ഥപരിവാസേനേവ പരിവാസതോ ഉത്തരി ഇതിവാരേന ആദിതോ ഭിക്ഖുനാവ ഛാരത്തം, പരിവത്തിതലിങ്ഗേന ഉഭയമ്പി ഭിക്ഖുമാനത്തായ പടിപജ്ജിതബ്ബം, ന പരിവാസേ വിയ തപ്പച്ചയാ അച്ഛിന്നമാനത്തോ. ഛിന്നമാനത്തോവ അബ്ഭേതബ്ബോ, ന ഇതരോ, ന പരിവാസേ വിയ മാനത്താരഹേ, പക്ഖമാനത്തഞ്ച ചരന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ ലിങ്ഗം പരിവത്താതിക്കമേ സതി ഛിന്നമാനത്തോ ഭിക്ഖു ഹോതി, പുന ഭിക്ഖുമാനത്തം ഗഹേത്വാ ഛിന്നമാനത്തോവ ഭിക്ഖു അബ്ഭേതബ്ബോതി ദസ്സേതി.

യത്ഥ സിയാതി യസ്സം സമാനസംവാസകസീമായമ്പി വീസതിഗണോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ അത്ഥി. **ഏകേനപി ചേ ഊനോ വീസതിഗണോ**തി ന യുജ്ജതി, ഊനോ ചേ. ന ഹി വീസതിഗണോ, സങ്ഘോ ചേ ഊനോ. തസ്മാ "ഏകേനപി ചേ ഊനോ സങ്ഘോ"തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, ചതുവഗ്ഗപഞ്ചവഗ്ഗദസവഗ്ഗപ്പസങ്ഗനിവാരണപ്പയോജനതോ. തസ്മാ വീസതിവഗ്ഗോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ചേ ഭിക്ഖുനാ ഏകേനപി ഊനോ, നട്ഠോ ദട്ഠബ്ബോ. കേചി പന വിനയേ അപ്പകതഞ്ഞുനോ "യഥാ അതിരേകചതുവഗ്ഗോപി സങ്ഘോ ചതുവഗ്ഗകരണീയേ കമ്മേ 'ചതുവഗ്ഗോ'തി വുച്ചതി, തഥാ പഞ്ചവഗ്ഗദസവഗ്ഗകരണീയേ കമ്മേ അതിരേകപഞ്ചവഗ്ഗദസവഗ്ഗോപി 'പഞ്ചവഗ്ഗദസവഗ്ഗോ'തി വുച്ചതി. തസ്മാ ഊനോപി ചതുവഗ്ഗപഞ്ചവഗ്ഗദസവഗ്ഗവീസതിവഗ്ഗോവാ"തി മഞ്ഞേയ്യും, തേസം മഞ്ഞനാനിവാരണത്ഥം **"ഏകേനപി ചേ ഊനോ"**തിആദി വുത്തം. അഥ വാ വീസതി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ചേ, ഠപേത്വാ ഏകേനപി ചേ ഊനോ അപ്പകതത്തോ, തം ഠപേത്വാ ഏകേനപി ചേതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **അയം തത്ഥ സാമീചീ**തി വചനം യം വുത്തം സബ്ബത്ഥ "തസ്സ ആപത്തിയാ പരിവാസം ദേതി, മൂലായ പടികസ്സതി, മാനത്തം ദേതി, അബ്ഭേതീ"തി, തസ്സ ആവിഭാവകരണത്ഥം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തേന തേസു അയം യഥാവുത്താ സാമീചി നിയതാ ഇച്ഛിതബ്ബാ, ന രാജസിക്ഖാപദാദീസു വിയ അനിയതാ. തത്ഥ ഹി കേനചി അന്തരായേന തം സാമീചിമകരോന്തേപി അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി.

സങ്ഘാദിസേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനിയതകണ്ഡം

൧. പഠമാനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അനിയതേ ആദിതോവ ഇദം പകിണ്ണകം. സേയ്യഥിദം - ഇദം അനിയതകണ്ഡം നിപ്പയോജനം തഥ അപുബ്ബാഭാവതോതി ചേ? ന, ഗരുകലഹുകഭേദഭിന്നാപത്തിരോപനാരോപനക്കമലക്ഖണദീപനപ്പയോജനതോ. ഏത്ഥ ഹി "സാ ചേ ഏവം വദേയ്യ 'അയ്യോ മയാ...പേ॰... സോ ച തം പടിജാനാതി, ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ'"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൪൩) ആപത്തിയാ ഗരുകായ, ലഹുകായ ച ആരോപനക്കമലക്ഖണം, "ന കാരേതബ്ബോ"തി ഇമിനാ അനാരോപനക്കമലക്ഖണഞ്ച ദസ്സിതം. ലക്ഖണദീപനതോ ആദിമ്ഹി, അന്തേ വാ ഉദ്ദിസിതബ്ബന്തി ചേ? ന, അസമ്ഭവതോ. കഥം ന താവ ആദിമ്ഹി സമ്ഭവതി, യേസമിദം ലക്ഖണം, തേസം സിക്ഖാപദാനം അദസ്സിതത്താ. ന അന്തേ ഗരുകമിസ്സകത്താ. തസ്മാ ഗരുകലഹുകാനം മജ്ഝേ ഏവ ഉദ്ദിസിതബ്ബതം അരഹതി ഉഭയമിസ്സകത്താ. യാ തഥ പാചിത്തിയസങ്ഖാതാ ലഹുകാപത്തി ദസ്സിതാ, സാപി ഗരുകാതി കഥിതാ. തേനേവാഹ "മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതകിലേസസങ്ഖാതേന രഹസ്സാദേനാ"തിആദി. തസ്മാ ഗരുകാനം ഏവ അനന്തരം ഉദ്ദിട്ഠന്തിപി ഏകേ. ഏവം സതി പഠമാനിയതമേവാലം താവതാ ലക്ഖണദീപനസിദ്ധിതോ, കിം ദുതിയേനാതി ചേ? ന, ഓകാസനിയമപച്ചയമിച്ഛാഗാഹനിവാരണപ്പയോജനതോ. "പടിച്ഛന്നേ ആസനേ അലംകമ്മനിയേ"തി ഓകാസനിയമതോ ഹി തബ്ബിപരീതേ ഓകാസേ ഇദം ലക്ഖണം ന വികപ്പിതന്തി മിച്ഛാഗാഹോ ഹോതി. തംനിവാരണതോ ദുതിയാനിയതമ്പി സാത്ഥകമേവാതി അധിപ്പായോ. കസ്മാ? ഓകാസഭേദതോ, രഹോഭേദദീപനതോ, രഹോനിസജ്ജസ്സാദഭേദദീപനതോ. ഓകാസനിയമഭാവേ ച രഹോനിസജ്ജസ്സാദഭേദോ ജാതോ. ദ്വിന്നം രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദാനം നാനാത്തജാനനഞ്ച സിയാ തഥാ കായസംസഗ്ഗഭേദദീപനതോ. നാലം കമ്മനിയേപി ഹി ഓകാസേ അപ്പടിച്ഛന്നേ, പടിച്ഛന്നേപി വാ നിസിന്നായ വാതപാനകവാടച്ഛിദ്ദാദീഹി നിക്ഖന്തകേസാദിഗ്ഗഹണേന കായസംസഗ്ഗോ ലബ്ഭതീതി ഏവമാദയോപി നയാ വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബാ.

തത്രിദം മുഖമത്തനിദസ്സനം - **ഓകാസഭേദതോതി** അലംകമ്മനിയനാലംകമ്മനിയഭേദതോ. പടിച്ഛന്നമ്പി ഹി ഏകച്ചം നാലംകമ്മനിയം വാതപാനാദിനാ അന്തരിതത്താ , ഉഭയപ്പടിച്ഛന്നമ്പി ഏകച്ചം നാലംകമ്മനിയം വിജാനതം അജ്ഝോകാസത്താ. **രഹോഭേദദീപനതോതി** ഏത്ഥ രഹഭാവസാമഞ്ഞേപി രഹോ ദ്വിധാ പടിച്ഛന്നാപടിച്ഛന്നഭേദതോതി അധിപ്പായോ. **രഹോനിസജ്ജസ്സാദഭേദദീപനതോതി** മേഥുനസ്സാദവസേന നിസജ്ജാ, ദുട്ഠുല്ലസ്സാദവസേന നിസജ്ജാതി താദിസസ്സ ഭേദസ്സ ദീപനതോതി അത്ഥോ. "ഇധ ആഗതനയത്താ ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ ഇദം കണ്ഡം പരിഹീനന്തി വേദിതബ്ബ"ന്തി വദന്തി. "അട്ഠുപ്പത്തിയാ തഥ അനുപ്പന്നത്താ"തി ഏകേ, തം അനേകന്തഭാവദീപനതോ അയുത്തം. സബ്ബബുദ്ധകാലേ ഹി ഭിക്ഖൂനം പഞ്ച, ഭിക്ഖുനീനം ചത്താരോ ച ഉദ്ദേസാ സന്തി. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപഞ്ഞത്തിയാ അസാധാരണത്താ തഥ നിദ്ദിട്ഠസങ്ഘാദിസേസപാചിത്തിയാനന്തി ഏകേ. താസഞ്ഹി ഭിക്ഖുനീനം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലിക (പാചി॰ ൬൫൭) -അട്ഠവത്ഥുക

(പാചി॰ ൲൭൫) -വസേന കായസംസഗ്ഗവിസേസോ പാരാജികവത്ഥു, ‘‘ഹത്ഥഗ്ഗഹണം വാ സാദിയേയ്യ, കായം വാ തദത്ഥായ ഉപസംഹരേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൲൭൫) വചനതോ സാദിയനമ്പി, ‘‘സന്തിട്ഠേയ്യ വാ’’തി (പാചി॰ ൲൭൫) വചനതോ ഠാനമ്പി, ‘‘സങ്കേതം വാ ഗച്ഛേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൲൭൫) വചനതോ ഗമനമ്പി, ‘‘ഛന്നം വാ അനുപവിസേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൲൭൫) വചനതോ പടിച്ഛന്നട്ഠാനപ്പവേസോപി ഹോതി, തഥാ ‘‘രത്തന്ധകാരേ അപ്പദീപേ, പടിച്ഛന്നേ ഓകാസേ അജ്ഝോകാസേ ഏകേനേകാ സന്തിട്ഠേയ്യ വാ സല്ലപേയ്യ വാ’’തി (പാചി॰ ൮൩൯) വചനതോ ദുട്ഠുല്ലവാചാപി പാചിത്തിയവത്ഥുകന്തി കത്വാ താസം അഞ്ഞഥാ അനിയതകണ്ഡസ്സ അവത്തബ്ബതാപത്തിതോ ന വുത്തന്തി തേസം അധിപ്പായോ. പകിണ്ണകം.

‘‘ദേസനാവുട്ഠാനഗാമിനീനം ആപത്തീനം വസേന അലജ്ജിആദയോ ലജ്ജീനം ചോദേസ്സന്തീ’’തി ആഗതത്താ ലജ്ജിപഗ്ഗഹത്ഥായ പതിരൂപായപി ഉപാസികായ വചനേന അകത്വാ ഭിക്ഖുസ്സേവ പടിഞ്ഞായ കാതബ്ബന്തി ആപത്തിയോ പന ലക്ഖണദസ്സനത്ഥം പഞ്ഞത്തം വിത്ഥാരനയമേവ ഗഹേത്വാ വത്തും യുത്തം ‘‘ഇമേ ഖോ പനായസ്മന്തോ ദ്വേ അനിയതാ ധമ്മാ’’തി (പാരാ॰ ൪൪൩) ഉദ്ദേസദസ്സനത്താതി ലിഖിതം. **സോതസ്സ രഹോ**തി ഏത്ഥ **രഹോ**തി വചനസാമഞ്ഞതോ വുത്തം. ദുട്ഠുല്ലസാമഞ്ഞതോ ദുട്ഠുല്ലാരോചനപ്പടിച്ഛാദനസിക്ഖാപദേസു പാരാജികവചനം വിയ. തസ്മാ **‘‘ചക്ഖുസ്സേവ പന രഹോ ‘രഹോ’തി ഇധ അധിപ്പേതോ’’**തി വുത്തം. കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? ‘‘മാതുഗാമോ നാമ…പേ॰… അന്തമസോ തദഹുജാതാപി ദാരികാ’’തി (പാരാ॰ ൪൪൫) വുത്തത്താ ദുട്ഠുല്ലോഭാസനം ഇധ നാധിപ്പേതന്തി ദീപിതമേവാതി. **അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേപീ**തി **പി**-സദ്ദേന അപിഹിതകവാടസ്സ ഗബ്ഭസ്സ ദ്വാരേ നിസിന്നോപീതി അത്ഥോ. അചേലകവഗ്ഗേ രഹോപടിച്ഛന്നാസനസിക്ഖാപദേ (പാചി॰ ൨൮൭) ‘‘യോ കോചി വിഞ്ഞൂ പുരിസോ ദുതിയോ ഹോതീ’’തി ഇമസ്സ അനുരൂപതോ **‘‘ഇത്ഥീനം പന സതമ്പി അനാപത്തിം ന കരോതിയേവാ’’**തി വുത്തം. ‘‘അലംകമ്മനിയേതി സക്കാ ഹോതി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതു’’ന്തി (പാരാ॰ ൪൪൫) വിഭങ്ഗേ വചനതോ രഹോനിസജ്ജസ്സാദോ ചേത്ഥ മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതകിലേസോ, ന ദുതിയേ വിയ ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദകിലേസോ. തസ്മാ ച പഞ്ഞായതി സോതസ്സ രഹോ നാധിപ്പേതോതി.

തിണ്ണം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരേന വദേയ്യാതി രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവസേന നിസിന്നസ്സ തസ്സാനുസാരേന പാചിത്തിയമേവ അവത്വാ പാരാജികസങ്ഘാദിസേസായപി ആപത്തിയാ ഭേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം. പുന ആപത്തിപ്പടിജാനനം അവത്വാ കസ്മാ ‘‘നിസജ്ജം ഭിക്ഖു പടിജാനമാനോ’’തി വത്ഥുപ്പടിജാനനം വുത്തന്തി? വുച്ചതേ - ആപത്തിയാ ചോദിതേ വിനയധരേന ‘‘കിസ്മിം വത്ഥുസ്മി’’ന്തി പുച്ഛിതേ ചുദിതകേന ‘‘ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മി’’ന്തി വുത്തേ വിനയധരേന ‘‘ഈദിസം നാമ അകാസീ’’തി പുച്ഛിതേ സോ വത്ഥും പടിജാനമാനോവ കാരേതബ്ബോതി ദസ്സനത്ഥം **‘‘നിസജ്ജം ഭിക്ഖു പടിജാനമാനോ’’**തി വുത്തം. യദി ഏവം നിസജ്ജം പടിജാനമാനോപി ആപത്തിയാവ കാരേതബ്ബോതി? അനുരൂപമേവ. ഏവം പന ഗഹേതബ്ബം - തിണ്ണമ്പി ആപത്തീനം വത്ഥൂനി അഗ്ഗഹേത്വാ ഇധ സിക്ഖാപദവസേന നിസജ്ജമേവ വുത്തം. തസ്മിം ഗഹിതേപി ഹി ആപത്തി ഗഹിതാവ ഹോതീതി. **യേന വാ സാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ ‘‘തേന സോ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോ

വാ''തി യോജേതബ്ബോ. സോ ച വികപ്പത്ഥോ. തസ്മാ ''കാരേതബ്ബോ വാ പടിജാനമാനോ, ന വാ കാരേതബ്ബോ അപ്പടിജാനമാനോ''തി അത്ഥോ. തേന വുത്തം **''പടിജാനമാനോ വാ''**തിആദി. രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവസേന നിസജ്ജപച്ചയാ ആപത്തിയാ വുത്തത്താ സേസേസുപി സേസസിക്ഖാപദവസേന ആപത്തി ഗഹേതബ്ബാ. **''സമുട്ഠാനാദീനി പഠമപാരാജികസദിസാനേവാ''**തി വുത്തത്താ ഇധ ദുട്ഠുല്ലോഭാസനസ്സ അനധിപ്പേതഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

പഠമാനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയാനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സങ്ഘാദിസേസേന വാതി കായസംസഗ്ഗദുട്ഠുല്ലോഭാസനേന. തസ്മാ ഏവം കായസംസഗ്ഗവാരോ പാളിയമ്പി വുത്തോ. **അനന്ധോ അബധിരോ**തി അനന്ധോ കായസംസഗ്ഗം പസ്സതി, അബധിരോ ദുട്ഠുല്ലം സുണാതി, തസ്മാ ഏവ അദിന്നാദാനസദിസാനേവാതി വുത്ത''ന്തി ലിഖിതം. ഏത്ഥ ച കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാനം കഥന്തി ചേ? കായസംസഗ്ഗഞ്ഹി സമാപജ്ജന്തോ ദുട്ഠുല്ലമ്പി ഭണതി, ദുട്ഠുല്ലം ഭണന്തോ നിസീദതി ചാതി സമ്ഭവതി, ദുട്ഠുല്ലമേവ വാ സന്ധായ വുത്തം. തഞ്ഹി അദിന്നാദാനസമുട്ഠാനന്തി.

യോ ദേസനം സബ്ബവിദൂപമോവ;
നാനാനയാകാരവിചിത്തഭേദം;
ഞാതും ഉപായാന മനോ സതിമാ;
തം ലാഭഹേതും ന കരോതി പുഞ്ഞന്തി.

ദുതിയാനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനിയതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡം

൧. ചീവരവഗ്ഗോ

൧. കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡേ തിണ്ണം കഥിനസിക്ഖാപദാനം, വസ്സികസാടികഅച്ചേകചീവരസാസങ്കസിക്ഖാപദാനഞ്ച ഏകദേസനായ തഥാകിണ്ണാപത്തിക്ഖന്ധാവ വേദിതബ്ബാ -

കഥിനം യസ്സ ചത്താരോ, സഹജാ സമയദ്വയം;
ഛന്നം സിക്ഖാപദാനഞ്ച, ഏകദേസവിനിച്ഛയോ.

തത്ഥ **കഥിന**ന്തി ''സങ്ഘസ്സ അനുമോദനായ, ഗണസ്സ അനുമോദനായ, പുഗ്ഗലസ്സ അത്ഥാരാ സങ്ഘസ്സ അത്ഥതം ഹോതി കഥിന''ന്തി (പരി॰ ൪൧൪) വചനതോ തേസംയേവ അനുമോദനാദിധമ്മാനം സങ്ഗഹോ **കഥിനം** നാമ. യഥാഹ ''കഥിനം ജാനിതബ്ബന്തി തേസഞ്ഞേവ ധമ്മാനം സങ്ഗഹോ സമവായോ നാമം നാമകമ്മ''ന്തിആദി (പരി॰ ൪൧൨). തസ്മാ **കഥിന**ന്തി ഇദം ബഹൂസു ധമ്മേസു നാമമത്തം, ന പരമത്ഥതോ ഏകോ ധമ്മോ. കോ പനസ്സ അത്ഥാരോതി? തദേകദേസോവ ഖീരസ്സ ധാരാ വിയ. യഥാ ചാഹ ''അത്ഥാരോ ഏകേന ധമ്മേന സങ്ഗഹിതോ വചീഭേദേനാ''തി. **സഹജാ** നാമ അട്ഠ മാതികാ, ദ്വേ പലിബോധാ, പഞ്ചാനിസംസാതി ഇമേ പന്നരസ ധമ്മാ. **സമയദ്വയം** നാമ കഥിനത്ഥാരസമയോ, ചീവരസമയോ ചാതി. തത്ഥ **കഥിനത്ഥാരസമയോ** വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ. **ചീവരസമയോ** നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ അയം കത്തികമാസോ, അത്ഥതേ ചത്താരോ ഹേമന്തികാ ചാതി പഞ്ച മാസാ.

തത്ഥ **അട്ഠ മാതികാ** നാമ പക്കമനന്തികാദയോ. താ സബ്ബാപി അത്ഥാരേന ഏകതോ ഉപ്പജ്ജന്തി നാമ. തബ്ഭാവഭാവിതായ അത്ഥാരേ സതി ഉബ്ഭാരോ സമ്ഭവതി. തത്ഥ കഥിനത്ഥാരേന ഏകുപ്പാദാ ഏകനിരോധാ അന്തരുബ്ഭാരോ സഹുബ്ഭാരോ, അവസേസാ കഥിനുബ്ഭാരാ ഏകുപ്പാദാ, നാനാനിരോധാ ച. തത്ഥ **ഏകനിരോധാ**തി അത്ഥാരേന സഹ നിരോധാ, അന്തരുബ്ഭാരസഹുബ്ഭാരാനം ഉബ്ഭാരാഭാവോ ഏകക്ഖണേ ഹോതീതി അത്ഥോ. സേസാ നാനാ നിരുജ്ഝന്തി നാമ. തേസു ഹി ഉബ്ഭാരഭാവം പത്തേസുപി അത്ഥാരോ തിട്ഠതി ഏവാതി അട്ഠകഥായം അത്ഥവിഭാവനാ. സചേ അത്ഥതേ കഥിനേ ഭിക്ഖുസ്മിം സാപേക്ഖേ തമ്ഹാ ആവാസാ പക്കമന്തേ സങ്ഘോ **അന്തരുബ്ഭാരം** കരോതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഠമമേവ മൂലാവാസേ നിട്ഠിതചീവരപലിബോധാഭാവേപി സതി അന്തരുബ്ഭാരേ പലിബോധോ ഛിജ്ജതി സതിപി സാപേക്ഖതായ സഉസ്സാഹത്താ. ഇമിനാ പരിയായേന **പക്കമനന്തികോ കഥിനുബ്ഭാരോ** അത്ഥാരേന ഏകുപ്പാദോ നാനാനിരോധോ ഹോതി. തഥാ അന്തരുബ്ഭാരേ സതി സുണന്തസ്സാപി യാവ ചീവരനിട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി, താവ പരിഹാരസമ്ഭവതോ **നിട്ഠാനന്തികോ**. യാവ സന്നിട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി, താവ പരിഹാരസമ്ഭവതോ **സന്നിട്ഠാനന്തികോ**. യാവ ന നസ്സതി, താവ പരിഹാരസമ്ഭവതോ **നാസനന്തികോ**. യാവ ന സുണാതി, താവ പരിഹാരസമ്ഭവതോ **സവനന്തികോ**. യാവ ചീവരാസാ ന ഛിജ്ജതി, താവ പരിഹാരസമ്ഭവതോ **ആസാവച്ഛേദികോ**. യാവ സീമം നാതിക്കമതി,

താവ പരിഹാരസമ്ഭവതോ **സീമാതിക്കന്തികോ**. അത്ഥാരേന ഏകുപ്പാദോ നാനാനിരോധോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ.

തത്ഥ അന്തരുബ്ഭാരസഹുബ്ഭാരാ ദ്വേ അന്തോസീമായം ഏവ സമ്ഭവന്തി, ന ബഹിസീമായം. പക്കമനസവനസീമാതിക്കന്തികാ ബഹിസീമായമേവ സമ്ഭവന്തി, ന അന്തോസീമായം. നിട്ഠാനസന്നിട്ഠാനനാസാവച്ഛേദികാ അന്തോസീമായഞ്ചേവ ബഹിസീമായഞ്ച. അന്തരുബ്ഭാരോ സങ്ഘായത്തോ, പക്കമനനിട്ഠാനസന്നിട്ഠാനസീമാതിക്കന്തികാ പുഗ്ഗലാധീനാ, സേസാ തദുഭയവിപരീതാ.

തത്ഥ **"നിട്ഠിതചീവരസ്മി"**ന്തി ഇമിനാ ചീവരപലിബോധാഭാവമേവ ദീപേതി. ന ആവാസപലിബോധാഭാവം. **"ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"**തി ഇമിനാ ഉഭയപലിബോധാഭാവം ദീപേതി, തസ്മാ ഉഭയപലിബോധാഭാവദീപനത്ഥം തദേവ വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, വിസേസത്താ. കഥം? കാമഞ്ചേതം തസ്മാ "ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി കേസഞ്ചി കഥിനുദ്ധാരാനം നാനാനിരോധത്താ, സങ്ഘപുഗ്ഗലാധീനാനധീനത്താ ച അന്തോബഹിഉഭയസീമാസു നിയമാനിയമതോ ച ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ സങ്ഘസ്സ, ന പുഗ്ഗലസ്സ ഉബ്ഭതം ഹോതി, തഥാപി "ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി ഇദം സാമഞ്ഞവചനം. തസ്മാ "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി ഇമിനാ നിയമേതി.

കിം വുത്തം ഹോതി - സങ്ഘസ്സ അന്തരുബ്ഭാരേന ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ അച്ഛിന്നചീവരപലിബോധോ ബഹിസീമാഗതോ പച്ഛാ ഗന്ത്വാ അത്തനോ സീമാഗതോ അനിട്ഠിതചീവരോ ആനിസംസം ലഭതി ഏവാതി കത്വാ "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ **ആവാസപലിബോധോ** നാമ വസതി വാ തസ്മിം ആവാസേ, സാപേക്ഖോ വാ പക്കമതി. **ചീവരപലിബോധോ** നാമ ചീവരം അകതം വിപ്പകതം, ചീവരാസാനുപച്ഛിന്നാ, തബ്ബിപരീതേന അപലിബോധോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ അനത്ഥതകഥിനാനം ചീവരകാലസമയേ നിയമതോ ചത്താരോ ആനിസംസാ ലബ്ഭന്തി, അസമാദാനചാരോ അനിയമതോ. തേന സാസങ്കസിക്ഖാപദം വുത്തം. കഥം ചത്താരോ നിയതാതി ചേ? "ചീവരകാലസമയോ നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ"തി (പാരാ॰ ന്നർ൯) വചനതോ അനത്ഥതകഥിനാനം തസ്മിം മാസേ യാവദത്ഥചീവരം സിദ്ധം, തഥാ തതിയകഥിനസിക്ഖാപദേ (പാരാ॰ ർ൩൭ ആദയോ) അകാലചീവരം നാമ പിട്ഠിസമയതോ പട്ഠായ തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ സങ്ഘതോ ലഭിതബ്ബം ചേ, യാവ ചീവരകാലസമയം നിക്ഖിപിത്വാ ഭാജേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. പുഗ്ഗലികം ചേ, വസ്സാനസ്സ ഛട്ഠപക്ഖസ്സ പഞ്ചമിതോ പട്ഠായ യാവ ചീവരകാലസമയം അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിതം വട്ടതി അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദേന അനുഞ്ഞാതത്താ, ന തതോ പരം. തദാ ഉപ്പന്നചീവരസ്സ പടിസിദ്ധത്താ പഠമകഥിനേന. തത്ഥ അട്ഠകഥായം വുത്തനയോ സങ്ഘികം സന്ധായ, തഥാ **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ചാതി വേദിതബ്ബം.

പഠമകഥിനേ (പാരാ॰ ർ൬൯ ആദയോ) പഠമപഞ്ഞത്തിയാ, അവിസേസേന വാ ഏകാദസമേ ദിവസേ ആപത്തി. വസ്സാനസ്സ ഹി അന്തോനിവാരണത്ഥം അട്ഠകഥായ "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി (പാരാ॰ ർന്നവ ആദയോ) വുത്തം. ഏസേവ നയോ ദുതിയേ, തതിയേ ച. തേന ചീവരകാലതോ പുരേ വാ അന്തോ വാ ഉപ്പന്നം ചീവരകാലതോ ഉദ്ധം ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരം ന ലഭതി. യദി ലഭേയ്യ,

അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദവിരോധോ. “യാവ ചീവരകാലസമയം നിക്ഖിപിതബ്ബം, തതോ ചേ ഉത്തരി നിക്ഖിപേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയ”ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൦) ഹി തത്ഥ വുത്തം. വസ്സാവാസികഭാവേന സങ്ഘതോ ലദ്ധം വുട്ഠവസ്സത്താ അത്തനോ സന്തകഭൂതം അച്ചേകചീവരം ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമയതോ ഏവ ആപത്തി, ന അച്ചേകചീവരകാലം അതിക്കാമയതോ ആപത്തീതി. “അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്ന”ന്തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വചനതോ യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോ, സോ ച നേസം ഭവിസ്സതീതി സിദ്ധം, അനാമന്തചാരഗണഭോജനസിക്ഖാപദേ “അഞ്ഞത്ര സമയാ”തി (പാചി॰ ൨൨൨ ആദയോ) വുത്തത്താ സേസദ്വയം സിദ്ധമേവ. തസ്മാ “കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്നം, ഏതം അകാലചീവര”ന്തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വചനതോ ആദിസ്സ ദിന്നചീവരം പരിഹാരം ന ലഭതി.

അപരകത്തികായമേവ വാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ലഭതി, ഏവം “ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ”തി വുത്തത്താതി ചേ? ന വത്തബ്ബം. ഛ ഠാനാനി ഹി സാപേക്ഖതായ വുത്താനി . ദുട്ഠദോസദ്വയേ അധികരണചതുത്ഥം, പഠമാനിയതേ സോതസ്സ രഹോ, തതിയകഥിനേ ആദിസ്സ ദിന്നം ചീവരം, അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദേ “സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ”ന്തി പദം, ദുട്ഠുല്ലാരോചനപ്പടിച്ഛാദനദ്വയേ അധികരണം, പാരാജികവചനഞ്ച, തീസു കഥിനസിക്ഖാപദേസു “അട്ഠന്നം മാതികാനം അഞ്ഞതരായാ”തി വചനന്തി. തത്ഥ **ആദിസ്സ ദിന്നം ചീവരം** സങ്ഘികം ഭാജിതബ്ബചീവരം സന്ധായ വുത്തം, ന പുഗ്ഗലികം. **സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ**ന്തി വസ്സാവാസികചീവരം സന്ധായ വുത്തം. അവുട്ഠവസ്സേന പച്ഛാ ദാതബ്ബത്താ സഞ്ഞാണം കാതബ്ബം, ന ഞാതിപ്പവാരിതതോ ലദ്ധം പുഗ്ഗലികം സന്ധായ. തസ്മാ ദുവിധം അച്ചേകചീവരം സങ്ഘേ നിന്നം, പുഗ്ഗലേ നിന്നഞ്ചാതി സിദ്ധം. തത്ഥ സങ്ഘേ പരിണതം അച്ചേകചീവരം വസ്സൂപനായികദിവസതോ പട്ഠായ, പിട്ഠിസമയതോ പട്ഠായ വാ യാവ പവാരണാ നിക്ഖിപിതും വട്ടതി ഏവ സങ്ഘികത്താ, പുഗ്ഗലികമ്പി “വസ്സംവുട്ഠകാലേ ഗണ്ഹഥാ”തി ദിന്നത്താ. താദിസഞ്ഹി യാവ വസ്സംവുട്ഠോ ന ഹോതി, താവ തസ്സേവ ദായകസ്സ സന്തകം ഹോതി. ഏത്തകോ വിസേസഹേതു.

“അനച്ചേകചീവരേ അനച്ചേകചീവരസഞ്ഞീ ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമേതി, അനാപത്തീ”തി വചനതോ അച്ചേകചീവരകസ്സേവ സോ അപരാധോ. യേന “വിരോധോ”തി വചനം ദസ്സേയ്യാതി ന വിനയേ വിസേസഹേതു പരിയേസിതബ്ബോ. ബുദ്ധവിസയത്താ പമാണന്തി ചേ? ന, യദി ഏവം ഏത്ഥ അത്തനോ സന്തകഭൂതമ്പി അച്ചേകചീവരം സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബമേവ, ന അധിട്ഠാതബ്ബം ന വികപ്പേതബ്ബം ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബം. തതോ “അനാപത്തി, അന്തോസമയേ അധിട്ഠേതി വികപ്പേതി വിസ്സജ്ജേതീ”തിആദിവചനവിരോധോ (പാരാ॰ ൬൫൨) അധിവാസേതബ്ബോ സിയാ. തഥാ “വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമേ മാസേ കഥിനുദ്ധാരേ കതേ തസ്മിം മാസേ അത്ഥതേ കഥിനേ കഥിനുദ്ധാരദിവസം അതിക്കാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീ”തി വചനതോ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി അയമ്പി അത്ഥവിരോധോ അധിവാസേതബ്ബോ സിയാ. തസ്മിഞ്ച “അനച്ചേകചീവരേ അനാപത്തീ”തി വുത്തം, തഞ്ച അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിതമേവാതി ഏത്തകോ വിസേസഹേതു. അതിരേകചീവരഞ്ചേതം പഠമസിക്ഖാപദേനാപത്തി, ഇതരം ചേ അനാപത്തിയേവാതി ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ അയം ഭഗവതോ വിസേസഹേതു. തഥാ

അതിരേകദസാഹാനാഗതായേവ കത്തികപുണ്ണമായ സങ്ഘസ്സ വസ്സാവാസികത്ഥം അച്ചേകചീവരം വിയ ദദമാനം ന ഗഹേതബ്ബം, ദസാഹാനാഗതായ ഏവ ഗഹേതബ്ബന്തി ഏത്തകോ വിസേസഹേതു. തതോ അട്ഠകഥാനയവിരോധോ ച അധിവാസേതബ്ബോ സിയാ. തത്ഥ "അധിട്ഠിതതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നം അച്ചേകചീവരം ന ഹോതീ"തി വത്വാ അഞ്ഞഥാ നയോ ദസ്സിതോ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** സോ ച നയോ സങ്ഘികം ഉപാദായ വുത്തത്താ ന വിരുജ്ഝതീതി നേവ സോ ച പടിക്ഖിത്തോ. യഥാ അനച്ചേകചീവരം ഛട്ഠിതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നം അതിരേകദസാഹാനാഗതായപി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, പടിഗ്ഗഹേത്വാ ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമയതോപി അനാപത്തീതി അയമ്പി നയോ അധിവാസേതബ്ബോ സിയാ. തതോ പഠമകഥിനവിരോധോ. ദസാഹാനാഗതായ ഏവ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, പടിഗ്ഗഹേത്വാ ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമയതോ അനാപത്തീതി ചേ, തം ദ്വേ ദസാഹേ ലഭതീതി ഏത്തകോ വിസേസഹേതു.

അന്തരാ അനാപത്തിക്ഖേത്തചീവരകാലപ്പവിട്ഠത്താ അധിട്ഠഹിത്വാ പച്ചുദ്ധടം വിയ തം പുനപി ദസാഹേ ലഭതീതി ചേ? ന, കാലപ്പവേസോ അധിട്ഠാനം വിയ ഹോതീതി ചേ? ന, "വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി വചനവിരോധം കത്വാ, തതോ പരം ദസാഹം അവികപ്പേന്തസ്സാപി അനാപത്തി സിയാ. അപിച യം വുത്തം അട്ഠകഥായം "വസ്സികസാടികാ അന്തോവസ്സേ ലദ്ധാ ചേവ നിട്ഠിതാ ച, അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതബ്ബാ, ദസാഹാതിക്കമേ നിട്ഠിതാ, തദഹേവ അധിട്ഠാതബ്ബാ, ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ വ.ന്നനം). തേന ആപത്തിതോ ന മുച്ചേയ്യ. കാലപ്പവേസോ ഹി അധിട്ഠാനപരിയായോ ന ജാതോതി. ഏത്താവതാ യഥാവുത്തോ അത്ഥവികപ്പോ പാളിനയേനേവ പതിട്ഠാപിതോ ഹോതി.

അപിചേത്ഥ യം വുത്തം അട്ഠകഥായം "ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബാ"തി, തത്ഥപി ചീവരകാലേ ഉപ്പന്നം, ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചസ്സ കരണം നത്ഥി, തം അച്ചേകചീവരം അകാലചീവരമിവ ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബന്തി സിദ്ധമേതം. പാളിതോ ച തഞ്ചേ അന്തോകാലേ ഉപ്പജ്ജതി, ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേപി ഉപ്പജ്ജതി, ഏവം ഉപ്പന്നം അച്ചേകചീവരം അച്ചേകചീവരമേവ ന ഹോതി. ന ഹി തം കാലവിസേസവസേന അച്ചേകചീവരസങ്ഖം ഗച്ഛതി. വുത്തഞ്ഹേതം "അച്ചേകചീവരം നാമ സേനായ വാ ഗന്തുകാമോ ഹോതി, പവാസം വാ ഗന്തുകാമോ ഹോതി, ഗിലാനോ വാ ഹോതി, ഗബ്ഭിനീ വാ ഹോതി , അസ്സദ്ധസ്സ വാ സദ്ധാ ഉപ്പന്നാ ഹോതി...പേ॰... 'വസ്സാവാസികം ദസ്സാമീ'തി ഏവം ആരോചിതം, ഏതം അച്ചേകചീവരം നാമാ"തി (പാരാ॰ ന്നർൻ). തസ്മാ യഥാ തം ചീവരം നാതിക്കാമേതബ്ബം, തഥാ അനച്ചേകചീവരമ്പീതി സിദ്ധം ഹോതി. തേന വുത്തം അട്ഠകഥായം "ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബാ"തി. അപിച യദി ഏവം തം അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദമേവ അച്ചേകചീവരം ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബന്തി ഇമസ്സ പന അത്ഥവിസേസസ്സ ദസ്സനത്ഥം ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തം.

മഹാഅട്ഠകഥായം പന തം ഏവം വുത്തം - കാമഞ്ചേദം "ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ സിദ്ധം, അട്ഠുപ്പത്തിവസേന പന

അപുബ്ബം വിയ അത്ഥം ദസ്സേത്വാ സിക്ഖാപദം ഠപിതന്തി അത്ഥവിസേസദീപനപയോജനതോ. തസ്മാ തം തസ്സ അത്ഥവിസേസദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി സിദ്ധമേവ. തസ്മാപി വേദിതബ്ബമേവ യം കിഞ്ചി ചീവരം ചീവരകാലസമയം നാതിക്കാമേതബ്ബന്തി. അപിച യം വുത്തം അട്ഠകഥായം "ഛട്ഠിതോ പട്ഠായ പന ഉപ്പന്നം അനച്ചേകചീവരമ്പി പച്ചുദ്ധാരേത്വാ ഠപിതചീവരമ്പി ഏതം പരിഹാരം ലഭതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ വ.൬൪൯-൬൫൦). തേന "അനച്ചേകചീവരേ അനച്ചേകചീവരസഞ്ഞീ ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമേതി, അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ ൬൫൨) ഇമിനാപി അനച്ചേകചീവരസ്സാപി അച്ചേകചീവരപരിഹാരലാഭം ദീപേതീതി.

ഏത്താവതാ യഥാവുത്തോ ദുതിയോ അത്ഥവികപ്പോ പാളിനയേന, അട്ഠകഥാനയേന ച പതിട്ഠാപിതോ ഹോതി. ഏവം താവ പകിണ്ണകായ അധികഥാ പരതോ പാഠതോ വിത്ഥാരിതാ ഹോതീതി അപകിണ്ണകം.

ചീവരപലിബോധോ, ആവാസപലിബോധോ ചാതി ദ്വേ പലിബോധാ. തേസു ഏകപലിബോധേപി സതി അനാമന്തചാരാദിആനിസംസം ലഭതി, തം ഇധ നത്ഥീതി ദസ്സേതും **"നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"**തി വുത്തം. തസ്മാ ഏവ **"അത്ഥതകഥിനസ്സ ഹി ഭിക്ഖുനോ"**തിആദി വുത്തം. **കഥിനത്ഥാരാരഹസ്സാ**തി ഏത്ഥ "അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ഭബ്ബോ കഥിനം അത്ഥരിതും - പുബ്ബകരണം ജാനാതി, പച്ചുദ്ധാരം ജാനാതി, അധിട്ഠാനം ജാനാതി, അത്ഥാരം ജാനാതി, മാതികം ജാനാതി, പലിബോധം ജാനാതി, ഉദ്ധാരം ജാനാതി, ആനിസംസം ജാനാതീ"തി (പരി॰ ൪൦൯) വചനതോ ഇമേഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ കഥിനത്ഥാരാരഹോ നാമ. **പുബ്ബകരണം** നാമ ധോവനവിചാരണച്ഛേദനസിബ്ബനരജനകപ്പകരണം.

"ചീവരം നാമ ഖോമ"ന്തിആദിനാ പാളിവസേന ജാതിഞ്ച പമാണഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അതിരേകചീവരം ദസ്സേതും **"യം പന വുത്തം അധിട്ഠിതവികപ്പിതേസൂ"**തിആദി വുത്തം. **ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ"**തി വുത്തേപി യസ്മിം ഠാനേ യം ഠപിതം, തസ്മിം തം പച്ഛാ ഹോതു വാ, മാ വാ, അധിട്ഠാനം രുഹതേവ. പുരേ പച്ഛാ ഠപനട്ഠാനം ന പമാണം.

അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സ ഭിക്ഖുഭാവപരിച്ചാഗവസേന സേതവത്ഥനിവാസനം വാ കാസാവചജനം വാ **ഹീനായാവത്തനം**.

ഏകാദസമേ അരുണുഗ്ഗമനേതി അന്തിമം ഠപേത്വാ തതോ പുരിമതരസ്മിന്തി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **അന്തിമം** നാമ അപരകത്തികായ പഠമാരുണുഗ്ഗമനം. തഞ്ഹി കാലത്താ നിസ്സഗ്ഗിയം ന കരോതി. ഇധ "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ"തി കരണവചനം നിദാനാനപേക്ഖം നിദാനേ കരണാഭാവതോ. തസ്മാ ഏവ "ദസാഹപരമ"ന്തി അയമേത്ഥ അനുപഞ്ഞത്തീതി വുത്തം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു"ന്തിആദി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വചനതോ ച ഇധ "വികപ്പേതീ"തി അവിസേസേന വുത്തവചനം വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി, ന ച വിരുദ്ധം തഥാഗതാ ഭാസന്തി, തസ്മാ ഏവമസ്സ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ - തിചീവരം തിചീവരസങ്ഖേപേന പരിഹാരതോ അധിട്ഠാതുമേവ അനുജാനാമി, ന വികപ്പേതും. വസ്സികസാടികം പന ചതുമാസതോ പരം വികപ്പേതുമേവ, ന അധിട്ഠാതുന്തി. ഏവഞ്ച പന സതി യോ തിചീവരേ ഏകേന ചീവരേന

വിപ്പവസിതുകാമോ ഹോതി, തസ്സ തിചീവരാധിട്ഠാനം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വിപ്പവാസസുഖത്ഥം വികപ്പനായ ഓകാസോ ദിന്നോ ഹോതി, ദസാഹാതിക്കമേ ച അനാപത്തീതി. ഏതേന ഉപായേന സബ്ബത്ഥ വികപ്പനായ അപടിസിദ്ധഭാവോ വേദിതബ്ബോതി ലിഖിതം.

ഇമസ്സ പന സിക്ഖാപദസ്സ അയം സങ്ഖേപവിനിച്ഛയോ - അനത്ഥതേ കഥിനേ ഹേമന്താനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ, അത്ഥതേ കഥിനേ ഗിമ്ഹാനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നചീവരം സന്ധായ **"നിട്ഠിതചീവരസ്മി"**ന്തിആദി വുത്തം. ഏത്ഥാഹ - "രജകേഹി ധോവാപേത്വാ സേതകം കാരാപേന്തസ്സാപി അധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനമേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) വചനതോ അരജിതേപി അധിട്ഠാനം രുഹതീതി. തേന സൂചികമ്മം കത്വാ രജിത്വാ കപ്പബിന്ദും ദത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി നിയമോ കാതബ്ബോ, ന കാതബ്ബോതി? കത്തബ്ബോവ. പത്തോ വിയ അധിട്ഠിതോ യഥാ പുന സേതഭാവം വാ തമ്ബഭാവം വാ പത്തോ അധിട്ഠാനം ന വിജഹതി, ന ച പന താദിസോ യം അധിട്ഠാനം ഉപഗച്ഛതി, ഏവമേതം ദട്ഠബ്ബന്തി. "സ്വേ കഥിനം ഉദ്ധരിസ്സതീ"തി ലദ്ധചീവരം സചേ അജ്ജേവ ന അധിട്ഠാതി, അരുണുഗ്ഗമനേ ഏവ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. കസ്മാ? "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൬൨-൪൬൩) സിക്ഖാപദസ്സ വുത്തത്താ. കഥിനബ്ഭന്തരേ ദസാഹതോ ഉത്തരിപി പരിഹാരം ലഭതി, കഥിനതോ പന പച്ഛാ ഏകദിവസമ്പി ന ലഭതി. യഥാ കിം - യഥാ അത്ഥതകഥിനോ സങ്ഘോ തിചീവരം അത്ഥതദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ഉബ്ഭാരാ ആനിസംസം ലഭതി, ന തതോ പരം, ഏവം അത്ഥതദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ഉബ്ഭാരാ ലഭതി, ഉദ്ധതേ പന കഥിനേ ഏകദിവസമ്പി ന ലഭതി. ഏത്ഥാഹ - ഉബ്ഭതദിവസതോ പട്ഠായ പുന ദസാഹം ലഭതീതി? ന, കസ്മാ? "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതു"ന്തി വചനതോ. കഥിനബ്ഭന്തരേപി ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ആപന്നം. തം പന അതിപ്പസങ്ഗം നിവാരേതും "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തിആദി വുത്തം, ന കഥിനദിവസാനി അദിവസാനീതി ദീപനത്ഥം. അയമത്ഥോ തത്ഥ തത്ഥ ആവിഭവിസ്സതി. അഥ വാ വസ്സികസാടികാ അനതിരിത്തപ്പമാണാ നാമം ഗഹേത്വാ വുത്തനയേനേവ ചത്താരോ വസ്സികേ മാസേ അധിട്ഠാതബ്ബാ, തതോ പരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാതി വുത്തം. ഏത്ഥ "പച്ചുദ്ധരിത്വാ"തി വചനേ ഉപോസഥദിവസേ ഏവ പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേത്വാ ഠപിതം ഹോതി, തതോ പരം ഹേമന്തസ്സ പഠമദിവസതോ പട്ഠായ പച്ചുദ്ധരണാഭാവാ. ഏവം കഥിനബ്ഭന്തരേ ഉപ്പന്നചീവരമ്പി വേദിതബ്ബന്തി ലിഖിതം.

കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"അത്ഥതകഥിനസ്സ പഞ്ച മാസേ ബദ്ധസീമായം യത്ഥ കത്ഥചി ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ പക്കമന്തസ്സ അനാപത്തീ"തി അട്ഠകഥായം വുത്തം. "അബദ്ധസീമായപി വട്ടതീ"തി ഇദം അബദ്ധസീമായം കഥിനത്ഥാരഞ്ച ആരഞ്ഞകസിക്ഖാപദഞ്ച സാധേതീതി ലിഖിതം. ഇദാനി -

"ഛിന്നം ധുതങ്ഗം സാസങ്ക-സമ്മതോ സന്തരുത്തരം;

അചീവരസ്സാനാപത്തി, പച്ചുദ്ധാരാദിസിദ്ധിതോ"തി. (വജിരം ടീം പാരാജിക ർഠൻ) -

ഇദം പകിണ്ണകം വേദിതബ്ബം.

തത്രായം ചോദനാപുബ്ബങ്ഗമവിനിച്ഛയോ - കേചി "ദിഗുണം സങ്ഘാടി"ന്തി (മഹാവം ൩൪൮) വചനതോ "ഏകച്ചികാ സങ്ഘാടി നാധിട്ഠാതബ്ബാ. സചേ അധിട്ഠാതി, ന രുഹതീ"തി വത്വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനമ്പി ദിഗുണംയേവ സങ്ഘാടിം ദത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തി, തേ ഇമിനാ സുത്തലേസേന സഞ്ഞാപേതബ്ബാ. ഭഗവതാ ഹി "ഛിന്നകം സങ്ഘാടിം, ഛിന്നകം ഉത്തരാസങ്ഗം, ഛിന്നകം അന്തരവാസക"ന്തി പഠമം അനുഞ്ഞാതം. തതോ "അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിചീവരേ കരിയമാനേ സബ്ബം ഛിന്നകം നപ്പഹോതി. ദ്വേ ഛിന്നകാനി ഏകം അഛിന്നകം നപ്പഹോതി, ദ്വേ അഛിന്നകാനി ഏകം ഛിന്നകം നപ്പഹോതീ"തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അന്വാധികമ്പി ആരോപേതു"ന്തി (മഹാവം ൩൬൦) അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ ഏകച്ചികാപി സങ്ഘാടി വട്ടതീതി സിദ്ധം. യാ ഛിജ്ജമാനാപി നപ്പഹോതി, തസ്സാ കുതോ ദിഗുണതാതി? അട്ഠകഥായമ്പിസ്സ വുത്തം "അന്വാധികമ്പി ആരോപേതുന്തി ആഗന്തുകപത്തമ്പി ദാതും, ഇദം പന അപ്പഹോനകേ ആരോപേതബ്ബം. സചേ പഹോതി, ആഗന്തുകപത്തം ന വട്ടതി, ഛിന്ദിതബ്ബമേവാ"തി (മഹാവം അട്ഠം ൩൬൦). കഥിനം പന **ഛിന്നകമേവ** വട്ടതി, ആവേണികലക്ഖണത്താ, "ഛിന്നകം ദിഗുണം നപ്പഹോതീ"തി വചനാഭാവതോ ചാതി സന്നിട്ഠാനമേത്ഥ ഗന്തബ്ബന്തി.

ധുതങ്ഗന്തി അനുപസമ്പന്നാനം തേചീവരികധുതങ്ഗാഭാവതോ തിചീവരേനേവ തേചീവരികോതി, തേസം അധിട്ഠാനാഭാവതോ **"അധിട്ഠിതേനേവാ"**തി വത്തബ്ബം ഹോതൂതി ചേ? ന, ധുതങ്ഗഭേദേന വിരോധപ്പസങ്ഗതോ. ചതുത്ഥചീവരസാദിയനേന ഹി ധുതങ്ഗഭേദോ, ന തിചീവരവിപ്പവാസേന, നാപി അതിരേകചീവരസാദിയനേന, നാപി അതിരേകചീവരധാരണേന. യസ്മാ പന ഭിക്ഖൂനം ഏവ ഭഗവതാ അധിട്ഠാനവസേന നവ ചീവരാനി അനുഞ്ഞാതാനി, ജാതിവസേന ച വുത്താനി, ന ഏവം അനുപസമ്പന്നാനം, തസ്മാ നേസം ചീവരനിയമാഭാവാ ന തം ധുതങ്ഗം അനുഞ്ഞാതം ഗഹട്ഠാനം വിയ. തസ്മാ തസ്സ സമാദാനവിധാനേ അവചനതോ ച സന്നിട്ഠാനമേത്ഥ ഗന്തബ്ബന്തി.

സാസങ്കസമ്മതോതി കങ്ഖാവിതരണിയം (കങ്ഖാം അട്ഠം സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) സാസങ്കസിക്ഖാപദേ വിസും അങ്ഗാനി ന വുത്താനി, "സേസമേത്ഥ ചീവരവഗ്ഗസ്സ ദുതിയസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, ന ച പനേതം വുത്തം. തത്ഥ രത്തിവിപ്പവാസോ ചതുത്ഥമങ്ഗം, ഇധ ഛാരത്തവിപ്പവാസോ, അയമേത്ഥ വിസേസോതി. തസ്മാ അങ്ഗസാമഞ്ഞതോ ച സമ്മുതിസാമഞ്ഞതോ ച സാസങ്കസിക്ഖാപദമേവിദന്തി ഇദം നിപ്പദേസം, തം സപ്പദേസം മാസപരമത്താ. തത്ഥ ബഹിഗാമേപി ഗാമസീമം ഓക്കമിത്വാ വസിത്വാ പക്കമന്തസ്സ അനാപത്തി, ഇധ ന തഥാ. ഇധ അനന്തരേ അനന്തരേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം, തത്ഥ സത്തമേതി അയം ഇമേസം ദ്വിന്നം വിസേസോ. അങ്ഗാനി പന ചീവരനിക്ഖേപനങ്ഗസമ്പത്തിതോ വിപരിയായേന, ഇധ വുത്തനയേന ച സിദ്ധത്താ ന വുത്താനി. താനി കാമം ന വുത്താനി, തഥാപി ചതുത്ഥമങ്ഗം

വിസേസിതബ്ബം, ന പന വിസേസിതം. കിം കാരണം? ഇധ വുത്തനിസ്സജ്ജനക്കമേന നിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തിദേസനതോ, തഥാപന്നാപത്തിവിമോക്ഖദീപനത്ഥം. സംവച്ഛരവിപ്പവുത്ഥമ്പി രത്തിവിപ്പവുത്ഥമേവ, പഗേവ ഛാരത്തവിപ്പവുത്ഥം. ഏവം സന്തേപി തത്ഥ യഥാവുത്തഅങ്ഗസമ്പത്തിയാ സതി തത്ഥ വുത്തനയേനേവ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. ഹേമന്തേ, ഗിമ്ഹേ വാ നിസ്സജ്ജതി ചേ? ഇധ വുത്തനയേനാപി നിസ്സജ്ജിതും വട്ടതീതി ഞാപനത്ഥം ചതുത്ഥമങ്ഗം ന വിസേസിതന്തി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. മാസാതിക്കന്തം, ദസാഹാതിക്കന്തമ്പി ചീവരം "ദസാഹാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ നിസ്സട്ഠമേവ, ന ഊനമാസം ഹുത്വാ "ദസാഹാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ, മാസാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാതി ഏകേ. തഥാപി സചേ പച്ഛാസാചീവരം ഹോതി, നിസ്സഗ്ഗിയം. "ദസാഹാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ മൂലചീവരം പന "മാസാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം.

"സന്തരുത്തര"ന്തി വാ "സങ്ഘാടി"ന്തി വാ "ചീവര"ന്തി വാ കിം തിചീവരം, ഉദാഹു അഞ്ഞമ്പീതി? കിഞ്ചേത്ഥ - യദി തിചീവരമേവ പടിസിദ്ധം, പരിയാപന്നവസേന അച്ഛിന്നചീവരഅഅച്ഛന്ദനധോവാപനവിഞ്ഞത്തിആദിവിരോധോ. അഥ അഞ്ഞമ്പി "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി ഏവമാദിനാ വിരോധോതി? വുച്ചതേ - ന നിയമതോ വേദിതബ്ബം യഥാസമ്ഭവം ഗഹേതബ്ബതോ. തഥാ ഹി "ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ സന്തരുത്തരേന ജനപദചാരികം പക്കമന്തീ"തി (പാരാ॰ ൪൭൧) ഏവമാദീസു തിചീവരമേവ, "ന, ഭിക്ഖവേ, സന്തരുത്തരേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ (മഹാവ॰ ൩൬൨), സന്തരുത്തരപരമം തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൨-൫൨൪) ഏവമാദീസു യം കിഞ്ചി, തഥാ "സഗുണം കത്വാ സങ്ഘാടിയോ ദാതബ്ബാ, നിവാസനം ദാതബ്ബം, സങ്ഘാടി ദാതബ്ബാ, ഹന്ദ തേ, ആവുസോ , സങ്ഘാടി, ദേഹി മേ പട"ന്തി ഏവമാദീസു. വുത്തഞ്ഹേതം "സബ്ബഞ്ഹി ചീവരം സങ്ഘടിതട്ഠേന 'സങ്ഘാടീ'തി വുച്ചതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൪൮). തഥാ "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി ഏത്ഥാപീതി ഏകേ. അഞ്ഞോസമയേ യാവദത്ഥം ചീവരം അനുഞ്ഞാതം, തം സബ്ബം കരിയമാനം കദാ നിട്ഠാനം ഗച്ഛിസ്സതി, തസ്മാ തിചീവരമേവാതി ഏകേ.

അചീവരസ്സാനാപത്തി പച്ചുദ്ധാരാദിസിദ്ധിതോതി കിം വുത്തം ഹോതി - ഉദോസിതസിക്ഖാപദസ്സ നിപ്പയോജനഭാവപ്പസങ്ഗതോ തിചീവരവിപ്പവാസേ തേചീവരസ്സ ആപത്തീതി ഏകേ. തത്ഥേതം വുച്ചതി ന ഹോതി ആപത്തി പച്ചുദ്ധാരാദിസിദ്ധിതോ. "അനാപത്തി അന്തോഅരുണേ പച്ചുദ്ധരതി വിസ്സജ്ജേതീ"തി (പാരാ॰ ൪൭൭) ഹി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ പച്ചുദ്ധരന്തസ്സ, അന്തോഅരുണേ വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ ച യാവ അഞ്ഞോ നാധിട്ഠാതി, താവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി യഥാവുത്തനയേനേവ. അഞ്ഞഥാ സത്തബ്ഭന്തരേന വിപ്പവാസസ്സാതി വിപ്പവാസതോ യഥാരുതംയേവ സതി വിപ്പവാസേ വിപ്പവാസതോ, അവിപ്പവാസേ സതി അവിപ്പവാസതോതി.

ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനസ്സ ദുബ്ബിജാനത്താ തം ദസ്സേതും **"അപിച ഭിക്ഖൂന"**ന്തിആദി വുത്തം. വിഹാരപരിയന്തേ

നിവിട്ഠധുവസന്നിപാതട്ഠാനതോ വാ പരിയന്തേ ഠിതഭോജനസാലതോ വാ നിബദ്ധവസനകആവാസതോ വാതി ഏവം ഗഹേതബ്ബം. സചേ വിഹാരേ സന്നിപതിതഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധാ ഹുത്വാ യോജനസതമ്പി പൂരേത്വാ നിസീദന്തി, യോജനസതമ്പി ഉപചാരസീമാ ഹോതീതി അത്ഥോ. ''സമാനസംവാസകസീമായാ''തി വുത്തേ ഖണ്ഡസീമാദീസു ഠിതാനം ന പാപുണാതി, താസം വിസും സമാനസംവാസകസീമത്താതി ച സമാനസംവാസകഅവിപ്പവാസസീമാനം ഇദം നാനത്തം. ''അവിപ്പവാസസീമായ ദമ്മീ''തി ദിന്നം പന ഗാമേ ഠിതാനം ന പാപുണാതി. കസ്മാ? ''ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ''തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) വചനതോ. ''സമാനസംവാസകസീമായാ''തി ദിന്നം പന യസ്മിം ഠാനേ അവിപ്പവാസസീമാ അത്ഥി, തത്ഥ ഠിതാനമ്പി. **''തത്ര ഠിതാനഞ്ച പാപുണാതീ''**തി ച, ''ഖണ്ഡസീമായം ഠത്വാ 'സീമട്ഠകസങ്ഘോ ഗണ്ഹാതൂ'തി വുത്തേ ഉപചാരസീമായ ഏവ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദാതബ്ബ''ന്തി ച, ''തേസം ബഹിസീമട്ഠാനമ്പി പാപുണാതി യാവ കഥിനസ്സുബ്ഭാരാതി അത്ഥോ''തി ച, ''അനത്ഥതേ പന കഥിനേ അന്തോഹേമന്തേ സചേ വിഹാരം പവിസിത്വാ 'വസ്സംവുട്ഠസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ'തി വദതി, യേ തത്ഥ വസ്സച്ഛേദം അകത്വാ പച്ഛിമവസ്സംവുട്ഠാ, തേസം ബഹിസീമട്ഠാനമ്പി പാപുണാതീ''തി വിനയധരാ പരിച്ഛിന്ദന്തി, അട്ഠകഥായം പന അനാഗതം. തസ്മാ **സമന്തപാസാദികായം** ''ലക്ഖണഞ്ഞൂ വദന്തീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വുത്തന്തി ച, '''ചീവരമാസതോ പട്ഠായ യാവ ഹേമന്തസ്സ പച്ഛിമോ ദിവസോ, താവ വസ്സാവാസികം ദേമാ'തി വുത്തേ കഥിനം അത്ഥതം വാ ഹോതു, അനത്ഥതം വാതി യം സമന്തപാസാദികാവചനം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯), ഏത്ഥാപി യദി അത്ഥതം, പുരിമവസ്സംവുട്ഠാ പഞ്ച മാസേ. യദി അനത്ഥതം, പച്ഛിമവസ്സംവുട്ഠാ ചത്താരോ മാസേ ലഭന്തീതി വിനിച്ഛയോ''തി ച ലിഖിതം.

''യേഹി മയ്ഹം യാഗു പീതാ''തി യേഹി നിമന്തിതേഹി മയ്ഹം യാഗു പീതാതി അധിപ്പായോ. തസ്മാ യേഹി നിമന്തിതേഹി യാഗു പീതാ, തേസംയേവ പാപുണാതീതി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ 'യേഹി മയ്ഹം യാഗു പീതാ'തി വുത്തേ നിമന്തിതാ വാ ഹോന്തു, അനിമന്തിതാ വാ, യേഹി പീതാ, തേസം പാപുണിതബ്ബാനീ''തി വദന്തി. ഏത്ഥ ''നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ''തി വദന്തോ ഞാപേതി ഏത്ഥന്തരേ തിണ്ണമ്പി അകാലചീവരാനം ഉപ്പത്തിഅഭാവന്തി. കസ്മാ പന പദഭാജനേ വിത്ഥാരിതാനീതി? വുച്ചതേ - ഇദം പന സിക്ഖാപദം അധിട്ഠാനം സന്ധായ ന വുത്തം കിന്തു പഠമസിക്ഖാപദേ ദസാഹപരമം അനുജാനിത്വാ തസ്മിം അപ്പഹോന്തേ സചേ പച്ചാസാ അത്ഥി, തമേവ വഡ്ഢേത്വാ മാസമനുജാനന്തോ ഇമമ്പി അത്ഥവിസേസം ദീപേതി. അകാലചീവരം നാമ സമ്മുഖീഭൂതേന ഭാജേതബ്ബം. തം പന ''ആകങ്ഖമാനേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ''ന്തി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന വഡ്ഢേത്വാ വുത്തന്തി. തസ്മാ തീണിപി പദഭാജനേ വിത്ഥാരിതാനീതി.

''ഖിപ്പമേവ കാരേതബ്ബന്തി സീഘം അന്തോദസാഹേയേവ കാരേതബ്ബ''ന്തി ഇദം പന പഹോനകഭാവേ പുരിമസിക്ഖാപദലക്ഖണേനാതി ദീപേതും വുത്തം. തസ്മാ ഏവം ''സീഘ''ന്തി വാ ''ലഹു''ന്തി വാ ആദിനാ അവത്വാപി ''ദസാഹാ''തി വുത്തന്തി. അത്ഥതകഥിനസ്സ ഏവം ഹോതു, അനത്ഥതേ പന കഥിനേ കഥന്തി വുത്തേ അനത്ഥതസ്സ പടിക്ഖേപതം ദസ്സേതീതി വുത്തോ

അപസ്സന്തോ വിഘാതം ആപജ്ജതീതി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ർൻൻ-൫൦൦) ലിഖിതം.

അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ർ. പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"സാകിയാനിയോ വിയ സുദ്ധഭിക്ഖുസങ്ഘേ വാ"തി ഇദം "ഭിക്ഖുനീ നാമ ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നാ"തി (പാരാ॰ ൫൦൭) ഇമിനാ വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന, അധിപ്പായാജാനനതോ . ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പദായ പടിക്ഖിത്തത്താ തദനുപ്പസങ്ഗഭയാ ഏവം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഏകേന വത്ഥുനാതി യേന കേനചി പഠമേന. **അവുത്താ വാ ധോവതീ**തി അവുത്താ ധോവതി, രജതി ആകോടേതീതി അത്ഥോ. "'അവുത്താ'തി വചനതോ അവാദാപേത്വാ ധോവനാദീസു അനാപത്തീ"തി ലിഖിതം. ഇധ ചീവരം നാമ നിവാസനപാരുപനൂപഗമേവ. യദി ഏവം "നിവാസനപാരുപനൂപഗമേവ വത്തബ്ബ"ന്തി ചേ? തം ന വത്തബ്ബം "പുരാണചീവര"ന്തി ഇമിനാവ സിദ്ധത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം "പുരാണചീവരം നാമ സകിം നിവത്ഥമ്പി സകിം പാരുതമ്പീ"തി (പാരാ॰ ൫൦൭).

പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപചാരോ ദ്വാദസഹത്ഥോ. അചിത്തകത്താ കഥം പംസുകൂലം വട്ടതീതി ചേ? തായ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അദിന്നത്താ, ഭിക്ഖുനാ ച തതോ ഭിക്ഖുനിതോ അഗ്ഗഹിതത്താ ച.

ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഞാതകപ്പവാരിതേ വാ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാതി ഏത്ഥ ച സങ്ഘവസേന പവാരിതേസു പമാണമേവ വട്ടതി. പുഗ്ഗലികപ്പവാരണായ യം യം പവാരേതി, തം തംയേവ വിഞ്ഞാപേതബ്ബന്തി ലിഖിതം.

അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പകതിയാ സന്തരുത്തരേന ചരതി കഥിനപലിബോധവസേന വാ സാസങ്കസിക്ഖാപദവസേന വാ. ഏത്ഥ സിയാ - "ന മത്തം ജാനിത്വാ ബഹും ചീവരം വിഞ്ഞാപേസ്സന്തി, ദുസ്സവാണിജ്ജം വാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൨൨) ഉജ്ഝായന്താനം സുത്വാ ഭഗവാപി ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ "കഥഞ്ഹി നാമ തുമ്ഹേ മോഘപുരിസാ ന മത്തം ജാനിത്വാ ബഹും ചീവരം വിഞ്ഞാപേസ്സഥാ"തി (പാരാ॰ ൫൨൨) വത്വാ സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ ച ഇമിസ്സം കങ്ഖാവിതരണിയം "ബഹുചീവരവിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിം

പഞ്ഞത്ത''ന്തി വുത്തത്താ, **സമന്തപാസാദികായം** ''ന ഹി അനച്ഛിന്നചീവരാ അത്തനോ അത്ഥായ സാഖാപലാസം ഭഞ്ജിതും ലഭന്തി, അച്ഛിന്നചീവരാനം പന അത്ഥായ ലഭന്തീ''തി വുത്തത്താ ച അഞ്ഞസ്സത്ഥായ പമാണം വിഞ്ഞാപേതും വട്ടതീതി ചേ? ന, കസ്മാ? അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദസ്സ അട്ഠുപ്പത്തിയാ ഏവ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി വാരിതാ. തസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അനാപത്തി. പാളിയം (പാരാ॰ ൫൧൫) ''അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ''തി ഇമിസ്സാ അനാപത്തിപാളിയാ അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപേന്തോ തസ്സ ഞാതകപ്പവാരിതേ ഏവ വിഞ്ഞാപേതി, ന അഞ്ഞേതി വചനതോ ച വാരിതാ. തസ്മാ ഭഗവാപി ''ബഹും ചീവരം വിഞ്ഞാപേസ്സഥാ''തി (പാരാ॰ ൫൨൨) വിഗരഹിത്വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേന്തോ ''അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യാ''തി വുത്തനയേനേവ പമാണതോ ഗഹണം അനുജാനി, ന അഞ്ഞസ്സത്ഥായ പമാണതോ വിഞ്ഞാപനം. യസ്മാ പനിമം സിക്ഖാപദം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിംയേവ പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ ഇധ ''അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ''തി ന വുത്തം, ന ന ലബ്ഭതീതി കത്വാ.

അട്ഠകഥാസു ''അഞ്ഞാതകപ്പവാരിതട്ഠാനേ പകതിയാ ബഹുമ്പി വട്ടതി, അച്ഛിന്നകാരണാ പമാണമേവ വട്ടതീ''തി വുത്തം. തം ''അനാപത്തി ഞാതകാനം പവാരിതാന''ന്തി (പാരാ॰ ൫൨൬) വുത്തഅനാപത്തിപാളിയാ ന സമേതീതി സമന്തപാസാദികായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൨൬) വുത്തത്താ ഇധാപി വുത്തനയേനേവ ഞാതകപ്പവാരിതേ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അത്തനോ ധനേന ഗണ്ഹന്തസ്സ അനാപത്തീതി ലിഖിതം. ''അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ''തി നിദാനവിരോധതോ ന വുത്തം, തഥാപി അനന്തരേ വുത്തനയേനേവ ലബ്ഭതി ഏവാതി വദന്തി.

തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഠമഉപക്ഖടേ **''പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ''**തി (പാരാ॰ ൫൨൮) വചനതോ തസ്മിം ഖണേ പവാരിതോപി അപ്പവാരിതോവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

ഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുതിയഉപക്ഖടേന കിം പയോജനന്തി ചേ? നത്ഥി പയോജനം, കേവലം അട്ഠുപ്പത്തിവസേന പന പഞ്ഞത്തം ഭിക്ഖുനിയാ രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദം വിയ. ഏവം സന്തേ സങ്ഗീതികാരകേഹി സങ്ഗീതിം അനാരോപേതബ്ബം ഭവേയ്യ വിനാപി തേന തദത്ഥസിദ്ധിതോ, അനിസ്സരത്താ, അനാരോപേതും അനുഞ്ഞാതത്താ ച. വുത്തഞ്ഹേതം ''ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, സങ്ഘോ...പേ॰... സമൂഹനേയ്യാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൬; ചൂളവ॰ ൪൪൧). ഇദം സബ്ബമകാരണം. ന ഹി ബുദ്ധാ അപ്പയോജനം വചനം നിച്ഛാരേന്തി, പഗേവ സിക്ഖാപദം. തേനേവാഹ അട്ഠകഥായം ''ഇമിനാവ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഇദഞ്ഹി പുരിമസ്സ അനുപഞ്ഞത്തിസദിസ''ന്തിആദി. അനുപഞ്ഞത്തി ച നിപ്പയോജനം നത്ഥി. തംസദിസഞ്ചേതം, ന നിപ്പയോജനന്തി ദസ്സിതം ഹോതി. ഏവം സന്തേ കോ പനേത്ഥ അത്ഥവിസേസോതി? തതോ ആഹ **''കേവലം തത്ഥ ഏകസ്സ പീളാ കതാ, ഇധ ദ്വിന്നം, അയമേത്ഥ വിസേസോ''**തി. ഇമിനാ അത്ഥവിസേസേന കോ

പനഞ്ഞോ അതിരേകത്ഥോ ദസ്സിതോതി? **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** താവ വുത്തം ‘‘ഏകസ്മിമ്പി വത്ഥുസ്മിം ഉഭിന്നമ്പി പീളാ കാതും ന വട്ടതീതി അയമതിരേകത്ഥോ ദസ്സിതോ’’തി. തേനേതം ദീപേതി ‘‘ന കേവലം പടിലദ്ധചീവരഗണനായ ഏവ ആപത്തിഗണനാ, പീളിതപുഗ്ഗലസങ്ഖാതവത്ഥുഗണനായപീ’’തി.

ഹോന്തി ചേത്ഥ -

‘‘വത്ഥുതോ ഗണനായപി, സിയാ ആപത്തി നേകതാ;
ഇതി സന്ദസ്സനത്ഥഞ്ച, ദുതിയൂപക്ഖടം ഇധ.

‘‘കായസംസഗ്ഗസിക്ഖായ, വിഭങ്ഗേ വിയ കിന്തേതം;
ഏകിത്ഥിയാപി നേകതാ, ആപത്തീനം പയോഗതോ’’തി. (വജിരം॰ ടീ॰ പാരാജിക ൬൬൨);

അപിചേതം സിക്ഖാപദം തംജാതികേസു സിക്ഖാപദേസു സബ്ബേസുപി ഗഹേതബ്ബവിനിച്ഛയസ്സ ദസ്സനപ്പയോജനന്തി വേദിതബ്ബം. ആഹ ച -

‘‘അഞ്ഞാതികായ ബഹുതായ വിമിസ്സതായ;
ആപത്തിയാപി ബഹുതാ ച വിമിസ്സതാ ച;
ഇച്ചേവമാദിവിധിസമ്ഭവദസ്സനത്ഥം ;
സത്ഥാ ഉപക്ഖടമിദം ദുതിയം അവോചാ’’തി. (വജിരം॰ ടീ॰ പാരാജിക ൬൬൨);

തസ്സായം സങ്ഖേപതോ അധിപ്പായപുബ്ബങ്ഗമാ വിചാരണാ - പുരാണചീവരം ഏകമേവ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനീഹി ദ്വീഹി, ബഹൂഹി വാ ധോവാപേതി, ഭിക്ഖുനിഗണനായ പാചിത്തിയഗണനാ. തഥാ ദ്വിന്നം, ബഹൂനം വാ സാധാരണം ഏകമേവ ചീവരം അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഇധാപി തഥാ ദ്വിന്നം, ബഹൂനം വാ സാധാരണമേകം വിഞ്ഞാപേതി, വിഞ്ഞത്തപുഗ്ഗലഗണനായ ആപത്തിഗണനാ. തഥാ അഞ്ഞേസുപി ഏവരൂപേസു സിക്ഖാപദേസു നയോ നേതബ്ബോ. അയം താവ **ബഹുതായ** നയോ.

വിമിസ്സതായ പന ഞാതികായ, അഞ്ഞാതികായ ച ഏകം ധോവാപേതി, ഏകതോ നിട്ഠാപനേ ഏകം പാചിത്തിയം. അഥ ഞാതികാ പഠമം ഥോകം ധോവിത്വാ ഠിതാ, പുന അഞ്ഞാതികാ സുധോതം കരോതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. അഥ അഞ്ഞാതികാ പഠമം ധോവതി, പച്ഛാ ഞാതികാ സുധോതം കരോതി, അഞ്ഞാതികായ പയോഗവസേന ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടമേവ. അഞ്ഞാതികായ, ഞാതികായ ച അഞ്ഞാതികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, ഞാതികസഞ്ഞീ വാ ധോവാപേതി, യഥാവുത്തനയേന നിസ്സഗ്ഗിയദുക്കടാദിആപത്തിഭേദഗണനാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ അഞ്ഞാതികായ, ഞാതികായ ച സന്തകം ചീവരം ഉഭോഹി ഏകതോ ദിയ്യമാനം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ. അഥ അഞ്ഞാതികായ ഏവ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ. അഥ ഞാതികായ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, അനാപത്തി. അഥ ഉഭോസു അഞ്ഞാതികാദിസഞ്ഞീ, വുത്തനയേനേവ നിസ്സഗ്ഗിയദുക്കടാദിആപത്തിഭേദഗണനാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ

അഞ്ഞാതികവിഞ്ഞത്തിആദീസുപി യഥാസമ്ഭവം നയോ നേതബ്ബോ. അയം വിമിസ്സതായ നയോ.

ആദിസദ്ദേന പന അനേകേ അഞ്ഞാതികാ വിഞ്ഞത്താ, വിഞ്ഞത്തപുഗ്ഗലഗണനായ ദുക്കടം. ഏകോ ദേതി, ഏകോ ന ദേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം. അഥ അവിഞ്ഞത്തോ ദേതി, ന നിസഗ്ഗിയം. അഥ വിഞ്ഞത്താവിഞ്ഞത്താനം സാധാരണം വിഞ്ഞത്തോ ദേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം. ഉഭോ ദേന്തി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ. അവിഞ്ഞത്തോ ദേതി, നിസ്സഗ്ഗിയേന അനാപത്തി. വിഞ്ഞത്തസ്സ വചനേന അവിഞ്ഞത്തോ ദേതി, അനാപത്തി ഏവ. തഥാ ഉപക്ഖടാദീസുപി യഥാസമ്ഭവം നയോ നേതബ്ബോ.

ഏത്താവതാ സങ്ഖേപതോ അഞ്ഞാതികായാദിഗാഥാ വുത്താധിപ്പായാ ഹോതി. യം പനേത്ഥ ഭിക്ഖുനിയാ രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദം നിപ്പയോജനതായ നിദസ്സനം വുത്തം, തസ്സ പയോജനവിസേസോ തസ്മിംയേവ ആവിഭവിസ്സതീതി . ഏവമേവ അഞ്ഞത്ഥപി വചനേന, വിസേസഅട്ഠുപ്പത്തിവസേന ച സിക്ഖാപദേസു ഞാതബ്ബം വിസേസപ്പയോജനന്തി.

ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''ഠാനം ഭഞ്ജതി, ആഗതകാരണം വിനാസേതീ''തി വുത്തത്താ പുന ചോദനം ന ലഭതീതി ഏകേ. ആഗമനസ്സ സാത്ഥകം ന ഹോതി, ചീവരം ന ലഭിസ്സതി പടിസന്ഥാരസ്സ കതത്താതി ഏകേ. ചോദനാലക്ഖണം ന ഹോതീതി കത്വാ വുത്തന്തി ഏകേ. ''ധമ്മദേസനാധിപ്പായാദിനാ ന പടിസന്ഥാരോ കാതബ്ബോ''തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** '''ആഗതകാരണം വിനാസേതീ'തി ചോദനാഠാനാനി ഭഞ്ജതി, ചോദേതുകാമോ അകത്തബ്ബമകാസി, തപ്പച്ചയാ വത്തഭേദേ ദുക്കട''ന്തി ച വദതി. **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** പന ''ആസനേ ചേ നിസീദതി, ഏകായ നിസജ്ജായ ദ്വേ ഠാനാനി ഭഞ്ജതി. ആമിസം ചേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഏകേന പടിഗ്ഗഹണേന ദ്വേ ഠാനാനി ഭഞ്ജതി. ധമ്മം ചേ ഭാസതി, ധമ്മദേസനാസിക്ഖാപദേ വുത്തപരിച്ഛേദായ ഏകായ വാചായ ദ്വേ ഠാനാനി ഭഞ്ജതി. തം സന്ധായ 'ആഗതകാരണം വിനാസേതീ'തി വുത്ത''ന്തി വദതി. ''ഏസോ ഖോ''തി വുത്തേന സഞ്ഞത്തോ ഏകോ, ''അയം വേയ്യാവച്ചകരോതി...പേ॰... അവുത്തേപി ചോദേതും വട്ടതീ''തി വുത്തോ ദുതിയോ, സചേ പന ദൂതോ ഗച്ഛന്തോവ ''അഹം തസ്സ ഹത്ഥേ ദസ്സാമീ''തിആദിനാ വുത്തോ തതിയോ, ''അഞ്ഞം വാ പേസേത്വാ ആരോചാപേതീ''തി വുത്തോ ചതുത്ഥോതി യഥാ ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠാ ചത്താരോ, തഥേവ ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠാ ചത്താരോ. **മുഖവേവടികകപ്പിയകാരകോ, പരമ്മുഖകപ്പിയകാരകോ ചേ**തി ഏതേസു അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു വിയ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി ലിഖിതം.

രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചീവരവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ഏളകലോമവഗ്ഗോ

൧. കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കാരാപേയ്യാതി അത്തനോ ച പരസ്സ ച ഉഭിന്നഞ്ച കോസിയം ഏകതോ ഗണ്ഹിത്വാ വുത്തം, ഉഭോ വാ ഏകതോ കരോന്തീതി അത്ഥതോ വേദിതബ്ബം. തത്ഥ അത്തനാ കതം ചേ, ''നിസ്സജ്ജനകാലേ സയം കതം നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി വത്തബ്ബം. ഉഭോഹി ചേ കതം, യഥാപാളിമേവ.

കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യഥാ പഠമേ ''ഏകേനപി കോസിയംസുനാ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം, തഥാ ഇധ ''ഏകേനപി അഞ്ഞേന അമിസ്സിതാന''ന്തി വചനാഭാവതോ അഞ്ഞേന മിസ്സഭാവേ സതിപി അപഞ്ഞായമാനരൂപകം ചേ, ''സുദ്ധകാളക''മിച്ചേവ വുച്ചതീതി വദന്തി.

സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''തുലയിത്വാ''തി വചനതോ യഥാ തുലാധാരണായ കാളകാധികാ ന ഹോന്തി, തഥാ കാളകാനം ദ്വേ ഭാഗാ ഗഹേതബ്ബാ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന. **''ഏകസ്സാപി കാളകലോമസ്സ അതിരേകഭാവേ നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി വചനം തുലാധാരണായ കിഞ്ചാപി ന സമേതി, അചിത്തകത്താ പന സിക്ഖാപദസ്സ പുബ്ബേ തുലായ ധാരയിത്വാ ഠപിതേസു ഏകമ്പി ലോമം തത്ഥ പതേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയന്തി അയമധിപ്പായോതി നോ തക്കോ''തി ആചരിയോ. വുത്തപരിച്ഛേദേന അഗ്ഗഹണം **അകിരിയാ,** സന്ഥതകരണം **കിരിയാ**.

ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''ഓരേന ചേ ഛന്നം വസ്സാന''ന്തി വുത്തത്താ ഛബ്ബസ്സേ പരിപുണ്ണേ കാതും വട്ടതീതി നിട്ഠാനദിവസതോ പട്ഠായ ഛന്നം വസ്സാനം പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. യാനി പനേത്ഥ അതിരേകഛബ്ബസ്സവസേന വാ സമ്മുതിവസേന വാ കതാനി, സബ്ബാനി താനി ഏകതോ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടന്തീതി. ഗിലാനസ്സ ച ഏകം നപ്പഹോതീതി അനേകമ്പി വട്ടതി. യതോ പട്ഠായ രോഗസ്സ മന്ദതായ സന്ഥതം ആദായ ഗന്തും സക്കോതി, തതോ പട്ഠായ സമ്മുതി വാ രോഗോ വാ ന രക്ഖതീതി ഏകേ. അപിച ഛവസ്സബുദ്ധനിമ്മലം സിക്ഖാപദം വിചാരേതും ഗമ്ഭീരത്താ. തസ്മാ ഛവസ്സേ കമ്മം കതന്തി.

ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കസ്മാ പനേത്ഥ ''സന്ഥതം പന ഭിക്ഖുനാ''തി സിക്ഖാപദം അപഞ്ഞപേത്വാ ''നിസീദനസന്ഥത''ന്തി പഞ്ഞത്തം, നനു ഏത്ഥ കാരണേന

ഭവിതബ്ബന്തി? അത്ഥി കാരണം, ചീവരസഞ്ഞിതായ സന്ഥതാനം ഉജ്ഝിതത്താ തേസം അചീവരഭാവദസ്സനത്ഥം തഥാ പഞ്ഞത്തം ഭഗവതാതി വുത്തം ഹോതി. തസ്മാ തേ ഭിക്ഖൂ തേചീവരികധുതങ്ഗഭേദഭയാ സന്ഥതേ ചതുത്ഥചീവരസഞ്ഞിതായ സന്ഥതാനി ഉജ്ഝിത്വാ തേരസ ധുതങ്ഗാനി സമാദയിംസു, ഭഗവാ ച തേസം സന്ഥതം അനുജാനി. തതോ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഏവം ഹോതി "നിസീദനചീവരസണ്ഠാനമ്പേതം നിസീദനസന്ഥതം നോ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതം ചതുത്ഥചീവരഭാവേന, പഗേവ കതസന്ഥതം വാ"തി. തതോ "സന്ഥതേ തേസം ചീവരസഞ്ഞിതാ ന ഭവിസ്സതീ"തി തദത്ഥം ഭഗവതാ "സന്ഥത"ന്തി അപഞ്ഞപേത്വാ "നിസീദനസന്ഥത"ന്തി പഞ്ഞത്തന്തി അധിപ്പായോ. ഇമേസു പന പഞ്ചസു സന്ഥതേസു പുരിമാനി തീണി വിനയകമ്മം കത്വാ പടിലഭിത്വാപി പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തി അകപ്പിയത്താ, പച്ഛിമാനി ദ്വേ വട്ടന്തീതി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൫൬൬-൫൬൭) ലിഖിതം. കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "അനാപത്തി അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീ"തി (പാരാ॰ ൫൭൦) വചനതോതി വേദിതബ്ബം.

നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സാ"തി ഇമിനാ പകതിയാ ദീഘമഗ്ഗം പടിപന്നസ്സ ഉപ്പന്നാനിപി തിയോജനപരമമേവ ഹരിതബ്ബാനി, പഗേവ അപ്പടിപന്നസ്സാതി ദസ്സേതി. പടിപന്നസ്സ ചേ, അദ്ധാനം നാമ പടിപന്നസ്സ അകാമാ വസ്സംവുട്ഠഭിക്ഖുനിയാ മഗ്ഗപ്പടിപത്തി വിയാതി ദസ്സേതി. അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി വാ സമ്ബന്ധോ. തേനേവ വാസാധിപ്പായസ്സ പടിപ്പസ്സദ്ധഗമനുസ്സാഹത്താ "അപ്പടിപന്നോ"തി സങ്ഖം ഗതസ്സ അനാപത്തീതി സിദ്ധം. ഇമസ്മിം പന അത്ഥവികപ്പേ "ഭിക്ഖുനോ പനേവ ഏളകലോമാനി ഉപ്പജ്ജേയ്യും…പേ॰… അസന്തേപി ഹാരകേ അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി യോജനാ വേദിതബ്ബാ. യസ്മാ വാ ഏളകലോമാനം ഉപ്പത്തിട്ഠാനതോ പട്ഠായ തിയോജനപരമതാ അധിപ്പേതാ, മഗ്ഗം അപ്പടിപന്നസ്സ ച തിയോജനപരമതാ നത്ഥി, തസ്മാ **"അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ ഉപ്പജ്ജേയ്യു"**ന്തി വുത്തം. തേന അച്ഛിന്നം പടിലഭിത്വാ ഹരതോ ച അനാപത്തീതി സിദ്ധം. പടിലാഭോ ഹി തേസം ഉപ്പത്തി നാമാതി.

"ആകങ്ഖമാനേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാനീ"തി ഇമിനാ അത്തനാ പടിഗ്ഗഹിതാനംയേവ തിയോജനാതിക്കമേ ആപത്തീതി ദസ്സേതി. തേന അനാകങ്ഖമാനേന പരസന്തകാനി പടിഗ്ഗഹിതാനി ഹരന്തസ്സ അനാപത്തീതി സിദ്ധം.

അങ്ഗേസു "അത്തനോ സന്തകതാ"തി നത്ഥി, അയമത്ഥോ "ഭിക്ഖുനോ ഉപ്പജ്ജേയ്യു"ന്തി ഇമിനാ, "അച്ഛിന്നം പടിലഭിത്വാ"തി ഇമിനാ ച ദീപിതോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ച "അഞ്ഞം ഭിക്ഖും ഹരാപേന്തോ ഗച്ഛതി ചേ, ഭിന്നമ്പി അനാപത്തീ"തി വുത്തം. തസ്മാ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ തിയോജനപരമം പത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം പരിവത്തേത്വാ ചേ ഹരന്തി, അനാപത്തീതി സിദ്ധം.

തിയോജനപരമം സഹത്ഥാ ഹരിതബ്ബാനീതി തിയോജനപരമമേവ അത്തനാ ഹരിതബ്ബാനി, തം കിമത്ഥന്തി? സീമായ ഏതപരമതോ. വുത്തഞ്ഹേതം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിയോജനപരമം സീമം സമ്മന്നിതു''ന്തി (മഹാവ· ൧൪൦). വാസാധിപ്പായേന, പച്ചാഗമനാധിപ്പായേന വാ ഗച്ഛതോ ഏതപരമതാ ച. വുത്തഞ്ഹേതം ''ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ അതിമഹതിയോ സീമായോ സമ്മന്നന്തി... പേ·... ഭിക്ഖൂ ഉപോസഥം ആഗച്ഛന്താ ഉദ്ദിസ്സമാനേപി പാതിമോക്ഖേ ആഗച്ഛന്തി, ഉദ്ദിട്ഠമത്തേപി ആഗച്ഛന്തി, അന്തരാപി പരിവസന്തീ''തി (മഹാവ· ൧൪൦).

അസന്തേ ഹാരകേതി ആണത്തിയാ ഹാരകേ അസതി. കമ്ബലസ്സ ഉപരി നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ സചേ ഏകമ്പി ലോമം ചീവരേ ലഗ്ഗം ഹോതി, തിയോജനാതിക്കമേ ആപത്തി ഏവ കമ്ബലതോ വിജടിതത്താതി ലിഖിതം. തം കമ്ബലസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ അത്തനോ അത്ഥായ പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതീതി യുത്തം.

ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ജാതരൂപസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''നിബ്ബത്തരുക്ഖച്ഛായായാപി രുക്ഖപരിച്ഛേദം അനതിക്കന്താ''തി ലിഖിതം.

ജാതരൂപസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ജാതരൂപരജതപരിവത്തനന്തി ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന വുത്തം.

രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അസന്തേ പാചിത്തിയം ദേസേതബ്ബമേവാതി ഏത്ഥ കിം സുദ്ധികം പാചിത്തിയം, ഉദാഹു നിസ്സഗ്ഗിയന്തി? നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയമേവ.

കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തത്രിദം പകിണ്ണകം

അട്ഠമസിക്ഖാപദം പരേന അത്തനോ അത്ഥായ ദിയ്യമാനസ്സ വാ പാരിവത്തകഭാവേന ദിയ്യമാനസ്സ വാ പംസുകൂലസ്സ വാ രൂപിയസ്സ ഉഗ്ഗണ്ഹനഉഗ്ഗണ്ഹാപനസാദിയനാനി പടിക്ഖിപതി.

നവമം പരസ്സ വാ അത്തനോ വാ രൂപിയപരിവത്തനം പടിക്ഖിപതി.

ദസമം അരൂപിയപരിവത്തനം. ''അരൂപിയേ അരൂപിയസഞ്ഞീ പഞ്ചന്നം സഹ അനാപത്തീ''തി (പാരാ· ൫൯൪; വി· വി· ടീ· ൧.൫൯൪; വജിരം· ടീ· പാരാജിക ൫൯൭) ച വചനം ഇതരേഹി സഹ ആപത്തീതി ദീപേതി.

അരൂപിയഞ്ച ദുക്കടവത്ഥു. തസ്മാ തസ്സ പരിവത്തനേ സതി നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ഏകന്തേന വുത്തം. പഞ്ചന്നം സഹ ദുക്കടവത്ഥൂനം പരിവത്തനേ അനാപത്തിപ്പസങ്ഗതോ അനാപത്തി ഏവാതി പോരാണാതി ചേ? ന, കപ്പിയവത്ഥൂനംയേവ തത്ഥ ആഗതത്താ. യദി കപ്പിയവത്ഥു നിസ്സഗ്ഗിയം, പഗേവ ദുക്കടവത്ഥൂതി ചേ? ന, ആപത്തിഗരുകലഹുകഭാവേന വത്ഥുഗരുകലഹുകനിയമാഭാവതോ.

നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുതോ ഹി മുത്താമണിവേളുരിയാദി മഹഗ്ഘപ്പഹോനകമ്പി ദുക്കടവത്ഥൂതി കത്വാ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുതോ മുത്താദി ലഹുകം ഹോതി. ലഹുകേപി വത്ഥുസ്മിം യഥേവ ദുക്കടവത്ഥുനോ പടിഗ്ഗഹണേ ദുക്കടം, തഥേവ തസ്സ വാ തേന വാ ചേതാപനേപി ദുക്കടം യുത്തന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൯) അട്ഠകഥാചരിയാ.

അഥ വാ യം വുത്തം "കപ്പിയവത്ഥൂനംയേവ തത്ഥ ആഗതത്താ"തി, തത്ഥ കിഞ്ചാപി ദുക്കടവത്ഥൂനിപി അധിപ്പേതാനി, ന പന പാളിയം വുത്താനി അനാപത്തിവാരപ്പസങ്ഗഭയാതി വുത്തം ഹോതി. മുത്താദീസുപി വുത്തേസു അനാപത്തിയം കപ്പിയകാരകസ്സ ആചിക്ഖതി, "ഇദം മുത്താദി അമ്ഹാകം അത്ഥി, അമ്ഹാകഞ്ച ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച വേളുരിയാദിനാ അത്ഥോ"തി ഭണതി, ദസമേന ആപജ്ജതീതി അധിപ്പായോ സിയാ. യസ്മാ ച ഇദം കപ്പിയകാരകസ്സ ആചിക്ഖനാദിസംവോഹാരോ ച, തസ്മാ തം നവമേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. കിഞ്ചാപി കയവിക്കയേവ ഹോതി കപ്പിയവത്ഥൂഹി അനുഞ്ഞാതം, ഇമിനാവ നയേന കിഞ്ചാപി ദുക്കടവത്ഥുപി ദസമേ അധിപ്പേതം ആപജ്ജതി, അട്ഠകഥാവിരോധതോ പന നാധിപ്പേതമിച്ചേവ ഗഹേതബ്ബോ.

കാ പനേത്ഥ കാരണച്ഛായാതി, പഞ്ചന്നം സഹ തത്ഥ അനാപത്തിപ്പസങ്ഗതോ അനാപത്തി ഏവാതി ചേ? ന, തത്ഥ അനാഗതത്താ. അനാഗതകാരണാ വുത്തന്തി ചേ? ന, പഞ്ചന്നം സഹ ആപത്തിവത്ഥുകസ്സ അനാപത്തിവാരലാഭേ വിസേസകാരണാഭാവാ, അകപ്പിയത്താ പഞ്ചന്നം സഹാപി ആപത്തിയാ ഭവിതബ്ബന്തി സിദ്ധോ അട്ഠകഥാവാദോ.

അപരോ നയോ - യദി ദുക്കടവത്ഥുനാ കയവിക്കയേ നിസ്സഗ്ഗിയം, കപ്പിയവത്ഥുമ്ഹി വുത്തപരിയായോ തത്ഥ ലബ്ഭേയ്യ, ന പന ലബ്ഭതീതി നവമേ ഏവ താനി വത്തബ്ബാനി. തസ്മാ സംവോഹാരോ നാമ കയവിക്കയോപി അഞ്ഞഥാ പരിവത്തനം പരിയാദിയിത്വാ പവത്തോ, കയവിക്കയഞ്ച മോചേത്വാ "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ'തി ചേതാപേതി, വട്ടതീ"തി അവത്വാ ദസമസ്സ അനാപത്തിവാരേ വുത്തനയേനേവ തേസം പരിവത്തനേ നിസ്സഗ്ഗിയാനുമതിവിരോധതോ അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ ദുക്കടവത്ഥുനാ ചേതാപനേ ദുക്കടമേവ. നേസം കയവിക്കയേന നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ചേ? ന, സബ്ബസ്സപി കയവിക്കയത്താ. തേനേവ വുത്തം **"അന്ധകട്ഠകഥായം** പന 'സചേ കയവിക്കയം സമാപജ്ജേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ'ന്തി ഭാസിതം, തം ദുബ്ഭാസിതം. കസ്മാ? ന ഹി ദാനഗ്ഗഹണതോ അഞ്ഞോ കയവിക്കയോ നാമ അത്ഥീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൯൫), അത്തനോ മതിയാ കയവിക്കയലക്ഖണസമ്മതേ ദസമസ്സ അനാപത്തിവാരേ വുത്തനയേനേവ തേസം പരിവത്തനേ നിസ്സഗ്ഗിയാനുമതിവിരോധതോ ച. ഭവതു വാ അത്തനോ പടിസിദ്ധമിദം കാരണം, ദസമേ അവസ്സമേവ ജാനിതബ്ബാനീതി താനി

കയവിക്കയാനേവാതി തേസം നിസ്സഗ്ഗിയഭാവഞ്ച ഗതാനീതി ഏവമ്പി സിദ്ധോ അട്ഠകഥാവാദോ.

ഏത്ഥാഹു പോരാണാ - "അത്തനോ സന്തകം രൂപിയം പരഹത്ഥഗതം കരോതി അജ്ഝാചരതി, ദുക്കടം. പരസ്സ രൂപിയം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കരോതി, അട്ഠമേന നിസ്സഗ്ഗിയം. ഉഗ്ഗഹിതവത്ഥുപരിവത്തനേ കഥം ജാതം? അബ്ബോഹാരികം ജാതം. അഥ പരസ്സ രൂപിയം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം പഠമം കരോതി, രൂപിയപ്പടിഗ്ഗഹണസ്സ കതത്താ അട്ഠമേന നിസ്സഗ്ഗിയം. അത്തനോ സന്തകം രൂപിയം പരസ്സ ഹത്ഥഗതം പച്ഛാ കരോതി, സംവോഹാരേന നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി. "രൂപിയസ്സ ഗഹണമത്തേന അട്ഠമേന ആപത്തി, പച്ഛാ പരിവത്തനേ നവമേനാ"തി ഹി തത്ഥ വുത്തം, തം പന യുത്തം. "അജ്ഝാചരതി, ദുക്കട"ന്തി ദുവുത്തം. ദുക്കടസ്സ അനിയമപ്പസങ്ഗതോ നിസ്സജ്ജനവിധാനേസു ദസ്സിതോവ. കിം വുത്തം ഹോതി - യദി ദ്വീഹി നിസ്സഗ്ഗിയേഹി ഭവിതബ്ബം, നിസ്സജ്ജനവിധാനേ "അഹം, ഭന്തേ, രൂപിയം പടിഗ്ഗഹേസിം, നാനാപ്പകാരകഞ്ച രൂപിയസംവോഹാരം സമാപജ്ജി"ന്തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ "രൂപിയം ചേതാപേതീ"തി സബ്ബത്ഥ പാളിയം രൂപിയപ്പടിഗ്ഗഹണസ്സ വുത്തത്താ.

ഏത്താവതാ യം **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം "ദുക്കടവത്ഥുനാ കയവിക്കയം പരിഹരന്തേന ചതൂസു നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂസു ഏകേകസ്മിം ഗഹിതേ അട്ഠമേന നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. **ദുക്കടവത്ഥുനാ ദുക്കടവത്ഥു**ന്തി "ഇമിനാ ഇദം ദേഹീ"തി ഗഹിതേ തേനേവ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. "കയവിക്കയമ്പി നീഹരിത്വാ ഗഹിതേ ദുക്കടം, ചേതാപിതരൂപിയഗ്ഗഹണേ അട്ഠമേന, പരിവത്തനേ നവമേനാതിആദിനാ അത്തനാ അനുഗ്ഗഹേത്വാ കപ്പിയവസേന നീഹരിത്വാ പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹി സദ്ധിം പരിവത്തേതും വട്ടതീ"തി, തം വിസോധിതം ഹോതി. അപരമ്പി തത്ഥ വുത്തം "നിസ്സജ്ജിതബ്ബേ അസതി കഥം പാചിത്തിയം, ദുന്നിസ്സട്ഠരൂപിയമ്പി 'ന ഛഡ്ഡേതീ'തി വദന്തസ്സ വിസ്സട്ഠോ ഉപാസകോ തം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞം ചേ ഭിക്ഖുനോ ദേതി, കപ്പതീ"തി, തഞ്ച ദുവുത്തം. ന ഹി ഗഹിതത്താ തതോ അഞ്ഞം വത്ഥു ഹോതി. പുന അപരഞ്ച തത്ഥ വുത്തം "ഇമം 'ഗണ്ഹാഹീ'തി വദന്തസ്സ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതദുക്കടം, 'ഏതം ദേഹീ'തി വദന്തസ്സ വിഞ്ഞത്തിദുക്കട"ന്തി, തഞ്ച ദുവുത്തം. തത്ഥ ഹി പയോഗദുക്കടം യുത്തം വിയ പഞ്ഞായതി.

പകിണ്ണകം നിട്ഠിതം.

ഏളകലോമവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. പത്തവഗ്ഗോ

൧. പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദ്വേ അപത്താ, തസ്മാ ഏതേ ഭാജനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, നഅധിട്ഠാനൂപഗാനവികപ്പനൂപഗതാതി അത്ഥോതി ച. **സമണസാരുപ്പേന പക്ക**ന്തി അയോപത്തോ പഞ്ചഹി പാകേഹി പക്കോ ഹോതി, മത്തികാപത്തോ ദ്വീഹി. "ഭിക്ഖുനിയാ പത്തസന്നിച്ചയസ്സ വാരിതത്താ (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൬൦൨) ഭിക്ഖുസ്സപി തം 'അനനുരൂപ'ന്തി കത്വാ 'പുരാണപത്തം

പച്ചുദ്ധരിത്വാ’തി വുത്ത’’ന്തി ച ലിഖിതം, തം ന യുത്തം പാളിയം ‘‘സന്നിച്ചയം കരേയ്യാതി അനധിട്ഠിതോ അവികപ്പിതോ’’തി (പാചി॰ ൪൩൯) വുത്തത്താ. സോ ഹി കഥിനക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൦൩ ആദയോ) നിച്ചയസന്നിധി വിയ ഏകോപി പുനദിവസേ ‘‘സന്നിച്ചയോ’’തി വുച്ചതി. അനന്തരസിക്ഖാപദേ പന ‘‘ദുതിയോ വാരിതോ’’തി അധിട്ഠാനം നിയതം. തസ്മാ ദ്വേ പത്തേ അധിട്ഠാതും ന ലഭതി. സചേ ഏകതോ അധിട്ഠാതി, ദ്വേപി അനധിട്ഠിതാ ഹോന്തി. വിസും വിസും അധിട്ഠാതി, ദുതിയോ അനധിട്ഠിതോ. വികപ്പേതും പന ബഹൂപി ലഭതി. **കാകണികമത്തമ്പീ**തി ഏത്ഥ **പി**-കാരോ ‘‘ഏകപാകമ്പി ജനേതീ’’തി പാകം സമ്പിണ്ഡേതി. അഥ വാ സചേ ഏകപാകേനേവ സാരുപ്പോ, വട്ടതീതി പാകപരിമാണം ന വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. അപത്തത്താ **അധിട്ഠാനൂപഗോ ന ഹോതി. അപച്ചുദ്ധരന്തേന വികപ്പേതബ്ബോ**തി പുരാണപത്തം അപച്ചുദ്ധരന്തേന സോ പത്തോ വികപ്പേതബ്ബോതി അത്ഥോതി ലിഖിതം.

പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പവാരിതേതി ഏത്ഥ സങ്ഘവസേന പവാരിതട്ഠാനേ പഞ്ചബന്ധനേനേവ വട്ടതി, പുഗ്ഗലികവസേന പവാരിതട്ഠാനേ ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാപി വട്ടതീതി ലിഖിതം.

യോ ഊനപഞ്ചബന്ധനത്ഥം, വുത്തമ്പി ചേതം കരോ സോ;
ഊനപഞ്ചബന്ധനത്ഥം, പത്വാന സന്തികേ.

ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

‘‘പടിസായനീയാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ’’തി വദന്തേന പാദമക്ഖനാദീനം അത്ഥായ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠപേതും വട്ടതീതി ദീപിതന്തി ലിഖിതം. **‘‘യേസം മംസം കപ്പതീ’’**തി വചനേന യേസം മംസം ന കപ്പതി, തേസം സപ്പിആദി ന കപ്പതീതി വദന്താ അജാനിത്വാ വദന്തി. യേസഞ്ഹി മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പീതിആദി സത്താഹകാലികനിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തഥാ പണീതഭോജനസിക്ഖാപദേ യേസം മംസം കപ്പതി, തേസംയേവ ഖീരാദി പണീതഭോജനം, നേതരന്തി ദസ്സേതും വുത്തന്തി. **മധു നാമ** മധുകരിഭമരമക്ഖികാനം ആസയേസു നിയ്യാസസദിസം **മഹാമധു** ഹോതി, തം യാവജീവികന്തി ച ലിഖിതം.

ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പത്തവഗ്ഗോ തതിയോ.

നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയകണ്ഡം

൪. ഭോജനവഗ്ഗോ

൨. ഗണഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദേവദത്തോ കാലേ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, തപ്പച്ചയാ ഭഗവതാ ''ഗണഭോജനേ പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൨൦൯) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം. പദഭാജനേ പന ''നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തീ''തി (പാചി॰ ൨൧൮) നിമന്തനമേവ ഗഹേത്വാ വിഭത്തം. **അന്ധകട്ഠകഥായം** പന വത്ഥുവസേന വിഞ്ഞത്തിയാ യാചനമ്പി വുത്തന്തി ലിഖിതം. കസ്മാ? പരിവാരേ ഏവ ''ഗണഭോജനം ദ്വീഹാകാരേഹി പസവതി വിഞ്ഞത്തിതോ വാ നിമന്തനതോ വാ''തി (പരി॰ ൩൨൨) വുത്തത്താ. തസ്മാ അട്ഠുപ്പത്തിയംയേവ പാകടത്താ പദഭാജനേ ന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. '''ഏകതോ ഗണ്ഹന്തീ'തി ച ഗഹിതഭത്താപി അഞ്ഞേ യാവ ഗണ്ഹന്തി, താവ ചേ തിട്ഠന്തി, ഏകതോ ഗണ്ഹന്തി ഏവ നാമാ''തി ച, **''യോ കോചി പബ്ബജിതോ**തി സഹധമ്മികേസു, തിത്ഥിയേസു വാതി അത്ഥോ''തി ച, **''സമയാഭാവോ**തി സത്തന്നം അനാപത്തിസമയാനം അഭാവോ''തി ച, ''സമയലദ്ധകേന സഹ ചത്താരോ ഹോന്തീ''തി ച, ''സമയലദ്ധകോ സയമേവ മുച്ചതി, സേസാനം ഗണപൂരകത്താ ആപത്തികരോ ഹോതീ''തി ച ലിഖിതം.

ഏത്ഥാഹ - ''പടിഗ്ഗഹണമേവ ഹേത്ഥ പമാണ''ന്തി വുത്തം, അഥ കസ്മാ പാളിയം ''ഗണഭോജനം നാമ യത്ഥ ചത്താരോ...പേ॰... ഭുഞ്ജന്തീ''തി (പാചി॰ ൨൧൮) വുത്തന്തി? വുച്ചതേ - തത്ഥ ''ഭുഞ്ജന്തീ''തി പടിഗ്ഗഹണനിയമവചനം. ന ഹി അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം ഭിക്ഖൂ ഭുഞ്ജന്തീതി.

ഗണഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞത്ര സമയാതി പന നിമന്തനതോ പസവനതോ ഭോജനാപേക്ഖം പാചിത്തിയന്തി ഏകേ. ഏകോ ഭിക്ഖു പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഭത്തം ലഭതി, തമഞ്ഞോ ചൂപാസകോ നിമന്തേത്വാ ഘരേ നിസീദാപേസി, ന ച താവ ഭത്തം സമ്പജ്ജതി . സചേ സോ ഭിക്ഖു പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധഭത്തം ഭുഞ്ജതി, ആപത്തി. കസ്മാതി ചേ? ''പരമ്പരഭോജനം നാമ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതോ തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം ഭുഞ്ജതി, ഏതം പരമ്പരഭോജനം നാമാ''തി (പാചി॰ ൨൨൭) വുത്തത്താ. **പഠമകഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ''**ന്തി പാഠോ.

പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. കാണമാതാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദ്വത്തിപത്തപൂരാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാതി തഥാനീതപൂവേഹി അത്ഥികേന ഉക്കട്ഠപത്തപ്പമാണവസേന ഗഹേതബ്ബാ. ''മാ ഖോ ത്വം ഏത്ഥ പടിഗ്ഗണ്ഹീ''തി

അപാഥേയ്യാദിഅത്ഥായ സജ്ജിതസഞ്ഞായ അതിരേകപ്പടിഗ്ഗഹണേന ആരോചനേ, അസംവിഭാഗേ ച ന മുച്ചതി അചിത്തകത്താ സിക്ഖാപദസ്സ. അഥ ഉഗ്ഗഹിതകം ഗണ്ഹാതി, ന മുച്ചതി ഏവ. അസംവിഭാഗേ പന അനാപത്തി അകപ്പിയത്താ. അചിത്തകതാ പണ്ണത്തിജാനനാഭാവേനേവ, ന വത്ഥുജാനനാഭാവേനാതി ഏകേ. ''ന പാഥേയ്യാദിഅത്ഥായ സജ്ജിതഭാവജാനന''ന്തി അങ്ഗേസു അവുത്തത്താ സചേ സഞ്ചിച്ച ന വദതി, പാചിത്തിയന്തി പോരാണാ വദന്തി. **അതിരേകപ്പടിഗ്ഗഹണ**ന്തി തത്ഥ പഞ്ചമംവ അങ്ഗം വുത്തം, തസ്മാ അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ ന പാചിത്തിയം, കത്തബ്ബാകരണതോ പന ദുക്കടം. അഞ്ഞഥാ കിരിയാകിരിയം ഇദം ആപജ്ജതി. അനിവാരണം, അനാരോചനം വാ ഛട്ഠമങ്ഗം വത്തബ്ബം സിയാ.

കാണമാതാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഠമപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭുത്താവീ പവാരണം നാമ പഞ്ചങ്ഗികം. തേസു ''അസനം പഞ്ഞായതീ''തി ഏതേനേവ ''ഭുത്താവീ''തി ഏതസ്സ സിദ്ധത്താ വിസും അത്ഥസിദ്ധി ന ദിസ്സതി. ദിസ്സതി ചേ, അങ്ഗാനം ഛക്കത്തദസ്സനന്തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨൩൮-൨൩൯) ലിഖിതം. **''ഭോജനം പഞ്ഞായതീ''**തി അഭിഹടം സന്ധായ വുത്തം.

കോട്ടേത്വാ കതചുണ്ണമ്പീതി **പി**-കാരേന കുണ്ഡകം സമ്പിണ്ഡേതി. സമപാകഭജ്ജിതാനം പന ആതപസുക്ഖാനം വാ കുണ്ഡകം വാ യേ കേചി തണ്ഡുലാ വാതി ഏത്തകമേവ വുത്തത്താ സമപാകഭജ്ജിതാനം വീഹീനം, വീഹിപലാസാനം വാ തണ്ഡുലചുണ്ണം പവാരേതി. തഥാ ഖരപാകഭജ്ജിതാനം കുണ്ഡകമ്പി പവാരേതി. ഭജ്ജിതസത്തുയോ പിണ്ഡേത്വാ കതോ അപക്കസത്തുമോദകോപി പവാരേതീതി ലിഖിതം. സചേ അവസിട്ഠം നത്ഥി, ന പവാരേതി. കസ്മാ? അസനസങ്ഖാതസ്സ വിപ്പകതഭോജനസ്സ അഭാവതോ.

അകപ്പിയമംസം പന കിഞ്ചാപി പടിക്ഖിപിതബ്ബട്ഠാനേ ഠിതം, ഖാദിയമാനം പന മംസഭാവം ന ജഹാതി, തസ്മാ പവാരേതി. ഭോജനസാലായ ഭുഞ്ജന്തോ ചേ അത്തനോ അപാപുണനകോട്ഠാസം അഭിഹടം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി. കാമം പടിക്ഖിപതി, പത്തേ പന ആരാമികാ ആകിരന്തി, തം ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. ഇദഞ്ഹി ബുദ്ധപ്പടികുട്ഠായ അനേസനായ ഉപ്പന്നേയേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. യഥാ ഹി സങ്ഘതോ ലദ്ധം പിണ്ഡം ദുസ്സീലോ ദേതി, തഞ്ചേ പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി, ഏവംസമ്പദമിദന്തി ച, വിഭാഗോ ലജ്ജീ ചേ ദേതി, തം സോ ന അജ്ഝോഹരിതുകാമതായ പടിക്ഖിപതി, പവാരേതീതി ച, ''സമംസരസം സമച്ഛരസ''ന്തി ആപജ്ജനതോ ''മംസരസ''ന്തി വുത്തേ പന പടിക്ഖിപതോ ഹോതി, ''മംസസ്സ രസം **മംസരസ''**ന്തി അയം വിഗ്ഗഹോ നാധിപ്പേതോതി ച വുത്തം. ഭത്തമിസ്സകം യാഗും ആഹരിത്വാ ''യാഗും ഗണ്ഹഥാ''തി വദതി, ന പവാരേതി. ''ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ''തി വുത്തേ പവാരേതി. കസ്മാ? യേനാപുച്ഛിതോ, തസ്സ അത്ഥിതായ. ഏത്ഥ പന ''യാഗുമിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ''തി വദതി, തത്ര ചേ യാഗു ബഹുതരാ വാ ഹോതി, സമസമാ വാ. ഭത്തം മന്ദം, ന പവാരേതി. യാഗു ചേ മന്ദാ, ഭത്തം ബഹുതരം, പവാരേതി. ഇദഞ്ച സബ്ബഅട്ഠകഥാസു വുത്തത്താ ന സക്കാ പടിക്ഖിപിതും. കാരണം പനേത്ഥ ദുദ്ദസം. ''ഭത്തമിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ''തി വദതി. തത്ര ഭത്തം ബഹുതരം വാ സമകം വാ അപ്പതരം വാ ഹോതി, പവാരേതി ഏവ. ഭത്തം വാ യാഗും

വാ അനാമസിത്വാ ‘‘മിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ’’തി വദതി. തത്ര ചേ ഭത്തം ബഹുതരം, സമകം വാ ഹോതി, പവാരേതി. അപ്പതരം ന പവാരേതി. തം സബ്ബം വീമംസിതബ്ബന്തി.

ഫലം വാ കന്ദമൂലാദി വാ പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി കപ്പിയം അകതന്തി ഏത്ഥ കപ്പിയം അകാരാപിതേഹി കദലിഫലാദീഹി സദ്ധിം അതിരിത്തം കാരാപേത്വാപി തം കദലിഫലാദിം ഠപേത്വാ അവസേസം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. അമിസ്സകരസത്താ പുന താനി കപ്പിയം കാരാപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ ഠപേത്വാ കാരേത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. കസ്മാ? പുബ്ബേ തേസു വിനയകമ്മസ്സ അനാരുള്ഹത്താതി വദന്തി.

പത്തേ രജം പതിതം അപ്പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി. തസ്മാ പടിഗ്ഗഹേത്വാവ ഭിക്ഖാ ഗണ്ഹിതബ്ബാ. ‘‘അപടിഗ്ഗഹേത്വാ ഗണ്ഹതോ വിനയദുക്കട’’ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) വുത്തത്താ ഏതമഞ്ഞേസമ്പി ന വട്ടതീതി വദന്തി. ‘‘തം പന പുന പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീ’’തി ഏത്ഥാപി ഏവമേവ. ഇമസ്മിം പന ‘‘അതിരിത്തം കതം അനതിരിത്തകതം ഹോതീ’’തി ഏത്ഥാപി ഏവമേവ. ഇമസ്മിം പന ‘‘അതിരിത്തം കതം, അനതിരിത്തം കതം ഹോതീ’’തിആദീഹി ഉപപരിക്ഖിത്വാ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി ദീപിതം. **അലമേതം സബ്ബ**ന്തി ഇദമ്പി തേ അധികം, ഇതോ അഞ്ഞം ന ലച്ഛസീതി അത്ഥോ.

ആഹാരത്ഥായാതി വികാലേ ഏവാതി ഏകേ. **‘‘പഠമകഥിനസദിസാനി. ഇദം പന കിരിയാകിരിയ’’**ന്തി പാഠോ. **കായകമ്മം** അജ്ഝോഹരണതോ. **വചീകമ്മം** വാചായ ‘‘അതിരിത്തം കരോഥ, ഭന്തേ’’തി അകാരാപനതോതി വേദിതബ്ബം.

പഠമപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ദുതിയപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

‘‘ഭുത്തസ്മിം പാചിത്തിയ’’ന്തി (പാചി॰ ൨൪൩) മാതികായം വുത്തത്താ **‘‘ഭോജനപരിയോസാനേ പാചിത്തിയ’’**ന്തി വുത്തം, ന അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ.

ദുതിയപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വികാലഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ജമ്ബുദീപസ്സ കാലേന പരിച്ഛേദോതി ഏവം കിര.

വികാലഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

‘‘ദുദ്ധോതോ ഹോതീ’’തിആദിനാ നയേന ഇധ വുത്തത്താ, ‘‘ദുദ്ധോതം പത്തം ധോവിത്വാ പുന

തഥ അച്ഛോദകം വാ ആസിഞ്ചിത്വാ, അങ്ഗുലിയാ വാ ഘംസിത്വാ നിസ്നേഹഭാവോ ജാനിതബ്ബോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩) സമന്തപാസാദികായം വുത്തത്താ ച മത്തികാപത്തസ്സ കപാലേന പീതോ സ്നേഹോ സന്നിധിം കരോതീതി സിദ്ധന്തി ലിഖിതം. **സയം പടിഗ്ഗഹേത്വാ അപരിച്ചത്തമേവാ**തി എത്ഥ **അപരിച്ചത്തം** നാമ അനുപസമ്പന്നാനം നിരപേക്ഖഅപരിച്ചത്തം അവിജഹിതം. **''പടിഗ്ഗഹണ**ന്തി എത്ഥ പടിഗ്ഗഹിതഭാവമവിജഹിതമേവ സന്നിധിം ജനേതീ''തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ,** തം ''പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാചി॰ ൨൫൪) പാളിയാ വിരുജ്ഝതി. തസ്സ പന പുന പടിഗ്ഗണ്ഹനകിച്ചാഭാവതോ വീമംസിതബ്ബം.

സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പണീതഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''തേസം മംസഞ്ച ഖീരദധീനി ച ഇധ അധിപ്പേതാനീ''തി ഇദം പാചിത്തിയവത്ഥുപരിച്ഛേദോ, ന പന കപ്പിയഖീരാദിപരിച്ഛേദോ, തസ്മാ യസ്സ കസ്സചി ഖീരാദീനി വട്ടന്തീതി ച, **''മഹാനാമസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോ''**തി സങ്ഘവസേന പവാരിതേ ഭേസജ്ജത്ഥായ സപ്പിആദിഭേസജ്ജപഞ്ചകം വിഞ്ഞാപേതി ചേ, തത്ഥ ''ന ഭേസജ്ജകരണീയേന ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേതീ''തി എത്ഥ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, തസ്മാ ''തേന പാചിത്തിയ''ന്തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨൫൯) ച ലിഖിതം.

പണീതഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദന്തപോനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''സരീരാവയവേനാ''തി വുത്തത്താ മുഖേന പടിഗ്ഗഹണം അനുഞ്ഞാതം. ''ചിഞ്ചാദിപത്തേസു ഭൂമിയം അത്ഥതേസു ന വട്ടതി, കല്ലഖേത്തേ തത്ഥ വട്ടതീ''തി ച, **''സാമം ഗഹേത്വാ''**തി ഇമിനാ ന കേവലം സപ്പദട്ഠംയേവ, അഞ്ഞമ്പി ദട്ഠം വിസേസേതി. സാമം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ''തി ച ലിഖിതം.

ദന്തപോനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭോജനവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. അചേലകവഗ്ഗോ

൧. അചേലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അചേലകാദയോ യസ്മാ, തിത്ഥിയാവ മതാ ഇധ;
തസ്മാ തിത്ഥിയനാമേന, തികച്ഛേദോ കതോ തതോ.

അതിത്ഥിയസ്സ നഗ്ഗസ്സ, തഥാ തിത്ഥിയലിങ്ഗിനോ;
ഗഹട്ഠസ്സാപി ഭിക്ഖുസ്സ, കപ്പതീതി വിനിച്ഛയോ.

അതിത്ഥിയസ്സ ചിത്തേന, തിത്ഥിയസ്സ ച ലിങ്ഗിനോ;

സോതാപന്നാദിനോ ദാതും, കപ്പതീതീധ നോ മതി.

അചേലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. സഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അനുപവിസിത്വാ നിസീദനചിത്തേന **സചിത്തകതാ**തി വേദിതബ്ബാ.

സഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪-൫. രഹോപടിച്ഛന്നരഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ചതുത്ഥം പഠമാനിയതേ, **പഞ്ചമം** ദുതിയാനിയതേ വുത്തനയമേവ. ഇധ പഞ്ചമം ഉപനന്ദസ്സ ചതുത്ഥം ഹോതി.

രഹോപടിച്ഛന്നരഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ചാരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സഭത്തോ സമാനോതി നിമന്തനഭത്തോതി പോരാണാ. സന്തം ഭിക്ഖും, അനാപുച്ഛാ, പുരേഭത്തം പച്ഛാഭത്തം, അഞ്ഞത്ര സമയാതി അയമേത്ഥ ചതുബ്ബിധാ അനുപഞ്ഞത്തി. തത്ഥ **സമയാ** ദ്വേ സമയാ. **ഭത്തിയഘര**ന്തി നിമന്തിതസ്സ ഘരം വാ സലാകാഭത്താദിദായകാനം വാ ഘരം. **“സമുട്ഠാനാദീനി പഠമകഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ”**ന്തി പാഠോ, ‘‘ഇധ നിമന്തനാ അകപ്പിയനിമന്തനാ’’തി ഏകേ.

പുരേഭത്തഞ്ച പിണ്ഡായ, ചരിത്വാ യദി ഭുഞ്ജതി;
സിയാ പരമ്പരാപത്തി, പച്ഛാഭത്തം ന സാ സിയാ.

പച്ഛാഭത്തഞ്ച ഗമികോ, പുബ്ബഗേഹം യദി ഗച്ഛേ;
ഏകേ ആപത്തിയേവാതി, അനാപത്തീതി ഏകച്ചേ.

കുലന്തരസ്സോക്കമനേ, ആപത്തിമതയോ ഹി തേ;
സമാനഭത്തപച്ചാസാ, ഇതി ആഹു ഇധാപരേ.

മതാ ഗണികഭത്തേന, സമേന്തി നം നിമന്തനേ;
വിസ്സജ്ജനം സമാനന്തി, ഏകേ സമ്മുഖതാപരേ.

സന്നിട്ഠാനത്ഥികേഹേവ, വിചാരേതബ്ബഭേദതോ;
വിഞ്ഞൂ ചാരിത്തമിച്ചേവ, സിക്ഖാപദമിദം വിദൂ. (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨൯൪);

ചാരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മഹാനാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പണീതഭോജനസിക്ഖാപദേ ‘‘മഹാനാമസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോ’’തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പണീതഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) യം വുത്തം, തസ്സത്ഥോ

സങ്ഘവസേന പവാരിതേ ഭേസജ്ജത്ഥായ സപ്പിആദിഭേസജ്ജപഞ്ചകം വിഞ്ഞാപേതി ചേ, “നഭേസജ്ജേന കരണീയേന ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേതീ”തി (പാചി॰ ൩൦൯) വചനേന പാചിത്തിയന്തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩൧൦) ലിഖിതം. “തയാ ഇമിനാവ പവാരിതമ്ഹാ, അമ്ഹാകഞ്ച ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച അത്ഥോ”തി യഥാഭൂതം ആചിക്ഖിത്വാ വിഞ്ഞാപേതും ഗിലാനോവ ലഭതി, ന ഇതരോതി ച, “അഞ്ഞസ്സ അത്ഥായാ”തി അസ്സ ഞാതകപ്പവാരിതേ, അത്തനോ വാ ഞാതകപ്പവാരിതേതി അത്ഥോതി ച, **“അപരിയന്തപ്പവാരണായ പവാരിതേ”**തി സങ്ഘവസേന, പുഗ്ഗലവസേന ച പവാരേത്വാ ദായകാ. തസ്മാ “സങ്ഘപ്പവാരണതാ”തി വത്വാ “പുഗ്ഗലപ്പവാരണതാ”തി ന വുത്തന്തി ച, **“പരിയന്താതിക്കമോ”**തി വചനേന ഗിലാനോ ഗഹിതോ, തസ്മാ “ഗിലാനാഗിലാനതാ”തി ന വുത്തം. ഏവം സന്തേപി “സങ്ഘപ്പവാരണായ പവാരണതാ”തി പാഠോതി ച ലിഖിതം, വീമംസിതബ്ബം.

മഹാനാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഉയ്യുത്തസേനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഹത്ഥിആദീസു ഏകമേകന്തി അന്തമസോ ഏകപുരിസാരുള്ഹഹത്ഥിമ്പി, ഏകം സരഹത്ഥം പുരിസമ്പി. **സമുട്ഠാനാദീനി ഏളകലോമസദിസാനി, ഇദം പന ലോകവജ്ജം, അകുസലചിത്തം തിവേദന”**ന്തി പാഠോ.

ഉയ്യുത്തസേനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സേനാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കേനചി പലിബുദ്ധസ്സാതി വേരികേന വാ ഇസ്സരേന വാ കേനചി രുദ്ധസ്സ. സേനാപരിക്ഖേപേന വാ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന വാ സഞ്ചരണട്ഠാനപരിയന്തേന വാ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബാ.

സേനാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അചേലകവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൬. സുരാപാനവഗ്ഗോ

൧. സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“സുരാ”തി വാ “ന വട്ടതീ”തി വാ ജാനിത്വാ പിവനേ അകുസലമേവാതി ലിഖിതം. **അകുസലചിത്ത**ന്തി യേഭുയ്യേന തം സന്ധായ കിര വുത്തം. അഥ കസ്മാ വിനയട്ഠകഥായം “അകുസലേനേവ പാതബ്ബതായാ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൮) വുത്തന്തി ചേ? സചിത്തകപക്ഖേ അകുസലേനേവ പാതബ്ബതായാതി.

സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസാപത്തിഭാവേ സമാനേപി **ഭിക്ഖുനിയാപി അനുപസമ്പന്നേപി** ദുക്കടം, ഉപസമ്പന്നേ ഏവ പാചിത്തിയന്തി ഏവം പുഗ്ഗലാപേക്ഖം ദസ്സേതും **"അങ്ഗുലിപതോദകേ പാചിത്തിയ"**ന്തി വുത്തം. **സതി കരണീയേ**തി ഏത്ഥ പുരിസം സതി കരണീയേ ആമസതോതി അധിപ്പായോ, ന ഇത്ഥിം.

അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഹസധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ചിക്ഖല്ലം വാ"തി വചനതോ സക്ഖരമ്പി ഖിപനകീളായ കീളതോ ദുക്കടമേവ. ഉപരിഗോപ്ഫകേ പാചിത്തിയം, അഞ്ഞത്ഥ ദുക്കടന്തി പാചിത്തിയവത്ഥുഅത്ഥവസേന **"ഉദകേ ഹസധമ്മേ പാചിത്തിയ"**ന്തി വുത്തം.

ഇദം സഞ്ഞാവിമോക്ഖം ചേ, തികപാചിത്തിയം കഥം;
കീളിതംവ അകീളാതി, മിച്ഛാഗാഹേന തം സിയാ.

ഏത്താവതാ കഥം കീളാ, ഇതി കീളായം ഏവായം;
അകീളാസഞ്ഞീ ഹോതേത്ഥ, വിനയത്ഥം സമാദയേ.

ഏകന്താകുസലോ യസ്മാ, കീളായാഭിരതമനോ;
തസ്മാ അകുസലം ചിത്തം, ഏകമേവേത്ഥ ലബ്ഭതീതി. (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩൩൬);

ഹസധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ർ. അനാദരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തസ്സ വചനന്തി "അയം ഉക്ഖിത്തകോ വാ വമ്ഭിതോ വാ ഗരഹിതോ വാ ഇമസ്സ വചനം അകതം ഭവിസ്സതീ"തി അനാദരിയം കരോതി. **ധമ്മ**ന്തി കഥായം ധമ്മോ നസ്സേയ്യ വാ വിനസ്സേയ്യ വാ അന്തരധായേയ്യ വാ, തം വാ അസിക്ഖിതുകാമോ അനാദരിയം കരോതി. "ലോകവജ്ജം അതിക്കമിത്വാ 'ഇദം അമ്ഹാകം ആചരിയുഗ്ഗഹോ'തി വദന്തസ്സ ന വട്ടതീ"തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩ർർ) ലിഖിതം.

അനാദരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ൺ. ജോതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"വിസിബ്ബനാപേക്ഖോ"തി വുത്തത്താ അഞ്ഞസ്സ വട്ടതി, അഞ്ഞേസഞ്ച.

ജോതിനേകമനേകേ വാ, ജാലേന്തി മുനയോ സഹ;
ഏകോ സോപേതി നാനേകോ, അധിപ്പായവിസേസതോ.

ജോതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൜. ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മോരക്ഖിമണ്ഡലമങ്ഗുലപിട്ഠീനന്തി ന ഏകന്തതോ, അധികം, ഓരഞ്ചാതി വദന്തി. ഏകകോണേപി വട്ടതി, ഏവം യത്ഥ കത്ഥചി ഏകബിന്ദുപി വട്ടതീതി.

ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"സമുട്ഠാനാദീനി പഠമകഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ"ന്തി പാഠോ. ഏത്ഥ പരിഭോഗേന **കായകമ്മം**. അപച്ചുദ്ധരണേന **വചീകമ്മം**.

വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. അപനിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സസൂചികേ സൂചിഘരേ സൂചിഗണനായ ആപത്തിയോതി പോരാണാ.

അപനിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സുരാപാനവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൭. സപ്പാണകവഗ്ഗോ

൧. സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വത്ഥുഗണനായ കമ്മബന്ധഗണനാചേതനാമാരണാനം, ന കമ്മബന്ധഗണനായ ചേതനാമാരണാ. ഏത്ഥ ഏകചേതനായ ബഹുപാണകാ മരന്തീതി അയം വിഭാഗോ വേദിതബ്ബോ.

സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സപ്പാണകന്തി പാണകാനം മരണവസേന പാചിത്തിയം, ന സപ്പാണകഉദകപരിഭോഗവസേന പാചിത്തിയം, തസ്മാ ഏവ **"പണ്ണത്തിവജ്ജ"**ന്തി വുത്തം. അസുദ്ധചിത്തത്താ പാചിത്തിയം, സുദ്ധചിത്തേ അനാപത്തി. പദീപുജ്ജലനേ വിയ പണ്ണത്തിവജ്ജതാ വുത്താതി ലിഖിതം.

ജലേ പക്ഖിപനം പുബ്ബം, ജലപ്പവേസനം ഇദം;
ഏവം ഉഭിന്നം നാനാത്തം, ഞേയ്യം ഞാണവതാ സദാതി. (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩൮൭)

സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞം ഉപസമ്പാദേതീതി -

ഉപജ്ഝായോ സചേ സാമം, കമ്മവാചഞ്ച സാവേതി;

കമ്മം രുഹതി ഇച്ചേകേ, നേതി വിനയകോവിദോ.

ദുക്കടം വിഹിതം യസ്മാ, ആചരിയസ്സ ഗണസ്സ ച;
തസ്മാ ഭിന്നാവ ആചരിയ-ഉപജ്ഝായാ വിസും ഇധാതി.

ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഇധ ഏകതോഉപസമ്പന്നാ, സിക്ഖമാനാ, സാമണേരീതി ഇമാ തിസ്സോപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി, ഇമാസം പന തിസ്സന്നം സമയോ രക്ഖതി, അയമിമാസം, മാതുഗാമസ്സ ച വിസേസോതി വേദിതബ്ബം.

സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഉക്ഖിത്തസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സട്ഠേനാതി ലദ്ധിനാനാസംവാസകം സന്ധായാ”തി ലിഖിതം. **തിചിത്ത**ന്തി ഏത്ഥ വിപാകാബ്യാകതചിത്തേന സഹസേയ്യം കപ്പേയ്യാതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ സചിത്തകത്താ സിക്ഖാപദസ്സ കിരിയാബ്യാകതം സന്ധായ ന യുജ്ജതി.

ഉക്ഖിത്തസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. കണ്ടകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“അയം സമണുദ്ദേസോ പാരാജികോ ഹോതി. സചേ തം ദിട്ഠിം പടിനിസ്സജ്ജതി, സങ്ഘസ്സ ആരോചേത്വാ സങ്ഘാനുമതിയാ പബ്ബാജേതബ്ബോ”തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തം ന യുത്തം. ദണ്ഡകമ്മനാസനാ ഹി ഇധാധിപ്പേതാ. യദി സോ പാരാജികോ ഹോതി, ലിങ്ഗനാസനാ നാമ സിയാ. **“തേ പടിസേവതോ നാലം അന്തരായായാ”**തി ച ദിട്ഠി സത്ഥരി അസത്ഥാദിദിട്ഠി ന ഹോതി. സചേ സാ യസ്സ ഉപ്പജ്ജതി, സോ പാരാജികോ ഹോതി, തസ്മിമ്പി ഏവമേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം, സംവരേ അതിട്ഠന്തോ ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബോതി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൪൨൮) ആചരിയസ്സ തക്കോ.

കണ്ടകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സപ്പാണകവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൮. സഹധമ്മികവഗ്ഗോ

൪. പഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അങ്ഗേസു ന മോക്ഖാധിപ്പായതാ വിയ അമരണാധിപ്പായതാ വത്തബ്ബാതി ചേ? ന വത്തബ്ബാ. കസ്മാ? യോ ഭിക്ഖു സയം പഹാരം ദാതുകാമോ, സോ അധിപ്പായേന തസ്സ മരണേ പയോഗവിരഹോവാതി കത്വാ അമരണാധികാരത്താ കേവലം അമരണാധിപ്പായോ ഏവ സോതി താ വിയ

താ ന വുത്താ. മോക്ഖാധിപ്പായസ്സ പന കോപോ നത്ഥി, തസ്മാ അനാപത്തീതി വുത്തം.

പഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. തലസത്തികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തലമേവ **തലസത്തികം**. ''പോഥനസമത്ഥട്ഠേന **സത്തിക**''ന്തി ഏകേ. യസ്മാ പഹരിതുകാമതായ പഹരതോ പുരിമേന പാചിത്തിയം, കേവലം ഉച്ചാരേതുകാമതായ ഉഗ്ഗിരണമത്തേ കതേ ഇമിനാ പാചിത്തിയം. ഇമിനാ പന വിരജ്ഝിത്വാ പഹാരോ ദിന്നോ, തസ്മാ നപഹരിതുകാമതായ ദിന്നത്താ ദുക്കടം. കിമിദം ദുക്കടം പഹാരപച്ചയാ, ഉദാഹു ഉഗ്ഗിരണപച്ചയാതി? പഹാരപച്ചയാ ഏവ ദുക്കടം, പുരിമം ഉഗ്ഗിരണപച്ചയാ പാചിത്തിയന്തി സദുക്കടം പാചിത്തിയം യുജ്ജതി. പുരിമഞ്ഹി ഉഗ്ഗിരണം, പച്ഛാ പഹാരോ. ന ച പച്ഛിമം പഹാരം നിസ്സായ പുരിമം ഉഗ്ഗിരണം അനാപത്തിവത്ഥുകം ഭവിതുമരഹതീതി നോ തക്കോതി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൪൫൩) ആചരിയോ.

തലസത്തികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പരോ കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേതു വാ, മാ വാ, തം അപ്പമാണം. **''കുക്കുച്ചുപാദന''**ന്തി തതിയമങ്ഗം തസ്സ അധിപ്പായവസേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപസ്സുതിന്തി യഥാ ഉപകുജ്ഝം ''സമീപകുജ്ഝ''ന്തി വുച്ചതി, തഥാ ഉപസ്സുതി ''സമീപസ്സുതീ''തി വേദിതബ്ബാ. യത്ഥ ഠിതോ സുണാതി, തം **ഠാന**ന്തി അത്ഥോ. **സുതീ**തി പനേത്ഥ പരേസം വചനസദ്ദോ ച. സോ ഹി സുയ്യതീതി **സുതി** നാമ. ഉപസുയ്യതി വാ ഏത്ഥാതി **ഉപസ്സുതി**. ഓകാസോ ഹി **സുതി** നാമ. **ഇമേസം സുത്വാ**തി ഏത്ഥ ''വചന''ന്തി പാഠസേസോ.

സമുട്ഠാനാദീനി അതീതദ്വയസദിസാനീതി ന ഗഹേതബ്ബാനി. **ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം. സിയാ കിരിയം** ഗന്ത്വാ സവനേ. **സിയാ അകിരിയം** ഠിതട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ വദന്താനം അജാനാപനവസേന സമുട്ഠാനതോ. **''സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദന''**ന്തി ലിഖിതം.

ഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. കമ്മപ്പടിബാഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജനകേന പന ചീവരം കരോന്തസ്സ സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൫) വുത്തപ്പഭേദാനി സൂചിആദീനി

അനപലോകേത്വാപി ദാതബ്ബാനി. തതോ അതിരേകം ദേന്തേന അപലോകനകമ്മം കാതബ്ബം. ഏവം കതം പന അപലോകനം കമ്മലക്ഖണമേവാതി അധിപ്പായോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ **കമ്മലക്ഖണം** വേദിതബ്ബം. ഗാമസീമാവിഹാരേസു ഓസാരണാദീനി സങ്ഘകമ്മാനിയേവ ന വട്ടന്തി. വിസ്സജ്ജിയവേഭങ്ഗിയാനി പന വട്ടന്തി. ''സങ്ഘസ്സ സന്തക''ന്തി സാമഞ്ഞതോ അവത്വാ ''ഇമസ്മിം വിഹാരേ സങ്ഘസ്സ സന്തക''ന്തി അപലോകേതബ്ബന്തി ച, **''സമുട്ഠാനാദീനി അദിന്നാദാനസദിസാനി, ഇദം പന ദുക്ഖവേദന''**ന്തി പാഠോതി ച ലിഖിതം.

കമ്മപ്പടിബാഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮൦. ഛന്ദംഅദത്വാഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സന്നിപാതം അനാഗന്ത്വാ ചേ ഛന്ദം ന ദേതി, അനാപത്തീതി ഏകേ. ദുക്കടന്തി ഏകേ ധമ്മകമ്മന്തരായകരണാധിപ്പായത്താ.

ഛന്ദംഅദത്വാഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮൧. ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അകപ്പിയേന വാതി സുവണ്ണരജതമയമഞ്ചാദിനാ. **കപ്പിയമഞ്ചോ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബോ**തി ''സങ്ഘസ്സ ദേമാ''തി ദിന്നം സന്ധായ വുത്തം, തേഹി പന ''വിഹാരസ്സ ദേമാ''തി വുത്തേ സുവണ്ണരജതമയാദിഅകപ്പിയമഞ്ചാപി സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാതി ച, ''അരഞ്ജരോ ബഹുഉദകഗണ്ഹനകോ''തി ച, **''സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ**തി സചേ ആരാമികാദയോ പടിസാമേത്വാ പടിദേന്തി, പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ''തി ച, ''കംസലോഹാദിഭാജനം സങ്ഘസ്സ ദിന്നമ്പി പാരിഹാരിയം ന വട്ടതീ''തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) **സമന്തപാസാദികായം** വുത്തത്താ അത്തനോ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ പടിസാമിതും ന ലഭതീതി ച, ''വേധകോ കായബന്ധനസ്സാതി വദന്തീ''തി ച, ''ഹിങ്ഗു ഹിങ്ഗുലിഹരിതാലമനോസിലാ അഞ്ജനാനീ''തി പാഠോതി ച, ''ദാരുമയോ വാ…പേ॰… അപാദകോപി സമുഗ്ഗോ''തി പാഠോതി ച, **''ദാരുമയോ തുമ്ബോ**തി ദാരുമയോ ഉദകതുമ്ബോ''തി ച, ''ഥമ്ഭതുലാസോപാനഫലകാദീസൂ''തി ച ലിഖിതം.

ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮൨. പരിണാമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഏകോ ഭിക്ഖു ഉക്ഖിത്തകസ്സ ദാതുകാമോ ഹോതി, തസ്സ ദാനം നിവാരേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ദാപേതി, അനാപത്തി. തഥാ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം കരോന്തസ്സ ദാപേതി, അത്തനോ നിസ്സിതകാ ഇത്ഥന്നാമസ്സ പത്തം ദാതുകാമാ ആപുച്ഛന്തി, ''വിസഭാഗോ ഏസോ, സഭാഗസ്സ ദേഹീ''തി വദതി. അനാപത്തി അത്തനോ ഭാരഭൂതത്താ. തസ്സ പന ദാതുകാമം അഞ്ഞസ്സ ദാപേതി , ആപത്തി ഏവ. സബ്ബത്ഥ ആപുച്ഛിത്വാ ദാതുകാമം യഥാസുഖം വിചാരേതും ലഭതി.

പരിണാമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സഹധമ്മികവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൯. രതനവഗ്ഗോ

൧. അന്തേപുരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അസയനിഘരേതി പരിക്ഖിത്തസ്സ ബഹിഭൂതേസു രുക്ഖമൂലാദീസു. ''സചേ ഖത്തിയോവ ഹോതി, നാഭിസിത്തോ, അഭിസിത്തോവ ഹോതി, ന ഖത്തിയോ, രക്ഖതീ''തി ആചരിയോ ''ഖത്തിയതാ, അഭിസിത്തതാ''തി ആപത്തിയാ അങ്ഗഭാവേന വുത്തത്താ. **സമുട്ഠാനാദീനി പഠമകഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ"**ന്തി പാഠോ.

അന്തേപുരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. രതനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സബ്ബോപി കഥാമഗ്ഗോ **ഭണ്ഡാഗാരികസീസേന** നിക്ഖിപനം, ഗോപനഞ്ച പടിക്ഖിപിത്വാ പവത്തോ.

രതനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. വികാലഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"സന്തം ഭിക്ഖു"ന്തി ച "അനാപുച്ഛാ"തി ച "തഥാരൂപാ അച്ചായികാതി ച ഇമാതി ഏത്ഥ തിസ്സോ"തി പാഠോ. **"സമുട്ഠാനാദീനി കഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ"**ന്തി പാഠോ.

വികാലഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സൂചിഘരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തം അസ്സാതി തം ഭേദനകം അസ്സ പാചിത്തിയസ്സ അത്ഥി പഠമം ഭേദനം കത്വാ പച്ഛാ ദേസേതബ്ബത്താ. ഏസ നയോ ഇതരേസുപി. **വാസിജടേ**തി വാസിദണ്ഡകേ.

സൂചിഘരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. മഞ്ചപീഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അട്ഠങ്ഗുലപാദകന്തി ഭാവനപുംസകം. തുലാസങ്ഘാതേ ഠപനമേവ അട്ടകരണം.

മഞ്ചപീഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കിഞ്ചാപി പടിലാഭേയേവ പാചിത്തിയം വിയ ദിസ്സതി, പരിഭോഗേ ഏവ പന ആപത്തി ദട്ഠബ്ബാ. ''അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാചി॰ ൩൬൯) വചനം ഏത്ഥ സാധകം.

തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കിഞ്ചാപി നിസീദനസ്സ ജാതി ന ദിസ്സതി ഏത്ഥ, തഥാപി ചീവരക്ഖന്ധകേ അനുഞ്ഞാതത്താ, ‘‘നവ ചീവരാനി അധിട്ഠാതബ്ബാനീ’’തി ഏത്ഥ ച പരിയാപന്നത്താ ചീവരജാതി ഏവസ്സ ജാതീതി വേദിതബ്ബം. ‘‘ലാഭേ സദസം, അലാഭേ അദസമ്പി വട്ടതീ’’തി ഏകേ, തം ന യുത്തം ‘‘നിസീദനം നാമ സദസം വുച്ചതീ’’തി (പാചി॰ ൫൩൧-൫൩൨) തസ്സ സണ്ഠാനനിയമനതോ.

നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

രതനവഗ്ഗോ നവമോ.

സുദ്ധപാചിത്തിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാടിദേസനീയകണ്ഡം

൧. പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യാമകാലികാദീസു ആഹാരത്ഥായ ഏവ ദുക്കടം. തമ്പി ആമിസേന അസമ്ഭിന്നരസേ, സമ്ഭിന്നേ പന ഏകരസേ പാടിദേസനീയമേവ.

പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"സമുട്ഠാനാദീനി കഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ"ന്തി പാഠോ.

ദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആരാമേ വാ ആരാമൂപചാരേ വാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ അജ്ഝോഹരന്തസ്സാതി ആരാമേ വാ ആരാമൂപചാരേ വാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ആരാമേ വാ ആരാമൂപചാരേ വാ അജ്ഝോഹരന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

ബഹാരാമേ പടിഗ്ഗഹിതം അജ്ഝാരാമേ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി. അങ്ഗേസു ച ''അജ്ഝാരാമേ വാ ആരാമൂപചാരേ വാ പടിഗ്ഗഹണ''ന്തി ഗഹേതബ്ബം. അജ്ഝാരാമേ ഹി ദസ്സിതേ ആരാമൂപചാരം ദസ്സിതമേവാതി. **"സമുട്ഠാനാദീനി കഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ"**ന്തി പാഠോ.

ചതുത്ഥപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാടിദേസനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേഖിയകണ്ഡം

സേഖിയേസു സതിപി വീതിക്കമേ അനാദരിയാപേക്ഖസ്സേവ ആപത്തീതി ദസ്സനത്ഥം കാരകോ ന വുത്തോ. അയഞ്ഹി വിനയധമ്മതാ, യദിദം സാപേക്ഖേ കാരകനിദ്ദേസോ, സോ വുത്തനിയമേ വിധി, ഭുമ്മകരണഞ്ച. അട്ഠങ്ഗുലാധികമ്പി ഓതാരേത്വാ നിവാസേതും വട്ടതി. തതോ പരം ഓതാരേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം. **ആരാമേ വാ**തി ബുദ്ധുപട്ഠാനാദികാലേ. **പാരുപിതബ്ബന്തി** ഉത്തരാസങ്ഗകിച്ചവസേന വുത്തം.

ഠത്വാതി ഏത്ഥ ഗച്ഛന്തോപി പരിസ്സയാഭാവം ഓലോകേതും ലഭതിയേവാതി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ബ്ലബ്ല) ലിഖിതം. യഥാ വാസൂപഗതസ്സ അന്തരഘരേ കായം വിവരിത്വാ നിസീദിതും വട്ടതി, തഥാ തസ്സ സന്തികേ ഗന്തുകാമസ്സപി കായബന്ധനം അബന്ധിത്വാ സങ്ഘാടിം അപാരുപിത്വാ ഗാമപ്പവേസനമനാരോചേത്വാ യഥാകാമം ഗന്തും വട്ടതി. തസ്മാ അദ്ധാനമഗ്ഗഗമനകാലേ ഏകോ ഭിക്ഖു ഗാമപ്പവേസനവത്തം പൂരേത്വാ ഗാമം പവിസിത്വാ ഏകം ആവസഥം പുരതോവ ഠിതം പത്വാ പരിക്ഖാരം ഠപേത്വാ വാസൂപഗതോ ചേ ഹോതി, ഇതരേഹി തസ്സ സന്തികം യഥാസുഖം ഗന്തും വട്ടതി. കോ പന വാദോ ചതൂഹപഞ്ചാഹം വാസമധിട്ഠായ വസിതഭിക്ഖൂനം സന്തികം ഗന്തുഞ്ച വാസൂപഗതാനം സന്തികം ഗന്തുഞ്ച വട്ടതീതി. ബുദ്ധപൂജമ്പി യഥാസുഖം ഗന്തും വട്ടതി. വുത്തമ്പി ചേതം അട്ഠകഥായം "അനാപത്തി കാരണം പടിച്ച തഹം തഹം ഓലോകേതീ"തി. തത്ഥ **കാരണം** നാമ ആമിസപൂജാതി വേദിതബ്ബാതി ലിഖിതം.

ഛബ്ബീസതിസാരുപ്പവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

യസ്മാ "സമതിത്തികോ പിണ്ഡപാതോ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോ"തി (പാചി॰ ണ്ണറ-ണ്ണസ) വചനം പിണ്ഡപാതോ സമപുണ്ണോ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോതി ദീപേതി, തസ്മാ അത്തനോ ഹത്ഥഗതേ പത്തേ പിണ്ഡപാതോ ദിയ്യമാനോ ഥൂപീകതോപി ചേ ഹോതി, വട്ടതീതി ദീപിതോ ഹോതി. സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിയം മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ പുന ഉഗ്ഗിരിതുകാമസ്സാപി സഹസാ ചേ പവിസതി, ഏത്ഥ **അസഞ്ചിച്ച ഭുഞ്ജതി** നാമ. വിഞ്ഞത്തികതഞ്ച അകതഞ്ച ഏകസ്മിം ഠാനേ ഠിതം സഹസാ അനുപധാരേത്വാ ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജതി, **അസ്സതിയാ ഭുഞ്ജതി** നാമ.

സയം യാനഗതോ ഹുത്വാ, യഥാ **യാനഗതസ്സ** ചേ;
അലം വത്തും തഥാ നാലം, സഛത്തോ **ഛത്തപാണിനോ**.

"സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം, കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദന"ന്തി പാഠോ.

സേഖിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖവണ്ണനാ

പാരാജികകണ്ഡം

അഭിലാപമത്തമേവാതി ഏത്ഥ ദഹരവസേന "ഭന്തേ"തി ച വുഡ്ഢവസേന "ആവുസോ"തി ച തത്ഥ ദുവിധോ അഭിലാപോ, ഇധ പന വുഡ്ഢദഹരാനം "അയ്യാ"തി ഏകമേവ.

കായസംസഗ്ഗേ വുത്തനയേനാതി ഏത്ഥ തബ്ബഹുലനയേന കിരിയസമുട്ഠാനതാ വുത്താ. "കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ"തി അവത്വാ പന "സാദിയേയ്യാ"തി വുത്തത്താ അകിരിയതോപി സമുട്ഠാതീതി വേദിതബ്ബം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഹേട്ഠാ "മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൫) നയേന കിരിയസമുട്ഠാനതം വത്വാ തദനന്തരം "ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ മനുസ്സിത്ഥിം ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികം ആനേത്വാ വച്ചമഗ്ഗേന അങ്ഗജാതം അഭിനിസീദേന്തി, സോ ചേ പവേസനം സാദിയതീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൮) നയേന അകിരിയസമുട്ഠാനസ്സപി വുത്തത്താ പഠമപാരാജികായപി തബ്ബഹുലനയേനേവ കിരിയസമുട്ഠാനതാ വേദിതബ്ബാ. ന ഹി പവേസനസാദിയനാദിമ്ഹി കിരിയസമുട്ഠാനതാ ദിസ്സതി.

അങ്ഗജാതചലനഞ്ചേത്ഥ ന സാരതോ ദട്ഠബ്ബം "സോ ചേ പവേസനം ന സാദിയതി, പവിട്ഠം ന സാദിയതി, ഠിതം ന സാദിയതി, ഉദ്ധരണം സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൫൮) ഏത്ഥ ഠിതനസാദിയനേ പകതിയാപി പരിപുണ്ണചലനത്താ. സാദിയനപച്ചയാ പടിസേവനചലനഞ്ചേത്ഥ ന ദിസ്സതേവാതി തബ്ബഹുലനയേനേവ കിരിയസമുട്ഠാനതാ ഗഹേതബ്ബാ.

അപിച ഭിക്ഖുനിയാപി പഠമപാരാജികേ തസ്സ സാദിയനസ്സ സരൂപേന വുത്തത്താ തദനുരൂപവസേന വിഭങ്ഗനയമനോലോകേത്വാ "കിരിയസമുട്ഠാന"മിച്ചേവ വുത്തം. യഥാ ചേതേസു തബ്ബഹുലനയേന കിരിയസമുട്ഠാനതാ വുത്താ, തഥാ സുരാദീനം അകുസലേനേവ പാതബ്ബതാ. ഇതരഥാ "യം അകുസലേനേവ ആപജ്ജതി, അയം ലോകവജ്ജാ, സേസാ പണ്ണത്തിവജ്ജാ"തി വുത്തേ ലോകവജ്ജപണ്ണത്തിവജ്ജാനം നിയമലക്ഖണസിദ്ധി ഹോതി, തഥാ തം അവത്വാ "യസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, അയം ലോകവജ്ജാ, സേസാ പണ്ണത്തിവജ്ജാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തേ ലോകവജ്ജവചനം നിരത്ഥകം സിയാ വത്ഥുഅജാനനപക്ഖേപി അകുസലേനേവ പാതബ്ബത്താ. യസ്മാ തത്ഥ സുരാപാനവീതിക്കമസ്സ അകുസലചിത്തുപ്പാദോ നത്ഥി, തസ്മാ **ഖന്ധകട്ഠകഥായം** "മജ്ജപാനേ പന ഭിക്ഖുനോ അജാനിത്വാപി ബീജതോ പട്ഠായ മജ്ജം പിവന്തസ്സ പാചിത്തിയം. സാമണേരോ ജാനിത്വാവ പിവന്തോ സീലഭേദം ആപജ്ജതി, ന അജാനിത്വാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൮) വുത്തം, ന വുത്തം "വത്ഥുഅജാനനപക്ഖേ പാണാതിപാതാദീനം സിദ്ധികരഅകുസലചിത്തുപ്പാദസദിസേ ചിത്തുപ്പാദേ സതിപി സാമണേരോ സീലഭേദം നാപജ്ജതീ"തി. അഭിനിവേസവചനം പാണാതിപാതാദീഹി സമാനഗതികത്താ സാമണേരാനം സുരാപാനസ്സ. "സുരാമേരയിമേ"തി വത്ഥും ജാനിത്വാ പാതബ്ബതാദിവസേന വീതിക്കമന്തസ്സ അകുസലസ്സ അസമ്ഭവോ നത്ഥി. തേന വുത്തം "യസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ"തിആദി.

കിഞ്ചേത്ഥ - യുത്തിവചനേന അരഹന്താനം അപ്പവിസനതോ സചിത്തകാചിത്തകപക്ഖേസു അകുസലനിയമോതി ചേ? ന, ധമ്മതാവസേന സേക്ഖാനമ്പി അപ്പവിസനതോ. അചിത്തകപക്ഖേ അകുസലനിയമാഭാവദസ്സനത്ഥം സുപന്തസ്സ മുഖേ പക്ഖിത്തജലബിന്ദുമിവ സുരാബിന്ദുആദയോ ഉദാഹരിതബ്ബാ. തബ്ബഹുലനയേന ഹി അത്ഥേ ഗഹിതേ പുബ്ബേനാപരം അട്ഠകഥായ സമേതി സദ്ധിം പാളിയാ ചാതി. ആചരിയാപി സുരാപാനേ അകുസലനിയമാഭാവമേവ വദന്തി. ഏകച്ചേ പന കിരിയസമുട്ഠാനതാ പനസ്സ തബ്ബഹുലനയമേവ, ന പഠമപാരാജികേ. കഥം? കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദം പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനം. ഏത്ഥ ഭിക്ഖുസ്സ ച ഭിക്ഖുനിയാ ച കായസംസഗ്ഗഭാവേ സതി ഭിക്ഖുനീ കായങ്ഗം അചോപയമാനാപി ചിത്തേനേവ അധിവാസേതി, ആപജ്ജതി, ന ഏവം ഭിക്ഖു. ഭിക്ഖു പന ചോപയമാനോവ ആപജ്ജതി, ഏവമേവ പഠമപാരാജികേപി ചോപനേ സതി ഏവ ആപജ്ജതി, നാസതി. **പവേസനം സാദിയതീ**തി ഏത്ഥ പവേസനസാദിയനം നാമ സേവനചിത്തുപ്പാദനം, മഗ്ഗേന വാ മഗ്ഗപ്പടിപന്നമ്പി ഇച്ഛന്തി. തസ്സാപി കായചലനം ഏകന്തം അത്ഥി ഏവ. ഏവം സന്തേപി വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബന്തി വദന്തീതി ലിഖിതം

പാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡം

൧. ഉസ്സയവാദികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭിക്ഖുനീനം സങ്ഘാദിസേസം പത്വാ വുട്ഠാനവിധയോ സന്ദസ്സനത്ഥം **"അയം ഭിക്ഖുനീ...പേ॰... ആപന്നാ"**തി പുഗ്ഗലനിയമം കത്വാ പാരാജികതോ അധിപ്പായന്തി **"നിസ്സാരണീയം സങ്ഘാദിസേസ"**ന്തി ആപത്തിനാമഗ്ഗഹണഞ്ച കതം. **"സമുട്ഠാനാദീനി പഠമകഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയമേവാ"**തി പാഠോ.

ഉസ്സയവാദികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ചോരിവുട്ഠാപികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കത്ഥചി അഗന്ത്വാ നിസിന്നട്ഠാനേ ഏവ നിസീദിത്വാ കരോന്തിയാ **വാചാചിത്തതോ,** ഖണ്ഡസീമാദിഗതായ **കായവാചാചിത്തതോ**.

ചോരിവുട്ഠാപികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഏകഗാമന്തരഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ആഭോഗം വിനാ"തി വുത്തത്താ ആഭോഗേ സതി അനാപത്തി, ഇമസ്മിം പന സിക്ഖാപദേ **സമന്തപാസാദികായം** ഉപചാരാതിക്കമേ ആപത്തി വുത്താ, ഇധ ഓക്കമേ. ദ്വീസുപി വുത്തം അത്ഥതോ ഏകമേവ ഗാമന്തരഗമനസങ്ഘാദിസേസം ഉപചാരസ്സ സന്ധായ വുത്തത്താ. ഗണമ്ഹാ ഓഹീയനസ്സ വിരോധോ. ''അരഞ്ഞേ''തി ഇദം അത്ഥവസേന വുത്തം, ഗാമന്തരേപി ഹോതി ഏവ.

സിക്ഖാപദാ ബുദ്ധവരേന വണ്ണിതാതി ഗാഥായ വസേന, അട്ഠകഥായമ്പി ഗാമന്തരപരിയാപന്നം നദിപാരന്തി വുത്തം.

ഏകഗാമന്തരഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

"ഛാദനപച്ചയാ പന ദുക്കടം ആപജ്ജതീ"തി ഇദം -

''ആപജ്ജതി ഗരുകം സാവസേസം;
ഛാദേതി അനാദരിയം പടിച്ച;
ന ഭിക്ഖുനീ നോ ച ഫുസേയ്യ വജ്ജം;
പഞ്ഹാമേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ''തി. (പരി॰ ൪൮൧) -

ഇമായ വിരുജ്ഝതി. തസ്മാ പമാദലേഖാ വിയ ദിസ്സതീതി ഗവേസിതബ്ബോ ഏത്ഥ അത്ഥോ. ഭിക്ഖൂനം മാനത്തകഥായം ''പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിഗമനവണ്ണനാ) വുത്തം, ഇധ പന **"ഗാമൂപചാരതോ ച ഭിക്ഖൂനം വിഹാരൂപചാരതോ ച ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ"**തിആദി വുത്തം. തത്ര ഭിക്ഖൂനം വുത്തപ്പകാരപ്പദേസം അതിക്കമിത്വാ ഗാമേപി തം കമ്മം കാതും വട്ടതി, ഭിക്ഖുനീനം പന ഗാമേ ന

വട്ടതി. തസ്മാ ഏവം വുത്തന്തി ഏകേ. അപരേ പന ഭിക്ഖൂനമ്പി ഗാമേ ന വട്ടതി. ഭിക്ഖുവിഹാരോ നാമ പുബ്ബേ ഏവ ഗാമൂപചാരം അതിക്കമിത്വാ ഠിതോ, തസ്മാ ഗാമം അവത്വാ വിഹാരൂപചാരമേവ ഹേട്ഠാ വുത്തം. ഭിക്ഖുനീനം വിഹാരോ ഗാമേ ഏവ വട്ടതി, ന ബഹി, തസ്മാ ഗാമൂപചാരഞ്ച വിഹാരൂപചാരഞ്ച ഉഭയമേവേത്ഥ ദസ്സിതം. തസ്മാ ഉഭയത്ഥാപി അത്ഥതോ നാനാത്തം നത്ഥീതി വദന്തി. യം യുജ്ജതി, തം ഗഹേതബ്ബം.

സങ്ഘാദിസേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡം

ദുതിയേ ഇധ ഭാജാപിതായ ലദ്ധചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, തം വിനയകമ്മം കത്വാപി അത്തനാ ന ലബ്ഭതി.

തതിയേ **“സമുട്ഠാനാദീനി അദിന്നാദാനസദിസാനി, ഇദം പന ദുക്ഖവേദന”**ന്തി പാഠോ.

ചതുത്ഥേ പഠമം വിഞ്ഞത്തം അലഭിത്വാ അഞ്ഞം തതോ ഊനതരമ്പി ലഭേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ അങ്ഗസമ്പത്തിതോ.

നിസ്സഗ്ഗിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയകണ്ഡം

൧. പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ

പഠമേ ഹരിതപത്തവണ്ണോ **ഹരിതകോ. ചാപലസുണം** അമിഞ്ജകോ. അങ്കുരമത്തമേവ ഹി തസ്സ ഹോതി. **പലണ്ഡുകാദയോ** സഭാവേനേവ വട്ടന്തി. **സൂപസമ്പാകാദീ** വിനാപി അന്തമസോ യാഗുഭത്തേപി പക്ഖിപിതും വട്ടതീതി ലിഖിതം, ''ഭിക്ഖുനിയാപി ഗിലാനായ പുരേഭത്തമേവ ലസുണം കപ്പതി, ന അഗിലാനായാ''തി അഭയഗിരീനം ഉഗ്ഗഹോതി.

ദുതിയേ ആബാധപച്ചയാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ആപുച്ഛിത്വാ സംഹരാപേതും വട്ടതി, ഭിക്ഖുസ്സ ഏത്ഥ ച ലസുണേ ച ദുക്കടം.

സത്തമേ **''സമുട്ഠാനാദീനി അദ്ധാനമഗ്ഗസിക്ഖാപദസദിസാനീ''**തി പാഠോ.

നവമേ **കുട്ടോ** നാമ ഘരകുട്ടോ. **പാകാരോ** നാമ പരിക്ഖേപപാകാരോ.

ഛഡ്ഡിതഖേത്തേതി പുരാണഖേത്തേ. സങ്ഘസന്തകേ ഭിക്ഖുസ്സ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി സങ്ഘപരിയാപന്നത്താ. ഭിക്ഖുനീനമ്പി സങ്ഘസന്തകേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസന്തകേ വുത്തനയേനേവ വട്ടതി. ഏവം സന്തേപി സാരുപ്പവസേന കാതബ്ബന്തി ലിഖിതം.

ദസമേ **''സയം താനി വത്ഥൂനി കരോന്തിയാ''**തിആദി ഇധ സിക്ഖാപദേ നത്ഥി. കസ്മാ? ഏളകലോമസമുട്ഠാനത്താ. യദി ഏവം കസ്മാ വുത്തന്തി ചേ? സുത്താനുലോമമഹാപദേസതോ. യദി നച്ചാദീനി പസ്സിതും വാ സുണിതും വാ ന ലഭതി, പഗേവ അത്തനാ കാതുന്തി നയതോ ലബ്ഭമാനത്താ വുത്തം. ഇതരഥാ മഹാപദേസാ നിരത്ഥകാ സിയും. ''ഏവം അഞ്ഞത്ഥപി നയോ നേതബ്ബോ. സമുട്ഠാനമ്പി ഇധ വുത്തമേവ അഗ്ഗഹേത്വാ ഛസമുട്ഠാനവസേന ഗഹേതബ്ബ''ന്തി ആചരിയാ. ഇധ വുത്തം സമുട്ഠാനം നാമ മൂലഭൂതസ്സ അന്തരാ വുത്താപത്തിയാ, തസ്മാ ഏളകലോമസമുട്ഠാനമേവാതി അപരേ. **ആരാമേ ഠത്വാ**തി ന കേവലം ഠത്വാ, തതോ ഗന്ത്വാ പന സബ്ബിരിയാപഥേഹിപി ലഭതി. **ആരാമേ ഠിതാ**തി പന ആരാമപരിയാപന്നാതി അത്ഥോ. ഇതരഥാ നിസിന്നാപി ന ലഭേയ്യാതി.

പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ

പഞ്ചമേ **ഉപചാരോ** ദ്വാദസഹത്ഥോ. **''സമുട്ഠാനാദീനി കഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ''**ന്തി പാഠോ.

സത്തമേ **ധുവപഞ്ഞത്തേ**തി ഭിക്ഖുനീനം അത്ഥായ. **കുലാനീ**തി കുലഘരാനി.

ദുതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ

ചതുത്ഥേ സങ്ഘാടിആദിവസേന അധിട്ഠിതാനം **സങ്ഘാടിചാരം**.

പഞ്ചമേ **''ഇദം പന കിരിയാകിരിയ''**ന്തി പാഠോ.

ഛട്ഠേ **അഞ്ഞസ്മിം പരിക്ഖാരേ ദുക്കട**ന്തി ഥാലകാദീനം വാ സപ്പിതേലാദീനം വാ അഞ്ഞതരസ്മിം.

തതിയവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥവഗ്ഗവണ്ണനാ

ഛട്ഠേ സംസട്ഠവിഹാരസിക്ഖാപദേ **“സേസമേത്ഥ പഠമഅരിട്ഠസിക്ഖാപദേ വുത്തവിനിച്ഛയസദിസമേവാ”**തി പാഠോ.

ചതുത്ഥവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഞ്ചമവഗ്ഗവണ്ണനാ

“ചിത്താഗാരം നാമ യത്ഥ കത്ഥചി മനുസ്സാനം കീളിതും രമിതും കതം ഹോതീ”തിആദിനാ (പാചി॰ ൯൪൯) പാളിയം വുത്തത്താ ചിത്താഗാരാദീനി സബ്ബേസം അത്ഥായ കതാനി, ന രഞ്ഞോ ഏവ.

സത്തമേ ഏതേന നിസ്സജ്ജിതും കപ്പിയം വുത്തം. “നിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീ”തി (പാചി॰ ൧൦൦൭) പാളി ച അത്ഥി. **“സമുട്ഠാനാദീനി കഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ”**ന്തി പാഠോ. അട്ഠമേപി ഏസോവ പാഠോ.

പഞ്ചമവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഛട്ഠവഗ്ഗവണ്ണനാ

ദസമേ **“സമുട്ഠാനാദീനി കഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ”**ന്തി പാഠോ.

ഛട്ഠവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. അട്ഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ

പഠമദുതിയതതിയേസു **“ഗിഹിഗതാ”തി വാ “കുമാരിഭൂതാ”തി വാ ന വത്തബ്ബാ**. വദന്തി ചേ, കമ്മം കുപ്പതി.

ഏകാദസമേ **ഛന്ദം അവിസ്സജ്ജേത്വാ**തി “യഥാസുഖ”ന്തി അവത്വാ. ഏത്ഥ പന അയം വിനിച്ഛയോ - “പാരിവാസികഛന്ദദാനേനാ”തി ഇദം ഉദ്ധരിത്വാ “വുട്ഠിതായ പരിസായാ”തി (പാചി॰ ൧൧൬൭) പദഭാജനം വുത്തം. ഏതസ്സ പന **സമന്തപാസാദികായം** “വുട്ഠിതായ പരിസായാതി ഛന്ദം വിസ്സജ്ജേത്വാ കായേന വാ വാചായ വാ ഛന്ദവിസ്സജ്ജനമത്തേന വാ വുട്ഠിതായാ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬൯) വുത്തം. ഇധ ഛന്ദസ്സ പന അവിസ്സട്ഠത്താ കമ്മം കാതും വട്ടതീതി വുത്തം. തസ്മാ ഛന്ദം അവിസ്സജ്ജേത്വാവ ദ്വാദസഹത്ഥപാസേ വിഹരിത്വാ പുന സന്നിപാതകരണഞ്ച വട്ടതീതി ലിഖിതം.

അട്ഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവമവഗ്ഗവണ്ണനാ

തതിയേ **“സേസം വുത്തനയേന വേദിതബ്ബം, ഇദം പന അകുസലചിത്ത”**ന്തി പാഠോ.

ചതുത്ഥേ **വുത്തനയേനാ**തി തതിയേ വുത്തനയേന.

ഏകാദസമേ **“സമുട്ഠാനാദീനി കഥിനസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ”**ന്തി പാഠോ.

ദ്വാദസമേ **“സമുട്ഠാനാദീനി പദസോധമ്മസദിസാനി, ഇദം പന കിരിയാകിരിയ”**ന്തി പാഠോ.

തേരസമേ “സംകച്ചികം നാമ അധക്ഖകം ഉബ്ഭനാഭി, തസ്സാ പടിച്ഛാദനത്ഥായാ”തി (പാചി॰ ൧൨൨൬) പാളിയം വുത്തത്താ ഇധാപി **“അധക്ഖകഉബ്ഭനാഭിസങ്ഖാതസ്സ**

സരീരസ്സ പടിച്ഛാദനത്ഥ”ന്തി പാഠോ. അപരിക്ഖേപേ ആപത്തിപരിച്ഛേദം സമന്തപാസാദികവസേന അഗ്ഗഹേത്വാ ഇധ വുത്തനയേന ഗഹേതബ്ബന്തി ലിഖിതം.

നവമവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സുദ്ധപാചിത്തിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനവിനിച്ഛയവണ്ണനാ

സമുട്ഠാനാനം വിനിച്ഛയേ പന ഗിരഗ്ഗസമജ്ജാദീനി “അചിത്തകാനി ലോകവജ്ജാനീ”തി വുത്തത്താ “നച്ച”ന്തി വാ “ഗന്ധ”ന്തി വാ അജാനിത്വാപി ദസ്സനേന, വിലിമ്പനേന വാ ആപജ്ജനതോ വത്ഥുഅജാനനചിത്തേന **അചിത്തകാനി**. “നച്ച”ന്തി വാ “ഗന്ധ”ന്തി വാ ജാനിത്വാ പസ്സന്തിയാ, വിലിമ്പന്തിയാ വാ അകുസലത്താ ഏവ **ലോകവജ്ജാനി**. ചോരിവുട്ഠാപനാദീനി **“ചോരീ”**തിആദിനാ വത്ഥും ജാനിത്വാ കരണേയേവ ആപജ്ജനത്താ **സചിത്തകാനി**. ഉപസമ്പദാദീനം ഏകന്താകുസലചിത്തേനേവ അകത്തബ്ബത്താ **പണ്ണത്തിവജ്ജാനി**. “ഇധ സചിത്തകാചിത്തകതാ പണ്ണത്തിജാനനാജാനനതായ അഗ്ഗഹേത്വാ വത്ഥുജാനനാജാനനതായ ഗഹേതബ്ബ”ന്തി ലിഖിതം. അധിപ്പേതത്താ സങ്ഖേപതോ ദസ്സനാഭാവാ -

അചിത്തകത്തം ദ്വിധാ മതം, വത്ഥുപണ്ണത്തിഅഞ്ഞാണാ;
വുത്തം ഞാണം ദ്വിധാ ഇധ, സകനാമേന അഞ്ഞാതം.

പരനാമഞ്ച ജാനനം, വത്ഥുസ്സേകം ബലക്കാരേ;
ഏകധാ സമചാരികേ, തസ്മിം തപ്പടിബന്ധോതി.

പരനാമേന ജാനനം, ദ്വിധാ മുത്താദികേ ഏകം;
ഏകം ലോമാദികേ മതന്തി, അയം ഭേദോ വേദിതബ്ബോ.

സേസമേത്ഥ ഉത്താനം, അനുത്താനത്ഥേ വുത്തവിനിച്ഛയത്താ ന ഉദ്ധടന്തി;
സമുട്ഠാനവിനിച്ഛയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

കങ്ഖാവിതരണീപുരാണടീകാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

കങ്ഖാവിതരണീ-അഭിനവടീകാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

തിലോകതിലകം ബുദ്ധം, വന്ദേ സുദ്ധഗുണാകരം;
കരുണാസീതലീഭൂത-ഹദയം മഹിതോദയം.

തേനാപി ധമ്മരാജേന, ലോകേകാചരിയേന യോ;
പൂജിതോ തഞ്ച സദ്ധമ്മം, വന്ദേ ഗമ്ഭീരമുത്തമം.

മുനിന്ദചന്ദസദ്ധമ്മ-രംസീഹി വിമലേഹി യോ;
ബോധിതോഹം സദാ വന്ദേ, തം സങ്ഘം കുമുദാകരം.

വിനയേ നയഗമ്ഭീരേ, സബ്ബഥാ പാരദസ്സിനാ;
വാദിനാ ദുത്തരാഗാധ-സബ്ബസത്ഥമഹണ്ണവേ.

യാ കതാ **ബുദ്ധഘോസേന,** ഥേരേന ഥിരചേതസാ;
കങ്ഖാവിതരണീ നാമ, മാതികട്ഠകഥാ സുഭാ.

ഥിരാനേകഗുണോഘേന, ഥേരേന വിനയഞ്ഞുനാ;
കല്യാണാചാരയുത്തേന, ധീമതാ മുനിസൂനുനാ;
വിനയട്ഠിതികാമേന, **സുമേധേനാ**ഭിയാചിതോ.

തമഹം വണ്ണയിസ്സാമി, സുവിസുദ്ധമനാകുലം;
സാധവോ തം നിസാമേഥ, സക്കച്ചം മമ ഭാസതോതി.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

സബ്ബകുസലധമ്മപ്പമുഖസ്സ വിപുലോളാരഗുണവിസേസാവഹസ്സ പരമഗമ്ഭീരസ്സ പാതിമോക്ഖസ്സ അത്ഥസംവണ്ണനം കത്തുകാമോയമാചരിയോ പഠമം താവ **"ബുദ്ധം ധമ്മ"**ന്തിആദിനാ രതനത്തയപ്പണാമകരണേന അത്തനോ ചിത്തസന്താനം പുനാതി. വിസുദ്ധചിത്തസന്താനനിസ്സയാ ഹി പഞ്ഞാ തിക്ഖവിസദഭാവപ്പത്തിയാ യഥാധിപ്പേതസംവണ്ണനായ പരിയോസാനഗമനസമത്ഥാ ഹോതീതി . അപിച രതനത്തയപ്പണാമേന വിധുതസബ്ബകിബ്ബിസേ ചിത്തസന്താനേ ഭവന്തരൂപചിതാനിപി അന്തരായികകമ്മാനി പച്ചയവേകല്ലതോ യഥാധിപ്പേതായ അത്ഥസംവണ്ണനായ നാലമന്തരായകരണായാതിപി ആചരിയസ്സ രതനത്തയവന്ദനാ.

തത്ഥ **ബുദ്ധ**സദ്ദസ്സ താവ ''ബുജ്ഝിതാ സച്ചാനീതി ബുദ്ധോ, ബോധേതാ പജായാതി ബുദ്ധോ''തിആദിനാ (മഹാനി॰ ൧൯൨; ചൂളനി॰ പാരായനത്ഥുതിഗാഥാനിദ്ദേസ ൯൭; പടി॰ മ॰ ൧.൧൬൨) നിദ്ദേസനയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അഥ വാ സവാസനായ അഞ്ഞാണനിദ്ദായ അച്ചന്തവിഗമതോ, ബുദ്ധിയാ വാ വികസിതഭാവതോ ബുദ്ധവാതി **ബുദ്ധോ** ജാഗരണവികസനത്ഥവസേന. അഥ വാ കസ്സചിപി ഞേയ്യധമ്മസ്സ അനവബുദ്ധസ്സ അഭാവേന, ഞേയ്യവിസേസസ്സ ച കമ്മഭാവേന അഗ്ഗഹണതോ കമ്മവചനിച്ഛായ അഭാവേന അവഗമനത്ഥവസേനേവ കത്തുനിദ്ദേസോ ലബ്ഭതീതി ബുദ്ധവാതി **ബുദ്ധോ** യഥാ ''ദിക്ഖിതോ ന ദദാതീ''തി. അത്ഥതോ പന പാരമിതാപരിഭാവിതേന സയമ്ഭുഞാണേന സഹവാസനായ വിഗതവിദ്ധസ്തനിരവസേസുപക്കിലേസോ മഹാകരുണാസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണാദിഅപരിമേയ്യഗുണഗണാധാരോവ ഖന്ധസന്താനോ ബുദ്ധോ. യഥാഹ -

> ''ബുദ്ധോതി യോ സോ ഭഗവാ സയമ്ഭൂ അനാചരിയകോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝി, തത്ഥ ച സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തോ, ബലേസു ച വസീഭാവ''ന്തി (മഹാനി॰ ൧൯൨; ചൂളനി॰ പാരായനത്ഥുതിഗാഥാനിദ്ദേസ ൯൭; പടി॰ മ॰ ൧.൧൬൧),

തം ബുദ്ധം.

ധാരേതീതി **ധമ്മോ**. അയഞ്ഹി യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജമാനേ അപായദുക്ഖേ, സംസാരദുക്ഖേ ച അപതമാനേ ധാരേതീതി, തന്നിബ്ബത്തകകിലേസവിദ്ധംസനഞ്ചേത്ഥ ധാരണം. ഏവഞ്ച കത്വാ അരിയമഗ്ഗോ, തസ്സ തദത്ഥസിദ്ധിഹേതുതായ നിബ്ബാനഞ്ചാതി ഉഭയമേവ നിപ്പരിയായതോ ധാരേതി. അരിയഫലഞ്ച പന തംസമുച്ഛിന്നകിലേസപടിപ്പസ്സമ്ഭനേന തദനുകൂലതായ, പരിയത്തിധമ്മോ ച തദധിഗമഹേതുതായാതി ഉഭയമ്പി പരിയായതോ ധാരേതീതി വേദിതബ്ബം, തം ധമ്മം. ച-സദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. തേന യഥാവുത്തം ബുദ്ധം, ഇമഞ്ച ധമ്മം വന്ദിത്വാതി ബുദ്ധരതനേന സഹ വന്ദനകിരിയായ ധമ്മരതനം സമുച്ചിനോതി.

ന കേവലം ഇദം ദ്വയമേവാതി ആഹ **"സങ്ഘഞ്ചാ"**തി. അരിയേന ദിട്ഠിസീലസാമഞ്ഞേന സംഹതോ ഘടിതോതി **സങ്ഘോ,** അട്ഠഅരിയപുഗ്ഗലസമൂഹോ. തേഹി തേഹി വാ മഗ്ഗഫലേഹി കിലേസദരഥാനം സമുച്ഛേദപടിപ്പസ്സമ്ഭനവസേന

സമ്മദേവ ഘാതിതത്താ **സങ്ഘോ,** പോഥുജ്ജനികസങ്ഘസ്സാപി പുബ്ബഭാഗപ്പടിപദായ ഠിതത്താ പുരിമചേതനായ വിയ ദാനേ എത്ഥേവ സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. സോപി ഹി കിഞ്ചാപി അരിയേന ദിട്ഠിസീലസാമഞ്ഞേന അസംഹതോ, നിയ്യാനികപക്ഖിയേന പന പോഥുജ്ജനികേന സംഹതത്താ ദക്ഖിണേയ്യപണിപാതാരഹോ **സങ്ഘോ**യേവാതി, തം സങ്ഘം. **ച**-സദ്ദസ്സത്ഥോ എത്ഥാപി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

കിംവിസിട്ഠം ബുദ്ധം, ധമ്മം, സങ്ഘഞ്ചാതി ആഹ **"വന്ദനാമാനപൂജാസക്കാരഭാജന"**ന്തി. ഇദഞ്ച വിസേസനം പച്ചേകം യോജേതബ്ബം "വന്ദനാമാനപൂജാസക്കാരഭാജനം. ബുദ്ധം...പേ॰... വന്ദനാമാനപൂജാസക്കാരഭാജനം സങ്ഘഞ്ചാ"തി. തത്ഥ സദേവകേന ലോകേന അരഹതാദീഹി ഗുണേഹി സേട്ഠഭാവേന കരിയമാനോ പണാമോ **വന്ദനാ,** സമ്മാനോ **മാനോ,** ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി ഉപഹാരോ **പൂജാ,** അഭിസങ്ഖതപച്ചയദാനം **സക്കാരോ,** വന്ദനാ ച മാനോ ച പൂജാ ച സക്കാരോ ച **വന്ദനാമാനപൂജാസക്കാരാ,** തേസം മഹപ്ഫലഭാവകരണേന ഭാജനത്താ ആധാരത്താ **വന്ദനാമാനപൂജാസക്കാരഭാജനം**. ഇമിനാ രതനത്തയസ്സ അരഹതാദീഹി ഗുണേഹി അസമഭാവം ദസ്സേതി. തന്ദസ്സനമ്പി തക്കതസ്സ നിപച്ചകാരസ്സ സസന്താനപവനാദിവസേന യഥാധിപ്പേതായ അത്ഥസംവണ്ണനായ നിപ്ഫാദനസമത്ഥഭാവദീപനത്ഥന്തി വേദിതബ്ബം.

വിപ്പസന്നേന ചേതസാ വന്ദിത്വാതി അരഹതാദിഅനേകപ്പകാരഗുണവിസേസാനുസ്സരണവസേന വിവിധേന, വിസേസേന വാ പസന്നേന മനസാ സദ്ധിം കായവാചാഹി കരണഭൂതാഹി അഭിവന്ദിയാതി അത്ഥോ, തീഹി ദ്വാരേഹി നമസ്സിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. തിവിധാ ചായം വന്ദനാ കായവചീമനോവന്ദനാനം വസേന. തത്ഥ ബുദ്ധാദിഗുണാരമ്മണാ കാമാവചരകുസലകിരിയാനം അഞ്ഞതരചേതനാ കായവചീവിഞ്ഞത്തിയോ സമുട്ഠാപേത്വാ കായവചീദ്വാരവസേന ഉപ്പന്നാ **കായവചീവന്ദനാ**തി വുച്ചതി, ഉഭയവിഞ്ഞത്തിയോ പന അസമുട്ഠാപേത്വാ മനോദ്വാരവസേന ഉപ്പന്നാ **മനോവന്ദനാ**തി. ഇമസ്സ പദസ്സ "വണ്ണനം വണ്ണയിസ്സാമീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

ഏവം രതനത്തയസ്സ പണാമം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അത്തനോ നിസ്സയഭൂതാനം അട്ഠകഥാചരിയാനഞ്ച പണാമം ദസ്സേന്തോ **"ഥേരവംസപ്പദീപാന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ കതഞ്ജലീ പുബ്ബാചരിയസീഹാനം നമോ കത്വാതി സമ്ബന്ധോ. കതോ അഞ്ജലി കരപുടോ ഏതേനാതി **കതഞ്ജലീ**. ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥഞ്ഹേത്ഥ ദീഘോ , കതഞ്ജലീ ഹുത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **പുബ്ബാചരിയാ** പോരാണട്ഠകഥാകാരാ തമ്ബപണ്ണിയാ മഹാഥേരാ, തേ ഏവ പരിസ്സയസഹനതോ, പടിപക്ഖഭൂതകിലേസഹനനതോ, പരവാദിമിഗേഹി അപധംസനീയതോ ച സീഹസദിസത്താ **സീഹാ**തി **പുബ്ബാചരിയസീഹാ,** തേസം പുബ്ബാചരിയസീഹാനം. കീദിസാ തേ പുബ്ബാചരിയസീഹാ, യേസം തയാ നമോ കരീയതീതി ആഹ **"ഥേരവംസപ്പദീപാന"**ന്തിആദി. തത്ഥ **ഥേരവംസപ്പദീപാന**ന്തി ഥിരേഹി സീലക്ഖന്ധാദീഹി സമന്നാഗതാതി **ഥേരാ,** മഹാകസ്സപാദയോ, തേസം വംസോ അന്വയോതി **ഥേരവംസോ**. ഏതേന ഭിന്നലദ്ധികാനം സത്തരസഭേദാനം മഹാസങ്ഘികാദീനം വംസം പടിക്ഖിപതി, ഥേരവംസപരിയാപന്നാ ഹുത്വാ പന ആഗമാധിഗമസമ്പന്നത്താ പഞ്ഞാപജ്ജോതേന തസ്സ ഥേരവംസസ്സ ദീപനതോ **ഥേരവംസപ്പദീപാ,** പുബ്ബാചരിയസീഹാ, തേസം ഥേരവംസപ്പദീപാനം. അസംഹീരത്താ **ഥിരാനം**. **വിനയക്കമേ**തി ആരമ്ഭാനുരൂപവചനമേതം, തേ പന സുത്താഭിധമ്മേസുപി ഥിരാ ഏവ.

ഏവം അട്ഠകഥാചരിയാനമ്പി പണാമം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സംവണ്ണേതബ്ബധമ്മവിസേസസ്സ അഭിധാനാനിസംസം, ദേസകസമ്പത്തിയോ ച ദസ്സേന്തോ **"പാമോക്ഖ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ മഹേസിനാ യം പാതിമോക്ഖം പകാസിതന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **മഹേസിനാ**തി മഹന്തേ സീലാദികേ പഞ്ച ധമ്മക്ഖന്ധേ ഏസീ ഗവേസീതി **മഹേസി**. മഹന്തേഹി ഏസിതോതി വാ പുഥുജ്ജനസേഖാസേഖഇസീഹി വിസിട്ഠത്താ മഹന്തോ ഇസീതി വാ **മഹേസി,** സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, തേന മഹേസിനാ. **പാതിമോക്ഖ**ന്തി സത്താപത്തിക്ഖന്ധസംവരഭൂതം സിക്ഖാപദസീലം, തദ്ദീപനതോ

ഉഭതോവിഭങ്ഗസുത്തസങ്ഖാതം ഗന്ഥപാതിമോക്ഖമേവ വാ. കിമ്ഭൂതന്തി ആഹ **"പാമോക്ഖ"**ന്തിആദി. പമുഖേ സാധൂതി പമോക്ഖം, പമോക്ഖമേവ **പാമോക്ഖം,** വജ്ജപടിപക്ഖത്താ അനവജ്ജാനം സമാധിപഞ്ഞാസങ്ഖാതാനം പരിത്തമഹഗ്ഗതലോകുത്തരാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ആദി പതിട്ഠാഭൂതന്തി അത്ഥോ. "സീലേ പതിട്ഠായ നരോ സപഞ്ഞോ, ചിത്തം പഞ്ഞഞ്ച ഭാവയ"ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൨൩, ൧൯൨; പേടകോ॰ ൨൨; മി॰ പ॰ ൨.൧.൯) ഹി വുത്തം. മുഖമിവാതി **മുഖം,** ദ്വാരം. യഥാ ഹി സത്താനം ഖജ്ജഭോജ്ജലേയ്യപേയ്യവസേന ചതുബ്ബിധോപി ആഹാരോ മുഖേന പവിസിത്വാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനി ഫരതി, ഏവം യോഗിനോപി ചാതുഭൂമകകുസലം സീലമുഖേന പവിസിത്വാ അത്ഥസിദ്ധിം സമ്പാദേതി. തേന വുത്തം "മുഖമിവാതി മുഖ"ന്തി. അഥ വാ **മുഖം** ദ്വാരം **മോക്ഖപ്പവേസായ** നിബ്ബാനസച്ഛികിരിയായാതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹി -

"അവിപ്പടിസാരത്ഥാനി ഖോ, ആനന്ദ, കുസലാനി സീലാനീ"തി (അം॰ നി॰ ൧൧.൧).

തഥാ -

"അവിപ്പടിസാരോ പാമോജ്ജത്ഥായ, പാമോജ്ജം പീതത്ഥായ, പീതി പസ്സദ്ധത്ഥായ, പസ്സദ്ധി സുഖത്ഥായ, സുഖം സമാധത്ഥായ, സമാധി യഥാഭൂതഞാണദസ്സനത്ഥായ, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം നിബ്ബിദത്ഥായ, നിബ്ബിദാ വിരാഗത്ഥായ, വിരാഗോ വിമുത്തത്ഥായ, വിമുത്തി വിമുത്തിഞാണദസ്സനത്ഥായ, വിമുത്തിഞാണദസ്സനം അനുപാദാപരിനിബ്ബാനത്ഥായാ"തി (പരി॰ ൩൬൬) ച.

ഏവം സംവണ്ണേതബ്ബധമ്മസ്സ അഭിധാനാദിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സംവണ്ണനായ നിമിത്തം ദസ്സേതും **"സൂരതേനാ"**തിആദിനാ ചതുത്ഥഗാഥമാഹ. തത്ഥ **സൂരതേനാ**തി സോഭനേ രതോതി സൂരതോ ഉ-കാരസ്സ ദീഘം കത്വാ, തേന സൂരതേന, സോഭനേ കായികവാചസികകമ്മേ രതേനാതി അത്ഥോ, വിനീതേനാതി വുത്തം ഹോതി. **നിവാതേനാ**തി നീചവുത്തിനാ. **സുചിസല്ലേഖവുത്തിനാ**തി സുചിഭൂതാ കിലേസസല്ലിഖനസമത്ഥാ വുത്തി പടിപത്തി ഏതസ്സാതി സുചിസല്ലേഖവുത്തി, തേന സുചിസല്ലേഖവുത്തിനാ, പരിസുദ്ധായ അപ്പിച്ഛവുത്തിയാ സമന്നാഗതേനാതി അത്ഥോ. **വിനയാചാരയുത്തേനാ**തി വാരിത്തചാരിത്തസീലസമ്പന്നേന. അഥ വാ **വിനയോ**തി ചേത്ഥ പാതിമോക്ഖസംവരാദിഭേദോ സംവരവിനയോ. **ആചാരോ**തി ആചാരഗോചരനിദ്ദേസേ ആഗതസമണസാരുപ്പാചാരോ . **സോണത്ഥേരേനാ**തി ഏത്ഥ **സോണോ**തി തസ്സ നാമം. ഥിരേഹി സീലക്ഖന്ധാദീഹി സമന്നാഗതത്താ **ഥേരോ. യാചിതോ**തി അഭിയാചിതോ. ഥേരോ ഹി പാതിമോക്ഖസ്സ ഗമ്ഭീരതായ ദുരവഗാഹതം, ആചരിയസ്സ ച തംസംവണ്ണനായ സാമത്ഥിയം ഞത്വാ "പാതിമോക്ഖസ്സ തയാ അത്ഥസംവണ്ണനാ കാതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി സാസനസ്സ സുചിരട്ഠിതികതാ ഹോതീ"തി സാനിസംസഗാരവേന യാചനം അകാസി. തദസ്സ യാചനം അത്തനോ സംവണ്ണനായ നിദാനഭൂതം ദസ്സേന്തോ **"യാചിതോ"**തി ആഹ.

ഏത്ഥ ച "സൂരതേനാ"തി ഇമിനാസ്സ സോരച്ചം വുച്ചതി. "നിവാതേനാ"തി ഇമിനാ നീചമനതാ നിവാതവുത്തിതാ, യായ നിവാതവുത്തിതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ നിഹതമാനോ, നിഹതദപ്പോ, പാദപുഞ്ഛനചോളകസമോ, ഭിന്നവിസാണൂസഭസമോ, ഉദ്ധടദാഠസപ്പസമോ ച ഹുത്വാ സണ്ഹോ സഖിലോ സുഖസമ്ഭാസോ ഹോതി. "സുചിസല്ലേഖവുത്തിനാ"തി ഇമിനാ ഇന്ദ്രിയസംവരപച്ചയസന്നിസ്സിതആജീവപാരിസുദ്ധിസീലം. "വിനയാചാരയുത്തേനാ"തി ഇമിനാ പാതിമോക്ഖസംവരസീലം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവമനേകഗുണേഹി തസ്സ അഭിത്ഥവനം യഥാവുത്തഗുണസമന്നാഗതസ്സ സബ്രഹ്മചാരിനോ അജ്ഝേസനം ന സക്കാ പടിബാഹിതുന്തി പരമഗമ്ഭീരസ്സാപി പാതിമോക്ഖസ്സ അത്ഥസംവണ്ണനായം പവത്താതി ദസ്സനത്ഥം. കിഞ്ച - താദിസസ്സ അജ്ഝേസനം നിസ്സായ കരിയമാനാ അത്ഥസംവണ്ണനാ തസ്സ അജ്ഝേസനാധിപച്ചേന, മമഞ്ച ഉസ്സാഹസമ്പത്തിയാ ന ചിരേന പരിയോസാനം ഗച്ഛതീതി കതന്തി വേദിതബ്ബം.

ഏവം സംവണ്ണനായ നിമിത്തം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തസ്സവനേ സോതുജനസ്സാദരം ജനേതും തപ്പയോജനകരണപ്പകാരനിസ്സയാഭിധാനാദിം ദസ്സേന്തോ **"തത്ഥാ"**തിആദിഗാഥാദ്വയമാഹ. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി "യം മഹേസിനാ പാതിമോക്ഖം പകാസിത"ന്തി വുത്തം, തസ്മിം പാതിമോക്ഖേ. **സഞ്ജാതകങ്ഖാന**ന്തി പദപദത്ഥവിനിച്ഛയവസേന സഞ്ജാതകങ്ഖാനം, സമുപ്പന്നസംസയാനന്തി അത്ഥോ. **കങ്ഖാവിതരണത്ഥായാ**തി യഥാവുത്തസംസയസ്സ അതിക്കമനത്ഥായ. **തസ്സാ**തി പാതിമോക്ഖസ്സ. വണ്ണീയതി അത്ഥോ കഥീയതി ഏതായാതി **വണ്ണനാ,** അട്ഠകഥാ, തം വണ്ണനം. ഇമസ്സ ച "വണ്ണയിസ്സാമീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. കിംഭൂതന്തി ആഹ **"പരിപുണ്ണവിനിച്ഛയ"**ന്തിആദി. **പരിപുണ്ണവിനിച്ഛയ**ന്തി ഖന്ധകപരിവാരപദഭാജനാദിവസേന അസാധാരണവിനിച്ഛയസ്സ ച നിദാനാദിവസേന സത്തരസപ്പഭേദസ്സ ച സബ്ബസിക്ഖാപദസാധാരണവിനിച്ഛയസ്സ പകാസനതോ സമ്പുണ്ണവിനിച്ഛയം.

മഹാവിഹാരവാസീനന്തി മഹാമേഘവനുയ്യാനഭൂമിഭാഗേ പതിട്ഠിതോ വിഹാരോ **മഹാവിഹാരോ,** യോ സത്ഥുനോ മഹാബോധിനാ വിഭൂസിതോ, തത്ഥ വസന്തി സീലേനാതി **മഹാവിഹാരവാസിനോ,** തേസം മഹാവിഹാരവാസീനം . **വാചനാമഗ്ഗനിസ്സിത**ന്തി കഥാമഗ്ഗനിസ്സിതം, അട്ഠകഥാനിസ്സിതന്തി അത്ഥോ, മഹാവിഹാരവാസീനം സീഹളട്ഠകഥാനയം ഇധ നിസ്സായാതി വുത്തം ഹോതി. **വണ്ണയിസ്സാമീ**തി പവത്തയിസ്സാമി. **നാമേനാ**തി അത്തനോ ഗുണനാമേന. കങ്ഖാവിതരന്തി ഏതായാതി **കങ്ഖാവിതരണീ,** തം കങ്ഖാവിതരണിം. **സുഭ**ന്തി അത്ഥബ്യഞ്ജനസമ്പന്നത്താ സുന്ദരം, സദ്ദലക്ഖണസുഭതോ, വിനിച്ഛയസുഭതോ, വിഞ്ഞേയ്യസുഭതോ ച സുഭം പരിസുദ്ധം. ഏത്ഥ ച "കങ്ഖാവിതരണത്ഥായാ"തി ഇമിനാ പയോജനം ദസ്സേതി, പുരിപുണ്ണവിനിച്ഛയ"ന്തി ഇമിനാ സംവണ്ണനാപ്പകാരം, "മഹാവിഹാരവാസീനം വാചനാമഗ്ഗനിസ്സിത"ന്തി ഇമിനാ സംവണ്ണനായ നിസ്സയവിസുദ്ധിം നികായന്തരലദ്ധിസങ്കരദോസവിവജ്ജനതോ, "വണ്ണയിസ്സാമീ"തി ഇമിനാ അത്തനോ അജ്ഝാസയം ദസ്സേതീതി ദട്ഠബ്ബം. **"വത്തയിസ്സാമീ"**തിപി പാഠോ.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിദാനവണ്ണനാ

ഏവം രതനത്തയപണാമാദിസഹിതം സഞ്ഞാദികം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി "പാതിമോക്ഖസ്സ വണ്ണനം വണ്ണയിസ്സാമീ"തി വുത്തത്താ പാതിമോക്ഖം താവ വചനത്ഥതോ, സരൂപഭേദതോ, ഗന്ഥഭേദതോ, ഉദ്ദേസവിഭാഗതോ, ഉദ്ദേസപരിച്ഛേദതോ ച വവത്ഥപേത്വാ തദുദ്ദേസക്കമേനായം വണ്ണനാ ഭവിസ്സതീതി ദസ്സേതും **"തത്ഥ പാതിമോക്ഖ"**ന്തിആദി ആരദ്ധം.

തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഗാഥാപദേ. **പഅതിമോക്ഖ**ന്തി പകാരതോ അതിവിയ സീലേസു മുഖഭൂതം. **അതിപമോക്ഖ**ന്തി തമേവ പദം ഉപസഗ്ഗബ്യത്തയേന വദതി. അഥ വാ **പ അതി മോക്ഖ**ന്തി പദച്ഛേദോ, തസ്സ ഉപസഗ്ഗബ്യത്തയേനത്ഥമാഹ **"അതിപമോക്ഖ"**ന്തി. ഏവം പഭേദതോ പദവണ്ണനം കത്വാ സദ്ദത്ഥതോ വദതി **"അതിസേട്ഠം അതിഉത്തമന്തി അത്ഥോ"**തി. ഏത്ഥ ച സീലപാതിമോക്ഖം സബ്ബഗുണാനം മൂലഭാവതോ സേട്ഠം, ഗന്ഥപാതിമോക്ഖം പന സേട്ഠഗുണസഹചരണതോ സേട്ഠന്തി വേദിതബ്ബം. **ഉത്തമ**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ഇതീ**തി ഏവം. ഇമിനാ യഥാവുത്തവചനത്ഥം നിദസ്സേതി. നിദസ്സനത്ഥോ ഹി അയം **ഇതി**-സദ്ദോ "സബ്ബമത്ഥീതി ഖോ, കച്ചാന, അയമേകോ അന്തോ, സബ്ബം നത്ഥീതി ഖോ, കച്ചാന, അയം ദുതിയോ അന്തോ"തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൨.൧൫; ൩.൯൦) വിയ. **ഇമിനാ**തി ആസന്നപച്ചക്ഖവചനം ഇതി-സദ്ദേന അനന്തരനിദസ്സിതസ്സ, പടിഗ്ഗാഹകേഹി ച സോതവിഞ്ഞാണാദിവീഥിയാ പടിപന്നസ്സ വചനത്ഥസ്സ വചനതോ. അഥ വാ **ഇമിനാ**തി ആസന്നപച്ചക്ഖഭാവകരണവചനം യഥാവുത്തസ്സ വചനത്ഥസ്സ അഭിമുഖീകരണതോ. **വചനത്ഥേനാ**തി "അതിസേട്ഠ"ന്തി സദ്ദത്ഥേന. **ഏകവിധമ്പീ**തി ഏകകോട്ഠാസമ്പി.

സീലഗന്ഥഭേദതോ ദുവിധം ഹോതീതി പുന സീലഗന്ഥസങ്ഖാതേന പഭേദേന ദുവിധം ഹോതി, സീലപാതിമോക്ഖം, ഗന്ഥപാതിമോക്ഖഞ്ചാതി ദുവിധം ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഇദാനി തദുഭയസ്സാപി സുത്തേ ആഗതഭാവം ദസ്സേതും **"തഥാ ഹീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ പാതി രക്ഖതീതി **പാതി,** തം മോക്ഖേതി മോചേതി ആപായികാദീഹി ദുക്ഖേഹീതി **പാതിമോക്ഖം,** സംവരണം **സംവരോ,** കായവാചാഹി അവീതിക്കമോ, പാതിമോക്ഖമേവ സംവരോ **പാതിമോക്ഖസംവരോ,** പാതിമോക്ഖസംവരേന സംവുതോ സമന്നാഗതോ **പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ. വിഹരതീ**തി വത്തതി.

ആദിമേതന്തി എതം സിക്ഖാപദസീലം പുബ്ബുപ്പത്തിഅത്ഥേന ആദി. വുത്തമ്പി ചേതം -

"തസ്മാതിഹ ത്വം, ഉത്തിയ, ആദിമേവ വിസോധേഹി കുസലേസു ധമ്മേസു. കോ ചാദി കുസലാനം ധമ്മാനം? സീലഞ്ച സുവിസുദ്ധം, ദിട്ഠി ച ഉജുകാ"തി (സം॰ നി॰ ൫.൩൮൧).

യഥാ ഹി നഗരവഡ്ഢകീ നഗരം മാപേതുകാമോ പഠമം നഗരട്ഠാനം സോധേതി, തതോ അപരഭാഗേ വീഥിചതുക്കസിങ്ഘാടകാദിപരിച്ഛേദേന വിഭജിത്വാ നഗരം മാപേതി, യഥാ വാ പന രജകോ പഠമം തീഹി ഖാരേഹി വത്ഥം ധോവിത്വാ പരിസുദ്ധേ വത്ഥേ യദിച്ഛകം രങ്ഗജാതം ഉപനേതി, യഥാ വാ പന ഛേകോ ചിത്തകാരോ രൂപം ലിഖിതുകാമോ ആദിതോവ ഭിത്തിപരികമ്മം കരോതി, തതോ അപരഭാഗേ രൂപം സമുട്ഠാപേതി, എവമേവ യോഗാവചരോ ആദിതോവ സീലം വിസോധേത്വാ അപരഭാഗേ സമഥവിപസ്സനാദയോ ധമ്മേ സച്ഛികരോതി. തസ്മാ സീലം **"ആദീ"**തി വുത്തം. **"മുഖമേത"**ന്തിആദീനി വുത്തത്ഥാനേവ. **ആദി**സദ്ദേന "പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ"തിആദിപാളിം (ദീ॰ നി॰ ൨.൯൦; ധ॰ പ॰ ൧൮൫) സങ്ഗണ്ഹാതി.

സീലന്തി ചാരിത്തവാരിത്തവസേന ദുവിധം വിനയപിടകപരിയാപന്നം സിക്ഖാപദസീലം, ധമ്മതോ പന സീലം നാമ പാണാതിപാതാദീഹി വാ വിരമന്തസ്സ, വത്തപടിപത്തിം വാ പൂരേന്തസ്സ ചേതനാദയോ ധമ്മാ വേദിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം **പടിസമ്ഭിദായം** "കിം സീലന്തി ചേതനാ സീലം ചേതസികം സീലം സംവരോ സീലം അവീതിക്കമോ സീല"ന്തി (പടി॰ മ॰ ൧.൩൯) **"ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സ പാതിമോക്ഖാനീ"**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖവസേന ഉഭയാനി പാതിമോക്ഖാനി, ദ്വേ മാതികാതി അത്ഥോ. **അസ്സാതി** ഭിക്ഖുനോവാദകസ്സ . **വിത്ഥാരേനാതി** ഉഭതോവിഭങ്ഗേന സദ്ധിം. **സ്വാഗതാനീതി** സുട്ഠു ആഗതാനി. **ആദി**സദ്ദേന "പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാ"തിആദിപാളിം (മഹാവ॰ ൧൩൩) സങ്ഗണ്ഹാതി. **തത്ഥാതി** തേസു സീലഗന്ഥപാതിമോക്ഖേസു. **യോതി** അനിയമനിദ്ദേസോ, യോ കോചി പുഗ്ഗലോ. **നന്തി** വിനയപരിയാപന്നസീലം. **രക്ഖതീതി** സമാദിയിത്വാ അവികോപേന്തോ പാലേതി. **തം** "പാതീ"തി ലദ്ധനാമം പാതിമോക്ഖസീലേ ഠിതം. **മോചേതീതി** സഹകാരികാരണഭാവതോ മോക്ഖേതി. അപായേ ജാതം **ആപായികം,** ദുക്ഖം, തം ആദി യേസം താനി **ആപായികാദീനി. ആദി**സദ്ദേന തദഞ്ഞം സബ്ബം സംസാരദുക്ഖം സങ്ഗണ്ഹാതി. **അത്താനുവാദാദീഹീതി** അത്താനം അനുവാദോ **അത്താനുവാദോ,** സോ ആദി യേസം താനി **അത്താനുവാദാദീനി,** തേഹി അത്താനുവാദാദീഹി. **ആദി**സദ്ദേന പരാനുവാദദണ്ഡദുഗ്ഗതിഭയാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **തസ്സ പാതിമോക്ഖസ്സ ജോതകത്താതി** തസ്സ സീലപാതിമോക്ഖസ്സ ദീപനത്താ. **ആദിമ്ഹി പന വുത്തോ വചനത്ഥോതി** "അതിസേട്ഠ"ന്തിആദിനാ ആദിമ്ഹി വുത്തോ വചനത്ഥോ. **ഉഭിന്നമ്പി സാധാരണോ ഹോതി** സീലപാതിമോക്ഖം സബ്ബഗുണാനം മൂലഭാവതോ സേട്ഠം, ഗന്ഥപാതിമോക്ഖം സേട്ഠഗുണസഹചരണതോ സേട്ഠന്തി.

തത്ഥാതി തേസു സീലപാതിമോക്ഖഗന്ഥപാതിമോക്ഖേസു. **"അയം വണ്ണനാ"**തി വക്ഖമാനവണ്ണനമാഹ. ഗന്ഥപാതിമോക്ഖസ്സ താവ യുജ്ജതു, കഥം സീലപാതിമോക്ഖസ്സ യുജ്ജതീതി ആഹ **"ഗന്ഥേ ഹീ"**തിആദി. **ഹീതി** കാരണത്ഥേ നിപാതോ. **തസ്സാതി** ഗന്ഥസ്സ. **അത്ഥോതി** സീലം. **വണ്ണിതോവ ഹോതീതി** ഗന്ഥവണ്ണനാമുഖേന അത്ഥസ്സേവ വണ്ണനതോ.

ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മാ ഗന്ഥേ വണ്ണിതേ തദവിനാഭാവതോ തസ്സത്ഥോ വണ്ണിതോ ഹോതി, തസ്മാ സീലപാതിമോക്ഖസ്സപി യുജ്ജതീതി.

ഏവം സരൂപഭേദതോ വവത്ഥപേത്വാ ഇദാനി ഗന്ഥഭേദതോ വവത്ഥപേതും **"തം പനേത"**ന്തിആദിമാഹ. **തത്ഥാ**തി തേസു ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖേസു ദ്വീസു. ഉദ്ദേസാ പരിച്ഛിജ്ജന്തി യേഹി വക്ഖമാനവചനപ്പബന്ധേഹി, തേ **ഉദ്ദേസപരിച്ഛേദാ,** തേഹി. **വവത്ഥിത**ന്തി അസങ്കരതോ ഠിതം.

ഏവം ഗന്ഥഭേദതോ വവത്ഥപേത്വാ ഇദാനി ഉദ്ദേസവിഭാഗതോ വവത്ഥപേതും **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. ഉദ്ദിസീയതി സരൂപേന കഥീയതി ഏത്ഥ, ഏതേനാതി വാ **ഉദ്ദേസോ,** നിദാനസ്സ ഉദ്ദേസോതി **നിദാനുദ്ദേസോ**. ഏവം സേസേസുപി. വിത്ഥാരോവ ഉദ്ദേസോ **വിത്ഥാരുദ്ദേസോ**.

ഇദാനി നിദാനുദ്ദേസാദീനം പരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം **"തത്ഥ നിദാനുദ്ദേസോ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തേസു പഞ്ചസു ഉദ്ദേസേസു. നിദാനുദ്ദേസോ ഉദ്ദിട്ഠോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. യം പനേത്ഥ നിദാനുദ്ദേസപരിച്ഛേദം ദസ്സേന്തേന "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ...പേ॰... ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീ"തി ഇധാഗതനിദാനപാളിം ദസ്സേത്വാ തദനന്തരം ഉദ്ദേസകാലേ വത്തബ്ബസ്സാപി "ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാന"ന്തി ഇമസ്സ പാഠസ്സ യോജനം അകത്വാ "തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ"തിആദിനാ അനുസാവനാദികമേവ യോജേത്വാ ദസ്സിതം, തം പന അപരിപുണ്ണനിദാനപാളിദസ്സനപുബ്ബകനിദാനുദ്ദേസപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം, ഖുദ്ദകപേയ്യാലവസേന വാ പാകടത്താ തസ്സ അയോജനം കതന്തി വേദിതബ്ബം, ഉദ്ദേസകാലേ പന യോജേത്വാവ വത്തബ്ബം. വക്ഖതി ഹി "തം പനേതം പാരാജികാദീനം അവസാനേ ദിസ്സതി, ന നിദാനാവസാനേ. കിഞ്ചാപി ന ദിസ്സതി, അഥ ഖോ ഉദ്ദേസകാലേ 'ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീ'തി വത്വാ 'ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാനം, തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ'തിആദിനാ നയേന വത്തബ്ബമേവാ"തിആദി. **അവസേസേ സുതേന സാവിതേ**തി അവസിട്ഠം പാരാജികുദ്ദേസാദിചതുക്കം "സുതാ ഖോ പനായസ്മന്തേഹി ചത്താരോ പാരാജികാ ധമ്മാ...പേ॰... അവിവദമാനേഹി സിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി ഏവം സുതവസേന സാവിതേ.

ഏതേനേവ നയേന സേസാ തയോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപരിച്ഛേദാ വേദിതബ്ബാതി ദസ്സേതും **"പാരാജികുദ്ദേസാദീന"**ന്തിആദിമാഹ. പാരാജികുദ്ദേസാദീനം പരിച്ഛേദാ യോജേതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **നിദാനസ്സ ആദിതോ പട്ഠായ പാരാജികാദീനി ഓസാപേത്വാ**തി നിദാനം, പാരാജികഞ്ച, തദുഭയം സങ്ഘാദിസേസഞ്ച, തംതികം അനിയതഞ്ചാതി ഏവം യഥാക്കമം ഉദ്ദിസിത്വാ പാരാജികാദീനി പരിയോസാപേത്വാ. **യോജേതബ്ബാ**തി "അവസേസേ സുതേന സാവിതേ ഉദ്ദിട്ഠോ ഹോതി പാരാജികുദ്ദേസോ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബാ. **അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബന്തി വചനതോ**തി ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ -

> "പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം പഠമോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ. നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ ചത്താരി പാരാജികാനി ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം ദുതിയോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ"തിആദീസു (മഹാവ॰ ൧൫൦) -

ഏവം വുത്തത്താ. **യസ്മിം വിപ്പകതേ**തി യസ്മിം ഉദ്ദേസേ അപരിയോസിതേ. **അന്തരായോ ഉപ്പജ്ജതീ**തി ദസസു അന്തരായേസു യോ കോചി അന്തരായോ ഉപ്പജ്ജതി . ദസ അന്തരായാ നാമ - രാജന്തരായോ, ചോരന്തരായോ, അഗ്യന്തരായോ, ഉദകന്തരായോ, മനുസ്സന്തരായോ, അമനുസ്സന്തരായോ, വാളന്തരായോ, സരീസപന്തരായോ, ജീവിതന്തരായോ, ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോതി. തത്ഥ സചേ ഭിക്ഖൂസു "ഉപോസഥം കരിസ്സാമാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൫൦) നിസിന്നേസു രാജാ ആഗച്ഛതി, അയം **രാജന്തരായോ**. ചോരാ ആഗച്ഛന്തി, അയം **ചോരന്തരായോ**. ദവദാഹോ വാ ആഗച്ഛതി, ആവാസേ വാ അഗ്ഗി ഉട്ഠഹതി, അയം **അഗ്യന്തരായോ**. മേഘോ വാ ഉട്ഠഹതി, ഓഘോ

വാ ആഗച്ഛതി, അയം **ഉദകന്തരായോ**. ബഹൂ മനുസ്സാ ആഗച്ഛന്തി, അയം **മനുസ്സന്തരായോ**. ഭിക്ഖും യക്ഖോ ഗണ്ഹാതി, അയം **അമനുസ്സന്തരായോ**. ബ്യഗ്ഘാദയോ ചണ്ഡമിഗാ ആഗച്ഛന്തി, അയം **വാളന്തരായോ**. ഭിക്ഖും സപ്പാദയോ ഡംസന്തി, അയം **സരീസപന്തരായോ**. ഭിക്ഖു ഗിലാനോ വാ ഹോതി, കാലം വാ കരോതി, വേരിനോ വാ തം മാരേതുകാമാ ഗണ്ഹന്തി, അയം **ജീവിതന്തരായോ**. മനുസ്സാ **ഏകം** വാ ബഹൂ വാ ഭിക്ഖൂ ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേതുകാമാ ഗണ്ഹന്തി, അയം **ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോ**. ഇതി യം വുത്തം "അന്തരായോ ഉപ്പജ്ജതീതി ദസസു അന്തരായേസു യോ കോചി അന്തരായോ ഉപ്പജ്ജതീ"തി, തസ്സത്ഥോ പകാസിതോ ഹോതീതി.

തേന സദ്ധിന്തി വിപ്പകതുദ്ദേസേന സദ്ധിം. **അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം** ഉദ്ദിട്ഠഉദ്ദേസാപേക്ഖത്താ അവസേസവചനസ്സ. യഥാഹ "നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ"തിആദി (മഹാവ॰ ൧൩൩). തേനാഹ **"നിദാനുദ്ദേസേ പനാ"**തിആദി. **സുതേന സാവേതബ്ബം നാമ നത്ഥി** ഉപോസഥസ്സ അന്തരായോവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **അനിയതുദ്ദേസോ പരിഹായതീ**തി ഭിക്ഖുനീനം അനിയതസിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ അഭാവതോ. തദഭാവോ ച "ഇദമേവ ലക്ഖണം തത്ഥാപി അനുഗത"ന്തി കത്വാതി വേദിതബ്ബം. **സേസ**ന്തി അവസേസുദ്ദേസപരിച്ഛേദദസ്സനം. ഏതേസം ദ്വിന്നം പാതിമോക്ഖാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **താവാ**തി പഠമം. **ഇദ**ന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബം ബുദ്ധിയം വിപരിവത്തമാനം സാമഞ്ഞേന ദസ്സേതി, ഇദം അക്ഖരപദനിയമിതഗന്ഥിതം വചനം **വുച്ചതി** കഥീയതീതി അത്ഥോ. കിം തന്തി ആഹ, **"സുണാതു മേതിആദീന"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **സുണാതു മേതിആദീന**ന്തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ അജ്ജുപോസഥോ"തിആദീനം ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേ ആഗതാനം സുത്തപദാനം. **അത്ഥനിച്ഛയ**ന്തി അഭിധേയ്യത്ഥസ്സ ചേവ അധിപ്പായത്ഥസ്സ ച നിച്ഛയനം, വവത്ഥാപനന്തി അത്ഥോ. ഇമായ ഹി അട്ഠകഥായ തേസം അഭിധേയ്യത്ഥോ ചേവ അധിപ്പായത്ഥോ ച അനേകധാ വവത്ഥാപീയതി. അഥ വാ നിച്ഛിനോതി **നിച്ഛയോ**. ഗണ്ഠിട്ഠാനേസു ഖീലമദ്ദനാകാരേന പവത്താ വിമതിച്ഛേദകഥാ, അത്ഥോ ച നിച്ഛയോ ച **അത്ഥനിച്ഛയോ,** തം അത്ഥനിച്ഛയം, മയാ വുച്ചമാനം അത്ഥഞ്ച വിനിച്ഛയഞ്ചാതി വുത്തം ഹോതി. **സീലസമ്പന്നാ**തി സമന്തതോ പന്നം പത്തം പുണ്ണന്തി **സമ്പന്നം,** സീലം സമ്പന്നമേതേസന്തി **സീലസമ്പന്നാ,** പരിപുണ്ണസീലാതി അത്ഥോ. അഥ വാ സമ്മദേവ പന്നാ ഗതാ ഉപാഗതാതി **സമ്പന്നാ,** സീലേന സമ്പന്നാ **സീലസമ്പന്നാ,** പാതിമോക്ഖസംവരേന ഉപേതാതി അത്ഥോ. അധിസീലഅധിചിത്തഅധിപഞ്ഞാസങ്ഖാതാ തിസ്സോപി സിക്ഖിതബ്ബട്ഠേന **സിക്ഖാ, തം** കാമേന്തീതി **സിക്ഖാകാമാ. സുണന്തു മേ**തി തേ സബ്ബേപി ഭിക്ഖവോ മമ സന്തികാ നിസാമേന്തു. ഇമിനാ അത്തനോ സംവണ്ണനായ സക്കച്ചം സവനേ നിയോജേതി. സക്കച്ചസവനപടിബദ്ധാ ഹി സബ്ബാപി സാസനസമ്പത്തീതി. ഏത്ഥ ച സീലസമ്പന്നാനം സിക്ഖാകാമാനംയേവ ഭിക്ഖൂനം ഗഹണം തദഞ്ഞേസം ഇമിസ്സാ സംവണ്ണനായ അഭാജനഭാവതോ. ന ഹി തേ വിനയം സോതബ്ബം, പടിപജ്ജിതബ്ബഞ്ച മഞ്ഞിസ്സന്തി.

ഏത്ഥാതി ഏതസ്മിം ഗാഥാപദേ, ഏതേസം വാ ഗാഥായ സങ്ഗഹിതാനം "സുണാതു മേ"തിആദീനം പദാനമന്തരേ. സവനേ ആണത്തിവചനം **സവനാണത്തിവചനം**. കിഞ്ചാപി സവനാണത്തിവചനം, തഥാപി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന ഏവം വത്തബ്ബന്തി ഭഗവതാ വുത്തത്താ ഭഗവതോ ആണത്തി, ന ഉദ്ദേസകസ്സാതി നവകതരേനാപി ഇദം വത്തും വട്ടതി സങ്ഘഗാരവേന, സങ്ഘബഹുമാനേന ച സഹിതത്താ **സഗാരവസപ്പതിസ്സവചനം**. സങ്ഘോ ഹി സുപ്പടിപന്നതാദിഗുണവിസേസയുത്തത്താ ഉത്തമം ഗാരവപ്പതിസ്സവട്ഠാനം. ഇദഞ്ച സബ്ബം കേന കത്ഥ കദാ വുത്തന്തി ആഹ **"സബ്ബമേവ ചേത"**ന്തിആദി. **പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനന്തേനാ**തി -

> "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും, ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഉദ്ദിസിതബ്ബം, ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ 'സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ'"തി (മഹാവ॰ ൧൩൩-൧൩൪) -

ഏവമാദിനാ അനുജാനന്തേന. **രാജഗഹേ**തി ഏവംനാമകേ നഗരേ. തഞ്ഹി മന്ധാതുമഹാഗോവിന്ദാദീഹി പരിഗ്ഗഹിതത്താ "രാജഗഹ"ന്തി വുച്ചതി. തം പനേതം ബുദ്ധകാലേ, ചക്കവത്തികാലേ ച നഗരം ഹോതി, സേസകാലേ സുഞ്ഞം ഹോതി യക്ഖപരിഗ്ഗഹിതം, തേസം വസനട്ഠാനം ഹുത്വാ തിട്ഠതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഇദം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന വത്തബ്ബവചനം, തസ്മാ. കിം തേ ഉഭോപി പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി, യേനേവം വത്തബ്ബന്തി ആഹ **"സങ്ഘത്ഥേരോ വാ ഹീ"**തിആദി. **ഥേരാധികന്തി** ഥേരാധീനം, ഥേരായത്തം ഭവിതുന്തി അത്ഥോ. **"ഥേരാധേയ്യ"**ന്തി വാ പാഠോ, സോയേവത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി തിസ്സം പരിസായം. **ബ്യത്തോ**തി പഞ്ഞാവേയ്യത്തിയേന സമന്നാഗതോ, പഗുണമാതികോതി അത്ഥോ. **പടിബലോ**തി വത്തും സമത്ഥോ, അഭീതോതി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി ദഹരസ്സാപി ബ്യത്തസ്സ പാതിമോക്ഖോ അനുഞ്ഞാതോ, അഥ ഖോ ഏത്ഥായം അധിപ്പായോ - സചേ ഥേരസ്സ പഞ്ച വാ ചത്താരോ വാ തയോ വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ നാഗച്ഛന്തി, ദ്വേ പന അക്ഖണ്ഡാ സുവിസദാ വാചുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, ഥേരായത്തോവ പാതിമോക്ഖോ. സചേ പന ഏത്തകമ്പി വിസദം കാതും ന സക്കോതി, ബ്യത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആയത്തോതി.

ഇദാനി "സങ്ഘോ"തി അവിസേസേന വുത്തത്താ ഇധാധിപ്പേതസങ്ഘം വിസേസേത്വാ ദസ്സേതും **"സങ്ഘോതി ഇമിനാ പന പദേനാ"**തിആദിമാഹ **കിഞ്ചാപീ**തി അനുഗ്ഗഹത്ഥേ നിപാതോ, തസ്സ യദി നാമാതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ദക്ഖന്തി ഏതായ സത്താ യഥാധിപ്പേതാഹി സമ്പത്തീഹി വഡ്ഢന്തീതി **ദക്ഖിണാ,** പരലോകം സദ്ദഹിത്വാ ദാതബ്ബം ദാനം, തം ദക്ഖിണം അരഹതി, ദക്ഖിണായ വാ ഹിതോ, യസ്മാ നം മഹപ്ഫലകാരിതായ വിസോധേതീതി **ദക്ഖിണേയ്യോ,** ദിട്ഠിസീലസങ്ഘാതേന സംഹതോതി **സങ്ഘോ,** ദക്ഖിണേയ്യോ ച സോ സങ്ഘോ ചാതി **ദക്ഖിണേയ്യസങ്ഘോ**. സമ്മുതിയാ ചതുവഗ്ഗാദിവിനയപഞ്ഞത്തിയാ സിദ്ധോ സങ്ഘോ **സമ്മുതിസങ്ഘോ. അവിസേസേനാ**തി "അരിയാ"തി വാ "പുഥുജ്ജനാ"തി വാ അവിസേസേത്വാ സാമഞ്ഞേന. **സോ**തി സമ്മുതിസങ്ഘോ. **ഇധാ**തി ഇമിസ്സം ഉപോസഥഞത്തിയം. **അധിപ്പേതോ** ഉപോസഥഞത്തിയാ അവിസേസത്താ. നനു ച സോപി പഞ്ചവിധോ ഹോതി, തത്ഥ കതമോ ഇധാധിപ്പേതോതി അനുയോഗം സന്ധായാഹ **"സോ പനേസാ"**തിആദി. **കമ്മവസേനാ**തി വിനയകമ്മവസേന. പഞ്ച വിധാ പകാരാ അസ്സ സമ്മുതിസങ്ഘസ്സാതി **പഞ്ചവിധോ**. തഥാ ഹി വിധയുത്തഗതപ്പകാരസദ്ദേ സമാനത്ഥേ വണ്ണയന്തി. ചതുന്നം വഗ്ഗോ സമൂഹോതി **ചതുവഗ്ഗോ,** ചതുപരിമാണയുത്തോ വാ വഗ്ഗോ **ചതുവഗ്ഗോ**. ഏവം **പഞ്ചവഗ്ഗാ**ദി.

ഇദാനി യേസം കമ്മാനം വസേനായം പഞ്ചവിധോ ഹോതി, തം വിസേസേത്വാ ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി പഞ്ചവിധേ സങ്ഘേ. മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു ഉപസമ്പദകമ്മസ്സ ദസവഗ്ഗകരണീയത്താ വുത്തം **"ഠപേത്വാ…പേ॰… ഉപസമ്പദഞ്ചാ"**തി. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ "ന കിഞ്ചി സങ്ഘകമ്മം കാതും ന വട്ടതീ"തി ഇമമത്ഥം അതിദിസതി. യദി ഏവം കിമത്ഥം അതിരേകവീസതിവഗ്ഗോ വുത്തോതി ആഹ **"സോ പനാ"**തിആദി. **അതിരേകതരേനാ**തി ചതുവഗ്ഗാദികരണീയം പഞ്ചവഗ്ഗാദിനാ അതിരേകതരേന, ദസവഗ്ഗകരണീയഞ്ച ഏകാദസവഗ്ഗാദിനാ അതിരേകതരേന. **ദസ്സനത്ഥ**ന്തി ഞാപനത്ഥം. ഇദമേവ ചാനേന കത്തബ്ബം കമ്മന്തി "കമ്മവസേന പഞ്ചവിധോ"തി വുത്തം. കമ്മസ്സാനിയമേ കഥമേതം യുജ്ജേയ്യാതി ഈദിസീ ചോദനാ അനവകാസാതി ദട്ഠബ്ബം. **ഇമസ്മിം പനത്ഥേ**തി ഉപോസഥേ.

ഉപോസഥസദ്ദോ പനായം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസസീലഉപവാസപഞ്ഞത്തിദിവസേസു വത്തതി. തഥാ ഹേസ "ആയാമാവുസോ കപ്പിന, ഉപോസഥം ഗമിസ്സാമാ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൫൦; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൮൫) തിമോക്ഖുദ്ദേസേ ആഗതോ, "ഏവം അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ ഖോ, വിസാഖേ, ഉപോസഥോ ഉപവുത്ഥോ"തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൮.൪൩) സീലേ, "സുദ്ധസ്സ വേ സദാ ഫഗ്ഗു, സുദ്ധസ്സുപോസഥോ സദാ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൭൯) ഉപവാസേ, "ഉപോസഥോ നാമ നാഗരാജാ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൪൬) പഞ്ഞത്തിയം, "ന, ഭിക്ഖവേ, തദഹുപോസഥേ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ"തിആദീസു (മഹാവ॰ ൧൮൧) ദിവസേ, ഇധാപി ദിവസേയേവ വത്തമാനോ അധിപ്പേതോതി ആഹ

“അജ്ജ ഉപോസഥദിവസോ”തിആദി. ഉപവസന്തി ഏത്ഥാതി **ഉപോസഥോ**. **ഉപവസന്തീ**തി സീലേന വാ സബ്ബസോ ആഹാരസ്സ അഭുഞ്ജനസങ്ഖാതേന അനസനേന വാ ഖീരപാനമധുപാനാദിമത്തേന വാ ഉപേതാ ഹുത്വാ വസന്തീതി അത്ഥോ.

സബ്ബേസമ്പി വാക്യാനം **ഏവ**-കാരത്ഥസഹിതത്താ “ഉപോസഥോ”തി ഏതസ്സ “ഉപോസഥോ ഏവാ”തി അയമത്ഥോ ലബ്ഭതീതി ആഹ **“ഏതേന അനുപോസഥദിവസം പടിക്ഖിപതീ”**തി. ഇമിനാ അവധാരണേന നിരാകതം ദസ്സേതി, അഥ വാ സദ്ദന്തരത്ഥാപോഹനവസേന സദ്ദോ അത്ഥം വദതീതി “ഉപോസഥോ”തി ഏതസ്സ “അനുപോസഥോ ന ഹോതീ”തി അയമത്ഥോതി വുത്തം **“ഏതേന അനുപോസഥദിവസം പടിക്ഖിപതീ”**തി. **“ഏസ നയോ പന്നരസോ”**തി ഇമിനാ **അഞ്ഞം ഉപോസഥദിവസം പടിക്ഖിപതീ**തി ഏത്ഥാപി. **ഏതേനാ**തി “ഉപോസഥോ”തി ഏതേന സദ്ദേന. പഞ്ചദസന്നം തിഥീനം പൂരണവസേന **പന്നരസോ**. പന്നരസോതി ഇമിനാ അഞ്ഞം ഉപോസഥദിവസം പടിക്ഖിപതീ”തി സംഖിത്തേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും **“ദിവസവസേന ഹീ”**തിആദിമാഹ. ചതുദ്ദസിയം നിയുത്തോ **ചാതുദ്ദസികോ**. ഏവം **പന്നരസികോ. സാമഗ്ഗിഉപോസഥോ** നാമ സങ്ഘസാമഗ്ഗികതദിവസേ കാതബ്ബഉപോസഥോ. **ഹേമന്തഗിമ്ഹവസ്സാനാനം തിണ്ണം ഉതൂനന്തി** ഏത്ഥ **ഹേമന്തഉതു** നാമ അപരകത്തികസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ ഫഗ്ഗുനപുണ്ണമപരിയോസാനാ ചത്താരോ മാസാ, **ഗിമ്ഹഉതു** നാമ ഫഗ്ഗുനസ്സ കാലപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ ആസാള്ഹപുണ്ണമപരിയോസാനാ ചത്താരോ മാസാ, **വസ്സാനഉതു** നാമ ആസാള്ഹസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ അപരകത്തികപുണ്ണമപരിയോസാനാ ചത്താരോ മാസാ. **തതിയസത്തമപക്ഖേസു ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ ഛ ചാതുദ്ദസികാ**തി ഹേമന്തസ്സ ഉതുനോ തതിയേ ച സത്തമേ ച പക്ഖേ ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ, ഏവമിതരേസം ഉതൂനന്തി ഛ ചാതുദ്ദസികാ. **സേസാ പന്നരസികാ**തി സേസാ അട്ഠാരസ പന്നരസികാ. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

> “കത്തികസ്സ ച കാളമ്ഹാ, യാവ ഫഗ്ഗുനപുണ്ണമാ;
> **‘ഹേമന്തകാലോ’**തി വിഞ്ഞേയ്യോ, അട്ഠ ഹോന്തി ഉപോസഥാ.
>
> “ഫഗ്ഗുനസ്സ ച കാളമ്ഹാ, യാവ ആസാള്ഹപുണ്ണമാ;
> **‘ഗിമ്ഹകാലോ’**തി വിഞ്ഞേയ്യോ, അട്ഠ ഹോന്തി ഉപോസഥാ.
>
> “ആസാള്ഹസ്സ ച കാളമ്ഹാ, യാവ കത്തികപുണ്ണമാ;
> **‘വസ്സകാലോ’**തി വിഞ്ഞേയ്യോ, അട്ഠ ഹോന്തി ഉപോസഥാ.
>
> “ഉതൂനം പന തിണ്ണന്നം, പക്ഖേ തതിയസത്തമേ;
> **‘ചാതുദ്ദസോ’**തി പാതിമോക്ഖം, ഉദ്ദിസന്തി നയഞ്ഞുനോ”തി.

പകതിയാ നബഹുതരാവാസികാദിപച്ചയേന കാതബ്ബം **പകതിചാരിത്തം**. ബഹുതരാവാസികാദിപച്ചയേ പന സതി അഞ്ഞസ്മിം ചാതുദ്ദസേപി കാതും വട്ടതി. തേനാഹ **“സകി”**ന്തിആദി. **സകിന്തി** ഏകസ്മിം വാരേ . **ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബ**ന്തി ആവാസികേഹി “അജ്ജുപോസഥോ ചാതുദ്ദസോ”തി പുബ്ബകിച്ചേ കരിയമാനേ അനുവത്തിതബ്ബം, ന പടിക്കോസിതബ്ബം. **ആദി**സദ്ദേന “ആവാസികേഹി ആഗന്തുകാനം അനുവത്തിതബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൭൮) വചനം, “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ദ്വേ തയോ ഉപോസഥേ ചാതുദ്ദസികേ കാതും, കഥം മയം തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പഠമതരം പവാരേയ്യാമാ”തി (മഹാവ॰ ൨൪൦) വചനഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. ഏത്ഥ ച പഠമസുത്തസ്സ ഏകേകസ്സ ഉതുനോ തതിയസത്തമപക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസേ വാ അവസേസസ്സ പന്നരസേ വാ സകിം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബന്തി പകതിചാരിത്തവസേനപി അത്ഥസമ്ഭവതോ “ആഗന്തുകേഹീ”തിആദീനി സുത്താനി ദസ്സിതാനീതി വേദിതബ്ബം. **തഥാരൂപപച്ചയേ സതീ**തി അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസികേ ഉപോസഥം കാതും അനുരൂപേ “ആവാസികാ ബഹുതരാ ഹോന്തീ”തി ഏവമാദികേ പച്ചയേ സതി. **അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസേ**തി തിണ്ണം ഉതൂനം തതിയസത്തമപക്ഖചാതുദ്ദസതോ അഞ്ഞസ്മിം ചാതുദ്ദസേ.

ന കേവലം ഉപോസഥദിവസാവ ഹോന്തീതി ആഹ **“പുരിമവസ്സംവുട്ഠാനം പനാ”**തിആദി. **മാ** ഇതി ചന്ദോ വുച്ചതി തസ്സ ഗതിയാ ദിവസസ്സ മിനിതബ്ബതോ, സോ എത്ഥ സബ്ബകലാപാരിപൂരിയാ പുണ്ണോതി **പുണ്ണമാ,** പുബ്ബകത്തികായ പുണ്ണമാ **പുബ്ബകത്തികപുണ്ണമാ,** അസ്സയുജപുണ്ണമാ. സാ ഹി പച്ഛിമകത്തികം നിവത്തേതും ഏവം വുത്താ. **തേസംയേവാതി** പുരിമവസ്സംവുട്ഠാനംയേവ. **ഭണ്ഡനകാരകേഹീ**തി കലഹകാരകേഹി. **പച്ചുക്കഡ്ഢന്തീ**തി ഉക്കഡ്ഢന്തി. ഭണ്ഡനകാരകേഹി അനുവാദവസേന അസ്സയുജപുണ്ണമാദിം പരിച്ചജന്താ പവാരണം കാളപക്ഖം, ജുണ്ഹപക്ഖന്തി ഉദ്ധം കഡ്ഢന്തീതി അത്ഥോ. “സുണന്തു മേ ആയസ്മന്തോ ആവാസികാ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, ഇദാനി ഉപോസഥം കരേയ്യാമ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാമ, ആഗമേ കാളേ പവാരേയ്യാമാ”തി (മഹാവ॰ ൨൪൦) “സുണന്തു മേ ആയസ്മന്തോ ആവാസികാ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, ഇദാനി ഉപോസഥം കരേയ്യാമ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാമ, ആഗമേ ജുണ്ഹേ പവാരേയ്യാമാ”തി ച ഏവം ഞത്തിയാ പവാരണം ഉക്കഡ്ഢന്തീതി വുത്തം ഹോതി.

അഥാതി അനന്തരത്ഥേ നിപാതോ. ചതുദ്ദസന്നം പൂരണോ **ചാതുദ്ദസോ,** ദിവസോ. യം സന്ധായ “ആഗമേ ജുണ്ഹേ പവാരേയ്യാമാ”തി ഞത്തിം ഠപയിംസു, തസ്മിം പന ആഗമേ ജുണ്ഹേ കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ അവസ്സം പവാരേതബ്ബം. ന ഹി തം അതിക്കമിത്വാ പവാരേതും ലബ്ഭതി. വുത്തഞ്ഹേതം -

> “തേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഭണ്ഡനകാരകാ കലഹകാരകാ വിവാദകാരകാ ഭസ്സകാരകാ സങ്ഘേ അധികരണകാരകാ തമ്പി ജുണ്ഹം അനുവസേയ്യും, തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി സബ്ബേഹേവ ആഗമേ ജുണ്ഹേ കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ അകാമാ പവാരേതബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൪൦).

തേനേവാഹ **“പച്ഛിമവസ്സംവുട്ഠാനഞ്ച പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാ ഏവാ”**തി. യദി ഹി തം അതിക്കമിത്വാ പവാരേയ്യ, ദുക്കടാപത്തിം ആപജ്ജേയ്യ. വുത്തഞ്ഹേതം “ന ച, ഭിക്ഖവേ, അപവാരണായ പവാരേതബ്ബം അഞ്ഞത്ര സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ”തി (മഹാവ॰ ൨൩൩). വിസുദ്ധിപവാരണായോഗതോ **പവാരണാദിവസാ. പി**സദ്ദേന ന കേവലം പവാരണാദിവസായേവ, അഥ ഖോ ഉപോസഥദിവസാപി ഹോന്തീതി ദസ്സേതി. ഇദാനി യോ സോ സാമഗ്ഗിഉപോസഥദിവസോ വുത്തോ, തഞ്ച തപ്പസങ്ഗേന സാമഗ്ഗിപവാരണാദിവസഞ്ച ദസ്സേന്തോ **“യദാ പനാ”**തിആദിമാഹ. **ഓസാരിതേ തസ്മിം ഭിക്ഖുസ്മി**ന്തി ഉക്ഖിത്തകേ ഭിക്ഖുസ്മിം ഓസാരിതേ, തം ഗഹേത്വാ സീമം ഗന്ത്വാ ആപത്തിം ദേസാപേത്വാ കമ്മവാചായ കമ്മപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിവസേന പവേസിതേതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സ വത്ഥുസ്സാ**തി തസ്സ അധികരണസ്സ. തദാ ഠപേത്വാ...പേ॰... ഉപോസഥദിവസോ നാമ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. കിം കാരണന്തി ആഹ **“താവദേവാ”**തിആദി. തത്ഥ **താവദേവാ**തി തം ദിവസമേവ. **വചനതോ**തി **കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൪൭൫) വുത്തത്താ. യത്ഥ പന പത്തചീവരാദീനം അത്ഥായ അപ്പമത്തകേന കാരണേന വിവദന്താ ഉപോസഥം വാ പവാരണം വാ ഠപേന്തി, തത്ഥ തസ്മിം അധികരണേ വിനിച്ഛിതേ “സമഗ്ഗാ ജാതമ്ഹാ”തി അന്തരാ സാമഗ്ഗിഉപോസഥം കാതും ന ലഭന്തി. കരോന്തേഹി അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കതോ നാമ ഹോതി. **കത്തികമാസബ്ഭന്തരേ**തി എത്ഥ **കത്തികമാസോ** നാമ പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ അപരകത്തികപുണ്ണമാ, താവ ഏകൂനതിംസരത്തിദിവോ, തസ്സബ്ഭന്തരേ, തതോ പച്ഛാ വാ പന പുരേ വാ ന വട്ടതി. **അയമേവ** യോ കോചി ദിവസോയേവ. ഇധാപി **കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ** സാമഗ്ഗിയാ സദിസാവ സാമഗ്ഗീ വേദിതബ്ബാ. യേ പന കിസ്മിഞ്ചിദേവ അപ്പമത്തകേ പവാരണം ഠപേത്വാ സമഗ്ഗാ ഹോന്തി, തേഹി പവാരണായമേവ പവാരണാ കാതബ്ബാ, താവദേവ ന കാതബ്ബാ. കരോന്തേഹി അപ്പവാരണായ പവാരണാ കതാ ഹോതി. **ന കാതബ്ബോയേവാ**തി നിയമേന യദി കരോതി, ദുക്കടന്തി ദസ്സേതി. തത്ഥ ഹി ഉപോസഥകരണേ ദുക്കടം. വുത്തഞ്ഹേതം “ന, ഭിക്ഖവേ, അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ”തി (മഹാവ॰ ൧൮൩).

“പത്തകാലമേവ പത്തകല്ല”ന്തി ഇമിനാ സകത്ഥേ ഭാവപ്പച്ചയോതി ദസ്സേതി. **നാസതീ**തി അന്വയതോ വുത്തമേവ ബ്യതിരേകതോ ദള്ഹം കരോതി.

അനുരൂപാതി അരഹാ അനുച്ഛവികാ, സാമിനോതി വുത്തം ഹോതി. **സബ്ബന്തിമേനാ**തി സബ്ബഹേട്ഠിമേന ചത്താരോ, ന തേഹി വിനാ തം ഉപോസഥകമ്മം കരീയതി, ന തേസം ഛന്ദോ വാ പാരിസുദ്ധി വാ ഏതി. അവസേസാ പന സചേപി സഹസ്സമത്താ ഹോന്തി, സചേ സമാനസംവാസകാ, സബ്ബേ ഛന്ദാരഹാവ ഹോന്തി, ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ദത്വാ ആഗച്ഛന്തു വാ, മാ വാ, കമ്മം ന കുപ്പതി. **പകതത്താ**തി അനുക്ഖിത്താ, പാരാജികം അനജ്ഝാപന്നാ ച. **ഹത്ഥപാസോ** നാമ ദിയഡ്ഢഹത്ഥപ്പമാണോ.

സീമാ ച നാമേസാ കതമാ, യത്ഥ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഠിതാ കമ്മപ്പത്താ നാമ ഹോന്തീതി അനുയോഗം സന്ധായ സീമം ദസ്സേന്തോ വിഭാഗവന്താനം സഭാവവിഭാവനം വിഭാഗദസ്സനമുഖേനേവ ഹോതീതി **“സീമാ ച നാമേസാ”**തിആദിമാഹ. **സമ്ഭിന്ദന്തേനാ**തി മിസ്സീകരോന്തേന. **അജ്ഝോത്ഥരന്തേനാ**തി മദ്ദന്തേന, അന്തോ കരോന്തേനാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമാ വിപത്തിസീമായോ നാമാതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാ വിപത്തിസീമായോ നാമാതി ആഹ **“ഏകാദസഹീ”**തിആദി. **ആകാരേഹീ**തി കാരണേഹി. **വചനതോ**തി കമ്മവഗ്ഗേ (പരി॰ ൪൮൬ ആദയോ) കഥിതത്താ. സങ്ഘകമ്മം നാമേതം വീസതിവഗ്ഗകരണീയപരമന്തി ആഹ **“യത്ഥ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ നിസീദിതും ന സക്കോന്തീ”**തി. യസ്സം സീമായം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന കമ്മാരഹേന സദ്ധിം ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ പരിമണ്ഡലാകാരേന നിസീദിതും ന സക്കോന്തി, അയം **അതിഖുദ്ദകാ നാമാ**തി അത്ഥോ. ഏവരൂപാ ച സീമാ സമ്മതാപി അസമ്മതാ, ഗാമഖേത്തസദിസാവ ഹോതി, തത്ഥ കതം കമ്മം കുപ്പതി. ഏസ നയോ സേസസീമാസുപി.

സമ്മതാതി ബദ്ധാ, വാചിതകമ്മവാചാതി അത്ഥോ. കമ്മവാചായ വാചനമേവ ഹി ബന്ധനം നാമ. നിമിത്തം ന ഉപഗച്ഛതീതി **അനിമിത്തുപഗോ,** തം അനിമിത്തുപഗം, അനിമിത്താരഹന്തി വുത്തം ഹോതി. **തചസാരരുക്ഖോ** നാമ താലനാളികേരാദികാ. **പംസുപുഞ്ജവാലുകാപുഞ്ജാനന്തി** പംസുരാസിവാലുകാരാസീനം മജ്ഝേ. നിദ്ധാരണേ ചേതം സാമിവചനം. പോത്ഥകേസു പന കത്ഥചി “പംസുപുഞ്ജം വാ വാലുകാപുഞ്ജം വാ അഞ്ഞതര”ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ പന അപാഠോ. ന ഹി സോ “അഞ്ഞതര”ന്തി ഇമിനാ യുജ്ജതീതി. **അന്തരാ**തി നിമിത്തുപഗനിമിത്താനമന്തരാ. ഏത്ഥ ച യാ തീഹി നിമിത്തേഹി ബജ്ഝമാനാ അനിമിത്തുപഗേസു തചസാരരുക്ഖാദീസു അഞ്ഞതരം അന്തരാ ഏകം നിമിത്തം കത്വാ സമ്മതാ, സാ **ഖണ്ഡനിമിത്താ** നാമ ഹോതി. യാ പന ചതുപഞ്ചനിമിത്താദീഹി ബജ്ഝമാനാ ഇമേസു തചസാരരുക്ഖാദീസു അഞ്ഞതരം അന്തരാ ഏകം നിമിത്തം കത്വാ സമ്മതാ, സാ **ഖണ്ഡനിമിത്താ** നാമ ന ഹോതീതി വിഞ്ഞായതി നിമിത്തുപഗാനം നിമിത്താനം തിണ്ണം സബ്ഭാവതോ. അട്ഠകഥാസു പന അവിസേസേന വുത്തം, തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **സബ്ബേന സബ്ബ**ന്തി സബ്ബപ്പകാരേന. **നിമിത്താനം ബഹി ഠിതേന സമ്മതാ**തി തേസം ബഹി ഠിതേന വാചിതകമ്മവാചാ. നിമിത്താനി പന അന്തോ ച ബഹി ച ഠത്വാ കിത്തേതും വട്ടന്തി.

ഏവം സമ്മതാപീതി നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ കമ്മവാചായ സമ്മതാപി. ഇമസ്സ “അസമ്മതാവ ഹോതീ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബാ, ഭിക്ഖവേ, നദീ അസീമാ**തി യാ കാചി നദീലക്ഖണപ്പത്താ നദീ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ “ഏതം ബദ്ധസീമം കരോമാ”തി കതാപി അസീമാ, ബദ്ധസീമാ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. അത്തനോ സഭാവേന പന സാ ബദ്ധസീമാസദിസാ. സബ്ബത്ഥ സങ്ഘകമ്മം കാതും വട്ടതി. **സമുദ്ദജാതസ്സരേസുപി** ഏസേവ നയോ. **“സംസട്ഠവിടപാ”**തി ഇമിനാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആസന്നതം ദീപേതി. **ബദ്ധാ ഹോതീ**തി പച്ഛിമദിസാഭാഗേ സീമം സന്ധായ വുത്തം. **തസ്സാ പദേസ**ന്തി തസ്സാ ഏകദേസം. യത്ഥ ഠത്വാ ഭിക്ഖൂഹി കമ്മം കാതും സക്കാ ഹോതി, താദിസം ഏകദേസന്തി വുത്തം ഹോതി. യത്ഥ പന ഠിതേഹി കമ്മം കാതും ന സക്കാ, താദിസം പദേസം അന്തോ കരിത്വാ ബന്ധന്താ **സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തി** നാമ, ന തു അജ്ഝോത്ഥരന്തി നാമാതി ഗഹേതബ്ബം. **ഗണ്ഠിപദേസു** പന **“സമ്ഭിന്ദനം** പരേസം സീമായ ഏകം വാ ദ്വേ വാ

നിമിത്തേ കിത്തേത്വാ ലേഖാമത്തം ഗഹേത്വാ ബന്ധനം. **അജ്ഝോത്ഥരണം** നാമ പരേസം സീമായ നിമിത്തേ കിത്തേത്വാ തം സകലം വാ തസ്സേകദേസം വാ അന്തോ കരോന്തേന തസ്സാ ബഹി ഏകിസ്സം ദ്വീസു വാ ദിസാസു നിമിത്തേ കിത്തേത്വാ ബന്ധന''ന്തി വുത്തം.

പബ്ബതാദീനം നിമിത്താനം സമ്പദാ **നിമിത്തസമ്പത്തി**. പബ്ബതോവ നിമിത്തം **പബ്ബതനിമിത്തം**. ഏവം സേസേസുപി. **ഏവം വുത്തേസൂതി ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൧൩൮ ആദയോ) സീമാസമ്മുതിയം വുത്തേസു. ഇമേഹി ച പന അട്ഠഹി നിമിത്തേഹി അസമ്മിസ്സേഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞമിസ്സേഹിപി സീമം സമ്മന്നിതും വട്ടതി. തേനാഹ **"തസ്മിം തസ്മിം ദിസാഭാഗേ യഥാലദ്ധാനി നിമിത്തുപഗാനി നിമിത്താനീ"**തി. ഏകേന, പന ദ്വീഹി വാ നിമിത്തേഹി സമ്മന്നിതും ന വട്ടതി, തീണി പന ആദിം കത്വാ വുത്തപ്പകാരാനം നിമിത്താനം സതേനാപി വട്ടതി. "പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത''ന്തി വിനയധരേന പുച്ഛിതബ്ബം, "പബ്ബതോ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ പുന വിനയധരേനേവ "ഏസോ പബ്ബതോ നിമിത്ത''ന്തി ഏവം നിമിത്തം കിത്തേതബ്ബം. "ഏതം പബ്ബതം നിമിത്തം കരോമ, നിമിത്തം കരിസ്സാമ, നിമിത്തം കതോ, നിമിത്തം ഹോതു, ഹോതി ഭവിസ്സതീ''തി ഏവം പന കിത്തേതും ന വട്ടതി. **പാസാണാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. തേനാഹ **"പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്ത"**ന്തിആദി. "പബ്ബതോ, ഭന്തേ, ഉദകം, ഭന്തേ''തി ഏവം പന ഉപസമ്പന്നോ വാ ആചിക്ഖതു, അനുപസമ്പന്നോ വാ, വട്ടതിയേവ. **ആദി**സദ്ദേന "പുരത്ഥിമായ അനുദിസായ കിം നിമിത്തം? പാസാണോ, ഭന്തേ, ഏസോ പാസാണോ നിമിത്തം. ദക്ഖിണായ ദിസായ, ദക്ഖിണായ അനുദിസായ, പച്ഛിമായ ദിസായ, പച്ഛിമായ അനുദിസായ, ഉത്തരായ ദിസായ, ഉത്തരായ അനുദിസായ കിം നിമിത്തം? ഉദകം, ഭന്തേ, ഏതം ഉദകം നിമിത്ത''ന്തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഏത്ഥ പന അട്ഠത്വാ പുന "പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്തം? പബ്ബതോ, ഭന്തേ, ഏസോ പബ്ബതോ നിമിത്ത''ന്തി ഏവം പഠമം കിത്തിതനിമിത്തം കിത്തേത്വാവ ഠപേതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി നിമിത്തേന നിമിത്തം ഘടിതം ഹോതി. **സമ്മാ കിത്തേത്വാ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞനാമവിപരിയായേന, അനിമിത്താനം നാമേന ച അകിത്തേത്വാ യഥാവുത്തേനേവ നയേന കിത്തേത്വാ. **സമ്മതാ**തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ''തിആദിനാ നയേന **ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൧൩൯ ആദയോ) വുത്തായ പരിസുദ്ധായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ ബദ്ധാ. തത്ഥ നിമിത്താനി സകിം കിത്തിതാനിപി കിത്തിതാനേവ ഹോന്തി. **അന്ധകട്ഠകഥായം** പന തിക്ഖത്തും സീമമണ്ഡലം സമ്ബന്ധന്തേന നിമിത്തം കിത്തേതബ്ബ''ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮) വുത്തം.

തത്രാതി തേസു അട്ഠസു നിമിത്തേസു. **നിമിത്തുപഗതാ**തി നിമിത്തയോഗ്യതാ. **"ഹത്ഥിപ്പമാണതോ പട്ഠായാ"**തി വചനതോ ഹത്ഥിപ്പമാണോപി നിമിത്തുപഗോയേവ. ഹത്ഥീ പന സത്തരതനോ വാ അഡ്ഢട്ഠരതനോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൩൮) വാ. **തതോ ഓമകതരോ**തി തതോ ഹത്ഥിപ്പമാണതോ ഖുദ്ദകതരോ. സചേ ചതൂസു ദിസാസു ചത്താരോ വാ തീസു വാ തയോ പബ്ബതാ ഹോന്തി, ചതൂഹി, തീഹി വാ പബ്ബതനിമിത്തേഹേവ സമ്മന്നിതുമ്പി വട്ടതി, ദ്വീഹി പന നിമിത്തേഹി, ഏകേന വാ സമ്മന്നിതും ന വട്ടതി. ഇതോ പരേസു പാസാണനിമിത്താദീസുപി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ പബ്ബതനിമിത്തം കരോന്തേന പുച്ഛിതബ്ബം "ഏകാബദ്ധോ, ന ഏകാബദ്ധോ''തി. സചേ ഏകാബദ്ധോ ഹോതി, ന കാതബ്ബോ. തഞ്ഹി ചതൂസു വാ അട്ഠസു വാ ദിസാസു കിത്തേന്തേനാപി ഏകമേവ നിമിത്തം കിത്തിതം ഹോതി. തസ്മാ യോ ഏവം ചക്കസണ്ഠാനേന വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതോ പബ്ബതോ, തം ഏകദിസായ കിത്തേത്വാ അഞ്ഞാസു ദിസാസു തം ബഹിദ്ധാ കത്വാ അന്തോ അഞ്ഞാനി നിമിത്താനി കിത്തേതബ്ബാനി. സചേ പബ്ബതസ്സ തതിയഭാഗം വാ ഉപഡ്ഢം വാ അന്തോസീമായ കത്തുകാമാ ഹോന്തി, പബ്ബതം അകിത്തേത്വാ യത്തകം പദേസം അന്തോ കത്തുകാമാ, തസ്സ പരതോ തസ്മിംയേവ പബ്ബതേ ജാതരുക്ഖവമ്മികാദീസു അഞ്ഞതരം നിമിത്തം കിത്തേതബ്ബം. സചേ യോജനദ്വിയോജനപ്പമാണം സബ്ബം പബ്ബതം അന്തോ കത്തുകാമാ ഹോന്തി, പബ്ബതസ്സ പരതോ ഭൂമിയം ജാതരുക്ഖവമ്മികാദീനി നിമിത്താനി കിത്തേതബ്ബാനി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൫൭).

സങ്ഖം ഗച്ഛതീതി ഗണനം വോഹാരം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **ദ്വത്തിംസപലഗുളപിണ്ഡപരിമാണോ**തി ഥൂലതായ, ന തുലഗണനായ. തത്ഥ **“ഏകപലം** നാമ ദസകലഞ്ജ”ന്തി വദന്തി. ഇട്ഠകാ മഹന്താപി ന വട്ടതി. തഥാ അനിമിത്തുപഗപാസാണാനം രാസി, പഗേവ പംസുവാലുകാരാസി. ഭൂമിസമോ ഖലമണ്ഡലസദിസോ പിട്ഠിപാസാണോ വാ ഭൂമിതോ ഖാണുകോ വിയ ഉട്ഠിതപാസാണോ വാ ഹോതി, സോപി പമാണൂപഗോ ചേ, വട്ടതി. “പിട്ഠിപാസാണോ പന അതിമഹന്തോപി പാസാണസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതീതി ആഹ **“പിട്ഠിപാസാണോ** പനാ”തിആദി. തസ്മാ സചേ മഹതോ പിട്ഠിപാസാണസ്സ ഏകം പദേസം അന്തോസീമായം കത്തുകാമാ ഹോന്തി, തം അകിത്തേത്വാ തസ്സുപരി അഞ്ഞോ പാസാണോ കിത്തേതബ്ബോ. സചേ പിട്ഠിപാസാണുപരി വിഹാരം കരോന്തി, വിഹാരമജ്ഝേന ച പിട്ഠിപാസാണോ വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗച്ഛതി, ഏവരൂപോ പിട്ഠിപാസാണോ ന വട്ടതി. സചേ ഹി തം കിത്തേന്തി, നിമിത്തസ്സുപരി വിഹാരോ ഹോതി, നിമിത്തഞ്ച നാമ ബഹിസീമായം ഹോതി, വിഹാരോപി ബഹിസീമായം ആപജ്ജതി. വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതപിട്ഠിപാസാണോ പന ഏകത്ഥ കിത്തേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന കിത്തേതബ്ബോ.

വനനിമിത്തേ തിണവനം വാ തചസാരരുക്ഖവനം വാ ന വട്ടതീതി ആഹ **“അന്തോസാരേഹീ”**തിആദി. **അന്തോസാരാ** നാമ അമ്ബജമ്ബുപനസാദയോ. **അന്തോസാരമിസ്സകേഹീ**തി അന്തോ സാരോ യേസം തേ അന്തോസാരാ, തേഹി മിസ്സകാ അന്തോസാരമിസ്സകാ, തേഹി. **ചതുപഞ്ചരുക്ഖമത്തമ്പീ**തി ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദനാഹ . ഉക്കംസതോ പന യോജനസതികമ്പി വനം വട്ടതി. ഏത്ഥ പന ചതുരുക്ഖമത്തഞ്ചേ, തയോ സാരതോ, ഏകോ അസാരതോ. പഞ്ചരുക്ഖമത്തഞ്ചേ, തയോ സാരതോ, ദ്വേ അസാരതോതി ഗഹേതബ്ബം. സചേ പന വനമജ്ഝേ വിഹാരം കരോന്തി, തം വനം ന കിത്തേതബ്ബം. ഏകദേസം അന്തോസീമായം കത്തുകാമേഹിപി വനം അകിത്തേത്വാ തത്ഥ രുക്ഖപാസാണാദയോ കിത്തേതബ്ബാ, വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതവനം ഏകത്ഥ കിത്തേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന കിത്തേതബ്ബം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൩൮).

രുക്ഖനിമിത്തേപി തചസാരരുക്ഖോ ന വട്ടതീതി ആഹ **“അന്തോസാരോ”**തി. **“ഭൂമിയം പതിട്ഠിതോ”**തി ഇമിനാ കുടസരാവാദീസു ഠിതം പടിക്ഖിപതി. തതോ അപനേത്വാ പന തങ്ഖണമ്പി ഭൂമിയം രോപേത്വാ കോട്ഠകം കത്വാ ഉദകം ആസിഞ്ചിത്വാ കിത്തേതും വട്ടതി, നവമൂലസാഖാനിഗ്ഗമനം അകാരണം. ഖന്ധം ഛിന്ദിത്വാ രോപിതേ പന ഏതം യുജ്ജതി. **സൂചിദണ്ഡകപ്പമാണോ**തി “സീഹളദീപേ ലേഖനദണ്ഡപ്പമാണോ”തി വദന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൱൩൮), സോ ച കനിട്ഠങ്ഗുലിപരിമാണോതി ദട്ഠബ്ബോ. ഇദം പന രുക്ഖനിമിത്തം കിത്തേന്തേന “രുക്ഖോ”തിപി, “സാകരുക്ഖോ, സാലരുക്ഖോ”തിപി വത്തും വട്ടതി. ഏകാബദ്ധം പന സുപ്പതിട്ഠിതനിഗ്രോധസദിസം രുക്ഖം ഏകത്ഥ കിത്തേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ കിത്തേതും ന വട്ടതി.

മഗ്ഗനിമിത്തേ അരഞ്ഞഖേത്തനദീതളാകമഗ്ഗാദയോ ന വട്ടന്തീതി ആഹ **“ജങ്ഘമഗ്ഗോ വാ ഹോതൂ”**തിആദി. യോ പന ജങ്ഘമഗ്ഗോ സകടമഗ്ഗതോ ഓക്കമിത്വാ പുന സകടമഗ്ഗമേവ ഓതരതി, യേ വാ ജങ്ഘമഗ്ഗസകടമഗ്ഗാ അവലഞ്ജിതാ, തേ ന വട്ടന്തി. തേനാഹ **“ജങ്ഘസത്ഥസകടസത്ഥേഹീ”**തിആദി. ഏത്ഥ ച സചേ സകടമഗ്ഗസ്സ അന്തിമചക്കമഗ്ഗം നിമിത്തം കരോന്തി, മഗ്ഗോ ബഹിസീമായ ഹോതി. സചേ ബാഹിരചക്കമഗ്ഗം നിമിത്തം കരോന്തി, ബാഹിരചക്കമഗ്ഗോവ ബഹിസീമായ ഹോതി, സേസം അന്തോസീമം ഭജതീതി വേദിതബ്ബം. സചേപി ദ്വേ മഗ്ഗാ നിക്ഖമിത്വാ പച്ഛാ സകടധുരമിവ ഏകീഭവന്തി, ദ്വിധാ ഭിന്നട്ഠാനേ വാ സമ്ബന്ധട്ഠാനേ വാ സകിം കിത്തേത്വാ പുന ന കിത്തേതബ്ബോ. ഏകാബദ്ധനിമിത്തഞ്ഹേതം ഹോതി.

സചേ വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ചത്താരോ മഗ്ഗാ ചതൂസു ദിസാസു ഗച്ഛന്തി, മജ്ഝേ ഏകം കിത്തേത്വാ അപരം കിത്തേതും ന വട്ടതി. ഏകാബദ്ധനിമിത്തഞ്ഹേതം. കോണം വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗതം പന പരഭാഗേ കിത്തേതും വട്ടതി. വിഹാരമജ്ഝേന

വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗതമഗ്ഗോ പന ന കിത്തേതബ്ബോ. കിത്തിതേ പന നിമിത്തസ്സ ഉപരി വിഹാരോ ഹോതി. ഇമഞ്ച മഗ്ഗം കിത്തേന്തേന "മഗ്ഗോ പജ്ജോ പഥോ"തിആദിനാ (ചൂളനി॰ പാരായനത്ഥുതിഗാഥാനിദ്ദേസ ൧൦൧) വുത്തേസു ദസസു നാമേസു യേന കേനചി നാമേന കിത്തേതും വട്ടതി. പരിഖാസണ്ഠാനേന വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഗതമഗ്ഗോ ഏകത്ഥ കിത്തേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ കിത്തേതും ന വട്ടതി.

യം പന അബദ്ധസീമാലക്ഖണേ നദിം വക്ഖാമാതി "യസ്സാ ധമ്മികാനം രാജൂനം കാലേ"തിആദിനാ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ഉദകുക്ഖേപസീമായം നദിയാ വക്ഖമാനത്താ വുത്തം. യാ പന നദീ മഗ്ഗോ വിയ സകടധുരസണ്ഠാനേന വാ പരിഖാസണ്ഠാനേന വാ വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഗതാ, നം ഏകത്ഥ കിത്തേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ കിത്തേതും ന വട്ടതി. വിഹാരസ്സ ചതൂസു ദിസാസു അഞ്ഞമഞ്ഞം വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗതേ നദീചതുക്കേപി ഏസേവ നയോ. അസമ്മിസ്സനദിയോ പന ചതസ്സോപി കിത്തേതും വട്ടതി. സചേ വതിം കരോന്തോ വിയ രുക്ഖപാദേ നിഖണിത്വാ വല്ലിപലാലാദീഹി നദീസോതം രുമ്ഭന്തി, ഉദകമ്പി അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ആവരണം പവത്തതിയേവ, നിമിത്തം കാതും വട്ടതി. യഥാ പന ഉദകം നപ്പവത്തതി, ഏവം സേതുമ്ഹി കതേ അപ്പവത്തമാനാ നദീ നിമിത്തം കാതും ന വട്ടതി. പവത്തനട്ഠാനേ നദീനിമിത്തം, അപ്പവത്തനട്ഠാനേ ഉദകനിമിത്തം കാതും വട്ടതി.

യാ പന ദുബ്ബുട്ഠികാലേ വാ ഗിമ്ഹേ വാ നിരുദകഭാവേന നപ്പവത്തതി, സാ വട്ടതി. മഹാനദിതോ ഉദകമാതികം നീഹരന്തി, സാ കുന്നദീസദിസാ ഹുത്വാ തീണി സസ്സാനി സമ്പാദേന്തീ നിച്ചം പവത്തതി. കിഞ്ചാപി പവത്തതി, നിമിത്തം കാതും ന വട്ടതി. യാ പന മൂലേ മഹാനദിതോ നിഗ്ഗതാപി കാലന്തരേന തേനേവ നിഗ്ഗതമഗ്ഗേന നദിം ഭിന്ദിത്വാ സയമേവ ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തീ ച പരതോ സുസുമാരാദിസമാകിണ്ണാ നാവാദീഹി സഞ്ചരിതബ്ബാ നദീ ഹോതി, തം നിമിത്തം കാതും വട്ടതി.

അസന്ദമാനന്തി അപ്പവത്തമാനം. സന്ദമാനം നാമ ഓഘനദീഉദകവാഹകമാതികാസു ഉദകം. **വുത്തപരിച്ഛേദകാലം അതിട്ഠന്ത**ന്തി "യാവ കമ്മവാചാപരിയോസാനാ സണ്ഠമാനക"ന്തി വുത്തപരിച്ഛേദകാലം അതിട്ഠന്തം. **ഭാജനഗത**ന്തി നാവാചാടിആദീസു ഭാജനേസു ഗതം. യം പന **അന്ധകട്ഠകഥായം** "ഗമ്ഭീരേസു ആവാടാദീസു ഉക്ഖേപിമം ഉദകം നിമിത്തം ന കാതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൫൮) വുത്തം, തം ദുവുത്തം , അത്തനോ മതിമത്തമേവ. ഠിതം പന അന്തമസോ സൂകരഖതായപി ഗാമദാരകാനം കീളനവാപിയമ്പി സചേ യാവ കമ്മവാചാപരിയോസാനം തിട്ഠതി, അപ്പം വാ ഹോതു, ബഹു വാ, വട്ടതിയേവ. തസ്മിം പന ഠാനേ നിമിത്തസഞ്ഞാകരണത്ഥം പാസാണവാലികാപംസുആദിരാസി വാ പാസാണത്ഥമ്ഭോ വാ ദാരുത്ഥമ്ഭോ വാ കാതബ്ബോ.

ഏവം നിമിത്തസമ്പത്തിയുത്തതം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യേഹി ആകാരേഹി ബദ്ധാ പരിസാസമ്പത്തിയുത്താ നാമ ഹോതി, തം ദസ്സേതും **"പരിസാസമ്പത്തിയാ യുത്താ നാമാ"**തിആദിമാഹ. ഇമസ്സ പന കമ്മസ്സ ചതുവഗ്ഗകരണീയത്താ **"ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹീ"**തി വുത്തം. ഇമഞ്ച സീമം ബന്ധിതുകാമേഹി സാമന്തവിഹാരേസു ഭിക്ഖൂ തസ്സ തസ്സ വിഹാരസ്സ സീമാപരിച്ഛേദം പുച്ഛിത്വാ ബദ്ധസീമവിഹാരാനം സീമായ സീമന്തരികം, അബദ്ധസീമവിഹാരാനം സീമായ ഉപചാരം ഠപേത്വാ ദിസാചാരികഭിക്ഖൂനം നിസ്സഞ്ചാരസമയേ സചേ ഏകസ്മിം ഗാമഖേത്തേ സീമം ബന്ധിതുകാമാ, യേ തത്ഥ ബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസു ഭിക്ഖൂനം "മയം അജ്ജ സീമം ബന്ധിസ്സാമ, തുമ്ഹേ സകസകസീമാപരിച്ഛേദതോ മാ നിക്ഖമിത്ഥാ"തി പേസേതബ്ബം. യേ അബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസു ഭിക്ഖൂ ഏകജ്ഝം സന്നിപാതാപേതബ്ബാ, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹരാപേതബ്ബോ. തേന വുത്തം **"യാവതികാ തസ്മിം ഗാമഖേത്തേ"**തിആദി. **തസ്മിം ഗാമഖേത്തേ**തി യസ്മിം ഗാമഖേത്തേ ഠത്വാ കമ്മവാചം വാചേന്തി, തസ്മിം ഗാമഖേത്തേ. "സചേ അഞ്ഞാനിപി ഗാമഖേത്താനി അന്തോ കത്തുകാമാ, തേസു ഗാമേസു യേ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, തേഹിപി ആഗന്തബ്ബം, അനാഗച്ഛന്താനം ഛന്ദോ ആഹരിതബ്ബോ"തി **മഹാസുമത്ഥേരോ** ആഹ. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പനാഹ "നാനാഗാമഖേത്താനി നാമ

പാടിയേക്കം ബദ്ധസീമാസദിസാനി, ന തതോ ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ആഗച്ഛതി. അഞ്ഞോനിമിത്തഗതേഹി പന ഭിക്ഖൂഹി ആഗന്തബ്ബ''ന്തി വത്വാ പുന ആഹ ''സമാനസംവാസകസീമാസമ്മന്നനകാലേ ആഗമനമ്പി അനാഗമനമ്പി വട്ടതി, അവിപ്പവാസസീമാസമ്മന്നനകാലേ പന അഞ്ഞോനിമിത്തഗതേഹി ആഗന്തബ്ബം. അനാഗച്ഛന്താനം ഛന്ദോ ആഹരിതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮).

ഇദാനി യേഹി ആകാരേഹി സമ്മതാ കമ്മവാചാസമ്പത്തിയുത്താ നാമ ഹോതി, തം ദസ്സേതും **''കമ്മവാചാസമ്പത്തിയാ യുത്താ നാമാ''**തിആദിമാഹ. **ആദി**സദ്ദേന. ''യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സീമം സമ്മന്നേയ്യ സമാനസംവാസം ഏകൂപോസഥം, ഏസാ ഞത്തി. സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, യാവതാ സമന്താ നിമിത്താ കിത്തിതാ, സങ്ഘോ ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സീമം സമ്മന്നതി സമാനസംവാസം ഏകൂപോസഥം, യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സീമായ സമ്മുതി സമാനസംവാസായ ഏകൂപോസഥായ, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. സമ്മതാ സീമാ സങ്ഘേന ഏതേഹി നിമിത്തേഹി സമാനസംവാസാ ഏകൂപോസഥാ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ''തി (മഹാവ॰ ൧൩൯) ഇമം പാളിസേസം സങ്ഗണ്ഹാതി. **വുത്തായാ**തി ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ വുത്തായ. ഞത്തിദോസഅനുസ്സാവനദോസേഹി വിരഹിതത്താ **പരിസുദ്ധായ**.

ഖണ്ഡസീമാ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ๓.൧൩൮; വജിര॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൧൩൮) നാമ ഖുദ്ദകസീമാ. സമാനസംവാസകത്ഥം സമ്മതാ സീമാ **സമാനസംവാസകസീമാ**. അവിപ്പവാസത്ഥം സമ്മതാ സീമാ **അവിപ്പവാസസീമാ**. ഇമാസു പന തീസു സീമം സമ്മന്നന്തേഹി പബ്ബജ്ജുപസമ്പദാദീനം സങ്ഘകമ്മാനം സുഖകരണത്ഥം പഠമം ഖണ്ഡസീമാ ബന്ധിതബ്ബാ. തം പന ബന്ധന്തേഹി വത്തം ജാനിതബ്ബം. സചേ ഹി ബോധിചേതിയഭത്തസാലാദീനി സബ്ബവത്ഥൂനി പതിട്ഠാപേത്വാ കതവിഹാരേ ബന്ധന്തി, വിഹാരമജ്ഝേ ബഹൂനം സമോസരണട്ഠാനേ അബന്ധിത്വാ വിഹാരപച്ചന്തേ വിവിത്തോകാസേ ബന്ധിതബ്ബാ. അകതവിഹാരേ ബന്ധന്തേഹി ബോധിചേതിയാദീനം സബ്ബവത്ഥൂനം ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ യഥാ പതിട്ഠിതേസു വത്ഥൂസു വിഹാരപച്ചന്തേ വിവിത്തോകാസേ ഹോതി, ഏവം ബന്ധിതബ്ബാ. സാ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന സചേ ഏകവീസതിഭിക്ഖൂ ഗണ്ഹാതി, വട്ടതി. തതോ ഓരം ന വട്ടതി. പരം ഭിക്ഖുസഹസ്സം ഗണ്ഹന്തീപി വട്ടതി. തം ബന്ധന്തേഹി സീമാമാളകസ്സ സമന്താ നിമിത്തുപഗാ പാസാണാ ഠപേതബ്ബാ, ന ഖണ്ഡസീമായ ഠിതേഹി മഹാസീമാ ബന്ധിതബ്ബാ, ന മഹാസീമായ ഠിതേഹി ഖണ്ഡസീമാ. ഖണ്ഡസീമായമേവ പന ഠത്വാ ഖണ്ഡസീമാ ബന്ധിതബ്ബാ, മഹാസീമായമേവ ഠത്വാ മഹാസീമാ.

തത്രായം ബന്ധനവിധി - സമന്താ ''ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത''ന്തി ഏവം നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ കമ്മവാചായ സീമാ സമ്മന്നിതബ്ബാ. അഥ തസ്സാ ഏവ ദള്ഹീകമ്മത്ഥം അവിപ്പവാസകമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി ''സീമം സമൂഹനിസ്സാമാ''തി ആഗതാ സമൂഹനിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി. സീമം സമ്മന്നിത്വാ ബഹി സീമന്തരികപാസാണാ ഠപേതബ്ബാ, സീമന്തരികാ പച്ഛിമകോടിയാ ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണാപി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൫൬) വട്ടതി. സചേ പന വിഹാരോ മഹാ ഹോതി, ദ്വേപി തിസ്സോപി തതുത്തരിപി ഖണ്ഡസീമായോ ബന്ധിതബ്ബാ.

ഏവം ഖണ്ഡസീമം സമ്മന്നിത്വാ മഹാസീമാസമ്മുതികാലേ ഖണ്ഡസീമതോ നിക്ഖമിത്വാ മഹാസീമായം ഠത്വാ സമന്താ അനുപരിയായന്തേഹി സീമന്തരികപാസാണാ കിത്തേതബ്ബാ. തതോ അവസേസനിമിത്തേ കിത്തേത്വാ ഹത്ഥപാസം അവിജഹന്തേഹി കമ്മവാചായ സമാനസംവാസകസീമം സമ്മന്നിത്വാ തസ്സാ ദള്ഹീകമ്മത്ഥം അവിപ്പവാസകമ്മവാചാപി കാതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി ''സീമം സമൂഹനിസ്സാമാ''തി ആഗതാ സമൂഹനിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി. സചേ പന ഖണ്ഡസീമായ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ തതോ സീമന്തരികായ നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ മഹാസീമായ നിമിത്താനി കിത്തേന്തി, ഏവം തീസു ഠാനേസു നിമിത്താനി കിത്തേത്വാ യം സീമം ഇച്ഛന്തി, തം പഠമം ബന്ധിതും

വട്ടതി. ഏവം സന്തേപി യഥാവുത്തനയേന ഖണ്ഡസീമതോവ പട്ഠായ ബന്ധിതബ്ബാ. ഏവം ബദ്ധാസു പന സീമാസു ഖണ്ഡസീമായം ഠിതാ ഭിക്ഖൂ മഹാസീമായം കമ്മം കരോന്താനം ന കോപേന്തി, മഹാസീമായം വാ ഠിതാ ഖണ്ഡസീമായം കരോന്താനം. സീമന്തരികായ പന ഠിതാ ഉഭിന്നമ്പി ന കോപന്തി. ഗാമഖേത്തേ ഠത്വാ കമ്മം കരോന്താനം പന സീമന്തരികായ ഠിതാ കോപേന്തി. സീമന്തരികാ ഹി ഗാമഖേത്തം ഭജതി. അവിപ്പവാസസീമാസമ്മന്നനേ കതേ സതി സാ ച **അവിപ്പവാസസീമാ** നാമ ഹോതി. തേനാഹ **"തസ്സായേവ പഭേദോ"**തി. **തസ്സായേവാ**തി ബദ്ധസീമായ ഏവ.

അയം പന വിസേസോ - "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തി (മഹാവ॰ ੧൪൪) വചനതോ അവിപ്പവാസസീമാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച ന ഓതരതി, സമാനസംവാസകസീമാ പന തത്ഥാപി ഓതരതി. സമാനസംവാസകസീമാ ചേത്ഥ അത്തനോ ധമ്മതായ ഗച്ഛതി, അവിപ്പവാസസീമാ പന യത്ഥ സമാനസംവാസകസീമാ, തത്ഥേവ ഗച്ഛതി. ന ഹി തസ്സാ വിസും നിമിത്തകിത്തനം അത്ഥി. തത്ഥ സചേ അവിപ്പവാസായ സമ്മുതികാലേ ഗാമോ അത്ഥി, തം സാ ന ഓതരതി. സചേ പന സമ്മതായ സീമായ പച്ഛാ ഗാമോ നിവിസതി, സോപി സീമാസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. യഥാ ച പച്ഛാ നിവിട്ഠോ, ഏവം പഠമം നിവിട്ഠസ്സ പച്ഛാ വഡ്ഢിതപ്പദേസോപി സീമാസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. സചേപി സീമാസമ്മുതികാലേ ഗേഹാനി കതാനി, "പവിസിസ്സാമാ"തി ആലയോപി അത്ഥി, മനുസ്സാ പന അപ്പവിട്ഠാ, പോരാണഗാമം വാ സഗേഹമേവ ഛഡ്ഡേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതാ, അഗാമോയേവ ഏസ, സീമാ ഓതരതി. സചേ പന ഏകമ്പി കുലം പവിട്ഠം വാ അഗതം വാ അത്ഥി, ഗാമോയേവ, സീമാ ന ഓതരതി.

ഏവം ബദ്ധസീമം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അബദ്ധസീമം ദസ്സേന്തോ **"അബദ്ധസീമാ പനാ"**തിആദിമാഹ. ഗാമോ ഏവ സീമാ **ഗാമസീമാ**. ഗാമഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ നിഗമനഗരാനമ്പി സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ. യത്തകേ പദേസേ തസ്സ ഗാമസ്സ ഗാമഭോജകാ ബലിം ലഭന്തി, സോ പദേസോ അപ്പോ വാ ഹോതു, മഹന്തോ വാ, ഏകം ഗാമഖേത്തം നാമ. യമ്പി ഏകസ്മിംയേവ ഗാമഖേത്തേ ഏകം പദേസം "അയം വിസും ഗാമോ ഹോതൂ"തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ രാജാ കസ്സചി ദേതി, സോപി **വിസുംഗാമസീമാ** ഹോതിയേവ. തസ്മാ സാ ച ഇതരാ ച പകതിഗാമസീമാ ബദ്ധസീമാസദിസാവ ഹോതി. കേവലം പന തിചീവരവിപ്പവാസപരിഹാരം ന ലഭതീതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൩).

അഗാമകേ അരഞ്ഞേതി വിഞ്ഝാടവിസദിസേ അരഞ്ഞേ. തേനാഹ **"അഗാമകം നാമാ"**തിആദി. അയം പന സീമാ തിചീവരവിപ്പവാസപരിഹാരമ്പി ലഭതി. **മച്ഛബന്ധാന**ന്തി കേവട്ടാനം. **അഗമനപഥേസൂ**തി ഗന്തും അസക്കുണേയ്യപഥേസു. യത്ഥ തദഹേവ ഗന്ത്വാ തദഹേവ പച്ചാഗന്തും ന സക്കാ ഹോതി, താദിസേസൂതി വുത്തം ഹോതി. തേസം ഗമനപരിയന്തസ്സ ഓരതോ പന ഗാമസീമാസങ്ഖം ഗച്ഛതി. തത്ഥ ഗാമസീമം അസോധേത്വാ കമ്മം കാതും ന വട്ടതി. **മജ്ഝേ ഠിതാനം സബ്ബദിസാസു സത്തബ്ഭന്തരാ**തി മജ്ഝേ ഠിതാനം ഭിക്ഖൂനം ഠിതോകാസതോ സബ്ബദിസാസു സത്തബ്ഭന്തരാ. **തത്ഥാ**തി തേസു അബ്ഭന്തരേസു. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പരിസവസേന വഡ്ഢതി, തസ്മാ. **ഉപചാരത്ഥായാ**തി സീമോപചാരത്ഥായ. **സീമാഭാവം പടിക്ഖിപിത്വാ**തി ബദ്ധസീമാഭാവം പടിക്ഖിപിത്വാ. സമാനോ സംവാസോ ഏത്ഥാതി **സമാനസംവാസാ**. ഏകോ ഉപോസഥോ ഏത്ഥാതി **ഏകൂപോസഥാ**. ഏത്ഥ ച ഉപോസഥസ്സ വിസും ഗഹിതത്താ അവസേസകമ്മവസേന സമാനസംവാസതാ വേദിതബ്ബാ. **വുത്താ**തി അബദ്ധസീമാപരിച്ഛേദം ദസ്സേതും **ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൧൪൭) വുത്താ. അനു അനു അഡ്ഢമാസം **അനുഡ്ഢമാസം,** അഡ്ഢമാസേ അഡ്ഢമാസേതി അത്ഥോ. ഏവം **"അനുദസാഹ"**ന്തിആദീസുപി. **ദേവേ**തി മേഘേ. **വലാഹകേസു വിഗതമത്തേസൂ**തി ഭാവേനഭാവലക്ഖണേ ഭുമ്മം. **സോത**ന്തി ഉദകപ്പവാഹോ വുച്ചതി. തിത്ഥേന വാ അതിത്ഥേന വാ ഓതരിത്വാതി പാഠസേസോ. **തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേത്വാ**തി യഥാ തിമണ്ഡലപടിച്ഛാദനം ഹോതി, ഏവം നിവാസേത്വാ. **ഉത്തരന്തിയാ**തി യത്ഥ കത്ഥചി ഉത്തരന്തിയാ. **ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗേ** (പാചി॰ ൬൯൨) ഭിക്ഖുനിയാ വസേന നദീലക്ഖണസ്സ പാളിയം ആഗതത്താ **"ഭിക്ഖുനിയാ"**തി വുത്തം, ന പന വിസേസസബ്ഭാവതോ.

കേനചി ഖണിത്വാ അകതോതി അന്തമസോ തിരച്ഛാനേനപി ഖണിത്വാ അകതോ. **നദിം വാ സമുദ്ദം വാ ഭിന്ദിത്വാതി** നദീകൂലം വാ സമുദ്ദവേലം വാ ഭിന്ദിത്വാ. **ഏതം ലക്ഖണന്തി** "യത്ഥ നദിയം വുത്തപ്പകാരേ വസ്സകാലേ ഉദകം സന്തിട്ഠതീ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) വുത്തപ്പകാരലക്ഖണം. ലോണീപി ജാതസ്സരസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. യത്ഥ പന വുത്തപ്പകാരേ വസ്സകാലേ വസ്സേ പച്ഛിന്നമത്തേ പിവിതും വാ ഹത്ഥപാദേ ധോവിതും വാ ഉദകം ന ഹോതി സുക്ഖതി, അയം ജാതസ്സരോ ഗാമഖേത്തസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി.

ഉദകുക്ഖേപാതി കരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ **"ഉദകുക്ഖേപേനാ"**തി. കഥം പന ഉദകം ഖിപിതബ്ബന്തി ആഹ **"തത്ഥാ"**തിആദി. **മജ്ഝിമേന പുരിസേനാതി** ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന. **അയം ഉദകുക്ഖേപോ നാമാതി** അയം ഉദകുക്ഖേപേന പരിച്ഛിന്നാ സീമാ നാമാതി അത്ഥോ. യാവ പരിസാ വഡ്ഢതി, താവ അയം സീമാപി വഡ്ഢതി, പരിസപരിയന്തതോ ഉദകുക്ഖേപോയേവ പമാണം. സചേ പന നദീ നാതിദീഘാ ഹോതി, പഭവതോ പട്ഠായ യാവ മുഖദ്വാരം സബ്ബത്ഥ സങ്ഘോ നിസീദതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാകമ്മം നത്ഥി. സകലാപി നദീ ഏതേസംയേവ ഭിക്ഖൂനം പഹോതി.

പകതിവസ്സകാലേതി പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരേ പകതിവസ്സകാലേ. **ചതൂസു മാസേസൂതി** വസ്സാനസ്സ ചതൂസു മാസേസു. അതിവുട്ഠികാലേ ഓഘേന ഓത്ഥതോകാസോ ന ഗഹേതബ്ബോ. സോ ഹി ഗാമസീമാസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. അന്തോനദിയം ജാതസ്സരേ ജാതപിട്ഠിപാസാണദീപകേസുപി അയമേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. സചേ പന നദീ പരിപുണ്ണാ ഹോതി സമതിത്ഥികാ, ഉദകസാടികം നിവാസേത്വാപി അന്തോനദിയംയേവ കമ്മം കാതബ്ബം. സചേ ന സക്കോന്തി, നാവായപി ഠത്വാ കാതബ്ബം. ഗച്ഛന്തിയാ പന നാവായ കാതും ന വട്ടതി. കസ്മാ? ഉദകുക്ഖേപമത്തമേവ ഹി സീമാ, തം നാവാ സീഘമേവ അതിക്കാമേതി. ഏവം സതി അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഞത്തി, അഞ്ഞിസ്സാ അനുസ്സാവനാ ഹോതി, തസ്മാ നാവം അരിത്തേന വാ ഠപേത്വാ, പാസാണേ വാ ലമ്ബിത്വാ, അന്തോനദിയം ജാതരുക്ഖേ വാ ബന്ധിത്വാ കമ്മം കാതബ്ബം. അന്തോനദിയം ബദ്ധഅട്ടകേപി അന്തോനദിയം ജാതരുക്ഖേപി ഠിതേഹി കമ്മം കാതും വട്ടതി.

സചേ പന രുക്ഖസ്സ സാഖാ വാ തതോ നിക്ഖന്തപാരോഹോ വാ ബഹിനദീതീരേ വിഹാരസീമായ വാ ഗാമസീമായ വാ പതിട്ഠിതോ, സീമം വാ സോധേത്വാ, സാഖം വാ ഛിന്ദിത്വാ കമ്മം കാതബ്ബം. ബഹിനദീതീരേ ജാതരുക്ഖസ്സ അന്തോനദിയം പവിട്ഠസാഖായ വാ പാരോഹേ വാ നാവം ബന്ധിത്വാ കമ്മം കാതും ന വട്ടതി. കരോന്തേഹി സീമാ വാ സോധേതബ്ബാ, സാഖം ഛിന്ദിത്വാ വാ തസ്സ ബഹിപതിട്ഠിതഭാഗോ നാസേതബ്ബോ. നദീതീരേ പന ഖാണുകം കോട്ടേത്വാ തത്ഥ ബന്ധനാവായ ന വട്ടതിയേവ.

നദിയം സേതും കരോന്തി, സചേ അന്തോനദിയംയേവ സേതു വാ സേതുപാദാ വാ, സേതുമ്ഹി ഠിതേഹി കമ്മം കാതും വട്ടതി. സചേ പന സേതു വാ സേതുപാദാ വാ ബഹിതീരേ പതിട്ഠിതാ, കമ്മം കാതും ന വട്ടതി, സീമം സോധേത്വാ കമ്മം കാതബ്ബം. അഥ സേതുപാദാ അന്തോ, സേതു പന ഉഭിന്നമ്പി തീരാനം ഉപരിആകാസേ ഠിതോ, വട്ടതി. ജാതസ്സരേപി ഏസേവ നയോ.

"യസ്മിം പദേസേ പകതിവീചിയോ ഓത്ഥരിത്വാ സണ്ഠഹന്തീ"തി ഏതേന യം പദേസം ഉദ്ധം വഡ്ഢനകഉദകം വാ പകതിവീചിയോ വാ വേഗേന ആഗന്ത്വാ ഓത്ഥരന്തി, തത്ഥ കമ്മം കാതും ന വട്ടതീതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) ദസ്സേതി. സചേ ഊമിവേഗോ ബാധതി, നാവായ വാ അട്ടകേ വാ ഠത്വാ കാതബ്ബം. തേസു വിനിച്ഛയോ നദിയം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. സചേ പന സമുദ്ദോ ഗാമസീമം വാ നിഗമസീമം വാ ഓത്ഥരിത്വാ തിട്ഠതി, സമുദ്ദോവ ഹോതി. തത്ഥ കമ്മം കാതും വട്ടതി. **തതോ പട്ഠായ കപ്പിയഭൂമീതി** ഓത്ഥരിത്വാ സണ്ഠിതഉദകന്തതോ പട്ഠായ അന്തോ നദീജാതസ്സരസമുദ്ദോ നാമാതി അത്ഥോ. **ദുബ്ബുട്ഠികാലേതി** വസ്സാനഹേമന്തേ സന്ധായ വുത്തം. **സുക്ഖേസുപീതി** നിരുദകേസുപി. യഥാ ച വാപിഖണനേ, ഏവം

ആവാടപോക്ഖരണീആദീനം ഖണനേപി ഗാമഖേത്തം ഹോതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **വപ്പം വാ കരോന്തീ**തി ലാബുതിപുസകാദിവപ്പം വാ കരോന്തി. **തം ഠാന**ന്തി യത്ഥ വാപിആദികം കതം, തം ഠാനം. അഞ്ഞം പന കപ്പിയഭൂമി. സചേ പന ജാതസ്സരം പൂരേത്വാ ഥലം കരോന്തി, ഏകസ്മിം ദിസാഭാഗേ പാളിം ബന്ധിത്വാ സബ്ബമേവ നം മഹാതളാകം വാ കരോന്തി, സബ്ബോപി അജാതസ്സരോ ഹോതി. ഗാമസീമാസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി.

സചേ നദിമ്പി വിനാസേത്വാ തളാകം കരോന്തി, ഹേട്ഠാ പാളി ബദ്ധാ, ഉദകം ആഗന്ത്വാ തളാകം പൂരേത്വാ തിട്ഠതി, ഏത്ഥ കമ്മം കാതും ന വട്ടതി. ഉപരി പവത്തനട്ഠാനേ ഛഡ്ഡിതം ഉദകം നദിം ഓത്ഥരിത്വാ സന്ദനട്ഠാനതോ പട്ഠായ വട്ടതി. കാചി നദീ കാലന്തരേന ഉപ്പതിത്വാ ഗാമനിഗമസീമം ഓത്ഥരിത്വാ പവത്തതി, നദീയേവ ഹോതി, കമ്മം കാതും വട്ടതി. സചേ വിഹാരസീമം ഓത്ഥരതി "വിഹാരസീമാ"ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അന്തോ ഗച്ഛതി, തസ്മാ. **സമന്താ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ**തി പഹോനകട്ഠാനം സന്ധായ വുത്തം. യത്ഥ പന കുന്നദീആദീസു നപ്പഹോതി, തത്ഥ പഹോനകട്ഠാനതോ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ. **ഉപചാരത്ഥായാ**തി സീമോപചാരത്ഥായ.

കസ്മാ പന അഞ്ഞമേകം സത്തബ്ഭന്തരം, അഞ്ഞോ ഏകോ ഉദകുക്ഖേപോ ച ഉപചാരത്ഥായ ഠപേതബ്ബോതി ആഹ **"അയം ഹീ"**തിആദി. ഇദം വുത്തം ഹോതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൪൭; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൪൭) - യസ്മാ അയം സത്തബ്ഭന്തരസീമാ ച ഉദകുക്ഖേപസീമാ ച ഭിക്ഖൂനം ഠിതോകാസതോ പട്ഠായ ലബ്ഭതി, തേ ച ഭിക്ഖൂ ന സബ്ബദാ ഏകസദിസാ, കദാചി വഡ്ഢന്തി, കദാചി പരിഹായന്തി. യദാ ച വഡ്ഢന്തി, തദാ സീമാസങ്കരോ ഹോതി. തസ്മാ അഞ്ഞമേകം സത്തബ്ഭന്തരം, അഞ്ഞോ ഏകോ ഉദകുക്ഖേപോ ച ഉപചാരത്ഥായ ഠപേതബ്ബോതി. യം പന **മഹാഅട്ഠകഥായം** "തതോ അധികം വട്ടതിയേവ, ഊനകം പന ന വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭) വുത്തം, തമ്പി ഏതദത്ഥമേവ, ന പന തത്ഥ കതസ്സ കമ്മസ്സ കുപ്പത്താതി ഗഹേതബ്ബം. **പരിച്ഛേദതോ ബഹി അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപീ**തി അത്തനോ സത്തബ്ഭന്തരേന, ഉദകുക്ഖേപേന വാ യോ തേസം സത്തബ്ഭന്തരസ്സ, ഉദകുക്ഖേപസ്സ വാ പരിച്ഛേദോ, തതോ ബഹി അഞ്ഞം തത്തകംയേവ പരിച്ഛേദം അനതിക്കമിത്വാ ഠിതോപീതി അത്ഥോ. കഥമേതം വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **"ഇദം സബ്ബഅട്ഠകഥാസു സന്നിട്ഠാന"**ന്തി, ഇദം "കമ്മം കോപേതീ"തി മഹാഅട്ഠകഥാദീസു വവത്ഥാനന്തി അത്ഥോ. **"ഇതി ഇമ"**ന്തിആദി യഥാവുത്തസ്സ നിഗമനം. ഹോതി ചേത്ഥ -

> "ബദ്ധാബദ്ധവസേനേധ, സീമാ നാമ ദ്വിധാ തഹിം;
> തിസമ്പത്തിയുത്താ വജ്ജി-തേകാദസ വിപത്തികാ;
> ബദ്ധസീമാ തിധാ ഖണ്ഡാ-ദിതോ ഗാമാദിതോ പരാ"തി.

സഭാഗാപത്തി ച നാമേസാ ദുവിധാ വത്ഥുസഭാഗാ, ആപത്തിസഭാഗാതി. തത്ഥ ഇധ വത്ഥുസഭാഗാ അധിപ്പേതാ, നേതരാതി ദസ്സേതും **"യം സബ്ബോ സങ്ഘോ വികാലഭോജനാദിനാ"**തിആദിമാഹ. **ലഹുകാപത്തി**ന്തി ലഹുകേന വിനയകമ്മേന വിസുജ്ഝനതോ ലഹുകാ ഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുക്കടദുബ്ഭാസിതസങ്ഖാതാ പഞ്ചാപത്തിയോ. വത്ഥുസഭാഗായ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയാപി സതി ഉപോസഥകമ്മം പത്തകല്ലം ന ഹോതിയേവ. യഥാഹ "സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം ആപന്നസ്സ പന സന്തികേ ആവി കാതും ന വട്ടതി. സചേ ആവി കരോതി, ആപത്തി ആവികതാ ഹോതി, ദുക്കടാ പന ന മുച്ചതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨). തസ്സാ പന അദേസനാഗാമിനിതോ ഏവം വുത്തം. **വത്ഥുസഭാഗാ**തി വത്ഥുവസേന സമാനഭാഗാ, ഏകകോട്ഠാസാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമമേവ വത്ഥുസഭാഗം ദേസേതും ന വട്ടതി "ന, ഭിക്ഖവേ, സഭാഗാ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ, യോ ദേസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൯) വുത്തത്താ, ന പന ആപത്തിസഭാഗം. തേനാഹ **"വികാലഭോജനപച്ചയാ ആപന്നം പനാ"**തിആദി. **ആപത്തിസഭാഗ**ന്തി ആപത്തിയാ സമാനഭാഗം.

സാമന്താ ആവാസാതി സാമന്തആവാസം, സമീപവിഹാരന്തി അത്ഥോ. **സജ്ജുക**ന്തി തദഹേവാഗമനത്ഥായ. **പാഹേതബ്ബോ**തി പേസേതബ്ബോ. **ഇച്ചേതം കുസല**ന്തി ഇതി ഏതം സുന്ദരം ഭദ്ദകം, ലദ്ധകപ്പന്തി വുത്തം ഹോതി. **നോ ചേ ലഭേഥാ**തി വിഹാരാനം ദൂരതായ വാ മഗ്ഗേ പരിപന്ഥാദിനാ വാ യദി ന ലഭേഥ. "തസ്സ സന്തികേ പടികരിസ്സതീ"തി ഇമിനാ വചനേന സഭാഗാപത്തി ആവി കാതുമ്പി ന ലബ്ഭതീതി ദീപിതം ഹോതി. യദി ലഭേയ്യ, ആവി കത്വാപി ഉപോസഥം കരേയ്യ. യദി പന സബ്ബോ സങ്ഘോ സഭാഗം സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ ഹോതി, ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതി, ഉപോസഥസ്സ അന്തരായോവ ഹോതി. ഉഭോപി ദുക്കടം ആപജ്ജന്തി "ന, ഭിക്ഖവേ, സഭാഗാ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ, യോ ദേസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ന, ഭിക്ഖവേ, സഭാഗാ ആപത്തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ, യോ പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൯) വുത്തത്താ. **വിമതി** സംസയോ, തത്ഥ നിയുത്തോ **വേമതികോ**. "പുന നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ ദേസേതബ്ബമേവാ"തി നേവ പാളിയം, ന ച അട്ഠകഥായം അത്ഥി, ദേസിതേ പന ദോസോ നത്ഥി. **വുത്തനയേനേവാ**തി "പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥാ"തിആദിനാ നയേന സാപത്തികസ്സ ഉപോസഥകരണേ പഞ്ഞത്തം ദുക്കടം ആപജ്ജന്തീതി വുത്തനയേനേവ. കസ്മാ സഭാഗാപത്തിയേവ വുത്താതി ആഹ **"ഏതാസു ഹീ"**തിആദി. **വിസഭാഗാപത്തീസു വിജ്ജമാനാസുപി പത്തകല്ലം ഹോതിയേവാ**തി വിസഭാഗാസു പന വിജ്ജമാനാസു തേസംയേവ പുഗ്ഗലാനം ആപത്തി, ന സങ്ഘസ്സാതി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം ഹോതിയേവ.

അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നകോ നാമ ചതുന്നം പാരാജികാനം അഞ്ഞതരം അജ്ഝാപന്നകോ. പണ്ഡകാദീനം വിനിച്ഛയോ പരതോ പാരാജികുദ്ദേസേ ആവി ഭവിസ്സതി . **തിരച്ഛാനഗതോ**തി അന്തമസോ സക്കം ദേവരാജാനം ഉപാദായ യോ കോചി നാഗമാണവകാദികോ അമനുസ്സജാതികോ വേദിതബ്ബോ, ന അസ്സഗോണാദയോ. തേനാഹ **"ഏത്ഥ ചാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഏത്ഥാ**തി ഏതിസ്സം വജ്ജനീയപുഗ്ഗലകഥായം. **യസ്സ ഉപസമ്പദാ പടിക്ഖിത്താ**തി "തിരച്ഛാനഗതോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ, ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൧൧൧) യസ്സ നാഗസുപണ്ണാദിനോ തിരച്ഛാനഗതസ്സ ഉപസമ്പദാ പടിക്ഖിത്താ , സോ ഇധാപി തിരച്ഛാനഗതോ നാമാതി അത്ഥോ. തത്ഥ ഹി അന്തമസോ ദേവേ ഉപാദായ നാഗമാണവകാദികോ യോ കോചി അമനുസ്സജാതികോ "തിരച്ഛാനഗതോ"തി അധിപ്പേതോ. വുത്തഞ്ഹി **സമന്തപാസാദികായം** "തിരച്ഛാനഗതോ, ഭിക്ഖവേതി ഏത്ഥ നാഗോ വാ ഹോതു സുപണ്ണമാണവകാദീനം വാ അഞ്ഞതരോ, അന്തമസോ സക്കം ദേവരാജാനം ഉപാദായ യോ കോചി അമനുസ്സജാതിയോ, സോ സബ്ബോവ ഇമസ്മിം അത്ഥേ 'തിരച്ഛാനഗതോ'തി വേദിതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧). **തിത്ഥം** വുച്ചതി ലദ്ധി, തം ഏതേസം അത്ഥീതി **തിത്ഥികാ,** തിത്ഥികാ ഏവ **തിത്ഥിയാ,** ഇതോ അഞ്ഞലദ്ധികാതി അത്ഥോ.

സുത്തസ്സ ഉദ്ദേസോ **സുത്തുദ്ദേസോ**. പാരിസുദ്ധി ഏവ ഉപോസഥോ **പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ**. ഏസേവ നയോ **അധിട്ഠാനുപോസഥോ**തി ഏത്ഥാപി. **സോ**തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ. ഓവാദോവ പാതിമോക്ഖം, തസ്സ ഉദ്ദേസോ സരൂപേന കഥനം **ഓവാദപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ**. "ഇമസ്മിം വീതിക്കമേ അയം നാമ ആപത്തീ"തി ഏവം ആപത്തിവസേന ആണാപനം പഞ്ഞാപനം **ആണാ,** സേസം അനന്തരസദിസമേവ.

ഖന്തീ പരമം തപോ തിതിക്ഖാ...പേ॰... വുത്താ തിസ്സോ ഗാഥായോ നാമ -

> "ഖന്തീ പരമം തപോ തിതിക്ഖാ;
> നിബ്ബാനം പരമം വദന്തി ബുദ്ധാ;
> ന ഹി പബ്ബജിതോ പരൂപഘാതീ;
> ന സമണോ ഹോതി പരം വിഹേഠയന്തോ.
>
> "സബ്ബപാപസ്സ അകരണം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ;
> സചിത്തപരിയോദപനം, ഏതം ബുദ്ധാന സാസനം.

“അനൂപവാദോ അനൂപഘാതോ, പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ;
മത്തഞ്ഞുതാ ച ഭത്തസ്മിം, പന്തഞ്ച സയനാസനം;
അധിചിത്തേ ച ആയോഗോ, ഏതം ബുദ്ധാന സാസന”ന്തി.(ദീ॰ നി॰ ൨.൯൦; ധ॰ പ॰ ൧൮൫-൧൮൭) -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥായോ.

തത്ഥ **ഖന്തീ പരമം തപോ**തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൯൦; ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൮൭) അധിവാസനഖന്തി നാമ പരമം തപോ. **തിതിക്ഖാ**തി ഖന്തിയാ ഏവ വേവചനം, തിതിക്ഖാസങ്ഖാതാ അധിവാസനഖന്തി ഉത്തമം തപോതി അത്ഥോ. **നിബ്ബാനം പരമം വദന്തീ**തി സബ്ബാകാരേന പന നിബ്ബാനം “പരമ”ന്തി വദന്തി ബുദ്ധാ. **ന ഹി പബ്ബജിതോ പരൂപഘാതീ**തി യോ അധിവാസനഖന്തിവിരഹിതത്താ പരം ഉപഘാതേതി ബാധതി വിഹിംസതി, സോ പബ്ബജിതോ നാമ ന ഹോതി. ചതുത്ഥപാദോ പന തസ്സേവ വേവചനം. “ന ഹി പബ്ബജിതോ”തി ഏതസ്സ ഹി **“നസമണോ ഹോതീ”**തി വേവചനം. “പരൂപഘാതീ”തി ഏതസ്സ **“പരം വിഹേഠയന്തോ”**തി വേവചനം. അഥ വാ **പരൂപഘാതീ**തി സീലൂപഘാതീ. സീലഞ്ഹി ഉത്തമട്ഠേന “പര”ന്തി വുച്ചതി. യോ ച സമണോ പരം യം കഞ്ചി സത്തം വിഹേഠയന്തോ പരൂപഘാതീ ഹോതി, അത്തനോ സീലവിനാസകോ, സോ പബ്ബജിതോ നാമ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ യോ അധിവാസനഖന്തിയാ അഭാവാ പരൂപഘാതീ ഹോതി, പരം അന്തമസോ ഡംസമകസമ്പി സഞ്ചിച്ച ജീവിതാ വോരോപേതി, സോ ന ഹി പബ്ബജിതോ. കിം കാരണാ? മലസ്സ അപബ്ബാജിതത്താ. “പബ്ബാജയമത്തനോ മലം, തസ്മാ ‘പബ്ബജിതോ’തി വുച്ചതീ”തി (ധ॰ പ॰ ൩൮൮) ഇദഞ്ഹി പബ്ബജിതലക്ഖണം. യോപി ന ഹേവ ഖോ ഉപഘാതേതി ന മാരേതി, അപിച ദണ്ഡാദീഹി വിഹേഠേതി, സോ പരം വിഹേഠയന്തോ സമണോ ന ഹോതി. കിം കാരണാ? വിഹേസായ അസമിതത്താ. “സമിതത്താ ഹി പാപാനം, ‘സമണോ’തി പവുച്ചതീ”തി (ധ॰ പ॰ ൨൬൫) ഇദഞ്ഹി സമണലക്ഖണം.

ദുതിയഗാഥായ **സബ്ബപാപസ്സാ**തി സബ്ബാകുസലസ്സ. **അകരണ**ന്തി അനുപ്പാദനം. **കുസലസ്സാ**തി ചതുഭൂമകകുസലസ്സ. **ഉപസമ്പദാ**തി ഉപസമ്പാദനം പടിലാഭോ. **സചിത്തപരിയോദപന**ന്തി അത്തനോ ചിത്തസ്സ വോദാപനം പഭസ്സരഭാവകരണം സബ്ബസോ പരിസോധനം, തം പന അരഹത്തേന ഹോതി. ഇതി സീലസംവരേന സബ്ബപാപം പഹായ ലോകിയലോകുത്തരാഹി സമഥവിപസ്സനാഹി കുസലം സമ്പാദേത്വാ അരഹത്തഫലേന ചിത്തം പരിയോദാപേതബ്ബന്തി ഏതം ബുദ്ധാനം സാസനം ഓവാദോ അനുസിട്ഠി.

തതിയഗാഥായ **അനൂപവാദോ**തി വാചായ കസ്സചി അനുപവദനം. **അനൂപഘാതോ**തി കായേന കസ്സചി ഉപഘാതസ്സ അകരണം. **പാതിമോക്ഖേ**തി യം തം പാതിമോക്ഖം പഅതിമോക്ഖം അതിപമോക്ഖം ഉത്തമം സീലം, പാതി വാ അഗതിവിസേസേഹി, മോക്ഖേതി ദുഗ്ഗതിഭയേഹി. യോ വാ നം പാതി, തം മോക്ഖേതീതി “പാതിമോക്ഖ”ന്തി വുച്ചതി, തസ്മിം പാതിമോക്ഖേ ച. **സംവരോ**തി സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം അവീതിക്കമലക്ഖണോ സംവരോ. **മത്തഞ്ഞുതാ**തി പടിഗ്ഗഹണപരിഭോഗവസേന പമാണഞ്ഞുതാ. **പന്തഞ്ച സയനാസന**ന്തി ജനസങ്ഘട്ടനവിരഹിതം നിജ്ജനസമ്ബാധം വിവിത്തം, സേനാസനഞ്ച. ഏത്ഥ ച ദ്വിഹിയേവ പച്ചയേഹി ചതുപച്ചയസന്തോസോ ദീപിതോതി വേദിതബ്ബോ പച്ചയസന്തോസസാമഞ്ഞേന ഇതരദ്വയസ്സാപി ലക്ഖണഹാരനയേന ജോതിതത്താ. **അധിചിത്തേ ച ആയോഗോ**തി വിപസ്സനാപാദകം അട്ഠസമാപത്തിചിത്തം, തതോപി മഗ്ഗഫലചിത്തമേവ അധിചിത്തം, തസ്മിം യഥാവുത്തേ അധിചിത്തേ ആയോഗോ ച അനുയോഗോ ചാതി അത്ഥോ. **ഏതം ബുദ്ധാന സാസന**ന്തി ഏതം പരസ്സ അനുപവദനം, അനുപഘാതനം, പാതിമോക്ഖേ സംവരോ, പടിഗ്ഗഹണപരിഭോഗേസു മത്തഞ്ഞുതാ, അട്ഠസമാപത്തിവസിഭാവായ വിവിത്തസേനാസനസേവനഞ്ച ബുദ്ധാനം സാസനം ഓവാദോ അനുസിട്ഠീതി. ഇമാ പന തിസ്സോ ഗാഥാ സബ്ബബുദ്ധാനം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസഗാഥായോ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാ. തം ബുദ്ധാ ഏവ ഉദ്ദിസന്തി, ന സാവകാ.

“സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ”തിആദിനാ (മഹാവ॰ ꣳ൩൮) നയേന വുത്തം **ആണാപാതിമോക്ഖം** നാമ. തം സാവകാ ഏവ ഉദ്ദിസന്തി, ന ബുദ്ധാ സങ്ഘകമ്മം കരോന്തി, ന ച തത്ഥ പരിയാപന്നാതി ആഹ **“തം സാവകാ ഏവ ഉദ്ദിസന്തി, ന ബുദ്ധാ”**തി. **ഇമസ്മിം അത്ഥേ**തി “പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാ”തി ഏതസ്മിം അത്ഥേ.

അനുപഗതോ നാമ തത്ഥേവ ഉപസമ്പന്നോ, അസതിയാ പുരിമികായ അനുപഗതോ വാ. **ചാതുമാസിനിയ**ന്തി ചാതുമാസിയം. സാ ഹി ചതുന്നം മാസാനം പാരിപൂരിഭൂതാതി ചാതുമാസീ, സാ ഏവ “ചാതുമാസിനീ”തി വുച്ചതി, തസ്സം ചാതുമാസിനിയം. പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാസിനിയന്തി അത്ഥോ. **കായസാമഗ്ഗി**ന്തി കായേന സമഗ്ഗഭാവം, ഹത്ഥപാസൂപഗമനന്തി വുത്തം ഹോതി.

അയം പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - സചേ പുരിമികായ പഞ്ച ഭിക്ഖൂ വസ്സം ഉപഗതാ, പച്ഛിമികായപി പഞ്ച, പുരിമേഹി ഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരിതേ പച്ഛിമേഹി തേസം സന്തികേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, ന ഏകസ്മിം ഉപോസഥഗ്ഗേ ദ്വേ ഞത്തിയോ ഠപേതബ്ബാ. സചേപി പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ ചത്താരോ, തയോ, ദ്വേ, ഏകോ വാ ഹോതി, ഏസേവ നയോ. അഥ പുരിമികായ ചത്താരോ, പച്ഛിമികായപി ചത്താരോ, തയോ, ദ്വേ, ഏകോ വാ, ഏസേവ നയോ. അഥ പുരിമികായ തയോ, പച്ഛിമികായ തയോ, ദ്വേ വാ, ഏസേവ നയോ. ഇദഞ്ഹേത്ഥ ലക്ഖണം - സചേ പുരിമികായ ഉപഗതേഹി പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ ഥോകതരാ ചേവ ഹോന്തി സമസമാ ച, സങ്ഘപ്പവാരണായ ച ഗണം പൂരേന്തി, സങ്ഘപ്പവാരണാവസേന ഞത്തിം ഠപേത്വാ പുരിമേഹി പവാരേതബ്ബാ. സചേ പന പുരിമികായ തയോ, പച്ഛിമികായ ഏകോ ഹോതി, തേന സദ്ധിം തേ ചത്താരോ ഹോന്തി, ചതുന്നം സങ്ഘഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേതും ന വട്ടതി. ഗണഞത്തിയാ പന സോ ഗണപൂരകോ ഹോതി, തസ്മാ ഗണവസേന ഞത്തിം ഠപേത്വാ പുരിമേഹി പവാരേതബ്ബം, ഇതരേന തേസം സന്തികേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. സചേ പുരിമികായ ദ്വേ, പച്ഛിമികായ ദ്വേ വാ ഏകോ വാ, ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. സചേ പുരിമികായ ഏകോ, പച്ഛിമികായപി ഏകോ, ഏകേന ഏകസ്സ സന്തികേ പവാരേതബ്ബം, ഏകേന പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ . സചേ പുരിമവസ്സൂപഗതേഹി പച്ഛിമവസ്സൂപഗതാ ഏകേനപി അധികതരാ ഹോന്തി, പഠമം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിത്വാ പച്ഛാ ഥോകതരേഹി തേസം സന്തികേ പവാരേതബ്ബം. കത്തികചാതുമാസിനിപവാരണായ പന സചേ പഠമം വസ്സൂപഗതേഹി മഹാപവാരണായ പവാരിതേഹി പച്ഛാ ഉപഗതാ അധികതരാ വാ സമസമാ വാ ഹോന്തി, പവാരണാഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേതബ്ബം. തേഹി പവാരിതേ പച്ഛാ ഇതരേഹി പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. അഥ മഹാപവാരണായ പവാരിതാ ബഹൂ ഹോന്തി, പച്ഛാ വസ്സൂപഗതാ ഥോകാ വാ ഏകോ വാ, പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിട്ഠേ പച്ഛാ തേസം സന്തികേ തേന പവാരേതബ്ബന്തി.

ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാതി ഏകസ്മിം അംസേ സാധുകം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാതി അത്ഥോ. **അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ**തി ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം അഞ്ജലിം ഉക്ഖിപിത്വാ. സചേ പന തത്ഥ പാരിവാസികോപി അത്ഥി, സങ്ഘനവകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ തത്ഥേവ നിസിന്നേന അത്തനോ പാളിയാ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിസിയമാനേ പന പാളിയാ അനിസീദിത്വാ പാളിം വിഹായ ഹത്ഥപാസം അമുഞ്ചന്തേന നിസീദിതബ്ബം. പവാരണായപി ഏസേവ നയോ.

സബ്ബം പുബ്ബകരണീയന്തി സമ്മജ്ജനാദിം നവവിധം പുബ്ബകിച്ചം. യഥാ ച സബ്ബോ സങ്ഘോ സഭാഗാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ…പേ॰… പടികരിസ്സതീ”തി (മഹാവ॰ ꣳ൭൧) ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഉപോസഥം കാതും ലഭതി, ഏവമേത്ഥാപി തീഹി “സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ ഇമേ ഭിക്ഖൂ സഭാഗം ആപത്തിം ആപന്നാ, യദാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും സുദ്ധം അനാപത്തികം പസ്സിസ്സന്തി, തദാ തസ്സ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സന്തീ”തി ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ, ദ്വീഹിപി “അഞ്ഞം സുദ്ധം പസ്സിത്വാ പടികരിസ്സാമാ”തി വത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. ഏകേനാപി “പരിസുദ്ധം ലഭിത്വാ പടികരിസ്സാമീ”തി ആഭോഗം കത്വാ കാതും വട്ടതി. **തദഹൂ**തി

തസ്മിം അഹു, തസ്മിം ദിവസേതി അത്ഥോ. **നാനാസംവാസകേഹീ**തി ലദ്ധിനാനാസംവാസകേഹി. **അനാവാസോ** നാമ നവകമ്മസാലാദികോ യോ കോചി പദേസോ. **അഞ്ഞത്ര സങ്ഘേനാ**തി സങ്ഘപ്പഹോനകേഹി ഭിക്ഖൂഹി വിനാ. **അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ**തി പുബ്ബേ വുത്തം ദസവിധമന്തരായം വിനാ. സബ്ബന്തിമേന പന പരിച്ഛേദേന അത്തചതുത്ഥേന അന്തരായേ വാ സതി ഗന്തും വട്ടതി. യഥാ ച ആവാസാദയോ ന ഗന്തബ്ബാ, ഏവം സചേ വിഹാരേ ഉപോസഥം കരോന്തി, ഉപോസഥാധിട്ഠാനത്ഥം സീമാപി നദീപി ന ഗന്തബ്ബാ. സചേ പനേത്ഥ കോചി ഭിക്ഖു ഹോതി, തസ്സ സന്തികം ഗന്തും വട്ടതി. വിസ്സട്ഠഉപോസഥാപി ആവാസാ ഗന്തും വട്ടതി. ഏവം ഗതോ അധിട്ഠാതുമ്പി ലഭതി. ആരഞ്ഞകേനാപി ഭിക്ഖുനാ ഉപോസഥദിവസേ ഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ അത്തനോ വിഹാരമേവ ആഗന്തബ്ബം. സചേ അഞ്ഞം വിഹാരം ഓക്കമതി, തത്ഥ ഉപോസഥം കത്വാവ ആഗന്തബ്ബം, അകത്വാ ആഗന്തും ന വട്ടതി. യം ജഞ്ഞാ "അജ്ജേവ തത്ഥ ഗന്തും സക്കോമീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൧) ഏവരൂപോ പന ആവാസോ ഗന്തബ്ബോ. തത്ഥ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഉപോസഥം കരോന്തേനാപി ഹി ഇമിനാ നേവ ഉപോസഥന്തരായോ കതോ ഭവിസ്സതീതി.

ഉദകം ആസനേന ചാതി ആസനേന സഹ പാനീയപരിഭോജനീയം ഉദകഞ്ചാതി അത്ഥോ. സങ്ഘസന്നിപാതതോ പഠമം കത്തബ്ബം **പുബ്ബകരണം**. പുബ്ബകരണതോ പച്ഛാ കത്തബ്ബമ്പി ഉപോസഥകമ്മതോ പഠമം കത്തബ്ബത്താ **പുബ്ബകിച്ചം**. ഉഭയമ്പി ചേതം ഉപോസഥകമ്മതോ പഠമം കത്തബ്ബത്താ "പുബ്ബകിച്ച"മിച്ചേവ ഏത്ഥ വുത്തന്തി ആഹ **"ഏവം ദ്വീഹി നാമേഹി നവവിധം പുബ്ബകിച്ചം ദസ്സിത"**ന്തി. കിം തം കതന്തി പുച്ഛതീതി ആഹ **"ന ഹീ"**തിആദി. **തം അകത്വാ ഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതി** "ന, ഭിക്ഖവേ, ഥേരേന ആണത്തേന അഗിലാനേന ന സമ്മജ്ജിതബ്ബം, യോ ന സമ്മജ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദി (മഹാവ॰ ൧൬൫) വചനതോ. തേനേവാഹ **"തസ്മാ ഥേരേന ആണത്തേനാ"**തിആദി.

സചേ പന ആണത്തോ സമ്മജ്ജനിം താവകാലികമ്പി ന ലഭതി, സാഖാഭങ്ഗം കപ്പിയം കാരേത്വാ സമ്മജ്ജിതബ്ബം. തമ്പി അലഭന്തസ്സ ലദ്ധകപ്പിയം ഹോതി. **പാനീയം പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേതബ്ബ**ന്തി ആഗന്തുകാനം അത്ഥായ പാനീയപരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേതബ്ബം. **ആസനം പഞ്ഞാപേതബ്ബ**ന്തി പീഠഫലകാദിആസനം പഞ്ഞാപേതബ്ബം. സചേ ഉപോസഥാഗാരേ ആസനാനി നത്ഥി, സംഘികാവാസതോപി ആഹരിത്വാ പഞ്ഞാപേത്വാ പുന ഹരിതബ്ബാനി. ആസനേസു അസതി കടസാരകേപി തട്ടികായോപി പഞ്ഞാപേതും വട്ടതി. തട്ടികാസുപി അസതി സാഖാഭങ്ഗാനി കപ്പിയം കാരേത്വാ പഞ്ഞാപേതബ്ബാനി. കപ്പിയകാരകം അലഭന്തസ്സ ലദ്ധകപ്പിയം ഹോതി. **പദീപോ കാതബ്ബോ**തി പദീപേതബ്ബോ, പദീപുജ്ജലനം കാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. ആണാപേന്തേന പന "അസുകസ്മിം നാമ ഓകാസേ തേലം വാ വട്ടി വാ കപല്ലികാ വാ അത്ഥി, തം ഗഹേത്വാ കരോഹീ"തി വത്തബ്ബോ. സചേ തേലാദീനി നത്ഥി, പരിയേസിതബ്ബാനി. പരിയേസിത്വാ അലഭന്തസ്സ ലദ്ധകപ്പിയം ഹോതി. അപിച കപാലേ അഗ്ഗിപി ജാലേതബ്ബോ. ആണാപേന്തേന ച കിഞ്ചി കമ്മം കരോന്തോ വാ സദാകാലമേവ ഏകോ വാ ഭാരനിത്ഥരണകോ വാ സരഭാണകധമ്മകഥികാദീസു അഞ്ഞതരോ വാ ന ആണാപേതബ്ബോ, അവസേസാ പന വാരേന ആണാപേതബ്ബാ. തേനാഹ **"ഥേരേനാപി പതിരൂപം ഞത്വാ ആണാപേതബ്ബ"**ന്തി.

ബഹി ഉപോസഥം കത്വാ ആഗതേനാതി നദിയാ വാ സീമായ വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഉപോസഥം കത്വാ ആഗതേന ഛന്ദോ ദാതബ്ബോ, "കതോ മയാ ഉപോസഥോ"തി അച്ഛിതും ന ലഭതീതി അധിപ്പായോ. **കിച്ചപ്പസുതോ വാ**തി ഗിലാനുപട്ഠാകാദികിച്ചപ്പസുതോ വാ. സചേ ഗിലാനോ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ദാതും ന സക്കോതി, മഞ്ചേന വാ പീഠേന വാ സങ്ഘമജ്ഝം ആനേത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. സചേ ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ഭിക്ഖൂനം ഏവം ഹോതി "സചേ ഖോ മയം ഇമം ഗിലാനം ഠാനാ ചാവേസ്സാമ, ആബാധോ വാ അഭിവഡ്ഢിസ്സതി, കാലകിരിയാ വാ ഭവിസ്സതീ"തി, ന ത്വേവ സോ ഗിലാനോ ഠാനാ ചാവേതബ്ബോ, സങ്ഘേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ, ന ത്വേവ വഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. കരേയ്യ ചേ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. സചേ ബഹൂ താദിസാ ഗിലാനാ ഹോന്തി, സങ്ഘേന പടിപാടിയാ ഠത്വാ സബ്ബേ ഹത്ഥപാസേ കാതബ്ബാ.

സചേ ദൂരേ ദൂരേ ഹോന്തി, സങ്ഘോ നപ്പഹോതി, തം ദിവസം ഉപോസഥോ ന കാതബ്ബോ, ന ത്വേവ വഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തദഹുപോസഥേ പാരിസുദ്ധിം ദേന്തേന ഛന്ദമ്പി ദാതും, സന്തി സങ്ഘസ്സ കരണീയ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൬൫) വുത്തത്താ ഭഗവതോ ആണം കരോന്തേന “ഛന്ദം **ദമ്മീ”**തി വുത്തം. “ഛന്ദഹാരകോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ദിന്നേ ഛന്ദേ തത്ഥേവ പക്കമതി, അഞ്ഞസ്സ ദാതബ്ബോ ഛന്ദോ”തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൧൬൫) പുന അത്തനോ ഛന്ദദാനപരിസ്സമവിനോദനത്ഥം **“ഛന്ദം മേ ഹരാ”**തി വുത്തം. “ഛന്ദഹാരകോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ദിന്നേ ഛന്ദേ സങ്ഘപ്പത്തോ സഞ്ചിച്ച ന ആരോചേതി, ആഹടോ ഹോതി ഛന്ദോ, ഛന്ദഹാരകസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൧൬൫) വുത്തത്താ ദുക്കടതോ തം മോചേതും **“ഛന്ദം മേ ആരോചേഹീ”**തി വുത്തം.

കായേന വാ വാചായ വാ ഉഭയേന വാ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോതി മനസാ ചിന്തേത്വാ കായപ്പയോഗം കരോന്തേന യേന കേനചി അങ്ഗപച്ചങ്ഗേന വാ, വാചം പന നിച്ഛാരേതും സക്കോന്തേന തഥേവ വാചായ വാ, ഉഭയഥാപി സക്കോന്തേന കായവാചാഹി വാ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ, ജാനാപേതബ്ബോതി അത്ഥോ. **“അയം അത്ഥോ”**തി വചനതോ പന യായ കായചിപി ഭാസായ വിഞ്ഞാപേതും വട്ടതി, പാരിസുദ്ധിദാനേപി ഛന്ദദാനേ വുത്തസദിസോവ വിനിച്ഛയോ. തം പന ദേന്തേന പഠമം സന്തീ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ. ന ഹി സാപത്തികോ സമാനോ “പാരിസുദ്ധിം ദമ്മി, പാരിസുദ്ധിം മേ ഹര, പാരിസുദ്ധിം മേ ആരോചേഹീ”തി (മഹാവ॰ ൧൬൪) വത്തും ലഭതി. “സന്തി സങ്ഘസ്സ കരണീയാനീ”തി വത്തബ്ബേ വചനവിപല്ലാസേന **“സന്തി സങ്ഘസ്സ കരണീയ”**ന്തി വുത്തം. **തേസഞ്ച അത്തനോ ച ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ദേതീ**തി ഏത്ഥ ഛന്ദോ ച ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ച **ഛന്ദപാരിസുദ്ധി,** തം ദേതീതി സരൂപേകസേസനയേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ഇതരാ**തി അഞ്ഞേസം ഛന്ദപാരിസുദ്ധി. **ബിളാലസങ്ഖലികാ ഛന്ദപാരിസുദ്ധീ**തി ഏത്ഥ **ബിളാലസങ്ഖലികാ** നാമ ബിളാലബന്ധനം. തത്ഥ ഹി സങ്ഖലികായ പഠമവലയം ദുതിയവലയംയേവ പാപുണാതി, ന തതിയം, ഏവമയമ്പി ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ദായകേന യസ്സ ദിന്നാ, തതോ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛതീതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൬൪; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൬൪). തസ്മാ സാ ബിളാലസങ്ഖലികസദിസത്താ “ബിളാലസങ്ഖലികാ”തി വുത്താ. ബിളാലസങ്ഖലികഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ യാസം കാസഞ്ചി സങ്ഖലികാനം ഉപലക്ഖണമത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഉതുക്ഖാനന്തി തം തം കിരിയം അരതി വത്തേതീതി **ഉതു,** തസ്സ അക്ഖാനം ഉതുക്ഖാനം, ഉതുആചിക്ഖനന്തി അത്ഥോ. യഥാ ച തസ്സ ആചിക്ഖനം, തം സരൂപതോ ദസ്സേതും **“ഹേമന്താദീന”**ന്തിആദി വുത്തം. **ഗണനാ**തി കലനാ. ഭിക്ഖുനീനം അട്ഠഗരുധമ്മേഹി ഓവദനം **ഭിക്ഖുനോവാദോ. സ്വേ ഉപോസഥോതി ആഗന്ത്വാ**തി “സ്വേ ഉപോസഥോ ഹോതീ”തി വുത്തേ അജ്ജേവ ആഗന്ത്വാ പന്നരസികേ ഉപോസഥേ പക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസിയം, ചാതുദ്ദസികേ തേരസിയം ആഗന്ത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന “പക്ഖസ്സ തേരസിയംയേവ ആഗന്ത്വാ ‘അയം ഉപോസഥോ ചാതുദ്ദസികോ വാ പന്നരസികോ വാ’തി പുച്ഛിതബ്ബ”ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൪൯) വുത്തം. ഏവം പുച്ഛിതേന ച ഭിക്ഖുനാ സചേ ചാതുദ്ദസിയം ഉപോസഥം കരോന്തി, “ചാതുദ്ദസികോ ഭഗിനീ”തി വത്തബ്ബം. സചേ പന്നരസിയം കരോന്തി, “പന്നരസികോ ഭഗിനീ”തി വത്തബ്ബം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ ബാലം, ഠപേത്വാ ഗിലാനം, ഠപേത്വാ ഗമികം അവസേസേഹി ഓവാദം ഗഹേതു”ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൧൩) വുത്തത്താ **“തം ഠപേത്വാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ആരോചനവിധാനം അജാനന്തോ **ബാലോ**. ചാതുദ്ദസികപന്നരസികേസു ഉപോസഥേസു വാ പാടിപദേ വാ ഗന്തുകാമോ **ഗമിയോ,** ദുതിയപക്ഖദിവസതോ പന പട്ഠായ തതോ ഉദ്ധം ഗച്ഛന്തോ ഇധ ഗമിയോ നാമ ന ഹോതി. അരഞ്ഞേ നിവാസോ അസ്സാതി **ആരഞ്ഞികോ**. സോപി “അഹം അരഞ്ഞവാസീ, സ്വേ ഉപോസഥോ, വിഹാരേ ന വസാമീ”തി അപ്പടിഗ്ഗഹിതും ന ലഭതി. യദി ന ഗണ്ഹേയ്യ, ദുക്കടം ആപജ്ജേയ്യ. വുത്തഞ്ഹേതം “ന, ഭിക്ഖവേ, ഓവാദോ ന ഗഹേതബ്ബോ, യോ ന ഗണ്ഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൪൧൩). തേന പന പച്ചാഹരണത്ഥായ സങ്കേതോ കാതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ,

ആരഞ്ഞികേന ഭിക്ഖുനാ ഓവാദം ഗഹേതും, സങ്കേതഞ്ച കാതും അത്ര പതിഹരിസ്സാമീ"തി (ചൂളവ॰ ൪൧൩). തസ്മാ ആരഞ്ഞികേന ഭിക്ഖുനാ സചേ ഭിക്ഖുനീനം വസനഗാമേ ഭിക്ഖാ ലബ്ഭതി, തത്ഥേവ ചരിത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ ദിസ്വാ ആരോചേത്വാ ഗന്തബ്ബം. നോ ചസ്സ തത്ഥ ഭിക്ഖാ സുലഭാ ഹോതി, സാമന്തഗാമേ ചരിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം ഗാമം ആഗമ്മ തത്ഥേവ കാതബ്ബം. സചേ ദൂരം ഗന്തബ്ബം ഹോതി, സങ്കേതോ കാതബ്ബോ "അഹം അസുകം നാമ തുമ്ഹാകം ഗാമദ്വാരേ സഭം വാ മണ്ഡപം വാ രുക്ഖമൂലം വാ ഉപസങ്കമിസ്സാമി, തത്ര ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി. ഭിക്ഖുനീഹി തത്ര ഗന്തബ്ബം, അഗന്തും ന ലബ്ഭതി. വുത്തഞ്ഹേതം "ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിയാ സങ്കേതം ന ഗന്തബ്ബം, യാ ന ഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൪൧൩). **ഉപോസഥഗ്ഗേ**തി ഉപോസഥകരണട്ഠാനേ. **അട്ഠഹി അങ്ഗേഹീ**തി -

> "സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതധരോ സുതസന്നിചയോ, യേ തേ ധമ്മാ ആദികല്യാണാ മജ്ഝേകല്യാണാ പരിയോസാനകല്യാണാ സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം അഭിവദന്തി, തഥാരൂപാസ്സ ധമ്മാ ബഹുസ്സുതാ ഹോന്തി, ധാതാ വചസാ പരിചിതാ, മനസാ അനുപേക്ഖിതാ, ദിട്ഠിയാ സുപ്പടിവിദ്ധാ. ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സ പാതിമോക്ഖാനി വിത്ഥാരേന സ്വാഗതാനി ഹോന്തി സുവിഭത്താനി സുപ്പവത്തീനി സുവിനിച്ഛിതാനി സുത്തസോ അനുബ്യഞ്ജനസോ. കല്യാണവാചോ ഹോതി കല്യാണവാക്കരണോ. യേഭുയ്യേന ഭിക്ഖുനീനം പിയോ ഹോതി മനാപോ. പടിബലോ ഹോതി ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതും. ന ഖോ പനേതം ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതായ കാസായവത്ഥവസനായ ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നപുബ്ബോ ഹോതി. വീസതിവസ്സോ വാ ഹോതി അതിരേകവീസതിവസ്സോ വാ"തി (പാചി॰ ൧൪൭) -

ഇമേഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി. **പാസാദികേനാ**തി പസാദാവഹേന നിദ്ദോസേന കായവചീമനോകമ്മേന. **സമ്പാദേതൂ**തി തിവിധം സിക്ഖം സമ്പാദേതു. യദാ പന താഹി ഭിക്ഖുനീഹി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകംയേവ ദിസ്വാ ഓവാദോ യാചിതോ, തദാ ഉപോസഥഗ്ഗേ സന്നിപതിതേഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘേഹി പുബ്ബേകിച്ചവസേന "അത്ഥി കാചി ഭിക്ഖുനിയോ ഓവാദം യാചമാനാ"തി പുച്ഛിതേ "ഏവം വദേഹീ"തി അത്തനാ വത്തബ്ബവചനം അഞ്ഞേന കഥാപേത്വാ "അത്ഥി കോചി ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനോവാദകോ സമ്മതോ"തിആദിം സയം വത്വാ പുന സയമേവ ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീനം ആരോചേതബ്ബം. അഞ്ഞേന വാ ഭിക്ഖുനാ തസ്മിം ദിവസേ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസാപേതബ്ബം. **ഇദന്തി** "താഹീ"തി ബഹുവചനം. **ഏകതോ** സഹേവ.

ഞത്തിട്ഠപകേന വാതി യത്ഥ തിണ്ണം വസനട്ഠാനേ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ നത്ഥി, തത്ഥ ഞത്തിട്ഠപനകേന വാ. **ഇതരേന വാ**തി യത്ഥ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, ഏകോ വാ, തത്ഥ ഇതരേന വാ ഭിക്ഖുനാ സചേ സയമേവ സമ്മതോ, "അഹ"ന്തി വത്തബ്ബം . **തഥേവാ**തി ഉപോസഥഗ്ഗേ വുത്തസദിസമേവ. **"ആരോചേത്വാവാ"**തി ഇമിനാ അനാരോചനം പടിക്ഖിപതി. "ന, ഭിക്ഖവേ, ഓവാദോ ന ആരോചേതബ്ബോ, യോ ന ആരോചേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൪൧൩) വചനതോ ഓവാദം ഗഹേത്വാ ഉപോസഥഗ്ഗേ അനാരോചേതും ന വട്ടതി.

പരിസുദ്ധഭാവന്തി ആപത്തിയാ പരിസുദ്ധതം. **ആരോചേഥാ**തി ആവി കരോഥ. **ഏത്ഥ സിയാ**തി "പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"തി ഏതസ്മിം പദേ അയമനുയോഗോ ഭവേയ്യ. കിം തം, യം സിയാതി ആഹ **"സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യാ"**തിആദി. **പുബ്ബേനാപരം സന്ധിയതീ**തി പുബ്ബവചനേന അപരം വചനം സന്ധാനം ഗച്ഛതി. **സാമഗ്ഗിയാ**തി കായചിത്തേഹി സഹിതതായ. **ഗണസ്സാ**തി ഉദ്ദേസകം ഠപേത്വാ ചതുവഗ്ഗേ സേസഭിക്ഖൂനം. **സങ്ഘസ്സ ഉദ്ദിട്ഠം ഹോതീ**തി സങ്ഘേന ഉദ്ദിട്ഠം ഹോതി. കരണത്ഥേ ചേതം സാമിവചനം. **ഏത്ഥാ**തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ. **ലക്ഖണ**ന്തി സഭാവോ.

ഥേരാ ച നവാ ച മജ്ഝിമാ ചാതി ഏത്ഥ ദസവസ്സാ, അതിരേകദസവസ്സാ ച **ഥേരാ**. ഊനപഞ്ചവസ്സാ **നവാ**. പഞ്ചവസ്സാ, അതിരേകപഞ്ചവസ്സാ ച **മജ്ഝിമാ**. **അട്ഠിം കത്വാ**തി അത്താനം തേന പാതിമോക്ഖേന അത്ഥികം കത്വാ, തം വാ പാതിമോക്ഖം "ഇദം മയ്ഹം പാതിമോക്ഖ"ന്തി അത്ഥിം കത്വാ. **മനസി കരിത്വാ**തി ചിത്തേ ഠപേത്വാ. **സോതദ്വാരവസേനാ**തി സോതദ്വാരികജവനവിഞ്ഞാണവസേന. **സബ്ബചേതസാ സമന്നാഹരാമാ**തി ചിത്തസ്സ ഥോകമ്പി ബഹി ഗന്തും അദേന്താ സബ്ബേന ചിത്തേന ആവജ്ജേമ, സല്ലക്ഖേമാതി അത്ഥോ. **മനസി കരോമാ**തി ആവജ്ജേമ, സമന്നാഹരാമാതി അത്ഥോ. സോ ച ഖോ മനസികാരോ ന ഏത്ഥ ആരമ്മണപ്പടിപാദനലക്ഖണോ, അഥ ഖോ വീഥിപ്പടിപാദനജവനപ്പടിപാദനമനസികാരപുബ്ബകചിത്തേ ഠപനലക്ഖണോതി ആഹ **"ഏകഗ്ഗചിത്താ ഹുത്വാ ചിത്തേ ഠപേയ്യാമാ"**തി. **ന സമേതീ**തി ന സംഗച്ഛതി. കസ്മാ ന സംഗച്ഛതീതി ആഹ **"സമഗ്ഗസ്സ ഹീ"**തിആദി. കിഞ്ച ഭിയ്യോതി ആഹ **"പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ ചാ"**തിആദി. **സങ്ഘപരിയാപന്നോ**തി സങ്ഘേ പരിയാപന്നോ അന്തോഗധോ.

ഇദാനി തം ദസ്സേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ആയസ്മന്തോ**തി സന്നിപതിതാനം പിയവചനേന ആലപനം.

അലജ്ജിതാതി അലജ്ജിതായ, അലജ്ജനഭാവേനാതി അത്ഥോ. തതിയത്ഥേ ഹി ഇദം പച്ചത്തവചനം. **"അഞ്ഞാണതാ"**തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ. **കുക്കുച്ചപ്പകതതാ**തി കുക്കുച്ചേന അഭിഭൂതതായ. **സതിസമ്മോസാ**തി സതിവിപ്പവാസതോ. **വീതിക്കമ**ന്തി സിക്ഖാപദവീതിക്കമനം.

സഞ്ചിച്ചാതി സഞ്ചേതേത്വാ, അകപ്പിയഭാവം ജാനന്തോയേവ വീതിക്കമചിത്തം പേസേത്വാതി അത്ഥോ. **പരിഗൂഹതീ**തി നിഗൂഹതി ന ദേസേതി ന വുട്ഠാതി. ലജ്ജായ പരിഗൂഹന്തോ അലജ്ജീ ന ഹോതി, "കിം ഇമിനാ"തി അനാദരിയേന പരിഗൂഹന്തോ അലജ്ജീ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതീ**തി ഭണ്ഡഭാജനീയട്ഠാനാദീസു ഛന്ദാഗതിആദിഭേദം അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതി. **അലജ്ജിപുഗ്ഗലോ**തി അജ്ഝത്തികസമുട്ഠാനലജ്ജാവിരഹിതോ പുഗ്ഗലോ. ഏത്ഥ ച "സഞ്ചിച്ചാ"തി ഇമിനാ അനാദരിയവസേനേവ ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ, ആപന്നഞ്ച ആപത്തിം പരിഗൂഹന്തോ, ഭണ്ഡഭാജനീയട്ഠാനാദീസു അഗതിഗമനം ഗച്ഛന്തോ ച അലജ്ജീ ഹോതി, ന ഇതരോതി ദസ്സേതി.

മന്ദോതി മന്ദപഞ്ഞോ, അപഞ്ഞസ്സേവേതം നാമം. **മോമൂഹോ**തി അതിസംമൂള്ഹോ. **വിരാധേതീ**തി ന രാധേതി ന സാധേതി. **കുക്കുച്ചേ**തി വിനയസംസയേ. **കപ്പിയം ചേ കത്തബ്ബം സിയാ**തി വിനയധരം പുച്ഛിത്വാ തേന വത്ഥും ഓലോകേത്വാ മാതികം, പദഭാജനം, അന്തരാപത്തിം, അനാപത്തിഞ്ച ഓലോകേത്വാ "കപ്പതി, ആവുസോ, മാ ഏത്ഥ കങ്ഖീ"തി വുത്തേ കത്തബ്ബം ഭവേയ്യ.

സഹസേയ്യചീവരവിപ്പവാസാദീനീതി ഏത്ഥ **സഹസേയ്യാ** നാമ അനുപസമ്പന്നേന ഉത്തരിദിരത്തതിരത്തം സഹസേയ്യാപത്തി, **വിപ്പവാസോ** നാമ ഏകരത്തഛാരത്തവസേന വിപ്പവാസോ. **ആദി**സദ്ദേന സത്താഹാതിക്കമാദീസു ആപത്തിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാന**ന്തി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുക്കടദുബ്ഭാസിതസങ്ഖാതാനം സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം.

ദേസേതു വാ പകാസേതു വാതി സങ്ഘമജ്ഝേ വാ ഗണമജ്ഝേ വാ ഏകപുഗ്ഗലേ വാ ദേസേതു വാ പകാസേതു വാ. ഏത്ഥ ച **പാരാജികാപത്തിദേസനാ** നാമ ഭിക്ഖുഭാവസ്സ പരിച്ചാഗോ. വുട്ഠാനം പന ദേസനാവിസേസത്താ "ദേസനാ"തി ദട്ഠബ്ബം. **പകാസേതു വാ**തി ആരോചേതു വാ.

ഏവം അനാപന്നാ വാതി ഏവം ഛന്നം ആകാരാനം അഞ്ഞതരേന അനാപന്നാ വാ. **വുട്ഠിതാ വാ**തി പരിവാസാദിനാ വുട്ഠിതാ വാ. **ആരോചിതാ വാ**തി ആവികതാ വാ.

ആരോചേന്തോ ച “തുയ്ഹം സന്തികേ ഏകം ആപത്തിം ആവികരോമീ”തി വാ “ആചിക്ഖാമീ”തി വാ “ആരോചേമീ”തി വാ “മമ ഏകം ആപത്തിം ആപന്നഭാവം ജാനാഹീ”തി വാ വദതു, “ഏകം ഗരുകം ആപത്തിം ആവികരോമീ”തി വാ ആദിനാ നയേന വദതു, സബ്ബേഹിപി ആകാരേഹി ആരോചിതാവ ഹോതി. സചേ പന ഗരുകാപത്തിം ആവികരോന്തോ “ലഹുകാപത്തിം ആവികരോമീ”തിആദിനാ നയേന വദതി, അനാവികതാ ഹോതി ആപത്തി. വത്ഥും ആരോചേതി, ആപത്തിം ആരോചേതി, ഉഭയം ആരോചേതി, തിവിധേനാപി ആരോചിതാവ ഹോതി. **അസന്തിയാ ആപത്തിയാ**തി ഭാവേനഭാവലക്ഖണേ ഭുമ്മം. **തുണ്ഹീഭാവേനാപി ഹീ**തി ഏത്ഥ ന കേവലം “ആമ, മയം പരിസുദ്ധാ”തി വുത്തേയേവ, അഥ ഖോ തുണ്ഹീഭാവേനാപീതി **അപി**സദ്ദസ്സ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

കിം തം യാവതതിയാനുസാവിതം നാമ, കഥഞ്ചേതം യാവതതിയാനുസാവിതം ഹോതീതി വിചാരണായം ആചരിയാനം മതിഭേദമുഖേന തമത്ഥം ദസ്സേതും **“യാവതതിയം അനുസാവിതം ഹോതീതി ഏത്ഥാ”**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ യദേതം തിക്ഖത്തും അനുസാവിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **അത്ഥബ്യഞ്ജനഭേദതോ**തി അരീയതി ഞായതീതി **അത്ഥോ,** അഭിധേയ്യം, ബ്യഞ്ജീയതി അത്ഥോ അനേനാതി **ബ്യഞ്ജനം,** അക്ഖരം, അത്ഥോ ച ബ്യഞ്ജനഞ്ച **അത്ഥബ്യഞ്ജനാനി,** തേസം ഭേദോ **അത്ഥബ്യഞ്ജനഭേദോ,** തതോ, അത്ഥസ്സ ച ബ്യഞ്ജനസ്സ ച വിസദിസത്താതി അത്ഥോ.

ഇദാനി തമേവത്ഥം വിഭാവേതും **“അനുസാവനഞ്ഹി നാമാ”**തിആദിമാഹ. **ഹീ**തി കാരണത്ഥേ നിപാതോ. തസ്സ പന “അഭിന്ന”ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. **തേനാ**തി ഭിന്നത്താ. **അസ്സാ**തി “യസ്സ സിയാ”തിആദിവചനത്തയസ്സ. അവസ്സഞ്ചേതമേവം സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ അതിപ്പസങ്ഗോപി സിയാതി ദസ്സേതും **“യദി ചേത”**ന്തിആദിമാഹ. **ഏത**ന്തി “യസ്സ സിയാ”തിആദിവചനത്തയം. അപരേ “അനുസാവിത”ന്തി പദം ന അതീതത്ഥം ദീപേതി, അഥ ഖോ അനാഗതത്ഥം. ധാതുത്ഥസമ്ബന്ധോ കാലന്തരവിഹിതോപി പച്ചയോ കാലന്തരേ സാധു ഹോതീതി വികപ്പേസും. തേനാഹ **“അപരേ ‘അനുസാവിത’ന്തി പദസ്സാ”**തിആദി. **ഉപരി ഉദ്ദേസാവസാനേ**തി പാരാജികുദ്ദേസാവസാനേ. **അത്ഥയുത്തീനം അഭാവതോ**തി അനാഗതത്ഥസ്സ ച കാരണസ്സ ച അഭാവതോ. ഇദാനി തമേവ വിഭാവേതും **“ഇദം ഹീ”**തിആദിമാഹ. കഥമേതം വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **“യദി ചസ്സാ”**തിആദി. **അയ**ന്തി അനാഗതകാലോ. **അനുസാവിതം ഹേസ്സതീതി വദേയ്യാ**തി അനുപ്പയോഗം അനാഗതകാലം കത്വാ “അനുസാവിതം ഹേസ്സതീ”തി ബുദ്ധോ വദേയ്യ. അയം ഹേത്ഥാധിപ്പായോ - യദി ചേത്ഥ ധാതുത്ഥസമ്ബന്ധോ **ത**-പച്ചയോ സിയാ, തഥാ സതി ധാതുത്ഥസമ്ബന്ധോ നാമ വിസേസനവിസേസ്യഭാവോ, സോ ച അനുപ്പയോഗസ്സ സമാനത്ഥഭാവേ സതി ഉപ്പജ്ജതി, നാസതീതി “ഹേസ്സതീ”തി അനുപ്പയോഗം വദേയ്യ, ന ച വുത്തം. തസ്മാ അനാഗതം ന ദീപേതി, അതീതകാലമേവ ദീപേതീതി. **അനുസാവിയമാനേതി വചനതോ**തി “അനുസാവിയമാനേ”തി വത്തമാനകാലവചനതോ. യദി ഏവം “യാവതതിയം അനുസാവിതം ഹോതീ”തി കിമിദന്തി ആഹ **“യാവതതിയ”**ന്തിആദി. കിം തേന ലക്ഖീയതി, യേനേതം ലക്ഖണവചനമത്തം സിയാതി ആഹ **“തേനാ”**തിആദി. **തേനാ**തി ലക്ഖണവചനമത്തേന ഹേതുനാ.

തദേതന്തി പാതിമോക്ഖം. **തം പനേത**ന്തി “തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ”തിആദികം യാവതതിയാനുസാവനം. **ന ദിസ്സതീ**തി നോപലബ്ഭതി. **ഇമമേവ ച അത്ഥ**ന്തി ഇമം അമ്ഹേഹി വുത്തമേവത്ഥം. യദി ഹി “യസ്സ സിയാ ആപത്തീ”തിആദിവചനത്തയം യാവതതിയാനുസാവനം സിയാ, തദേവ **ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൧൩൪ ആദയോ) വദേയ്യ, ന പന “സകിമ്പി അനുസാവിതം ഹോതീ”തിആദികന്തി അധിപ്പായോ. നനു ചായം വിനിച്ഛയോ അട്ഠകഥാസു ന ആഗതോ, അഥ കുതോ ലദ്ധോതി ആഹ **“അയമേത്ഥാ”**തിആദി. വിനയട്ഠാനേസു കതപരിചയാനം ആചരിയാനം തം തം അത്ഥം ഞാപേന്തീ പവേണി **ആചരിയപരമ്പരാ,** തായ ആഭതോ ആനീതോ **ആചരിയപരമ്പരാഭതോ**.

നനു സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയേന ഭവിതബ്ബം, അഥ കഥം ദുക്കടാപത്തി ഹോതീതി ആഹ **"സാ ച ഖോ ന മുസാവാദലക്ഖണേനാ"**തിആദി. **സമ്പജാനമുസാവാദേ കിം ഹോതീ**തി യ്വായം "സമ്പജാനമുസാവാദോ അസ്സ ഹോതീ"തി വുത്തോ, സോ ആപത്തിതോ കിം ഹോതി, കതരാ ആപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. **ദുക്കടം ഹോതീ**തി ദുക്കടാപത്തി ഹോതി. **വചീദ്വാരേ അകിരിയസമുട്ഠാനാപത്തി ഹോതീ**തി അസ്സ ഹി ഭിക്ഖുനോ അധമ്മികായ പടിഞ്ഞായ തുണ്ഹീഭൂതസ്സ നിസിന്നസ്സ മനോദ്വാരേ ആപത്തി നാമ നത്ഥി. യസ്മാ പന ആവികാതബ്ബം നാവികാസി, തേനസ്സ വചീദ്വാരേ അകിരിയതോ അയം ആപത്തി സമുട്ഠാതീതി വേദിതബ്ബാ. ഇദാനി വുത്തമേവത്ഥം പാളിയാ സാധേതും **"വുത്തമ്പി ചേത"**ന്തിആദിമാഹ. ഏതം ഉപാലിത്ഥേരേന പരിവാരേ സേദമോചനഗാഥാസു (പരി॰ ൪൭൯) വുത്തമ്പി ചാതി അത്ഥോ.

അനാലപന്തോ മനുജേന കേനചി വാചാതി കേനചി മനുജേന വാചായ അനാലപന്തോ. **ഗിരം നോ ച പരേ ഭണേയ്യാ**തി "ഇതി ഇമേ സോസ്സന്തീ"തി പരപുഗ്ഗലേ സന്ധായ സദ്ദമ്പി ന നിച്ഛാരേയ്യ. **ആപജ്ജേയ്യ വാചസിക**ന്തി വാചതോ സമുട്ഠിതം ആപത്തിം ആപജ്ജേയ്യ. **പഞ്ഹാമേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ**തി ഏത്ഥ **പഞ്ഹാമേസാ**തി ലിങ്ഗബ്യത്തയേന വുത്തം, ഏസോ പഞ്ഹോ കുസലേഹി ചിന്തിതോതി അത്ഥോ. അയം പഞ്ഹോ ഇമമേവ മുസാവാദം സന്ധായ വുത്തോ.

തംതംസമ്പത്തിയാ വിബന്ധനവസേന സത്തസന്താനസ്സ അന്തരേ വേമജ്ഝേ ഏതി ആഗച്ഛതീതി **അന്തരായോ,** ദിട്ഠധമ്മികാദിഅനത്ഥോ, അതിക്കമനട്ഠേന തസ്മിം അന്തരായേ നിയുത്തോ, അന്തരായം വാ ഫലം അരഹതി, അന്തരായസ്സ വാ കരണസീലോതി **അന്തരായികോ**. തേനാഹ **"വിപ്പടിസാരവത്ഥുതായാ"**തിആദി. തത്ഥ **വിപ്പടിസാരവത്ഥുതായാ**തി **വിപ്പടിസാരോ** നാമ പച്ഛാനുതാപവസേന ചിത്തവിപ്പടിസാരോ, തസ്സ കാരണതായാതി അത്ഥോ. പഠമജ്ഝാനാദിപച്ചയഭൂതഅഅപ്പടിസാരവിരുദ്ധസ്സ വിപ്പടിസാരസ്സ പച്ചയത്താതി വുത്തം ഹോതി. **പാമോജ്ജാദിസമ്ഭവ**ന്തി ദുബ്ബലതരുണാ പീതി പാമോജ്ജം, തം ആദി യേസം തേ **പാമോജ്ജാദയോ,** തേസം സമ്ഭവോ പടിലാഭോ **പാമോജ്ജാദിസമ്ഭവോ,** തം. **ആദി**സദ്ദേന പീതിപ്പസ്സദ്ധാദീനം ഗഹണം. **പഠമജ്ഝാനാദീന**ന്തി ഏത്ഥാദിസദ്ദേന പന "ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ അധിഗമായ അന്തരായികോ, തതിയസ്സ ഝാനസ്സ അധിഗമായ അന്തരായികോ, ചതുത്ഥസ്സ ഝാനസ്സ അധിഗമായ അന്തരായികോ, ഝാനാനം, വിമോക്ഖാനം, സമാധീനം, സമാപത്തീനം, നേക്ഖമ്മാനം, നിസ്സരണാനം, പവിവേകാനം, കുസലാനം ധമ്മാനം അധിഗമായ അന്തരായികോ"തി (മഹാവ॰ ൱൩) വുത്തദുതിയജ്ഝാനാദീനം സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. "തസ്മാ"തി വുത്തേ **യംതം**സദ്ദാനം അബ്യഭിചാരിതസമ്ബന്ധതായ "യസ്മാ"തി അയമത്ഥോ ഉപട്ഠിതോയേവ ഹോതീതി ആഹ **"തസ്മാതി യസ്മാ"**തിആദി. **ജാനന്തേനാ**തി ജാനമാനേന. ഇമിനാസ്സ സമ്പജാനമുസാവാദസ്സ സചിത്തകതം ദസ്സേതി. വിസുദ്ധിം അപേക്ഖതീതി **വിസുദ്ധാപേക്ഖോ,** തേന വിസുദ്ധാപേക്ഖേന. സാ ച വിസുദ്ധി ഇധ വുട്ഠാനാദീതി ആഹ **"വുട്ഠാതുകാമേന വിസുജ്ഝിതുകാമേനാ"**തി. വുട്ഠാനഗാമിനിതോ സങ്ഘാദിസേസതോ വുട്ഠാതുകാമേന, ദേസനാഗാമിനിതോ വിസുജ്ഝിതുകാമേനാതി അത്ഥോ. **സങ്ഘമജ്ഝേ വാ ഗണമജ്ഝേ വാ ഏകപുഗ്ഗലേ വാ**തി ഉപോസഥഗ്ഗേ സങ്ഘസ്സ ആരോചനവസേന സങ്ഘമജ്ഝേ വാ തത്ഥേവ ഉഭതോ നിസിന്നാനം ആരോചനവസേന ഗണമജ്ഝേ വാ അനന്തരസ്സ ആരോചനവസേന ഏകപുഗ്ഗലേ വാ പകാസേതബ്ബാ. **ഇതോ വുട്ഠഹിത്വാ**തി ഇതോ ഉപോസഥഗ്ഗതോ വുട്ഠായ. ഏത്ഥ പന സഭാഗോയേവ വത്തബ്ബോ. വിസഭാഗസ്സ ഹി വുച്ചമാനേ ഭണ്ഡനകലഹസങ്ഘഭേദാദീനിപി ഹോന്തി. തസ്മാ തസ്സ അവത്വാ "ഇതോ വുട്ഠഹിത്വാ പടികരിസ്സാമീ"തി ആഭോഗം കത്വാ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി **അന്ധകട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൱൬) വുത്തം.

കരണത്ഥേതി തതിയാവിഭത്തിഅത്ഥേ. കത്തരി ഹേതം പച്ചത്തവചനം ഹോതി ഫാസുസദ്ദാപേക്ഖായ. **പച്ചത്തവചന**ന്തി പഠമാവചനം. **പഠമജ്ഝാനാദീനം അധിഗമായ ഫാസു ഹോതീ**തി അധിഗമത്ഥം തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഫാസു ഹോതി സുഖം ഹോതി സംവരസ്സ അവിപ്പടിസാരഹേതുത്താ. തേനാഹ **"അവിപ്പടിസാരമൂലകാന"**ന്തിആദി.

പാപപുഞ്ഞാനം കതാകതവസേന ചിത്തവിപ്പടിസാരാഭാവോ **അവിപ്പടിസാരോ,** സോ മൂലം കാരണം യേസം തേ അവിപ്പടിസാരമൂലാ, അവിപ്പടിസാരമൂലായേവ **അവിപ്പടിസാരമൂലകാ,** തേസം അവിപ്പടിസാരമൂലകാനം. **സുഖപ്പടിപദാ സമ്പജ്ജതീ**തി സുഖാ പടിപദാ സമിജ്ഝതി, പഠമജ്ഝാനാദീനം സുഖേന അധിഗമോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. ഹോതി ചേത്ഥ -

''നിദാനേ ഞത്തിട്ഠപനം, പുബ്ബകിച്ചസ്സ പുച്ഛനം;
നിദാനുദ്ദേസസവനേ, വിസുദ്ധാരോചനേ വിധി;
അനാരോചനേ ചാപത്തി, ഞേയ്യം പിണ്ഡത്ഥപഞ്ചക''ന്തി.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

നിദാനവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാരാജികകണ്ഡം

ഇദാനി നിദാനുദ്ദേസാനന്തരം വുത്തസ്സ പാരാജികുദ്ദേസസ്സ അത്ഥം സംവണ്ണേതും **"ഇദാനീ"**തിആദി ആരദ്ധം. **നിദാനാനന്തരന്തി** ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ, നിദാനം അനന്തരം കത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **തത്ഥാതി** പാരാജികകണ്ഡേ. **പാതിമോക്ഖേതി** ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേ. **ചത്താരോതി** ഗണനപരിച്ഛേദോ ഊനാതിരേകഭാവനിവത്തനതോ. **പാരാജികാതി** സജാതിനാമം. **ആപത്തിയോ**തി സബ്ബസാധാരണനാമം. ഉദ്ദിസീയതീതി **ഉദ്ദേസോ**. ഭാവപ്പധാനോയം നിദ്ദേസോ. തേനാഹ **"ഉദ്ദിസിതബ്ബത"**ന്തി.

൧. പഠമപാരാജികവണ്ണനാ

യോ പനാതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫ ഭിക്ഖുപദഭാജനീയവണ്ണനാ) ഏത്ഥ യസ്മാ **പനാതി** നിപാതമത്തം, **യോതി** അത്ഥപദം, തഞ്ച അനിയമേന പുഗ്ഗലം ദീപേതി. തസ്മാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ **"യോ കോചീ"**തി ആഹ. യസ്മാ പന യോ യോകോചി നാമ, സോ അവസ്സം ലിങ്ഗയുത്തജാതിനാമഗോത്തസീലവിഹാരഗോചരവയേസു ഏകേനാകാരേന പഞ്ഞായതി, തസ്മാ തം തഥാ ഞാപേതും **"രസ്സദീഘാദിനാ"**തിആദിമാഹ. **ആദിസദ്ദേന** നവകമ്മാദീനം ഗഹണം. **ലിങ്ഗാദിഭേദേനാതി** ലിങ്ഗീയതിഞായതി ഏതേനാതി **ലിങ്ഗം,** തം ആദി യേസം തേതി **ലിങ്ഗാദയോ,** തേസം ഭേദോ **ലിങ്ഗാദിഭേദോ,** തേന ലിങ്ഗാദിഭേദേന. ഏത്ഥാദിസദ്ദേന പന യുത്താദീനം ഗഹണം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - **ലിങ്ഗവസേന** യാദിസോ വാ താദിസോ വാ ഹോതു, ദീഘോ വാ രസ്സോ വാ കാളോ വാ ഓദാതോ വാ മങ്ഗുരച്ഛവി വാ കിസോ വാ ഥൂലോ വാ. **യോഗവസേന** യേന വാ തേന വാ യുത്തോ ഹോതു, നവകമ്മയുത്തോ വാ ഉദ്ദേസയുത്തോ വാ വാസധുരയുത്തോ വാ. **ജാതിവസേന** യംജച്ചോ വാ തംജച്ചോ വാ ഹോതു, ഖത്തിയോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ വേസ്സോ വാ സുദ്ദോ വാ. **നാമവസേന** യഥാനാമോ വാ തഥാനാമോ വാ ഹോതു, ബുദ്ധരക്ഖിതോ വാ ധമ്മരക്ഖിതോ വാ സങ്ഘരക്ഖിതോ വാ. **ഗോത്തവസേന** യഥാഗോത്തോ വാ തഥാഗോത്തോ വാ ഹോതു, കച്ചായനോ വാ വാസിട്ഠോ വാ കോസിയോ വാ. **സീലേസു** യഥാസീലോ വാ തഥാസീലോ വാ ഹോതു, നവകമ്മസീലോ വാ ഉദ്ദേസസീലോ വാ വാസധുരസീലോ വാ. **വിഹാരേസുപി** യഥാവിഹാരീ വാ തഥാവിഹാരീ വാ ഹോതു, നവകമ്മവിഹാരീ വാ ഉദ്ദേസവിഹാരീ വാ വാസധുരവിഹാരീ വാ . **ഗോചരേസുപി** യഥാഗോചരോ വാ തഥാഗോചരോ വാ ഹോതു, നവകമ്മഗോചരോ വാ ഉദ്ദേസഗോചരോ വാ വാസധുരഗോചരോ വാ. **വയേസുപി** യോ വാ സോ വാ ഹോതു ഥേരോ വാ നവോ വാ മജ്ഝിമോ വാ, അഥ ഖോ സബ്ബോവ ഇമസ്മിം അത്ഥേ "യോ"തി വുച്ചതീതി.

ഇദാനി **"ഭിക്ഖൂ"**തി പദം സംവണ്ണേതും **"ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ "ഏഹി ഭിക്ഖൂ"തി ഭഗവതോ വചനമത്തേന ഭിക്ഖുഭാവോ **ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ**. "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൦൫) നയേന തിക്ഖത്തും വാചം ഭിന്ദിത്വാ വുത്തേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പദാ **സരണഗമനൂപസമ്പദാ**. **ഓവാദപ്പടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫) നാമ -

> "തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം 'തിബ്ബം മേ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠിതം ഭവിസ്സതി ഥേരേസു നവേസു മജ്ഝിമേസൂ'തി, ഏവഞ്ഹി തേ കസ്സപ സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം 'യം കിഞ്ചി ധമ്മം സുണിസ്സാമി കുസലൂപസംഹിതം, സബ്ബം തം അട്ഠിം കത്വാ മനസി കരിത്വാ സബ്ബചേതസാ സമന്നാഹരിത്വാ ഓഹിതസോതോ ധമ്മം സുണിസ്സാമീ'തി, ഏവഞ്ഹി തേ, കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം 'സാതസഹഗതാ ച മേ കായഗതാസതി ന വിജഹിസ്സതീ'തി, ഏവഞ്ഹി തേ, കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൫൪) -

ഇമിനാ ഓവാദപ്പടിഗ്ഗഹണേന മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ.

പഞ്ഹാബ്യാകരണൂപസമ്പദാ നാമ സോപാകസ്സ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ. ഭഗവാ കിര പുബ്ബാരാമേ അനുചങ്കമന്തം സോപാകസാമണേരം "'ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാ'തി വാ സോപാക 'രൂപസഞ്ഞാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ നാനാബ്യഞ്ജനാ, ഉദാഹു ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫) ദസ അസുഭനിസ്സിതേ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. സോ തേ ബ്യാകാസി. ഭഗവാ തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ "കതിവസ്സോ ത്വം, സോപാകാ"തി പുച്ഛി. സത്തവസ്സോഹം ഭഗവാതി. "സോപാക, ത്വം മമ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സദ്ധിം സംസന്ദിത്വാ പഞ്ഹേ ബ്യാകാസീ"തി ആരദ്ധചിത്തോ ഉപസമ്പദം അനുജാനി, അയം പഞ്ഹാബ്യാകരണൂപസമ്പദാ.

അട്ഠഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ നാമ മഹാപജാപതിയാ അട്ഠഗരുധമ്മപ്പടിഗ്ഗഹണേന അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ.

ദൂതേനൂപസമ്പദാ നാമ അഡ്ഢകാസിയാ ഗണികായ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ.

അട്ഠവാചികൂപസമ്പദാ നാമ ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘതോ ഞത്തിചതുത്ഥേന, ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി ഇമേഹി ദ്വീഹി കമ്മേഹി ഉപസമ്പദാ.

ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മൂപസമ്പദാ നാമ ഭിക്ഖൂനം ഏതരഹി ഉപസമ്പദാ. **ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി** തീഹി അനുസ്സാവനാഹി, ഏകായ ച ഞത്തിയാതി ഏവം ഞത്തിചതുത്ഥേന. കിഞ്ചാപി ഹി ഞത്തി സബ്ബപഠമം വുച്ചതി, തിസ്സന്നം പന അനുസ്സാവനാനം അത്ഥബ്യഞ്ജനഭേദാഭാവതോ അത്ഥബ്യഞ്ജനഭിന്നം ഞത്തിം താസം ചതുത്ഥന്തി കത്വാ "ഞത്തിചതുത്ഥ"ന്തി വുച്ചതി. **അകുപ്പേനാതി** അകോപേതബ്ബതം, അപ്പടിക്കോസിതബ്ബതഞ്ച ഉപഗതേന. **ഠാനാരഹേനാതി** കാരണാരഹേന സത്ഥു സാസനാരഹേന. **ഉപസമ്പന്നോ** നാമ ഉപരിഭാവം സമാപന്നോ, പത്തോതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖുഭാവോ ഹി ഉപരിഭാവോ, തഞ്ചേസ യഥാവുത്തേന കമ്മേന സമാപന്നത്താ "ഉപസമ്പന്നോ"തി വുച്ചതി. കസ്മാ പനേത്ഥ ഇമിനാവ ഉപസമ്പന്നോ ഇധ ഗഹിതോ, നാഞ്ഞേഹീതി? വുച്ചതേ - ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ അന്തിമഭവികാനമേവ, സരണഗമനൂപസമ്പദാ പരിസുദ്ധാനം, ഓവാദപ്പടിഗ്ഗഹണപഞ്ഹാബ്യാകരണൂപസമ്പദാ മഹാകസ്സപസോപാകാനം, ന ച തേ ഭബ്ബാ പാരാജികാദിലോകവജ്ജം ആപജ്ജിതും, അട്ഠഗരുധമ്മപ്പടിഗ്ഗഹണാദയോ ച ഭിക്ഖുനീനംയേവ അനുഞ്ഞാതാ.

അയഞ്ച ഭിക്ഖു, തസ്മാ ഞത്തിചതുത്ഥേനേവ ഉപസമ്പദാകമ്മേന ഉപസമ്പന്നോ ഇധ ഗഹിതോ, നാഞ്ഞേഹീതി വേദിതബ്ബോ. പണ്ണത്തിവജ്ജേസു പന സിക്ഖാപദേസു അഞ്ഞേപി ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നാദയോ സങ്ഗയ്ഹന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൫ ഭിക്ഖുപദഭാജനീയവണ്ണനാ). വക്ഖതി ഹി "പണ്ണത്തിവജ്ജേസു പന അഞ്ഞേപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തീ"തി. ഇദാനി "അകുപ്പേന ഠാനാരഹേന ഉപസമ്പന്നോ"തി സംഖിത്തേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേതും **"തസ്സ പനാ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥാതി തേസു പഞ്ചസു. വസതി ഏത്ഥാതി **വത്ഥു,** ആധാരോ പതിട്ഠാ. തേനാഹ **"ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ പുഗ്ഗലോ"**തി. ഊനാനി അപരിപുണ്ണാനി വീസതി വസ്സാനി അസ്സാതി **ഊനവീസതിവസ്സോ**. ഏത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം ഉപരി സപ്പാണകവഗ്ഗേ ഊനവീസതിസിക്ഖാപദേ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വണ്ണയിസ്സാമ. **തേസൂ**തി പണ്ഡകാദീസു ഏകാദസസു അഭബ്ബപുഗ്ഗലേസു. **പണ്ഡകോ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൯) പനേത്ഥ പഞ്ചവിധോ ഹോതി ആസിത്തപണ്ഡകോ, ഉസൂയപണ്ഡകോ , ഓപക്കമികപണ്ഡകോ, നപുംസകപണ്ഡകോ, പക്ഖപണ്ഡകോതി. തേസു ആസിത്തപണ്ഡകസ്സ ച ഉസൂയപണ്ഡകസ്സ ച പബ്ബജ്ജാ ന വാരിതാ, ഇതരേസം തിണ്ണം വാരിതാ. തേസുപി പക്ഖപണ്ഡകസ്സ യസ്മിം പക്ഖേ പണ്ഡകോ ഹോതി, തസ്മിംയേവസ്സ പക്ഖേ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാതി. തയോ ചേത്ഥ പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാനം അഭബ്ബതായ അവത്ഥൂ. തേനാഹ **"ആസിത്തപണ്ഡകഞ്ചാ"**തിആദി. തത്ഥ യസ്സ പരേസം അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗഹേത്വാ അസുചിനാ ആസിത്തസ്സ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി, അയം **ആസിത്തപണ്ഡകോ**. യസ്സ പരേസം അജ്ഝാചാരം പസ്സതോ ഉസൂയായ ഉപ്പന്നായ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി, അയം **ഉസൂയപണ്ഡകോ**. യസ്സ ഉപക്കമേന ബീജാനി അപനീതാനി, അയം **ഓപക്കമികപണ്ഡകോ** (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൬; വി॰ വി॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൨.൧൦൯). യോ പന പടിസന്ധിയംയേവ അഭാവകോ ഉപ്പന്നോ, അയം **നപുംസകപണ്ഡകോ**. ഏകച്ചോ പന അകുസലവിപാകാനുഭാവേന കാളപക്ഖേ പണ്ഡകോ ഹോതി, ജുണ്ഹപക്ഖേ പനസ്സ പരിളാഹോ വൂപസമ്മതി, അയം **പക്ഖപണ്ഡകോ**തി വേദിതബ്ബോ.

ഥേയ്യേന സംവാസോ ഏതസ്സാതി **ഥേയ്യസംവാസകോ**. സോ ച ന സംവാസമത്തസ്സേവ ഥേനകോ ഇധാധിപ്പേതോ, അഥ ഖോ ലിങ്ഗസ്സ, തദുഭയസ്സ ച ഥേനകോപീതി ആഹ **"ഥേയ്യസംവാസകോ പന തിവിധോ"**തിആദി. **ന ഭിക്ഖുവസ്സാനി ഗണേതീ**തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦) "അഹം ദസവസ്സോ വാ വീസതിവസ്സോ വാ"തി മുസാ വത്വാ ഭിക്ഖുവസ്സാനി ന ഗണേതി. **ന യഥാവുഡ്ഢം ഭിക്ഖൂനം വാ സാമണേരാനം വാ വന്ദനം സാദിയതീ**തി അത്തനാ മുസാവാദം കത്വാ ദസ്സിതവസ്സാനുരൂപേന യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനം നാധിവാസേതി. **ന ആസനേന പടിബാഹതീ**തി "അപേഹി, മേ ഏതം പാപുണാതീ"തി ആസനേന നപ്പടിബാഹതി. **ന ഉപോസഥാദീസു സന്ദിസ്സതീ**തി ഉപോസഥപ്പവാരണാദീസു ന സന്ദിസ്സതി. **ലിങ്ഗമത്തസ്സേവാ**തി ഏവസദ്ദേന സംവാസം നിവത്തേതി. **സമാനോ**തി സന്തോ. **ലിങ്ഗാനുരൂപസ്സ സംവാസസ്സാ**തി സാമണേരലിങ്ഗാനുരൂപസ്സ സാമണേരസംവാസസ്സ. സചേ പന കാസായേ ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ നഗ്ഗോ വാ ഓദാതവത്ഥനിവത്ഥോ വാ മേഥുനസേവനാദീഹി അസ്സമണോ ഹുത്വാ കാസായാനി നിവാസേതി, **ലിങ്ഗത്ഥേനകോ** ഹോതി. സചേ ഗിഹിഭാവം പത്ഥയമാനോ കാസായം ഓവട്ടികം കത്വാ, അഞ്ഞേന വാ ആകാരേന ഗിഹിനിവാസനേന നിവാസേതി "സോഭതി നു ഖോ മേ ഗിഹിലിങ്ഗം, ന സോഭതീ"തി വീമംസനത്ഥം, രക്ഖതി താവ, "സോഭതീ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുന ലിങ്ഗം സാദിയതി, **ലിങ്ഗത്ഥേനകോ** ഹോതി. ഓദാതം നിവാസേത്വാ വീമംസനസമ്പടിച്ഛനേസുപി ഏസേവ നയോ . സചേപി നിവത്ഥകാസാവസ്സ ഉപരി ഓദാതം നിവാസേത്വാ വീമംസതി വാ സമ്പടിച്ഛതി വാ, രക്ഖതി ഏവ.

അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നകേപി ഏസേവ നയോതി പാരാജികം ആപന്നകേ ഭിക്ഖുമ്ഹിപി ഏസേവ നയോതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ കോചി ഭിക്ഖു കാസായേ സഉസ്സാഹോവ ഓദാതം നിവാസേത്വാ മേഥുനം പടിസേവിത്വാ പുന കാസായാനി നിവാസേത്വാ വസ്സഗണനാദിഭേദം സബ്ബം വിധിം ആപജ്ജതി, അയം ഭിക്ഖൂഹി ദിന്നലിങ്ഗസ്സ അപരിച്ചത്തത്താ ന ലിങ്ഗത്ഥേനകോ, ലിങ്ഗാനുരൂപസ്സ സംവാസസ്സ സാദിതത്താ നാപി സംവാസത്ഥേനകോതി. **വിദേസ**ന്തി പരദേസം. ഇദഞ്ച വഞ്ചേതും സക്കുണേയ്യട്ഠാനം ദസ്സേതും വുത്തം. യോ പന സദേസേപി ഏവം കരോതി, സോപി സംവാസത്ഥേനകോവ. "സംവാസമത്തസ്സേവാ"തി ഇമിനാ ലിങ്ഗം പടിക്ഖിപതി. സചേ കോചി വുഡ്ഢപബ്ബജിതോ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦) ഭിക്ഖുവസ്സാനി ഗണേത്വാ മഹാപേളാദീസു ദിയ്യമാനഭത്തം ഗണ്ഹാതി, സോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി. സയം സാമണേരോവ സാമണേരപ്പടിപാടിയാ കൂടവസ്സാനി ഗണേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി. ഭിക്ഖു പന ഭിക്ഖുപടിപാടിയാ കൂടവസ്സാനി ഗണേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ.

നനു സംവാസോ നാമ ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാതി ആഹ **"ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോ ഹീ"**തിആദി. ഇമിനാ ന കേവലം ഏകകമ്മാദികോവ കിരിയഭേദോ സംവാസോതി ഇധാധിപ്പേതോ, അഥ ഖോ തദഞ്ഞോ ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോപീതി ദസ്സേതി. **ഇമസ്മിം അത്ഥേ**തി ഥേയ്യസംവാസകാധികാരേ. **സിക്ഖം പച്ചക്ഖായാ**തി സിക്ഖം പരിച്ചജിത്വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ കോചി ഭിക്ഖു സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ലിങ്ഗം അനപനേത്വാ ദുസ്സീലകമ്മം കത്വാ വാ അകത്വാ വാ "ന മം കോചി ജാനാതീ"തി പുന സബ്ബം പുബ്ബേ വുത്തം വസ്സഗണനാദിഭേദം വിധിം പടിപജ്ജതി, സോ ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതീതി.

സചേ പന കസ്സചി **രാജാ** കുദ്ധോ ഹോതി, സോ "ഏവം മേ സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ"തി സയമേവ ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ പലായതി. തം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേന്തി. രാജാ "സചേ പബ്ബജിതോ, ന തം ലബ്ഭാ കിഞ്ചി കാതു"ന്തി തസ്മിം കോധം പടിവിനേതി. സോ "വൂപസന്തം മേ രാജഭയ"ന്തി സങ്ഘമജ്ഝം അനോസരിത്വാവ ഗിഹിലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ ആഗതോ പബ്ബാജേതബ്ബോ. അഥാപി "സാസനം നിസ്സായ മയാ ജീവിതം ലദ്ധം, ഹന്ദ ദാനി അഹം പബ്ബജാമീ"തി ഉപ്പന്നസംവേഗോ തേനേവ ലിങ്ഗേന ആഗന്ത്വാ ആഗന്തുകവത്തം ന സാദിയതി, ഭിക്ഖൂഹി പുട്ഠോ വാ അപുട്ഠോ വാ യഥാഭൂതമത്താനം ആവികത്വാവ പബ്ബജ്ജം യാചതി, ലിങ്ഗം അപനേത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ. സചേ പന വത്തം സാദിയതി, പബ്ബജിതാലയം ദസ്സേതി, സബ്ബം പുബ്ബേ വുത്തം വസ്സഗണനാദിഭേദം പടിപജ്ജതി, അയം പന ന പബ്ബാജേതബ്ബോ.

ഇധ പനേകച്ചോ ദുബ്ഭിക്ഖേ ജീവിതും അസക്കോന്തോ സയമേവ ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനി ഭുഞ്ജന്തോ ദുബ്ഭിക്ഖേ വീതിവത്തേ സങ്ഘമജ്ഝം അനോസരിത്വാവ ഗിഹിലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ ആഗതോതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ.

അപരോ **മഹാകന്താരം** നിത്ഥരിതുകാമോ ഹോതി, സത്ഥവാഹോ ച പബ്ബജിതേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി. സോ "ഏവം മം സത്ഥവാഹോ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സതീ"തി സയമേവ ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ സത്ഥവാഹേന സദ്ധിം കന്താരം നിത്ഥരിത്വാ ഖേമന്തം പത്വാ സങ്ഘമജ്ഝം അനോസരിത്വാവ ഗിഹിലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ ആഗതോതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ.

അപരോ **രോഗഭയേ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൮; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൯൫) ഉപ്പന്നേ ജീവിതും അസക്കോന്തോ സയമേവ ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനി ഭുഞ്ജന്തോ രോഗഭയേ വൂപസന്തേ സങ്ഘമജ്ഝം അനോസരിത്വാവ ഗിഹിലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ ആഗതോതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ.

അപരസ്സ ഏകോ **വേരികോ** കുദ്ധോ ഹോതി, ഘാതേതുകാമോ നം വിചരതി. സോ "ഏവം മേ സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ"തി സയമേവ ലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ പലായതി. വേരികോ "കുഹിം സോ"തി പരിയേസന്തോ "പബ്ബജിത്വാ പലാതോ"തി സുത്വാ "സചേ പബ്ബജിതോ, ന തം ലബ്ഭാ കിഞ്ചി കാതു"ന്തി തസ്മിം കോധം പടിവിനേതി. സോ "വൂപസന്തം മേ വേരിഭയ"ന്തി സങ്ഘമജ്ഝം അനോസരിത്വാവ ഗിഹിലിങ്ഗം ഗഹേത്വാ ആഗതോതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ.

അപരോ ഞാതികുലം ഗന്ത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഗിഹീ ഹുത്വാ "ഇമാനി ചീവരാനി ഇധ വിനസ്സിസ്സന്തി, സചേപി ഇമാനി ഗഹേത്വാ വിഹാരം ഗമിസ്സാമി, അന്തരാമഗ്ഗേ മം 'ചോരോ'തി ഗഹേസ്സന്തി, യംനൂനാഹം കായപരിഹാരിയാനി കത്വാ ഗച്ഛേയ്യ"ന്തി **ചീവരാഹരണത്ഥം** നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച വിഹാരം ഗച്ഛതി. തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സാമണേരാ ച ദഹരാ ച അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛന്തി, വത്തം ദസ്സേന്തി. സോ ന സാദിയതി, യഥാഭൂതമത്താനം ആവികരോതി. സചേ ഭിക്ഖൂ "ന ദാനി മയം തം മുഞ്ചിസ്സാമാ"തി ബലക്കാരേന പബ്ബാജേതുകാമാ ഹോന്തി, കാസായാനി അപനേത്വാ പുന പബ്ബാജേതബ്ബോ. സചേ പന "ന ഇമേ മമ ഹീനായാവത്തഭാവം ജാനന്തീ"തി തംയേവ ഭിക്ഖുഭാവം പടിജാനിത്വാ സബ്ബം പുബ്ബേ വുത്തവസ്സഗണനാദിഭേദം വിധിം പടിപജ്ജതി, അയം ന പബ്ബാജേതബ്ബോ. തേനാഹ **"രാജദുബ്ഭിക്ഖകന്താര-രോഗവേരീഭയേന വാ"**തിആദി. **ഭയ**സദ്ദോ ചേത്ഥ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ "രാജഭയേന, ദുബ്ഭിക്ഖഭയേനാ"തിആദിനാ. **ലിങ്ഗം ആദിയതീ**തി വേസം ഗണ്ഹാതി. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. **സംവാസം നാധിവാസേതി, യാവ സോ സുദ്ധമാനസോ**തി ഭിക്ഖൂനം വഞ്ചേതുകാമതായ അഭാവതോ യോ സുദ്ധമാനസോ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതി, താവ ഏസ "ഗിഹീ മം 'സമണോ'തി ജാനന്തൂ"തി വഞ്ചനചിത്തേ സതിപി ഭിക്ഖൂനം വഞ്ചേതുകാമതായ അഭാവതോ ദോസോ നത്ഥീതി ഥേയ്യസംവാസകോ നാമാതി ന വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

തിത്ഥിയേസു പക്കന്തകോ പവിട്ഠോതി **തിത്ഥിയപക്കന്തകോ**. സോ ച ന കേവലം തത്ഥ പവിട്ഠമത്തേനേവ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതി, അഥ ഖോ തേസം ലദ്ധിഗ്ഗഹണേന. തേനാഹ **"യോ പനാ"**തിആദി. **"ഉപസമ്പന്നോ"**തി ഇമിനാ അനുപസമ്പന്നോ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. വുത്തഞ്ഹേതം **കുരുന്ദിഅട്ഠകഥായം** "അയഞ്ച തിത്ഥിയപക്കന്തകോ നാമ ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖുനാ കഥിതോ, തസ്മാ സാമണേരോ സലിങ്ഗേന തിത്ഥായതനം ഗതോപി പുന പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦). **കുസചീരാദിക**ന്തി ഏത്ഥാദിസദ്ദേന ഫലകക്ഖണ്ഡജടാദീനം ഗഹണം. സചേപി "അയം പബ്ബജ്ജാ സേട്ഠാ"തി സേട്ഠഭാവം വാ ഉപഗച്ഛതി, ന മുച്ചതി, തിത്ഥിയപക്കന്തകോവ ഹോതി. **വതാനീ**തി ഉക്കുടികപ്പധാനാദീനി വതാനി. സചേ പന "സോഭതി നു ഖോ മേ തിത്ഥിയപബ്ബജ്ജാ, നനു ഖോ സോഭതീ"തി വീമംസനത്ഥം കുസചീരാദീനി നിവാസേതി, ജടം വാ ബന്ധതി, ഖാരികാജം വാ ആദിയതി, യാവ ന സമ്പടിച്ഛതി തം ലദ്ധിം, താവ രക്ഖതി, സമ്പടിച്ഛിതമത്തേ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതി. അച്ഛിന്നചീവരോ പന കുസചീരാദീനി നിവാസേന്തോ, രാജഭയാദീഹി വാ തിത്ഥിയലിങ്ഗം ഗണ്ഹന്തോ ലദ്ധിയാ അഭാവേന നേവ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതി.

അവസേസോ സബ്ബോപീതി നാഗസുപണ്ണയക്ഖഗന്ധബ്ബാദികോ. യഞ്ഹേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ.

യഥാ സമാനജാതികസ്സ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൨൮) വികോപനേ കമ്മം ഗരുതരം, ന തഥാ വിജാതികസ്സാതി ആഹ **"മനുസ്സജാതികാ"**തി. പുത്തസമ്ബന്ധേന മാതാപിതുസമഞ്ഞാ, ദത്തകിത്തിമാദിവസേനപി പുത്തവോഹാരോ ലോകേ ദിസ്സതി, സോ ച ഖോ പരിയായതോതി നിപ്പരിയായസിദ്ധതം ദസ്സേതും **"ജനേത്തീ"**തി വുത്തം. **ജനേത്തീ**തി ജനികാ, മാതാതി അത്ഥോ. യഥാ മനുസ്സത്തഭാവേ ഠിതസ്സേവ കുസലധമ്മാനം തിക്ഖവിസദസൂരഭാവാപത്തി, യഥാ തം തിണ്ണമ്പി ബോധിസത്താനം ബോധിത്തയനിപ്ഫത്തിയം, ഏവം മനുസ്സത്തഭാവേ ഠിതസ്സേവ അകുസലധമ്മാനമ്പി തിക്ഖവിസദസൂരഭാവാപത്തീതി ആഹ **"മനുസ്സഭൂതേനേവാ"**തി. **സഞ്ചിച്ചാ**തി "പാണോ"തി സഞ്ഞായ സദ്ധിം വധകചേതനായ ചേതേത്വാ. **അയം മാതുഘാതകോ നാമാ**തി അയം ആനന്തരിയേന മാതുഘാതകകമ്മേന മാതുഘാതകോ നാമ. യേന പന മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാപി അജനികാ പോസാവനികമാതാ വാ മഹാമാതാ വാ ചൂളമാതാ വാ ജനികാപി വാ അമനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ മാതാ ഘാതിതാ, തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ന വാരിതാ, ന ച ആനന്തരികോ ഹോതി. യേന സയം തിരച്ഛാനഭൂതേന മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ മാതാ ഘാതിതാ, സോപി ആനന്തരികോ ന ഹോതി. തിരച്ഛാനഗതത്താ പനസ്സ പബ്ബജ്ജാ പടിക്ഖിത്താ, കമ്മം പനസ്സ ഭാരിയം ഹോതി, ആനന്തരിയം ആഹച്ചേവ തിട്ഠതി.

യേന മനുസ്സഭൂതോ ജനകോ പിതാ സയമ്പി മനുസ്സജാതികേനേവ സതാ സഞ്ചിച്ച ജീവിതാ വോരോപിതോ, അയം ആനന്തരിയേന പിതുഘാതകകമ്മേന പിതുഘാതകോ നാമാതി ഇമമത്ഥം അതിദിസന്തോ **"പിതുഘാതകേപി ഏസേവ നയോ"**തി ആഹ. സചേപി ഹി വേസിയാ പുത്തോ ഹോതി, "അയം മേ പിതാ"തി ന ജാനാതി, യസ്സ സമ്ഭവേന നിബ്ബത്തോ, സോ ച തേന ഘാതിതോ, "പിതുഘാതകോ"ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി, ആനന്തരിയഞ്ച ഫുസതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൨).

ഏളകചതുക്കം (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൧൨൭; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൭൫; വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൮൦൯; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൧൨), സങ്ഗാമചതുക്കം, ചോരചതുക്കഞ്ചേത്ഥ കഥേതബ്ബം. "ഏളകം മാരേമീ"തി അഭിസന്ധിനാപി ഹി ഏളകട്ഠാനേ ഠിതം മനുസ്സഭൂതം മാതരം വാ പിതരം വാ മാരേന്തോ ആനന്തരിയം ഫുസതി മാരണാധിപ്പായേനേവ ആനന്തരിയവത്ഥുനോ വികോപിതത്താ. ഏളകാഭിസന്ധിനാ, പന മാതാപിതിഅഭിസന്ധിനാ വാ ഏളകം മാരേന്തോ ആനന്തരിയം ന ഫുസതി ആനന്തരിയവത്ഥുഅഭാവതോ. മാതാപിതിഅഭിസന്ധിനാ മാതാപിതരോ മാരേന്തോ

ഫുസതേവ . ഏസേവ നയോ ഇതരസ്മിമ്പി ചതുക്കദ്വയേ. സബ്ബത്ഥ ഹി പുരിമം അഭിസന്ധിചിത്തം അപ്പമാണം, വധകചിത്തം, പന തദാരമ്മണജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ച ആനന്തരിയാനാനന്തരിയഭാവേ പമാണം.

അരഹന്തഘാതകോപി മനുസ്സഅരഹന്തവസേനേവ വേദിതബ്ബോതി ആഹ **"യേന അന്തമസോ ഗിഹിലിങ്ഗേ ഠിതോപീ"**തിആദി. അമനുസ്സജാതികം പന അരഹന്തം, മനുസ്സജാതികം വാ അവസേസം അരിയപുഗ്ഗലം ഘാതേത്വാ ആനന്തരികോ ന ഹോതി, പബ്ബജ്ജാപിസ്സ ന വാരിതാ, കമ്മം പന ബലവം ഹോതി. തിരച്ഛാനോ മനുസ്സഅരഹന്തമ്പി ഘാതേത്വാ ആനന്തരികോ ന ഹോതി, കമ്മം പന ഭാരിയന്തി അയമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ. യഥാ മാതാപിതൂസു, ഏവം അരഹന്തേപി എളകചതുക്കാദീനി വേദിതബ്ബാനി.

പകതത്തം ഭിക്ഖുനിന്തി പരിസുദ്ധസീലം ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നം ഭിക്ഖുനിം. യോ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൫) പന കായസംസഗ്ഗേന സീലവിനാസം പാപേതി, തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച ന വാരിതാ. ബലക്കാരേന ഓദാതവത്ഥവസനം കത്വാ അനിച്ഛമാനംയേവ ദൂസേന്തോപി ഭിക്ഖുനിദൂസകോയേവ, ബലക്കാരേന പന ഓദാതവത്ഥവസനം കത്വാ ഇച്ഛമാനം ദൂസേന്തോ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ന ഹോതി. കസ്മാ? യസ്മാ ഗിഹിഭാവേ സമ്പടിച്ഛിതമത്തേയേവ സാ അഭിക്ഖുനീ ഹോതി . സകിം സീലവിപന്നം പന പച്ഛാ ദൂസേന്തോ സിക്ഖമാനസാമണേരീസു ച വിപ്പടിപജ്ജന്തോ നേവ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ഹോതി, പബ്ബജ്ജം, ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭതീതി.

ധമ്മതോ ഉഗ്ഗതം അപഗതം **ഉദ്ധമ്മം. ഉബ്ബിനയ**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ചതുന്നം കമ്മാന**ന്തി അപലോകനഞത്തിഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥസങ്ഖാതാനം ചതുന്നം കമ്മാനം. ഇമേസഞ്ഹി അഞ്ഞതരം സങ്ഘകമ്മം ഏകസീമായം വിസും വിസും കരോന്തേന **സങ്ഘോ ഭിന്നോ** നാമ ഹോതി. തേന വുത്തം **"ചതുന്നം കമ്മാനം അഞ്ഞതരവസേന സങ്ഘം ഭിന്ദതീ"**തി.

"ദുട്ഠചിത്തേനാ"തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതും **"വധകചിത്തേനാ"**തി വുത്തം. വധകചേതനായ ഹി ദൂസിതം ചിത്തം ഇധ **ദുട്ഠചിത്തം** നാമ. **ലോഹിതം ഉപ്പാദേതീ**തി അന്തോസരീരേയേവ ലോഹിതം ഉപ്പാദേതി, സഞ്ചിതം കരോതീതി അധിപ്പായോ. ന ഹി തഥാഗതസ്സ അഭേജ്ജകായതായ പരൂപക്കമേന ധമ്മം ഭിന്ദിത്വാ ലോഹിതം പഗ്ഘരതി, സരീരസ്സ പന അന്തോയേവ ഏകസ്മിം ഠാനേ ലോഹിതം സമോസരതി, ആഘാതേന പകുപ്പമാനം സഞ്ചിതം ഹോതി, തം സന്ധായേതം വുത്തം. യോ പന രോഗവൂപസമനത്ഥം ജീവകോ വിയ സത്ഥേന ഫാലേത്വാ പൂതിമംസഞ്ച ലോഹിതഞ്ച നീഹരിത്വാ ഫാസുകം കരോതി, അയം ലോഹിതുപ്പാദകോ ന ഹോതി, ബഹും പന സോ പുഞ്ഞം പസവതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൫).

ദുവിധമ്പി ബ്യഞ്ജനന്തി യഥാവുത്തകമ്മദ്വയതോ സമുട്ഠിതം ഇത്ഥിനിമിത്തം, പുരിസനിമിത്തഞ്ചാതി ദുവിധമ്പി ബ്യഞ്ജനം. ഇമിനാ ച വിഗ്ഗഹേന **"ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ"**തി അസമാനാധികരണവിസയോ ബാഹിരത്ഥസമാസോയം, പുരിമപദേ ച വിഭത്തിഅലോപോതി ദസ്സേതി. സോ ദുവിധോ ഹോതി ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ, പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ ചാതി. തത്ഥ ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഇത്ഥിനിമിത്തം പാകടം ഹോതി, പുരിസനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസനിമിത്തം പാകടം, ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം. ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ഇത്ഥീസു പുരിസത്തം കരോന്തസ്സ ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം ഹോതി, പുരിസനിമിത്തം പാകടം ഹോതി. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ പുരിസാനം ഇത്ഥിഭാവം ഉപഗച്ഛന്തസ്സ പുരിസനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം ഹോതി, ഇത്ഥിനിമിത്തം പാകടം ഹോതി. ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ സയഞ്ച ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി, പരഞ്ച ഗണ്ഹാപേതി. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ പന സയം ന ഗണ്ഹാതി, പരം ഗണ്ഹാപേതീതി ഇദമേതേസം നാനാകരണം.

അപരാമസനാനീതി അഗ്ഗഹണാനി അവചനാനി. **"അയം ഇത്ഥന്നാമോ"**തി **ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ അകിത്തന**ന്തി യസ്സ ഉപസമ്പദാ കരീയതി, തസ്സ അകിത്തനം, "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി വത്തബ്ബേ "അയം ധമ്മരക്ഖിതോ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൫) അവചനന്തി വുത്തം ഹോതി. **"ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി ഉപജ്ഝായസ്സ അകിത്തന**ന്തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി വത്തബ്ബേ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി വത്വാ "ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ"തി അവചനം. **സബ്ബേന സബ്ബം ഞത്തിയാ അനുച്ചാരണ**ന്തി ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ ചതുക്ഖത്തും കമ്മവാചായ ഏവ അനുസ്സാവനകമ്മസ്സ കരണം. **സമ്പന്ന**ന്തി ഉപേതം.

ഹാപനം പരിച്ചജനം. യോപി ഏകം ഞത്തിം ഠപേത്വാ സകിംയേവ വാ ദ്വിക്ഖത്തും വാ അനുസ്സാവനം കരോതി, അയമ്പി സാവനം ഹാപേതിയേവ. **ദുരുച്ചാരണം** നാമ അഞ്ഞസ്മിം അക്ഖരേ വത്തബ്ബേ അഞ്ഞസ്സ വചനം. തസ്മാ കമ്മവാചം കരോന്തേന ഭിക്ഖുനാ യ്വായം -

> "സിഥിലം ധനിതഞ്ച ദീഘരസ്സം;
> ഗരുകം ലഹുകഞ്ചേവ നിഗ്ഗഹീതം;
> സമ്ബന്ധവവത്ഥിതം വിമുത്തം;
> ദസധാ ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ പഭേദോ"തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൯൦; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൯൧; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩.൯൪, പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൫; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൭) -

വുത്തോ, അയം സുട്ഠു ഉപലക്ഖേതബ്ബോ. ഏത്ഥ ഹി **സിഥിലം** നാമ പഞ്ചസു വഗ്ഗേസു പഠമതതിയം. **ധനിതം** നാമ തേസ്വേവ ദുതിയചതുത്ഥം. **ദീഘ**ന്തി ദീഘേന കാലേന വത്തബ്ബം **ആ**-കാരാദി. **രസ്സ**ന്തി തതോ ഉപഡ്ഢകാലേന വത്തബ്ബം **അ**-കാരാദി. **ഗരുക**ന്തി ദീഘമേവ, യം വാ "ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതത്ഥേരസ്സ യസ്സ നക്ഖമതീ"തി ഏവം സംയോഗപരം കത്വാ വുച്ചതി. **ലഹുക**ന്തി രസ്സമേവ, യം വാ "ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതഥേരസ്സ യസ്സ ന ഖമതീ"തി ഏവം അസംയോഗപരം കത്വാ വുച്ചതി. **നിഗ്ഗഹീത**ന്തി യം കരണാനി നിഗ്ഗഹേത്വാ അവിസ്സജ്ജേത്വാ അവിവടേന മുഖേന സാനുനാസികം കത്വാ വത്തബ്ബം. **സമ്ബന്ധ**ന്തി യം പരപദേന സമ്ബന്ധിത്വാ "തുണ്ഹിസ്സാ"തി വാ "തുണ്ഹസ്സാ"തി വാ വുച്ചതി. **വവത്ഥിത**ന്തി യം പരപദേന സമ്ബന്ധം അകത്വാ വിച്ഛിന്ദിത്വാ "തുണ്ഹീ

അസ്സാ"തി വാ "തുണ്ഹ അസ്സാ"തി വാ വുച്ചതി. **വിമുത്ത**ന്തി യം കരണാനി അനിഗ്ഗഹേത്വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ വിവടേന മുഖേന അനുനാസികം അകത്വാ വുച്ചതി.

തത്ഥ "സുണാതു മേ"തി വത്തബ്ബേ **ത**-കാരസ്സ **ഥ**-കാരം കത്വാ "സുണാഥു മേ"തി വചനം **സിഥിലസ്സ ധനിതകരണം** നാമ, തഥാ "പത്തകല്ലം ഏസാ ഞത്തീ"തി വത്തബ്ബേ "പത്ഥകല്ലം ഏസാ ഞത്തീ"തിആദിവചനഞ്ച. "ഭന്തേ, സങ്ഘോ"തി വത്തബ്ബേ **ഭ**-കാര **ഘ**-കാരാനം **ബ**-കാര **ഗ**-കാരേ കത്വാ "ബന്തേ സംഗോ"തി വചനം **ധനിതസ്സ സിഥിലകരണം** നാമ. "സുണാതു മേ"തി വിവടേന മുഖേന വത്തബ്ബേ "സുണംതു മേ"തി വാ "ഏസാ ഞത്തീ"തി വത്തബ്ബേ "ഏസം ഞത്തീ"തി വാ അവിവടേന മുഖേന അനുനാസികം കത്വാ വചനം **വിമുത്തസ്സ നിഗ്ഗഹിതവചനം** നാമ. "പത്തകല്ല"ന്തി അവിവടേന മുഖേന അനുനാസികം കത്വാ വത്തബ്ബേ "പത്തകല്ലാ"തി വിവടേന മുഖേന അനുനാസികം അകത്വാ വചനം **നിഗ്ഗഹിതസ്സ വിമുത്തവചനം** നാമ. ഇതി സിഥിലേ കത്തബ്ബേ ധനിതം, ധനിതേ കത്തബ്ബേ സിഥിലം, വിമുത്തേ കത്തബ്ബേ നിഗ്ഗഹിതം, നിഗ്ഗഹിതേ കത്തബ്ബേ വിമുത്തന്തി ഇമാനി ചത്താരി ബ്യഞ്ജനാനി അന്തോകമ്മവാചായ കമ്മം ദൂസേന്തി. ഏവം വദന്തോ ഹി അഞ്ഞസ്മിം അക്ഖരേ വത്തബ്ബേ അഞ്ഞം വദതി, ദുരുത്തം കരോതീതി വുച്ചതി.

ഇതരേസു പന ദീഘരസ്സാദീസു ഛസു ബ്യഞ്ജനേസു ദീഘട്ഠാനേ ദീഘമേവ. രസ്സട്ഠാനേ ച രസ്സമേവാതി ഏവം യഥാഠാനേ തം തദേവ അക്ഖരം ഭാസന്തേന അനുക്കമാഗതം പവേണിം അവിനാസേന്തേന കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. സചേ പന ഏവം അകത്വാ ദീഘേ വത്തബ്ബേ രസ്സം, രസ്സേ വാ വത്തബ്ബേ ദീഘം വദതി, തഥാ ഗരുകേ വത്തബ്ബേ ലഹുകം, ലഹുകേ വാ വത്തബ്ബേ ഗരുകം വദതി, സമ്ബന്ധേ വാ പന വത്തബ്ബേ വവത്ഥിതം, വവത്ഥിതേ വാ വത്തബ്ബേ സമ്ബന്ധം വദതി, ഏവം വുത്തേപി കമ്മവാചാ ന കുപ്പതി. ഇമാനി ഹി ഛ ബ്യഞ്ജനാനി കമ്മം ന കോപേന്തി.

യം പന സുത്തന്തികത്ഥേരാ "**ദ**-കാരോ **ത**-കാരമാപജ്ജതി, **ത**-കാരോ **ദ**-കാരമാപജ്ജതി, **ച**-കാരോ **ജ**-കാരമാപജ്ജതി, **ജ**-കാരോ **ച**-കാരമാപജ്ജതി, **യ**-കാരോ **ക**-കാരമാപജ്ജതി, **ക**-കാരോ **യ**-കാരമാപജ്ജതി, തസ്മാ **ദ**-കാരാദീസു വത്തബ്ബേസു **ത**-കാരാദീനം വചനം ന വിരുജ്ഝതീ"തി വദന്തി, തം കമ്മവാചം പത്വാ ന വട്ടതി. തസ്മാ വിനയധരേന നേവ **ദ**-കാരോ **ത**-കാരോ കാതബ്ബോ...പേ॰... ന **ക**-കാരോ **യ**-കാരോ. യഥാപാളിയാ നിരുത്തിം സോധേത്വാ ദസവിധായ ബ്യഞ്ജനനിരുത്തിയാ വുത്തദോസേ പരിഹരന്തേന കമ്മവാചാ കാതബ്ബാ. ഇതരഥാ ഹി സാവനം ഹാപേതി നാമ. ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ പഠമം അനുസ്സാവനകരണന്തി സമ്ബന്ധോ.

യാവതികാ ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താതി യത്തകാ ഭിക്ഖൂ തസ്സ ഉപസമ്പദാകമ്മസ്സ പത്താ യുത്താ അനുരൂപാ. തേ ച ഖോ സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഏകസീമട്ഠാ പഞ്ച പകതത്താ ഭിക്ഖൂ. ന ഹി തേഹി വിനാ തം കമ്മം കരീയതി, ന തേസം ഛന്ദോ ഏതി. അവസേസാ പന സചേപി സഹസ്സമത്താ ഹോന്തി, സചേ ഏകസീമട്ഠാ ഏകസ്മിം ഠാനേ സമാനസംവാസകാ, സബ്ബേ ഛന്ദാരഹാവ ഹോന്തി, ഛന്ദം ദത്വാ ആഗച്ഛന്തു വാ, മാ വാ, കമ്മം ന കുപ്പതി. **പടിക്കോസന**ന്തി നിവാരണം. തിട്ഠതി ഏത്ഥ ഫലം തദായത്തവുത്തിതായാതി **ഠാനം,** കാരണം. ഇധ പന ഉപസമ്പദാകമ്മകരണസ്സ കാരണത്താ ഉപസമ്പദാകമ്മവാചാസങ്ഖാതം ഭഗവതോ വചനം വുച്ചതി. തേനാഹ "**കാരണാരഹത്താ പന സത്ഥു സാസനാരഹത്താ**"തി. യഥാ ച "തം കത്തബ്ബ"ന്തി ഭഗവതാ അനുസിട്ഠം, തഥാകരണം ഉപസമ്പദാകമ്മസ്സ കാരണം ഹോതീതി **ഠാനാരഹം** നാമ. കേചി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ർ൫) പന "**ഠാനാരഹേനാ**തി ഏത്ഥ 'ന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥച്ഛിന്നോ പബ്ബാജേതബ്ബോ'തിആദി (മഹാവ॰ ൧൧൯) സത്ഥുസാസനം ഠാന"ന്തി വദന്തി. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം പാരാജികേ. യഥാ ച ഇധ, ഏവം സബ്ബത്ഥാപി ലോകവജ്ജസിക്ഖാപദേസു അയമേവ അധിപ്പേതോതി വേദിതബ്ബം. തേനാഹ "**പണ്ണത്തിവജ്ജേസു പനാ**"തിആദി. **അഞ്ഞേപീ**തി ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പന്നാദയോപി. കഥമേതം വിഞ്ഞായതി പണ്ണത്തിവജ്ജേസു സിക്ഖാപദേസു അഞ്ഞേപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തീതി? അത്ഥതോ ആപന്നത്താ. തഥാ ഹി "ദ്വേ പുഗ്ഗലാ അഭബ്ബാ ആപത്തിം ആപജ്ജിതും ബുദ്ധാ ച പച്ചേകബുദ്ധാ ച, ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ഭബ്ബാ ആപത്തിം ആപജ്ജിതും ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ചാ"തി (പരി॰ ൩൨൨) സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ. ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പന്നാദയോപി അസഞ്ചിച്ച അസ്സതിയാ അചിത്തകം സഹസേയ്യാപത്തിആദിഭേദം പണ്ണത്തിവജ്ജം ആപജ്ജന്തീതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ർ൫) അത്ഥതോ ആപന്നം.

ഇദാനി "ഭിക്ഖൂന"ന്തി ഇമം പദം വിസേസത്ഥാഭാവതോ വിസും അവണ്ണേത്വാവ യം സിക്ഖഞ്ച സാജീവഞ്ച സമാപന്നത്താ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ഹോതി, തം ദസ്സേന്തോ "**ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ**"തിആദിമാഹ. സിക്ഖിതബ്ബാതി **സിക്ഖാ,** പാതിമോക്ഖസംവരസീലം, സഹ ജീവന്തി ഏത്ഥാതി **സാജീവം,** മാതികാദിഭേദാ പണ്ണത്തി, സിക്ഖാ ച സാജീവഞ്ച **സിക്ഖാസാജീവം,** തദുഭയം സമാപന്നോ ഉപഗതോതി **സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ**. തേനാഹ "**യാ ഭിക്ഖൂന**"ന്തിആദി. ഏത്ഥ ച "സിക്ഖാ"തി സാജീവസഹചരിയതോ അധിസീലസിക്ഖാവ അധിപ്പേതാതി ആഹ "**അധിസീലസങ്ഖാതാ**"തി. അധികം ഉത്തമം സീലന്തി **അധിസീലം,** "അധിസീല"ന്തി സങ്ഖാതാ **അധിസീലസങ്ഖാതാ**.

കതമം പനേത്ഥ സീലം, കതമം അധിസീലന്തി? വുച്ചതേ - പഞ്ചങ്ഗദസങ്ഗസീലം താവ സീലമേവ, ന തം അധിസീലം. പാതിമോക്ഖസംവരസീലം പന അധിസീല"ന്തി വുച്ചതി. തഞ്ഹി സൂരിയോ വിയ പജ്ജോതാനം, സിനേരു വിയ ച പബ്ബതാനം സബ്ബലോകിയസീലാനം അധികഞ്ചേവ ഉത്തമഞ്ച, ബുദ്ധുപ്പാദേയേവ ച പവത്തതി, ന വിനാ ബുദ്ധുപ്പാദാ. ന ഹി തം പഞ്ഞത്തിം ഉദ്ധരിത്വാ അഞ്ഞോ സത്തോ പഞ്ഞാപേതും സക്കോതി, ബുദ്ധായേവ പനസ്സ സബ്ബസോ കായവചീദ്വാരജ്ഝാചാരസോതം ഛിന്ദിത്വാ തസ്സ തസ്സ വീതിക്കമസ്സ അനുച്ഛവികം തം തം സീലസംവരം പഞ്ഞാപേന്തി. പാതിമോക്ഖസംവരസീലതോപി ച മഗ്ഗഫലസമ്പയുത്തമേവ സീലം അധിസീലം, തം പന ഇധ ന അധിപ്പേതം. ന ഹി തം സമാപന്നോ മേഥുനധമ്മം പടിസേവതി.

ഏതേതി നാനാദേസജാതിഗോത്താദിഭേദഭിന്നാ ഭിക്ഖൂ. **സഹ ജീവന്തീ**തി ഏകുദ്ദേസാദിവസേന സഹ പവത്തന്തി. തേനാഹ "**ഏകജീവികാ സഭാഗവുത്തിനോ**"തി. **സിക്ഖാപദസങ്ഖാത**ന്തി പണ്ണത്തിസങ്ഖാതം. സാപി ഹി വിരതിആദീനം ദീപനതോ "സിക്ഖാപദ"ന്തി വുച്ചതി. വുത്തമ്പി ചേതം "സിക്ഖാപദന്തി യോ തത്ഥ നാമകായോ പദകായോ നിരുത്തികായോ ബ്യഞ്ജനകായോ"തി. **തത്ഥാ**തി തേസു. **സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ**തി അകത്തബ്ബപരിവജ്ജനകത്തബ്ബകരണവസേന വാരിത്തചാരിത്തസങ്ഖാതം ദുവിധം സീലം പരിപൂരേന്തോതി അത്ഥോ, വാരിത്തസീലവസേന വിരതിസമ്പയുത്തചേതനം, ചാരിത്തസീലവസേന വിരതിവിപ്പയുത്തചേതനഞ്ച അത്തനി

പവത്തേന്തോതി വുത്തം ഹോതി. **സാജീവഞ്ച അവീതിക്കമന്തോതി** സിക്ഖാപദഞ്ച അമദ്ദന്തോ, സീലസംവരണം, സാജീവാനതിക്കമനഞ്ചാതി ഇദമേവ ദ്വയം ഇധ സമാപജ്ജനം നാമാതി അധിപ്പായോ. തത്ഥ സാജീവാനതിക്കമോ സിക്ഖാപാരിപൂരിയാ പച്ചയോ. തസ്സാനതിക്കമനതോ ഹി യാവ മഗ്ഗാ സിക്ഖാ പരിപൂരതി. അപിചേത്ഥ "സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ"തി ഇമിനാ വിരതിചേതനാസങ്ഖാതസ്സ സീലസംവരസ്സ വിസേസതോ സന്താനേ പവത്തനകാലോവ ഗഹിതോ, "അവീതിക്കമന്തോ"തി ഇമിനാ പന അപ്പവത്തനകാലോപി. സിക്ഖഞ്ഹി പരിപൂരണവസേന അത്തനി പവത്തേന്തോപി നിദ്ദാദിവസേന അപ്പവത്തേന്തോപി വീതിക്കമാഭാവാ സിക്ഖനവസേന സമാപന്നോതി വുച്ചതി.

യസ്മാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ ഏകച്ചം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം അത്ഥോ ഹോതി, തസ്മാ തം സന്ധായ "സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ"തി പദസ്സ അത്ഥം വിവരന്തോ "ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി ആഹാതി ദസ്സേതും **"സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സിയാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൫ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനവിഭങ്ഗവണ്ണനാ), യസ്മാ ന സബ്ബം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം, തസ്മാ "ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി പഠമം വത്വാ തസ്സ അത്ഥനിയമനത്ഥം "സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ"തി വത്തബ്ബന്തി? തം ന, കസ്മാ? അത്ഥാനുക്കമാഭാവതോ. "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി ഹി വുത്തത്താ യം സിക്ഖം സമാപന്നോ, തം അപച്ചക്ഖായ, യഞ്ച സാജീവം സമാപന്നോ, തത്ഥ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാതി വുച്ചമാനേ അനുക്കമേനേവ അത്ഥോ വുത്തോ ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാ. തസ്മാ ഇദമേവ പഠമം വുത്തന്തി.

ഇദാനി തദുഭയമേവ പാകടം കത്വാ ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. **തദഭാവേനാതി** തേസം ചിത്താദീനം അഭാവേന. **ചവിതുകാമതാചിത്തേനാതി** അപഗന്തുകാമതാചിത്തേന . **ദവാതി** സഹസാ. യോ ഹി അഞ്ഞം ഭണിതുകാമോ സഹസാ "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഭണതി, അയം **ദവാ വദതി** നാമ. **രവാതി** വിരജ്ഝിത്വാ. യോ ഹി അഞ്ഞം ഭണിതുകാമോ വിരുജ്ഝിത്വാ "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഭണതി, അയം **രവാ ഭണതി** നാമ. പുരിമേന കോ വിസേസോതി ചേ? പുരിമം പണ്ഡിതസ്സാപി സഹസാവസേന അഞ്ഞഭണനം, ഇദം പന മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ പക്ഖലന്തസ്സ "അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞഭണനം. "അക്ഖരസമയാനഭിഞ്ഞാതതായ വാ കരണസമ്പത്തിയാ അഭാവതോ വാ കഥേതബ്ബം കഥേതുമസക്കോന്തോ ഹുത്വാ അഞ്ഞം കഥേന്തോ **രവാ ഭണതി** നാമാ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൪) ഏകേ.

വജ്ജാവജ്ജം ഉപനിജ്ഝായതീതി **ഉപജ്ഝായോ,** തം ഉപജ്ഝായം. **"ഏവം** സജ്ഝായിതബ്ബം, ഏവം അഭിക്കമിതബ്ബ"ന്തിആദിനാ ആചാരസിക്ഖാപനകോ **ആചരിയോ**. അന്തേ സമീപേ വസതി സീലേനാതി **അന്തേവാസീ,** വിഭത്തിഅലോപേന യഥാ "വനേകസേരുകാ"തി. സമാനോ ഉപജ്ഝായോ അസ്സാതി **സമാനുപജ്ഝായകോ**. ഏവം **സമാനാചരിയകോ. സബ്രഹ്മചാരി**ന്തി ഭിക്ഖും. സോ ഹി "ഏകകമ്മം, ഏകുദ്ദേസോ, സമസിക്ഖതാ"തി ഇമം ബ്രഹ്മം സമാനം ചരതി, തസ്മാ "സബ്രഹ്മചാരീ"തി വുച്ചതി. **ഏവം വുത്താന**ന്തി ഏവം പദഭാജനീയേ വുത്താനം. യഥാ ഹി ലോകേ സസ്സാനം വിരുഹനട്ഠാനം "ഖേത്ത"ന്തി വുച്ചതി, ഏവമിമാനിപി ബുദ്ധാദീനി പദാനി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ വിരുഹനട്ഠാനത്ഥാ **"ഖേത്ത"**ന്തി വുച്ചന്തീതി ആഹ **"ഇമേസം ദ്വാവീസതിയാ ഖേത്തപദാന"**ന്തി. യസ്മാ പനേതേസം വേവചനേഹിപി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, തസ്മാ **"സവേവചനസ്സാ"**തി വുത്തം. വിവിധം ഏകസ്മിംയേവ അത്ഥേ വചനം വിവചനം, വിവചനമേവ **വേവചനം,** പരിയായനാമം, സഹ വേവചനേഹീതി **സവേവചനം,** തസ്സ സവേവചനസ്സ. ഏത്ഥ ച **വണ്ണപട്ഠാനേ** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൨; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൫൨; വജിര॰ ടീ॰ ൫൨) ആഗതം നാമസഹസ്സം, **ഉപാലിഗാഥാസു** (മ॰ നി॰ ൨.൭൬) നാമസതം, അഞ്ഞാനി ച ഗുണതോ ലബ്ഭമാനാനി നാമാനി "ബുദ്ധവേവചനാനീ"തി വേദിതബ്ബാനി. സബ്ബാനിപി ധമ്മസ്സ നാമാനി "ധമ്മവേവചനാനീ"തി വേദിതബ്ബാനി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ.

തേസു യം കിഞ്ചി വത്തുകാമസ്സ യം കിഞ്ചി വദതോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതീതി തേസു ദ്വാവീസതിയാ ഖേത്തപദേസു യം കിഞ്ചി ഏകം പദം വത്തുകാമസ്സ തതോ അഞ്ഞം യം കിഞ്ചി പദമ്പി വചീഭേദം കത്വാ വദതോ ഖേത്തപദന്തോഗധത്താ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതീതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ പനായം "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി വത്തുകാമോ പദപച്ചാഭട്ഠം കത്വാ "പച്ചക്ഖാമി ബുദ്ധ"ന്തി വാ വദേയ്യ, മിലക്ഖഭാസാദീസു വാ അഞ്ഞതരഭാസായ തമത്ഥം വദേയ്യ, "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി വത്തുകാമോ ഉപ്പടിപാടിയാ "ധമ്മം പച്ചക്ഖാമീ"തി വാ "സബ്രഹ്മചാരിം പച്ചക്ഖാമീ"തി വാ വദേയ്യ, സേയ്യഥാപി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മവിഭങ്ഗേ "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ"തി വത്തുകാമോ "ദുതിയം ഝാന"ന്തി വദതി. സചേ "യസ്സ വദതി, സോ അയം ഭിക്ഖുഭാവം ചജിതുകാമോ ഏതമത്ഥം വദതീ"തി ഏത്തകമത്തമ്പി ജാനാതി, വിരദ്ധം നാമ നത്ഥി, ഖേത്തമേവ ഓതിണ്ണം, പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. സക്കത്താ വാ ബ്രഹ്മത്താ വാ ചുതസത്തോ വിയ ചുതോവ ഹോതി സാസനാതി.

അലന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൨) ഹോതു, പരിയത്തന്തി അത്ഥോ. **കിം നു മേതി** കിം മയ്ഹം കിച്ചം, കിം കരണീയം, കിം സാധേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ന മമത്ഥോതി** നത്ഥി മമ അത്ഥോ. **സുമുത്താഹന്തി** സുട്ഠു മുത്തോ അഹം. **പുരിമേഹി ചുദ്ദസഹി പദേഹീതി** ബുദ്ധാദീഹി സബ്രഹ്മചാരിപരിയന്തേഹി പുരിമേഹി ചുദ്ദസഹി പദേഹി. **യന്നൂനാഹം പച്ചക്ഖേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ **"യന്നൂനാ"**തി പരിവിതക്കദസ്സനേ നിപാതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - "സചാഹം ബുദ്ധം പച്ചക്ഖേയ്യം, സാധു വത മേ സിയാ"തി. **ആദിസദ്ദേന** "പച്ചക്ഖി"ന്തി വാ "പച്ചക്ഖിസ്സാമീ"തി വാ "ഭവിസ്സാമീ"തി വാ "ഹോമീ"തി വാ "ജാതോമ്ഹീ"തി വാ "അമ്ഹീ"തി വാ ഏവംഭൂതാനം ഗഹണം. സചേ പന "അജ്ജ പട്ഠായ 'ഗിഹീ'തി മം ധാരേഹീ"തി വാ "ജാനാഹീ"തി വാ "സഞ്ജാനാഹീ"തി വാ "മനസി കരോഹീ"തി വാ വദതി, അരിയകേന വാ വദതി, മിലക്ഖകേന വാ. ഏവമേതസ്മിം അത്ഥേ വുത്തേ യസ്സ വദതി, സചേ സോ ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. ഏസ നയോ സേസേസുപി "ഉപാസകോ"തിആദീസു സത്തസു പദേസു. ഏത്ഥ ച **അരിയകം** നാമ മാഗധവോഹാരോ. **മിലക്ഖകം** നാമ അനരിയകോ അന്ധദമിളാദി.

അക്ഖരലിഖനന്തി "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദിനാ അഞ്ഞേസം ദസ്സനത്ഥം അക്ഖരലിഖനം. അധിപ്പായവിഞ്ഞാപകോ അങ്ഗുലിസങ്കോചനാദികോ ഹത്ഥവികാരോ **ഹത്ഥമുദ്ദാ, ഹത്ഥ**സദ്ദോ ചേത്ഥ തദേകദേസേസു അങ്ഗുലീസു ദട്ഠബ്ബോ "ന ഭുഞ്ജമാനോ സബ്ബം ഹത്ഥം മുഖേ പക്ഖിപിസ്സാമീ"തിആദീസു (പാചി॰ ൬൧൮) വിയ. തസ്മാ അധിപ്പായവിഞ്ഞാപകസ്സ അങ്ഗുലിസങ്കോചനാദിനോ ഹത്ഥവികാരസ്സ ദസ്സനം

ഹത്ഥമുദ്ദാദിദസ്സനന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൭൬) ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ആദിസദ്ദേന** സീസകമ്പനദസ്സനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി.

ഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനാട്ടാനന്തി ഏത്ഥ **ഉമ്മത്തകോതി** പിത്തുമ്മത്തകോ. **ഖിത്തചിത്തോതി** യക്ഖേഹി കതചിത്തവിക്ഖേപോ, യക്ഖുമ്മത്തകോതി വുത്തം ഹോതി. ഉഭിന്നം പന വിസേസോ അനാപത്തിവാരേ ആവിഭവിസ്സതി. **വേദനാട്ടോതി** ബലവതിയാ ദുക്ഖവേദനായ ഫുട്ഠോ മുച്ഛാപരേതോ, തേന വിപ്പലപന്തേന പച്ചക്ഖാതാപി അപച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി. **മനുസ്സജാതികോ ഹോതീതി** സഭാഗോ വാ വിസഭാഗോ വാ ഗഹട്ഠോ വാ പബ്ബജിതോ വാ വിഞ്ഞൂ യോകോചി മനുസ്സോ ഹോതി. **ഉമ്മത്തകാദീനന്തി** ഏത്ഥാദിസദ്ദേന ഖിത്തചിത്തവേദനാട്ടദേവതാതിരച്ഛാനഗതാനം ഗഹണം. തത്ര ഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനാട്ടതിരച്ഛാനഗതാനം സന്തികേ പച്ചക്ഖാതാപി അജാനനഭാവേന അപച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി. ദേവതായ പന സന്തികേ അതിഖിപ്പം ജാനനഭാവേന. ദേവതാ നാമ മഹാപഞ്ഞാ തിഹേതുകപ്പടിസന്ധികാ അതിഖിപ്പം ജാനന്തി, ചിത്തഞ്ച നാമേതം ലഹുപരിവത്തം, തസ്മാ "ചിത്തലഹുകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ചിത്തവസേനേവ മാ അതിഖിപ്പം വിനാസോ അഹോസീ"തി ദേവതായ സന്തികേ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം പടിക്ഖിപി. തേന വുത്തം **"ന ച ഉമ്മത്തകാദീനം അഞ്ഞതരോ"**തി. **ദൂതേന വാതി** "മമ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഭാവം കഥേഹീ"തി മുഖസാസനവസേന ദൂതേന വാ. **പണ്ണേന വാതി** പണ്ണേ ലിഖിത്വാ പഹിണവസേന പണ്ണേന വാ.

സചേ തേ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഭാവം ജാനന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ആവജ്ജനസമയേതി** അത്ഥാഭോഗസമയേ. ഇമിനാ തം ഖണംയേവ പന അപുബ്ബം അചരിമം ദുജ്ജാനന്തി ദസ്സേതി. **വചനാനന്തരമേവാതി** വചനസ്സ അനന്തരമേവ, ആവജ്ജനസമയേവാതി അത്ഥോ. **ഏവ**-സദ്ദേന പന ചിരേന ജാനനം പടിക്ഖിപതി. **ഉക്കണ്ഠിതോതി** അനഭിരതിയാ ഇമസ്മിം സാസനേ കിച്ഛജീവികം പത്തോ. അഥ വാ "അജ്ജ യാമി, സ്വേ യാമി, ഇതോ യാമി, ഏത്ഥ യാമീ"തി ഉദ്ധം കണ്ഠം കത്വാ വിഹരമാനോ വിക്ഖിത്തോ, അനേകഗ്ഗോതി വുത്തം ഹോതി. ഇദഞ്ച "അനഭിരതോ സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമോ"തിആദീനം (പാരാ॰ ൪൬) ഉപലക്ഖണം. **യേന കേനചി...പേ॰... ജാനന്തീതി** സചേ തേ"ഉക്കണ്ഠിതോ"തി വാ "ഗിഹിഭാവം പത്ഥേതീ"തി വാ "അനഭിരതോ"തി വാ "സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമോ"തി വാ യേന കേനചി ആകാരേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഭാവം ജാനന്തി. ഇദഞ്ഹി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഞ്ച ഉപരി അഭൂതാരോചനദുട്ഠുല്ലവാചാഅത്തകാമദുട്ഠദോസഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദാനി ച ഏകപരിച്ഛേദാനി, ആവജ്ജനസമയേ ഞാതേ ഏവ സീസം ഏന്തി. "കിം അയം ഭണതീ"തി കങ്ഖതാ ചിരേന ഞാതേ സീസം ന ഏന്തി. തേനാഹ **"അഥ അപരഭാഗേ"**തിആദി. അഥ ദ്വിന്നം ഠിതട്ഠാനേ ദ്വിന്നമ്പി നിയമേത്വാ "ഏതേസം ആരോചേമീ"തി വദതി, തേസു ഏകസ്മിം ജാനന്തേപി ദ്വീസു ജാനന്തേസുപി പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. ഏവം സമ്ബഹുലേസുപി വേദിതബ്ബം. **വുത്തനയേനാതി** "തസ്സ വചനാനന്തര"ന്തിആദിനാ വുത്തേന നയേന. **യോ കോചി മനുസ്സജാതികോതി** അന്തമസോ നവകമ്മികം ഉപാദായ യോ കോചി മനുസ്സോ. വുത്തഞ്ഹേതം **സമന്തപാസാദികായം** -

> "സചേ പന അനഭിരതിയാ പീളിതോ സഭാഗേ ഭിക്ഖൂ പരിസങ്കമാനോ 'യോ കോചി ജാനാതൂ'തി ഉച്ചാസദ്ദം കരോന്തോ 'ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ'തി വദതി, തഞ്ച അവിദൂരേ ഠിതോ നവകമ്മികോ വാ അഞ്ഞോ വാ സമയഞ്ഞൂ പുരിസോ സുത്വാ 'ഉക്കണ്ഠിതോ അയം സമണോ ഗിഹിഭാവം പത്ഥേതി, സാസനതോ ചുതോ'തി ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൩).

സചേ വചനത്ഥം ഞത്വാപി "അയം ഉക്കണ്ഠിതോ"തി വാ "ഗിഹിഭാവം പത്ഥേതീ"തി വാ ന ജാനാതി, അപച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. സചേ പന വചനത്ഥം അജാനിത്വാപി "ഉക്കണ്ഠിതോ"തി വാ "ഗിഹിഭാവം പത്ഥേതീ"തി വാ ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. **ദവായപീതി** കിളാധിപ്പായേനപി. **ചിത്താദീനം വാ വസേനാതി** ചിത്താദീനം വാ ഛളങ്ഗാനം വസേന. ഹോതി ചേത്ഥ -

> "ചിത്തം ഖേത്തഞ്ച കാലോ ച, പയോഗോ പുഗ്ഗലോ തഥാ;
> വിജാനനന്തി സിക്ഖായ, പച്ചക്ഖാനം ഛളങ്ഗിക"ന്തി.

സബ്ബസോ വാ പന അപച്ചക്ഖാനേനാതി "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദീസു യേന യേന പരിയായേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, തതോ ഏകസ്സപി പച്ചക്ഖാനസ്സ അഭാവേന. ഇമിനാ പന "ഇദം പദം സാവേസ്സാമി, സിക്ഖം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഏവം പവത്തചിത്തുപ്പാദസ്സ അഭാവം ദസ്സേതി. യസ്സ ഹി ഏവരൂപോ ചിത്തുപ്പാദോ നത്ഥി, സോ സബ്ബസോ ന പച്ചക്ഖാതി നാമാതി. **സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സാതി** "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദിസിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ. **അത്ഥഭൂതം ഏകച്ചം ദുബ്ബല്യന്തി** "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി വദതി വിഞ്ഞാപേതി, ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ദുബ്ബല്യാവികമ്മഞ്ചേവ ഹോതി, സിക്ഖാ ച പച്ചക്ഖാതാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൩) വുത്തേഹി യേഹി വചനേഹി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഞ്ചേവ ഹോതി ദുബ്ബല്യാവികമ്മഞ്ച, തം "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദികം അത്ഥഭൂതം ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ. "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദിമ്ഹി പന വുത്തേ സിക്ഖാപരിപൂരണേ ദുബ്ബലഭാവസ്സാപി ഗമ്യമാനത്താ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ ഇദം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം അത്ഥോതി ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥ ച "അത്ഥഭൂത"ന്തി ഇമിനാ "യന്നൂനാഹം ബുദ്ധം പച്ചക്ഖേയ്യ"ന്തിആദികം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം പടിക്ഖിപതി. യേന ഹി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഞ്ചേവ ഹോതി ദുബ്ബല്യാവികമ്മഞ്ച, തദേവ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ അത്ഥഭൂതം. യേന പന ദുബ്ബല്യാവികമ്മമേവ ഹോതി, ന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം, ന തം തസ്സ അത്ഥഭൂതന്തി.

രാഗപരിയുട്ഠാനേന സദിസഭാവാപത്തിയാ മിഥുനാനം അയന്തി **"മേഥുനോ"**തി ധമ്മോവ വുച്ചതീതി ആഹ **"രാഗപരിയുട്ഠാനേനാ"**തിആദി. തത്ഥ **രാഗപരിയുട്ഠാനേനാതി** രാഗസ്സ പരിയുട്ഠാനേന, മേഥുനരാഗസ്സ പവത്തിയാ പരിയോനദ്ധചിത്തതായാതി അത്ഥോ. **ധമ്മോതി** അജ്ഝാചാരോ. "പലമ്ബതേ വിലമ്ബതേ"തിആദീസു വിയ ഉപസഗ്ഗസ്സ കോചി അത്ഥവിസേസോ നത്ഥീതി ആഹ **"സേവേയ്യാ"**തി. **അജ്ഝാപജ്ജേയ്യാതി** അഭിഭുയ്യ പജ്ജേയ്യ. **സബ്ബന്തിമേനാതി** പരനിമ്മിതവസവത്തി...പേ॰... ചാതുമഹാരാജികമനുസ്സിത്ഥിനാഗഗരുളമാണവികാദീനം സബ്ബാസം അന്തിമേന. **തിരച്ഛാനഗതായാതി** തിരച്ഛാനേസു ഉപ്പന്നായ. തേനാഹ **"പടിസന്ധിവസേനാ"**തി. പാരാജികായ വത്ഥുഭൂതാ ഏവ ചേത്ഥ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ "തിരച്ഛാനഗതാ"തി ഗഹേതബ്ബാ, ന സബ്ബാ. തത്രായം പരിച്ഛേദോ -

> "അപദാനം അഹിമച്ഛാ, ദ്വിപദാനഞ്ച കുക്കുടീ;

ചതുപ്പദാനം മജ്ജാരീ, വത്ഥു പാരാജികസ്സിമാ"തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൭)

തത്ഥ **അഹി**ഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി അജഗരഗോനസാദിഭേദാ ദീഘജാതി സങ്ഗഹിതാ. തസ്മാ ദീഘജാതീസു യത്ഥ തിണ്ണം മഗ്ഗാനം അഞ്ഞതരസ്മിം സക്കാ തിലഫലമത്തമ്പി പവേസേതും, സാ പാരാജികവത്ഥു, അവസേസാ ദുക്കടവത്ഥൂതി വേദിതബ്ബാ. **മച്ഛ**ഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി മച്ഛകച്ഛപമണ്ഡൂകാദിഭേദാ ഓദകജാതി സങ്ഗഹിതാ. തത്രാപി ദീഘജാതിയം വുത്തനയേനേവ പാരാജികവത്ഥു ച ദുക്കടവത്ഥു ച വേദിതബ്ബം. അയം പന വിസേസോ - പതങ്ഗമുഖമണ്ഡൂകാ നാമ ഹോന്തി, തേസം മുഖസണ്ഠാനം മഹന്തം, ഛിദ്ദം അപ്പകം, തത്ഥ പവേസനം നപ്പഹോതി, മുഖസണ്ഠാനം പന വണസങ്ഖേപം ഗച്ഛതി, തസ്മാ തം ഥുല്ലച്ചയവത്ഥൂതി വേദിതബ്ബം . **കുക്കുടി**ഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി കാകകപോതാദിഭേദാ പക്ഖിജാതി സങ്ഗഹിതാ. തത്രാപി വുത്തനയേനേവ പാരാജികവത്ഥു ച ദുക്കടവത്ഥു ച വേദിതബ്ബം. **മജ്ജാരി**ഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി രുക്ഖസുനഖമങ്ഗുസഗോധാദിഭേദാ ചതുപ്പദജാതി സങ്ഗഹിതാ. തത്രാപി വുത്തനയേനേവ പാരാജികവത്ഥു ച ദുക്കടവത്ഥു ച വേദിതബ്ബം.

പാരാജികോ ഹോതീതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൭) പരാജിതോ ഹോതി പരാജയം അപന്നോ. അയഞ്ഹി **പാരാജിക**സദ്ദോ സിക്ഖാപദാപത്തിപുഗ്ഗലേസു വത്തതി. തത്ഥ "അട്ഠാനമേതം, ആനന്ദ, അനവകാസോ, യം തഥാഗതോ വജ്ജീനം വാ വജ്ജിപുത്തകാനം വാ കാരണാ സാവകാനം പാരാജികം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം സമൂഹനേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൪൩) ഏവം സിക്ഖാപദേ വത്തമാനോ വേദിതബ്ബോ. "ആപത്തിം ത്വം ഭിക്ഖു ആപന്നോ പാരാജിക"ന്തി (പാരാ॰ ൬൭) ഏവം ആപത്തിയം. "ന മയം പാരാജികാ, യോ അവഹടോ, സോ പാരാജികോ"തി (പാരാ॰ ൧൫൫) ഏവം പുഗ്ഗലേ വത്തമാനോ വേദിതബ്ബോ. "പാരാജികേന ധമ്മേന അനുദ്ധംസേയ്യാ"തിആദീസു (പാരാ॰ ൩൮൪) പന ധമ്മേ വത്തതീതി വദന്തി. യസ്മാ പന തത്ഥ "ധമ്മോ"തി കത്ഥചി ആപത്തി, കത്ഥചി സിക്ഖാപദമേവ അധിപ്പേതം, തസ്മാ സോ വിസും ന വത്തബ്ബോ. തത്ഥ സിക്ഖാപദം യോ തം അതിക്കമതി, തം പരാജേതി, തസ്മാ **"പാരാജിക"**ന്തി വുച്ചതി. ആപത്തി പന യോ നം അജ്ഝാപജ്ജതി, തം പരാജേതി, തസ്മാ **"പാരാജികാ"**തി വുച്ചതി. പുഗ്ഗലോ യസ്മാ പരാജിതോ പരാജയമാപന്നോ, തസ്മാ **"പാരാജികോ"**തി വുച്ചതി. ഇധ പന പുഗ്ഗലോ വേദിതബ്ബോതി ആഹ **"പാരാജികോ ഹോതീ"**തിആദി. ഇമിനാപി ഇദം ദസ്സേതി - "പരാജിതസദ്ദേ ഉപസഗ്ഗസ്സ വുദ്ധിം കത്വാ, **ത**-കാരസ്സ ച **ക**-കാരം കത്വാ **പാരാജികോ** ഹോതീതി നിദ്ദിട്ഠോ"തി.

അപലോകനാദി ചതുബ്ബിധമ്പി സങ്ഘകമ്മം സീമാപരിച്ഛിന്നേഹി പകതത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏകതോ കത്തബ്ബത്താ **ഏകകമ്മം** നാമ. **ആദി**സദ്ദേന ഏകുദ്ദേസസമസിക്ഖതാനം ഗഹണം. തത്ഥ പഞ്ചവിധോപി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ ഏകതോ ഉദ്ദിസിതബ്ബത്താ **ഏകുദ്ദേസോ** നാമ. നഹാപിതപുബ്ബകാദീനം വിയ ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം ഠപേത്വാ അവസേസം സബ്ബമ്പി സിക്ഖാപദം സബ്ബേഹിപി ലജ്ജിപുഗ്ഗലേഹി സമം സിക്ഖിതബ്ബഭാവതോ **സമസിക്ഖതാ** നാമ. യസ്മാ സബ്ബേപി ലജ്ജിനോ ഏതേസു ഏകകമ്മാദീസു സഹ വസന്തി, ന ഏകോപി തതോ ബഹിദ്ധാ സന്ദിസ്സതി, തസ്മാ താനി സബ്ബാനിപി ഗഹേത്വാ ഏകകമ്മാദികോ തിവിധോപി **സംവാസോ** നാമാതി ആഹ "സോ ച വുത്തപ്പകാരോ സംവാസോ തേന പുഗ്ഗലേന സദ്ധിം നത്ഥി, തേന കാരണേന സോ പാരാജികോ പുഗ്ഗലോ 'അസംവാസോ'തി വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൭).

ഇദാനി യസ്മാ ന കേവലം മനുസ്സിത്ഥിയാ ഏവ നിമിത്തം പാരാജികവത്ഥു, അഥ ഖോ അമനുസ്സിത്ഥിതിരച്ഛാനഗതിത്ഥീനമ്പി. ന ച ഇത്ഥിയാ ഏവ. അഥ ഖോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകപണ്ഡകപുരിസാനമ്പി, തസ്മാ തേ സത്തേ, തേസഞ്ച യം യം നിമിത്തം വത്ഥു ഹോതി, തം തം നിമിത്തം, തത്ഥ ച യഥാ പടിസേവന്തോ പാരാജികോ ഹോതി, തഞ്ച സബ്ബം വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേതും **"അയം പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ"**തിആദിമാഹ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **തേസൂ**തി യേ തിംസമഗ്ഗാ വുത്താ, തേസു. **അത്തനോ വാ**തി ലമ്ബിമുദുപിട്ഠികേ സന്ധായ വുത്തം. **സന്ഥതസ്സ വാ**തി യേന കേനചി വത്ഥേന വാ പണ്ണേന വാ വാകപട്ടേന വാ ചമ്മേന വാ തിപുസീസാദീനം പട്ടേന വാ പലിവേഠേത്വാ, അന്തോ വാ പവേസേത്വാ പടിച്ഛന്നസ്സ. **അക്ഖായിതസ്സ വാ**തി സോണസിങ്ഗാലാദീഹി അക്ഖാദിതസ്സ. **യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതസ്സാ**തി യാവ ഉപഡ്ഢക്ഖായിതോ നാമ ന ഹോതി, ഏവം അക്ഖായിതസ്സ. **അല്ലോകാസേ**തി തിന്തോകാസേ. **സന്ഥത**ന്തി തേസംയേവ വത്ഥാദീനം യേന കേനചി പടിച്ഛന്നം. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - ന ഹേത്ഥ അനുപാദിന്നകം അനുപാദിന്നകേന ഛുപതി, മുത്തി അത്ഥി, അഥ ഖോ ഉപാദിന്നകേന വാ അനുപാദിന്നകം ഘട്ടിയതു, അനുപാദിന്നകേന വാ ഉപാദിന്നകം, അനുപാദിന്നകേന വാ അനുപാദിന്നകം, ഉപാദിന്നകേന വാ ഉപാദിന്നകം. സചേ യത്തകേ പവിട്ഠേ പാരാജികം ഹോതീതി വുത്തം, തത്തകം സേവനചിത്തേന പവേസേതി, സബ്ബത്ഥായം പാരാജികാപത്തിം ആപന്നോ നാമ ഹോതീതി.

ഏവം സേവനചിത്തേനേവ പവേസേന്തസ്സ ആപത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യസ്മാ തം പവേസനം നാമ ന കേവലം അത്തൂപക്കമേനേവ, പരൂപക്കമേനാപി ഹോതി. തത്രാപി സാദിയന്തസ്സേവ ആപത്തി പടിസേവനചിത്തസമങ്ഗിസ്സ , ന ഇതരസ്സാതി ദസ്സേതും **"പരേന വാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **പരേനാ**തി ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാദിനാ യേന കേനചി അഞ്ഞേന. **പവേസനപവിട്ഠട്ഠിതഉദ്ധരണേസൂ**തി ഏത്ഥ അഗ്ഗതോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൮) യാവ മൂലാ പവേസനം **പവേസനം** നാമ. അങ്ഗജാതസ്സ യത്തകം ഠാനം പവേസനാരഹം, തത്തകം അനവസേസതോ പവിട്ഠം **പവിട്ഠം** നാമ. ഏവം പവിട്ഠസ്സ ഉദ്ധരണാരമ്ഭതോ അന്തരാ ഠിതകാലോ **ഠിതം** നാമ. **സമന്തപാസാദികായം** പന മാതുഗാമസ്സ സുക്കവിസട്ഠിം പത്വാ സബ്ബഥാ വായാമതോ ഓരമിത്വാ ഠിതകാലം സന്ധായ "സുക്കവിസട്ഠിസമയേ"തി വുത്തം. **ഉദ്ധരണം** നാമ യാവ അഗ്ഗാ നീഹരണകാലോ. **സാദിയതീ**തി സേവനചിത്തം ഉപട്ഠപേതി. **അസാധാരണവിനിച്ഛയോ**തി അദിന്നാദാനാദീഹി സബ്ബേഹി സിക്ഖാപദേഹി അസാധാരണോ വിനിച്ഛയോ.

സാധാരണവിനിച്ഛയത്ഥന്തി പരിവാരവസേന സാധാരണവിനിച്ഛയത്ഥം. **മാതികാ**തി മാതാ, ജനേത്തീതി അത്ഥോ. നിദദാതി ദേസനം ദേസവസേന അവിദിതം വിദിതം കത്വാ നിദസ്സേതീതി **നിദാനം**. പഞ്ഞാപീയതീതി **പഞ്ഞത്തി,** തസ്സാ പകാരോ **പഞ്ഞത്തിവിധി** അങ്ഗേതി ഗമേതി ഞാപേതീതി **അങ്ഗം,** കാരണം. സമുട്ഠഹന്തി ആപത്തിയോ ഏതേനാതി **സമുട്ഠാനം,** ഉപ്പത്തികാരണം, തസ്സ വിധി **സമുട്ഠാനവിധി**. **വജ്ജകമ്മപ്പഭേദഞ്ചാ**തി ഏത്ഥ **പഭേദ**സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ "വജ്ജപ്പഭേദം, കമ്മപ്പഭേദഞ്ചാ"തി. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

പഞ്ഞത്തിട്ഠാനന്തി പഞ്ഞത്തിട്ഠപനസ്സ ഠാനം, സിക്ഖാപദാനം പഞ്ഞത്തിദേസോതി അത്ഥോ. **പുഗ്ഗലോ**തി എത്ഥ ആദികമ്മികോയേവ അധിപ്പേതോതി ആഹ **"പുഗ്ഗലോ നാമ യം യം ആരബ്ഭ തം തം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്ത"**ന്തി, സോ സോ പുഗ്ഗലോതി അധിപ്പായോ. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

> "സുദിന്നോ ധനിയോ സമ്ബഹുലാ വഗ്ഗുമുദന്തികാ;
> സേയ്യസകോ ഉദായി ചാ-ളവകാ ഛന്നമേത്തിയാ.
>
> "ദേവദത്തസ്സജിപുനബ്ബസു-ഛബ്ബഗ്ഗിയോപനന്ദഞ്ഞതരോപി ച;
> ഹത്ഥകോ ചാനുരുദ്ധോ ച, സത്തരസ ചൂളപന്ഥകോ.
>
> "ബേലട്ഠസീസോ ചാനന്ദോ, സാഗതോരിട്ഠനാമകോ;
> നന്ദത്ഥേരേന തേവീസ, ഭിക്ഖൂനം ആദികമ്മികാ.
>
> "സുന്ദരീനന്ദാ ഥുല്ലനന്ദാ, ഛബ്ബഗ്ഗിയഞ്ഞതരാപി ച;
> ചണ്ഡകാളീ സമ്ബഹുലാ, ദ്വേ ച ഭിക്ഖുനിയോ പരാ;
> ഭിക്ഖുനീനം തു സത്തേവ, ഹോന്തി താ ആദികമ്മികാ"തി.

തസ്സ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സാതി യം യം സുദിന്നാദികം പുഗ്ഗലം ആരബ്ഭ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, തസ്സ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ. **പഞ്ഞത്തീ**തി പഠമപഞ്ഞത്തി. പഠമപഞ്ഞത്തിയാ പച്ഛാ ഠപിതാ പഞ്ഞത്തി **അനുപഞ്ഞത്തി**. അനുപ്പന്നേ ദോസേ ഠപിതാ പഞ്ഞത്തി **അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി**. സബ്ബത്ഥ മജ്ഝിമദേസേ ചേവ പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ചാതി സബ്ബേസു പദേസേസു ഠപിതാ പഞ്ഞത്തി **സബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തി**. മജ്ഝിമദേസേയേവ ഠപിതാ പഞ്ഞത്തി **പദേസപഞ്ഞത്തി**. ഭിക്ഖൂനഞ്ചേവ ഭിക്ഖുനീനഞ്ച സാധാരണഭൂതാ പഞ്ഞത്തി **സാധാരണപഞ്ഞത്തി**. സുദ്ധഭിക്ഖൂനമേവ, സുദ്ധഭിക്ഖുനീനം വാ പഞ്ഞത്തം സിക്ഖാപദം **അസാധാരണപഞ്ഞത്തി**. ഉഭിന്നമ്പി പഞ്ഞത്തി **ഉഭതോപഞ്ഞത്തി. വിനയധരപഞ്ചമേനാ**തി അനുസ്സാവനകാചരിയപഞ്ചമേന. **ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ**തി ചതുപ്പടലതോ പട്ഠായ കതാ ഉപാഹനാ, ന ഏകപടലികാ. **ചമ്മത്ഥരണ**ന്തി അത്ഥരിതബ്ബം ചമ്മം. **ഏതേസം വസേന ചതുബ്ബിധാ പദേസപഞ്ഞത്തി നാമാ**തി ഏതേസം വസേന ചതുബ്ബിധാ പഞ്ഞത്തി മജ്ഝിമദേസേയേവ പഞ്ഞത്താതി പദേസപഞ്ഞത്തി നാമ. തേനേവാഹ **"മജ്ഝിമദേസേയേവ ഹീ"**തിആദി. യസ്മാ മജ്ഝിമദേസേയേവ യഥാവുത്തവത്ഥുവീതിക്കമേ ആപത്തി ഹോതി, ന പച്ചന്തിമജനപദേ, തസ്മാ പദേസപഞ്ഞത്തീതി അത്ഥോ. **ധുവന്ഹാനം പടിക്ഖേപമത്ത**ന്തി നിച്ചനഹാനപ്പടിസേധനമേവ. എത്ഥ ച **മത്ത**സദ്ദേന അഞ്ഞാനി തീണി സിക്ഖാപദാനി പടിക്ഖിപതി. താനി ഹി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേന ഉപസമ്പദ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൨൫൯) **ചമ്മക്ഖന്ധകേ** ആഗതാനി. തേനേവാഹ **"തതോ അഞ്ഞാ പദേസപഞ്ഞത്തി നാമ നത്ഥീ"**തി. **സബ്ബാനീ**തി തതോ അവസേസാനി സബ്ബാനി സിക്ഖാപദാനി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി അട്ഠഗരുധമ്മവസേന ഭിക്ഖുനീനംയേവ ആഗതാ, യസ്മാ ച ധുവന്ഹാനം പടിക്ഖേപമത്തം ഠപേത്വാ പാതിമോക്ഖേ സബ്ബാനി സിക്ഖാപദാനി സബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തിയേവ ഹോന്തി, യസ്മാ ച സാധാരണപഞ്ഞത്തിദുകഞ്ച ഏകതോപഞ്ഞത്തിദുകഞ്ച ബ്യഞ്ജനമത്തം നാനം, അത്ഥതോ ഏകം, തസ്മാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു സിക്ഖാപദേസു. ആപത്തിഭേദോ ഹേത്ഥ ഉത്തരപദലോപേന "ആപത്തീ"തി വുത്തോതി ആഹ **"ആപത്തീതി പുബ്ബപ്പയോഗാദിവസേന ആപത്തിഭേദോ"**തി. **സീലആചാരദിട്ഠിആജീവവിപത്തീന**ന്തി എത്ഥ പഠമാ ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ സീലവിപത്തി നാമ, അവസേസാ പഞ്ച ആചാരവിപത്തി നാമ, മിച്ഛാദിട്ഠി ച അന്തഗ്ഗാഹികാദിട്ഠി ച ദിട്ഠിവിപത്തി നാമ, ആജീവഹേതു പഞ്ഞത്താനി ഛ സിക്ഖാപദാനി ആജീവവിപത്തി നാമ, ഇതി ഇമാസം സീലആചാരദിട്ഠിആജീവവിപത്തീനം അഞ്ഞതരാതി അത്ഥോ.

ന കേവലം യഥാവുത്തനയേനേവ വുച്ചന്തീതി ആഹ **"യാനി സിക്ഖാപദസമുട്ഠാനാനീതിപി വുച്ചന്തീ"**തി. ഏതാനി ഹി കിഞ്ചാപി ആപത്തിയാ സമുട്ഠാനാനി, ന സിക്ഖാപദസ്സ, വോഹാരസുഖത്ഥം പനേവം വുച്ചന്തീതി. **തത്ഥാ**തി തേസു ഛസു സമുട്ഠാനേസു. **തേസൂ**തി സചിത്തകാചിത്തകേസു. ഏകം സമുട്ഠാനം ഉപ്പത്തികാരണം ഏതിസ്സാതി **ഏകസമുട്ഠാനാ,** ഏകേന വാ സമുട്ഠാനം ഏതിസ്സാതി **ഏകസമുട്ഠാനാ**. **"ദ്വിസമുട്ഠാനാ"**തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ.

സമുട്ഠാനവസേനാതി സമുട്ഠാനസീസവസേന. പഠമപാരാജികം സമുട്ഠാനം ഏതിസ്സാതി **പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനാ**. തഥാ **അദിന്നാദാനസമുട്ഠാനാ"**തിആദീസുപി.

സയം പഥവിഖണനേ കായേന, പരേ ആണാപേത്വാ ഖണാപനേ വാചായ ച ആപത്തിസമ്ഭവതോ **"പഥവിഖണനാദീസു വിയാ"**തി വുത്തം. **ആദി**സദ്ദേന അദിന്നാദാനാദീനം പരിഗ്ഗഹോ. പഠമകഥിനാപത്തി കായവാചതോ കത്തബ്ബം അധിട്ഠാനം വാ വികപ്പനം വാ അകരോന്തസ്സ ഹോതി, നോ കരോന്തസ്സാതി ആഹ **"പഠമകഥിനാപത്തി വിയാ"**തി. അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണാപത്തി തസ്സാ ഹത്ഥതോ ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ, പരിവത്തകം അദേന്തസ്സ ച ഹോതീതി **കിരിയാകിരിയതോ സമുട്ഠാതി. "സിയാ കരോന്തസ്സാ"**തിആദീസു **സിയാ**തി "സിയാ ഖോ പന തേ ബ്രാഹ്മണ ഏവമസ്സാ"തിആദീസു വിയ "കദാചീ"തി ഇമിനാ സമാനത്ഥോ നിപാതോ. രൂപിയപ്പടിഗ്ഗഹണാപത്തി സിയാ കിരിയാ ഗഹണേന ആപജ്ജനതോ, സിയാ അകിരിയാ പടിക്ഖേപസ്സ അകരണതോതി ആഹ **"രൂപിയപ്പടിഗ്ഗഹണാപത്തി വിയാ"**തി. കുടികാരാപത്തി വത്ഥും ദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കന്തകരണേ കരോന്തസ്സ സിയാ, അദേസാപേത്വാ പന പമാണാതിക്കന്തകരണേ പമാണയുത്തം വാ കരോന്തസ്സ ച അകരോന്തസ്സ ച സിയാതി ആഹ **"കുടികാരാപത്തി വിയാ"**തി.

സഞ്ഞായ അഭാവേന വിമോക്ഖോ അസ്സാതി **സഞ്ഞാവിമോക്ഖോ**തി മജ്ഝേപദലോപസമാസോ ദട്ഠബ്ബോതി ആഹ **"യതോ വീതിക്കമസഞ്ഞായാ"**തിആദി. **ഇതരാ** നാമ യതോ വീതിക്കമസഞ്ഞായ അഭാവേന ന മുച്ചതി, സാ ഇതരസദ്ദസ്സ വുത്തപ്പടിയോഗിവിസയത്താ. **യാ അചിത്തകേന വാ സചിത്തകമിസ്സകേന വാ സമുട്ഠാതീ**തി യാ ആപത്തി കദാചി അചിത്തകേന വാ കദാചി സചിത്തകമിസ്സകേന വാ സമുട്ഠാനേന സമുട്ഠാതി. എത്ഥ ച സഞ്ഞാദുകം അനാപത്തിമുഖേന വുത്തം, സചിത്തകദുകം ആപത്തിമുഖേനാതി ദട്ഠബ്ബം.

യസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതീതി യസ്സാ സചിത്തകായ ആപത്തിയാ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, യസ്സാ ച സചിത്തകാചിത്തകസങ്ഖാതായ സുരാപാനാദിഅചിത്തകായ ആപത്തിയാ വത്ഥുവിജാനനചിത്തേന സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, **അയം ലോകവജ്ജാ**. "സചിത്തകപക്ഖേ"തി ഹി ഇദം വചനം സചിത്തകാചിത്തകം സന്ധായ വുത്തം. ന ഹി ഏകംസതോ സചിത്തകസ്സ "സചിത്തകപക്ഖേ"തി വിസേസനേ പയോജനം അത്ഥീതി. യം പനേത്ഥ **ഗണ്ഠിപദേ** "സുരാപാനസ്മിഞ്ഹി 'സുരാ'തി വാ 'ന വട്ടതീ'തി വാ ജാനിത്വാ പിവനേ അകുസലമേവാ"തി വുത്തം. തത്ഥ "ന വട്ടതീതി വാ ജാനിത്വാ"തി വുത്തവചനം ന യുജ്ജതി പണ്ണത്തിവജ്ജസ്സാപി ലോകവജ്ജഭാവപ്പസങ്ഗതോ. യസ്സാ പന "സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവാ"തി നിയമോ നത്ഥി, സാ പണ്ണത്തിവജ്ജാതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"സേസാ പണ്ണത്തിവജ്ജാ"**തി. തഥാ ഹി തസ്സാ വത്ഥുവിജാനനചിത്തേന സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം സിയാ കുസലം, സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകതന്തി "അകുസലമേവാ"തി നിയമോ നത്ഥി. **ഉഭയത്ഥ ആപജ്ജിതബ്ബാ**തി കായദ്വാരേ, വചീദ്വാരേ ചാതി ഉഭയത്ഥ ആപജ്ജിതബ്ബാ ആപത്തി, താ പന അദിന്നാദാനാദയോ. **"മനോദ്വാരേ ആപത്തി നാമ നത്ഥീ"**തി ഇദം യേഭുയ്യവസേന വുത്തം ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനാദീസു ആപത്തിസമ്ഭവതോതി ദട്ഠബ്ബം.

അകുസലചിത്തോ വാ ആപജ്ജതീതി പാരാജികസുക്കവിസട്ഠികായസംസഗ്ഗദുട്ഠുല്ലഅത്തകാമപാരിചരിയദുട്ഠദോസസങ്ഘഭേദപ്പഹാരദാനതലസത്തികാദിഭേദം ആപത്തിം അകുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി. അനുപസമ്പന്നം പദസോധമ്മം വാചേന്തോ, മാതുഗാമസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോതി ഏവരൂപം ആപത്തിം **കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി**. അസഞ്ചിച്ചസഹസേയ്യാദിം **അബ്യാകതചിത്തോ ആപജ്ജതി**. യം അരഹാ ആപജ്ജതി, സബ്ബം അബ്യാകതചിത്തോവ ആപജ്ജതി. തേനാഹ **"കുസലാബ്യാകതചിത്തോ വാ"**തി.

ദുക്ഖവേദനാസമങ്ഗീ വാതി ദുട്ഠദോസാദിഭേദം ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ ദുക്ഖവേദനാസമങ്ഗീ ആപജ്ജതി. മേഥുനധമ്മാദിഭേദം പന **സുഖവേദനാസമങ്ഗീ ആപജ്ജതി**. യം സുഖവേദനാസമങ്ഗീ ആപജ്ജതി, തംയേവ മജ്ഝത്തോ ഹുത്വാ ആപജ്ജന്തോ **അദുക്ഖമസുഖവേദനാസമങ്ഗീ ആപജ്ജതി**. തേനാഹ **"ഇതരവേദനാദ്വയസമങ്ഗീ വാ"**തി. ഇദമ്പി ച തികദ്വയം യേഭുയ്യവസേനേവ വുത്തം. നിപജ്ജിത്വാ നിരോധസമാപന്നോ ഹി അചിത്തകോ അവേദനോ സഹസേയ്യാപത്തിം ആപജ്ജതീതി. കിഞ്ചാപി ഏവം അനിയമേന വുത്തം, വിസേസോ പനേത്ഥ അത്ഥീതി ദസ്സേതും **"ഏവം സന്തേപീ"**തിആദി വുത്തം. ഏവം സന്തേപീതി ഹി വിസേസാഭിധാനനിമിത്താഭ്യുപഗമേവ യുജ്ജതി. **സബ്ബേസം വസേന തീണി ചിത്താനീ**തി കുസലാകുസലാബ്യാകതാനം വസേന പദസോധമ്മാദീസു തീണി ചിത്താനി.

ഇദാനി തം യഥാവുത്തനിദാനാദിവേദനാത്തികപരിയോസാനം സത്തരസപ്പകാരം ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ യോജേതും **"ഇധ പനാ"**തിആദിമാഹ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദേ. **വേസാലിയ**ന്തി ഏവംനാമകേ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന പവത്തവോഹാരേ നഗരേ. തഞ്ഹി നഗരം തിക്ഖത്തും പാകാരപരിക്ഖേപവഡ്ഢനേന വിസാലീഭൂതത്താ **"വേസാലീ"**തി വുച്ചതി. ഇദമ്പി ച നഗരം സബ്ബഞ്ഞുതം സമ്പത്തേയേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ സബ്ബാകാരവേപുല്ലത്തം പത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **"സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ"തി ച "അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായപീ"തി ച ദ്വേ അനുപഞ്ഞത്തിയോ**തി മക്കടിവജ്ജിപുത്തകവത്ഥൂനം വസേന വുത്താ. "അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായാ"തി ച "സിക്ഖം അപച്ചക്ഖായാ"തി ച ഇമാ ദ്വേ അനുപഞ്ഞത്തിയോ. **ആപത്തികരാ ച ഹോതീ**തി പഠമപഞ്ഞത്തിതോ വിസുംയേവാപത്തികരാ ച ഹോതി. **അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദാദീസു വിയാ**തി അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദാദീസു "വിഹേസകേ"തിആദികാ (പാചി॰ ൯൮) വിയാതി അത്ഥോ. **ആദിസദ്ദേന** ഉജ്ഝാപനകസ്സ പരിഗ്ഗഹോ. ഏത്ഥ ഹി അഞ്ഞവാദകാദിതോ വിസുംയേവ വിഹേസകാദീസുപി പാചിത്തിയം ഹോതി. യഥാഹ "രോപിതേ വിഹേസകേ സങ്ഘമജ്ഝേ വത്ഥുസ്മിം വാ ആപത്തിയാ വാ അനയുഞ്ജിയമാനോ തം നകഥേതുകാമോ തം നഉഗ്ഘാടേതുകാമോ തുണ്ഹീഭൂതോ സങ്ഘം വിഹേസേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തിആദി (പാരാ॰ ൧൦൦). സുപിനന്തേ വിജ്ജമാനാപി മോചനസ്സാദചേതനാ അബ്ബോഹാരികത്താ അനാപത്തികരാതി ആഹ **"അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താതിആദികാ വിയാ"**തി. തഥാ ഹി മിദ്ധേന അഭിഭൂതത്താ സുപിനേ ചിത്തം അബ്ബോഹാരികം, ചിത്തസ്സ അബ്ബോഹാരികത്താ ഓപക്കമനകിരിയാപവത്തനികാപി ചേതനാ അബ്ബോഹാരികാ. വുത്തഞ്ഹേതം "അത്ഥേസാ, ഭിക്ഖവേ, ചേതനാ, സാ ച ഖോ അബ്ബോഹാരികാ"തി (പാരാ॰ ൨൩൫), തസ്മാ "അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ"തി അയം അനുപഞ്ഞത്തി അനാപത്തികരാ ജാതാ. **ആദിസദ്ദേന** "അഞ്ഞത്ര അധിമാനാ"തിആദികം (പാരാ॰ ൧൯൭) സങ്ഗണ്ഹാതി. **അദിന്നാദാനാദീസു വിയാ**തി അദിന്നാദാനാദീസു "അരഞ്ഞാ വാ"തിആദികാ (പാരാ॰ ൯൧) വിയാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന **ആദിസദ്ദേന** പഠമപാരാജികാദീനം സങ്ഗഹോ. ഏത്ഥ ഹി "തഞ്ച ഖോ ഗാമേ, നോ അരഞ്ഞേ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൯൦) നയേന ലേസം ഓഡ്ഡേന്താനം ലേസപിദഹനത്ഥം **"അരഞ്ഞാ വാ"**തിആദികാ അനുപഞ്ഞത്തി വുത്താതി ഉപത്ഥമ്ഭകരാവ ഹോതി. തേനേവ ഹി "നനു, ആവുസോ, തഥേവേതം ഹോതീ"തി (പാരാ॰ ൯൦) ഭിക്ഖൂഹി വുത്തം.

വുത്തപ്പകാരേ മഗ്ഗേതി "മനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതവസേനാ"തിആദിനാ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തപ്പകാരേ തിംസമഗ്ഗേ. ഇമസ്സ പന "ഛിന്നേ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **തചാദീനി അനവസേസേത്വാ**തി നിമിത്തപ്പദേസേ ബഹി ഠിതാനി ഛവിചമ്മാനി അനവസേസേത്വാ. **നിമിത്തസണ്ഠാനമത്തം പഞ്ഞായതീ**തി നിമിത്തമംസസ്സ പന അബ്ഭന്തരേ ഛവിചമ്മസ്സ ച വിജ്ജമാനത്താ വുത്തം. **ചമ്മഖില**ന്തി ചമ്മക്ഖണ്ഡം. "ഉണ്ണിഗണ്ഡോ"തിപി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൭; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൬൭) വദന്തി. തഞ്ഹി നിമിത്തേ ജാതത്താ നിമിത്തമേവ. തേനാഹ **"സേവനചിത്തേ സതി പാരാജിക"**ന്തി. **സേവനചിത്തേ**തി മേഥുനസേവനചിത്തേ. കായസംസഗ്ഗസേവനചിത്തേ പന സതി സങ്ഘാദിസേസോവ . നട്ഠോ കായപ്പസാദോ ഏത്ഥാതി **നട്ഠകായപ്പസാദം,** സുക്ഖപീളകം വാ മതചമ്മം വാതി അത്ഥോ. മതേ അക്ഖായിതേ, യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതേ ച പാരാജികാപത്തിവചനതോ (പാരാ॰ ൬൧) പന നട്ഠകായപ്പസാദേപി ഇത്ഥിനിമിത്തേ പവേസേന്തസ്സ പാരാജികാപത്തിയേവ. **നിമിത്തസണ്ഠാനമത്തമ്പി അനവസേസേത്വാ**തി നിമിത്താകാരേന ഠിതം യഥാവുത്തനിമിത്തമംസാദിമ്പി അനവസേസേത്വാ. **വണസങ്ഖേപവസേനാ**തി വണസങ്ഗഹവസേന. വണേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച "അമഗ്ഗേന അമഗ്ഗം പവേസേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൬൬) ഇമസ്സ സുത്തസ്സ വസേന വേദിതബ്ബം. തസ്മിഞ്ഹി സുത്തേ ദ്വീസു സമ്ഭിന്നവണേസു ഏകേന വണേന പവേസേത്വാ ദുതിയേന നീഹരന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം. വുത്തഞ്ഹി **സമന്തപാസാദികായം** "ഇമസ്സ സുത്തസ്സ അനുലോമവസേന സബ്ബത്ഥ വണസങ്ഖേപേ ഥുല്ലച്ചയം വേദിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൬൬).

മനുസ്സാനം പന അക്ഖിആദയോപി വണസങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തീതി വണ്ണേന ഏകപരിച്ഛേദം കത്വാ ദസ്സേന്തോ **"തഥാ"**തിആദിമാഹ. തേസം വണസങ്ഗഹോ "നവദ്വാരോ മഹാവണോ"തി (മി॰ പ॰ ൨.൬.൧) ഏവമാദിസുത്താനുസാരേന വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **മനുസ്സാനന്തി** ഇത്ഥിപുരിസപണ്ഡകഉഭതോബ്യഞ്ജനകവസേന ചതുബ്ബിധാനം മനുസ്സാനം. **വത്ഥികോസേസൂ**തി വത്ഥിപുടേസു പുരിസാനം അങ്ഗജാതകോസേസു. **ഹത്ഥിഅസ്സാദീനഞ്ച തിരച്ഛാനാനന്തി** ഹത്ഥിഅസ്സഗോണഗദ്രഭഓട്ഠമഹിംസാദീനം തിരച്ഛാനഗതാനം. **തിരച്ഛാനാനം പനാ**തി സബ്ബേസമ്പി തിരച്ഛാനഗതാനം. **സബ്ബേസന്തി** യഥാവുത്തമനുസ്സാദീനം സബ്ബേസം.

ഏവം ജീവമാനകസരീരേ ലബ്ഭമാനം ആപത്തിവിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി മതസരീരേ ലബ്ഭമാനം ആപത്തിവിസേസം ദസ്സേതും **"മതസരീരേ"**തിആദിമാഹ. വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമുഖമഗ്ഗാനം ചതൂസു കോട്ഠാസേസു ദ്വേ കോട്ഠാസേ ഠപേത്വാ യദാ അപരേ ദ്വേ കോട്ഠാസാ ഖാദിതാ, തദാ **ഉപഡ്ഢക്ഖായിതം** നാമ ഹോതി. **ന കുഥിതം ഹോതീ**തി ഉദ്ധുമാതകാദിഭാവേന കുഥിതം ന ഹോതി, അല്ലന്തി അത്ഥോ. യദാ പന സരീരം ഉദ്ധുമാതകം ഹോതി കുഥിതം നീലമക്ഖികസമാകിണ്ണം കിമികുലസമാകുലം നവഹി വണമുഖേഹി പഗ്ഗളിതപുബ്ബകുണപഭാവേന ഉപഗന്തുമ്പി അസക്കുണേയ്യം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൯-൬൦), തദാ പാരാജികവത്ഥുഞ്ച ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുഞ്ച വിജഹതി, ദുക്കടവത്ഥുമേവ ഹോതീതി ആഹ **"കുഥിതേ ദുക്കട"**ന്തി. **കുഥിതേ**തി ഉദ്ധുമാതകഭാവപ്പത്തേ. ഈദിസേ ഹി സരീരേ യത്ഥ കത്ഥചി ഉപക്കമതോ ദുക്കടം. **തഥാ വട്ടകതേ മുഖേ അച്ഛുപന്തം അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സാ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൩) വിവട്ടേ മുഖേ ചത്താരി പസ്സാനി, താലുകഞ്ച അപ്ഫുസന്തം അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. സചേ പന ഹേട്ഠാ വാ ഉപരി വാ ഉഭയപസ്സേഹി വാ ഛുപന്തം പവേസേതി, പാരാജികം. ചതൂഹി പസ്സേഹി അച്ഛുപന്തം പവേസേത്വാ അബ്ഭന്തരേ താലുകം ഛുപതി, പാരാജികമേവ. ബഹി നിക്ഖന്തജിവ്ഹായ വാ ദന്തേസു വാ അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയന്തി സമ്ബന്ധോ. ജീവമാനകസരീരേപി ബഹി നിക്ഖന്തജിവ്ഹായ ഥുല്ലച്ചയമേവ. യദി പന ബഹി ജിവ്ഹായ പലിവേഠേത്വാ അന്തോമുഖം പവേസേതി, പാരാജികമേവ. യദി പന ദന്താ സുഫുസിതാ, അന്തോമുഖേ ഓകാസോ നത്ഥി, ദന്താ ച ബഹി ഓട്ഠമംസേന പടിച്ഛന്നാ, തത്ഥ വാതേന അസമ്ഫുട്ഠം അല്ലോകാസം തിലഫലമത്തമ്പി പവേസേന്തസ്സ പാരാജികമേവ. ഉപ്പാടിതേ പന ഓട്ഠമംസേ ദന്തേസുയേവ ഉപക്കമന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. യോപി ദന്തോ ബഹി നിക്ഖമന്തോ തിട്ഠതി, ന സക്കാ ഓട്ഠേഹി പിദഹിതും, തത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

വേദനായ അട്ടോ പീളിതോ **വേദനാട്ടോ. ഉമ്മത്തകോ**തി ചേത്ഥ പിത്തുമ്മത്തകോ അധിപ്പേതോതി ആഹ **"യോ പിത്തവസേനാ"**തിആദി. **പിത്തവസേനാ**തി ബദ്ധപിത്തവസേന. തസ്മിഞ്ഹി ബദ്ധപിത്തേ പിത്തകോസതോ ചലിത്വാ ബഹി നിക്ഖമന്തേ സത്താ ഉമ്മത്തകാ ഹോന്തി, വിപല്ലത്ഥസഞ്ഞാ ഹിരോത്തപ്പം ഛഡ്ഡേത്വാ അസാരുപ്പചരിയം ചരന്തി, ലഹുകഗരുകാനി സിക്ഖാപദാനി മദ്ദന്താപി ന ജാനന്തി, ഭേസജ്ജകിരിയായപി അതേകിച്ഛാ ഹോന്തി, ഏവരൂപസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സ അനാപത്തി. അബദ്ധപിത്തം പന ലോഹിതം വിയ സബ്ബങ്ഗഗതം, തമ്ഹി കുപിതേ സത്താനം കണ്ഡുകച്ഛുസരീരകമ്പാദീനി ഹോന്തി, താനി ഭേസജ്ജകിരിയായ വൂപസമന്തി. തേന വുത്തം "ബദ്ധപിത്തവസേനാ"തി. **ഖിത്തചിത്തോ** നാമ വിസ്സട്ഠചിത്തോ യക്ഖുമ്മത്തകോ വുച്ചതീതി ആഹ **"യക്ഖേഹി കതചിത്തവിക്ഖേപോ ഖിത്തചിത്തോ"**തി. യക്ഖാ കിര ഭേരവാനി ആരമ്മണാനി ദസ്സേത്വാ മുഖേന ഹത്ഥം പവേസേത്വാ, ഹദയരൂപം വാ മദ്ദന്താ സത്തേ വിക്ഖിത്തചിത്തേ വിപല്ലത്ഥസഞ്ഞേ കരോന്തി, ഏവരൂപസ്സ ഖിത്തചിത്തസ്സ അനാപത്തി. തേസം പന ഉഭിന്നം അയം വിസേസോ - പിത്തുമ്മത്തകോ നിച്ചമേവ ഉമ്മത്തകോ ഹോതി, പകതിസഞ്ഞം ന ലഭതി. യക്ഖുമ്മത്തകോ അന്തരന്തരാ പകതിസഞ്ഞം പടിലഭതി. ഇധ പന പിത്തുമ്മത്തകോ വാ ഹോതു, യക്ഖുമ്മത്തകോ വാ, യോ സബ്ബസോ മുട്ഠസ്സതി കിഞ്ചി ന ജാനാതി, അഗ്ഗിമ്പി സുവണ്ണമ്പി ഗൂഥമ്പി ചന്ദനമ്പി ഏകസദിസം മദ്ദന്തോവ വിചരതി, ഏവരൂപസ്സ അനാപത്തി. അന്തരന്തരാ പകതിസഞ്ഞം പടിലഭിത്വാ ഞത്വാ കരോന്തസ്സ പന ആപത്തിയേവ. തേനാഹ **"ദ്വിന്നമ്പി ച ഏതേസ"**ന്തിആദി.

അധിമത്തവേദനായാതി അധികപ്പമാണായ ദുക്ഖവേദനായ. ആദികമ്മേ നിയുത്തോ **ആദികമ്മികോ,** യോ ച ആദികമ്മേ നിയുത്തോ, സോ തസ്മിം കമ്മേ ആദിഭൂതോ ഹോതീതി ആഹ **"യോ"**തിആദി. ഇധ പന സുദിന്നത്ഥേരോ ആദികമ്മികോ, തസ്സ അനാപത്തി. അവസേസാനം മക്കടിസമണവജ്ജിപുത്തകാദീനം ആപത്തിയേവ. **പടിപാദനം** സമ്പാദനം. കരോന്തോയേവ ഹി തം ആപജ്ജതീതി **കിരിയം**. ഇദം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൬) പന യേഭുയ്യവസേന വുത്തം മേഥുനധമ്മേ പരൂപക്കമേ സതി സാദിയന്തസ്സ അകിരിയസമുട്ഠാനഭാവതോ. മേഥുനപ്പടിസംയുത്തായ ഹി കാമസഞ്ഞായ അഭാവേന മുച്ചനതോ **സഞ്ഞാവിമോക്ഖം**. "അനാപത്തി അജാനന്തസ്സ, അസാദിയന്തസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൬൬) ഹി വുത്തം. മേഥുനചിത്തേനേവ നം ആപജ്ജതി, ന വിനാ ചിത്തേനാതി **സചിത്തകം**. രാഗവസേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബതോ **ലോകവജ്ജം**. കായദ്വാരേനേവ സമുട്ഠാനതോ **കായകമ്മം**. ചിത്തം പനേത്ഥ അങ്ഗമത്തം ഹോതി , ന തസ്സ വസേന കമ്മഭാവോ ലബ്ഭതി. ലോഭചിത്തേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബതോ **അകുസലചിത്തം**. സുഖസമങ്ഗീ വാ ഉപേക്ഖാസമങ്ഗീ വാ ആപജ്ജതീതി **ദ്വിവേദനം**. നനു സമുട്ഠാനാദീനി ആപത്തിയാ ഹോന്തി, ന സിക്ഖാപദസ്സ, അഥ കസ്മാ സിക്ഖാപദസ്സ സമുട്ഠാനാദീനി വുത്താനീതി ആഹ **"ഇമാനി ച സമുട്ഠാനാദീനി നാമാ"**തിആദി. **ആപത്തിയാ ഹോന്തീ**തി അജ്ഝാചാരസ്സ ഹോന്തി.

മുനനതോ അനുമുനനതോ **മുതി,** ഞാണം, തം ഏതസ്സ അത്ഥീതി **മുതിമാ,** ഞാണവാതി അത്ഥോ.

പഠമപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ

ഏത്ഥാതി ഏതേസു ദ്വീസു. ഏകകുടികാദിഭേദോ സബ്ബോപി ഗാമോതി വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഏകകുടികാദിഭേദോ**തി യസ്മിം ഗാമേ ഏകാ ഏവ കുടി ഏകം ഗേഹം സേയ്യഥാപി മലയജനപദേ, അയം **ഏകകുടികോ** ഗാമോ നാമ. **ആദിസദ്ദേന** "ദ്വികുടികോപി ഗാമോ, തികുടികോപി ഗാമോ, ചതുക്കുടികോപി ഗാമോ"തി (പാരാ॰ ൯൨) വുത്തപ്പഭേദം സങ്ഗണ്ഹാതി. അഭിനവനിവിട്ഠോ ഏകകുടികാദിഗാമോ പന യാവ മനുസ്സാ പവിസിത്വാ വാസം ന കപ്പേന്തി, താവ ഗാമസങ്ഖം ന ഗച്ഛതി. കിംഭൂതോതി ആഹ **"പരിക്ഖിത്തോ വാ"**തിആദി. തത്ഥ **പരിക്ഖിത്തോ** നാമ ഇട്ഠകപാകാരം ആദിം കത്വാ അന്തമസോ കണ്ടകസാഖാഹിപി പരിക്ഖിത്തോ. തബ്ബിപരീതോ **അപരിക്ഖിത്തോ. അമനുസ്സോ** നാമ യോ സബ്ബസോ വാ മനുസ്സാനം അഭാവേന

യക്ഖപരിഗ്ഗഹഭൂതോ, യതോ വാ മനുസ്സാ കേനചി കരണീയേന പുനപി ആഗന്തുകാമാ ഏവ അപക്കന്താ, യതോ പന നിരപേക്ഖാ ഹുത്വാ പക്കമന്തി, സോ ഗാമസങ്ഖം ന ഗച്ഛതി. ന കേവലം ഏകകുടികാദിഭേദോവാതി ആഹ **"അന്തമസോ"**തിആദി. **യോ കോചി സത്ഥോപീ**തി ജങ്ഘസത്ഥസകടസത്ഥാദീസു യോ കോചി സത്ഥോപി. ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ നിഗമനഗരാനി വിയ ഗാമഗ്ഗഹണേനേവ ഗാമൂപചാരോപി സങ്ഗഹിതോതി ആഹ **"ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"**തി. അഞ്ഞഥാ പന മാതികായ അനവസേസതോ അവഹാരട്ഠാനപരിഗ്ഗഹോ കതോ നാമ ന ഹോതി, ന ച ബുദ്ധാ സാവസേസം പാരാജികം പഞ്ഞാപേന്തി.

തത്ഥാതി തേസു ഗാമഗാമൂപചാരേസു. **ദ്വാരേ**തി നിബ്ബകോസസ്സ ഉദകപതനട്ഠാനതോ അബ്ഭന്തരേ. **അന്തോഗേഹേ**തി പമുഖസ്സ അബ്ഭന്തരേ. **കതപരിക്ഖേപോ**തി പാകാരവതിആദീഹി കതപരിക്ഖേപോ. സുപ്പപതനാദിപരിച്ഛേദോ പനേത്ഥ അപരിക്ഖിത്തഘരം സന്ധായ വുത്തോ. ന കേവലം ഘരസ്സ പുരതോ, അഥ ഖോ സമന്തതോ തത്തകോവ പരിച്ഛേദോ ഘരൂപചാരോ നാമാതി ഗഹേതബ്ബം. **"പുരതോ"**തിആദികം പന ലോകിയേഹി തഥാകരണതോ വുത്തം. **ഥാമമജ്ഝിമസ്സാ**തി മജ്ഝിമഥാമസ്സ, നേവ അപ്പഥാമസ്സ, ന മഹാഥാമസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **"യഥാ തരുണമനുസ്സാ"**തിആദിനാ യഥാ മാതുഗാമോ കാകേ ഉഡ്ഡാപേന്തോ ഉജുകമേവ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ ലേഡ്ഡും ഖിപതി, യഥാ ച ഉദകുക്ഖേപേ ഉദകം ഖിപന്തി, ഏവം ഖിത്തസ്സ ലേഡ്ഡുസ്സ പതിതട്ഠാനം പടിക്ഖിപതി. **പവത്തിത്വാ**തി ലുഠിത്വാ, പരിവത്തിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സ സചേ ദ്വേ ഇന്ദഖീലാ ഹോന്തീ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൨) തസ്സ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ സചേ അനുരാധപുരസ്സേവ ദ്വേ ഉമ്മാരാ ഹോന്തി. യസ്സ പന ഏകോ, തസ്സ ഗാമദ്വാരബാഹാനം വേമജ്ഝേ ഠിതസ്സ ലേഡ്ഡുപാതബ്ഭന്തരം **ഗാമൂപചാരോ** നാമ. യത്ര പന ഇന്ദഖീലോ നത്ഥി, തത്ര ഗാമദ്വാരബാഹാനം വേമജ്ഝം. യത്ര ദ്വാരബാഹാപി നത്ഥി, തത്ഥ ഉഭോസു പസ്സേസു വതിയാ വാ പാകാരസ്സ വാ കോടിവേമജ്ഝംവ ഇന്ദഖീലട്ഠാനിയത്താ ഇന്ദഖീലോതി ഗഹേതബ്ബം. യോ പന ഗാമോ പുബ്ബേ മഹാ ഹുത്വാ പച്ഛാ കുലേസു നട്ഠേസു അപ്പകോ ഹോതി, സോ ഘരൂപചാരതോ ലേഡ്ഡുപാതേനേവ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ. പുരിമപരിച്ഛേദോ പനസ്സ പരിക്ഖിത്തസ്സാപി അപരിക്ഖിത്തസ്സാപി അപ്പമാണമേവാതി. നനു ചേതം അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരദസ്സനം പദഭാജനേന വിരുദ്ധമിവ ദിസ്സതി. തഥ ഹി "ഗാമൂപചാരോ നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി (പാരാ॰ ൯൨) വത്വാ "അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി (പാരാ॰ ൯൨) ഏത്തകമേവ വുത്തം, ന പന തം ലേഡ്ഡുപാതം ഗാമസങ്ഖേപം കത്വാ തതോ പരം ഗാമൂപചാരോതി വുത്തോതി ആഹ **"പദഭാജനേപി ഹി ഇമിനാവ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ"**തി.

അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ - ഇധ ഗാമോ നാമ ദുവിധോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച അപരിക്ഖിത്തോ ച (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൨). തത്ര പരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപോയേവ പരിച്ഛേദോ. തസ്മാ തസ്സ വിസും പരിച്ഛേദം അവത്വാ "ഗാമൂപചാരോ നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി പാളിയം വുത്തം. അപരിക്ഖിത്തസ്സ പന ഗാമസ്സ ഗാമപരിച്ഛേദോ വത്തബ്ബോ. തസ്മാ തസ്സ ഗാമസ്സ ഗാമപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം "അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി (പാരാ॰ ൯൨) വുത്തം. ഗാമപരിച്ഛേദേ ച ദസ്സിതേ ഗാമൂപചാരലക്ഖണം പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ സക്കാ ഞാതുന്തി പുന "തത്ഥ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി ന വുത്തം, അത്ഥോ പന തത്ഥാപി അയമേവ യഥാവുത്തോതി. യോ പന ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ ലേഡ്ഡുപാതംയേവ "ഗാമൂപചാരോ"തി വദതി, തസ്സ ഘരൂപചാരോ "ഗാമോ"തി ആപജ്ജതി. തതോ ഘരം ഘരൂപചാരോ, ഗാമോ ഗാമൂപചാരോതി ഏസ വിഭാഗോ സങ്കരീയതി. അസംകരതോ ചേത്ഥ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. തസ്മാ പാളിഞ്ച അട്ഠകഥഞ്ച സംസന്ദിത്വാ വുത്തനയേനേവേത്ഥ ഗാമോ, ഗാമൂപചാരോ ച വേദിതബ്ബോതി.

തത്ഥാതി തേസു ദ്വീസു ഉപചാരേസു. യ്വായം ഉപചാരോ ദസ്സിതോതി സമ്ബന്ധോ. **വികാലേ ഗാമപ്പവേസനാദീസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന അസംകച്ചികാഗാമപ്പവേസനം (പാചി॰ ൬൮൨-൬൮൩) സങ്ഗണ്ഹാതി. യോ പന പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരോ വുത്തോ, സോ ന കത്ഥചി വിനയപിടകേ ഉപയോഗം ഗതോ. കേവലം അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപോകാസതോ അപരോ ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ ഗാമൂപചാരോ നാമാതി ഞാപനത്ഥം വുത്തോ. ഏവം വുത്തേ ഹി ഞായതി "പരിക്ഖിത്തസ്സാപി ചേ ഗാമസ്സ ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ കപ്പിയഭൂമി സമാനോ ഉപചാരോതി വുത്തോ, പഗേവ അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപോകാസതോ ഏകോ"തി. **ഇമേസം പരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥന്തി** ഇമേസം ഗാമാരഞ്ഞാനം പരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം **വുത്താ** അട്ഠകഥായം. **പാരാജികവത്ഥു**ന്തി പാദഗ്ഘനകം. **അവഹരന്തസ്സാ**തി ഗണ്ഹന്തസ്സ.

അദിന്നന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൯൨) ദന്തപോനസിക്ഖാപദേ അത്തനോ സന്തകമ്പി അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം കപ്പിയം അജ്ഝോഹരണീയം വുച്ചതി, ഇധ പന യം കിഞ്ചി പരപരിഗ്ഗഹിതം സസാമികം ഭണ്ഡം, തദേതം തേഹി സാമികേഹി കായേന വാ വാചായ വാ ന ദിന്നന്തി അദിന്നം. അവഹാരപ്പഹോനകമേവ പന ദസ്സേതും **"അഞ്ഞസ്സ മനുസ്സജാതികസ്സ സന്തക"**ന്തി വുത്തം. സങ്ഖാസദ്ദസ്സേവ ത-കാരേന വഡ്ഢേത്വാ വുത്തത്താ **"സങ്ഖാ സങ്ഖാതന്തി അത്ഥതോ ഏക"**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ **അത്ഥതോ ഏക**ന്തി പദത്ഥതോ ഏകം, അനത്ഥന്തരന്തി വുത്തം ഹോതി. **കോട്ഠാസസ്സേതം നാമം** ഭാഗതോ സങ്ഖായതി ഉപട്ഠാതീതി കത്വാ. **പപഞ്ചസങ്ഖാ**തി സത്താനം സംസാരേ പപഞ്ചേന്തി ചിരായന്തീതി **പപഞ്ചാ,** തണ്ഹാമാനദിട്ഠിയോ, യസ്സ വാ ഉപ്പന്നാ, തം "രത്തോ"തി വാ "മത്തോ"തി വാ "മിച്ഛാദിട്ഠിനിവിട്ഠോ"തി വാ പപഞ്ചേന്തി ബ്യഞ്ജേന്തീതി **പപഞ്ചാ, സങ്ഖാ** വുച്ചതി കോട്ഠാസോ, പപഞ്ചാവ സങ്ഖാ **പപഞ്ചസങ്ഖാ,** പപഞ്ചകോട്ഠാസാതി അത്ഥോ, തണ്ഹാമാനദിട്ഠിയോതി വുത്തം ഹോതി. **ഥേയ്യചിത്തസങ്ഖാതോ**തി "ഥേയ്യചിത്തോ"തി കഥിതോ. **ഏകോ ചിത്തകോട്ഠാസോ**തി വിസ്സാസതാവകാലികാദിഗ്ഗാഹവസപ്പവത്തഅഥേയ്യചിത്തകോട്ഠാസതോ അഞ്ഞോ ചിത്തകോട്ഠാസോ. **ഥേയ്യസങ്ഖാതേനാ**തി ഥേയ്യഭൂതചിത്തകോട്ഠാസേന. യദി ഏവം അഥ കസ്മാ ഏതസ്സ വിഭങ്ഗേ "ഥേയ്യചിത്തോ അവഹരണചിത്തോ"തി (പാരാ॰ ൯൨) വുത്തന്തി ആഹ **"യോ ചാ"**തിആദി. **ബ്യഞ്ജനം അനാദിയിത്വാ**തി ബ്യഞ്ജനേ ആദരം അകത്വാതി അത്ഥോ, സദ്ദത്ഥമനപേക്ഖിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **അത്ഥമേവാ**തി ഭാവത്ഥമേവ.

തേ പന അവഹാരാതി തേ പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ. സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകവസേന നാനാവിധോ ഭണ്ഡോ ഏതസ്സ പഞ്ചകസ്സാതി **നാനാഭണ്ഡം,** പഞ്ചന്നം അവഹാരാനം സമൂഹോ **പഞ്ചകം,** പഞ്ചപരിമാണമസ്സാതി വാ **പഞ്ചകം,** നാനാഭണ്ഡമേവ പഞ്ചകം **നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം**. സവിഞ്ഞാണകവസേന ഏകോ ഭണ്ഡോ ഏതസ്സാതി

ഏകഭണ്ഡം. സേസം വുത്തനയമേവ. സാഹത്ഥികോവ പഞ്ചകം **സാഹത്ഥികപഞ്ചകം**. ആദിപദവസേന ചേതം നാമം കുസലാദിത്തികസ്സ കുസലത്തികവോഹാരോ വിയ. തസ്മാ സാഹത്ഥികാദിപഞ്ചകന്തി അത്ഥതോ ദട്ഠബ്ബം. ഏസ നയോ സേസേസു പഞ്ചകദ്വയേസു. **ഏതസ്സേവാതി** "ആദിയേയ്യാ"തി ഏതസ്സേവ മാതികാപദസ്സ. **ഇമേസം പദാനം വസേനാതി** ഇമേസം പഞ്ചന്നം പദാനം വസേന. ഏത്ഥ ച പഠമപദം അഭിയോഗവസേന വുത്തം, ദുതിയപദം അഞ്ഞേസം ഭണ്ഡം ഹരന്തസ്സ ഗച്ഛതോ വസേന, തതിയപദം ഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡവസേന, ചതുത്ഥം സവിഞ്ഞാണകവസേന, പഞ്ചമം ഥലേ നിക്ഖിത്താദിവസേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി നേസം അത്ഥയോജനം ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തത്ഥാതി** തേസു ദ്വീസു പഞ്ചകേസു. **ഇതരന്തി** ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകം. **ആരാമന്തി** പുപ്ഫാരാമഫലാരാമം. **അഭിയുഞ്ജതീതി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൨) പരസന്തകം "മമ സന്തകോവ അയ"ന്തി മുസാ ഭണിത്വാ അഭിയുഞ്ജതി ചോദേതി, അട്ടം കരോതീതി അത്ഥോ. സമ്പജാനമുസാവാദേപി അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗത്താ ദുക്കടന്തി ആഹ **"ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"**തി, ദുക്കടസങ്ഖാതാ ആപത്തി ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. അഥ വാ ദുക്കടസഞ്ഞിതസ്സ വീതിക്കമസ്സ ആപജ്ജനന്തി അത്ഥോ. ഏസ നയോ "ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തിആദീസു. **സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതീതി** വിനിച്ഛയകുസലതായ, ബലവനിസ്സിതാദിഭാവേന വാ ആരാമസാമികസ്സ സംസയം ജനേതി. കഥം? തഞ്ഹി തഥാ വിനിച്ഛയപ്പസുതം ദിസ്വാ സാമികോ ചിന്തേതി "സക്ഖിസ്സാമി നു ഖോ അഹം ഇമം ആരാമം അത്തനോ കാതും, ന സക്ഖിസ്സാമി നു ഖോ"തി. ഏവം തസ്സ വിമതി ഉപ്പജ്ജമാനാ തേന ഉപ്പാദിതാ ഹോതി. **ധുരം നിക്ഖിപതീതി** യദാ പന സാമികോ "അയം ഥദ്ധോ കക്ഖളോ ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായമ്പി മേ കരേയ്യ, അലം ദാനി മയ്ഹം ഇമിനാ ആരാമേനാ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ഉസ്സാഹം ഠപേതി, അത്തനോ സന്തകകരണേ നിരുസ്സാഹോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **ആപത്തി പാരാജികസ്സ** സചേ സയമ്പി കതധുരനിക്ഖേപോ ചാതി അധിപ്പായോ. അഥ പന സാമികേന ധുരേ നിക്ഖിത്തേപി അഭിയുഞ്ജകോ ധുരം അനിക്ഖിപിത്വാവ "ഇമം സുട്ഠു പീളേത്വാ മമ ആണാപവത്തിം ദസ്സേത്വാ കിങ്കാരപ്പടിസ്സാവിഭാവേ ഠപേത്വാ ദസ്സാമീ"തി ദാതബ്ബഭാവേ സഉസ്സാഹോ, രക്ഖതി താവ. അഥാപി അഭിയുഞ്ജകോ അച്ഛിന്ദിത്വാ "ന ദാനി ഇമം ഇമസ്സ ദസ്സാമീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, സാമികോ പന ധുരം ന നിക്ഖിപതി, പക്ഖം പരിയേസതി, കാലം ആഗമേതി, "ലജ്ജിപരിസം താവ ലഭാമി, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ"തി ഗഹണേയേവ സഉസ്സാഹോ ഹോതി, രക്ഖതിയേവ. യദാ പന "സോപി ന ദസ്സാമീ"തി, "സാമികോപി ന ലച്ഛാമീ"തി ഏവം ഉഭോ ധുരം നിക്ഖിപന്തി, തദാ അഭിയുഞ്ജകസ്സ പാരാജികം.

അഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം ഹരന്തോതി വേതനേന വാ മിത്തഭാവേന വാ അഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം ഹരന്തോ. **സീസേ ഭാരന്തി** സീസേ ഠിതഭാരം. സീസസ്സ താവ പുരിമഗലേ ഗലവാടകോ, പിട്ഠിഗലേ കേസഞ്ചി കേസന്തേ ആവട്ടോ ഹോതി, ഗലസ്സേവ ഉഭോസു പസ്സേസു കേസഞ്ചി കേസാ ഓരുയ്ഹ ജായന്തി, യേ "കണ്ണചൂളികാ"തി വുച്ചന്തി, തേസം അധോഭാഗോ ചാതി അയം ഹേട്ഠിമകോ പരിച്ഛേദോ, തതോ ഉപരി **സീസം,** ഏത്ഥന്തരേ ഠിതഭാരന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഖന്ധം ഓരോപേതീതി** ഉഭോസു പസ്സേസു കണ്ണചൂളികാഹി പട്ഠായ ഹേട്ഠാ, കപ്പരേഹി പട്ഠായ ഉപരി, പിട്ഠിഗലാവട്ടതോ ച ഗലവാടകതോ ച പട്ഠായ ഹേട്ഠാ, പിട്ഠിവേമജ്ഝാവട്ടതോ ച ഉരപരിച്ഛേദമജ്ഝേ, ഹദയാവാടകതോ ച പട്ഠായ ഉപരി **ഖന്ധോ,** തം ഓരോപേതി.

അയം പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - യോ ഭിക്ഖു "ഇദം ഗഹേത്വാ ഏത്ഥ യാഹീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൧) സാമികേഹി അനാണത്തോ സയമേവ "മയ്ഹം ഇദം നാമ ദേഥ, അഹം വോ ഭണ്ഡം വഹാമീ"തി തേസം ഭണ്ഡം സീസേന ആദായ ഗച്ഛന്തോ ഥേയ്യചിത്തേന തം ഭണ്ഡം ആമസതി, ദുക്കടം. യഥാവുത്തസീസപരിച്ഛേദം അനതിക്കമന്തോവ ഇതോ ചിതോ ച ഘംസന്തോ സാരേതിപി പച്ചാസാരേതിപി, ഥുല്ലച്ചയം. ഖന്ധം ഓരോപിതമത്തേ കിഞ്ചാപി സാമികാനം "വഹതൂ"തി ചിത്തം അത്ഥി, തേഹി പന അനാണത്തത്താ പാരാജികം. ഖന്ധം പന അനോരോപേത്വാപി സീസതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ചാവേന്തസ്സ പാരാജികം. യമകഭാരസ്സ പന ഏകോ ഭാഗോ സീസേ പതിട്ഠാതി, ഏകോ പിട്ഠിയം, തത്ഥ ദ്വിന്നം ഠാനാനം വസേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. അയം പന സുദ്ധസീസഭാരസ്സേവ വസേന വുത്തോ. യോ ചായം സീസഭാരേ വുത്തോ, ഖന്ധഭാരാദീസുപി അയമേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

ഉപനിക്ഖിത്തം ഭണ്ഡന്തി സങ്ഗോപനത്ഥായ അത്തനോ ഹത്ഥേ പരേഹി ഠപിതഭണ്ഡം. അഹം ന ഗണ്ഹാമീതി സമ്ബന്ധോ. അതീതത്ഥേ ചേതം വത്തമാനവചനം, നാഹം ഗഹേസിന്തി അത്ഥോ. **ദുക്കടം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൧൧) സമ്പജാനമുസാവാദേപി അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗത്താ. "കിം തുമ്ഹേ ഭണഥ, നേവിദം മയ്ഹം അനുരൂപം, ന തുമ്ഹാക"ന്തിആദീനി വദന്തസ്സാപി ദുക്കടമേവ. **സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതീതി** "രഹോ മയാ ഏതസ്സ ഹത്ഥേ ഠപിതം, ന അഞ്ഞോ കോചി ജാനാതി, ദസ്സതി നു ഖോ മേ, നോ"തി സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതി. **ധുരം നിക്ഖിപതീതി** തസ്സ ഫരുസാദിഭാവം ദിസ്വാ ഉസ്സാഹം ഠപേതി. തത്ര സചായം ഭിക്ഖു "കിലമേത്വാ നം ദസ്സാമീ"തി ദാനേ സഉസ്സാഹോ, രക്ഖതി താവ. സചേ സോ ദാനേ നിരുസ്സാഹോ, ഭണ്ഡസാമികോ പന ഗഹണേ സഉസ്സാഹോ, രക്ഖതേവ. യദി പന സോ തസ്മിം ദാനേ നിരുസ്സാഹോ, ഭണ്ഡസാമികോപി "ന മയ്ഹം ദസ്സതീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ഏവം ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേന ഭിക്ഖുനോ പാരാജികം. യദിപി മുഖേന "ദസ്സാമീ"തി വദതി, ചിത്തേന പന അദാതുകാമോ, ഏവമ്പി സാമികസ്സ ധുരനിക്ഖേപേന ഭിക്ഖുനോ പാരാജികം.

സഹഭണ്ഡഹാരകം നേസ്സാമീതി "സഹഭണ്ഡഹാരകം ഭണ്ഡം നേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ. **പഠമം പാദം അതിക്കാമേതീതി** ഭണ്ഡഹാരകം തജ്ജേത്വാ തസ്സ ഗമനപഥം വാരേത്വാ അത്തനാ രുചിതമഗ്ഗം ഏകപാദം അതിക്കാമേതി. **ഥലട്ഠന്തി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൪) ഥലേ നിക്ഖിത്തം, ഭൂമിതലേ വാ പാസാണപബ്ബതതലാദീസു വാ യത്ഥ കത്ഥചി പടിച്ഛന്നേ വാ അപ്പടിച്ഛന്നേ വാ ഠപിതന്തി അത്ഥോ. **ഫന്ദാപേതി, ഥുല്ലച്ചയന്തി** യോ ഫന്ദാപേതി , തസ്സ പയോഗേ പയോഗേ ഥുല്ലച്ചയം, ആമസനേ ദുക്കടം, ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച വിസും വിസും ഥേയ്യചിത്തേന ആമസനഫന്ദാപനപയോഗേ കരോന്തസ്സേവ ഹോതി. "ഏകപയോഗേന ഗണ്ഹന്തസ്സ പന ഉദ്ധാരേ പാരാജികമേവ, ന ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാനീ"തി വദന്തി. **ഠാനാതി** ഠിതട്ഠാനതോ. സചേ തം ഥലട്ഠം രാസികതം ഹോതി, അന്തോകുമ്ഭിയം ഭാജനഗതകരണമുട്ഠിച്ഛേദനവിനിച്ഛയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. സചേ ഏകാബദ്ധം സിലേസനിയ്യാസാദി, പക്കമധുഫാണിതവിനിച്ഛയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. സചേ ഗരുകം ഹോതി ഭാരബദ്ധം ലോഹപിണ്ഡിതേലമധുഘടാദി വാ, കുമ്ഭിയം ഠാനാചാവനവിനിച്ഛയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. സങ്ഖലികാബദ്ധസ്സ ച ഠാനഭേദോ സല്ലക്ഖേതബ്ബോ. പത്ഥരിത്വാ ഠപിതം പന പാവാരത്ഥരണകടസാരകാദിം ഉജുകം ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢതി, പാരിമന്തേ ഓരിമന്തേന

ഫുട്ഠോകാസം അതിക്കന്തേ പാരാജികം. തഥേവ ഗഹേത്വാ പരതോ പേല്ലതി, പാരിമന്തേ ഫുട്ഠോകാസം ഓരിമന്തേ അതിക്കന്തേ പാരാജികം. വാമതോ വാ ദക്ഖിണതോ വാ അപനാമേന്തസ്സ വാമന്തേന വാ ദക്ഖിണന്തേന വാ ഫുട്ഠോകാസം ദക്ഖിണന്തേ വാ വാമന്തേ വാ അതിക്കന്തേ പാരാജികം. വേഠേത്വാ ഉദ്ധരതി, കേസഗ്ഗമത്തം ആകാസഗതം കരോന്തസ്സ പാരാജികം.

സകോ ഹത്ഥോ **സഹത്ഥോ,** തേന നിബ്ബത്തോ, തസ്സ വാ സമ്ബന്ധീതി **സാഹത്ഥികോ,** അവഹാരോ. ആണാപനം **ആണത്തി,** തായ ആണത്തിയാ നിബ്ബത്തോ അവഹാരോ **ആണത്തികോ**. നിസ്സജ്ജനം **നിസ്സഗ്ഗോ,** സുങ്കഘാതട്ഠാനേ, പരികപ്പിതോകാസേ ച ഠത്വാ ഭണ്ഡസ്സ ബഹി നിപാതനം, നിസ്സഗ്ഗോവ **നിസ്സഗ്ഗിയോ**. കിരിയാസിദ്ധിതോ പുരേതരമേവ പാരാജികാപത്തിസങ്ഖാതം അത്ഥം സാധേതീതി **അത്ഥസാധകോ**. ധുരസ്സ ആലയസങ്ഖാതസ്സ ഭാരസ്സ നിക്ഖിപനം പരിച്ചജനം നിരുസ്സാഹഭാവാപജ്ജനം **ധുരനിക്ഖേപോ**. ഇദാനി ബ്യഞ്ജനേ ആദരം അകത്വാ തേസം അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേന്തോ **"തത്ഥ സാഹത്ഥികോ നാമാ"**തിആദിമാഹ. **സഹത്ഥാ**തി സഹത്ഥേന. കരണത്ഥേ ഹി ഇദം നിസ്സക്കവചനം. **"അസുകസ്സ ഭണ്ഡം അവഹരാ"തി അഞ്ഞം ആണാപേതീ**തി ഏത്ഥാപി ആണത്തിക്ഖണേ ഏവ ആപത്തി ദട്ഠബ്ബാ. യദി ഏവം ഇമസ്സ, അത്ഥസാധകസ്സ ച കോ വിസേസോതി? തം ഖണം ഏവ ഗഹണേ നിയുഞ്ജനം ആണത്തികപയോഗോ, കാലന്തരേന ഗഹണത്ഥം നിയോഗോ അത്ഥസാധകോതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.ൻ൨; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.ൻ൨) അയമേതേസം വിസേസോതി. തേനേവാഹ **"അസുകസ്സ ഭണ്ഡം യദാ സക്കോസി, തദാ തം അവഹരാതി ആണാപേതീ"**തി.

സുങ്കഘാതപരികപ്പിതോകാസാനന്തി സുങ്കഘാതഞ്ച പരികപ്പിതോകാസോ ച സുങ്കഘാതപരികപ്പിതോകാസാ, തേസം. തത്ഥ **സുങ്കഘാത**ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൱) രുക്ഖപബ്ബതാദിസഞ്ഞാണേന നിയമിതസ്സ സുങ്കട്ഠാനസ്സേതം അധിവചനം. തഞ്ഹി യസ്മാ തതോ രാജദേയ്യഭാഗം സുങ്കം അദത്വാ നീഹരന്താ രഞ്ഞോ സുങ്കം ഹനന്തി വിനാസേന്തി, തസ്മാ "സുങ്കഘാത"ന്തി വുത്തം.

കോചി പരപരിവേണാദീനി പവിട്ഠോ കിഞ്ചി ലോഭനേയ്യഭണ്ഡം ദിസ്വാ ദ്വാരപ്പമുഖാദിവസേന യം ഠാനം "സചേ മം ഏത്ഥന്തരേ പസ്സിസ്സന്തി, ദട്ഠുകാമതായ ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ വിയ ദസ്സാമി, നോ ചേ പസ്സിസ്സന്തി, ഹരിസ്സാമീ"തി പരികപ്പേതി, അയം **പരികപ്പിതോകാസോ. ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജിക**ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൨൧) അത്ഥസാധകചേതനാക്ഖണേയേവ പാരാജികം. സചേപി അവഹാരകോ സട്ഠിവസ്സാതിക്കമേനപി തം ഭണ്ഡം അവഹരതി, ആണാപകോ ച അന്തരായേവ കാലം കരോതി, ഹീനായ വാ ആവത്തതി, അസ്സമണോവ ഹുത്വാ കാലം വാ കരിസ്സതി, ഹീനായ വാ ആവത്തിസ്സതി, അവഹാരകസ്സ പന അവഹാരക്ഖണേയേവ പാരാജികം. **പാദഗ്ഘനകതേല**ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ൻ൪) ഏത്ഥ **പാദോ** നാമ കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥോ ഭാഗോ, തം അഗ്ഘതീതി **പാദഗ്ഘനകം,** പാദഗ്ഘനകഞ്ച തം തേലഞ്ചാതി **പാദഗ്ഘനകതേലം**. ഉപാഹനാ ആദി യേസം വത്ഥൂനം താനി **ഉപാഹനാദീനി. ആദി**സദ്ദേന ദുകൂലസാടകചമ്മക്ഖണ്ഡാദീനം ഗഹണം. **പക്ഖിപതീ**തി ഥേയ്യചിത്തേന പക്ഖിപതി. തേനാഹ **"ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേയേവ പാരാജിക"**ന്തി സചേ പന അത്തനോപി കുമ്ഭിയം അഞ്ഞോ സപ്പിം വാ തേലം വാ ആകിരതി, തത്ര ചായം ഥേയ്യചിത്തേന തേലപിവനകം ഭണ്ഡം പക്ഖിപതി, വുത്തനയേനേവ പാരാജികം.

കായേന വാ വാചായ വാ പയുഞ്ജനം ആണാപനം **പയോഗോ,** ആണത്തസ്സ ഭണ്ഡഗ്ഗഹണതോ പുബ്ബത്താ **പുബ്ബോ,** ഇതി പുബ്ബോ ച സോ പയോഗോ ചാതി **പുബ്ബപയോഗോ**. പയോഗേന സഹ വത്തമാനോ അവഹാരോ **സഹപയോഗോ**. സമം ഏകീ ഹുത്വാ വിദഹിത്വാ മന്തേത്വാ അവഹരണം **സംവിധാവഹാരോ,** അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞുപ്പത്തിയാ കതാവഹാരോതി വുത്തം ഹോതി. പുബ്ബണ്ഹാദികാലപരിച്ഛേദേന സഞ്ജാനനം **സങ്കേതോ,** തസ്സ കമ്മം **സങ്കേതകമ്മം**. നിമിത്തസ്സ കമ്മം **നിമിത്തകമ്മം,** സഞ്ഞുപ്പാദനത്ഥം കസ്സചി നിമിത്തസ്സ കരണന്തി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി യഥാവുത്തേസു പുബ്ബപയോഗാദീസു പഞ്ചസു. **ഖിലാദീനി സങ്കാമേത്വാ ഖേത്താദിഗ്ഗഹണവസേനാ**തി ഖിലം, രജ്ജും, വതിം, മരിയാദം വാ പാകാരം വാ സങ്കാമേത്വാ ഖേത്തഗ്ഗഹണവസേന, ഖിലം, രജ്ജും, വതിം, മരിയാദം വാ പാകാരം വാ സങ്കാമേത്വാ വത്ഥുഗ്ഗഹണവസേന. സചേ പന ദ്വീഹി ഖിലേഹി ഗഹേതബ്ബം ഹോതി, പഠമേ ഖിലേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേ പാരാജികം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൪). സചേ തീഹി ഗഹേതബ്ബം ഹോതി, പഠമേ ദുക്കടം, ദുതിയേ ഥുല്ലച്ചയം, തതിയേ പാരാജികം. ഏവം ബഹുകേസുപി അവസാനേ ദ്വേ ഠപേത്വാ പുരിമേഹി ദുക്കടം, അവസാനേ ദ്വിന്നം ഏകേന ഥുല്ലച്ചയം , ഇതരേന പാരാജികം. രജ്ജുപസാരണാദീസുപി ഏസേവ നയോ. യം പന **സമന്തപാസാദികായം** "തഞ്ച ഖോ സാമികാനം ധുരനിക്ഖേപേനാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൪) വുത്തം, തം "ഖേത്തം അഭിയുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദി (പാരാ॰ ൧൦൪) -അധികാരേ വുത്തത്താ അഭിയോഗവസേന ഗഹണം സന്ധായാതി ദട്ഠബ്ബം. **സംവിദഹിത്വാ**തി ഏതസ്സേവ വേവചനം. **സംമന്തയിത്വാ**തി ഏകച്ഛന്ദതായ ഏകജ്ഝാസയതായ ഭണിത്വാതി അത്ഥോ. ഇമസ്മിം അവഹാരേ അസമ്മോഹത്ഥം **"ഏവം സംവിദഹിത്വാ ഗതേസു ഹീ"**തിആദിമാഹ. **സഞ്ജാനനകമ്മ**ന്തി പുബ്ബണ്ഹാദികാലപരിച്ഛേദവസേന സഞ്ഞാണകരണം. തേനാഹ **"സചേ ഹീ"**തിആദി.

ഏത്ഥ ച "പുരേഭത്തം അവഹരാ"തി വുത്തേ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൧൯) അജ്ജ വാ പുരേഭത്തം അവഹരതു, സ്വേ വാ, അനാഗതേ വാ സംവച്ഛരേ, നത്ഥി വിസങ്കേതോ, ഉഭിന്നമ്പി പാരാജികം. സചേ പന "അജ്ജ പുരേഭത്തം അവഹരാ"തി വുത്തേ സ്വേ അവഹരതി. "അജ്ജാ"തി നിയമിതം സങ്കേതം അതിക്കമ്മ പച്ഛാ അവഹടം ഹോതി. സചേ "സ്വേ പുരേഭത്തം അവഹരാ"തി വുത്തേ അജ്ജ പുരേഭത്തം അവഹരതി, "സ്വേ"തി നിയമിതം തം സങ്കേതം അപത്വാ പുരേ അവഹടം ഹോതി, ഏവം അവഹരന്തസ്സ അവഹാരകസ്സേവ പാരാജികം, മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തി. "സ്വേവ പുരേഭത്ത"ന്തി വുത്തേ തദഹേവ വാ, സ്വേ പച്ഛാഭത്തം വാ അവഹരന്തോപി തംസങ്കേതതോ പുരേ ച പച്ഛാ ച അവഹരതി. യോ പന ഏവംഅകത്വാ യഥാപരിച്ഛിന്നകാലമേവ അവഹരതി, അയം **സങ്കേതതോ അപുരേ അപച്ഛാ തം അവഹരതീ**തി വേദിതബ്ബോ. ഏസ നയോ പച്ഛാഭത്തരത്തിന്ദിവേസുപി, പുരിമയാമമജ്ഝിമയാമപച്ഛിമയാമകാളജുണ്ഹമാസഉതുസംവച്ഛരാദിവസേനാപി ഏത്ഥ സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ. പരഭണ്ഡാവഹാരസഞ്ഞുപ്പാദസ്സ ഹേതുത്താ അക്ഖിനിഖണാദീനേവ നിമിത്തന്തി **അക്ഖിനിഖണാദിനിമിത്തം,** തസ്സ കരണം **അക്ഖിനിഖണാദിനിമിത്തകരണം**. **ആദി**സദ്ദേന ഭമുകുക്ഖേപസീസകമ്പനഹത്ഥലങ്ഘനപാണിപ്പഹാരഅങ്ഗുലിഫോടനഗീവുന്നാമനഉക്കാസനാദിഅനേകപ്പകാരം സങ്ഗണ്ഹാതി. സേസമേത്ഥ സങ്കേതകമ്മേ വുത്തനയമേവ.

ഥേനോ വുച്ചതി ചോരോ, തസ്സ ഭാവോ **ഥേയ്യം,** തേന അവഹരണം **ഥേയ്യാവഹാരോ**. പസയ്ഹ അഭിഭവിത്വാ അവഹരണം **പസയ്ഹാവഹാരോ**. വത്ഥസുത്താദികം പരിച്ഛിജ്ജ കപ്പനം **പരികപ്പോ,** തേന അവഹരണം **പരികപ്പാവഹാരോ**. തിണപണ്ണാദീഹി പടിച്ഛന്നസ്സ അവഹാരോ **പടിച്ഛന്നാവഹാരോ**. കുസേന അവഹാരോ **കുസാവഹാരോ**. **കൂടമാനകൂടകഹാപണാദീഹീ**തി ഏത്ഥ **കൂടമാനം** (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൯൩; പു॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧൭൯) നാമ ഹദയഭേദസിഖാഭേദരജ്ജുഭേദവസേന തിവിധം മാനകൂടം. തത്ഥ **ഹദയ**ന്തി നാളിആദിമാനഭാജനാനം അബ്ഭന്തരം, തസ്സ ഭേദോ ഛിദ്ദകരണം **ഹദയഭേദോ,** സോ സപ്പിതേലാദിമിനനകാലേ ലബ്ഭതി. താനി ഹി ഗണ്ഹന്തോ ഹേട്ഠാഛിദ്ദേന മാനേന "സണികം ആസിഞ്ചാ"തി വത്വാ അന്തോഭാജനേ ബഹും പഗ്ഘരാപേത്വാ ഗണ്ഹാതി, ദദന്തോ ച ഛിദ്ദം പിധായ സീഘം പൂരേത്വാ ദേതി.

സിഖാഭേദോ പന തിലതണ്ഡുലാദിമിനനകാലേ ലബ്ഭതി. താനി ഹി ഗണ്ഹന്തോ സണികം സിഖം ഉസ്സാപേത്വാ ഗണ്ഹാതി, ദദന്തോ വേഗേന പൂരേത്വാ സിഖം ഛിന്ദന്തോ ദേതി.

രജ്ജുഭേദോ ഖേത്തവത്ഥുമിനനകാലേ ലബ്ഭതി. ഖേത്താദിം മിനന്താ ഹി അമഹന്തമ്പി മഹന്തം കത്വാ മിനന്തി, മഹന്തമ്പി അമഹന്തം.

തമ്ബകംസാദിമയോ കൂടോ കഹാപണോ **കൂടകഹാപണോ. ആദി**സദ്ദേന തുലാകൂടകംസകൂടവഞ്ചനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ **തുലാകൂടം** രൂപകൂടം, അങ്ഗകൂടം, ഗഹണകൂടം, പടിച്ഛന്നകൂടന്തി ചതുബ്ബിധം ഹോതി. തത്ഥ **രൂപകൂടം** നാമ ദ്വേ തുലാ സമരൂപാ കത്വാ ഗണ്ഹന്തോ മഹതിയാ ഗണ്ഹാതി, ദദന്തോ ഖുദ്ദികായ ദേതി. **അങ്ഗകൂടം** നാമ ഗണ്ഹന്തോ പച്ഛാഭാഗേ ഹത്ഥേന തുലം അക്കമതി, ദദന്തോ പുബ്ബഭാഗേ അക്കമതി. **ഗഹണകൂടം** നാമ ഗണ്ഹന്തോ മൂലേ രജ്ജും ഗണ്ഹാതി, ദദന്തോ അഗ്ഗേ. **പടിച്ഛന്നകൂടം** നാമ തുലം സുസിരം കത്വാ അന്തോ അയചുണ്ണം പക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ തം പച്ഛാഭാഗേ കരോതി, ദദന്തോ അഗ്ഗഭാഗേ.

കംസോ വുച്ചതി സുവണ്ണപാതി, തായ വഞ്ചനം **കംസകൂടം**. കഥം? ഏകം സുവണ്ണപാതിം കത്വാ അഞ്ഞാ ദ്വേ തിസ്സോ ലോഹപാതിയോ സുവണ്ണവണ്ണാ കരോന്തി. തതോ ജനപദം ഗന്ത്വാ കിഞ്ചിദേവ അഡ്ഢം കുലം പവിസിത്വാ "സുവണ്ണഭാജനാനി കിണാഥാ"തി വത്വാ അഗ്ഘേ പുച്ഛിതേ സമഗ്ഘതരം ദാതുകാമാ ഹോന്തി . തതോ തേഹി "കഥം ഇമേസം സുവണ്ണഭാവോ ജാനിതബ്ബോ"തി വുത്തേ "വീമംസിത്വാ ഗണ്ഹഥാ"തി സുവണ്ണപാതിം പാസാണേ ഘംസിത്വാ സബ്ബാ പാതിയോ ദത്വാ ഗച്ഛതി.

വഞ്ചനം നാമ തേഹി തേഹി ഉപായേഹി പരേസം വഞ്ചനം. തത്രിദമേകം വത്ഥു - ഏകോ കിര ലുദ്ദകോ മിഗഞ്ച മിഗപോതകഞ്ച ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛതി, തമേകോ ധുത്തോ "കിം ഭോ മിഗോ അഗ്ഘതി, കിം മിഗപോതകോ"തി ആഹ. "മിഗോ ദ്വേ കഹാപണേ, മിഗപോതകോ ഏക"ന്തി വുത്തേ ഏകം കഹാപണം ദത്വാ മിഗപോതകം ഗഹേത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ നിവത്തേന്തോ "ന മേ ഭോ മിഗപോതകേന അത്ഥോ, മിഗം മേ ദേഹീ"തി ആഹ. "തേന ഹി ദ്വേ കഹാപണേ ദേഹീ"തി ആഹ. സോ ആഹ "നനു ഭോ മയാ പഠമം ഏകോ കഹാപണോ ദിന്നോ"തി. ആമ ദിന്നോ, ഇമം മിഗപോതകം ഗണ്ഹ, ഏവം സോ ച കഹാപണോ , അയഞ്ച കഹാപണഗ്ഘനകോ മിഗപോതകോതി ദ്വേ കഹാപണാ ഭവിസ്സന്തീതി. സോ "കാരണം വദതീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ മിഗപോതകം ഗഹേത്വാ മിഗം അദാസീതി.

പസയ്ഹാതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൮) പരേ അഭിഭുയ്യ. ഗാമം ഘാതേന്തീതി **ഗാമഘാതകാ,** ഗാമം പഹരന്താ ചോരാ, തേ ആദി യേസം തേ **ഗാമഘാതകാദയോ**. **ആദി**സദ്ദേന ചേത്ഥ പന്ഥഘാതകാദീനം ഗഹണം. **ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികന്തി** "സചേ സാടകോ ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പരികപ്പസ്സ പവത്തത്താ, സാടകസ്സ ച തത്ഥ സബ്ഭാവതോ. **പദവാരേന കാരേതബ്ബോ**തി ഭൂമിയം അനിക്ഖിപിത്വാവ വീമംസിതത്താ വുത്തം. **ഭണ്ഡദേയ്യ**ന്തി യം പരസ്സ നട്ഠം, തസ്സ മൂലം വാ തദേവ വാ ഭണ്ഡം ദാതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

തസ്സാതി യോ ഏവം പരികപ്പേതി, തസ്സ. ഇമസ്സ "അവഹാരോ ഹോതീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

പരേസന്തി കീളന്താനം, പവിസന്താനം വാ പരേസം മനുസ്സാനം. **"പച്ഛാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പംസുനാ വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേതീ**തി "സചേ ഇദാനേവ ഓനമിത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമി, 'കിം സമണോ ഗണ്ഹാതീ'തി മം ജാനിത്വാ വിഹേഠേയ്യും പച്ഛാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പംസുനാ വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേതി. **ഉദ്ധാരോ നത്ഥീ**തി ഠാനാചാവനം നത്ഥീതി അത്ഥോ. **സാമികാ**തി അന്തോഗാമം പവിസിതുകാമാ ഭണ്ഡസാമികാ മനുസ്സാ. **ഉദ്ധാരേ**തി ഉദ്ധരണേ, ഠാനാചാവനേതി അത്ഥോ . ഠാനാചാവനഞ്ചേത്ഥ ഹേട്ഠാ വുത്തനയാനുസാരേന വേദിതബ്ബം. **പവേസേതീ**തി ഠാനാചാവനവസേന പവേസേതി, ഹേട്ഠിമന്തേന ഫുട്ഠോകാസം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഉപരിമന്തേന അതിക്കാമേന്തോ പവേസേതീതി അത്ഥോ.

സമഗ്ഘതരന്തി അപ്പഗ്ഘതരം. **ഉദ്ധടമത്തേ അവഹാരോ**തി സകഭാവപ്പയോഗസ്സ നിട്ഠാപിതത്താ, ന അത്ഥസാധകവസേന. **ഉദ്ധാരേ രക്ഖതി** അത്തനോ കോട്ഠാസേ പാതേതുകാമതായ ഉദ്ധടത്താ. ഏസേവ നയോ **പാതനേപി രക്ഖതീ**തി ഏത്ഥാപി. **"ഉദ്ധാരേയേവ രക്ഖതീ"**തി ഇമിനാവ പാതനേ ന രക്ഖതീതി അത്ഥേ സിദ്ധേപി അത്ഥസാധകവസേന അത്ഥം ദസ്സേതും **"തം ഉദ്ധരിത്വാ"**തിആദി വുത്തം. സചേ പന ദ്വീസുപി കോട്ഠാസേസു പതിതദണ്ഡകേ അദസ്സനം ഗമേതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൮), തതോ അവസേസഭിക്ഖൂസു ഗതേസു ഇതരോ "മയ്ഹം, ഭന്തേ, ദണ്ഡകോ ന പഞ്ഞായതീ"തി, "മയ്ഹമ്പി, ആവുസോ, ന പഞ്ഞായതീ"തി, "കതമോ പന, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഭാഗോ"തി. "അയം തുയ്ഹം ഭാഗോ"തി അത്തനോ ഭാഗം ദസ്സേതി. തസ്മിം വിവദിത്വാ വാ അവിവദിത്വാ വാ തം ഗണ്ഹിത്വാ ഗതേ ഇതരോ തസ്സ ഭാഗം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. സചേപി തേന "അഹം മമ ഭാഗം തുയ്ഹം ന ദേമി, ത്വം പന അത്തനോ ഭാഗം ഞത്വാ ഗണ്ഹാ"തി വുത്തേപി "നായം മമാ"തി ജാനന്തോപി തസ്സേവ ഭാഗം ഗണ്ഹാതി, ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. സചേ പന ഇതരോ "അയം തുയ്ഹം ഭാഗോ, അയം മയ്ഹം ഭാഗോതി കിം ഇമിനാ വിവാദേനാ"തി ചിന്തേത്വാ "മയ്ഹം വാ പത്തോ ഹോതു, തുമ്ഹാകം വാ, യോ വരഭാഗോ, തം തുമ്ഹേ ഗണ്ഹഥാ"തി വദതി, ദിന്നകം നാമ ഗഹിതം ഹോതി, നത്ഥേത്ഥ അവഹാരോ. സചേ സോ വിവാദഭീരുകോ ഭിക്ഖു "യം തുയ്ഹം രുച്ചതി, തം ഗണ്ഹാ"തി വുത്തോ അത്തനോ പത്തം വരഭാഗം ഠപേത്വാ ലാമകംയേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തതോ ഇതരസ്സ വിചിനിതാവസേസം ഗണ്ഹന്തസ്സാപി അവഹാരോ നത്ഥേവ.

ഏവമിമാനി പഞ്ച പഞ്ചകാനി സമോധാനേത്വാ ഇമേ പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ വേദിതബ്ബാ. നിട്ഠിതോ “ആദിയേയ്യാ”തി ഇമസ്സ പദസ്സ വിനിച്ഛയോ. തേനാഹ **“ഇതി യം വുത്തം…പേ॰… യസ്സത്ഥോ പകാസിതോ ഹോതീ”**തി.

രാജാനോതി കിഞ്ചാപി അവിസേസേന വുത്തം, അപരാധാനുരൂപം പന ഛേജ്ജഭേജ്ജാനുസാസകോ പമാണഭൂതോവ ഇധാധിപ്പേതോതി ആഹ **“രാജാനോതി ഇദം ബിമ്ബിസാരംയേവ സന്ധായ വുത്ത”**ന്തി. സോ ഹി ധമ്മികരാജത്താ യഥാപവേണിയാവ കരോതി. അഞ്ഞേ പന കാകണികമത്തസ്സപി സീസം ഛിന്ദേയ്യും , ബഹുകസ്സാപി ന വാ കിഞ്ചി കരേയ്യും. തേനാഹ **“അഞ്ഞേ പനാ”**തിആദി. ഹനനം നാമ പോഥനഞ്ചേവ ഛേദനഞ്ചാതി ആഹ **“ഹത്ഥാദീഹി വാ”**തിആദി. **ആദി**സദ്ദേന പാദകസാവേത്തഅഡ്ഢദണ്ഡകാനം ഗഹണം. **രജ്ജുബന്ധനാദീഹീ**തി **ആദി**സദ്ദേന അന്ദുബന്ധനസങ്ഖലികാബന്ധനഘരബന്ധനനഗരബന്ധനപുരിസഗുത്തീനം ഗഹണം. **നീഹരേയ്യു**ന്തി രട്ഠതോ നിക്ഖാമേയ്യും. **ചോരോസി…പേ॰… ഥേനോസീ**തി എത്ഥ “പരിഭാസേയ്യു”ന്തി പദം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം ഊനത്താ പദപ്പയോഗസ്സ. തേനാഹ **“ഇമേഹി വചനേഹി പരിഭാസേയ്യു”**ന്തി. യഥാരൂപം പന യസ്മാ പാദതോ പട്ഠായ ഹോതി, തസ്മാ **“പാദസ്സ വാ പാദാരഹസ്സ വാ”**തി ആഹ. പോരാണകസ്സ കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥോ ഭാഗോ **പാദോ,** പാദം അരഹതീതി **പാദാരഹോ,** തസ്സ പാദസ്സ വാ പാദാരഹസ്സ വാ. എത്ഥ ച പാദേന കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥഭാഗം അകപ്പിയഭണ്ഡമേവ ദസ്സേതി, പാദാരഹേന പാദഗ്ഘനകം കപ്പിയഭണ്ഡം. എത്താവതാ ഹേട്ഠിമന്തദസ്സനേന സബ്ബാകാരേന ദുതിയപാരാജികപ്പഹോനകവത്ഥു ദസ്സിതം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **പോരാണകസ്സാ**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.വ്വ; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.വ്വ) പോരാണസത്ഥാനുരൂപം ഉപ്പാദിതസ്സ ലക്ഖണസമ്പന്നസ്സ നീലകഹാപണസദിസസ്സ കഹാപണസ്സ. എതേന രുദ്രദാമകാദീനി പടിക്ഖിപതി.

ഏവം അസാധാരണവിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സാധാരണവിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **“രാജഗഹേ”**തിആദിമാഹ. **രഞ്ഞോ**തി ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ. **മാസകോ** നാമ പോരാണകസ്സ കഹാപണസ്സ വീസതിമോ ഭാഗോ. യോ ലോകേ “മഞ്ജേട്ഠീ”തിപി വുച്ചതി. ഇദാനി ഇമസ്മിം അദിന്നാദാനേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **“സബ്ബത്ഥാ”**തിആദി വുത്തം. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഊനമാസകാതിരേകമാസകപഞ്ചമാസകേസു. **പരിഹീനാപരിഹീനവസേനാ**തി അഗ്ഘസ്സ പരിഹീനാപരിഹീനവസേന. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ , വിത്ഥാരോ പന ഏവം വേദിതബ്ബോ - ഇദഞ്ഹി അദിന്നാദാനം വിനിച്ഛിനന്തേന ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം സഹസാ അവിനിച്ഛിനിത്വാ പഞ്ച ഠാനാനി ഓലോകേതബ്ബാനി. യാനി സന്ധായ പോരാണാ ആഹു -

> “വത്ഥും കാലഞ്ച ദേസഞ്ച, അഗ്ഘം പരിഭോഗപഞ്ചമം;
> തുലയിത്വാ പഞ്ചഠാനാനി, ധാരേയ്യത്ഥം വിചക്ഖണോ”തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൨);

തത്ഥ ച **വത്ഥൂ**തി ഭണ്ഡം. അവഹാരകേന ഹി “മയാ ഇദം നാമ അവഹട”ന്തി വുത്തേപി ആപത്തിം അനാരോപേത്വാവ തം ഭണ്ഡം സസാമികം വാ അസാമികം വാതി ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. സസാമികേപി സാമികാനം സാലയഭാവോ വാ നിരാലയഭാവോ വാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബോ. സചേ തേസം സാലയകാലേ അവഹടം, ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ ആപത്തി കാരേതബ്ബാ. സചേ നിരാലയകാലേ, ന പാരാജികേന കാരേതബ്ബോ. ഭണ്ഡസാമികേസു പന ഭണ്ഡം ആഹരാപേന്തേസു ഭണ്ഡം ദാതബ്ബം. അയമേത്ഥ സാമീചി. ഏവം വത്ഥു ഓലോകേതബ്ബം.

കാലോതി അവഹാരകാലോ. തദേവ ഹി ഭണ്ഡം കദാചി സമഗ്ഘം ഹോതി, കദാചി മഹഗ്ഘം. തസ്മാ തം ഭണ്ഡം യസ്മിം കാലേ അവഹടം, തസ്മിംയേവ കാലേ യോ തസ്സ അഗ്ഘോ, തേന അഗ്ഘേന ആപത്തി കാരേതബ്ബാ. ഏവം കാലോ ഓലോകേതബ്ബോ.

ദേസോതി അവഹാരദേസോ. തഞ്ഹി ഭണ്ഡം യസ്മിം ദേസേ അവഹടം, തസ്മിംയേവ ദേസേ യോ തസ്സ അഗ്ഘോ, തേന അഗ്ഘേന ആപത്തി കാരേതബ്ബാ. ഭണ്ഡുട്ഠാനദേസേ ഹി ഭണ്ഡം സമഗ്ഘം ഹോതി, അഞ്ഞത്ഥ മഹഗ്ഘം. ഏവം ദേസോ ഓലോകേതബ്ബോ.

അഗ്ഘോതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൯൨) ഭണ്ഡഗ്ഘോ. നവഭണ്ഡസ്സ ഹി യോ അഗ്ഘോ, സോ പച്ഛാ പരിഹായതി. യഥാ നവധോതോ പത്തോ അട്ഠ വാ ദസ വാ അഗ്ഘതി, സോ പച്ഛാ ഭിന്നോ വാ ഛിദ്ദോ വാ ആണിഗണ്ഠികാഹതോ വാ അപ്പഗ്ഘോ ഹോതി, തസ്മാ ന സബ്ബദാ ഭണ്ഡം പകതിഅഗ്ഘേനേവ കാതബ്ബന്തി. ഏവം അഗ്ഘോ ഓലോകേതബ്ബോ.

പരിഭോഗോതി ഭണ്ഡസ്സ പരിഭോഗോ. പരിഭോഗേനാപി ഹി വാസിആദിഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘോ പരിഹായതി, തസ്മാ ഏവം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം - സചേ കോചി കസ്സചി പാദഗ്ഘനകം വാസിം ഹരതി, തത്ര വാസിസാമികോ പുച്ഛിതബ്ബോ “തയാ അയം വാസി കിത്തകേന കീതാ”തി. “പാദേന, ഭന്തേ”തി. “കിം പന തേ കിണിത്വാവ ഠപിതാ, ഉദാഹു തം വലഞ്ജേസീ”തി? സചേ വദതി “ഏകദിവസം മേ ദന്തകട്ഠം വാ രജനഛല്ലി വാ പത്തപചനദാരു വാ ഛിന്നം, ഘംസിത്വാ വാ നിസിതാ”തി. അഥസ്സ പോരാണോ അഗ്ഘോ ഭട്ഠോതി വേദിതബ്ബോ. യഥാ ച വാസിയാ, ഏവം അഞ്ജനിയാ വാ അഞ്ജനിസലാകായ വാ കുഞ്ചികായ വാ പലാലേന വാ ഥുസേഹി വാ ഇട്ഠകചുണ്ണേന വാ ഏകവാരം ഘംസിത്വാ ധോവനമത്തേനാപി അഗ്ഘോ ഭസ്സതി. തിപുമണ്ഡലസ്സ മകരദന്തച്ഛേദനേനാപി പരിമദ്ദനമത്തേനാപി, ഉദകസാടികായ സകിം നിവാസനപാരുപനേനാപി, പരിഭോഗസീസേന അംസേ വാ സീസേ വാ ഠപനമത്തേനാപി, തണ്ഡുലാദീനം പപ്ഫോടനേനാപി തതോ ഏകം വാ ദ്വേ വാ അപനയനേനപി, അന്തമസോ ഏകം പാസാണസക്ഖരം ഉദ്ധരിത്വാ ഛഡ്ഡിതമത്തേനാപി, സപ്പിതേലാദീനം ഭാജനന്തരപരിവത്തനേനപി, അന്തമസോ തതോ മക്ഖികം വാ കിപില്ലികം വാ ഉദ്ധരിത്വാ ഛഡ്ഡിതമത്തേനപി, ഗുളപിണ്ഡകസ്സ മധുരഭാവജാനനത്ഥം നഖേന വിജ്ഝിത്വാ അണുമത്തം ഗഹിതമത്തേനപി അഗ്ഘോ ഭസ്സതി. തസ്മാ യം കിഞ്ചി പാദഗ്ഘനകം വുത്തനയേനേവ സാമികേന പരിഭോഗേന ഊനം കതം ഹോതി, ന തം അവഹാരകോ ഭിക്ഖു പാരാജികേന കാരേതബ്ബോതി. ഏവം പരിഭോഗോ ഓലോകേതബ്ബോ.

ഏവം ഇമാനി **തുലയിത്വാ പഞ്ച ഠാനാനി ധാരേയ്യ അത്ഥം വിചക്ഖണോ** ആപത്തിം വാ അനാപത്തിം വാ ഗരുകം വാ ലഹുകം വാ ആപത്തിം യഥാഠാനേ ഠപേയ്യാതി.

ഏവം തത്ഥ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനാപത്തിം ദസ്സേന്തോ **“സകസഞ്ഞിസ്സാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സകസഞ്ഞിസ്സാ**തി “മയ്ഹം സന്തകം ഇദം ഭണ്ഡ”ന്തി ഏവം സകസഞ്ഞിസ്സ പരഭണ്ഡമ്പി ഗണ്ഹതോ ഗഹണേ അനാപത്തി, ഗഹിതം പന പുന ദാതബ്ബം. സചേ സാമികേഹി “ദേഹീ”തി വുത്തോ ന ദേതി, തേസം ധുരനിക്ഖേപേ പാരാജികം. **വിസ്സാസഗ്ഗാഹേ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൧) വിസ്സാസഗ്ഗഹണേപി അനാപത്തി. വിസ്സാസഗ്ഗാഹലക്ഖണം പന ഇമിനാ സുത്തേന ജാനിതബ്ബം -

“അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ വിസ്സാസം ഗഹേതും, സന്ദിട്ഠോ ച ഹോതി, സമ്ഭത്തോ ച ആലപിതോ ച ജീവതി ച ജാനാതി ച ‘ഗഹിതേ മേ അത്തമനോ’”തി (മഹാവ॰ ൩൫൬).

തത്ഥ **സന്ദിട്ഠോ**തി ദിട്ഠമത്തകമിത്തോ. **സമ്ഭത്തോ**തി ദള്ഹമിത്തോ. **ആലപിതോ**തി “മമ സന്തകം യം ഇച്ഛസി, തം ഗണ്ഹേയ്യാസി, ആപുച്ഛിത്വാ ഗഹണേ കാരണം നത്ഥീ”തി വുത്തോ. **ജീവതീ**തി അനുട്ഠാനസേയ്യായ സയിതോപി യാവ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദം ന പാപുണാതി. **ഗഹിതേ ച അത്തമനോ**തി ഗഹിതേ തുട്ഠചിത്തോ. ഏവരൂപസ്സ സന്തകം “ഗഹിതേ മേ അത്തമനോ ഭവിസ്സതീ”തി ജാനന്തേന ഗഹേതും വട്ടതി. അനവസേസപരിയാദാനവസേന ചേതാനി പഞ്ചങ്ഗാനി വുത്താനി. വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ പന തീഹി അങ്ഗേഹി രുഹതി. കഥം? സന്ദിട്ഠോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോ, സമ്ഭത്തോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോ, ആലപിതോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോതി ഏവം.

യോ പന ജീവതി, ന ച ഗഹിതേ അത്തമനോ ഹോതി, തസ്സ സന്തകം വിസ്സാസഭാവേന ഗഹിതമ്പി പുന ദാതബ്ബം. ദദന്തേന ച മതകധനം താവ യേ തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ, തേസം ദാതബ്ബം. അനത്തമനസ്സ സന്തകം തസ്സേവ ദാതബ്ബം. യോ പന പഠമംയേവ “സുട്ഠു കതം തയാ മമ സന്തകം ഗണ്ഹന്തേനാ”തി വചീഭേദേന വാ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന വാ അനുമോദിത്വാ പച്ഛാ കേനചി കാരണേന കുപിതോ, സോ പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോ ച അദാതുകാമോ, ചിത്തേന പന അധിവാസേതി, ന കിഞ്ചി വദതി, സോപി പുന പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോ പന “മയാ തുമ്ഹാകം സന്തകം ഗഹിത”ന്തി വാ “പരിഭുത്ത”ന്തി വാ വുത്തോ ഗഹിതം വാ ഹോതു, പരിഭുത്തം വാ, “മയാ പന തം കേനചിദേവ കരണീയേന ഠപിതം, പാകതികം കാതും വട്ടതീ”തി വദതി, അയം പച്ചാഹരാപേതും ലഭതി.

താവകാലികേതി “പടിദസ്സാമി പടികരിസ്സാമീ”തി ഏവം ഗണ്ഹന്തസ്സ താവകാലികേപി ഗഹണേ അനാപത്തി. ഗഹിതം പന സചേ ഭണ്ഡസാമികോ പുഗ്ഗലോ വാ ഗണോ വാ “തുയ്ഹേവേതം ഹോതൂ”തി അനുജാനാതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ അനുജാനാതി, ആഹരാപേന്തേ ദാതബ്ബം. സങ്ഘസന്തകം പന പടിദാതുമേവ വട്ടതി.

പേതപരിഗ്ഗഹേതി ഏത്ഥ പന പേത്തിവിസയേ ഉപപന്നാപി, കാലം കത്വാ തസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ നിബ്ബത്താപി, ചാതുമഹാരാജികാദയോ ദേവാപി സബ്ബേ “പേതാ”ത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗതാ, തേസം പരിഗ്ഗഹേ അനാപത്തി. ദേവതായ പന ഉദ്ദിസ്സ ബലികമ്മം കരോന്തേഹി രുക്ഖാദീസു ലഗ്ഗിതസാടകേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. തഞ്ച ഖോ ആരക്ഖകേഹി അപരിഗ്ഗഹിതേ, പരിഗ്ഗഹിതം പന ഗഹേതും ന വട്ടതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൩൧).

തിരച്ഛാനഗതപരിഗ്ഗഹേതി നാഗസുപണ്ണാദീനം തിരച്ഛാനഗതാനം പരിഗ്ഗഹേ. സചേപി ഹി ദേവോ വാ നാഗസുപണ്ണോ വാ മനുസ്സരൂപേന ആപണം പസാരേതി, തതോ ചസ്സ സന്തകം കോചി ദിബ്ബചക്ഖുകോ ഭിക്ഖു തം ഞത്വാ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, വട്ടതി.

പംസുകൂലസഞ്ഞിസ്സാതി “അസാമികം ഇദം പംസുകൂല”ന്തി ഏവസഞ്ഞിസ്സാപി ഗഹണേ അനാപത്തി. സചേ പന തം സസാമികം ഹോതി, ആഹരാപേന്തേ ദാതബ്ബം. **ഉമ്മത്തകാദീനി** പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരാനേവ. **ആദികമ്മികോ** പനേത്ഥ ധനിയോ . അവസേസാനം പന രജകഭണ്ഡികാദിചോരാനം ഛബ്ബഗ്ഗിയാദീനം ആപത്തിയേവ.

സചിത്തകേഹി തീഹി സമുട്ഠാനേഹി ഇദം സമുട്ഠാതീതി ആഹ **“അദിന്നാദാനസമുട്ഠാന”**ന്തി. തഥാ ഹി **സാഹത്ഥികം** കായചിത്തതോ സമുട്ഠാതി. **ആണത്തികം** വാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതി. **സാഹത്തികാണത്തികം** കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതി, തഞ്ച ഖോ “ഭാരിയമിദം, ത്വം ഏകപസ്സം ഗണ്ഹ, അഹം ഏകപസ്സ”ന്തി സംവിധായ ഉഭയേസം പയോഗേന ഏകസ്സ വത്ഥുനോ ഠാനാചാവനേ ലബ്ഭതി. “കായവചീകമ്മ”ന്തി അവചനം പന കായവാചാനം ഈദിസേ ഠാനേ അങ്ഗമത്തത്താ. യായ പന ചേതനായ സമുട്ഠാപിതോ പയോഗോ സാഹത്ഥികോ വാ ആണത്തികോ വാ പധാനഭാവേന ഠാനാചാവനം സാധേതി, തസ്സാ വസേന ആപത്തി കാരേതബ്ബാ. അഞ്ഞഥാ സാഹത്ഥികം വാ ആണത്തികസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതി, ആണത്തികം വാ സാഹത്ഥികസ്സാതി ഇദം വിരുജ്ഝതി. “അദിന്നം ആദിയാമീ”തി സഞ്ഞായ അഭാവേന മുച്ചനതോ **സഞ്ഞാവിമോക്ഖം**. കായേന കതം കമ്മം **കായകമ്മം,** കായദ്വാരേന കതന്തി അത്ഥോ. **വചീകമ്മ**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. തുട്ഠോ വാ ഭീതോ വാ മജ്ഝത്തോ വാ നം ആപജ്ജതീതി **തിവേദനം**. സേസം പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയപാരാജികവണ്ണനാ

സന്തി സഹത്ഥേ ഉപസഗ്ഗോ. തേന സദ്ധിം ഉസ്സുക്കവചനമേതം “സഞ്ചിച്ചാ”തി ആഹ **“സഞ്ചേതേത്വാ”**തിആദി. **ഉസ്സുക്കവചന**ന്തി ഏത്ഥ ഉസ്സുക്കവചനം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൭൨) നാമ പുബ്ബകാലകിരിയാവചനം. അയഞ്ഹി സമാനകത്തുകേസു പുബ്ബാപരകാലകിരിയാവചനേസു പുബ്ബകാലകിരിയാവചനസ്സ നിരുത്തിവോഹാരോ. ഇദാനി “സദ്ധിം ചേതേത്വാ”തി ഇമിനാ സങ്ഖേപേന വുത്തമേവത്ഥം പാകടം കത്വാ ദസ്സേതും **“പാണോ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **“പാണോ”തി സഞ്ഞായ സദ്ധിംയേവാ**തി “പാണോ”തി സഞ്ഞം അവിജഹിത്വാ ഏവ, “പാണോ”തി സഞ്ഞുപ്പത്തിയാ അനന്തരന്തി വുത്തം ഹോതി. ഏവഞ്ച കത്വാ കഥം ഏകക്ഖണേ ഏകസ്സ ചിത്തസ്സ ഉഭയാരമ്മണഭാവോതി ഏദിസീ ചോദനാ അനവകാസാതി ദട്ഠബ്ബം. കേചി പന “ഞാതപരിഞ്ഞായ ദിട്ഠസഭാവേസു ധമ്മേസു തീരണപരിഞ്ഞായ തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൭൨) ‘രൂപം അനിച്ച’ന്തിആദിനാ സഭാവേന സദ്ധിം ഏകക്ഖണേ അനിച്ചാദിലക്ഖണജാനനം വിയ ‘പാണോ’തി സഞ്ഞായ സദ്ധിംയേവ ‘വധാമി ന’ന്തി ജാനാതീ”തി വദന്തി. അപരേ

പന ആചരിയാ തത്ഥാപി ഏവം ന കഥേന്തി. ഏത്ഥ ച മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ"തി അവത്വാ "പാണോ"തി വചനം "മനുസ്സോ അയ"ന്തി അജാനിത്വാ കേവലം സത്തസഞ്ഞായ ഘാതേന്തസ്സാപി പാരാജികഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **ചേതേത്വാ**തി ചിന്തേത്വാ. **പകപ്പേത്വാ**തി അഭിവിചാരേത്വാ, സന്നിട്ഠാനം കരിത്വാതി അത്ഥോ.

ഇദാനി മനുസ്സഅത്തഭാവം ആദിതോ പട്ഠായ ദസ്സേതും **"മനുസ്സവിഗ്ഗഹ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കലലതോ പട്ഠായാ**തി പടിസന്ധിവിഞ്ഞാണേന സദ്ധിം ഉപ്പന്നകലലരൂപതോ പട്ഠായ. **കലലരൂപം** നാമ ഇത്ഥിപുരിസാനം കായവത്ഥുഭാവദസകവസേന സമതിംസ രൂപാനി, നപുംസകാനം കായവത്ഥുദസകവസേന വീസതി. തത്ഥ ഇത്ഥിപുരിസാനം കലലരൂപം ജാതിഉണ്ണായ ഏകേന അംസുനാ ഉദ്ധടതേലബിന്ദുമത്തം ഹോതി അച്ഛം വിപ്പസന്നം. വുത്തഞ്ഹേതം അട്ഠകഥായം -

> "തിലതേലസ്സ യഥാ ബിന്ദു, സപ്പിമണ്ഡോ അനാവിലോ;
> ഏവംവണ്ണപ്പടിഭാഗം, 'കലല'ന്തി പവുച്ചതീ"തി. (സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൩൫; വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൨൬; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൨);

ഏവം പരിത്തകം വത്ഥും ആദിം കത്വാ യാവ മരണകാലാ ഏത്ഥന്തരേ അനുപുബ്ബേന വുഡ്ഢിപ്പത്തോ അത്തഭാവോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ നാമാതി വുത്തം ഹോതി. ഇദഞ്ച യേഭുയ്യവസേനേവ വുത്തം. ഓപപാതികസംസേദജാപി ഹി മനുസ്സാ പാരാജികവത്ഥുയേവ. **കലലകാലേപീ**തി പഠമസത്താഹേപി. തത്ഥ ഹി സന്തതിവസേന പവത്തമാനം കലലസങ്ഖാതം അത്തഭാവം ജീവിതാ വോരോപേതും സക്കാ, ന പന സബ്ബപഠമം കലലരൂപം. പടിസന്ധിചിത്തേന ഹി സദ്ധിം തിംസ കമ്മജരൂപാനി നിബ്ബത്തന്തി. തേസു പന ഠിതേസുയേവ സോളസ ഭവങ്ഗചിത്താനി ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏതസ്മിം അന്തരേ ഗഹിതപടിസന്ധികസ്സ ദാരകസ്സ വാ മാതുയാ വാ പനസ്സ അന്തരായോ നത്ഥി. അയഞ്ഹി മരണസ്സ അനോകാസോ നാമ. **ഭേസജ്ജസമ്പദാനേനാ**തി ഗബ്ഭപാതനഭേസജ്ജദാനേന. **തതോ വാ ഉദ്ധമ്പീ**തി അബ്ബുദപേസികാലാദീസുപി. **ജീവിതാ വിയോജേയ്യാ**തി സന്തതിവികോപനവസേന ജീവിതിന്ദ്രിയതോ അപനേയ്യ.

ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സാതി "സഞ്ചിച്ച മനുസ്സവിഗ്ഗഹം ജീവിതാ വോരോപേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൧൭൨) ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ. **ആവിഭാവത്ഥ**ന്തി പകാസനത്ഥം. പാണസ്സ അതിപാതോ **പാണാതിപാതോ,** പാണവധോ പാണഘാതോതി വുത്തം ഹോതി. **സത്തോ**തി ഖന്ധസന്താനോ. തത്ഥ ഹി സത്തപഞ്ഞത്തി. **ജീവിതിന്ദ്രിയ**ന്തി രൂപാരൂപജീവിതിന്ദ്രിയം. രൂപജീവിതിന്ദ്രിയേ ഹി വികോപിതേ ഇതരമ്പി തംസമ്ബന്ധതായ വിനസ്സതീതി. **യായ ചേതനായാ**തി തസ്മിം പാണേ പാണസഞ്ഞിനോ കായവചീദ്വാരാനം അഞ്ഞതരദ്വാരപ്പവത്തായ യായ ചേതനായ. മനോദ്വാരേ പന പവത്തായ വധകചേതനായ പാണാതിപാതഭാവോ നത്ഥി. **സാ ചേതനാ**തി സാ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദകഉപക്കമസമുട്ഠാപികാ കായവചീദ്വാരാനം അഞ്ഞതരദ്വാരപ്പവത്താ വധകചേതനാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യായ ചേതനായ പവത്തമാനസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ നിസ്സയഭൂതേസു മഹാഭൂതേസു ഉപക്കമകരണഹേതു തംമഹാഭൂതപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജനകമഹാഭൂതാ നുപ്പജ്ജിസ്സന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൭൨), സാ താദിസപയോഗസമുട്ഠാപികാ ചേതനാ പാണാതിപാതോ. ലദ്ധൂപക്കമാനി ഹി മഹാഭൂതാനി ഇതരഭൂതാനി വിയ ന വിസദാനീതി സമാനജാതികാനം കാരണം ന ഹോന്തീതി.

പാണാതിപാതോ അസ്സ അത്ഥീതി **പാണാതിപാതീ**. സംസഗ്ഗേ അയമീകാരോ. തേനാഹ **"വുത്തചേതനായ സമങ്ഗിപുഗ്ഗലോ"**തി. സകോ ഹത്ഥോ **സഹത്ഥോ,** തേന നിബ്ബത്തോ പയോഗോ **സാഹത്ഥികോ**. നിസ്സജ്ജനം **നിസ്സഗ്ഗോ,** സോവ **നിസ്സഗ്ഗിയോ**. ഏവം **ആണത്തികോ**. **വിജ്ജാമയോ** മന്തപരിജപ്പനയോഗോ. **ഇദ്ധിമയോ** കമ്മവിപാകജിദ്ധിമയോ.

ഇദാനി യഥാവുത്തേയേവ ഛ പയോഗേ വിഭജിത്വാ ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തേസു ഛസു പയോഗേസു. **സാഹത്ഥികോ**തി ഏത്ഥ ഹത്ഥോ ഉപലക്ഖണഭാവേന ഗഹിതോതി ആഹ **"കായേന വാ"**തിആദി. തത്ഥ **കായേനാ**തി ഹത്ഥേന വാ പാദേന വാ മുട്ഠിനാ വാ ജാണുനാ വാ യേന കേനചി അങ്ഗപച്ചങ്ഗേന. കായേകദേസോ ഹേത്ഥ ഹത്ഥാദികായോ അവയവേ സമുദായോപചാരോ യഥാ **"ഗാമോ ദഡ്ഢോ"**തി. **കായപ്പടിബദ്ധേനാ**തി കായതോ അമോചിതേന അസിആദിനാ പഹരണേന. **പഹരണ**ന്തി കായവിഞ്ഞത്തിസഹിതായ വധകചേതനായ അധിപ്പേതത്ഥസാധനം. കായേന വാ സത്തിആദീനം, കായപ്പടിബദ്ധേന വാ ഉസുയന്തപാസാണാദീനം നിസ്സജ്ജനന്തി യഥാസമ്ഭവം യോജേതബ്ബം. **തത്ഥാ**തി തേസു സാഹത്ഥികനിസ്സഗ്ഗിയേസു . **ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സഭേദതോ**തി ഉദ്ദിസിത്വാ ച അനുദ്ദിസിത്വാ ച പവത്തിഭേദേന. ഉദ്ദിസനം **ഉദ്ദിസോ,** സോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി **ഉദ്ദിസകോ,** പയോഗോ, തസ്മിം. ബജ്ഝതി ഏതേനാതി **ബദ്ധോ,** കമ്മമേവ ബദ്ധോ **കമ്മബദ്ധോ,** പാണാതിപാതോതി അത്ഥോ. അഥ വാ ബന്ധനം **ബദ്ധോ,** കമ്മുനാ ബദ്ധോ **കമ്മബദ്ധോ,** സോ അസ്സ ഹോതി, പാണാതിപാതകമ്മമസ്സ സിദ്ധന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഉഭയത്ഥാപീ**തി ഉദ്ദിസകേ, അനുദ്ദിസകേ ചാതി ദ്വീസുപി. പച്ഛാ വാ തേനേവ രോഗേന മരതൂതി യോജനാ. **പഹരിതക്ഖണേയേവാ**തി മരണായ പഹോനകപ്പഹാരസ്സ ലദ്ധക്ഖണേയേവ കമ്മബദ്ധോ. യദി അവസ്സം തേന മരതീതി അധിപ്പായോ. സചേ പന മരണാധിപ്പായേന പഹാരം ദത്വാ തേന അമതസ്സ പുന അഞ്ഞേന ചിത്തേന പഹാരേ ദിന്നേ പച്ഛാപി പഠമപ്പഹാരേനേവ മരതി, തദാവ കമ്മബദ്ധോ. അഥ ദുതിയപഹാരേന മരതി , നത്ഥി പാണാതിപാതോ. ഉഭയേഹി മതേപി പഠമപ്പഹാരേനേവ കമ്മബദ്ധോ, ഉഭയേഹിപി അമതേ നേവത്ഥി പാണാതിപാതോ. ഏസ നയോ ബഹൂഹിപി ഏകസ്സ പഹാരേ ദിന്നേ. തത്രാപി ഹി യസ്സ പഹാരേന മരതി, തസ്സേവ കമ്മബദ്ധോതി. **ആണാപനം** നാമ വചീവിഞ്ഞത്തിസഹിതായ വധകചേതനായ അധിപ്പേതത്ഥസാധനം.

ഇദാനി ഇമസ്മിം ആണത്തികപയോഗേ സങ്കേതവിസങ്കേതഭാവജാനനത്ഥം ഛബ്ബിധം നിയമം ദസ്സേന്തോ **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ആണത്തികപയോഗേ. **ആണത്തിനിയാമകാ**തി ആണത്തികപയോഗസാധികാ. ഏതേസു ഹി അവിരജ്ഝിതേസുയേവ ആണത്തികപയോഗോ ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാതി.

പുഗ്ഗലോതി മാരേതബ്ബോ പുഗ്ഗലോ. തേനാഹ **"യം ഹീ"**തിആദി. **ആണാപകസ്സ ആപത്തീ**തി ആണാപകസ്സ ആണത്തിക്ഖണേ ആപത്തി, ആണത്തസ്സ മാരണക്ഖണേ. **ആണാപകോ മുച്ചതീ**തി ആണത്തസ്സേവ കമ്മബദ്ധോ, വത്ഥുവിസേസേന പനേത്ഥ കമ്മവിസേസോ ച ആപത്തിവിസേസോ ച ഹോതീതി. **"പുരേഭത്തം മാരേഹീ"തി**

ആണത്തോ പുരേഭത്തമേവ മാരേതീതി "അജ്ജ സ്വേ"തി അനിയമേത്വാ "പുരേഭത്തം മാരേഹീ"തി ആണത്തോ യദാ കദാചി പുരേഭത്തം മാരേതി. യോ പന "അജ്ജ പുബ്ബണ്ഹേ"തി വുത്തോ മജ്ഝന്ഹേ വാ സായന്ഹേ വാ സ്വേ വാ പുബ്ബണ്ഹേ മാരേതി, വിസങ്കേതോ ഹോതി, ആണാപകസ്സ നത്ഥി കമ്മബദ്ധോ. പുബ്ബണ്ഹേ മാരേതും വായമന്തസ്സ മജ്ഝന്ഹേ ജാതേപി ഏസേവ നയോ. ഏതേന നയേന സബ്ബകാലപ്പഭേദേസു സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ.

ഏവം വത്ഥുകാലേസു സങ്കേതവിസങ്കേതതം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഓകാസാദീസു സങ്കേതവിസങ്കേതതം അതിദിസന്തോ **"ഇമിനാ നയേനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഓകാസോ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൪) ഗാമോ വാ വനം വാ ഗേഹദ്വാരം വാതി ഏവമാദികോ. **ആവുധ**ന്തി അസി വാ ഉസു വാ സത്തി വാതി ഏവമാദി. **ഇരിയാപഥോ**തി മാരേതബ്ബസ്സ ഗമനം വാ നിസജ്ജാ വാതി ഏവമാദി. **കിരിയാവിസേസോ**തി വിജ്ഝനം വാ ഛേദനം വാ ഭേദനം വാ സങ്ഖമുണ്ഡകം വാതി ഏവമാദി. ഇമേസു യഥാ യഥാ വധകോ ആണത്തോ, തഥാ തഥാ കതേ ആണാപകസ്സ ആപത്തി, അഞ്ഞഥാ കതേ വിസങ്കേതോ ഹോതി. തേനാഹ **"ഇമിനാ നയേനാ"**തിആദി. തത്ഥ **സബ്ബത്ഥാ**തി ഓകാസാദീസു ചതൂസു. ഹോതി ചേത്ഥ -

> "യഥാണത്തിവസേനേവ, ആണത്തേന കതേ സതി;
> ആണാപകസ്സ ആപത്തി, വിസങ്കേതോഞ്ഞഥാ കതേ"തി.

ആണത്തിയം പന അയം വിസേസോ - **അധിട്ഠായാ**തി അധിട്ഠഹിത്വാ ആണാപേതി "ഏവം വിജ്ഝ, ഏവം പഹര, ഏവം ഘാതേഹീ"തി (പാരാ॰ ൧൭൪) വുത്തായ പാളിയാ ലബ്ഭതീതി ഞാതബ്ബോ.

ഓപതന്തി ഏത്ഥാതി **ഓപാതോ,** ആവാടോ, തസ്സ ഖണനം **ഓപാതക്ഖണനം. അപസ്സേനസംവിധാന**ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൭) അപസ്സേനസ്സ സംവിധാനം. നിച്ചപരിഭോഗോ മഞ്ചോ വാ പീഠം വാ അപസ്സേനഫലകം വാ ദിവാട്ഠാനേ നിസീദന്തസ്സ അപസ്സേനകത്ഥമ്ഭോ വാ തത്ഥജാതകരുക്ഖോ വാ ചങ്കമേ അപസ്സായ തിട്ഠന്തസ്സ ആലമ്ബനരുക്ഖോ വാ ആലമ്ബനഫലകം വാ, സബ്ബമ്പേതം അപസ്സനീയട്ഠേന **അപസ്സേനം** നാമ, തസ്മിം അപസ്സേനേ യഥാ അപസ്സയന്തം വിജ്ഝതി വാ ഛിന്ദതി വാ, തഥാ കത്വാ വാസിഫരസുസത്തിആരകണ്ടകാദീസു അഞ്ഞതരസ്സ സത്ഥസ്സ ഠപനന്തി അത്ഥോ.

ഉപനിക്ഖിപനം നാമ സമീപേ നിക്ഖിപനം. മനാപസ്സ വാ അമനാപസ്സ വാ രൂപസ്സ ഉപഹരണം സമീപേ ഠപനം **രൂപൂപഹാരോ,** അത്തനാ വാ യക്ഖപേതാദിവേസം ഗഹേത്വാ തിട്ഠനം. **ആദി**സദ്ദേന സദ്ദൂപഹാരാദീനം ഗഹണം. **ഏത്ഥാപീ**തി ഥാവരപയോഗേപി . ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സഭേദോ വേദിതബ്ബോ, യതോ തത്ഥപി പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ കമ്മബദ്ധോ ഹോതി. അയം പന വിസേസോ - മൂലട്ഠേന ഓപാതാദീസു പരേസം മൂലേന വാ മുധാ വാ ദിന്നേസുപി യദി തപ്പച്ചയാ കോചി മരതി, മൂലട്ഠസ്സേവ കമ്മബദ്ധോ. യദിപി തേന, അഞ്ഞേന വാ തത്ര ഓപാതേ വിനാസേത്വാ ഭൂമിസമേ കതേപി പംസുഹാരകാ വാ പംസും ഗണ്ഹന്താ, മൂലഖണകാ വാ മൂലാനി ഖണന്താ ആവാടം കരോന്തി, ദേവേ വാ വസ്സന്തേ കദ്ദമോ ജായതി, തത്ഥ ച കോചി ഓതരിത്വാ വാ ലഗ്ഗിത്വാ വാ മരതി, മൂലട്ഠസ്സേവ കമ്മബദ്ധോ. യദി പന യേന ലദ്ധം, സോ വാ അഞ്ഞോ വാ വിത്ഥതതരം വാ ഗമ്ഭീരതരം വാ കരോതി, തപ്പച്ചയാ ച കോചി മരതി, ഉഭയേസമ്പി കമ്മബദ്ധോ. യഥാ തു മൂലാനി മൂലേഹി സംസന്ദന്തി, തഥാ തത്ഥ ഥലേ കതേ മുച്ചതി. ഏവം അപസ്സേനസംവിധാനാദീസുപി യാവ തേസം പവത്തി, താവ യഥാസമ്ഭവം കമ്മബദ്ധോ വേദിതബ്ബോ.

വിജ്ജാപരിജപ്പനന്തി ആഥബ്ബണികേഹി, വിജ്ജാധരേഹി ച മന്തപരിജപ്പനം. **കമ്മവിപാകജായ ഇദ്ധിയാ**തി സാതിസയകമ്മനിബ്ബത്തായ കമ്മവിപാകേന സഹജാതായ ഇദ്ധിയാ, കമ്മസ്സ വാ വിപാകഭാവേന ജാതായ ഇദ്ധിയാ. **പയോജന**ന്തി പവത്തനം, കരണന്തി അത്ഥോ, ദാഠാവുധാദീനം ദാഠാകോടനാദീനമിവ മാരണത്ഥം കമ്മവിപാകജിദ്ധിവികാരകരണന്തി വുത്തം ഹോതി.

കമ്മസാധനോ വായം ഹാരകസദ്ദോ ബഹുലംവിധാനേന തത്ഥാപി **ബ്യുപച്ചയസ്സ സിജ്ഝനതോ**തി ആഹ **"അഥ വാ"**തിആദി. ജീവിതഹരണകം, ഉപനിക്ഖിപിതബ്ബം വാ സത്ഥമേവ ഹാരകന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൭൨) വികപ്പദ്വയേന വുത്തന്തി ആഹ **"സത്ഥഞ്ച തം ഹാരകഞ്ചാതി സത്ഥഹാരക"**ന്തി. "ഹാരകസത്ഥ"ന്തി വത്തബ്ബേ വിസേസനസ്സ പരനിപാതം കത്വാ ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **പരിയേസേയ്യാ**തി ഗവേസേയ്യ. **"യഥാ ലഭതി, തഥാ കരേയ്യാ"**തി ഇമിനാ പന അധിപ്പായത്ഥമാഹ, **"ഉപനിക്ഖിപേയ്യാ"**തി ഇമിനാ സിഖാപത്തമത്ഥം. ഇതരഥാ ഹി "പരിയേസേയ്യാ"തി ഇമസ്സ "ഉപനിക്ഖിപേയ്യാ"തി അയമത്ഥോ അധിപ്പേതോ ന സിയാ. **പരിയിട്ഠമത്തേയേവാ**തി പരിയേസിതമത്തേയേവ. യദി ഏവം അഥ കസ്മാ പാളിയം "സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാതി അസിം വാ സത്തിം വാ ഭേണ്ഡിം വാ ലഗുളം വാ പാസാണം വാ സത്ഥം വാ വിസം വാ രജ്ജും വാ"തി (പാരാ॰ ൧൭൨) വുത്തന്തി ആഹ **"പദഭാജനേ പനാ"**തിആദി. **അസ്സാ**തി "സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാ"തി ഇമസ്സ പദസ്സ. ബ്യഞ്ജനാനുരൂപതോ പരിപുണ്ണം കത്വാ അത്ഥസ്സ അവുത്തത്താ **"ബ്യഞ്ജനം അനാദിയിത്വാ"**തി വുത്തം. സസതി ഹിംസതീതി **സത്ഥം,** സസന്തി ഹിംസന്തി ഏതേനാതി വാ **സത്ഥം. ആദി**സദ്ദേന "സത്തിം വാ"തിആദിപാളിസേസം സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ **ലഗുള**ന്തി മുഗ്ഗരോ. **സത്ഥ**ന്തി വുത്താവസേസം യം കിഞ്ചി സമുഖം വേദിതബ്ബം.

യോ ഏവം മരതീതി യോ സത്ഥം വാ ആഹരിത്വാ, വിസം വാ ഖാദിത്വാ, രജ്ജുയാ വാ ഉബ്ബന്ധിത്വാ, സോബ്ഭാദീസു വാ പതിത്വാ, അഞ്ഞേഹി വാ അഗ്ഗിപവേസനഉദകപവേസനാദീഹി ഉപായേഹി മരതി. **"സോ ധനം വാ ലഭതീ"തിആദിനാ നയേനാ**തി സോ ധനം വാ ലഭതി, യസം വാ ലഭതി, സഗ്ഗം വാ ഗച്ഛതി, ധമ്മോ വാസ്സ ഹോതീതി ഇമിനാ നയേന. കിമനേന വേദിതബ്ബന്തി ആഹ **"ഏതേനാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഏതേനാ**തി "മരണവണ്ണം വാ സംവണ്ണേയ്യാ"തി ഏതേന വചനേന. **നയിധ ഏവ**ന്തി ഇധ മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികേ ന ഏവം, ന പരിയായകഥായ മുച്ചതീതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"സംവണ്ണേയ്യാ"**തിആദി.

"സത്ഥം വാ ആഹരാ"തിആദിനാതി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന "വിസം വാ ഖാദ, രജ്ജുയാ വാ ഉബ്ബന്ധിത്വാ കാലം കരോഹി, സോബ്ഭേ വാ നരകേ വാ പപാതേ വാ പപതാ"തിആദിം (പാരാ॰ ൧൭൨) സബ്ബം മരണൂപായം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഏത്ഥ ച **നരകോ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൨) നാമ തത്ഥ തത്ഥ ഫലന്തിയാ ഭൂമിയാ സയമേവ

നിബ്ബത്താ മഹാദരീ, യത്ഥ ഹത്ഥീപി പതന്തി, ചോരാപി നിലീയിത്വാ തിട്ഠന്തി. **പപാതോതി** പബ്ബതന്തരേ വാ ഥലന്തരേ വാ ഏകതോ ഛിന്നോ. **പാപകേനാതി** ലാമകേന. **ദുജ്ജീവിതേനാതി** ദുക്ഖബഹുലത്താ ദുക്ഖേന ജീവിതേന. **മതം തേ ജീവിതാ സേയ്യോതി** തവ മരണം ജീവിതാ സുന്ദരതരം. ചിത്തമസ്സ അത്ഥീതി **ചിത്തോ**. തഥാ **മനോ. ഇതി**-സദ്ദോ "സബ്ബമത്ഥീതി ഖോ, കച്ചാന, അയമേകോ അന്തോ, സബ്ബം നത്ഥീതി ഖോ, കച്ചാന, അയം ദുതിയോ അന്തോ"തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൨.൧൫; ൩.൯൦) വിയ നിദസ്സനേ ദട്ഠബ്ബോ യഥാവുത്തസ്സ ബുദ്ധിയം വിപരിവത്തമാനസ്സ മരണസ്സ നിദസ്സനതോ. തേനേവാഹ "മതം തേ ജീവിതാ സേയ്യോ"തിആദി.

നനു ചേത്ഥ "മനോ"തി ഇദമ്പി അത്ഥതോ ചിത്തമേവ, അഥ കസ്മാ വുത്തന്തി ആഹ "ഏത്ഥ ചാ"തിആദി. **ചിത്തസ്സ അത്ഥദീപനത്ഥം വുത്തന്തി** നായം ചിത്തസദ്ദോ "ചിത്തസങ്കപ്പോ"തിആദീസു (പാരാ॰ ൧൭൭) വിയ വിചിത്താദിഅത്ഥോ, അഥ ഖോ വിഞ്ഞാണവചനോതി തസ്സ അത്ഥദീപനത്ഥം വുത്തം. ഇമിനാ പുനരുത്തിദോസാഭാവം ദസ്സേതി. കഥമേതം വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **"തേനേവസ്സാ"**തിആദി. ചിത്തോ നാനാപ്പകാരകോ സങ്കപ്പോ അസ്സാതി **ചിത്തസങ്കപ്പോ**. വിചിത്തത്ഥോ ഹേത്ഥ ചിത്തസദ്ദോ "നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകനികായമ്പി സമനുപസ്സാമി ഏവം ചിത്തം, യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ"തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൩.൧൦൦) വിയ. തേനാഹ **"വിചിത്തസങ്കപ്പോ"**തി. **ഏത്ഥാപി ഇതിസദ്ദോ ആഹരിതബ്ബോതി** "ചിത്തസങ്കപ്പോ"തി ഇമസ്മിം പദേപി അധികാരവസേന ഇതിസദ്ദോ ആഹരിതബ്ബോ. ഇദഞ്ഹി "ഇതി ചിത്തസങ്കപ്പോ"തി ഏവം അവുത്തമ്പി അധികാരതോ വുത്തമേവ ഹോതീതി. **സങ്കപ്പോതി** ചേത്ഥ "തക്കോ വിതക്കോ സങ്കപ്പോ"തിആദീസു (ധ॰ സ॰ ൭) വിയ ന വിതക്കസ്സേവ നാമം, അഥ ഖോ തസ്സ ച അഞ്ഞേസഞ്ചാതി ദസ്സേതും **"സങ്കപ്പോതി ചാ"**തിആദി ആരദ്ധം. **സംവിദഹനമത്തസ്സാതി** സഞ്ഞാചേതനാവിതക്കസങ്ഖാതസ്സ സബ്ബസ്സ സംവിദഹനസ്സ. സാമഞ്ഞത്ഥോ ഹേത്ഥ മത്തസദ്ദോ "ബ്രാഹ്മണമത്തം ഭോജേതീ"തിആദീസു വിയ. തേനാഹ **"തഞ്ച സംവിദഹന"**ന്തിആദി. ഇമിനാ സംവിദഹനം നാമേത്ഥ ന വിധാനന്തി ദസ്സേതി. **അധിപ്പായോ** നാമ വിതക്കോ.

ഉച്ചാവചേന കാരണേനാതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൨) മഹന്താമഹന്തേന ഉപായേന. തത്ഥ മരണവണ്ണസംവണ്ണനേ താവ ജീവിതേ ആദീനവദസ്സനവസേന അവചാകാരതാ, മരണേ വണ്ണഭണനവസേന ഉച്ചാകാരതാ വേദിതബ്ബാ. സമാദപനേ പന മുട്ഠിജാണുനിപ്പോഥനാദീഹി മരണസമാദപനവസേന ഉച്ചാകാരതാ, ഏകതോ ഭുഞ്ജന്തസ്സ നഖേ വിസം പക്ഖിപിത്വാ മരണാദിസമാദപനവസേന അവചാകാരതാ വേദിതബ്ബാ.

ഏവം അസാധാരണവിനിച്ഛയം വത്വാ ഇദാനി സാധാരണവിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **"വേസാലിയ"**ന്തിആദിമാഹ. **ഓപാതക്ഖണനാദീസു ദുക്കടന്തി** ഏത്ഥ സചേപി ജാതപഥവിം ഖണതി, പാണാതിപാതസ്സ പുബ്ബപയോഗത്താ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ നാഗസുപണ്ണാദിസദിസോ തിരച്ഛാനഗതോ **തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹോ,** യക്ഖോ ച പേതോ ച തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹോ ച **യക്ഖപേതതിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹാ,** തേസം. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ ഥുല്ലച്ചയം അതിദിസതി. ഇദാനി **"ഇമിനാ നയേനാ"**തിആദിനാ അപസ്സേനസംവിധാനാദീസുപി യഥാവുത്തആപത്തിഭേദം അതിദിസതി. **സബ്ബത്ഥാതി** അപസ്സേനസംവിധാനാദീസു സബ്ബേസു പയോഗേസു.

ഇദാനി അനാപത്തിം ദസ്സേതും **"അസഞ്ചിച്ചാ"**തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ ച **"അസഞ്ചിച്ചാ"**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൮൦) ഇദം മരണസംവത്തനികഉപക്കമസ്സ അസല്ലക്ഖണം സന്ധായ വുത്തം , **"അജാനന്തസ്സാ"**തി ഇദം പന മരണസംവത്തനികഉപകരണസ്സ അജാനനം സന്ധായ, **"നമരണാധിപ്പായസ്സാ"**തി ഇദം ഉപക്കമം ജാനന്തസ്സാപി മരണാധിപ്പായസ്സ അഭാവം. തേനാഹ **"അസഞ്ചിച്ചാ"**തിആദി. **അചേതേത്വാതി** അസല്ലക്ഖേത്വാ, വിരജ്ഝിത്വാതി വുത്തം ഹോതി.

മുസലുസ്സാപനവത്ഥുസ്മിം വിയാതി "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭത്തഗ്ഗേ അന്തരഘരേ ആസനം പഞ്ഞപേന്തോ മുസലേ ഉസ്സിതേ ഏകം മുസലം അഗ്ഗഹേസി. ദുതിയോ മുസലോ പരിപതിത്വാ അഞ്ഞതരസ്സ ദാരകസ്സ മത്ഥകേ അവത്ഥാസി. സോ കാലമകാസി. തസ്സ കുക്കുച്ചം അഹോസി...പേ॰... കിംചിത്തോ ത്വം ഭിക്ഖൂതി. അസഞ്ചിച്ച അഹം ഭഗവാതി. അനാപത്തി ഭിക്ഖു അസഞ്ചിച്ചാ"തി (പാരാ॰ ൧൮൦) ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം വിയ.

വിസഗതപിണ്ഡപാതവത്ഥുസ്മിം വിയാതി "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ പിണ്ഡചാരികോ ഭിക്ഖു വിസഗതം പിണ്ഡപാതം ലഭിത്വാ പടിക്കമനം ഹരിത്വാ ഭിക്ഖൂനം അഗ്ഗകാരികം അദാസി. തേ ഭിക്ഖൂ കാലമകംസു. തസ്സ കുക്കുച്ചം അഹോസി...പേ॰... കിംചിത്തോ ത്വം ഭിക്ഖൂതി. നാഹം ഭഗവാ ജാനാമീതി. അനാപത്തി ഭിക്ഖു അജാനന്തസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൮൧) ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം വിയ.

ഭേസജ്ജവത്ഥുസ്മിം വിയാതി "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരാ വഞ്ഝാ ഇത്ഥീ കുലൂപകം ഭിക്ഖും ഏതദവോച "ഇങ്ഘായ്യ ഭേസജ്ജം ജാനാഹി, യേനാഹം വിജായേയ്യ"ന്തി. 'സുട്ഠു ഭഗിനീ'തി തസ്സാ ഭേസജ്ജം അദാസി. സാ കാലമകാസി. തസ്സ കുക്കുച്ചം അഹോസി...പേ॰... അനാപത്തി ഭിക്ഖു പാരാജികസ്സ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൧൮൭) ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം വിയ. ഇധ **ആദികമ്മികാ** അഞ്ഞമഞ്ഞം ജീവിതാ വോരോപിതഭിക്ഖൂ, തേസം അനാപത്തി. അവസേസാനം മരണവണ്ണസംവണ്ണനകാദീനം ആപത്തിയേവ.

അഥ കഥം ദുക്ഖവേദനന്തി, നനു രാജാനോ ചോരം ദിസ്വാ ഹസമാനാപി "ഗച്ഛഥ, നം ഘാതേഥാ"തി വദന്തീതി? സച്ചം ഹസമാനാ വദന്തി, സോ പന ഹാസോ തേസം അഞ്ഞവിസയോ, സന്നിട്ഠാപകചേതനാ ദുക്ഖസമ്പയുത്താവ. വുത്തഞ്ഹേതം **സമന്തപാസാദികായം** "സചേപി ഹി സിരിസയനം ആരുള്ഹോ രജ്ജസമ്പത്തിസുഖമനുഭവന്തോ രാജാ 'ചോരോ ദേവ ആനീതോ'തി വുത്തേ 'ഗച്ഛഥ നം മാരേഥാ'തി ഹസമാനോ ഭണതി, ദോമനസ്സചിത്തേനേവ ഭണതീതി വേദിതബ്ബോ. സുഖവോകിണ്ണത്താ, പന അനുപ്പബന്ധാഭാവാ ച ദുജ്ജാനമേതം പുഥുജ്ജനേഹീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൭൨).

തതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനാ

അനഭിജാനന്തി ന അഭിജാനം. യേന ഹി യോ ധമ്മോ അധിഗതോ, സോ തസ്സ പാകടോ ഹോതീതി ആഹ **"സകസന്താനേ"**തിആദി. **ഉത്തരിമനുസ്സാനന്തി** പകതിമനുസ്സേഹി ഉത്തരിതരാനം മനുസ്സാനം, ഉക്കട്ഠമനുസ്സാനന്തി അത്ഥോ. **ധമ്മന്തി** മഹഗ്ഗതലോകുത്തരഭൂതം അധിഗതധമ്മം. അഥ വാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാതി **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ. മനുസ്സധമ്മോ** നാമ വിനാ ഭാവനാമനസികാരേന പകതിയാ മനുസ്സേഹി നിബ്ബത്തേതബ്ബോ ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മോ. സോ ഹി മനുസ്സാനം ചിത്താധിട്ഠാനമത്തേന ഇജ്ഝനതോ തേസം സോ ഭാവിതധമ്മോ വിയ ഠിതോതി തഥാ വുത്തോ, മനുസ്സഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ തേസു ബഹുലം പവത്തനതോ. ഝാനാദികം പന തബ്ബിധുരന്തി തതുത്തരി, ഇതി ഉത്തരി മനുസ്സധമ്മാതി **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ,** തം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മന്തി ഏവമ്പേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **സമുദാചരന്തോതി** ആരോചേന്തോ.

കിഞ്ചാപി ലോകിയലോകുത്തരാ സബ്ബാവ പഞ്ഞാ "ഞാണ"ന്തി വുച്ചതി, ഇധ പന മഹഗ്ഗതലോകുത്തരാവ വേദിതബ്ബാതി ആഹ **"മഹഗ്ഗതലോകുത്തരപഞ്ഞാ ജാനനട്ഠേന ഞാണ"**ന്തി. കിലേസേഹി ആരകത്താ പരിസുദ്ധട്ഠേന അരിയന്തി ആഹ **"അരിയം വിസുദ്ധം ഉത്തമ"**ന്തി. അരിയസദ്ദോ ചേത്ഥ വിസുദ്ധപരിയായോ, ന ലോകുത്തരപരിയായോ. **ഝാനാദിഭേദേതി ആദിസദ്ദേന** "വിമോക്ഖോ, സമാധി, സമാപത്തി, ഞാണദസ്സനം, മഗ്ഗഭാവനാ, ഫലസച്ഛികിരിയാ, കിലേസപ്പഹാനം, വിനീവരണതാ ചിത്തസ്സ, സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"തി (പാരാ॰ ൧൯൮) ഇമേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **വിഞ്ഞുസ്സ മനുസ്സജാതികസ്സാതി** ആരോചേതബ്ബപുഗ്ഗലനിദസ്സനം. ഏതസ്സ ഹി ആരോചിതേ ആരോചിതം ഹോതി, ന ദേവബ്രഹ്മാനം, നാപി പേതയക്ഖതിരച്ഛാനഗതാനന്തി. **ആരോചേയ്യാതി** വദേയ്യ, വിഞ്ഞാപേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. **വിനാ അഞ്ഞാപദേസേനാതി** "യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൨൨൦) നയേന അഞ്ഞാപദേസം വിനാതി അത്ഥോ. **ഇധേവാതി** "ഇതി ജാനാമി, ഇതി പസ്സാമീ"തി ഇമസ്മിംയേവ പദേ. **"തേന വുത്ത"**ന്തിആദി നിഗമനം.

സമനുഗ്ഗാഹീയമാനോതി ചോദിയമാനോ, യം വത്ഥു ആരോചിതം ഹോതി, തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം "കിം തേ അധിഗതം, കിന്തി തേ അധിഗതം, കദാ തേ അധിഗതം, കത്ഥ തേ അധിഗതം, കതമേ തേ കിലേസാ പഹീനാ, കതമേസം ത്വം ധമ്മാനം ലാഭീ"തി കേനചി വുച്ചമാനോ"തി വുത്തം ഹോതി. **അസമനുഗ്ഗാഹീയമാനോതി** ന കേനചി വുച്ചമാനോ.

"ഭിക്ഖുഭാവേ ഠത്വാ അഭബ്ബോ ഝാനാദീനി അധിഗന്തു"ന്തി സിക്ഖാപദാതിക്കമസ്സ അന്തരായകരത്താ വുത്തം. ഭിക്ഖുഭാവോ ഹിസ്സ സഗ്ഗന്തരായോ ചേവ ഹോതി മഗ്ഗന്തരായോ ച (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൯൮). വുത്തഞ്ഹേതം "സാമഞ്ഞം ദുപ്പരാമട്ഠം, നിരയായുപകഡ്ഢതീ"തി (സം॰ നി॰ ൧.൮൯; ധ॰ പ॰ ൩൧൧). അപരമ്പി വുത്തം "സിഥിലോ ഹി പരിബ്ബാജോ, ഭിയ്യോ ആകിരതേ രജ"ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൮൯; ധ॰ പ॰ ൩൧൩). **ഭിക്ഖുഭാവോതി** പാരാജികം ആപജ്ജിത്വാ "സമണോ അഹ"ന്തി പടിജാനനതോ വോഹാരമത്തസിദ്ധോ ഭിക്ഖുഭാവോ. **ദാനാദീഹീതി** ദാനസരണസീലസംവരാദീഹി.

അജാനമേവാതി ഏത്ഥ **ഏവാതി** അവധാരണത്ഥേ നിപാതോ. **"അജാനമേവ"**ന്തിപി പഠന്തി. തത്ഥ പന "ഏവം ജാനാമി, ഏവം പസ്സാമീ"തി അവചന്തി യോജേതബ്ബം. **വചനത്ഥവിരഹതോതി** "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജി"ന്തി ആദിവചനസ്സ (പാരാ॰ ൨൦൯) അത്ഥഭൂതേന ഝാനാദിനാ വജ്ജിതത്താ തുച്ഛം ഉദകാദിസുഞ്ഞം ഭാജനം വിയ. **മുസാതി** വിസംവാദനപുരേക്ഖാരസ്സ പരവിസംവാദകോ വചീപയോഗോ, കായപയോഗോ വാ. തേനാഹ **"വഞ്ചനാധിപ്പായതോ മുസാ"**തി. മുസാ ച വഞ്ചനാധിപ്പായോ ച പുബ്ബഭാഗക്ഖണേ, തങ്ഖണേ ച. വുത്തഞ്ഹി "പുബ്ബേ വാസ്സ ഹോതി 'മുസാ ഭണിസ്സ'ന്തി, ഭണന്തസ്സ ഹോതി 'മുസാ ഭണാമീ'"തി (പാരാ॰ ൨൦൦). ഏതഞ്ഹി ദ്വയം അങ്ഗഭൂതം, ഇതരം പന ഹോതു വാ, മാ വാ, അകാരണമേതം. **അഭണിന്തി** വിഞ്ഞാപനം അകാസിം.

അഞ്ഞത്ര അധിമാനാതി അധിഗതോ മാനോ, അധികോ വാ മാനോ **അധിമാനോ,** മഥമാനോതി അത്ഥോ, തം വിനാതി അത്ഥോ. കസ്സ പനായം അധിമാനോ ഉപ്പജ്ജതി, കസ്സ നുപ്പജ്ജതി? അരിയസാവകസ്സ താവ നുപ്പജ്ജതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൯൭). സോ ഹി മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനപഹീനകിലേസാവസിട്ഠകിലേസപച്ചവേക്ഖണേന സഞ്ജാതസോമനസ്സോ അരിയഗുണപ്പടിവേധേ നിക്കങ്ഖോ, തസ്മാ സോതാപന്നാദീനം "അഹം സകദാഗാമീ"തിആദിവസേന മാനോ നുപ്പജ്ജതി. ദുസ്സീലസ്സ നുപ്പജ്ജതി. സോ ഹി അരിയഗുണാധിഗമേ നിരാസോവ. സീലവതോപി പരിച്ചത്തകമ്മട്ഠാനസ്സ നിദ്ദാരാമതാദിമനുയുത്തസ്സ നുപ്പജ്ജതി, സുപരിസുദ്ധസീലസ്സ പന കമ്മട്ഠാനേ അപ്പമത്തസ്സ നാമരൂപം വവത്ഥപേത്വാ പച്ചയപരിഗ്ഗഹേന വിതിണ്ണകങ്ഖസ്സ തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തസ്സ ആരദ്ധവിപസ്സകസ്സ ഉപ്പജ്ജതി. തേനാഹ **"യ്വായ"**ന്തിആദി. തത്ഥ **തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാതി** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൧൯൭) കലാപസമ്മസനവസേന അനിച്ചാദിലക്ഖണത്തയം ആരോപേത്വാ. **സമ്മസന്തസ്സാതി** വിപസ്സന്തസ്സ. **ആരദ്ധവിപസ്സകസ്സാതി** ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനായ ആരദ്ധവിപസ്സകസ്സ. **അപത്തേതി** അത്തനോ സന്താനേ ഉപ്പത്തിവസേന അപത്തേ, അനധിഗതേതി വുത്തം ഹോതി. **പത്തസഞ്ഞിതാസങ്ഖാതോതി** "പത്തോ മയാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ"തി ഏവംസഞ്ഞിതാസങ്ഖാതോ അധിമാനോ ഉപ്പജ്ജതി. ഉപ്പന്നോ ച സുദ്ധസമഥലാഭിം വാ സുദ്ധവിപസ്സനാലാഭിം വാ അന്തരാ ഠപേതി. സോ ഹി ദസപി വീസമ്പി തിംസമ്പി വസ്സാനി കിലേസസമുദാചാരം അപസ്സന്തോ "അഹം സോതാപന്നോ"തി വാ "സകദാഗാമീ"തി വാ "അനാഗാമീ"തി വാ മഞ്ഞതി. സമഥവിപസ്സനാലാഭിം പന അരഹത്തേയേവ ഠപേതി. തസ്സ ഹി സമാധിബലേന കിലേസാ വിക്ഖമ്ഭിതാ, വിപസ്സനാബലേന സങ്ഖാരാ സുപരിഗ്ഗഹിതാ, തസ്മാ സട്ഠിമ്പി വസ്സാനി, അസീതിമ്പി വസ്സാനി, വസ്സസതമ്പി കിലേസാ ന സമുദാചരന്തി, ഖീണാസവസ്സേവ ചിത്താചാരോ ഹോതി. സോ ഏവം ദീഘരത്തം കിലേസസമുദാചാരം അപസ്സന്തോ അന്തരാ അട്ഠത്വാവ "അരഹാ അഹ"ന്തി മഞ്ഞതീതി. **"തം അധിമാനം ഠപേത്വാ"**തി ഇമിനാ "അഞ്ഞത്രാ"തി പദം അപേക്ഖിത്വാ "അധിമാനാ"തി ഉപയോഗത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ദസ്സേതി.

പാപിച്ഛതായാതി പാപാ ഇച്ഛാ ഏതസ്സാതി **പാപിച്ഛോ,** തസ്സ ഭാവോ **പാപിച്ഛതാ,** തായ, പാപികായ ഇച്ഛായാതി അത്ഥോ. യാ സാ "ഇധേകച്ചോ ദുസ്സീലോവ സമാനോ 'സീലവാ'തി മം ജനോ ജാനാതൂ"തിആദിനാ (വിഭ॰ ൮൫൧) നയേന വുത്താ, തായ അസന്തഗുണസമ്ഭാവനിച്ഛായാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമിനാ പന മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ സമുദാചരന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദസ്സേതി. **അയമ്പീതി പി**-സദ്ദേന ന കേവലം പുരിമാ തയോവാതി ദസ്സേതി.

അസന്തന്തി അഭൂതം. **ഝാനാദിധമ്മന്തി** ഝാനം, വിമോക്ഖോ, സമാധി, സമാപത്തി, ഞാണദസ്സനം, മഗ്ഗഭാവനാ, ഫലസച്ഛികിരിയാ, കിലേസപ്പഹാനം, വിനീവരണതാ ചിത്തസ്സ, സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"തി (പാരാ॰ ൧൯൮) ഏവം വുത്തം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം. **യസ്സ ആരോചേതീതി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൦൭) വാചായ വാ ഹത്ഥവികാരാദീഹി വാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗചോപനേഹി വിഞ്ഞത്തിപഥേ ഠിതസ്സ യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ആരോചേതി. വിഞ്ഞത്തിപഥം പന അതിക്കമിത്വാ ഠിതോ കോചി ചേ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൦൭), ദിബ്ബായ ച സോതധാതുയാ ദിസ്വാ ച സുത്വാ ച ജാനാതി, ന പാരാജികം. യോപി "കിം അയം ഭണതീ"തി സംസയം വാ ആപജ്ജതി, ചിരം വീമംസിത്വാ വാ പച്ഛാ ജാനാതി, "അവിജാനന്തോ"ഇച്ചേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. യോ പന ഝാനാദീനി അത്തനോ അധിഗമവസേന വാ ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാദിവസേന വാ ന ജാനാതി, കേവലം "ഝാന"ന്തി വാ "വിമോക്ഖോ"തി വാ വചനമത്തമേവ സുതം ഹോതി, സോപി തേന വുത്തേ "ഝാനം കിര സമാപജ്ജീ"തി ഏസ വദതീതി യദി ഏത്തകമത്തമ്പി ജാനാതി, "ജാനാതി"ച്ചേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, തസ്സ വുത്തേ പാരാജികമേവ. സേസോ പന ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം വാ ബഹൂനം വാ നിയമിതാനിയമിതവസേന വിസേസോ സബ്ബോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. പരിയായഭാസനേ പന "അഹ"ന്തി അവുത്തത്താ പടിവിജാനന്തസ്സ വുത്തേപി ഥുല്ലച്ചയം. വിസംവാദനാധിപ്പായേന മുസാവാദപയോഗസ്സ കതത്താ അപ്പടിവിജാനന്തസ്സാപി ദുക്കടന്തി ആഹ **"യോ തേ വിഹാരേ വസതി…പേ॰… ദുക്കട"**ന്തി. **അനുല്ലപനാധിപ്പായസ്സാതി** ഉല്ലപനാധിപ്പായവിരഹിതസ്സ, അഭൂതാരോചനാധിപ്പായവിരഹിതസ്സാതി അത്ഥോ. ഉമ്മത്തകാദയോ പുബ്ബേ വുത്തനയാ ഏവ. ഇധ പന **ആദികമ്മികാ** വഗ്ഗുമുദാതീരിയഭിക്ഖൂ, തേസം അനാപത്തി.

ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാരാജികനിഗമനവണ്ണനാ

ഇധാതി ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേ. **ഉദ്ദിട്ഠപാരാജികപരിദീപനമേവാതി** ഉദ്ദിട്ഠാനം ചതുന്നം പാരാജികാനം പരിദീപനവചനമേവ. അവധാരണം പന ന അഞ്ഞേസമ്പീതി ദസ്സനത്ഥം. തേനാഹ **"സമോധാനേത്വാ പനാ"**തിആദി. തത്ഥ **സമോധാനേത്വാതി** തത്ഥ തത്ഥ ആഗതാനി ഏത്ഥേവ സമോദഹിത്വാ, പക്ഖിപിത്വാ രാസിം കത്വാതി അത്ഥോ. **പാളിയം ആഗതാനീതി** ഉദ്ദേസപാളിയം ആഗതാനി . **ഭിക്ഖുനീനം അസാധാരണാനി ചത്താരീതി** ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികാ, വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികാ, ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ, അട്ഠവത്ഥുകാതി ഇമാനി ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാനി ചത്താരി. പണ്ഡകാദീനഞ്ഹി ഏകാദസന്നം അഭബ്ബഭാവോ പാരാജികാപത്തിസദിസത്താ പാരാജികോതി ആഹ **"ഏകാദസന്ന"**ന്തിആദി. **അഭബ്ബഭാവസങ്ഖാതേഹീതി** വത്ഥുവിപന്നതാദിനാ പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദായ നഅരഹഭാവസങ്ഖാതേഹി. പണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൩) ഹി തയോ വത്ഥുവിപന്നാ അഹേതുകപ്പടിസന്ധികാ, തേസം സഗ്ഗോ അവാരിതോ, മഗ്ഗോ പന വാരിതോ. അഭബ്ബാ ഹി തേ മഗ്ഗപ്പടിലാഭായ വത്ഥുവിപന്നത്താ. പബ്ബജ്ജാപി നേസം പടിക്ഖിത്താ, തസ്മാ തേപി പാരാജികാവ. ഥേയ്യസംവാസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, മാതുഘാതകോ, പിതുഘാതകോ, അരഹന്തഘാതകോ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, ലോഹിതുപ്പാദകോ, സങ്ഘഭേദകോതി ഇമേ അട്ഠ അത്തനോ കിരിയായ വിപന്നത്താ അഭബ്ബട്ഠാനം പത്താതി പാരാജികാവ. തേസു ഥേയ്യസംവാസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോതി ഇമേസം തിണ്ണം സഗ്ഗോ അവാരിതോ, മഗ്ഗോ പന വാരിതോവ. ഇതരേസം പഞ്ചന്നം ഉഭയമ്പി വാരിതം. തേ ഹി അനന്തരാവ നരകേ നിബ്ബത്തനകസത്താ. യദാ ഭിക്ഖുനീ വിബ്ഭമിതുകാമാ ഹുത്വാ കാസാവമേവ വാ ഗിഹിവത്ഥം വാ ഗിഹിനിവാസനാകാരേന നിവാസേതി, തദാ പാരാജികമാപന്നാ നാമ ഹോതീതി ആഹ **"ഗിഹിഭാവം പത്ഥയമാനായാ"**തിആദി. സാ ഹി അജ്ഝാചാരവീതിക്കമം അകത്വാപി ഏത്താവതാ അസ്സമണീ നാമ ഹോതി.

ദീഘതായ ലമ്ബമാനം അങ്ഗജാതമേതസ്സാതി **ലമ്ബീ** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൩൩). ന സോ ഏത്താവതാ പാരാജികോ, അഥ ഖോ യദാ അനഭിരതിയാ പീളിതോ അത്തനോ അങ്ഗജാതം മുഖേ വാ വച്ചമഗ്ഗേ വാ പവേസേതി, തദാ പാരാജികോ ഹോതി. മുദുകതാ പിട്ഠി ഏതസ്സാതി **മുദുപിട്ഠികോ,** കതപരികമ്മായ മുദുകായ പിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ. സോപി യദാ അനഭിരതിയാ പീളിതോ അത്തനോ അങ്ഗജാതം അത്തനോ മുഖമഗ്ഗവച്ചമഗ്ഗേസു അഞ്ഞതരം പവേസേതി, തദാ പാരാജികോ ഹോതി. **പരസ്സ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹാതീതി** യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ പരസ്സ സുത്തസ്സ വാ പമത്തസ്സ വാ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹാതി. **പരസ്സ അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദതീതി** യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ പരസ്സ അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ദിസ്വാ അത്തനോ വച്ചമഗ്ഗേന തസ്സൂപരി നിസീദതി, തം അത്തനോ വച്ചമഗ്ഗം പവേസേതീതി അത്ഥോ. ഏതാനി ഹി ചത്താരി യസ്മാ ഉഭിന്നം രാഗവസേന സദിസഭാവൂപഗതാനം ധമ്മോ "മേഥുനധമ്മോ"തി വുച്ചതി, തസ്മാ ഏകേന പരിയായേന മേഥുനധമ്മം അപ്പടിസേവിത്വായേവ കേവലം മഗ്ഗേന മഗ്ഗപ്പവേസനവസേന ആപജ്ജിതബ്ബത്താ മേഥുനധമ്മപാരാജികസ്സ അനുലോമേന്തീതി **"അനുലോമപാരാജികാനീ"**തി വുച്ചന്തി.

ഏത്ഥാഹ - മാതുഘാതകപിതുഘാതകഅരഹന്തഘാതകാ തതിയപാരാജികം ആപന്നാ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, ലമ്ബിആദയോ ചത്താരോ ച പഠമപാരാജികം ആപന്നാ ഏവാതി കത്വാ കുതോ ചതുവീസതീതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൩൩)? വുച്ചതേ - മാതുഘാതകാദയോ ഹി ചത്താരോ ഇധ അനുപസമ്പന്നാ ഏവ അധിപ്പേതാ, ലമ്ബിആദയോ ചത്താരോ കിഞ്ചാപി പഠമപാരാജികേന സങ്ഗഹിതാ, യസ്മാ പന ഏകേന പരിയായേന മേഥുനധമ്മം അപ്പടിസേവിനോ ഹോന്തി, തസ്മാ വിസും വുത്താതി. ദുതിയവികപ്പേ **കച്ചിത്ഥാതി** ഏത്ഥ കച്ചി അത്ഥാതി പദച്ഛേദോ കാതബ്ബോ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

പാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡം

പിയവചനേന ആലപനന്തി പിയായിതബ്ബവചനേനാലപനം, സാധൂനം സമാലപനന്തി വുത്തം ഹോതി. സാധവോ ഹി പരേ "ഭോന്തോ"തി വാ "ദേവാനംപിയാ"തി വാ "ഭദ്രഭവ"ന്തി വാ "ആയസ്മന്തോ"തി വാ സമാലപന്തി.

൧. സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സം-സദ്ദോ വിജ്ജമാനത്ഥോതി ആഹ **"സംവിജ്ജതീ"**തി. **ചേതനാതി** വീതിക്കമവസപ്പവത്താ പുബ്ബഭാഗചേതനാ, മോചനസ്സാദചേതനാതി അത്ഥോ. **അസ്സാതി** സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ. അഞ്ഞപദത്ഥസമാസേനേവ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ വുത്തത്താ ഇക-സദ്ദസ്സ വിസും അത്ഥോ നത്ഥീതി ആഹ **"സഞ്ചേതനാവ സഞ്ചേതനികാ"**തി. ഇദാനി ഇക-സദ്ദോവ അത്ഥിഅത്ഥം പകാസേതീതി ദസ്സേന്തോ **"സഞ്ചേതനാ വാ"**തിആദിമാഹ. സംവിജ്ജമാനാ ചേതനാ **സഞ്ചേതനാ. സുക്കസ്സാതി** സമ്ഭവസ്സ. **വിസട്ഠീതി** വിസ്സഗ്ഗോ.

ഇദാനി തം യസ്മിം കാലേ മോചേതി, യേനാധിപ്പായേന മോചേതി, യേന ചോപായേന മോചേതി, യഞ്ച തസ്സ അധിപ്പായസ്സ വത്ഥു, തം സബ്ബം സങ്ഖേപതോ വിഭാവേത്വാ സരൂപതോ തം വിസട്ഠിം ദസ്സേതും **"രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദീസൂ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ രാഗസ്സ ബലവഭാവോ, രാഗേന വാ അങ്ഗജാതസ്സൂപത്ഥമ്ഭോ ഥദ്ധഭാവോ **രാഗൂപത്ഥമ്ഭോ,** സോ ആദി യേസം തേ **രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദയോ,** തേസു രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദീസു. **ആദിസദ്ദേന** (പാരാ॰ ൨൩൭) വച്ചൂപത്ഥമ്ഭപസ്സാവൂപത്ഥമ്ഭവാതൂപത്ഥമ്ഭഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠൂപത്ഥമ്ഭാനം ഗഹണം. **കമ്മഞ്ഞതം പത്തേതി** മോചനകമ്മക്ഖമതായ കമ്മനിയതം പത്തേ, അജ്ഝത്തരൂപാദീസു ഉപക്കമാരഹഭാവം പത്തേതി അത്ഥോ. അരോഗസ്സ ഭാവോ **ആരോഗ്യം,** തം ആദി യേസം തേ **ആരോഗ്യാദയോ,** തേസു ആരോഗ്യാദീസു. **ആദിസദ്ദേന** സുഖഭേസജ്ജദാനപുഞ്ഞയഞ്ഞസഗ്ഗബീജവീമംസദവാനം ഗഹണം. **അജ്ഝത്തരൂപം** അജ്ഝത്തം ഉപാദിന്നരൂപം, തം ആദി യേസം തേ **അജ്ഝത്തരൂപാദയോ,** തേസു. **ആദിസദ്ദേന** ബഹിദ്ധാരൂപഅജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരൂപആകാസേകടികമ്പനാനം ഗഹണം. മോചനേ അസ്സാദോ സുഖവേദനാ **മോചനസ്സാദോ,** മോചനത്ഥം പുബ്ബഭാഗേ പവത്തരാഗോ, സമ്പയുത്തഅസ്സാദസീസേന ചേത്ഥ രാഗോ വുത്തോ, തേന സമ്പയുത്താ ചേതനാ **മോചനസ്സാദചേതനാ,** തായ . ഇമിനാ മുച്ചനസ്സാദോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൪൦) മുത്തസ്സാദോ മേഥുനസ്സാദോ ഫസ്സസ്സാദോ കണ്ഡുവനസ്സാദോ ദസ്സനസ്സാദോ നിസജ്ജസ്സാദോ വാചസ്സാദോ ഗേഹസിതപേമം വനഭങ്ഗിയന്തി ഇമേഹി സമ്പയുത്താ ചേതനായോ പടിക്ഖിപതി, താഹി നിമിത്തേ ഉപക്കമന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി. **"നിമിത്തേ ഉപക്കമന്തസ്സാ"**തി ഇമിനാ പന ഊരുമദ്ദാപനാദീനി പടിക്ഖിപതി. തേന ഹി സതിപി മോചനസ്സാദേ നിമിത്തേ ഉപക്കമാഭാവതോ മുത്തേപി അനാപത്തി. വുത്തഞ്ഹേതം **സമന്തപാസാദികായം** "സാ ച ഖോ നിമിത്തേ ഉപക്കമന്തസ്സേവ, ഹത്ഥപരികമ്മപാദപരികമ്മഗത്തപരികമ്മകരണേന സചേപി അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തീ"തി.

ആസയധാതുനാനാത്തതോതി പിത്തസേമ്ഹപുബ്ബലോഹിതാസയാനഞ്ചേവ പഥവീധാതുആദീനഞ്ച ചതുന്നം ധാതൂനം, രസസോണിതാദീനം വാ സത്തന്നം ധാതൂനം നാനാത്തതോ. **ഠാനാ ചാവനാതി** സുക്കസ്സ യം ഠാനം, തതോ ചുതി. സുക്കസ്സ ഹി വത്ഥിസീസം കടി കായോതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭) തിധാ ഠാനം പകപ്പേന്തി. **ഏകോ** കിരാചരിയോ "വത്ഥിസീസം സുക്കസ്സ ഠാന"ന്തി ആഹ, ഏകോ "കടീ"തി, ഏകോ "സകലോ കായോ"തി. തേസു തതിയസ്സ ഭാസിതം സുഭാസിതം. കേസലോമനഖദന്താനഞ്ഹി മംസവിനിമുത്തട്ഠാനം, ഉച്ചാരപസ്സാവഖേളസിങ്ഘാണികാ, ഥദ്ധസുക്ഖചമ്മാനി ച വജ്ജേത്വാ അവസേസോ ഛവിമംസലോഹിതാനുഗതോ സബ്ബോപി കായോ കായപ്പസാദഭാവജീവിതിന്ദ്രിയാബദ്ധപിത്താനം, സമ്ഭവസ്സ ച ഠാനമേവ. തഥാ ഹി രാഗപരിയുട്ഠാനേനാഭിഭൂതാനം ഹത്ഥീനം ഉഭോഹി കണ്ണചൂളികാഹി സമ്ഭവോ നിക്ഖമതി.

ഏത്ഥ ച **"രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദീസൂ"**തിആദിനാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭) കാലോ ദസ്സിതോ. രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദികാലേസു ഹി അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ഹോതി. യസ്സ കമ്മനിയത്തേ സതി മോചേതി, ഇതോ പരം അഞ്ഞോ കാലോ നത്ഥി. ന ഹി വിനാ രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദീഹി പുബ്ബണ്ഹാദയോ കാലഭേദാ മോചനേ നിമിത്തം ഹോന്തി. **"ആരോഗ്യാദീസൂ"**തിആദിനാ പന അധിപ്പായോ ദസ്സിതോ. ഏവരൂപേന ഹി അധിപ്പായഭേദേന മോചേതി, ന അഞ്ഞഥാ. **"അജ്ഝത്തരൂപാദീസൂ"**തിആദിനാ ഉപായോ ദസ്സിതോ. അജ്ഝത്തരൂപേ വാ ഹി മോചേയ്യ, ബഹിദ്ധാരൂപേ വാ, ഉഭയത്ഥ വാ, ആകാസേ വാ കടിം കമ്പേന്തോ, ഇതോ പരം അഞ്ഞോ ഉപായോ നത്ഥി. **നീലാദിവസേനാ"**തിആദീഹി പന ദസഹി നവമസ്സ അധിപ്പായസ്സ വത്ഥു ദസ്സിതം. വീമംസന്തോ ഹി നീലാദീസു അഞ്ഞതരവസേന വീമംസതി, ന തേഹി വിനിമുത്തന്തി. **"ഠാനാ ചാവനാ"**തി ഇമിനാ പന അത്ഥതോ വിസ്സട്ഠി ദസ്സിതാ . യഥാഹ "വിസ്സട്ഠീതി ഠാനതോ ചാവനാ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ ൨൩൭). സാ ചായം തസ്സ സുക്കസ്സ ഠാനാ ചാവനാ രാഗവസേന. വുത്തഞ്ഹേതം **കഥാവത്ഥുഅട്ഠകഥായം** "സുക്കവിസ്സട്ഠി നാമ രാഗസമുട്ഠാനാ ഹോതീ"തി (കഥാ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൭). **അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താതി** സുപിനോ ഏവ സുപിനന്തോ, തം ഠപേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ "യാ സുപിനേ"തിആദി. **സങ്ഘാദിസേസോതി** ഇമസ്സ ആപത്തിനികായസ്സ നാമം. തേനാഹ **"യാ അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ"**തിആദി. **ആപത്തിനികായോതി** ആപത്തിസമൂഹോ. കിഞ്ചാപി അയം ഏകാവ ആപത്തി, രുള്ഹിസദ്ദേന, പന അവയവേ സമൂഹവോഹാരേന വാ "നികായോ"തി വുത്തോ "ഏകോ വേദനാക്ഖന്ധോ, ഏകോ വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ"തിആദീസു വിയ.

അസ്സാതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൩൮ സംഘാദിസേസകണ്ഡ) ആപത്തിനികായസ്സ. നനു ച അയുത്തോയം നിദ്ദേസോ "സങ്ഘോ ആദിമ്ഹി ചേവ സേസേ ച ഇച്ഛിതബ്ബോ അസ്സാ"തി. ന ഹി ആപത്തിനികായസ്സ ആദിമ്ഹി ചേവ സേസേ ച സങ്ഘോ ഇച്ഛിതോ, കിഞ്ചരഹി വുട്ഠാനസ്സാതി ഇമം ചോദനം മനസി നിധായ യഥാ ന വിരുജ്ഝതി, തഥാ അധിപ്പായം വിവരിതും **"കിം വുത്തം ഹോതീ"**തിആദിമാഹ. ആപത്തിതോ വുട്ഠാനസ്സ ആദിമ്ഹി ചേവ സേസേ ച ഇച്ഛിതോ സങ്ഘോ ആപത്തിയാവ ഇച്ഛിതോ നാമ ഹോതീതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ. **ആപത്തിവുട്ഠാനന്തി** ആപത്തിതോ വുട്ഠാനം, അനാപത്തികഭാവൂപഗമനന്തി അത്ഥോ.

ദകസോതന്തി പസ്സാവമഗ്ഗം, അങ്ഗജാതപ്പദേസന്തി വുത്തം ഹോതി. യദി ഏവം അഥ കസ്മാ അട്ഠകഥായം "ദകസോതം ഓതിണ്ണമത്തേ"തി വുത്തന്തി ആഹ **"ഠാനതോ പന ചുത"**ന്തിആദി. **അവസ്സമേവ ദകസോതം ഓതരതി** അധിവാസേത്വാ അന്തരാ നിവാരേതും അസക്കുണേയ്യത്താ. ദകസോതോരോഹനതോ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൩൭-൨൩൭) പട്ഠായ പന ഉപാദിന്നതോ വിനിമുത്തത്താ സമ്ഭവരൂപം ഉതുസമുട്ഠാനമേവ അവസിസ്സതി, സേസം തിസമുട്ഠാനം നത്ഥീതി വേദിതബ്ബം. **തസ്മാതി** യസ്മാ ഠാനതോ ചുതം ദകസോതം ഓതരതി, തസ്മാ.

അമോചനാധിപ്പായസ്സാതി ഭേസജ്ജേന നിമിത്തം ആലിമ്പന്തസ്സ ഉച്ചാരാദീനി വാ കരോന്തസ്സ. **സുപിനം പസ്സന്തസ്സാതി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭) ധാതുക്ഖോഭതോ വാ അനുഭൂതപുബ്ബതോ വാ ദേവതോപസംഹാരതോ വാ പുബ്ബനിമിത്തതോ വാതി ഇമേഹി ചതൂഹി കാരണേഹി സുപിനം പസ്സന്തസ്സ. കിം പനേതം പസ്സന്തോ സുത്തോ പസ്സതി, പടിബുദ്ധോ, ഉദാഹു നേവ സുത്തോ, ന പടിബുദ്ധോതി? കിഞ്ചേത്ഥ - യദി താവ സുത്തോ പസ്സതി, അഭിധമ്മവിരോധോ ആപജ്ജതി. ഭവങ്ഗചിത്തേന ഹി സുപതി, തം രൂപനിമിത്താദിആരമ്മണം വാ രാഗാദിസമ്പയുത്തം വാ ന ഹോതി. സുപിനം പസ്സന്തസ്സ ച ഈദിസാനി ചിത്താനി ഉപ്പജ്ജന്തി. അഥ പടിബുദ്ധോ പസ്സതി, വിനയവിരോധോ ആപജ്ജതി. യഞ്ഹി പടിബുദ്ധോ പസ്സതി, തം സബ്ബോഹാരികചിത്തേന പസ്സതി. സബ്ബോഹാരികചിത്തേന ച കതേ വീതിക്കമേ അനാപത്തി നാമ നത്ഥി. സുപിനം പസ്സന്തേന പന കതേപി വീതിക്കമേ ഏകന്തം അനാപത്തി ഏവ. അഥ നേവ സുത്തോ ന പടിബുദ്ധോ പസ്സതി, കോ നാമ പസ്സതി, ഏവഞ്ച സതി സുപിനസ്സ അഭാവോവ ആപജ്ജതീതി? ന അഭാവോ, കസ്മാ? യസ്മാ കപിമിദ്ധപരേതോ പസ്സതി. വുത്തഞ്ഹേതം "കപിമിദ്ധപരേതോ ഖോ മഹാരാജ സുപിനം പസ്സതീ"തി (മി॰ പ॰ ൫.൩.൫). **കപിമിദ്ധപരേതോതി** മക്കടനിദ്ദായ യുത്തോ. യഥാ ഹി മക്കടസ്സ നിദ്ദാ ലഹുപരിവത്താ ഹോതി, ഏവം യാ നിദ്ദാ പുനപ്പുനം കുസലാദിചിത്തവോകിണ്ണത്താ ലഹുപരിവത്താ, യസ്സാ പവത്തിയം പുനപ്പുനം ഭവങ്ഗതോ ഉത്തരണം ഹോതി, തായ യുത്തോ സുപിനം പസ്സതി. യസ്സ ച ഏവം പസ്സന്തസ്സ സുപിനേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ വിയ, കായസംസഗ്ഗാദീനി ആപജ്ജന്തസ്സ വിയ ച സുപിനന്തേനേവ കാരണേന അസുചി മുച്ചതി, തസ്സപി അനാപത്തി. സുപിനേ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൭) പന ഉപ്പന്നായ അസ്സാദചേതനായ സചസ്സ വിസയോ ഹോതി, നിച്ചലേന ഭവിതബ്ബം, ന ഹത്ഥേന നിമിത്തം കീളാപേതബ്ബം. കാസാവപച്ചത്ഥരണരക്ഖണത്ഥം പന ഹത്ഥപുടേന ഗഹേത്വാ ജഗ്ഗനത്ഥായ ഉദകട്ഠാനം ഗന്തും വട്ടതി.

സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ഓതിണ്ണോ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൭൦) ഇദം കമ്മസാധനം, കത്തുസാധനം വാ ഹോതീതി തദുഭയവസേന അത്ഥം ദസ്സേന്തോ **"യക്ഖാദീഹി വിയ സത്താ"**തിആദിമാഹ. **അസമപേക്ഖിത്വാതി** യഥാസഭാവം അനുപപരിക്ഖിത്വാ, യഥാ തേ രതിജനകാ രൂപാദയോ വിസയാ അനിച്ചദുക്ഖാസുഭാനത്താകാരേന അവട്ഠിതാ, തഥാ അപസ്സിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **പരിണതേനാതി** പരിവത്തേന. തേനാഹ **"യഥാ പരിവത്തമാന"**ന്തിആദി. **വുത്തരാഗവസേനാതി** കായസംസഗ്ഗരാഗവസേന. **തദഹുജാതായപീതി** തസ്മിം അഹനി ജാതം ജനനം ഏതിസ്സാതി **തദഹുജാതാ,** തസ്മിം അഹനി ജാതാതി വാ **തദഹുജാതാ,** തായ, തം ദിവസം ജാതായപീതി അത്ഥോ, ജാതമത്തായ അല്ലമംസപേസിവണ്ണായപീതി വുത്തം ഹോതി.

അസ്സാതി "കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ"തി പദസ്സ. ഇദാനി ഹത്ഥാദീനം വിഭാഗദസ്സനത്ഥം **"തത്ഥ ഹത്ഥോ നാമ കപ്പരതോ പട്ഠായാ"**തിആദിമാഹ. **കപ്പരതോ പട്ഠായാതി** ദുതിയമഹാസന്ധിം ഉപാദായ. അഞ്ഞത്ഥ പന മണിബന്ധതോ പട്ഠായ യാവ അഗ്ഗനഖാ ഹത്ഥോ. വിനന്ധിത്വാ വാ അവിനന്ധിത്വാ വാ കതകേസകലാപസ്സേതം അധിവചനന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **വിനന്ധിത്വാതി** തീഹി കേസവട്ടീഹി ഗന്ഥിത്വാ. **സുവണ്ണചീരകന്തി** സുവണ്ണപാളിം. ഹത്ഥഞ്ച വേണിഞ്ച ഠപേത്വാ അവസേസസരീരം അങ്ഗന്തി ആഹ **"അവസേസസ്സ സരീരസ്സാ"**തിആദി.

യോ ഹി സേവനാധിപ്പായോപി നിച്ചലേന കായേന കേവലം ഫസ്സം പടിവിജാനാതി സാദിയതി അനുഭോതി, തസ്സ ചിത്തുപ്പാദമത്തേ ആപത്തിയാ അഭാവതോ അനാപത്തീതി ആഹ **"കായേന അവായമിത്വാ"**തിആദി. **മോക്ഖാധിപ്പായേനാതി** ഇത്ഥിതോ മുച്ചിതുകാമതാധിപ്പായേന. **അസഞ്ചിച്ചാതി** "ഇമിനാ ഉപായേന ഇമം ഫുസിസ്സാമീ"തി അചേതേത്വാ. ഏവഞ്ഹി അചേതേത്വാ പത്തപ്പടിഗ്ഗഹണാദീസു മാതുഗാമസ്സ അങ്ഗേ ഫുട്ഠേപി അനാപത്തി. **അസതിയാതി** അഞ്ഞവിഹിതോ ഹോതി, "മാതുഗാമം ഫുസിസ്സാമീ"തി സതി നത്ഥി, ഏവം അസതിയാ ഹത്ഥപാദപസാരണാദികാലേ ഫുസന്തസ്സ അനാപത്തി. **അജാനന്തസ്സാതി** ദാരകവേസേന ഠിതം ദാരികം "ഇത്ഥീ"തി അജാനന്തോ കേനചിദേവ കരണീയേന ഫുസതി, ഏവം "ഇത്ഥീ"തി അജാനന്തസ്സ ഫുസതോ അനാപത്തി. **അസാദിയന്തസ്സാതി** കായസംസഗ്ഗം അസാദിയന്തസ്സ ബാഹാപരമ്പരായ നീതഭിക്ഖുസ്സ വിയ അനാപത്തി. ഇധ പന ഉദായിത്ഥേരോ **ആദികമ്മികോ**. തസ്സ അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സാതി.

കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദരാഗവസേനാതി ദുട്ഠുല്ലാ വാചാ **ദുട്ഠുല്ലവാചാ,** തായ അസ്സാദചേതനാ **ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദോ,** തേന സമ്പയുത്തരാഗവസേന. ഏത്ഥാധിപ്പേതം മാതുഗാമം ദസ്സേതും **"മാതുഗാമ"**ന്തിആദിമാഹ. **ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലസല്ലക്ഖണസമത്ഥന്തി** അസദ്ധമ്മസദ്ധമ്മപ്പടിസംയുത്തം കഥം ജാനിതും സമത്ഥം. യാ പന മഹല്ലികാപി ബാലാ ഏളമൂഗാ, അയം ഇധാനധിപ്പേതാ. **വണ്ണോ** നാമ ദ്വേ മഗ്ഗേ ഉദ്ദിസ്സ "ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൫) ഥോമനാ. **അവണ്ണോ** നാമ ദ്വേ മഗ്ഗേ ഉദ്ദിസ്സ വുത്തവിപരിയായേന ഗരഹനാ, "ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന അസമന്നാഗതാസീ"തിആദീഹി ഖുംസനാതി വുത്തം ഹോതി. **യാചനാ** നാമ "ദേഹി മേ, അരഹസി മേ ദാതു"ന്തി (പാരാ॰ ൨൮൫) വചനം. **ആയാചനാ** നാമ "കദാ തേ മാതാ പസീദിസ്സതി, കദാ തേ പിതാ പസീദിസ്സതി, കദാ തേ ദേവതായോ പസീദിസ്സന്തി, കദാ തേ സുഖണോ സുലയോ സുമുഹുത്തോ ഭവിസ്സതി, കദാ തേ മേഥുനം ധമ്മം ലഭിസ്സാമീ"തി (പാരാ॰ ൨൮൫) വചനം . **പുച്ഛനം** നാമ "കഥം ത്വം സാമികസ്സ ദേസി, കഥം ജാരസ്സ ദേസീ"തി (പാരാ॰ ൨൮൫) വചനം. **പടിപുച്ഛനം** നാമ "ഏവം കിര ത്വം സാമികസ്സ ദേതി, ഏവം ജാരസ്സ ദേസീ"തി (പാരാ॰ ൨൮൫) വചനം. **ആചിക്ഖനം** നാമ പുട്ഠസ്സ "ഏവം ദേഹി, ഏവം ദേന്താ സാമികസ്സ പിയാ ഭവിസ്സസി, മനാപാ ചാ"തി (പാരാ॰ ൨൮൫) ഭണനം. **അനുസാസനം** നാമ അപുട്ഠസ്സ "ഏവം ദേഹി, ഏവം ദേന്താ സാമികസ്സ പിയാ ഭവിസ്സസി, മനാപാ ചാ"തി (പാരാ॰ ൨൮൫) ഭവനം. **അക്കോസനം** (പാരാ॰ ൨൮൫) നാമ "അനിമിത്താസി, നിമിത്തമത്താസി, അലോഹിതാസി, ധുവലോഹിതാസി, ധുവചോളാസി, പഗ്ഘരന്തീസി, സിഖരണീസി, ഇത്ഥിപണ്ഡകാസി, വേപുരിസികാസി, സമ്ഭിന്നാസി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസീ"തി (പാരാ॰ ൨൮൫) വചനം. യസ്മാ മേഥുനുപസംഹിതായ വാചായ അധികം ദുട്ഠുല്ലം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ "മേഥുനുപസംഹിതാഹീ"തി ഇദം ദുട്ഠുല്ലവാചായ സിഖാപത്തലക്ഖണദസ്സനന്തി വുത്തം, ന പന മേഥുനുപസംഹിതായേവ ദുട്ഠുല്ലവാചത്താ. **സിഖരണീസീതി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൫) ബഹിനിക്ഖന്തആണിമംസാ. **സമ്ഭിന്നാസീതി** സമ്ഭിന്നവച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാ. **ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസീതി** പുരിസനിമിത്തേന, ഇത്ഥിനിമിത്തേന ചാതി ഉഭതോബ്യഞ്ജനേഹി സമന്നാഗതാ.

ഏത്ഥ ച വണ്ണഭണനേ താവ "ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ"തി വദതി, ന താവ സീസം ഏതി. "തവ വച്ചമഗ്ഗോ ച പസ്സാവമഗ്ഗോ ച സുഭോ സുഭസണ്ഠാനോ ദസ്സനീയോ, ഈദിസേന നാമ ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ"തി വദതി, സീസം ഏതി, സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

അവണ്ണഭണനേ പന "അനിമിത്താസീ"തിആദീഹി ഏകാദസഹി പദേഹി അവണ്ണേ അഘടിതേ സീസം ന ഏതി, ഘടിതേപി തേസു "സിഖരണീസി സമ്ഭിന്നാസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസീ"തി ഇമേഹി തീഹി ഘടിതേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ.

യാചനായപി "ദേഹി മേ"തി ഏത്തകേനേവ സീസം ന ഏതി, "മേഥുനം ധമ്മം ദേഹീ"തി ഏവം മേഥുനധമ്മേന ഘടിതേ ഏവ സങ്ഘാദിസേസോ.

"കദാ തേ മാതാ പസീദിസ്സതീ"തിആദീസു ആയാചനവചനേസുപി ഏത്തകേനേവ സീസം ന ഏതി, "കദാ തേ മാതാ പസീദിസ്സതി, കദാ തേ മേഥുനം ധമ്മം ലഭിസ്സാമീ"തി വാ "തവ മാതരി പസന്നായ വാ മേഥുനം ധമ്മം ലഭിസ്സാമീ"തിആദിനാ പന നയേന മേഥുനധമ്മേന ഘടിതേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ.

"കഥം ത്വം സാമികസ്സ ദേസീ"തിആദീസു (പാരാ॰ ൨൮൩) പുച്ഛാവചനേസുപി "മേഥുനം ധമ്മ"ന്തി വുത്തേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ. "ഏവം കിര ത്വം സാമികസ്സ ദേസീ"തി (പാരാ॰ ൨൮൩) പടിപുച്ഛാവചനേസുപി ഏസേവ നയോ.

ആചിക്ഖനായ ച "ഏവം ദേഹീ"തി, "ഏവം ദദമാനാ"തി വുത്തേപി സീസം ന ഏതി, "മേഥുനം ധമ്മം ഏവം ദേഹി, ഏവം ഉപനേഹി, ഏവം മേഥുനം ധമ്മം ദദമാനാ ഉപനയമാനാ സാമികസ്സ പിയാ ഹോതീ"തിആദിനാ പന നയേന മേഥുനധമ്മേന ഘടിതേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ. അനുസാസനിവചനേസുപി ഏസേവ നയോ.

അക്കോസവചനേസു പന ഏകാദസസു "സിഖരണീസി സമ്ഭിന്നാസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസീ"തി ഇമാനി തീണിയേവ പദാനി സുദ്ധാനി സീസം ഏന്തി, ഇതി ഇമാനി ച തീണി, പുരിമാനി ച വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമേഥുനധമ്മപദാനി തീണീതി ഛ പദാനി സുദ്ധാനി ആപത്തികരാനി, സേസാനി "അനിമിത്താസീ"തിആദീനി അനിമിത്തേ "മേഥുനം ധമ്മം മേ ദേഹീ"തി വാ "അനിമിത്താസി, മേഥുനം ധമ്മം മേ ദേഹീ"തി വാ ആദിനാ നയേന മേഥുനധമ്മേന ഘടിതാനേവ ആപത്തികരാനി ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാനി.

അധക്ഖകന്തി അക്ഖകതോ പട്ഠായ അധോ. **ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡല**ന്തി ജാണുമണ്ഡലതോ പട്ഠായ ഉദ്ധം. **ഉബ്ഭക്ഖക**ന്തി അക്ഖകതോ പട്ഠായ ഉദ്ധം. **അധോജാണുമണ്ഡല**ന്തി ജാണുമണ്ഡലതോ പട്ഠായ അധോ. അക്ഖകം, പന ജാണുമണ്ഡലഞ്ച ഏത്ഥേവ ദുക്കടഖേത്തേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി ഭിക്ഖുനിയാ കായസംസഗ്ഗേ വിയ . ന ഹി ബുദ്ധാ ഗരുകാപത്തിം സാവസേസം പഞ്ഞാപേന്തീതി. **കായപ്പടിബദ്ധ**ന്തി വത്ഥം വാ പുപ്ഫം വാ ആഭരണം വാ.

അത്ഥധമ്മഅനുസാസനിപുരേക്ഖാരാനന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൭) ഏത്ഥ "അനിമിത്താ"തിആദീനം പദാനം അത്ഥം കഥേന്തോ, അട്ഠകഥം വാ സജ്ഝായം കരോന്തോ **അത്ഥപുരേക്ഖാരോ** നാമ, പാളിം വാചേന്തോ, സജ്ഝായം വാ കരോന്തോ **ധമ്മപുരേക്ഖാരോ** നാമ, "ഇദാനിപി അനിമിത്താസി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസി, അപ്പമാദം ദാനി കരേയ്യാസി, യഥാ ആയതിമ്പി ഏവരൂപാ മാ ഹോഹിസീ"തി ഭണന്തോ **അനുസാസനിപുരേക്ഖാരോ** നാമ. ഇതി അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസനിഞ്ച പുരക്ഖിത്വാ ഭണന്താനം അനാപത്തി. യോ പന ഭിക്ഖുനീനം പാളിം വാചേന്തോ പകതിവാചനാമഗ്ഗം പഹായ ഹസന്തോ ഹസന്തോ "സിഖരണീസി, സമ്ഭിന്നാസി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസീ"തി പുനപ്പുനം ഭണതി, തസ്സ ആപത്തിയേവ. ഇധ **ആദികമ്മികോ** ഉദായിത്ഥേരോ, തസ്സ അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സ. **നനു** "സിഖരണീ"തിആദീഹി അക്കോസന്തസ്സ പടിഘചിത്തം ഉപ്പജ്ജതീതി ദുക്ഖവേദനായപി ഭവിതബ്ബം, അഥ കസ്മാ **ദ്വിവേദന**ന്തി? നായം ദോസോ. രാഗവസേന ഹി അയം ആപത്തി, ന പടിഘവസേന, തസ്മാ രാഗവസേനേവ പവത്തോ അക്കോസോ ഇധാധിപ്പേതോ, ന പടിഘവസേനാപീതി.

ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അത്തകാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അത്തകാമപാരിചരിയാവസേനാതി അത്തകാമപാരിചരിയായ രാഗവസേന. ഇധാപി ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലജാനനസമത്ഥാവ ഇത്ഥീ അധിപ്പേതാതി ആഹ **"ദുട്ഠുല്ലോഭാസേന വുത്തപ്പകാരായ ഇത്ഥിയാ"**തി. **സമീപേ**തി സവനൂപചാരേ. "ഠത്വാ"തി പാഠസേസോ. **അത്തകാമപാരിചരിയാ**തി കാമീയതീതി **കാമോ,** മേഥുനധമ്മോ, പരിചരണം ഉപട്ഠാനം പരിചരിയാ, സാവ **പാരിചരിയാ,** കാമേന പാരിചരിയാ **കാമപാരിചരിയാ,** അത്തനോ കാമപാരിചരിയാ **അത്തകാമപാരിചരിയാ,** അത്തനോ അത്ഥായ മേഥുനധമ്മേന ഉപട്ഠാനന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ കാമിതാതി **കാമാ,** പാരിചരിയാ, അത്തനോ കാമാ **അത്തകാമാ,** അത്തകാമാ ച സാ പാരിചരിയാ ചാതി **അത്തകാമപാരിചരിയാ,** സയം മേഥുനരാഗവസേന പത്ഥിതഉപട്ഠാനന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **"മേഥുനധമ്മസങ്ഖാതേനാ"**തിആദി. ഏത്ഥ ച പഠമേന അത്ഥവികപ്പേന കാമഹേതുപാരിചരിയാസങ്ഖാതം അത്ഥത്തയം ദസ്സേതി, ദുതിയേന അധിപ്പായപാരിചരിയാസങ്ഖാതം അത്ഥദ്വയം. ബ്യഞ്ജനേ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൯൧) പന ആദരം അകത്വാ അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും "അത്തനോ കാമം അത്തനോ ഹേതും അത്തനോ അധിപ്പായം അത്തനോ പാരിചരിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൨൯൨) പദഭാജനം വുത്തം. "അത്തനോ കാമം അത്തനോ ഹേതും അത്തനോ പാരിചരിയ"ന്തി ഹി വുത്തേ ജാനിസ്സന്തി പണ്ഡിതാ "ഏത്താവതാ അത്തനോ അത്ഥായ കാമപാരിചരിയാ വുത്താ"തി, "അത്തനോ അധിപ്പായം അത്തനോ പാരിചരിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൨൯൨) വുത്തേപി ജാനിസ്സന്തി "ഏത്താവതാ അത്തനാ ഇച്ഛിതകാമിതട്ഠേന അത്തകാമപാരിചരിയാ വുത്താ"തി.

കല്യാണേന ഭദ്ദകേന ഗുണേന സമന്നാഗതത്താ **കല്യാണധമ്മം.** തേനാഹ **"തദുഭയേനാപീ"**തിആദി. **അഭിരമേയ്യാ**തി തോസേയ്യ. **ഏതദഗ്ഗ**ന്തി ഏസാ അഗ്ഗാ. **പാരിചരിയാന**ന്തി പാരിചരിയാനം മജ്ഝേ, നിദ്ധാരണേ ചേതം സാമിവചനം. നനു ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദേ (പാരാ॰ ൨൮൩) മേഥുനയാചനം ആഗതം, അഥ കസ്മാ ഇദം വുത്തം? നായം ദോസോ. തത്ഥ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൯൧) ഹി ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദരാഗവസേന വുത്തം, ഇധ പന അത്തനോ മേഥുനസ്സാദരാഗവസേനാതി.

തസ്മിംയേവ ഖണേതി ഭണിതക്ഖണേ. ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ പന പണ്ഡകഗതികത്താ വിസും ന വുത്തോ . "ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദദ്വയേ കായസംസഗ്ഗേ വിയ യക്ഖിപേതീസുപി ദുട്ഠുല്ലത്തകാമവചനേ ഥുല്ലച്ചയ"ന്തി (വജിര॰ ടീ॰

പാരാജിക ൨൭൫) വദന്തി. **തസ്മിംയേവാതി** പണ്ഡകേയേവ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണഭണനേപി ദുക്കടം. "യോ തേ വിഹാരേ വസതി, തസ്സ അഗ്ഗദാനം മേഥുനം ധമ്മം ദേഹീ"തി പരിയായവചനേപി ദുക്കടം. "അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസേയ്യ യാ മാദിസം 'സീലവന്ത'ന്തി വുത്തത്താ"തി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൨൭൫) ഏകേ. "പഞ്ചസു അങ്ഗേസു സബ്ഭാവാ സങ്ഘാദിസേസോവാ"തി അപരേ. "മേഥുനുപസംഹിതേനാ"തി വുത്തത്താ **"ചീവരാദീഹി...പേ॰... ഭാസന്തസ്സ അനാപത്തീ"**തി വുത്തം.

അത്തകാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സഞ്ചരണം **സഞ്ചരോ,** സോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി **സഞ്ചരീ,** സഞ്ചരണസീലോതി വാ **സഞ്ചരീ,** തസ്സ ഭാവോ **സഞ്ചരിത്തം,** സഞ്ചരണന്തി അത്ഥോ. തഞ്ച പരതോ "ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസമതി"ന്തിആദിവചനതോ ഇത്ഥിപുരിസാനം വേമജ്ഝേതി ആഹ **"ഇത്ഥിപുരിസാനം അന്തരേ സഞ്ചരണഭാവ"**ന്തി. **പടിഗ്ഗണ്ഹനവീമംസനപച്ചാഹരണാനീതി** ഏത്ഥ **പടിഗ്ഗണ്ഹനം** നാമ പുരിസേന വാ ഇത്ഥിയാ വാ ഉഭിന്നം മാതാദീഹി വാ "ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ഏവം ഭണാഹീ"തി വുത്തേ തേസം വചനം "സാധൂ"തി വാ "ഹോതൂ"തി വാ "ഭണാമീ"തി വാ യേന കേനചി ആകാരേന വചീഭേദം കത്വാ, സീസകമ്പനാദീഹി വാ സമ്പടിച്ഛനം. **വീമംസനം** നാമ വുത്തപ്പകാരേന സാസനം ഗഹേത്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ തേസം അവസ്സം ആരോചനകാനം മാതാപിതുഭാതാഭഗിനിആദീനം വാ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സ സാസനസ്സ ആരോചനം. **പച്ചാഹരണം** നാമ തേന ഗന്ത്വാ ആരോചിതേ സാ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛതു വാ, മാ വാ, ലജ്ജായ വാ തുണ്ഹീ ഹോതു, പുന ആഗന്ത്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ തസ്സാ പവത്തിയാ ആരോചനം. **ആപജ്ജേയ്യാ**തി പടിപജ്ജേയ്യ.

ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസമതിം പുരിസസ്സ വാ ഇത്ഥിമതിന്തി ഏത്ഥ "ആരോചേയ്യാ"തി പാഠസേസോ ദട്ഠബ്ബോ. തേനേവാഹ **"തത്ഥാ"**തിആദി. **ജായാഭാവേതി** ഭരിയാഭാവേ. **ജാരഭാവേതി** പതിഭാവേ, നിമിത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. തസ്മാ ഭരിയാഭാവനിമിത്തം പതിഭാവനിമിത്തം, ഭരിയാഭാവഹേതു പതിഭാവഹേതു, ഭരിയാഭാവപച്ചയാ പതിഭാവപച്ചയാ ആരോചേതീതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ **"ജായത്തനേ ആരോചേതീ"**തിആദീസുപി. "ജായത്തനേ വാ ജാരത്തനേ വാ"തി ഹി ഇദം യദത്ഥം തം തേസം മതിം ആരോചേതി , തം ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഇദാനി പന പദഭാജനിയം (പാരാ॰ ൩൦൨) വുത്തനയേനാപി അത്ഥം ദസ്സേതും **"അപിചാ"**തിആദിമാഹ. കിഞ്ചാപി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന പദഭാജനിയം വുത്തം, "ജായത്തനേ വാ ജാരത്തനേ വാ"തി പന നിദ്ദേസസ്സ ഉഭയലിങ്ഗസാധാരണത്താ പുരിസലിങ്ഗവസേനാപി യോജേത്വാ വത്തബ്ബന്തി ആഹ **"ഏതേനേവ ഉപായേനാ"**തിആദി. **മുഹുത്തികാ**തി ഗണികാ. "അന്തമസോ തങ്ഖണികായപീ"തി ഇദം നിദസ്സനമത്തന്തി ആഹ **"ഏതേനേവ ഉപായേനാ"**തിആദി.

അഞ്ഞത്ര നാലംവചനീയായാതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൨൯൯-൩൦൦) ദേസചാരിത്തവസേന പണ്ണദാനാദിനാ അപരിച്ചത്തം ഠപേത്വാ. സഞ്ചരിത്തവസേന ഭിക്ഖുനാ വചനീയാ ന ഹോതീതി **നാലംവചനീയാ,** തം ഠപേത്വാതി കേചി. അപ്പേന വാ ബഹുനാ വാ ധനേന കീതാ **ധനക്കീതാ**. യസ്മാ പന സാ ന കീതമത്തായേവ ഭരിയാ, സംവാസത്ഥായ പന കീതത്താ ഭരിയാ, തസ്മാസ്സ നിദ്ദേസേ "ധനേന കിണിത്വാ വാസേതീ"തി (പാരാ॰ ൩൦൪) വുത്തം. **ഛന്ദവാസിനീ**തി ഛന്ദേന അത്തനോ രുചിയാ വസതീതി ഛന്ദവാസിനീ. യസ്മാ പന സാ ന അത്തനോ ഛന്ദമത്തേനേവ ഭരിയാ ഹോതി, പുരിസേന പന സമ്പടിച്ഛിതത്താ, തസ്മാസ്സ നിദ്ദേസേ "പിയോ പിയം വാസേതീ"തി (പാരാ॰ ൩൦൪) വുത്തം. **ആദി**സദ്ദേന "ഭോഗവാസിനീ, പടവാസിനീ, ഓദപത്തകിനീ, ഓഭടചുമ്ബടാ, ദാസീ ച ഭരിയാ ച, കമ്മകാരീ ച ഭരിയാ ച, ധജാഹടാ, മുഹുത്തികാ"തി (പാരാ॰ ൩൦൪) ഇമേസം അട്ഠന്നം ആകാരാനം ഗഹണം. യഥാ ച "ഛന്ദവാസിനീ"തിആദീസു അഞ്ഞതരവസേന വദതോ വിസങ്കേതോ നത്ഥി, ഏവം പാളിയം അവുത്തേസുപി "ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ, ജായാ, പജാപതി, പുത്തമാതാ, ഘരണീ, ഘരസാമിനീ, ഭത്തരന്ധികാ, സുസ്സൂസികാ, പരിചാരികാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൦൫) ഏവമാദീസു സംവാസപരിദീപകേസു വചനേസു അഞ്ഞതരവസേന വദന്തസ്സാപി വിസങ്കേതോ നത്ഥി, തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ ആപത്തിയേവ.

മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹീതി ഏത്ഥ **മാതുരക്ഖിതാ** നാമ മാതരാ രക്ഖിതാ, യഥാ പുരിസേന സഹ സംവാസം ന കപ്പേതി, ഏവം മാതരാ രക്ഖിതാതി അത്ഥോ. തേനേവസ്സ പദഭാജനേപി "മാതാ രക്ഖതി ഗോപേതി, ഇസ്സരിയം കാരേതി, വസം വത്തേതീ"തി (പാരാ॰ ൩൦൪) വുത്തം. **പിതുരക്ഖിതാദീസൂ**തി "പിതുരക്ഖിതാ, മാതാപിതുരക്ഖിതാ, ഭാതുരക്ഖിതാ, ഭഗിനിരക്ഖിതാ, ഞാതിരക്ഖിതാ, ഗോത്തരക്ഖിതാ, ധമ്മരക്ഖിതാ, സാരക്ഖാ, സപരിദണ്ഡാ"തി (പാരാ॰ ൩൦൩) ഏവം വുത്തേസു പിതുരക്ഖിതാദീസു. യഥാ ച ഏത്ഥ, ഏവം "പിതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹീ"തിആദീസുപി നയോ വേദിതബ്ബോ.

സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ ഗിലാനസ്സ വാ കിച്ചേന ഗച്ഛന്തസ്സാതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൦൫) ഏത്ഥ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉപോസഥാഗാരം വാ കിഞ്ചി വാ വിപ്പകതം ഹോതി. തത്ഥ കാരുകാനം ഭത്തവേതനത്ഥായ ഉപാസകോ വാ ഉപാസികായ സന്തികം ഭിക്ഖും പഹിണേയ്യ, ഉപാസികാ വാ ഉപാസകസ്സ, ഏവരൂപേന സങ്ഘകിച്ചേന ഗച്ഛന്തസ്സ അനാപത്തി. ചേതിയകമ്മേ കരിയമാനേപി ഏസേവ നയോ. ഗിലാനസ്സ ഭേസജ്ജത്ഥായപി ഉപാസകേന വാ ഉപാസികായ സന്തികം, ഉപാസികായ വാ ഉപാസകസ്സ സന്തികം പഹിതസ്സ ഗച്ഛതോ അനാപത്തി.

കിഞ്ചാപി ഏത്ഥ "ഇത്ഥീ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ, ന യക്ഖീ ന പേതീ ന തിരച്ഛാനഗതാ. പുരിസോ നാമ മനുസ്സപുരിസോ, ന യക്ഖോ"തിആദി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൦൫) നത്ഥി, തഥാപി മനുസ്സജാതികാവ ഇത്ഥിപുരിസാ ഇധ അധിപ്പേതാതി ആഹ **"തേസം മനുസ്സജാതികതാ"**തി. **നനാലംവചനീയതാ**തി യഥാവുത്തനയേന പരിച്ചത്താ അലംവചനീയാ. നിവാരണത്ഥോ ഹി ഏത്ഥ **അലം**-സദ്ദോ. ന അലംവചനീയാ **നാലംവചനീയാ,** ന നാലംവചനീയാ, തസ്സാ ഭാവോ നനാലംവചനീയതാ, "അലംവചനീയതാ"ഇച്ചേവ വുത്തം ഹോതി.

പണ്ണത്തിന്തി, ഇമം സിക്ഖാപദം. **കായവികാരേനാ**തി സീസുക്ഖിപനാദികായവികാരേന. **തഥേവ വീമംസിത്വാ തഥേവ പച്ചാഹരന്തസ്സാ**തി ഹത്ഥമുദ്ദാദിനാ കായവികാരേന വീമംസിത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ തഥേവ ആരോചേന്തസ്സ. **ആഗമിസ്സതീ**തി തവ സന്തികേ ധമ്മസ്സവനാദിഅത്ഥം ആഗമിസ്സതി. **കേനചി വുത്തേ**തി ആസനസാലാദീസു നിസിന്നസ്സ കേനചി പുരിസേന വുത്തേ. സചേ ഹി ഖീണാസവസ്സ മാതാപിതരോ കുജ്ഝിത്വാ അലംവചനീയാ ഹോന്തി, തഞ്ച ഭിക്ഖും ഘരം ഉപഗതം പിതാ വദതി "മാതാ തേ, താത, മം മഹല്ലകം ഛഡ്ഡേത്വാ ഞാതികുലം ഗതാ, ഗച്ഛ നം മം ഉപട്ഠാതും പേസേഹീ"തി. സോ ചേ ഗന്ത്വാ തം വത്വാ പുന പിതുനോ തസ്സാ ആഗമനം വാ അനാഗമനം വാ ആരോചേതി, ഏവം ആരോചേന്തസ്സ

തസ്സപി കായവാചതോ സമുട്ഠാതി. തേനാഹ **“പണ്ണത്തിം അജാനന്തസ്സ പനാ”**തിആദി. **ഖീണാസവസ്സപീ**തി എത്ഥ **പി**-സദ്ദേന സേക്ഖപുഥുജ്ജനാനം വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദീപേതി. **പിതുവചനേനാ**തി അത്തനോ പിതുവചനേന. **ഗന്ത്വാ**തി തസ്സാ സമീപം ഗന്ത്വാ. പണ്ണത്തിം, അലംവചനീയഭാവഞ്ചാതി ഉഭയം അജാനന്തസ്സപി കായവാചതോ സമുട്ഠാതി. **തദുഭയ**ന്തി പണ്ണത്തിം, അലംവചനീയഭാവഞ്ച. യം പന പണ്ണത്തിം ജാനിത്വാ ഏതേഹേവ തീഹി നയേഹി സഞ്ചരിത്തം സമാപജ്ജതോ കായചിത്തതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. ഇമാനി തീണി പണ്ണത്തിജാനനചിത്തേന “സചിത്തകസമുട്ഠാനാനീ”തി വുത്തം, തം അയുത്തം. ന ഹി പണ്ണത്തിം ജാനിത്വാപി “നാലംവചനീയാ”തി മഞ്ഞമാനസ്സ സചിത്തകേഹി സമുട്ഠാനേഹി ആപത്തി സമുട്ഠാതീതി വത്തും യുജ്ജതി വീതിക്കമചേതനായ അസമ്ഭവതോ.

സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സഞ്ഞാചികായ പനാതി എത്ഥ **സ**ന്തി അത്തവാചകോ തതിയത്ഥേ നിപാതോ, **യാചികാ**തി ഭാവസാധനോ, തേസഞ്ച മജ്ഝേപദലോപസമാസോ. **പനാ**തി നിപാതമത്തമേവ. തേനാഹ **“സയം പവത്തിതയാചനാ വുച്ചതീ”**തി. യാ ഹി അത്തനാ പവത്തിതാ, സാ അത്തനോ നാമ ഹോതീതി ആഹ **“തസ്മാ”**തിആദി. നനു ന സക്കാ യാചനായേവ കുടിം കാതുന്തി അനുയോഗം സന്ധായ തസ്സാധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതും **“സയം യാചിതകേഹീ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സയം യാചിതകേഹീ**തി “വാസിം ദേഥ, ഫരസും ദേഥാ”തിആദിനാ (പാരാ॰ ൩൪൨) സയം യാചിതകേഹി. **ഉപകരണേഹീ**തി വാസിയാദീഹി. പരേന ഭണ്ഡസാമികേന “മമ ഇദ”ന്തി അപരിച്ചാഗാരക്ഖണഗോപനവസേന പരിഗ്ഗഹിതം **പരപരിഗ്ഗഹിതകം,** പരസന്തകന്തി വുത്തം ഹോതി. **മൂലച്ഛേദവസേനാ**തി മൂലസ്സ ഛിന്ദനവസേന, പരസന്തകഭാവതോ മോചേത്വാ അത്തനോ സന്തകം കത്വാതി വുത്തം ഹോതി. ഏവഞ്ഹി അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനതോ യാചന്തസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിയാ ദുക്കടം. **താവകാലികം പന വട്ടതീ**തി താവകാലികം കത്വാ യാചിതും വട്ടതി. സകകമ്മം ന യാചിതബ്ബാതി പാണാതിപാതസിക്ഖാപദരക്ഖണത്ഥം വുത്തം. “ഹത്ഥകമ്മം ദേഥാ”തി അനിയമേത്വാപി ന യാചിതബ്ബാ. ഏവം യാചിതാ ഹി തേ “സാധു, ഭന്തേ”തി ഭിക്ഖും ഉയ്യോജേത്വാ മിഗേപി മാരേത്വാ ആഹരേയ്യും. നിയമേത്വാ പന “വിഹാരേ കിഞ്ചി കത്തബ്ബം അത്ഥി, തത്ഥ ഹത്ഥകമ്മം ദേഥാ”തി യാചിതബ്ബാ. “കുടി നാമ ഉല്ലിത്താ വാ ഹോതി, അവലിത്താ വാ ഉല്ലിത്താവലിത്താ വാ”തി (പാരാ॰ ൩൪൯) പദഭാജനേ വുത്തത്താ **“കുടിന്തി ഉല്ലിത്താദീസു അഞ്ഞതര”**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ ഉദ്ധം മുഖം ലിത്താ **ഉല്ലിത്താ**. അന്തോ ലിമ്പന്താ ഹി ഏവം ലിമ്പന്തി. അധോ മുഖം ലിത്താ **അവലിത്താ**. ബഹി ലിമ്പന്താ ഹി ഏവം ലിമ്പന്തി. തേനാഹ **“തത്ഥ ഉല്ലിത്താ നാമാ”**തിആദി. **പിട്ഠസങ്ഘാടോ**തി ദ്വാരബാഹാ. **“സുധായ വാ മത്തികായ വാ”**തി ഏതേന ഠപേത്വാ ഇമേ ദ്വേ ലേപേ അവസേസോ ഭസ്മഗോമയാദിഭേദോ അലേപോതി ദസ്സേതി.

യസ്മാ പന സഞ്ഞാചികായ കുടിം കരോന്തേനാപി ഇധ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം, തസ്മാ **“സയം വാ കരോന്തേന ആണത്തിയാ വാ കാരാപേന്തേനാ”**തി വുത്തം. ഏത്ഥ ച **“സയം വാ കരോന്തേനാ”**തി ഇമിനാ സാമത്ഥിയതോ ലബ്ഭമാനമത്ഥമാഹ, ന തു പദത്ഥതോ. **“ആണത്തിയാ വാ കാരാപേന്തേനാ”**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൮-൩൪൯) പന പദത്ഥതോ. ഏവഞ്ച കത്വാ യദി പന “കരോന്തേന വാ കാരാപേന്തേന വാ”തി വദേയ്യ, ബ്യഞ്ജനം വിലോമിതം ഭവേയ്യ. ന ഹി കാരാപേന്തോ കരോന്തോ നാമ ഹോതീതി ഏദിസീ ചോദനാ അനവകാസാതി ദട്ഠബ്ബം. നത്ഥി സാമീ പതി ഏതിസ്സാതി **അസാമികാ,** തം അസാമികം, അനിസ്സരന്തി അത്ഥോ. അനിസ്സരതാ ചേത്ഥ കാരാപനേനാതി ആഹ **“കാരേതാ ദായകേന വിരഹിത”**ന്തി. **ഉദ്ദേസോ**തി ഉദ്ദിസിതബ്ബോ.

തത്രാതി സാമിസ്മിം ഭുമ്മവചനന്തി ആഹ **“തസ്സാ കുടിയാ”**തി. **ദീഘസോ**തി നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ **“ദീഘതോ”**തി. **ബഹികുട്ടേ**തി കുട്ടസ്സ ബഹി, ഥുസേന മിസ്സകോ പിണ്ഡോ **ഥുസപിണ്ഡോ,** തസ്സ പരിയന്തോ **ഥുസപിണ്ഡപരിയന്തോ,** തേന, ഥുസമിസ്സകമത്തികാപിണ്ഡപരിയന്തേനാതി വുത്തം ഹോതി. ഥുസപിണ്ഡസ്സൂപരി സേതകമ്മം പന അബ്ബോഹാരികം. അബ്ഭന്തരേ ഭവോ **അബ്ഭന്തരിമോ,** തേന. **യത്ഥാ**തി യസ്സം കുടിയം. **പമാണയുത്തോ**തി പകതിവിദത്ഥിയാ നവവിദത്ഥിപമാണോ. “തിരിയം സത്തന്തരാ”തി (പാരാ॰ ൩൪൮) ഉക്കംസതോ പമാണസ്സ വുത്തത്താ **“ഹേട്ഠിമകോടിയാ ചതുഹത്ഥവിത്ഥാരാ ന ഹോതീ”**തി വുത്തം.

സോധേത്വാതി സമതലസീമമണ്ഡലസദിസം കത്വാ. **പദഭാജനേ വുത്തനയേന സങ്ഘം തിക്ഖത്തും യാചിത്വാ**തി “സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ ‘അഹം, ഭന്തേ, സഞ്ഞാചികായ കുടിം കത്തുകാമോ അസാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോഹം, ഭന്തേ, സങ്ഘം കുടിവത്ഥുഓലോകനം യാചാമീ’”തി (പാരാ॰ ൩൪൯) പദഭാജനേ വുത്തനയേന തിക്ഖത്തും യാചിത്വാ. **സങ്ഘേന വാ സമ്മതാ**തി പദഭാജനിയം (പാരാ॰ ൩൫൦) വുത്തേന ഞത്തിദുതിയകമ്മേന, അപലോകനകമ്മവസേന വാ സങ്ഘേന സമ്മതാ. **വത്ഥൂ**തി കുടിവത്ഥു. **അനാരമ്ഭ**ന്തി അനുപദ്ദവം. പരിതോ കമതി ഗച്ഛതി ഏത്ഥാതി **പരിക്കമനം,** തേന സഹ വത്തതീതി **സപരിക്കമനം,** സഉപചാരന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **“തേഹി ഭിക്ഖൂഹീ”**തിആദി.

കിപില്ലികാദീനന്തി എത്ഥ **കിപില്ലികാ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൫൩) നാമ രത്തകാളപിങ്ഗലാദിഭേദാ യാ കാചി, താ ആദി യേസം താനി **കിപില്ലികാദീനി,** തേസം. **ആദി**സദ്ദേന ഉപചികാദീനം സങ്ഗഹണം. **ആസയോ**തി നിബദ്ധവസനട്ഠാനം, സോ ആദി യേസം തേ **ആസയാദയോ,** തേഹി. **ആദി**സദ്ദേന ചേത്ഥ നിസ്സിതസ്സ ഗഹണം. **സോളസഹി ഉപദ്ദവേഹീ**തി “കിപില്ലികാനം വാ ആസയോ ഹോതി, ഉപചികാനം വാ ഉന്ദൂരാനം വാ അഹീനം വാ വിച്ഛികാനം വാ സതപദീനം വാ ഹത്ഥീനം വാ അസ്സാനം വാ സീഹാനം വാ ബ്യഗ്ഘാനം വാ ദീപീനം വാ അച്ഛാനം വാ തരച്ഛാനം വാ യേസം കേസഞ്ചി തിരച്ഛാനഗതാനം പാണാനം വാ ആസയോ ഹോതി, പുബ്ബണ്ണനിസ്സിതം വാ ഹോതി, അപരണ്ണഅബ്ഭാഘാതആഘാതനസുസാനഉയ്യാനരാജവത്ഥുഹത്ഥിസാലാഅസ്സസാലാബന്ധനാഗാരപാനാഗാരസൂനരച്ഛാചച്ചരസഭ വാ ഹോതീ”തി (പാരാ॰ ൩൫൩) ഏവം വുത്തേഹി സോളസഹി ഉപദ്ദവേഹി. തത്ഥ ച **അബ്ഭാഘാതം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൫൩) നാമ കാരണാഘരം. **ആഘാതനം** നാമ ധമ്മഗന്ധികാ. **സുസാന**ന്തി മഹാസുസാനം. **സംസരണം** നാമ അനിബ്ബിജ്ഝഗമനീയോ ഗതപച്ചാഗതമഗ്ഗോ.

ആവിജ്ഝിതും സക്കുണേയ്യതായാതി ഛിന്നതടാദീനമഭാവതോ അനുപരിയായിതും സക്കുണേയ്യതായ. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി കുടികാരകേന ഭിക്ഖുനാ. **യാചിതേഹീ**തി “ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം

പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ 'അഹം, ഭന്തേ, സഞ്ഞാചികായ കുടിം കത്തുകാമോ അസാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോഹം, ഭന്തേ, സങ്ഘം കുടിവത്ഥുദേസനം യാചാമീ'"തി (പാരാ॰ ൩൪൯) തിക്ഖത്തും യാചിതേഹി. **ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേനാ**തി -

"സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു സഞ്ഞാചികായ കുടിം കത്തുകാമോ അസാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോ സങ്ഘം കുടിവത്ഥുദേസനം യാചതി. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ കുടിവത്ഥും ദേസേയ്യ. ഏസാ ഞത്തി. സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു സഞ്ഞാചികായ കുടിം കത്തുകാമോ അസാമികം അത്തുദ്ദേസം, സോ സങ്ഘം കുടിവത്ഥുദേസനം യാചതി. സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ കുടിവത്ഥും ദേസേതി, യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ കുടിവത്ഥുസ്സ ദേസനാ, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. ദേസിതം സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ കുടിവത്ഥു, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ"തി -

ഏവം പദഭാജനേ വുത്തേന ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന. **ആളവികാ** നാമ ആളവിരട്ഠേ ജാതാ ദാരകാ, തേ പബ്ബജിതകാലേപി "ആളവികാ"ത്വേവ പഞ്ഞായിംസു. തേ സന്ധായ വുത്തം **ആളവികേ ഭിക്ഖൂ"**തി. **ലേപേ ഘടിതേ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൫൨) അന്തോലേപേ വാ അന്തോലേപേന സദ്ധിം ഭിത്തിഞ്ച ഛദനഞ്ച ഏകാബദ്ധം കത്വാ ഘടിതേ, ബഹിലേപേ വാ ബഹിലേപേന സദ്ധിം ഘടിതേ. **ദ്വേ ച ദുക്കടാനി** സാരമ്ഭഅപരിക്കമനവസേന. **ഉഭയവിപന്നാ**തി ഉഭയേഹി ദേസനാപമാണേഹി വിപന്നാ വിരഹിതാ ഉഭയവിപന്നാ, അദേസിതവത്ഥുകാ പമാണാതിക്കന്താതി അത്ഥോ. **തസ്മി**ന്തി ദ്വാരബന്ധേ വാ വാതപാനേ വാ. **ലേപോ ന ഘടിയതീ**തി പുബ്ബേ ദിന്നലേപോ ദ്വാരബന്ധേന വാ വാതപാനേന വാ സദ്ധിം ന ഘടിയതി, ഏകാബദ്ധം ഹുത്വാ ന തിട്ഠതീതി വുത്തം ഹോതി. **ത**ന്തി ദ്വാരബന്ധം വാ വാതപാനം വാ പരാമസതി. **പഠമമേവാ**തി ലേപകിച്ചസ്സ നിട്ഠിതത്താ ദ്വാരബന്ധവാതപാനാനം ഠപനതോ പുബ്ബേയേവ, ലേപസ്സ നിട്ഠിതക്ഖണേയേവാതി അധിപ്പായോ. "ഭിക്ഖു കുടിം കരോതി ദേസിതവത്ഥുകം പമാണികം സാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഭിക്ഖു കുടിം കരോതി ദേസിതവത്ഥുകം പമാണികം അനാരമ്ഭം അപരിക്കമനം, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൩൫൪) പദഭാജനിയം വുത്തത്താ **"കേവലം സാരമ്ഭായാ"**തിആദി വുത്തം. **വിപ്പകത**ന്തി അനിട്ഠിതം. **അഞ്ഞസ്സ ദദതോ ചാ**തി അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ദദതോ ച. **ഗുഹാ** നാമ ഇട്ഠകഗുഹാ വാ സിലാഗുഹാ വാ ദാരുഗുഹാ വാ ഭൂമിഗുഹാ വാ. **തിണകുടി** നാമ സത്തഭൂമികോപി പാസാദോ തിണച്ഛദനോ "തിണകുടികാ"തി വുച്ചതി. **അഞ്ഞസ്സാ**തി ആചരിയസ്സ വാ ഉപജ്ഝായസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ. **വാസാഗാരം ഠപേത്വാ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൬൪) അത്തനോ വസനത്ഥായ വാസാഗാരം ഠപേത്വാ. **ഉപോസഥാഗാരാദീസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന ജന്താഘരഭോജനസാലാഅഗ്ഗിസാലാനം ഗഹണം. **ഹേട്ഠിമപമാണസമ്ഭവോ**തി ചതുഹത്ഥവിത്ഥിണ്ണതാ. **അദേസാപേത്വാ കരോതോ**തി വത്ഥും അദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കന്തം, പമാണയുത്തം വാ കരോതോ. ഏത്ഥ ച വത്ഥുനോ അദേസാപനം **അകിരിയാ**. കുടികരണം **കിരിയാ**.

കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മഹന്തം ലാതി ഗണ്ഹാതീതി **മഹല്ലകോ,** തം മഹല്ലകം. യോ ച യം ഗണ്ഹാതി, സോ തസ്സ അത്ഥീതി ആഹ **"മഹന്തഭാവോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി മഹല്ലകോ"**തി. സോ ച മഹന്തഭാവോ കേന, കുതോ ചാതി ആഹ **"സസാമികഭാവേനാ"**തിആദി. ന കേവലം സസാമികഭാവേനേവാതി ആഹ **"യസ്മാ വാ"**തിആദി. യദി ഏവം അഥ കസ്മാ "മഹല്ലകോ നാമ വിഹാരോ സസാമികോ വുച്ചതീ"തി (പാരാ॰ ൩൬൭) ഏത്തകമേവ പദഭാജനേ വുത്തന്തി ആഹ **"യസ്മാ പനാ"**തിആദി. വിഹരന്തി ഏത്ഥാതി **വിഹാരോ,** ആവാസോ. മാതികായം **ഭിക്ഖൂ വാ അനഭിനേയ്യാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ "അയം വാ സോ മഹാനാഗോ"തിആദീസു വിയ അവധാരണത്ഥോ.

കോസമ്ബിയന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൬൫) ഏവംനാമകേ നഗരേ. തസ്സ കിര നഗരസ്സ ആരാമപോക്ഖരണിആദീസു തേസു തേസു ഠാനേസു കോസമ്ബരുക്ഖാവ ഉസ്സന്നാ അഹേസും, തസ്മാ തം "കോസമ്ബീ"തി സങ്ഖം ഗച്ഛതി. "കുസുമ്ബസ്സ നാമ ഇസിനോ അസ്സമതോ അവിദൂരേ മാപിതത്താ"തി ഏകേ. **ഛന്നത്ഥേരം ആരബ്ഭാ**തി യോ അഭിനിക്ഖമനകാലേ സദ്ധിം നിക്ഖന്തോ, യസ്സ ച സത്ഥാരാ പരിനിബ്ബാനകാലേ ബ്രഹ്മദണ്ഡോ (ചൂളവ॰ ൪൪൫) ആണത്തോ, തം ഛന്നത്ഥേരം ആരബ്ഭ. **ചേതിയരുക്ഖ**ന്തി ചിത്തീകതട്ഠേന **ചേതിയം,** പൂജാരഹാനം ദേവട്ഠാനാനമേതം അധിവചനം, "ചേതിയ"ന്തി സമ്മതം രുക്ഖം **ചേതിയരുക്ഖം**. വത്ഥുനോ അദേസനായ ആപജ്ജനതോ **"അകിരിയമത്തതോ സമുട്ഠാനഭാവോ"**തി വുത്തം. **മത്ത**-സദ്ദേന കിരിയതോ സമുട്ഠാനതം പടിക്ഖിപതി. കേചി പന "വത്ഥുഅദേസനായ, കുടികരണേന ച സമുട്ഠാനതോ കിരിയാകിരിയതോ സമുട്ഠാതീ"തി വദന്തി. പമാണനിയമാഭാവോവ വിസേസോ.

വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദൂസീയതീതി **ദുട്ഠോ,** ദൂസേതി പരം വിനാസേതീതി **ദോസോ**. തേനാഹ **"ദൂസിതോ ചേവാ"**തിആദി. ഇദാനി "ദൂസിതോ ചേവ ദൂസകോ ചാ"തി ഇമിനാ സങ്ഖേപേന വുത്തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേതും **"ഉപ്പന്നേ ഹി ദോസേ"**തിആദിമാഹ. **പകതിഭാവം ജഹാപിതോ**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൮൩-൩൮൬) സോമ്മഭാവം ജഹാപിതോതി അത്ഥോ, വികാരമാപാദിതോതി വുത്തം ഹോതി. **ആകാരനാനാത്തേനാ**തി ദൂസിതാകാരസ്സ ചേവ ദൂസകാകാരസ്സ ചാതി ഇമേസം ദ്വിന്നം ആകാരാനം നാനാഭാവേന. **നപ്പതീതോ**തി പീതിസുഖാദീഹി ന അഭിഗതോ അനുപഗതോ, ന ഉപഗതോതി അത്ഥോ. യോ ച പീതിസുഖാദീഹി അനുപഗതോ, സോ തേഹി വജ്ജിതോ നാമ ഹോതീതി ആഹ **"പീതിസുഖാദീഹി വിവജ്ജിതോ"**തി. യോ ച തേഹി വജ്ജിതോ, ന സോ തേഹി അഭിസടോ നാമ ഹോതീതി ആഹ **"ന അഭിസടോ"**തി, പീതിസുഖാദീഹി ന പത്ഥടോതി അത്ഥോ. നാസ്സ മൂലന്തി **അമൂലകം**. തം പന അമൂലകത്തം യസ്മാ ചോദകവസേന അധിപ്പേതം, ന ചുദിതകവസേന, തസ്മാ തദത്ഥം ദസ്സേതും **"യം ചോദകേനാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **യ**ന്തി പാരാജികം. **ഏത**ന്തി ചുദിതകസ്സ ആപന്നാനാപന്നത്തം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

ഇദാനി അത്തനാ വുത്തമേവ ദിട്ഠാദിം വിവരിതും **"ഏത്ഥ ചാ"**തിആദി വുത്തം. **തഥേവാ**തി "പസാദസോതേന വാ ദിബ്ബസോതേന വാ"തി ഇമമത്ഥം അതിദിസതി. **പരിസങ്കിതം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൫-൩൮൬) പന തിവിധം

ദിട്ഠപരിസങ്കിതം, സുതപരിസങ്കിതം, മുതപരിസങ്കിതന്തി. തത്ഥ ഭിക്ഖുഞ്ച മാതുഗാമഞ്ച തഥാരൂപേ ഠാനേ ദിസ്വാ "അദ്ധാ ഇമേഹി കത"ന്തി വാ "കരിസ്സന്തീ"തി വാ പരിസങ്കിതം, ഇദം **ദിട്ഠപരിസങ്കിതം** നാമ. അന്ധകാരേ വാ പടിച്ഛന്നോകാസേ വാ ഭിക്ഖുസ്സ ച മാതുഗാമസ്സ ച വചനം സുത്വാ ദുതിയസ്സ അത്ഥിഭാവം അജാനതോ പുബ്ബേ വുത്തനയേന പരിസങ്കിതം, ഇദം **സുതപരിസങ്കിതം** നാമ. ധുത്തേഹി ഇത്ഥീഹി സദ്ധിം പച്ഛന്നവിഹാരേ മണ്ഡപേ വാ സാലാദീസു വാ പുപ്ഫഗന്ധമംസസുരാദീനി അനുഭവിത്വാ ഗതട്ഠാനം ദിസ്വാ "കേന നു ഖോ ഇദം കത"ന്തി വീമംസന്തേന തത്ര കേനചി ഭിക്ഖുനാ ഗന്ധാദീഹി പൂജാ കതാ ഹോതി, ഭേസജ്ജത്ഥായ അരിട്ഠം വാ പീതം, സോ തസ്സ ഗന്ധം ഘായിത്വാ "അയം സോ ഭവിസ്സതീ"തി പരിസങ്കിതം, ഇദം **മുതപരിസങ്കിതം** നാമ. ഏവം തിവിധസ്സ പരിസങ്കിതസ്സ അഭാവോ **അപരിസങ്കിതം**. തേനാഹ **"ദിട്ഠസുതമുതവസേന ചേതസാ അപരിസങ്കിത"**ന്തി. തഞ്ച പനേതം ദിട്ഠാദികം ന കേവലം അത്തനോ വാതി ആഹ **"അത്തനോ വാ പരസ്സ വാ"**തി. യസ്മാ "ത്വം പണ്ഡകോ"തിആദിവചനേനാപി ചോദയതോ ആപത്തിയേവ, തസ്മാ **"ഭിക്ഖുനോ അനുരൂപേസു ഏകൂനവീസതിയാ അഞ്ഞതരേനാ"**തി വുത്തം. യദി ഏവം അഥ കസ്മാ പദഭാജനേ "പാരാജികേന ധമ്മേനാതി ചതുന്നം അഞ്ഞതരേനാ"തി (പാരാ॰ ३൮൪) വുത്തന്തി ആഹ **"പദഭാജനേ പനാ"**തിആദി. ഉപസഗ്ഗനിപാതാനം വാചകസദ്ദസന്നിട്ഠാനേ തദത്ഥജോതനഭാവേന പവത്തനതോ **"ധംസേയ്യാ"**തി വുത്തം. ധംസനഞ്ചേത്ഥ അഭിഭവനം. തേനാഹ **"അഭിഭവേയ്യാ"**തി. **"ത്വം മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവീ"തിആദിനാ നയേന പവത്താതി** "ത്വം മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവി, അദിന്നം ആദിയി, മനുസ്സം ഘാതയിത്ഥ, അഭൂതം ആരോചയിത്ഥാ"തി ഏവം പവത്താ. ഏത്ഥ ച "അസ്സമണോസീ"തി അവന്ദനകാരണസ്സ അവുത്തത്താ അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ ന വന്ദിതബ്ബോ"തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം അവന്ദിയേസു അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സ അവുത്തത്താ, "പച്ഛാ ഉപസമ്പന്നേന പുരേ ഉപസമ്പന്നോ വന്ദിയോ"തി (പരി॰ ४൬൭) വുത്തത്താ ച. ഇദം പന അത്തനാ വത്തബ്ബം ദസ്സേതും വുത്തം.

സമീപേതി ദ്വാദസഹത്ഥപമാണേ പദേസേ. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനമേവ ഹി ഹത്ഥമുദ്ദായ സീസം ന ഏതി, ഇദം പന അനുദ്ധംസനം, അഭൂതരോചനഞ്ച ഏതിയേവ. തേനാഹ **"ഹത്ഥമുദ്ദായ ഏവ വാ"**തി. **ബ്രഹ്മചരിയാ**തി ബ്രഹ്മം സേട്ഠം പസത്ഥം ചരിയന്തി **ബ്രഹ്മചരിയം,** ബ്രഹ്മൂനം വാ സേട്ഠാനം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധഅരിയസാവകാനം, ബ്രഹ്മാനഞ്ച ചരിയന്തി **ബ്രഹ്മചരിയം,** തമ്ഹാ ബ്രഹ്മചരിയാ. തേനാഹ **"സേട്ഠചരിയാ"**തി. **സാധു വതസ്സ** ഏകന്തേന ഭദ്ദകം ഭവേയ്യ. "തജ്ജനീയകമ്മാദിസത്തവിധമ്പി കമ്മം കരിസ്സാമാ"തി ആപത്തിയാ ചോദേന്തസ്സ അധിപ്പായോ **കമ്മാധിപ്പായോ**. "ആപത്തിതോ വുട്ഠാപേസ്സാമാ"തി അധിപ്പായോ **വുട്ഠാനാധിപ്പായോ**. **അനുവിജ്ജനാധിപ്പായോ**തി വീമംസനാധിപ്പായോ, ഉപപരിക്ഖാധിപ്പായോ. **അനുവിജ്ജകേനാ**തി സങ്ഘമജ്ഝേ ഓതിണ്ണം അധികരണം വിനിച്ഛിനിതും നിസിന്നേന വിനയധരേന. **കിം തേ ദിട്ഠ**ന്തി തയാ കിം ദിട്ഠം, പഠമം പാരാജികം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ, ദുതിയം തതിയം ചതുത്ഥം പാരാജികം ആപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോതി വുത്തം ഹോതി. **ആദി**സദ്ദേന "കിന്തി തേ ദിട്ഠം, കദാ തേ ദിട്ഠം, കത്ഥ തേ ദിട്ഠ"ന്തി ഇമം നയം സങ്ഗണ്ഹാതി.

സമനത്ഥായ പവത്തമാനേഹി സമഥേഹി അധികാതബ്ബന്തി **അധികരണം**. യഥാ ഹി സമനവസേന സമഥാനം വിവാദാദീസു അധികതഭാവോ, ഏവം വിവാദാദീനം തേഹി അധികത്തബ്ബതാതി. തേനാഹ **"സമഥേഹി അധികരണീയഭാവേനാ"**തിആദി. ഇമിനാ ഹി അധികരണസദ്ദസ്സ കമ്മസാധനതാ വുത്താ. **അധികരണ**ന്തി വിവാദാധികരണം അനുവാദാധികരണം ആപത്താധികരണം കിച്ചാധികരണന്തി ചതുബ്ബിധം അധികരണം. വിവാദാദീനി അധികരണാനി സമേന്തി വൂപസമേന്തീതി **സമഥാ,** സമ്മുഖാവിനയാദയോ. അഥ വാ അധികരീയന്തി ഏത്ഥാതി **അധികരണം.** കേ അധികരീയന്തി? സമഥാ. കഥം അധികരീയന്തി? സമനവസേന. അധികരണം സമേന്തി വൂപസമേന്തീതിപി **സമഥാ**തി ഏവമ്പേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ആപത്താധികരണം ഠപേത്വാ സേസാധികരണേഹി ചോദനായ അഭാവതോ **"ഇദം പന പാരാജികസങ്ഖാതം ആപത്താധികരണമേവ അധിപ്പേത"**ന്തി വുത്തം. ആപത്തിയേവ അധികരണം **ആപത്താധികരണം. അനുദ്ധംസിതക്ഖണേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ,** സോ ചേ തങ്ഖണേയേവ ജാനാതീതി അധിപ്പായോ.

മേത്തിയഭൂമജകേതി മേത്തിയഞ്ച ഭൂമജകഞ്ച. ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം അഗ്ഗപുരിസാ ഏതേ. **സുദ്ധം വാ**തി പാരാജികമനാപന്നം വാ. **"സചേ സോ തങ്ഖണേയേവ ജാനാതീ"**തി ഇമിനാ ആവജ്ജനസമയമാഹ. തങ്ഖണേയേവ ജാനനം നാമ ദുക്കരം, സമയേന ആവജ്ജിത്വാ ഞാതേ പന ഞാതമേവ ഹോതി. പച്ഛാ ചേ ജാനാതി, സീസം ന ഏതി. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഅഭൂതാരോചനദുട്ഠുല്ലവാചാഅത്തകാമദുട്ഠദോസഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദാനീതി സബ്ബാനേവ ഹി ഇമാനി ഏകപരിച്ഛേദാനി. യസ്മാ പന പരമ്മുഖാ സത്തഹിപി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വദതോ ദുക്കടമേവ, തസ്മാ **"പരമ്മുഖാ ചോദേന്തസ്സ പന സീസം ന ഏതീ"**തി വുത്തം. **വുത്തനയാപത്തിയോ**തി "വാചായ വാചായാ"തിആദിനാ വുത്തനയാ സങ്ഘാദിസേസദുക്കടാപത്തിയോ. **തഥേവാ**തി വാചായ വാചായേവ. **വദന്തസ്സാ**തി സത്തഹിപി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി ഉപസമ്പന്നം സമ്മുഖാ വദന്തസ്സ. **വുത്തനയേനേവാ**തി വാചായ വാചായേവ. ഓകാസം കാരേത്വാ ഉപസമ്പന്നം സമ്മുഖാ വദന്തസ്സ വാചായ വാചായ പാചിത്തിയന്തി ആഹ **"ഓകാസം കാരേത്വാ വദന്തസ്സ പാചിത്തിയമേവാ"**തി. **ഏവ**സദ്ദേന ദുക്കടം നിവത്തീയതി. അസമ്മുഖാ സത്തഹിപി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വദന്തസ്സ ദുക്കടം. **സത്തവിധമ്പി കമ്മ**ന്തി തജ്ജനീയം, നിയസം, പബ്ബാജനീയം, പടിസാരണീയം, തിവിധഞ്ച ഉക്ഖേപനീയന്തി സത്തവിധമ്പി കമ്മം.

ഉപോസഥം വാ പവാരണം വാ ഠപേന്തസ്സ ച ഓകാസകമ്മം നത്ഥീതി ഏത്ഥ ഉപോസഥതോ പുരേ വാ പച്ഛാ വാ ഠപിതോപി അട്ഠപിതോ ഹോതി. ഖേത്തേ ഠപിതോ പന ഠപിതോ ഹോതി, തസ്മാ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യാ"തി ഏത്ഥ യാവ **രേ**-കാരം ഭണതി, താവ ഠപേതബ്ബോ, ഇദം ഖേത്തം. **യ്യ**-കാരേ പന വുത്തേ ഠപേന്തേന പച്ഛാ ഠപിതോ നാമ ഹോതി . "സുണാതു മേ"തി അനാരദ്ധേ ഠപേന്തേന പുരേ ഠപിതോ ഹോതി. പവാരണാട്ഠപനം പന സബ്ബസങ്ഗാഹികം, പുഗ്ഗലികഞ്ചാതി ദുവിധം. തത്ഥ സബ്ബസങ്ഗാഹികേ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ...പേ॰... സങ്ഘോ തേവാചികം പവാരേയ്യാ"തി **സു**-കാരതോ യാവ **രേ**-കാരോ, താവ അപരിയോസിതാവ ഹോതി പവാരണാ, ഏത്ഥന്തരേ ഏകപദേപി ഠപേന്തേന ഠപിതാ ഹോതി പവാരണാ. **യ്യ**-കാരേ പന പത്തേ പരിയോസിതാവ ഹോതി, തസ്മാ തതോ പട്ഠായ ഠപേന്തേന അട്ഠപിതാ ഹോതി. പുഗ്ഗലികട്ഠപനേ പന "സങ്ഘം, ഭന്തേ, പവാരേമി...പേ॰... തതിയമ്പി ഭന്തേ സങ്ഘം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ... പേ॰... പസ്സന്തോ പടി"തി (മഹാവ॰ ൨൧൦) **സം**-കാരതോ യാവ അയം സബ്ബപച്ഛിമോ **ടി**-കാരോ, താവ അപരിയോസിതാവ ഹോതി പവാരണാ, ഏത്ഥന്തരേ ഏകപദേപി ഠപേന്തേന ഠപിതാ ഹോതി പവാരണാ. "കരിസ്സാമീ"തി വുത്തേ പന പരിയോസിതാ ഹോതി, തസ്മാ "കരിസ്സാമീ"തി ഏതസ്മിം പദേ സമ്പത്തേ ഠപിതാപി അട്ഠപിതാ ഹോതി. ഏസേവ നയോ ദ്വേവാചികഏകവാചികസമാനവസ്സികാസു. ഏതാസുപി ഹി **ടി**-കാരാവസാനംയേവ ഠപനക്ഖേത്തന്തി. തേനാഹ **"ഠപനക്ഖേത്തം പന ജാനിതബ്ബ"**ന്തി. **ഓസടേ വത്ഥുസ്മി**ന്തി ചോദകേന

അത്തനാ വത്തബ്ബേ സങ്ഘമജ്ഝേ ഉദാഹടേ. **ഇദഞ്ച ഇദഞ്ച കരോതീ**തി പാണാതിപാതം, അദിന്നാദാനഞ്ച കരോതി, ജാതരൂപരജതഞ്ച പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. **അസുകോ ച അസുകോ ച അസ്സമണോ, അനുപാസകോ**തി അക്കോസാധിപ്പായേന പരമ്മുഖാ വദന്തസ്സ ദുക്കടം, സമ്മുഖാ വദന്തസ്സ പന പാചിത്തിയമേവ. തേനാഹ **"സചേ പന ഓദിസ്സ നിയമേത്വാ"**തിആദി. **സങ്ഖ്യുപഗമന**ന്തി വോഹാരൂപഗമനം.

ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞഭാഗസ്സാതി അഞ്ഞകോട്ഠാസസ്സ, യം ചോദേതുകാമോ, തസ്സ ജാതിആദിതോ അഞ്ഞസ്സ തിരച്ഛാനജാതിആദികോട്ഠാസസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **ഇദ**ന്തി നപുംസകനിദ്ദേസേന ഛഗലകാദിം നിദ്ദിസതി, അയം ഛഗലകാദികോതി അത്ഥോ, അധികരണസദ്ദാപേക്ഖായ വാ നപുംസകനിദ്ദേസോ, ഇദം ഛഗലകാദിസങ്ഖാതം അധികരണന്തി വുത്തം ഹോതി. **അഞ്ഞഭാഗോ വാ**തി തിരച്ഛാനജാതിആദിഭേദോ അഞ്ഞോ കോട്ഠാസോ വാ. **അസ്സാ**തി ഛഗലകാദികസ്സ . **അഞ്ഞഭാഗിയം** ഛഗലകാദി. ഏത്ഥ ച "അഞ്ഞഭാഗസമ്ബന്ധി അഞ്ഞഭാഗിയ"ന്തി പഠമവിഗ്ഗഹസ്സ അത്ഥോ, "അഞ്ഞഭാഗവന്തം അഞ്ഞഭാഗിയ"ന്തി ദുതിയവിഗ്ഗഹസ്സ. ഠപേത്വാ പന തിരച്ഛാനജാതിആദികം പരമത്ഥതോ വിസും ഛഗലകാദികേ അസതിപി "പടിമായ സരീര"ന്തിആദീസു വിയ അഭേദേപി ഭേദകപ്പനായ പവത്തലോകവോഹാരവസേന **"അഞ്ഞഭാഗസ്സ ഇദം, അഞ്ഞഭാഗോ വാ അസ്സ അത്ഥീ"**തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. അധികരീയതി ഏത്ഥാതി **അധികരണം**. തേനാഹ **"ആധാരോ വേദിതബ്ബോ"**തി. ആധരീയതി അസ്മിന്തി **ആധാരോ,** പതിട്ഠാനം. തേനാഹ **"വത്ഥു അധിട്ഠാനന്തി വുത്തം ഹോതീ"**തി.

ഇദാനി "അഞ്ഞഭാഗസ്സ ഇദ"ന്തിആദിനാ സങ്ഖേപേന വുത്തമേവത്ഥം കേവലം നയദസ്സനത്ഥം അട്ഠുപ്പത്തിയം ആഗതമേവ ഗഹേത്വാ വിഭജന്തോ **"യോ ഹി സോ"**തിആദിമാഹ. തേന നനു അനാഗതേ ഏവം ചോദേന്താനം പാപഭിക്ഖൂനം ലേസോകാസപിദഹനത്ഥം ഇദം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, ന പന മേത്തിയഭൂമജകാനം. തേസഞ്ഹി ആദികമ്മികത്താ അനാപത്തി, തസ്മാ സാമഞ്ഞേന അത്ഥോ വിഭജിതബ്ബോ. ന പന "യോ ഹി സോ അട്ഠുപ്പത്തിയം ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ"തിആദിനാ വിസേസേനാതി ഏദിസീ ചോദനാ അനവകാസാതി ദട്ഠബ്ബം. **ഹീ**തി കാരണത്ഥേ നിപാതോ, യസ്മാതി വുത്തം ഹോതി. **അട്ഠുപ്പത്തിയ**ന്തി അത്ഥസ്സ ഉപ്പത്തി അത്ഥുപ്പത്തി, അത്ഥുപ്പത്തിയേവ **അട്ഠുപ്പത്തി,** തസ്സം അട്ഠുപ്പത്തിയം, സിക്ഖാപദസ്സ നിദാനേതി വുത്തം ഹോതി. **ഛഗലകോ**തി സേതഛഗലകോ. **സോ**തി ഛഗലകോ. ഇമസ്സ പന "ഹോതീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞസ്സ...പേ... ഛഗലകഭാവസ്സ ചാ**തി "തിരച്ഛാനജാതിയാ ചേവ ഛഗലകഭാവസ്സ ചാ"തി സങ്ഖാതസ്സ അഞ്ഞസ്സ ഭാഗസ്സ കോട്ഠാസസ്സ, പക്ഖസ്സാതി അത്ഥോ.

കുതോയമഞ്ഞോ, യതോ "അഞ്ഞസ്സ ഭാഗസ്സാ"തി വുത്തന്തി ആഹ **"യ്വായം...പേ... തതോ"**തി. തത്ഥ **മനുസ്സജാതി ചേവ ഭിക്ഖുഭാവോ ചാ**തി യോ അയം ഭാഗോ കോട്ഠാസോ പക്ഖോതി സമ്ബന്ധോ, "മനുസ്സജാതി ചേവ ഭിക്ഖുഭാവോ ചാ"തി സങ്ഖാതോ യോ അയം ഭാഗോ കോട്ഠാസോ പക്ഖോതി അത്ഥോ. **തതോ**തി "മനുസ്സജാതി ചേവ ഭിക്ഖുഭാവോ ചാ"തി ഭാഗതോ. **സോ വാ അഞ്ഞഭാഗോ**തി യഥാവുത്തതിരച്ഛാനജാതിഛഗലകഭാവസങ്ഖാതോ സോ അഞ്ഞഭാഗോ വാ. **അസ്സാ**തി ഛഗലകസ്സ. **അത്ഥീ**തി ഉപലബ്ഭതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അഞ്ഞഭാഗസ്സ ഛഗലകോ ഹോതി, യസ്മാ ച സോ വാ അഞ്ഞഭാഗോ അസ്സ അത്ഥി, തസ്മാ. **അഞ്ഞഭാഗിയസങ്ഖ്യം ലഭതീ**തി ഏത്ഥ "സോ യ്വായ"ന്തി ഇധ സോ-സദ്ദമേവ ആനേത്വാ സോ അഞ്ഞഭാഗിയസങ്ഖം ലഭതീതി യോജേതബ്ബം, "സോ"തി വാ പാഠസേസോ ദട്ഠബ്ബോ. **ച-**സദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. സോ പന അധികരണസദ്ദതോ പരം ദട്ഠബ്ബോ, "അധികരണ"ന്തി ച വേദിതബ്ബോതി. **തേസ**ന്തി മേത്തിയഭൂമജകാനം. **ഇമം മയം ദബ്ബം മല്ലപുത്തം നാമ കരോമാ**തി ഛഗലകം അജികായ വിപ്പടിപജ്ജന്തം ദിസ്വാ "മയം, ആവുസോ, ഇമം ഛഗലകം ദബ്ബം മല്ലപുത്തം നാമ കരോമാ"തി വദന്താനം. **നാമകരണസഞ്ഞായാ**തി നാമകരണസങ്ഖാതായ സഞ്ഞായ. ഏത്ഥാപി "യോ സോ"തിആദികം ആനേത്വാ തസ്സാ നാമകരണസഞ്ഞായ യോ സോ അട്ഠുപ്പത്തിയം "ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ നാമാ"തി ഛഗലകോ വുത്തോ, സോ യസ്മാ ആധാരോ വത്ഥു അധിട്ഠാനന്തി യോജേതബ്ബം.

ഇദാനി കഥമേതം വിഞ്ഞായതി "അധികരണ"ന്തി ചേത്ഥ ആധാരോ വേദിതബ്ബോ, ന വിവാദാധികരണാദീസു അഞ്ഞതരന്തി അനുയോഗം സന്ധായാഹ **"തഞ്ഹി സന്ധായാ"**തിആദി. തത്ഥ **ത**ന്തി തസ്സാ നാമകരണസഞ്ഞായ അധിട്ഠാനഭൂതം ഛഗലകം പച്ചാമസതി. വിവാദാധികരണാദീസു അഞ്ഞതരം സന്ധായ ന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ കാരണം പുച്ഛതി **"കസ്മാ"**തി. കാരണമാഹ **"അസമ്ഭവതോ"**തി. ഇദാനി തമേവ അസമ്ഭവം പാകടം കത്വാ ദസ്സേതും **"ന ഹീ"**തിആദി വുത്തം. ന ഹി ഉപാദിയിംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപാദിയിംസൂ**തി ഗണ്ഹിംസു. കിം ചതുന്നം അധികരണാനമ്പി ലേസോ അത്ഥി, യേനേവം വുത്തന്തി ആഹ **"ന ച ചതുന്നം അധികരണാന"**ന്തിആദി. ഇദാനി തമേവ സമത്ഥേതും **"ജാതിലേസാദയോ ഹീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ജാതിയേവ ലേസോ **ജാതിലേസോ**. **ആദി**സദ്ദേന നാമലേസാദീനം ഗഹണം. ഹോതി ചേത്ഥ -

> "ലേസാ ജാതിനാമഗോത്ത-ലിങ്ഗാപത്തിവസാപി ച;
> പത്തചീവരുപജ്ഝായാ-ചരിയാവാസവസാ ദസാ"തി.

ആപത്തിലേസോ നാമ ലഹുകം ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതി. തഞ്ചേ പാരാജികേന ചോദേതി "അസ്സമണോസി, അസക്യപുത്തിയോസീ"തി, ആപത്തി വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസസ്സാതി (പാരാ° ൩൮൩) ഏവം ആപത്തിലേസമ്പി പുഗ്ഗലസ്മിംയേവ ആരോപേത്വാ വുത്തത്താ **"പുഗ്ഗലാനംയേവ ലേസാ വുത്താ"**തി വുത്തം . **തഞ്ച "ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ"തി നാമ**ന്തി മേത്തിയഭൂമജകേഹി ഛഗലകസ്സ കതം തം "ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ"തി നാമഞ്ച. ഏവം അസമ്ഭവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഇമിനാവ പസങ്ഗേന ദേസലേസസദ്ദാനം അത്ഥം സംവണ്ണേതും **"ഏത്ഥ ചാ"**തിആദിമാഹ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു ദ്വീസു ദേസലേസേസു. **ദേസോ** നാമ ജാതിആദിഭേദോ വോഹാരോ. തേനാഹ **"ജാതിആദീസൂ"**തിആദി. **അഞ്ഞമ്പി വത്ഥു**ന്തി യസ്മിം വത്ഥുസ്മിം പതിട്ഠിതം, തം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞമ്പി വത്ഥും. കഥം സിലിസ്സതീതി ആഹ **"വോഹാരമത്തേനേവാ"**തിആദി, വോഹാരമത്തേനേവ, ന തു അത്ഥതോതി അധിപ്പായോ. **"ഈസകം അല്ലീയതീ"**തി ഇമിനാ "ലേസോ"തി ലിസ അല്ലീഭാവേതി ഇമസ്സ രൂപന്തി ദസ്സേതി. കിഞ്ചാപി ദേസലേസാനം വുത്തനയേന ബ്യഞ്ജനതോ നാനാകരണം അത്ഥി, അത്ഥതോ പന നത്ഥീതി ആഹ **"ജാതിആദീനംയേവ അഞ്ഞതരകോട്ഠാസസ്സേതം അധിവചന"**ന്തി.

യദി പന നാമകരണസഞ്ഞായ ആധാരഭൂതം ഛഗലകം സന്ധായ “അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സാ”തി വുത്തം, അഥ കസ്മാ പദഭാജനേ തം അവിഭജിത്വാ “അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സാതി ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയം വാ ഹോതി അധികരണഞ്ഞഭാഗിയം വാ”തിആദി (പാരാ॰ ൩൯൩) വുത്തന്തി ആഹ **“പദഭാജനേ പനാ”**തിആദി. **തന്തി** ആധാരസങ്ഖാതം അധികരണം. **ആവിഭൂതം** പാകടം. **അത്ഥുദ്ധാരവസേനാതി** തേന വത്തബ്ബഅത്ഥാനം ഉദ്ധരണവസേന. നനു ച “അത്ഥമത്തം പതി സദ്ദാ അഭിനിവിസന്തീ”തി ന ഏകേന സദ്ദേന അനേകത്ഥാ അഭിധീയന്തീതി? സച്ചമേതം സദ്ദവിസേസേ അപേക്ഖിതേ, തേസം തേസം പന അത്ഥാനം അധികരണസദ്ദവചനീയതാസാമഞ്ഞം ഉപാദായ വുച്ചമാനോ അയം വിചാരോ അധികരണസദ്ദസ്സ അത്ഥുദ്ധാരോതി വുത്തോ. തേനേവാഹ **“അധികരണന്തി വചനസാമഞ്ഞതോ അത്ഥുദ്ധാരവസേന പവത്താനി ചത്താരി അധികരണാനീ”**തി. **അഞ്ഞഭാഗിയതാതി** അഞ്ഞപക്ഖിയതാ. **തബ്ഭാഗിയതാതി** തപ്പക്ഖിയതാ. **അപാകടാ** പദഭാജനതോ അഞ്ഞത്ര ദസ്സിതട്ഠാനാഭാവതോ. **അവസാനേ ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയേന ചോദനഞ്ചാതി** “ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതി, സങ്ഘാദിസേസേ സങ്ഘാദിസേസദിട്ഠി ഹോതി, തഞ്ചേ പാരാജികേന ചോദേതീ”തിആദിചോദനം സന്ധായ വുത്തം **“അധികരണഞ്ഞഭാഗിയ”**ന്തി. ഏകമേകഞ്ഹി അധികരണം ഇതരേസം തിണ്ണം തിണ്ണം അഞ്ഞഭാഗിയം അഞ്ഞപക്ഖിയം അഞ്ഞകോട്ഠാസിയം ഹോതി വത്ഥുവിസഭാഗത്താ. **ആദിസദ്ദേന** “കഥം അധികരണം അധികരണസ്സ അഞ്ഞഭാഗിയ”ന്തിആദികോ പദവിഭാഗോ സങ്ഗഹിതോ.

കിഞ്ചി ദേസം ലേസമത്തം ഉപാദായാതി ഏത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തസ്സാപി അസമ്ഭവദസ്സനപ്പസങ്ഗേന ഹേട്ഠാ വുത്തത്താ **“സേസാ വിനിച്ഛയകഥാ അട്ഠമേ വുത്തസദിസായേവാ”**തി വുത്തം. തത്ഥ **സേസാ വിനിച്ഛയകഥാതി** “പാരാജികേനാതി ഭിക്ഖുനോ അനുരൂപേസു ഏകൂനവീസതിയാ അഞ്ഞതരേനാ”തിആദികാ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വിനിച്ഛയകഥാ. **വുത്തസദിസായേവാതി** ഏത്ഥ ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ യാ വത്തബ്ബാ, തേന സിക്ഖാപദേന സാധാരണഭൂതാ സാ വുത്തസദിസായേവാതി അധിപ്പേതാ, ന അസാധാരണഭൂതാ അപുബ്ബവണ്ണനായ അധിപ്പേതത്താ. തേനേവാഹ **“അയം പനാ”**തിആദി. പുരിമസ്മിം സിക്ഖാപദേപി തഥാസഞ്ഞിനോ അനാപത്തികത്താ **“ഇധ ചാ”**തി വുത്തം. **തഥാസഞ്ഞിനോപീതി** “പാരാജികംയേവ അയം ആപന്നോ”തി ഏവംസഞ്ഞിനോപി. **ഇതിസദ്ദോ** ആദിഅത്ഥോ വാ പകാരത്ഥോ വാ. തേന കേനചി ഭിക്ഖുനാ അഞ്ഞോ കോചി ഖത്തിയജാതികോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതി, അഥ സോ അഞ്ഞം അത്തനോ വേരിം ഖത്തിയജാതികം ഭിക്ഖും പസ്സിത്വാ തം ഖത്തിയജാതിലേസം ഗഹേത്വാ ഏവം ചോദേതി “ഖത്തിയോ മയാ ദിട്ഠോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ, ത്വം ഖത്തിയോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസി, അഥ വാ ത്വം ഖോ ഖത്തിയോ, ന അഞ്ഞോ, പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസി, അസ്സമണോസി, അസക്യപുത്തിയോസി, നത്ഥി തയാ സദ്ധിം ഉപോസഥോ വാ പവാരണാ വാ സങ്ഘകമ്മം വാ”തി, ആപത്തി വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസസ്സ. ഏത്ഥ ച തേസം ഖത്തിയാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം അസദിസസ്സ തസ്സ തസ്സ ദീഘാദിനോ വാ ദിട്ഠാദിനോ വാ വസേന അഞ്ഞഭാഗിയതാ, ഖത്തിയജാതിപഞ്ഞത്തിയാ ആധാരവസേന അധികരണതാ ച വേദിതബ്ബാ. ഏസ നയോ നാമലേസാദീസുപി.

ആപത്തിലേസേ പന കേനചി ഭിക്ഖുനാ കോചി ഭിക്ഖു ലഹുകം ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതി, സോ ചേതം ഭിക്ഖും പാരാജികേന ചോദേതി, ആപത്തി വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസസ്സ. യദി ഏവം കഥം അഞ്ഞഭാഗിയം അധികരണം ഹോതീതി? യഞ്ഹി സോ ലഹുകം ആപത്തിം ആപന്നോ, തം പാരാജികസ്സ അഞ്ഞഭാഗിയം അധികരണം, തസ്സ പന അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സ ലേസോ നാമ. യോ സോ സബ്ബഖത്തിയാനം സാധാരണോ ഖത്തിയഭാവോ വിയ സബ്ബാപത്തീനം സാധാരണോ ആപത്തിഭാവോ. ഏതേനേവ ഉപായേന “കേനചി ഭിക്ഖുനാ കോചി ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതീ”തിആദികം വിസേസം സങ്ഗണ്ഹാതി.

> അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖം യോ, നേവ സിക്ഖതി യുത്തിതോ;
> ഗച്ഛേ വിനയവിഞ്ഞൂഹി, അഞ്ഞഭാഗിയതംവ സോ. (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൪൦൮);

അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. സങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സഹിതസ്സാതി കായചിത്തേഹി ഏകീഭൂതസ്സ. തേനാഹ **“ചിത്തേന ച സരീരേന ച അവിയുത്തസ്സാതി അത്ഥോ”**തി. **അസ്സാതി** “സമഗ്ഗസ്സാ”തി പദസ്സ. **സമാനസംവാസകോതി** സമാനോ ഏകൂപോസഥാദിഭേദോ സംവാസോ അസ്സാതി സമാനസംവാസകോ, ലദ്ധിനാനാസംവാസകേന വാ കമ്മനാനാസംവാസകേന വാ വിരഹിതോ. **കായസാമഗ്ഗിദാനതോതി** കായേന, കായസ്സ വാ സാമഗ്ഗിയാ സഹിതഭാവസ്സ ദാനതോ, തേസു തേസു സങ്ഘകമ്മേസു ഹത്ഥപാസൂപഗമനതോതി വുത്തം ഹോതി. **കഥം നാമായം ഭിജ്ജേയ്യാതി** അയം സങ്ഘോ കേന നു ഖോ ഉപായേന വഗ്ഗോ ഭവേയ്യ. **വായാമേയ്യാതി** ഉസ്സാഹം കരേയ്യ, പക്ഖം പരിയേസേയ്യ, ഗണം ബന്ധേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. അത്തനോ ഫലം കരോതീതി **കരണം,** യം കിഞ്ചി കാരണം, അധികം കരണന്തി **അധികരണം,** വിസേസകാരണം, വിസേസകാരണഞ്ച സങ്ഘഭേദസ്സാതി വുത്തം **“ഭേദനസ്സാ”**തിആദി. **ഭേദകരവത്ഥുവസേന അട്ഠാരസവിധന്തി** -

> “ഇധുപാലി ഭിക്ഖൂ അധമ്മം ‘ധമ്മോ’തി ദീപേന്തി, ധമ്മം ‘അധമ്മോ’തി ദീപേന്തി. അവിനയം ‘വിനയോ’തി ദീപേന്തി, വിനയം ‘അവിനയോ’തി ദീപേന്തി. അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേന ‘ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേനാ’തി ദീപേന്തി, ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേന ‘അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേനാ’തി ദീപേന്തി. അനാചിണ്ണം തഥാഗതേന ‘ആചിണ്ണം തഥാഗതേനാ’തി ദീപേന്തി, ആചിണ്ണം തഥാഗതേന ‘അനാചിണ്ണം തഥാഗതേനാ’തി ദീപേന്തി. അപഞ്ഞത്തം തഥാഗതേന ‘പഞ്ഞത്തം തഥാഗതേനാ’തി ദീപേന്തി, പഞ്ഞത്തം തഥാഗതേന ‘അപഞ്ഞത്തം തഥാഗതേനാ’തി ദീപേന്തി. അനാപത്തിം ‘ആപത്തീ’തി ദീപേന്തി, ആപത്തിം ‘അനാപത്തീ’തി ദീപേന്തി. ലഹുകം ആപത്തിം ‘ഗരുകാ ആപത്തീ’തി ദീപേന്തി, ഗരുകം ആപത്തിം ‘ലഹുകാ ആപത്തീ’തി ദീപേന്തി. സാവസേസം ആപത്തിം ‘അനവസേസാ ആപത്തീ’തി ദീപേന്തി, അനവസേസം ആപത്തിം ‘സാവസേസാ ആപത്തീ’തി ദീപേന്തി. ദുട്ഠുല്ലം ആപത്തിം ‘അദുട്ഠുല്ലാ ആപത്തീ’തി ദീപേന്തി, അദുട്ഠുല്ലം ആപത്തിം ‘ദുട്ഠുല്ലാ ആപത്തീ’തി ദീപേന്തീ”തി (ചൂളവ॰ ൩൫൨) -

ഏവം **കമ്മക്ഖന്ധകേ** വുത്താനം അട്ഠാരസന്നം ഭേദകരണാനം വസേന അട്ഠാരസവിധം. കാരണഞ്ഹി തദായത്തവുത്തിതായ ഫലം ഏത്ഥ വസതീതി **“വത്ഥൂ”**തി വുച്ചതി. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

> “ധമ്മവിനയഭാസിതാ-ചിണ്ണപഞ്ഞത്തികാ ദുകാ;
> ആപത്തിലഹുദുട്ഠുല്ല-സാവസേസദുകാനി ച.

“ഏതാനട്ഠാരസ ‘ഭേദ-കരവത്ഥൂ’തി വുച്ചരേ;
വിപല്ലാസഗഹിതാനി, വാദമൂലൂപനിസ്സയാ”തി.

പഗ്ഗയ്ഹാതി പഗ്ഗഹിതം അബ്ഭുസ്സിതം പാകടം കത്വാ. **തിട്ഠേയ്യാ**തി യഥാസമാദിന്നം, യഥാപഗ്ഗഹിതമേവ ച കത്വാ അച്ഛേയ്യ. യസ്മാ പന ഏവം പഗ്ഗണ്ഹതാ, തിട്ഠതാ ച തം ദീപിതഞ്ചേവ അവിനിസ്സട്ഠഞ്ച ഹോതി, തസ്മാ **“ദീപേയ്യ ചേവ നപ്പടിനിസ്സജ്ജേയ്യ ചാ”**തി വുത്തം. കീവ ദൂരേ സുത്വാ ഗന്ത്വാ അവദന്താനം ദുക്കടന്തി ആഹ **“സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേനാ”**തിആദി. പി-സദ്ദോ ചേത്ഥ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ, തസ്സ “അഡ്ഢയോജനമത്ത”ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **“അഡ്ഢയോജനമത്ത”**ന്തി ഇമിനാ ഏകവിഹാരേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദീപേതി. **“ഗന്ത്വാ”**തി ഇമിനാ ദൂതം വാ പണ്ണം വാ പേസേത്വാ വദതോപി ആപത്തിമോക്ഖോ നത്ഥി, സയമേവ പന ഗന്ത്വാ “ഗരുകോ ഖോ, ആവുസോ, സങ്ഘഭേദോ, മാ സങ്ഘഭേദായ പരക്കമീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൧) നിവാരേതബ്ബോതി ദീപേതി.

സമാഗച്ഛതൂതി ഏകീഭവതു. ഏകീഭാവോ ച സമാനലദ്ധിവസേന ഹോതീതി ആഹ **“ഏകലദ്ധികോ ഹോതൂ”**തി. ഏകാ ലദ്ധി ഗഹണം അസ്സാതി **ഏകലദ്ധികോ,** ഏകദിട്ഠികോതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്പത്തിയാ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സമാനദിട്ഠിചിത്തതാസങ്ഖാതായ സമ്പത്തിയാ. “അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഗുണലാഭാദികായ സമ്പത്തിയാ”തി കേചി. അസമഗ്ഗോ ഹി വിസും പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസതി, ബഹിസീമായം വാ അനുപരിവേണിയം വാതി ന ഏകുദ്ദേസോ. തേനാഹ **“ഏകതോ പവത്തപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോതി അത്ഥോ”**തി. **അപ്പടിനിസ്സജ്ജതോ ദുക്കട**ന്തി വിസും വിസും വദന്താനം ഗണനായ ദുക്കടം. **സമനുഭാസനകമ്മം കാതബ്ബ**ന്തി യാവതതിയം സമനുഭാസനകമ്മം കാതബ്ബം, “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ ഭേദായ പരക്കമതീ”തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൧൨) പദഭാജനേ വുത്താഹി ഞത്തിചതുത്ഥാഹി തീഹി സമനുഭാസനകമ്മവാചാഹി കമ്മം കാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. **“ഭേദായ പരക്കമേയ്യാ”**തി വിസും വുത്തത്താ ഭേദനസംവത്തനികസ്സ അധികരണസ്സ സമാദായ പഗ്ഗണ്ഹനതോ പുബ്ബേപി പക്ഖപരിയേസനാദിവസേന സങ്ഘഭേദായ പരക്കമന്തസ്സ സമനുഭാസനകമ്മം കാതബ്ബന്തി വേദിതബ്ബം. പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സ അനാപത്തിഭാവതോ **“സോത്ഥിഭാവോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ”**തി വുത്തം.

കിഞ്ചാപി ഭിക്ഖുനീ സങ്ഘം ന ഭിന്ദതി, അപിച ഖോ ഭേദായ പരക്കമതീതി **“സാധാരണപഞ്ഞത്തീ”**തി വുത്തം. സങ്ഘാദിസേസം അജ്ഝാപജ്ജന്തസ്സ ഞത്തിയാ ദുക്കടം, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയാ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീതി ആഹ **“സമനുഭാസനകമ്മേ”**തിആദി. **തഞ്ച ദുക്കടം തേ ച ഥുല്ലച്ചയാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ**തി യഞ്ച ഞത്തിപരിയോസാനേ ദുക്കടം ആപന്നോ, യേ ച ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയേ, താ തിസ്സോപി ആപത്തിയോ ലിങ്ഗപരിവത്തേന അസാധാരണാപത്തിയോ വിയ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി. സചേ പനസ്സ ഞത്തിപരിയോസാനേ ലജ്ജിധമ്മോ ഓക്കമതി, സംവരോ ഉപ്പജ്ജതി, തം പടിനിസ്സജ്ജതി, ഞത്തിയാ ദുക്കടം ദേസേത്വാ മുച്ചതി. അഥ തം ന പടിനിസ്സജ്ജതി, ഭേദായ പരക്കമതി ചേവ ഭേദനസംവത്തനികം അധികരണം സമാദായ പഗ്ഗയ്ഹ തിട്ഠതി ച, ഞത്തിദുക്കടം പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, പഠമകമ്മവാചായ ഥുല്ലച്ചയേ പതിട്ഠാതി. ഏസ നയോ ഇതരകമ്മവാചായമ്പി. അസമനുഭാസിയമാനസ്സ അപ്പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സാപി സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി. പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സാപി ഞത്തിതോ പുബ്ബേ വാ ഞത്തിക്ഖണേ വാ ഞത്തിപരിയോസാനേ വാ പഠമായ വാ അനുസ്സാവനായ ദുതിയായ വാ തതിയായ വാ യാവ **യ്യ**-കാരം ന സമ്പാപുണാതി, താവ പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി. തേനാഹ **“അസമനുഭാസിയമാനസ്സ ചാ”**തിആദി.

ഏത്ഥ പന (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൬) “ദേവദത്തോ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ ഭേദായ പരക്കമി, തസ്മിം വത്ഥുസ്മി”ന്തി (പരി॰ ൧൭) പരിവാരേ ആഗതത്താ ദേവദത്തോ ആദികമ്മികോ, സോ ച ഖോ സങ്ഘഭേദായ പരക്കമനസ്സേവ, ന അപ്പടിനിസ്സജ്ജനസ്സ. ന ഹി തസ്സ തം കമ്മം കതം. കഥമിദം ജാനിതബ്ബന്തി ചേ? സുത്തതോ. തഥാ ഹി “അരിട്ഠോ ഭിക്ഖു ഗദ്ധബാധിപുബ്ബോ പാപികായ ദിട്ഠിയാ യാവതതിയം സമനുഭാസനായ ന പടിനിസ്സജ്ജി, തസ്മിം വത്ഥുസ്മി”ന്തി പരിവാരേ ആഗതത്താ അരിട്ഠസ്സ കമ്മം കതന്തി പഞ്ഞായതി, ന തഥാ ദേവദത്തസ്സ. അഥാപിസ്സ കതേന ഭവിതബ്ബന്തി കോചി അത്തനോ രുചിമത്തേന വദേയ്യ, തഥാപി അപ്പടിനിസ്സജ്ജനേ ആദികമ്മികസ്സ അനാപത്തി നാമ നത്ഥി. ന ഹി പഞ്ഞത്തം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമന്തസ്സ അഞ്ഞത്ര ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതതോ അനാപത്തി നാമ ദിസ്സതി. യമ്പി അരിട്ഠസിക്ഖാപദസ്സ പദഭാജനേ അനാപത്തിയം “ആദികമ്മികസ്സാ”തി പോത്ഥകേസു ലിഖിതം, തം പമാദലിഖിതം, പമാദലിഖിതഭാവോ ച തസ്സ “പഠമം അരിട്ഠോ ഭിക്ഖു ചോദേതബ്ബോ, ചോദേത്വാ സാരേതബ്ബോ, സാരേത്വാ ആപത്തിം ആരോപേതബ്ബോ”തി (ചൂളവ॰ ൬൫) ഏവം കമ്മക്ഖന്ധകേ ആപത്തിരോപനതോ വേദിതബ്ബോ.

ഇധ ഭേദായ പരക്കമനേ ആദികമ്മികസ്സ ദേവദത്തസ്സ യസ്മാ തം കമ്മം ന കതം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൬), തസ്മാസ്സ ആപത്തിയേവ ന ജാതാ. സിക്ഖാപദം പന തം ആരബ്ഭ പഞ്ഞത്തന്തി കത്വാ **“ആദികമ്മികോ”**തി വുത്തോ. ഇതി ആപത്തിയാ അഭാവതോയേവസ്സ അനാപത്തി വുത്താ. സാ പനേസാ കിഞ്ചാപി “അസമനുഭാസിയമാനസ്സാ”തി ഇമിനാവ സിദ്ധാ. യസ്മാ പന അസമനുഭാസിയമാനോ നാമ യസ്സ കേവലം സമനുഭാസനം ന കരോന്തി, സോ വുച്ചതി, ന ആദികമ്മികോ. അയഞ്ച ദേവദത്തോ ആദികമ്മികോയേവ. തസ്മാ “ആദികമ്മികസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൪൧൬) വുത്തം. ഏതേനേവ ഉപായേന ഠപേത്വാ അരിട്ഠസിക്ഖാപദം സബ്ബസമനുഭാസനാസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാനതോ **സമനുഭാസനസമുട്ഠാനം**. “പടിനിസ്സജ്ജാമീ”തി കായവികാരം വാ വചീഭേദം വാ അകരോന്തസ്സേവ പന ആപജ്ജനതോ **അകിരിയം**. “നപ്പടിനിസ്സജ്ജാമീ”തി സഞ്ഞായ അഭാവേന മുച്ചനതോ **സഞ്ഞാവിമോക്ഖം**. “നപ്പടിനിസ്സജ്ജാമീ”തി ജാനനചിത്തേനേവ **സചിത്തകം**.

സങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ഭേദാനുവത്തകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തസ്സേവാതി ഭേദായ പരക്കമന്തസ്സേവ. **ഖോ**തി നിപാതമത്തം. **പനാ**തി വിസേസേ നിപാതോ. യം വചനം സമഗ്ഗേപി വഗ്ഗേ അവയവഭൂതേ കരോതി ഭിന്ദതി, തം കലഹകാരകവചനം ഇധ “വഗ്ഗ”ന്തി വുച്ചതീതി ആഹ **“വഗ്ഗം അസാമഗ്ഗിപക്ഖിയവചനം വദന്തീ”**തി. അസാമഗ്ഗിപക്ഖേ ഭവാ **അസാമഗ്ഗിപക്ഖിയാ,** കലഹകാരകാ, തേസം വചനം **അസാമഗ്ഗിപക്ഖിയവചനം,** അസാമഗ്ഗിപക്ഖേ വാ ഭവം വചനം **അസാമഗ്ഗിപക്ഖിയവചനം. “ന ഹി സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ കമ്മം കരോതീ”**തി ഇദം നിഗ്ഗഹവസേന കത്തബ്ബം കമ്മം സന്ധായ വുത്തം, ഉബ്ബാഹികാദികമ്മം പന ബഹൂനമ്പി കാതും വട്ടതിയേവ. **ധമ്മവാദീ**തി ഭൂതവാദീ. **വിനയവാദീ**തി വൂപസമവാദീ. **ജാനാതി നോ**തി ഏത്ഥാപി “ഛന്ദഞ്ച രുചിഞ്ചാ”തി ഇദം ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. തേനാഹ **“അമ്ഹാകം ഛന്ദാദീനി ജാനാതീ”**തി. **ഭാസതീ**തി ഏത്ഥ “നോ”തി ഇദം വിഭത്തിവിപരിണാമേന യുജ്ജതി. തേനാഹ **“ഏവം കരോമാതി അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഭാസതീ”**തി. **“ഏത”**ന്തി ഇമിനാ തസ്സ കമ്മം പച്ചാമട്ഠന്തി ആഹ **“യം സോ കരോതീ”**തിആദി. **സോ**തി സങ്ഘഭേദായ പരക്കമന്തോ. **സമേതായസ്മന്താന**ന്തി

ഏത്ഥ "ചിത്ത"ന്തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബന്തി ആഹ **"ആയസ്മന്താനം ചിത്ത"**ന്തി. **വുത്തസദിസായേവാ**തി ഏത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദട്ഠകഥായ വണ്ണനായം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തമേവ.

ഭേദാനുവത്തകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുക്ഖേന വത്തബ്ബോ അനുസാസിതും അസക്കുണേയ്യോ സഭാവോ അസ്സാതി **ദുബ്ബചജാതികോ,** വിലോമഭാവീ. തേനാഹ **"ദുബ്ബചസഭാവോ"**തിആദി. **വത്തും അസക്കുണേയ്യോ**തി കിസ്മിഞ്ചി വുച്ചമാനേ അസഹനതോ ഓവദിതും അസക്കുണേയ്യോ. ഉദ്ദിസീയതീതി **ഉദ്ദേസോ,** പാതിമോക്ഖോ, തസ്മിം പരിയാപന്നാ അന്തോഗധാ **ഉദ്ദേസപരിയാപന്നാ,** തേസു ഉദ്ദേസപരിയാപന്നേസു. തേനാഹ **"ഉദ്ദേസേ"**തിആദി. അഥ സബ്ബാനേവ സിക്ഖാപദാനി കഥം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപരിയാപന്നാനീതി ആഹ **"യസ്സ സിയാ ആപത്തി, സോ 'ആവികരേയ്യാ'തി ഏവം സങ്ഗഹിതത്താ"**തി. **"യസ്സ സിയാ ആപത്തീ"**തി ഇമിനാ സബ്ബാപി ആപത്തിയോ നിദാനുദ്ദേസേ സങ്ഗഹിതാ ഏവ ഹോന്തി. **സിക്ഖാപദേസൂ**തി അധിസീലസിക്ഖായ അധിഗമൂപായഭൂതേസു വിനയപഞ്ഞത്തീസൂതി അത്ഥോ. സോ പന പാകടോയേവാതി അട്ഠകഥായം ന വുത്തോ. **പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹീ**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിസാമണേരസാമണേരിസിക്ഖമാനാഹി. **സിക്ഖിതബ്ബത്താ**തി ലബ്ഭമാനവസേന സിക്ഖിതബ്ബത്താ. തഥാ ഹി തേഹി യഥാസകം സിക്ഖാ സിക്ഖീയതി, ന സബ്ബാ. **ബുദ്ധപഞ്ഞത്തേനാ**തി ബുദ്ധേന ഠപിതേന, വിഹിതേനാതി അത്ഥോ. അഥ വാ **സഹധമ്മികേന** സകാരണേന വുച്ചമാനോതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **വചനായാ**തി നിസ്സക്കേ സമ്പദാനവചനന്തി ആഹ **"തതോ മമ വചനതോ"**തി.

ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. കുലദൂസകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നഗരസ്സാപി ഗാമവിസേസത്താ ഇധ ഗാമഗ്ഗഹണേനേവ നഗരമ്പി ഗഹിതന്തി ആഹ **"നഗരമ്പി ഗാമേ അന്തോഗധമേവാ"**തി, വാ-സദ്ദേന വാ അനുത്തവികപ്പത്ഥേന ഗഹണന്തി ഏവം വുത്തം. ഏത്ഥ ച അപാകാരപരിക്ഖേപോ സാപണോ **നിഗമോ,** സപാകാരാപണം **നഗരം,** തംതംവിപരീതോ **ഗാമോ**തി ഇമേസം തിണ്ണം വിസേസോ ദട്ഠബ്ബോ. **കുലാനി ദൂസേതീ**തി ഖത്തിയബ്രാഹ്മണവേസ്സസുദ്ദവസേന ചത്താരി കുലാനി വികാരം ആപാദേതി. ദൂസേന്തോ ച ന അസുചികദ്ദമാദീഹി ദൂസേതി, അഥ ഖോ അത്തനോ ദുപ്പടിപത്തിയാ തേസം പസാദം വിനാസേതി. തേനാഹ **"പുപ്ഫദാനാദീഹീ"**തിആദി. തത്ഥ ഹരിത്വാ വാ ഹരാപേത്വാ വാ പക്കോസിത്വാ വാ പക്കോസാപേത്വാ വാ സയം വാ ഉപഗതാനം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൬-൪൩൭) യസ്സ കസ്സചി അത്തനോ സന്തകസ്സ പുപ്ഫസ്സ കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ദാനം **പുപ്ഫദാനം,** തം ആദി യേസം തേ **പുപ്ഫദാനാദയോ,** തേഹി പുപ്ഫദാനാദീഹി. **ആദി**സദ്ദേന (പാരാ॰ ൪൩൭) ഫലദാനചുണ്ണമത്തികാദന്തകട്ഠവേളുവേജ്ജികാജങ്ഘപേസനികാനം ഗഹണം. **സദ്ധം വിനാസേന്തോ**തി തഥാ അകരോന്തേസു അഞ്ഞേസു പേസലേസു ഭിക്ഖൂസു അപ്പസാദം അദസ്സനം ഗമേന്തോ. പുപ്ഫദാനാദീഹി ച തേഹി കതസങ്ഗഹേഹി അഞ്ഞേ പേസലേ തഥാ അകരോന്തേ തേ മനുസ്സാ ഇസ്സന്തി ന അല്ലീയന്തീതി സോ തേസം പസാദം വിനാസേതി നാമാതി ദട്ഠബ്ബം. **പാപകാ സമാചാരാ**തി ബുദ്ധപ്പടികുട്ഠത്താ ലാമകാ സമാചാരാ . തേ പന യസ്മാ കുലസങ്ഗഹത്ഥം മാലാവച്ഛരോപനാദയോ ഇധ അധിപ്പേതാ, തസ്മാ **"മാലാവച്ഛരോപനാദയോ"**തി വുത്തം. ആരാമാദീനമത്ഥായ പന കപ്പിയവോഹാരാദീഹി രോപാപനാദികം വട്ടതി. തത്ഥ **മാലാവച്ഛ**ന്തി തരുണപുപ്ഫരുക്ഖം. തരുണകാ ഹി പുപ്ഫരുക്ഖാപി പുപ്ഫഗച്ഛാപി "മാലാവച്ഛാ"ത്വേവ വുച്ചന്തി, തസ്സ രോപനം **മാലാവച്ഛരോപനം,** തം ആദി യേസം തേ **മാലാവച്ഛരോപനാദയോ. ആദി**സദ്ദേന ചേത്ഥ രോപാപനസിഞ്ചനസിഞ്ചാപനഓചിനനഓചിനാപനഗന്ഥനഗന്ഥാപനാനം ഗഹണം.

മാതികായം **ദിസ്സന്തീ**തി യേ പച്ചക്ഖതോ പസ്സന്തി, തേഹി ദിസ്സന്തി. **സുയ്യന്തീ**തി യേ പരതോ സുണന്തി, തേഹി സോതദ്വാരേന സുത്വാ ഉപധാരിയന്തി. **ദുട്ഠാനീ**തി ദൂസിതാനി. **അലം തേ ഇധ വാസേനാ**തി തവ ഇധ വാസേന അലം, മാ ഇധ തവ വാസോ ഹോതൂതി അത്ഥോ. വാരണത്ഥോ ഹി ഇധ **അലം**-സദ്ദോ. **പബ്ബാജനീയകമ്മകതോ**തി ചോദേത്വാ സാരേത്വാ ആപത്തിം ആരോപേത്വാ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, ഇമേ അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൩൮) പദഭാജനേ വുത്തായ ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവാചായ കതപബ്ബാജനീയകമ്മോ. **യസ്മിഞ്ച വിഹാരേ വസതീ**തി ഗാമതോ ബഹിവിഹാരമാഹ. **നേവ തസ്മിം ഗാമേ…പേ॰… ചരിതും ലഭതീ**തി സചേപി ഗാമോ വാ നിഗമോ വാ ദ്വാദസയോജനപരമോ ഹോതി, തിയോജനപരമോ ച വിഹാരോ ഹോതി, നേവ തസ്മിം ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ പിണ്ഡായ ചരിതും ലഭതി, ന വിഹാരേ വസിതും. തസ്മിം വിഹാരേ വസന്തേന സാമന്തഗാമേപി പിണ്ഡായ ന ചരിതബ്ബം, സാമന്തവിഹാരേപി വസന്തേന തസ്മിം ഗാമേ പിണ്ഡായ ന ചരിതബ്ബം. സാമന്തവിഹാരേ വസന്തേന പന സാമന്തഗാമേ ചരിതും വട്ടതി. **ആപജ്ജിതബ്ബാ ആപത്തിയോ**തി കുലസങ്ഗഹത്ഥം അത്തനോ സന്തകദാനേ ദുക്കടം, ഇസ്സരവതായ സങ്ഘസന്തകദാനേ ഥുല്ലച്ചയം, പസയ്ഹ ദാനേ പാരാജികന്തി ഇമാ ആപത്തിയോ. മാതികായം **"പക്കമതാ യസ്മാ"**തി പബ്ബാജനീയകമ്മകതസ്സ വത്തവസേന വുത്തം. ആദിമ്ഹി പന പബ്ബാജനീയകമ്മവസേന ദട്ഠബ്ബം. **അസ്സജിപുനബ്ബസുകേ**തി അസ്സജിഞ്ചേവ പുനബ്ബസുകഞ്ച.

കുലദൂസകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസനിഗമനവണ്ണനാ

പഠമാപത്തികാതി അവയവേന വിഗ്ഗഹോ സമുദായോ സമാസത്ഥോതി ആഹ **"പഠമം ആപത്തി ഏതേസന്തി പഠമാപത്തികാ"**തി. **വീതിക്കമനക്ഖണേയേവാ**തി വത്ഥുവീതിക്കമനക്ഖണേയേവ. **ഏവ**-കാരേന സമനുഭാസനകമ്മക്ഖണം പടിക്ഖിപതി. അഹസ്സ യത്തകോ പരിച്ഛേദോ **യാവതീഹം.** തേനാഹ **"യത്തകാനി അഹാനീ"**തി. **അഹാനീ**തി ച ദിവസാനീതി അത്ഥോ.

വത്ഥുവസേന വാതി അസുചിമോചനാദിവീതിക്കമമത്തവസേന വാ. **ഇദന്തി** ഇദം വീതിക്കമം. **നാമമത്തവസേന വാ അയം ഇത്ഥന്നാമാ ആപത്തീ**തി "അയം സങ്ഘാദിസേസോ നാമ ആപത്തീ"തി ഏവം വിനാ വത്ഥും നാമവസേന വാ. **മത്ത**സദ്ദേന ചേത്ഥ വത്ഥും പടിക്ഖിപതി. പോത്ഥകേസു പന കത്ഥചി "നാമഗോത്തവസേന വാ"തി ലിഖന്തി, തം ന

സുന്ദരം “അയം ഇത്ഥന്നാമാ ആപത്തീ”തി വുത്തത്താ. ഇദാനി നം കസ്സചി ന ആരോചേസ്സാമീതി സമ്ബന്ധോ. **ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ**തി ആരോചനേ ഉസ്സാഹം ഠപേത്വാ. ന കേവലം വത്ഥുനാമവസേനേവ ആപത്തിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേന്തസ്സേവ, അഥ ഖോ യോപി ഏവം അജാനന്തോ കേവലം “ആപത്തിം ഛാദേമീ”തി ആപത്തിസഞ്ഞായ ഛാദേതി, തസ്സപി ഛന്നാ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. സചേ പനേത്ഥ അനാപത്തിസഞ്ഞീ വാ ഹോതി, അഞ്ഞാപത്തിക്ഖന്ധസഞ്ഞീ വാ വേമതികോ വാ ഹുത്വാ “ന ദാനി നം കസ്സചി ആരോചേസ്സാമീ”തി ഏവം ഛാദേതുകാമോവ ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപേതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതീതി ആനേത്വാ യോജേതബ്ബം. അനാപത്തി പന ആപത്തിസഞ്ഞായപി അനാപത്തിസഞ്ഞായപി ഛാദേന്തേന അച്ഛാദിതാവ ഹോതി. ലഹുകം വാ “ഗരുകാ”തി ഗരുകം വാ “ലഹുകാ”തി ഛാദേതി, അലജ്ജിപക്ഖേ തിട്ഠതി, ആപത്തി പന അച്ഛന്നാ ഹോതി. ഗരുകം “ലഹുകാ”തി മഞ്ഞമാനോ ദേസേതി, നേവ ദേസിതാ ഹോതി നച്ഛന്നാ.

പകതോ സഭാവഭൂതോ അത്താ അസ്സാതി **പകതത്തോ,** ന കമ്മേഹി വികതത്തോതി അത്ഥോ. തേനാഹ **“അനുക്ഖിത്തോ സമാനസംവാസകോ”**തി. **വുത്തനയേനേവാ**തി “ന ദാനി നം കസ്സചി ആരോചേസ്സാമീ”തിആദിനാ വുത്തനേവ നയേന. അഥ “മയ്ഹം സങ്ഘേന കമ്മം കത”ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) അപകതത്തസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതി. അപകതത്തേന പന പകതത്തസഞ്ഞിനാ വാ പകതത്തേന അപകതത്തസഞ്ഞിനാ വാ ഛാദിതാപി അച്ഛന്നാവ ഹോതി. വുത്തമ്പി ചേതം -

> “ആപജ്ജതി ഗരുകം സാവസേസം;
> ഛാദേതി അനാദരിയം പടിച്ച;
> ന ഭിക്ഖുനീ നോ ച ഫുസേയ്യ വജ്ജം;
> പഞ്ഹാമേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ”തി. (പരി॰ ർ൧൧);

അയഞ്ഹി പഞ്ഹോ ഉക്ഖിത്തകേന കഥിതോ.

ദസസു അന്തരായേസു യം വത്തബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ. സചേ പന യോ ഭീരുകജാതികതായ അന്ധകാരേ അമനുസ്സചണ്ഡമിഗഭയേന അന്തരായികസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതി. യസ്സപി പബ്ബതവിഹാരേ വസന്തസ്സ കന്ദരം വാ നദിം വാ അതിക്കമിത്വാ ആരോചേതബ്ബം ഹോതി, അന്തരാമഗ്ഗേ ച ചണ്ഡവാളഅമനുസ്സാദിഭയം അത്ഥി, മഗ്ഗേ അജഗരാ നിപജ്ജന്തി, നദീ പൂരാ ഹോതി, ഏതസ്മിം സതിയേവ അന്തരായേ അന്തരായികസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതി. അന്തരായികസ്സ പന അന്തരായികസഞ്ഞായ വാ അനന്തരായികസഞ്ഞായ വാ ഛാദയതോ അച്ഛന്നാവ.

ഭിക്ഖുനോതി സഭാഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ. സചസ്സ മുഖേ അപ്പമത്തകോ ഗണ്ഡോ വാ ഹോതി, ഹനുകവാതോ വാ വിജ്ഝതി, ദന്തോ വാ രുജ്ജതി, ഭിക്ഖാ വാ മന്ദാ ലദ്ധാ ഹോതി, താവതകേന പന നേവ വത്തും ന സക്കോതി, ന ഗന്തും. അപിച ഖോ “ന സക്കോമീ”തി സഞ്ഞീ ഹോതി, അയം **പഹു ഹുത്വാ അപ്പഹുസഞ്ഞീ** നാമ. ഇമിനാ ഛാദിതാപി അച്ഛാദിതാ. അപ്പഹുനാ പന വത്തും വാ ഗന്തും വാ അസമത്ഥേന പഹുസഞ്ഞിനാ വാ അപ്പഹുസഞ്ഞിനാ വാ ഛാദിതാപി അച്ഛാദിതാവ.

ഇദം ഉത്താനമേവാതി ഇദം അങ്ഗദ്വയം ഉത്താനത്ഥമേവ. സചേ പന “ഛാദേസ്സാമീ”തി ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ പുരേഭത്തേ വാ പച്ഛാഭത്തേ വാ പഠമയാമാദീസു വാ ലജ്ജിധമ്മം ഓക്കമതി, അന്തോഅരുണേയേവ ആരോചേതി, അയം **ഛാദേതുകാമോ ന ഛാദേതി** നാമ.

യസ്സ പന അഭിക്ഖുകേ ഠാനേ വസന്തസ്സ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ സഭാഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആഗമനം ആഗമേന്തസ്സ വാ, സഭാഗസ്സ സന്തികം വാ ഗച്ഛന്തസ്സ അഡ്ഢമാസോപി മാസോപി അതിക്കമതി, അയം **നച്ഛാദേതുകാമോ ഛാദേതി** നാമ. അയമ്പി അച്ഛന്നാവ ഹോതി.

യോ പന ആപന്നമത്തോവ അഗ്ഗിം അക്കന്തപുരിസോ വിയ സഹസാ അപക്കമിത്വാ സഭാഗട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ആവി കരോതി, അയം **നച്ഛാദേതുകാമോവ ന ഛാദേതി** നാമ. **സഭാഗമത്തമേവ പമാണ**ന്തി അവേരിസഭാഗമത്തമേവ പമാണം. അവേരിസഭാഗസ്സ ഹി സന്തികേ ആരോചേതബ്ബം. യോ പന വിസഭാഗോ ഹോതി സുത്വാ പകാസേതുകാമോ, ഏവരൂപസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സപി സന്തികേ ന ആരോചേതബ്ബാ. തത്ഥ പുരേഭത്തം ആപത്തിം ആപന്നോ ഹോതു, പച്ഛാഭത്തം വാ ദിവാ വാ രത്തിം വാ, യാവ അരുണം ന ഉഗ്ഗച്ഛതി, താവ ആരോചേതബ്ബം. ഉദ്ധസ്തേ അരുണേ പടിച്ഛന്നാ ഹോതി, പടിച്ഛാദനപച്ചയാ ച ദുക്കടം ആപജ്ജതി. **സങ്ഖേപതോ**തി സമാസതോ. വിത്ഥാരതോ പന **സമന്തപാസാദികായം** വുത്തോതി അധിപ്പായോ.

അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബന്തി അപ്പടികമ്മകതായ ആപത്തിയാ സഗ്ഗമോക്ഖാവരണഭാവതോ അനിച്ഛന്തേനാപി പരിവസിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **“ന കാമേനാ”**തിആദി. **പരിവാസം സമാദായാ**തി പരിവാസവത്തം സങ്ഘമജ്ഝേ സമാദിയിത്വാ. യദിപി ചതുബ്ബിധോ പരിവാസോ അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസോ, പടിച്ഛന്നപരിവാസോ, സുദ്ധന്തപരിവാസോ, സമോധാനപരിവാസോതി, തഥാപി അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസോ ഇധ ന അധിപ്പേതോതി ആഹ **“തത്ഥ പടിച്ഛന്ന…പേ॰… തിവിധോ പരിവാസോ”**തി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം വാക്യേ. പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ സതി ദാതബ്ബോ പരിവാസോ പടിച്ഛന്നവിസയതായ **പടിച്ഛന്നപരിവാസോ**. സുദ്ധന്തതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബോ പരിവാസോ **സുദ്ധന്തപരിവാസോ**. സമോദഹിത്വാ ദാതബ്ബോ പരിവാസോ **സമോധാനപരിവാസോ**.

ഇദാനി തേ തിവിധേയേവ പരിവാസേ സരൂപതോ ദസ്സേതും **“തത്ഥാ”**തിആദിമാഹ. **ഹീ**തി യസ്മാ. ഏകാഹം പടിച്ഛന്നാ **ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നാ**. **വുത്തനയേനാ**തി “ആപത്തി ച ഹോതീ”തിആദിനാ വുത്തേന നയേന. **ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്ന**ന്തി ഏത്ഥ **ഇതി**സദ്ദോ “ഇതി വാ, ഇതി ഏവരൂപാ വിസൂകദസ്സനാ പടിവിരതോ”തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൩, ൧൯൪) വിയ ആദിഅത്ഥോ. തേന “സോഹം, ഭന്തേ, സങ്ഘം ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസട്ഠിയാ ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായ ഏകാഹപരിവാസം യാചാമീ”തി ഇമം പാളിസേസം (ചൂളവ॰ ൧൦൨) സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏവം പരിവാസം യാചാപേത്വാ**തി ഏവം യാവതതിയം യാചാപേത്വാ. **ഖന്ധകേ ആഗതനയേനാ**തി സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൻ൭ ആദയോ) ആഗതനയേന. **തതോ**തി പക്ഖതോ പട്ഠായ. **അതിരേകപക്ഖപ്പടിച്ഛന്ന**ന്തി പക്ഖസ്സ അതിരേകോ **അതിരേകപക്ഖോ,** തം പടിച്ഛന്നന്തി അത്ഥോ. **തതോ**തി തിംസതിമദിവസതോ പട്ഠായ. **മാസപ്പടിച്ഛന്ന**ന്തി സത്താനം ആയും മിനന്തോ വിയ സിയതി അന്തം കരോതീതി **മാസോ,** തിംസരത്തിന്ദിവോ, തം

പടിച്ഛന്നന്തി അത്ഥോ. **സംവച്ഛരേ പുണ്ണേ**തി തം തം സത്തം, ധമ്മപ്പവത്തിഞ്ച സങ്ഗമ്മ വദന്തോ വിയ സരതി പവത്തതീതി **സംവച്ഛരോ,** ദ്വാദസ മാസാ, തസ്മിം പരിപുണ്ണേ.

വത്ഥുകിത്തനവസേന വാതി നാമേന സഹ വത്ഥുകിത്തനവസേന വാതി അത്ഥോ. തേനേവ ഹി ഉപരി "നാമമത്തവസേന വാ"തി മത്തഗ്ഗഹണം കതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **നാമമത്തവസേനാ**തി വത്ഥുകിത്തനം വിനാ കേവലം നാമസ്സേവ വസേന. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ദുവിധേ നാമേ "ആപത്തീ"തി സബ്ബസാധാരണം നാമം, തസ്മാ . **സുക്കവിസ്സട്ഠീ**തി സുക്കവിസ്സട്ഠി നാമായം. **ഇതി**സദ്ദോ ഹേട്ഠാ വചനീയത്ഥം നിദസ്സേതി. നിദസ്സനമത്തഞ്ചേതം "സുക്കവിസ്സട്ഠീ"തി കായസംസഗ്ഗാദീനമ്പി വത്ഥുആദിഭാവേന ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. **വത്ഥു ചേവ ഗോത്തഞ്ചാ**തി വീതിക്കമത്താ വത്ഥു ചേവ അനഞ്ഞസാധാരണത്താ ഗോത്തഞ്ച. ഗം തായതീതി **ഗോത്തം,** സജാതിതോ അഞ്ഞത്ഥ കായസംസഗ്ഗാദീസു ഗന്തും അദത്വാ ബുദ്ധിം, വചനഞ്ച രക്ഖതീതി അത്ഥോ. **സങ്ഘാദിസേസോ**തി സങ്ഘാദിസേസോ നാമായം. എത്ഥ പന **ഇതി**സദ്ദോ വചനവചനീയസമുദായം നിദസ്സേതി. തേനാഹ **"നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ചാ"**തി, സജാതിസാധാരണനാമത്താ **നാമഞ്ചേവ** തേന തേന വീതിക്കമേനാപജ്ജിതബ്ബത്താ **ആപത്തി ചാ**തി അത്ഥോ. ഇദമ്പി നിദസ്സനമത്തമേവ "ആപത്തിയോ"തി ഇമസ്സാപി നാമാദിഭാവേന ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. **ഇതി**സദ്ദോ വാ ആദിഅത്ഥോ. എവഞ്ച കത്വാ **"കായസംസഗ്ഗന്തിആദിവചനേനാപീ"**തിആദികമ്പി സമത്ഥിതം ഹോതി.

തയിദം കമ്മവാചായ കേന വചനേന ഗഹിതന്തി അനുയോഗം സന്ധായ **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. **"ആപത്തീ"**തി സബ്ബസാധാരണനാമത്താ, വീതിക്കമേന ആപജ്ജിതബ്ബത്താ ച നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ച ഹോതീതി ആഹ **"ആപത്തിയോതി വചനേനാപീ"**തി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഇദം പരിവാസാദിവിനയകമ്മം വത്ഥുവസേന, ഗോത്തവസേന, നാമവസേന, ആപത്തിവസേന ച കാതും വട്ടതിയേവ, തസ്മാ. **ഏതേസൂ**തി വത്ഥുആദീസു, സുക്കവിസ്സട്ഠിആദീസു വാ. **വത്തം സമാദാതബ്ബ**ന്തി യഥാവുത്തേസു ദ്വീസു പദേസു എകേനപി സമാദാതബ്ബം. ദ്വീഹി പന സുസമാദിന്നംയേവ. തേനേവ വക്ഖതി "സമാദാനേപി എസേവ നയോ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ).

ആരോചേത്വാതി -

> "അഹം, ഭന്തേ, എകം ആപത്തിം ആപജ്ജിം സഞ്ചേതനികം സുക്കവിസ്സട്ഠിം എകാഹപ്പടിച്ഛന്നം, സോഹം സങ്ഘം എകിസ്സാ ആപത്തിയാ സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ എകാഹപ്പടിച്ഛന്നായ എകാഹപരിവാസം യാചിം, തസ്സ മേ സങ്ഘോ എകിസ്സാ ആപത്തിയാ സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ എകാഹപ്പടിച്ഛന്നായ എകാഹപരിവാസം അദാസി, സോഹം പരിവസാമി, വേദയാമഹം, ഭന്തേ, 'വേദയതീ'തി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) -

എവമാദിനാ തം തം യോജനാനുരൂപം ആരോചേത്വാ. ഇമഞ്ച പനത്ഥം ഗഹേത്വാ യായ കായചി ഭാസായ ആരോചേതും വട്ടതിയേവ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨). **"പുന ആഗതാഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേന്തേനാ"**തി ഇദം ആഗന്തുകം ഭിക്ഖും സന്ധായ വുത്തം. എത്ഥ ച എകസ്സ ആരോചേന്തേന അവസാനേ "വേദയതീതി മം ആയസ്മാ ധാരേതു", ദ്വിന്നം "ആയസ്മന്താ ധാരേന്തു", തിണ്ണം "ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ"തി വത്തബ്ബം. **വത്തഭേദഞ്ച രത്തിച്ഛേദഞ്ച അകത്വാ**തി "ന, ഭിക്ഖവേ, പാരിവാസികേന ഭിക്ഖുനാ സാദിതബ്ബം പകതത്താനം ഭിക്ഖൂനം അഭിവാദനം പച്ചുപട്ഠാന"ന്തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൭൫) പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ യാനി ചതുനവുതി വത്താനി വുത്താനി, തേസം ഭേദഞ്ച, യോ ച "തയോ ഖോ, ഉപാലി, പാരിവാസികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദാ സഹവാസോ വിപ്പവാസോ അനാരോചനാ"തി (ചൂളവ॰ ൮൩) രത്തിച്ഛേദോ വുത്തോ, തഞ്ച അകത്വാ.

അയം ഹേട്ഠാ വിനിച്ഛയോ - സചേ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൬) ആഗന്തുകാ മുഹുത്തം വിസ്സമിത്വാ വാ അവിസ്സമിത്വാ എവ വാ വിഹാരമജ്ഝേന ഗച്ഛന്തി, തേസമ്പി ആരോചേതബ്ബം. സചേ തസ്സ അജാനന്തസ്സേവ ഗച്ഛന്തി, അയഞ്ച ഗതകാലേ ജാനാതി, ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബം. സമ്പാപുണിതും അസക്കോന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദദുക്കടം. യേപി അന്തോവിഹാരം അപ്പവിസിത്വാ ഉപചാരസീമം ഓക്കമിത്വാ ഗച്ഛന്തി, അയഞ്ച നേസം ഛത്തസദ്ദം വാ ഉക്കാസിതസദ്ദം വാ ഖിപിതസദ്ദം വാ സുത്വാവ ആഗന്തുകഭാവം ജാനാതി, ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബം. ഗതകാലേ ജാനന്തേനാപി അനുബന്ധിത്വാ ആരോചേതബ്ബമേവ. സമ്പാപുണിതും അസക്കോന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദദുക്കടം. യോപി രത്തിംയേവ ആഗന്ത്വാ രത്തിംയേവ ഗച്ഛതി, സോപിസ്സ രത്തിച്ഛേദം കരോതി. അഞ്ഞാതത്താ പന വത്തഭേദദുക്കടം നത്ഥി. സചേ അജാനിത്വാവ അബ്ഭാനം കരോതി, അകതമേവ ഹോതീതി **കുരുന്ദിയം** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൬) വുത്തം. തസ്മാ അധികാ രത്തിയോ ഗഹേത്വാ കാതബ്ബം. അയം അപണ്ണകപ്പടിപദാ.

നദിആദീസു നാവായ ഗച്ഛന്തമ്പി പരതീരേ ഠിതമ്പി ആകാസേ ഗച്ഛന്തമ്പി പബ്ബതതലഅരഞ്ഞാദീസു ദൂരേ ഠിതമ്പി ഭിക്ഖും ദിസ്വാ സചേ "ഭിക്ഖൂ"തി വവത്ഥാനം അത്ഥി, നാവാദീഹി വാ ഗന്ത്വാ, മഹാസദ്ദം കത്വാ വാ വേഗേന അനുബന്ധിത്വാ വാ ആരോചേതബ്ബം, അനാരോചേന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച. സചേ വായമന്തോപി സമ്പാപുണിതും വാ സാവേതും വാ ന സക്കോതി, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദദുക്കടം.

അഞ്ഞം കഞ്ചി വിഹാരം ഗതേനപി ഭിക്ഖൂനം ആരോചേതബ്ബമേവ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൬). സചേ സബ്ബേ എകട്ഠാനേ ഠിതേ പസ്സതി, എകട്ഠാനേ ഠിതേനേവ ആരോചേതബ്ബം. അഥ രുക്ഖമൂലാദീസു വിസും വിസും ഠിതാ ഹോന്തി, തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബം. സഞ്ചിച്ച അനാരോചേന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ച ഹോതി, വത്തഭേദേ ച ദുക്കടം. അഥ വിചിനന്തോ എകച്ചേ ന പസ്സതി, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി , ന ച വത്തഭേദദുക്കടം. സഞ്ചിച്ച അനാരോചേന്തസ്സ പന രത്തിച്ഛേദോ ചേവ ഹോതി, വത്തഭേദേ ച ദുക്കടം.

തത്ഥേവാതി മാളകസീമായമേവ. മാളകതോ പന ഭിക്ഖൂസു നിക്ഖന്തേസു എകസ്സപി സന്തികേ നിക്ഖിപിതും വട്ടതി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൯൭). മാളകതോ നിക്ഖമിത്വാ സതിം പടിലഭന്തേന സഹ ഗച്ഛന്തസ്സ സന്തികേ നിക്ഖിപിതബ്ബം. തേനാഹ **"എകപുഗ്ഗലസ്സ വാ സന്തികേ"**തി. സചേ സോപി പക്കന്തോ, അഞ്ഞസ്സ യസ്സ മാളകേ നാരോചിതം, തസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം. **പകതത്തട്ഠാനേ**തി സങ്ഘകമ്മാനം അരഹട്ഠാനേ. **ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൯൭) ഭിക്ഖൂനം സജ്ഝായനസദ്ദസവനൂപചാരവിജഹനത്ഥം വുത്തം. **മഹാമഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മാ**തി മഗ്ഗപ്പടിപന്നഭിക്ഖൂനം ഉപചാരവിജഹനത്ഥം വുത്തം. **ഗുമ്ബേന വാ വതിയാ വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ**തി ദസ്സനൂപചാരവിജഹനത്ഥം വുത്തം. **വത്തം സമാദിയിത്വാ ആരോചേതബ്ബ**ന്തി വുത്തനയേനേവ വത്തം സമാദിയിത്വാ പരിവാസോ ആരോചേതബ്ബോ. **"ആരോചേതബ്ബ"**ന്തി പന സാമഞ്ഞേന വുത്തം. ആരോചേന്തേന ച സചേ നവകതരോ ഹോതി, "ആവുസോ"തി വത്തബ്ബം. സചേ വുഡ്ഢതരോ, "ഭന്തേ"തി വത്തബ്ബം. സചേ അഞ്ഞോ കോചി ഭിക്ഖു

കേനചിദേവ കരണീയേന തം ഠാനം ആഗച്ഛതി. സചേ ഏസ നം പസ്സതി, സദ്ദം വാ തസ്സ സുണാതി, ആരോചേതബ്ബം. അനാരോചേന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദോ ച. തേനാഹ **"യമ്പി അഞ്ഞം ഭിക്ഖും പസ്സതി, തസ്സാപി ആരോചേതബ്ബമേവാ"**തി. അഥ ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ അജാനന്തസ്സേവ ഗച്ഛതി, രത്തിച്ഛേദോ ഹോതിയേവ, വത്തഭേദോ പന നത്ഥി. **ഉട്ഠിതേ**തി ഉഗ്ഗതേ. **യം സബ്ബപഠമം ഭിക്ഖു**ന്തി വിഹാരതോ നിക്ഖമന്തം വാ ആഗന്തുകം വാ സബ്ബപഠമം യം അഞ്ഞം ഭിക്ഖും പസ്സതി. **തസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ**ന്തി അനാരോചേന്തസ്സ ദുക്കടം സിയാ, തം സന്ധായ വുത്തം, ന തു രത്തിച്ഛേദം സന്ധായ. ഇതരഥാ ഹി "വിഹാരസീമാപരിയാപന്നാനം സബ്ബേസം ആരോചേത്വാ"തി വദേയ്യ. **യാവ രത്തിയോ പൂരേന്തീ**തി യത്തകാ രത്തിയോ ആപത്തി പടിച്ഛന്നാ ഹോതി, തത്തകാ രത്തിയോ യാവ പൂരേന്തി, താവ പരിവത്ഥബ്ബം. **സമന്തപാസാദികായം** പന "ഏവം യത്തകാനി ദിവസാനി ആപത്തി പടിച്ഛന്നാ ഹോതി, തത്തകാനി, തതോ അധികതരാനി വാ കുക്കുച്ചവിനോദനത്ഥായ പരിവസിത്വാ"തി വുത്തം. **വിത്ഥാരോ**തി പപഞ്ചോ.

ഇതരേസു പന ദ്വീസൂതി സുദ്ധന്തപരിവാസോ, സമോധാനപരിവാസോതി ദ്വിന്നം മജ്ഝേ. **ഖന്ധകേ**തി സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൧൫൬ ആദയോ). **ചൂളസുദ്ധന്തോ മഹാസുദ്ധന്തോ**തി ഏത്ഥ യോ ഉപസമ്പദതോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൨) പട്ഠായ അനുലോമക്കമേന വാ ആരോചിതദിവസതോ പട്ഠായ പടിലോമക്കമേന വാ "അസുകഞ്ച അസുകഞ്ച ദിവസം വാ പക്ഖം വാ മാസം വാ സംവച്ഛരം വാ തവ സുദ്ധഭാവം ജാനാസീ"തി പുച്ഛിയമാനോ "ആമ, ഭന്തേ, ജാനാമി , ഏത്തകം നാമ കാലം അഹം സുദ്ധോ"തി വദതി, തസ്സ ദിന്നോ സുദ്ധന്തപരിവാസോ **"ചൂളസുദ്ധന്തോ"**തി വുച്ചതി.

തം ഗഹേത്വാ പരിവസന്തേന യത്തകം കാലം അത്തനോ സുദ്ധഭാവം ജാനാതി, തത്തകം അപനേത്വാ അവസേസം മാസം വാ ദ്വേമാസം വാ പരിവസിതബ്ബം. സചേ "മാസമത്തം അസുദ്ധോമ്ഹീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ പരിവാസം അഗ്ഗഹേസി, പരിവസന്തോ ച പുന അഞ്ഞം മാസം സരതി, തമ്പി മാസം പരിവസിതബ്ബമേവ, പുന പരിവാസദാനകിച്ചം നത്ഥി. അഥ "ദ്വേമാസം അസുദ്ധോമ്ഹീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ അഗ്ഗഹേസി, പരിവസന്തോ ച "മാസമത്തമേവാഹം അസുദ്ധോമ്ഹീ"തി സന്നിട്ഠാനം കരോതി, മാസമേവ പരിവസിതബ്ബം, പുന പരിവാസദാനകിച്ചം നത്ഥി. അയഞ്ഹി സുദ്ധന്തപരിവാസോ ഉദ്ധമ്പി ആരോഹതി, ഹേട്ഠാപി ഓരോഹതി, ഇദമസ്സ ലക്ഖണം.

യോ പന യഥാവുത്തേന അനുലോമപ്പടിലോമവസേന പുച്ഛിയമാനോപി രത്തിപരിയന്തം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) ന ജാനാതി നസ്സരതി, രത്തിപരിയന്തേ വേമതികോ വാ ഹോതി, തസ്സ ദിന്നോ സുദ്ധന്തപരിവാസോ **"മഹാസുദ്ധന്തോ"**തി വുച്ചതി. തം ഗഹേത്വാ ഗഹിതദിവസതോ യാവ ഉപസമ്പദദിവസോ, താവ രത്തിയോ ഗണേത്വാ പരിവസിതബ്ബം. അയം ഉദ്ധം നാരോഹതി, ഹേട്ഠാ പന ഓരോഹതി. തസ്മാ സചേ പരിവസന്തോ രത്തിപരിച്ഛേദേ സന്നിട്ഠാനം കരോതി "മാസോ വാ സംവച്ഛരോ വാ മയ്ഹം ആപന്നസ്സാ"തി, മാസം വാ സംവച്ഛരം വാ പരിവസിതബ്ബം. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി "ഏത്തകം കാലം അഹം സുദ്ധോ"തി വദന്തസ്സ ചൂളസുദ്ധന്തോ ദീയതി, തഥാപി നിയമേനേവ ജാനനാഭാവാ **"ദുവിധോപി ചേസ...പേ॰... ദാതബ്ബോ"**തി വുത്തം. **തസ്സ ദാനവിധി ഖന്ധകേ ആഗതോ**തി തസ്സ ദുവിധസ്സാപി സുദ്ധന്തസ്സ ദാനവിധി "തേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ...പേ॰... ഏവമസ്സ വചനീയോ"തിആദിനാ സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൧൫൬) ആഗതോ. തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോതി അധിപ്പായോ. ഏസ നയോ **വിനിച്ഛയകഥാ പന വിത്ഥാരതോ സമന്തപാസാദികായം വുത്താ**തി ഏത്ഥാപി.

ഓധുനിത്വാ അവധുയ പഹായ സമോധാനോ **ഓധാനസമോധാനോ**. ചിരപ്പടിച്ഛന്നാനം അഗ്ഘേന സമോധാനോ **അഗ്ഘസമോധാനോ**. മിസ്സകാനം സമോധാനോ **മിസ്സകസമോധാനോ**. ഇദാനി തം തിവിധമ്പി സമോധാനപരിവാസം സങ്ഖേപതോ ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. **അന്തരാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പടിച്ഛാദേന്തസ്സാ**തി യോ പരിവാസം ഗഹേത്വാ അനിക്ഖിത്തവത്തോ ഹുത്വാ പരിവസന്തോ അപരിനിട്ഠിതേയേവ പരിവാസേ അന്തരാ വേമജ്ഝേ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പടിച്ഛാദേതി, തസ്സ. **പരിവുത്ഥദിവസേ**തി ലക്ഖണവചനമേതം, തേന "മാനത്തചിണ്ണദിവസേ ചാ"തിപി വുത്തമേവ ഹോതി. **മക്ഖേത്വാ**തി ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന മൂലായ പടികസ്സനവസേന മക്ഖേത്വാ. **സമോദഹിത്വാ**തി മൂലാപത്തിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ, പക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. **ദാതബ്ബപരിവാസോ**തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ"തിആദിനാ ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ദാതബ്ബപരിവാസോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ പരിവാസം ഗഹേത്വാ പരിവസന്തോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൩) വാ മാനത്താരഹോ വാ മാനത്തം ചരന്തോ വാ അബ്ഭാനാരഹോ വാ അനിക്ഖിത്തവത്തോ അഞ്ഞം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പുരിമാപത്തിയാ സമാ വാ ഊനതരാ വാ രത്തിയോ പടിച്ഛാദേതി, തസ്സ മൂലായ പടികസ്സനേന തേ പരിവുത്ഥദിവസേ ച മാനത്തചിണ്ണദിവസേ ച സബ്ബേ ഓധുനിത്വാ അദിവസേ കത്വാ പച്ഛാ ആപന്നാപത്തിം മൂലാപത്തിയം സമോധായ പരിവാസോ ദാതബ്ബോതി.

സചേ പന അന്തരാപത്തി മൂലാപത്തിതോ അതിരേകപ്പടിച്ഛന്നാ ഹോതി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨), തം മൂലാപത്തിം കത്വാ തത്ഥ ഇതരം സമോധായ പരിവാസോ ദാതബ്ബോ. സചേ പന അന്തരാപത്തി അപ്പടിച്ഛന്നാ ഹോതി, മൂലായ പടികസ്സനം അകത്വാ പുബ്ബേ ഗഹിതപരിവാസേനേവ പരിവസിതബ്ബം.

യാ ഏകാ വാ...പേ॰... സബ്ബചിരപ്പടിച്ഛന്നായോതി യാ ഏകാ വാ ആപത്തി സബ്ബചിരപ്പടിച്ഛന്നാ, യാ ദ്വേ വാ തിസ്സോ വാ സമ്ബഹുലാ വാ ആപത്തിയോ സബ്ബചിരപ്പടിച്ഛന്നായോതി അത്ഥോ. **താസ**ന്തി സബ്ബചിരപ്പടിച്ഛന്നാനം ആപത്തീനം. ദാനവിധി പനസ്സ ഖന്ധകേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

യസ്സ പന സതം ആപത്തിയോ ദസാഹപടിച്ഛന്നാ, അപരമ്പി സതം ആപത്തിയോ ദസാഹപടിച്ഛന്നാ, അപരമ്പി സതം ആപത്തിയോ ദസാഹപടിച്ഛന്നാതി ഏവം ദസക്ഖത്തും കത്വാ ആപത്തിസഹസ്സം ദിവസസതപടിച്ഛന്നം ഹോതി, തേന കിം കാതബ്ബന്തി? സബ്ബം സമോദഹിത്വാ ദസ ദിവസേ പരിവസിതബ്ബം. ഏവം ഏകേനേവ ദസാഹേന ദിവസസതമ്പി പരിവസിതമേവ ഹോതി. വുത്തമ്പി ചേതം -

"ദസസതം രത്തിസതം, ആപത്തിയോ ഛാദയിത്വാന;
ദസ രത്തിയോ വസിത്വാന, മുച്ചേയ്യ പാരിവാസികോ"തി. (പരി॰ ൪൭൭);

അയം **അഗ്ഘസമോധാനോ** നാമ.

ഇദാനി മിസ്സകസമോധാനം നിദ്ദിസിതും **"മിസ്സകസമോധാനോ നാമാ"**തിആദിമാഹ. തത്രായം നയോ -

“അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം ഏകം സുക്കവിസ്സട്ഠിം, ഏകം കായസംസഗ്ഗം, ഏകം ദുട്ഠുല്ലവാചം, ഏകം അത്തകാമം, ഏകം സഞ്ചരിത്തം, ഏകം കുടികാരകം, ഏകം വിഹാരകാരകം, ഏകം ദുട്ഠദോസം, ഏകം അഞ്ഞഭാഗിയം, ഏകം സങ്ഘഭേദം, ഏകം ഭേദാനുവത്തകം, ഏകം ദുബ്ബചം, ഏകം കുലദൂസകം, സോഹം, ഭന്തേ, സങ്ഘം താസം ആപത്തീനം സമോധാനപരിവാസം യാചാമീ”തി -

തിക്ഖത്തും യാചാപേത്വാ തദനുരൂപായ കമ്മവാചായ പരിവാസോ ദാതബ്ബോ. ഏത്ഥ ച “സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം നാനാവത്ഥുകായോ”തിപി “സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജി”ന്തിപി ഏവം പുബ്ബേ വുത്തനയേന വത്ഥുവസേനപി ഗോത്തവസേനപി നാമവസേനപി ആപത്തിവസേനപി യോജേത്വാ കമ്മവാചം കാതും വട്ടതിയേവാതി. അയം **മിസ്സകസമോധാനോ**. സബ്ബപരിവാസകമ്മവാചാവസാനേ പന നിക്ഖിത്താനിക്ഖിത്തവത്താദികഥാ പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബാ. തിവിധേപി സമോധാനപരിവാസേ അത്ഥമത്തസ്സേവ വുത്തത്താ, വിനിച്ഛയാദീനം വാ അനാമട്ഠത്താ **“അയം തിവിധേപി സമോധാനപരിവാസേ സങ്ഖേപകഥാ”**തി വുത്തം. മഹാവിസയത്താ സമോധാനവിചാരണായ സാ നിരവസേസാ കുതോ ലദ്ധബ്ബാതി ആഹ **“വിത്ഥാരോ”**തിആദി.

ഛാരത്തന്തി **രാ** സദ്ദോ തീയതി ഛിജ്ജതി ഏത്ഥാതി **രത്തി,** സത്താനം സദ്ദസ്സ വൂപസമനകാലോതി അത്ഥോ, ഛ രത്തിയോ സമാഹടാ, ഛന്നം രത്തീനം വാ സമാഹാരോ ഛരത്തം, ഛരത്തമേവ **ഛാരത്തം,** അവയവബ്യതിരേകേന സമുദായസ്സാഭാവതോ ഛ രത്തിയോതി അത്ഥോ വുത്തോ.

പരിവാസം അദത്വാ മാനത്തമേവ ദാതബ്ബന്തി യസ്മാ ആപത്തി അപ്പടിച്ഛന്നാ, യസ്മാ ച ആപന്നഭാവേനേവ മാനത്താരഹോ ഹോതി, തസ്മാ പരിവാസം അദത്വാ കേവലം മാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. യം പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ പരിവുത്ഥപരിവാസസ്സ ദീയതി, ഇദം പടിച്ഛന്നമാനത്തം നാമാതി ആഹ **“യസ്സ പടിച്ഛന്നാ ഹോതീ”**തിആദി. **ഇദ**ന്തി പടിച്ഛന്നമാനത്തം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം വാക്യേ. കഥം പന തേസം ദിന്നം മാനത്താനം ദാനവിധി ച വിനിച്ഛയകഥാ ച വേദിതബ്ബാതി ആഹ **“ഉഭിന്നമ്പി പനാ”**തിആദി.

അയന്തി വക്ഖമാനം സന്ധായാഹ. **പരിവാസേ വുത്തപ്പകാരം പദേസ**ന്തി പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ , അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ മഹാമഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മ ഗുമ്ബേന വാ വതിയാ വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനം. **സമാദിയിത്വാ**തി അന്തോഅരുണേയേവ സമാദിയിത്വാ. **ആരോചേത്വാ**തി -

> “അഹം, ഭന്തേ, ഏകം ആപത്തിം ആപജ്ജിം സഞ്ചേതനികം സുക്കവിസ്സട്ഠിം അപ്പടിച്ഛന്നം, സോഹം, ഭന്തേ, സങ്ഘം ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ അപ്പടിച്ഛന്നായ ഛാരത്തം മാനത്തം യാചിം , തസ്സ മേ സങ്ഘോ ഏകിസ്സാ ആപത്തിയാ സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ അപ്പടിച്ഛന്നായ ഛാരത്തം മാനത്തം അദാസി, സോഹം മാനത്തം ചരാമി, വേദയാമഹം, ഭന്തേ, വേദയതീ’തി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂ”തിആദിനാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൭) -

ആപത്തിദിവസാനുരൂപം ആരോചേത്വാ. ഇമഞ്ച പന അത്ഥം ഗഹേത്വാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൭) യായ കായചി ഭാസായ ആരോചേതും വട്ടതിയേവ. ആരോചിതകാലതോ പട്ഠായ ച ഏകം ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ സേസേഹി സതി കരണീയേ ഗന്തുമ്പി വട്ടതി. അരുണേ ഉട്ഠിതേ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ വത്തം നിക്ഖിപിതബ്ബം. സചേ സോപി കേനചി കമ്മേന പുരേ അരുണേയേവ ഗച്ഛതി, അഞ്ഞം വിഹാരതോ നിക്ഖന്തം വാ ആഗന്തുകം വാ യം പഠമം പസ്സതി, തസ്സ സന്തികേ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം. അയഞ്ച യസ്മാ ഗണസ്സ ആരോചേത്വാ, ഭിക്ഖൂനഞ്ച അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാവ വസി, തേനസ്സ ഊനേ ഗണേ ചരണദോസോ വാ വിപ്പവാസോ വാ ന ഹോതി. സചേ പന കഞ്ചി ന പസ്സതി, വിഹാരം ഗന്ത്വാ യം പഠമം പസ്സതി, തസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം. തേനാഹ **“തതോ തേസു ഗതേസു വാ അഗതേസു വാ പുരിമനയേന പടിപജ്ജിതബ്ബ”**ന്തി.

യത്ഥ സിയാതി യസ്സം സമാനസംവാസകസീമായം **വീസതിഗണോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ** അത്ഥി. **അവ്ഹാതബ്ബോ**തി അബ്ഭാനകമ്മവസേന പക്കോസിതബ്ബോ. അബ്ഭാനകമ്മം പന കഥന്തി ആഹ **“അബ്ഭാനകമ്മം പനാ”**തിആദി. **പാളിവസേനാ**തി “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ”തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൧൦൧) പാളിവസേന. **വിനിച്ഛയവസേനാ**തി “അബ്ഭന്തേഹി ച പഠമം അബ്ഭാനാരഹോ കാതബ്ബോ. അയഞ്ഹി നിക്ഖിത്തവത്തത്താ പകതത്തട്ഠാനേ ഠിതോ, പകതത്തസ്സ ച അബ്ഭാനം കാതും ന വട്ടതി, തസ്മാ വത്തം സമാദപേതബ്ബോ. വത്തേ സമാദിന്നേ അബ്ഭാനാരഹോ ഹോതി. തേനാപി വത്തം സമാദിയിത്വാ ആരോചേത്വാ അബ്ഭാനം യാചിതബ്ബം. അനിക്ഖിത്തവത്തസ്സ പന വത്തസമാനകിച്ചം നത്ഥി. സോ ഹി ഛാരത്താതിക്കമേനേവ അബ്ഭാനാരഹോ ഹോതീ”തിആദിനാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൻ൭) വിനിച്ഛയവസേന. തം പനേതം സബ്ബം പരിവാസാദികമ്മം പാളിവസേന (ചൂളവ॰ ൭൫) ച അട്ഠകഥാവസേന (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫, ൻ൭) ച സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ അതിവിത്ഥാരഭയേന ന വിത്ഥാരയിമ്ഹ, അത്ഥികേഹി പന തതോവ ഗഹേതബ്ബം. ഇമസ്സ പന കമ്മസ്സ വീസതിവഗ്ഗകരണീയത്താ തതോ ഊനതരേന കതം കുപ്പതി. തേനാഹ **“ഏകേനാപി ചേ… പേ॰… അനബ്ഭിതോ”**തി. **അയ**ന്തി അയം യഥാവുത്താ. **സാമീചീ**തി വത്തം.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

സങ്ഘാദിസേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനിയതകണ്ഡം

൧. പഠമഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''മാതുഗാമേനാ''തി വത്വാ പുന ''ഏകായാ''തി വുത്തത്താ **''മാതുഗാമസങ്ഖാതായ ഏകായ ഇത്ഥിയാ''**തി വുത്തം. **രഹോ**തി അപ്പകാസം. അപ്പകാസതാ ച യോ അനാപത്തിം കരോതി, തസ്സ അപച്ചക്ഖഭാവതോതി ആഹ **''ചക്ഖുസ്സ രഹോ''**തി. നനു ''രഹോ നാമ ചക്ഖുസ്സ രഹോ, സോതസ്സ രഹോ. ചക്ഖുസ്സ രഹോ നാമ ന സക്കാ ഹോതി അക്ഖിം വാ നിഖണിയമാനേ, ഭമുകം വാ ഉക്ഖിപിയമാനേ, സീസം വാ ഉക്ഖിപിയമാനേ പസ്സിതും. സോതസ്സ രഹോ നാമ ന സക്കാ ഹോതി പകതികഥാ സോതു''ന്തി പദഭാജനപാളിയം സോതസ്സ രഹോതി ആഗതം, അഥ കസ്മാ തം അവത്വാ ''ചക്ഖുസ്സ രഹോ''തി ഏത്തകമേവ വുത്തന്തി ആഹ **''കിഞ്ചാപീ''**തിആദി. ഇമിനാ പാളിയം ''സോതസ്സ രഹോ''തി ഇദം അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്തന്തി ദസ്സേതി. അഥ കഥമേതം വിഞ്ഞായതി ''ചക്ഖുസ്സേവ രഹോ ഇധ അധിപ്പേതോ''തി? ''പടിച്ഛന്നേ ആസനേ''തി വചനതോ ''സക്കാ ഹോതി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതു''ന്തി (പാരാ॰ ൪൪൪) ച വുത്തത്താ. തേനേവാഹ **''സചേപീ''**തിആദി. **''പിഹിതകവാടസ്സാ''**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൪൪-൪൪൫) ഇമിനാ പടിച്ഛന്നഭാവതോ ചക്ഖുസ്സ രഹോസബ്ഭാവം ദസ്സേതി. അപിഹിതകവാടസ്സ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൪൪-൪൪൫) പന ദ്വാരേ നിസിന്നോ അനാപത്തിം കരോതി, ന കേവലം അപിഹിതകവാടസ്സ ഗബ്ഭസ്സ ദ്വാരേ നിസിന്നോവ അനാപത്തിം കരോതി, അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ ഓകാസേ നിസിന്നോപീതി വേദിതബ്ബോ. തേനാഹ **''യത്ഥ പന സക്കാ ദട്ഠു''**ന്തിആദി. യസ്മാ നിസീദിത്വാ നിദ്ദായന്തോ കപിമിദ്ധപരേതോ കഞ്ചി കാലം ചക്ഖൂനി ഉമ്മീലേതി, കഞ്ചി കാലം നിമീലേതി, ന ച മഹാനിദ്ദം ഓക്കമതി, തസ്മാ **''നിദ്ദായന്തോപി അനാപത്തിം കരോതീ''**തി വുത്തം. നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തോ പന താദിസോ ന ഹോതീതി ആഹ **''നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തോപി ന കരോതീ''**തി, അനാപത്തിം ന കരോതീതി അത്ഥോ. മേഥുനസ്സ മാതുഗാമോ ദുതിയോ ന ഹോതി. ഇത്ഥിയോ ഹി അഞ്ഞമഞ്ഞിസ്സാ വജ്ജം പടിച്ഛാദേന്തി. തേനേവ വേസാലിയം (പാരാ॰ ൬൬-൬൭) മഹാവനേ ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിപന്നേ ഭിക്ഖുമ്ഹി സമ്ബഹുലാ ഇത്ഥിയോ യാവദത്ഥം കത്വാ പക്കമിംസു. തേനാഹ **''ഇത്ഥീനം പന സതമ്പി ന കരോതീ''**തി. **തം കമ്മ**ന്തി അജ്ഝാചാരകമ്മം. യസ്മാ നിസീദിത്വാവ നിപജ്ജതി, തസ്മാ നിപജ്ജനമ്പി അന്തോകത്വാ ''നിസജ്ജം കപ്പേയ്യാ''തി വുത്തന്തി ദസ്സേതും **''ഏത്ഥ ചാ''**തിആദിമാഹ. **തിണ്ണം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരേന കാരേതബ്ബോ**തി നിസജ്ജം പടിജാനമാനസ്സ തിണ്ണം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരസമായോഗോ ഹോതിയേവാതി വുത്തം. പാരാജികേന, പന സങ്ഘാദിസേസേന ച പാചിത്തിയേന ച തേനാകാരേന നിസജ്ജം പടിജാനമാനോവ കാരേതബ്ബോ. **ന അപ്പടിജാനമാനോ**തി നിസജ്ജം അപ്പടിജാനമാനോ തിണ്ണം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരേന ന കാരേതബ്ബോതി. അലജ്ജീപി ഹി പടിജാനമാനോവ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. യാവ ന പടിജാനാതി, താവ ''നേവ സുദ്ധോ''തി വാ ''ന അസുദ്ധോ''തി വാ വത്തബ്ബോ, വത്താനുസന്ധിനാ പന കാരേതബ്ബോതി. വുത്തഞ്ഹേതം -

''പടിഞ്ഞാ ലജ്ജീസു കതാ, അലജ്ജീസു ഏവം ന വിജ്ജതി;

ബഹുമ്പി അലജ്ജീ ഭാസേയ്യ, വത്താനുസന്ധിതേന കാരയേ''തി. (പരിം
നമൻ);

ന കേവലം തിണ്ണം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരേന ചോദനായമേവ ഏവം പടിഞ്ഞായ കാരേതബ്ബോ, അഥ ഖോ നിസജ്ജാദിനാ ആകാരേന സദ്ധിം ചോദനായപീതി ദസ്സേതും **''യേന വാ സാ സദ്ധേയ്യവചസാ ഉപാസികാ വദേയ്യ, തേന സോ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോ''**തി വുത്തം. തേനേവാഹ **''നിസജ്ജാദീസു ആകാരേസൂ''**തിആദി. ഏത്ഥ ച ''പടിജാനമാനോ''തി അവുത്തേപി അധികാരത്താ **''പടിജാനമാനോവ തേന സോ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോ''**തി വുത്തം. തഥാരൂപായ (സാരത്ഥ ടീ° ൨.ൻൻ-ൻൻ) ഉപാസികായ വചനേ അഞ്ഞഥത്താഭാവതോ **ദിട്ഠം നാമ തഥാപി ഹോതി, അഞ്ഞഥാപി ഹോതീ**തി ദസ്സനേ അഞ്ഞഥത്തസമ്ഭവം ദസ്സേതി. അനേകംസികതായ ന നിയതോതി **അനിയതോ**. തേനാഹ **''തിണ്ണം ആപത്തീന''**ന്തിആദി.

രഹോനിസജ്ജസ്സാദേന മാതുഗാമസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ അക്ഖിം അഞ്ജേതി, ദുക്കടം. നിവാസനം നിവാസേതി, കായബന്ധനം ബന്ധതി, ചീവരം പാരുപതി, സബ്ബത്ഥ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ഗച്ഛതി, പദവാരേ പദവാരേ ദുക്കടം. ഗന്ത്വാന നിസീദതി, ദുക്കടമേവ. തേനാഹ **''മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതകിലേസസങ്ഖാതേനാ''**തിആദി. ഏത്ഥ ച രഹോനിസജ്ജസ്സാദസ്സ അസതിപി മേഥുനരാഗഭാവേ തപ്പടിബദ്ധകിലേസത്താ വുത്തം **''മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതകിലേസസങ്ഖാതേനാ''**തി. തേനേവ **സന്നിസ്സിത**ഗ്ഗഹണം കതം. **രഹസ്സാദേനാ**തി ''ഇത്ഥന്നാമായ സദ്ധിം രഹോ നിസീദിത്വാ ഹസിതലപിതാദികം കരേയ്യ''ന്തി ഉപ്പന്നഅസ്സാദഹേതു . **നിസജ്ജായ പാചിത്തിയം** അസതി ഉപചാരഗതേ നിപജ്ജിത്വാ അനിദ്ദായന്തേ അനന്ധേ വിഞ്ഞുപുരിസേതി അധിപ്പായോ. സചേ സാ ഇത്ഥീ കേനചി കരണീയേന ഉട്ഠായുട്ഠായ പുനപ്പുനം നിസീദതി, നിസജ്ജായ നിസജ്ജായ പാചിത്തിയം. യം സന്ധായ ഗതോ, സാ ന ദിട്ഠാ, അഞ്ഞാ ആഗന്ത്വാ നിസീദതി, അസ്സാദേ ഉപ്പന്നേ പാചിത്തിയം. സചേ സമ്ബഹുലാ ആഗച്ഛന്തി, മാതുഗാമഗണനായ പാചിത്തിയം. സചേ ഉട്ഠായുട്ഠായ പുനപ്പുനം നിസീദന്തി, നിസജ്ജാഗണനായപി പാചിത്തിയാനി. അനിയമേത്വാ ''ദിട്ഠദിട്ഠായ സദ്ധിം രഹസ്സാദം കപ്പിസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ നിസിന്നസ്സാപി ആഗതാഗതാനം വസേന, പുനപ്പുനം നിസജ്ജായ വസേന ച വുത്തനയേനേവ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. **വുത്തപ്പകാരേ പുരിസേ**തി അനന്ധേ വിഞ്ഞുപുരിസേ. **ഉപചാരഗതേ സതീ**തി ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരഗതേ സതി. സചേ സുദ്ധചിത്തേന ഗന്ത്വാ നിസിന്നസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നായ ഇത്ഥിയാ രഹസ്സാദോ ഉപ്പജ്ജതി, ഏവമ്പി അനാപത്തി.

പഠമഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നഹേവ ഖോ പന പടിച്ഛന്നന്തി ഏത്ഥ പന യമ്പി ബഹി പരിക്ഖിത്തം അന്തോ വിവടം പരിവേണങ്ഗണാദി, തമ്പി അന്തോഗധന്തി വേദിതബ്ബം. ''ഏവരൂപഞ്ഹി ഠാനം അപ്പടിച്ഛന്നേയേവ ഗഹിത''ന്തി **മഹാപച്ചരിയം** (പാരാ° അട്ഠ° ൨.ൻ൫൩) വുത്തം. **സങ്ഘാദിസേസേന വാ**തി കായസംസഗ്ഗദുട്ഠുല്ലോഭാസനസങ്ഖാതേന സങ്ഘാദിസേസേന വാ. തേനേവ ഹി

പദഭാജനേ ‘‘സാ ചേ ഏവം വദേയ്യ ‘അയ്യോ, മയാ ദിട്ഠോ നിസിന്നോ മാതുഗാമേന സദ്ധിം കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജന്തോ’’’തിആദി (പാരാ॰ ൪൫൩) വുത്തം. ഇദം സിക്ഖാപദം ദുട്ഠുല്ലവാചാവസേന ആഗതം. ദുട്ഠുല്ലവാചഞ്ച സുത്വാ തം മാതുഗാമോപി ന പടിച്ഛാദേതി. തഥാ ഹി ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദേ (പാരാ॰ ൨൮൩ ആദയോ) യാ പന താ ഇത്ഥിയോ ഹിരിമനാ, താ നിക്ഖമിത്വാ ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝാപേസും, തസ്മാ ഇധ ഇത്ഥീപി അനാപത്തിം കരോതീതി ആഹ **‘‘ഇത്ഥീപീ’’**തി. അഥ വാ ഇധ അപ്പടിച്ഛന്നത്താ ഇത്ഥീപി അനാപത്തിം കരോതി, പഠമേ പന പടിച്ഛന്നത്താ ഇത്ഥിസതമ്പി അനാപത്തിം ന കരോതീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **അനന്ധോ അബധിരോ**തി ഏത്ഥ കായസംസഗ്ഗവസേന അനന്ധോ വുത്തോ, ദുട്ഠുല്ലവാചാവസേന അബധിരോ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം തിസമുട്ഠാനം - കായചിത്തതോ വാചാചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതി, കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, സുഖമജ്ഝത്തവേദനാഹി ദ്വിവേദനം. തേനാഹ **‘‘സമുട്ഠാനാദീനി പനേത്ഥ അദിന്നാദാനസദിസാനേവാ’’**തി. ഏത്ഥ ച കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജന്തോ ദുട്ഠുല്ലമ്പി ഭണതി, ദുട്ഠുല്ലം ഭണന്തോ നിസീദതി ചാതി **‘‘കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതീ’’**തി വുത്തം, ദുട്ഠുല്ലമേവ വാ സന്ധായ വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം.

ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

‘‘അനിയതുദ്ദേസോ ചായം ദിട്ഠാദിസമൂലകചോദനായ വത്ഥും പടിജാനമാനോവ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ, ന ഇതരോതി ആപത്തിരോപനാരോപനലക്ഖണദസ്സനത്ഥം വുത്തോ’’തി വദന്തി.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

അനിയതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡം

൧. ചീവരവഗ്ഗോ

൧. കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നിട്ഠിതചീവരസ്മിന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൨-൪൬൩) നിട്ഠിതഞ്ച തം ചീവരഞ്ചാതി നിട്ഠിതചീവരം, നിട്ഠിതേ ആനിസംസമൂലകേ ചീവരേ, പച്ഛാസാചീവരേ ചാതി അത്ഥോ. യസ്മാ പന തം ചീവരം കരണേനപി നിട്ഠിതം ഹോതി നാസനാദീഹിപി, തസ്മാ **"സൂചികമ്മപരിയോസാനേന വാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ യം കിഞ്ചി സൂചിയാ കത്തബ്ബം പാസകപട്ടഗണ്ഠികപട്ടപരിയോസാനകമ്മം, തം സൂചികമ്മപരിയോസാനം നാമ, തേന. **നട്ഠ**ന്തി ചോരാദീഹി ഹടം. ഏതമ്പി ഹി കരണപലിബോധസ്സ നിട്ഠിതത്താ "നിട്ഠിത"ന്തി വുച്ചതി. **വിനട്ഠ**ന്തി ഉപചികാദീഹി ഖാദിതം. **ദഡ്ഢ**ന്തി അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢം. **ചീവരാസാ വാ ഉപച്ഛിന്നാ**തി "അസുകസ്മിം നാമ കുലേ ചീവരം ലഭിസ്സാമീ"തി യാ ചീവരാസാ ഉപ്പന്നാ ഹോതി, സാ ഉപച്ഛിന്നാ. ഏതേസമ്പി കരണപലിബോധസ്സേവ നിട്ഠിതത്താ നിട്ഠിതഭാവോ വേദിതബ്ബോ. തേനാഹ **"ഇമേസു വാ"**തിആദി. ഏതേന ചീവരപലിബോധാഭാവോ വുത്തോ. തേനാഹ **"ചീവരസ്സ കരണപലിബോധേ ഉപച്ഛിന്നേതി അത്ഥോ"**തി. കഥമേതം വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **"അത്ഥതകഥിനസ്സ ഹീ"**തിആദി. പഞ്ചാനിസംസേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും അദത്വാ സങ്ഗണ്ഹനട്ഠേന **കഥിനം,** ഥിരന്തി അത്ഥോ, അത്ഥതം കഥിനം യേന സോ **അത്ഥതകഥിനോ,** തസ്സ അത്ഥതകഥിനസ്സ. **ഹീ**തി കാരണത്ഥേ നിപാതോ. **താവ കഥിനാനിസംസം ലഭതീ**തി ഏത്ഥ യോ അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖൂതി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം, താവ സോ അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖൂതി വേദിതബ്ബോ, അനാമന്തചാരാദികം കഥിനാനിസംസം ലഭതീതി അത്ഥോ. "അത്ഥതകഥിനസ്സ ഭിക്ഖുനോ"തി ഇദം വാ "അത്ഥതകഥിനോ ഭിക്ഖൂ"തി വിഭത്തിവിപരിണാമം കത്വാ യോജേതബ്ബം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ചീവരപലിബോധോ ആവാസപലിബോധോതി ദ്വേ പലിബോധാ. തേസു ഏകപലിബോധേപി സതി യസ്മാ അനാമന്തചാരാദികം ആനിസംസം ലഭതി, നാസതി. കസ്മാ? "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി ഏതസ്സ ചീവരസ്സ കരണപലിബോധേ ഉപച്ഛിന്നേതി അയമത്ഥോ വിഞ്ഞായതീതി. **സങ്ഘസ്സാ**തി സങ്ഘേന. കത്തരി ചേതം സാമിവചനം. **ഉബ്ഭതേ**തി അട്ഠന്നം മാതികാനമഞ്ഞതരേന, അന്തരുബ്ഭാരേന വാ ഉദ്ധടേ.

തത്രാതി തസ്മിം കഥിനേ. **ഉബ്ഭാരോ** ഉദ്ധരണം. പുരിമവസ്സംവുട്ഠേ തിംസമത്തേ പാവേയ്യകേ ഭിക്ഖൂ ഉദ്ദിസ്സ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസ്സംവുട്ഠാനം ഭിക്ഖൂനം കഥിനം അത്ഥരിതു"ന്തി കഥിനക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൦൬) ഭഗവതാ കഥിനസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ **"അയഞ്ഹി കഥിനത്ഥാരോ നാമ... പേ॰... അനുഞ്ഞാതോ"**തി വുത്തം. തത്ഥ **പുരിമവസ്സംവുട്ഠാന**ന്തി വസ്സച്ഛേദം അകത്വാ പുരിമവസ്സംവുട്ഠാനന്തി അത്ഥോ. ഏതേന വുട്ഠവസ്സവസേന താവ പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗതായേവ കഥിനത്ഥാരം ലഭന്തി, ന പച്ഛിമികായ ഉപഗതാതി ദസ്സേതി. വുട്ഠവസ്സവസേന താവ ഏവം ഹോതു, ഗണനവസേന തം കിത്തകാ ലഭന്തീതി ആഹ **"സോ"**തിആദി. **സോ**തി കഥിനത്ഥാരോ. **സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേനാ**തി ഗണനവസേന പച്ഛിമകോടിയാ. **പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ**തി പച്ഛിമകോടിയാ ചത്താരോ കഥിനദുസ്സസ്സ ദായകാ, ഏകോ

പടിഗ്ഗാഹകോതി പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതി. കേചി പന “പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയത്താ ‘പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതീ’തി വുത്ത”ന്തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തം “തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം ചതുവഗ്ഗോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഠപേത്വാ തീണി കമ്മാനി ഉപസമ്പദം പവാരണം അബ്ഭാന”ന്തി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൮൮) വുത്തത്താ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ വുട്ഠവസ്സവസേന പുരിമവസ്സംവുട്ഠാനം അനഞ്ഞാതോ, യസ്മാ ച സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന പഞ്ചന്നം ജനാനം വട്ടതി, തസ്മാ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം വിഹാരേ. **ആനിസംസേ**തി അനാമന്തചാരാദികേ കഥിനാനിസംസേ. അഥ പന ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ വസ്സം ഉപഗതാ, ഏകോ പരിപുണ്ണവസ്സോ സാമണേരോ സചേ പച്ഛിമികായ ഉപസമ്പജ്ജതി, ഗണപൂരകോ ചേവ ഹോതി, ആനിസംസഞ്ച ലഭതി. തയോ ഭിക്ഖൂ, ദ്വേ സാമണേരാ, ദ്വേ ഭിക്ഖൂ, തയോ സാമണേരാ, ഏകോ ഭിക്ഖു, ചത്താരോ സാമണേരാതി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

ഖന്ധകേ വുത്തായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായാതി -

“സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യ കഥിനം അത്ഥരിതും, ഏസാ ഞത്തി. സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, ഇദം സങ്ഘസ്സ കഥിനദുസ്സം ഉപ്പന്നം, സങ്ഘോ ഇമം കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേതി കഥിനം അത്ഥരിതും. യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഇമസ്സ കഥിനദുസ്സസ്സ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാനം കഥിനം അത്ഥരിതും, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. ദിന്നം ഇദം സങ്ഘേന കഥിനദുസ്സം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ കഥിനം അത്ഥരിതും, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ”തി (മഹാവ॰ ൩൦൭) -

ഏവം കഥിനക്ഖന്ധകേ വുത്തായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ. **കഥിനത്ഥാരാരഹസ്സാ**തി കഥിനം അത്ഥരിതും ഭബ്ബസ്സ. സോ ച ഖോ പുബ്ബകരണജാനനാദീഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോതി വേദിതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം **വിനയവിനിച്ഛയേ** “അട്ഠധമ്മകോവിദോ ഭിക്ഖു, കഥിനത്ഥാരമരഹതീ”തി. **പരിവാരേ**പി (പരി॰ ൪൦൮) വുത്തം -

“അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ഭബ്ബോ കഥിനം അത്ഥരിതും. കതമേഹി അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ഭബ്ബോ കഥിനം അത്ഥരിതും? പുബ്ബകരണം ജാനാതി, പച്ചുദ്ധാരം ജാനാതി, അധിട്ഠാനം ജാനാതി, അത്ഥാരം ജാനാതി, മാതികം ജാനാതി, പലിബോധം ജാനാതി, ഉദ്ധാരം ജാനാതി, ആനിസംസം ജാനാതി, ഇമേഹി അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ഭബ്ബോ കഥിനം അത്ഥരിതു”ന്തി.

ഏത്ഥ ച **പുബ്ബകരണം** നാമ ധോവനവിചാരണച്ഛേദനബന്ധനസിബ്ബനരജനകപ്പകരണം. **പച്ചുദ്ധാരോ** നാമ പുരാണസങ്ഘാടിആദീനം പച്ചുദ്ധരണം. **അധിട്ഠാനം** നാമ കഥിനചീവരാധിട്ഠാനം. **അത്ഥാരോ** നാമ കഥിനത്ഥാരോ. **മാതികാ** നാമ അട്ഠ മാതികാ. **പലിബോധോ നാമ** ആവാസപലിബോധോ ചീവരപലിബോധോതി ദ്വേ പലിബോധാ. **ഉദ്ധാരോ** നാമ പക്കമനന്തികാദയോ. **ആനിസംസോ** നാമ പഞ്ചാനിസംസാ.

യം പന **സമന്തപാസാദികായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) വുത്തം "കഥിനം പന കേന അത്ഥരിതബ്ബം? യസ്സ സങ്ഘോ കഥിനചീവരം ദേതി, സങ്ഘേന പന കസ്സ ദാതബ്ബം? യോ ജിണ്ണചീവരോ ഹോതി, സചേ ബഹൂ ജിണ്ണചീവരാ ഹോന്തി, വുഡ്ഢസ്സ ദാതബ്ബം. വുഡ്ഢേസുപി യോ മഹാപരിസോ തദഹേവ ചീവരം കത്വാ അത്ഥരിതും സക്കോതി, തസ്സ ദാതബ്ബം. സചേ വുഡ്ഢോ ന സക്കോതി, നവകതരോ സക്കോതി, തസ്സ ദാതബ്ബം. അപിച സങ്ഘേന മഹാഥേരസ്സ സങ്ഗഹം കാതും വട്ടതി, തസ്മാ 'തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, ഗണ്ഹഥ, മയം കത്വാ ദസ്സാമാ'തി വത്തബ്ബ"ന്തി, തമ്പി കഥിനത്ഥാരാരഹംയേവ ഗഹേത്വാവ ദാതബ്ബം. ദേന്തേന പന തീസു ചീവരേസു യം യം ജിണ്ണം ഹോതി, തം തദത്ഥായ ദാതബ്ബം. പകതിയാ ദുപട്ടചീവരസ്സ ദുപട്ടത്ഥായേവ ദാതബ്ബം. സചേപിസ്സ ഏകപട്ടചീവരം ഘനം ഹോതി, കഥിനസാടകോ ച പേലവോ, സാരുപ്പത്ഥായ ദുപട്ടപ്പഹോനകമേവ ദാതബ്ബം. "അഹം അലഭന്തോ ഏകപട്ടം പാരുപാമീ"തി വദന്തസ്സാപി ദുപട്ടം ദാതും വട്ടതി. യോ പന ലോഭപകതികോ ഹോതി, തസ്സ ന ദാതബ്ബം. തേനാപി കഥിനം അത്ഥരിത്വാ പച്ഛാ സിബ്ബേത്വാ "ദ്വേ ചീവരാനി കരിസ്സാമീ"തി ന ഗഹേതബ്ബം.

തേനാതി കഥിനത്ഥാരകേന ഭിക്ഖുനാ. **തദഹേവാ**തി തസ്മിംയേവ ദിവസേ. **പഞ്ച വാ അതിരേകാനി വാ ഖണ്ഡാനി ഛിന്ദിത്വാ**തി യഥാ പഞ്ചഖണ്ഡികാദീനം സങ്ഘാടിആദീനം തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരപ്പഹോനകാനി മഹാമണ്ഡലഅഡ്ഢമണ്ഡലാദിവസേന പഞ്ച ഖണ്ഡാനി വാ അതിരേകാനി വാ സത്താദിഖണ്ഡാനി ഹോന്തി, ഏവം ഛിന്ദിത്വാ. തസ്മിഞ്ച കഥിനചീവരേ കരിയമാനേ "അഹം ഥേരോ"തി വാ "ബഹുസ്സുതോ"തി വാ ഏകേനാപി അകാതും ന ലബ്ഭതി. അനാദരിയേന അകരോന്തസ്സ ദുക്കടം. തസ്മാ സബ്ബേഹേവ സന്നിപതിത്വാ ധോവനഛേദനസിബ്ബനരജനാനി നിട്ഠാപേതബ്ബാനി. തേനാഹ **"സേസഭിക്ഖൂഹിപി തസ്സ സഹായേഹി ഭവിതബ്ബ"**ന്തി. **കതചീവരമേവാ**തി നിട്ഠിതപരികമ്മമേവ കഥിനദുസ്സം. സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന അന്തരവാസകോപി ഛിന്ദിത്വാവ കാതബ്ബോ അഞ്ഞഥാ അത്ഥാരവിപത്തിതോ. യഥാഹ -

> "കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, അനത്ഥതം ഹോതി കഥിനം? ന ഉല്ലിഖിതമത്തേന അത്ഥതം ഹോതി കഥിനം...പേ॰... ന അഞ്ഞത്ര പഞ്ചകേന വാ അതിരേകപഞ്ചകേന വാ തദഹേവ സഞ്ഛിന്നേനാ"തി (മഹാവ॰ ൩൦൮).

തേനേവാഹ **"അച്ഛിന്നാസിബ്ബിതം പന ന വട്ടതീ"**തി. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി അത്ഥാരകേന ഭിക്ഖുനാ. **അത്ഥരിതബ്ബ**ന്തി അത്ഥരണം കാതബ്ബം. തഞ്ച ഖോ തഥാവചീഭേദകരണമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. യഥാഹ -

> "സചേ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരിതുകാമോ ഹോതി, പോരാണികാ സങ്ഘാടി പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ, നവാ സങ്ഘാടി അധിട്ഠാതബ്ബാ, 'ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ'തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ"തി (പരി॰ ൪൧൩) -

വിത്ഥാരോ. "ഭന്തേ, ആവുസോ"തി ച "അനുമോദഥ, അനുമോദാഹീ"തി ച വചനഭേദം സന്ധായ **"ഥേരാനഞ്ചാ"**തിആദി വുത്തം.

ഏവം അത്ഥാരകേന പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനുമോദകേഹി പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം ദസ്സേതും **"തേഹിപീ"**തിആദി വുത്തം. **"അനുമോദാമാ"**തി അത്തനാവ അത്തനി ഗാരവവസേന വുത്തം. കിഞ്ചാപി ഏവം വുത്തം, തഥാപി ഏകകേന "അനുമോദാമാ"തി വത്തും ന വട്ടതി, "അനുമോദാമി"ച്ചേവ വത്തബ്ബന്തി വദന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഇദാനി കഥിനാനിസംസേ ദസ്സേതും ഭൂമിം വിചാരയന്തോ **"പുരിമവസ്സംവുട്ഠേസുപീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **തേസംയേവാതി** അത്ഥാരകഅനുമോദകാനംയേവ. വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരേ** "ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം അത്ഥതം ഹോതി കഥിനം അത്ഥാരകസ്സ ച അനുമോദകസ്സ ചാ"തി (പരി॰ ര്‌ംന്ഥ). **തേതി** അത്ഥാരകഅനുമോദകാ. **തതോ പട്ഠായാതി** അത്ഥാരാനുമോദനതോ പട്ഠായ. **യാവ കഥിനസ്സുബ്ഭാരാതി** ന കേവലം ചീവരമാസേയേവ, അഥ ഖോ അട്ഠന്നം മാതികാനം അഞ്ഞതരേന വാ അന്തരുബ്ഭാരേന വാ യാവ കഥിനസ്സുബ്ഭാരാ പഞ്ചാനിസംസേ ലഭന്തി, ഉദ്ധടേ പന ന ലഭന്തീതി അത്ഥോ.

ഇദാനി തേ പഞ്ചാനിസംസേ സരൂപതോ ദസ്സേതും **"അനാമന്തചാരോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അനാമന്തചാരോ** നാമ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന നിമന്തിതസ്സ സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ കുലേസു ചാരിത്താപജ്ജനം. **അസമാദാനചാരോ** നാമ നാമേനാധിട്ഠിതസ്സ ചീവരസ്സ അസമാദാനചരണം, നാമേനാധിട്ഠിതാനം തിണ്ണം ചീവരാനമഞ്ഞതരം ചീവരം യത്ഥ കത്ഥചി നിക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അരുണുട്ഠാപനന്തി അത്ഥോ, ചീവരവിപ്പവാസോതി വുത്തം ഹോതി. **യാവദത്ഥചീവരന്തി** യാവതാ ചീവരേന അത്ഥോ ഹോതി, താവതകം അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിതം ചീവരധാരണം, ദസാഹമതിക്കമിത്വാ ചീവരസ്സ ഠപനന്തി അത്ഥോ. ഗണസ്സ ഭോജനം **ഗണഭോജനം. ഗണോതി** ചേത്ഥ ചത്താരോ വാ തതുത്തരി വാ ഭിക്ഖൂ. തേസം വിഞ്ഞത്തിതോ വാ നിമന്തനതോ വാ ലദ്ധസ്സ ഓദനാദീനം പഞ്ചന്നം അഞ്ഞതരഭോജനസ്സ സഹ ഗഹണന്തി അത്ഥോ. **യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോതി** തത്ഥ കഥിനത്ഥതസീമായ മതകചീവരം വാ ഹോതു, സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നം വാ സങ്ഘികേന തത്രുപ്പാദേന ആഭതം വാ യേന കേനചി ആകാരേന യം സങ്ഘികം ചീവരം ഉപ്പജ്ജതി, തം തേസം ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"തസ്മിം ആവാസേ സങ്ഘസ്സ ഉപ്പന്നചീവരഞ്ചാ"**തി.

"യം പന തത്ഥ സങ്ഘസ്സ ഉപ്പന്നം പത്താദി വാ അഞ്ഞം ഭണ്ഡം വാ, തം സബ്ബേസം പാപുണാതി. യം പന തത്രുപ്പാദേന തണ്ഡുലാദിനാ വത്ഥം ചേതാപിതം, അത്ഥതകഥിനാനമേവ താനി വത്ഥാനി പാപുണന്തി. വത്ഥേഹി പന തണ്ഡുലാദീസു ചേതാപിതേസു സബ്ബേസം താനി പാപുണന്തീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തമ്പി ചേതാപിതകാലതോ പട്ഠായ ചീവരുപ്പാദോ ന ഹോതീതി സുവുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. അനത്ഥതകഥിനാ പന ഇമേസു പഞ്ചസു ആനിസംസേസു ചീവരമാസേ അസമാദാനചാരം ഠപേത്വാ സേസാനിസംസേ ലഭന്തി. യദി അസമാദാനചാരോപി ലബ്ഭേയ്യ, പാവേയ്യകാ ഭിക്ഖൂ വസ്സംവുട്ഠാ ഓകപുണ്ണേഹി ചീവരേഹി ന ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമേയ്യും. യസ്മാ തം ന ലബ്ഭതി, തസ്മാ ചീവരമാസേപി ചീവരം സമാദായ ഏവ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിംസു.

ഏവം കഥിനത്ഥാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഉബ്ഭാരം ദസ്സേന്തോ **"തം പനേതം കഥിന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **മാതികാ**തി മാതരോ, ജനേത്തിയോതി അത്ഥോ. കഥിനുബ്ഭാരഞ്ഹി ഏതാ അട്ഠ ജനേന്തി. താസു പക്കമനം അന്തോ ഏതിസ്സാതി **പക്കമനന്തികാ**. ഏവം സേസാപി വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു അത്ഥതകഥിനോ കഥിനചീവരം ആദായ തസ്മിം ആവാസേ നിരപേക്ഖോ "ന പച്ചേസ്സ"ന്തി പക്കമതി, തസ്സേവം പക്കമതോ കഥിനുദ്ധാരോ അതിക്കന്തമത്തായ സീമായ ഹോതീതി **പക്കമനന്തികോ കഥിനുദ്ധാരോ**തി വേദിതബ്ബോ.

യോ പന ആനിസംസചീവരം ആദായ പക്കമതി, തസ്സ ബഹിസീമാഗതസ്സ ഏവം ഹോതി "ഇധേവിമം കരിസ്സാമി, ന പുന തം വിഹാരം ഗച്ഛിസ്സാമീ"തി തസ്മിം ആവാസേ നിരപേക്ഖോ ഹുത്വാ തം ചീവരം കാരേതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ **നിട്ഠാനന്തികോ കഥിനുദ്ധാരോ**.

യദി പന ആനിസംസമൂലചീവരം ആദായ ബഹിസീമാഗതോ "നേവിമം ചീവരം കരിസ്സാമി, ന ച തം ആവാസം ഗച്ഛിസ്സാമീ"തി സന്നിട്ഠാനം കരോതി, തദാ **സന്നിട്ഠാനന്തികോ കഥിനുദ്ധാരോ**.

തദേവ ആനിസംസചീവരം ലദ്ധാ തം ആദായ ബഹിസീമം ഗന്ത്വാ "ഇധേവിമം ചീവരം കരിസ്സാമി, ന ഗച്ഛിസ്സാമീ"തി കരോന്തസ്സ സചേ തം ചീവരം നസ്സതി വിനസ്സതി ഡയ്ഹതി, **നാസനന്തികോ കഥിനുദ്ധാരോ** ഹോതി.

സചേ പന ആനിസംസചീവരം ലദ്ധാ തസ്മിം വിഹാരേ സാപേക്ഖോവ ബഹിസീമാഗതോ "വിഹാരേ ഭിക്ഖൂഹി അന്തരുബ്ഭാരം കത"ന്തി സുണാതി, തസ്സ **സവനന്തികോ കഥിനുദ്ധാരോ** ഹോതി.

ആസായ അവച്ഛേദോ ഏതിസ്സാതി **ആസാവച്ഛേദികാ**. യോ പന യേന കേനചി "തുയ്ഹം ചീവരം ദസ്സാമീ"തി വുത്തോ തസ്മിം ചീവരേ ആസായ വിഹാരേ അപേക്ഖം പഹായ ബഹിസീമാഗതോ പുന തേന "ന സക്കോമി ദാതു"ന്തി വുത്തേ ആസം ഛിന്ദതി, തസ്സ **ആസാവച്ഛേദികോ കഥിനുദ്ധാരോ** ഹോതി.

യോ പന വസ്സംവുട്ഠവിഹാരതോ അഞ്ഞം വിഹാരം സാപേക്ഖോവ ഗന്ത്വാ ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേയേവ കഥിനുദ്ധാരം വീതിനാമേതി, തസ്സ **സീമാതിക്കമനന്തികോ കഥിനുദ്ധാരോ**.

സഹ ഉബ്ഭാരേനാതി **സഹുബ്ഭാരാ**. ആനിസംസചീവരം ആദായ സാപേക്ഖോവ ബഹി ഗന്ത്വാ കഥിനുദ്ധാരം സമ്ഭുണന്തസ്സ **കഥിനുദ്ധാരോ സഹുബ്ഭാരോ**തി വേദിതബ്ബോ.

"ഏതസ്മിം പന പക്കമനന്തികേ കഥിനുദ്ധാരേ പഠമം ചീവരപലിബോധോ ഛിജ്ജതീ"തിആദിനാ ചീവരപലിബോധുപച്ഛേദാദികസ്സ വിനിച്ഛയസ്സ വിത്ഥാരതോ **സമന്തപാസാദികായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൦) വുത്തത്താ വ്വ **"തത്ഥ വിത്ഥാരവിനിച്ഛയോ"**തിആദിമാഹ. അത്ഥാരുബ്ഭാരാനംയേവ വാ വിത്ഥാരവിനിച്ഛയസ്സ തത്ഥാഗതത്താ ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **സേസപലിബോധാഭാവ**ന്തി അവസേസസ്സ പലിബോധസ്സ അഭാവം, ആവാസപലിബോധാഭാവന്തി അത്ഥോ.

അസ്സാതി കാലസ്സ. **ദസാഹപരമ**ന്തി അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ **"തം ദസാഹപരമം കാല"**ന്തി. **അതിരേക**ന്തി അധികം, സോ ച അധികഭാവോ അധിട്ഠിതവികപ്പിതചീവരതോതി ആഹ **"അധിട്ഠിതവികപ്പിതേസൂ"**തിആദി. **ഖോമ**ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൨-൪൬൩) ഖോമസുത്തേഹി വായിതം ഖോമപട്ടചീവരം. തഥാ സേസാനി. **കമ്ബലം** നാമ മനുസ്സലോമവാളലോമേ ഠപേത്വാ സേസലോമേഹി വായിത്വാ കതവത്ഥം. **സാണം** നാമ സാണവാകേഹി കതവത്ഥം. **ഭങ്ഗം** നാമ ഖോമസുത്താദീഹി പഞ്ചഹി മിസ്സേത്വാ കതവത്ഥം. ''പാടേക്കം വാകമയമേവാ''തിപി വദന്തി. **തദനുലോമാനം വാ**തി ദുകൂലം പത്തുണ്ണം സോമാരപട്ടം ചീനപട്ടം ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നന്തി തേസം ഖോമാദീനംയേവ അനുലോമാനം ഛന്നം ചീവരാനം വാ, തത്ഥ **ദുകൂലം** സാണസ്സ അനുലോമം വാകമയത്താ. പത്തുണ്ണദേസേ പാണകേഹി സഞ്ജാതവത്ഥം **പത്തുണ്ണം**. സോമാരദേസേ ജാതം വത്ഥം **സോമാരപട്ടം**. തഥാ **ചീനപട്ടം**. ഇമാനി തീണിപി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി പാണകേഹി കതസുത്തമയത്താ. **ഇദ്ധിജം** ഏഹിഭിക്ഖൂനം പുഞ്ഞിദ്ധിയാ നിബ്ബത്തചീവരം. തം പന ഖോമാദീനമഞ്ഞതരം ഹോതീതി തേസംയേവ അനുലോമം. ദേവേഹി ദിന്നം ചീവരം **ദേവദിന്നം,** തം കപ്പരുക്ഖേ നിബ്ബത്തം ജാലിനിയാ ദേവകഞ്ഞായ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ ദിന്നവത്ഥസദിസം, തമ്പി ഖോമാദീനംയേവ അനുലോമം ഹോതി തേസു അഞ്ഞതരഭാവതോ.

ദീഘതോ വഡ്ഢകിഹത്ഥപ്പമാണം, വിത്ഥാരതോ തതോ ഉപഡ്ഢപ്പമാണം **വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമം. അട്ഠങ്ഗുലം സുഗതങ്ഗുലേനാ**തി ഏത്ഥ **സുഗതങ്ഗുലം** നാമ ഇദാനി മജ്ഝിമസ്സ പുരിമസ്സ തീണി അങ്ഗുലാനി, തേന സുഗതങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലം വഡ്ഢകിഹത്ഥപ്പമാണന്തി അത്ഥോ. **ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥത**ന്തി ഏത്ഥാപി യഥാവുത്താനുസാരേനേവ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. യേസം പന അധിട്ഠാനവികപ്പനാനം അഭാവതോ അധിട്ഠിതവികപ്പിതേസു അപരിയാപന്നത്താ ഇദം അതിരേകചീവരം നാമ ഹോതി.

തം അധിട്ഠാനവികപ്പനം കേനാകാരേന ജാനിതബ്ബന്തി അനുയോഗം സന്ധായ തം ദസ്സേതും **"യം പന വുത്ത"**ന്തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **യം പന വുത്ത**ന്തി അതിരേകചീവരം ദസ്സേതും ''അധിട്ഠിതവികപ്പിതേസു അപരിയാപന്നത്താ''തി അമ്ഹേഹി യം വുത്തന്തി അത്ഥോ. **തിചീവരം അധിട്ഠാതു**ന്തി നാമം വത്വാ അധിട്ഠാതും. **ന വികപ്പേതു**ന്തി സങ്ഘാടിആദിനാമേന വികപ്പേതും ന അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. ''ഇമം ചീവരം വികപ്പേമീ''തി പന വികപ്പേതും വട്ടതിയേവ. സാമഞ്ഞവചനം പന തിചീവരസ്സ കണ്ഡുപടിച്ഛാദിവസ്സികസാടികാനം വിയ കാലവസേന വിസേസാഭാവാ ചസ്സ വികപ്പേതബ്ബതാതി ദസ്സനത്ഥം , ന പന സബ്ബഥാ വികപ്പനപടിസേധനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബം. തഥാ ഹി പുരാണചീവരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ നവസ്സ അധിട്ഠാനവചനതോ, ''അനാപത്തി അധിട്ഠേതി വികപ്പേതീ''തിആദിവചനതോ (പാരാ॰ ൪൬൯) ച തിചീവരസ്സപി വികപ്പനായ ഓകാസോ ദിന്നോ. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. തിചീവരാദീനി ഹി അധിട്ഠഹന്തേന ''ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ''തിആദിനാ തം തം നാമം വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം. വികപ്പേന്തേന പന ''ഇമം സങ്ഘാടി''ന്തിആദിനാ തസ്സ തസ്സ ചീവരസ്സ നാമം അഗ്ഗഹേത്വാ ''ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ''തി വികപ്പേതബ്ബം. തിചീവരം വാ ഹോതു, അഞ്ഞം വാ, യദി തം തം നാമം ഗഹേത്വാ വികപ്പേതി, അവികപ്പിതം ഹോതി, അതിരേകചീവരട്ഠാനേയേവ തിട്ഠതി. **തതോ പരം വികപ്പേതു**ന്തി ചതുമാസതോ

പരം “ഇമം ചീവരം വികപ്പേമീ”തി വികപ്പേതും. ഇദഞ്ച പരിഭുഞ്ജിതും അനുഞ്ഞാതം. കേചി പന (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ർന്നൻ) “തതോ പരം വികപ്പേത്വാ യാവ ആഗാമിസംവച്ഛരേ വസ്സാനം ചതുമാസം, താവ ഠപേതും അനുഞ്ഞാത”ന്തി വദന്തി. **തതോ പര**ന്തി ആബാധതോ പരം. “ഇമാസഞ്ച പന വസ്സികസാടികകണ്ഡുപടിച്ഛാദീനം തതോ പരം വികപ്പേത്വാ പരിഭോഗസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ തഥാവികപ്പിതം അഞ്ഞനാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ”ന്തി **ഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തം. **അധിട്ഠാതബ്ബവികപ്പേതബ്ബതാ ജാനിതബ്ബാ**തി അധിട്ഠാതബ്ബം വികപ്പേതബ്ബന്തി ഏവം അധിട്ഠാനവികപ്പനാ ജാനിതബ്ബാതി അത്ഥോ.

പഞ്ചപരിമാണം അസ്സാതി **പഞ്ചകം,** മുട്ഠിസ്സ മുട്ഠിഹത്ഥസ്സ സമ്ബന്ധം പഞ്ചകം **മുട്ഠിപഞ്ചകം**. ഏസ ന യോ **മുട്ഠിത്തിക**ന്തി ഏത്ഥാപി. പാരുപനേനപി സക്കാ നാഭിം പടിച്ഛാദേതുന്തി ആഹ **“ദ്വിഹത്ഥോപി വട്ടതീ”**തി. ന കേവലം അഡ്ഢതേയ്യോവ വട്ടതി, അഥ ഖോ ദ്വിഹത്ഥോപി വട്ടതീതി **പി-**സദ്ദസ്സ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **അതിരേകഞ്ചാ**തി സുഗതചീവരപ്പമാണമ്പി തതോ അധികമ്പി. **പച്ചുദ്ധരാമീ**തി ഠപേമി, പരിച്ചജാമീതി വാ അത്ഥോ. “ഇമം ചീവരം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ”തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ർന്നൻ) ഏവമ്പി വത്തും വട്ടതി. **കായവികാരം കരോന്തേനാ**തി ഹത്ഥാദിനാ ചീവരം പരാമസന്തേന, ചാലേന്തേന വാ. ഇദഞ്ഹി അധിട്ഠാനം യേന കേനചി സരീരാവയവേന അഫുസന്തസ്സ ന വട്ടതി. **ദുവിധ**ന്തി സമ്മുഖാപരമ്മുഖഭേദേന ദുവിധം. **വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ**തി വചനം നിച്ഛാരേതബ്ബം. **അന്തോഗബ്ഭാദീസൂ**തി അന്തോഗബ്ഭഉപരിപാസാദാദേസു. **സാമന്തവിഹാരേ**തി യത്ഥ തദഹേവ ഗന്ത്വാ നിവത്തേതും സക്കാ, ഏവരൂപേ സമീപവിഹാരേ. ഇദഞ്ച ദേസനാസീസമത്തം, തസ്മാ ദൂരേ ഠിതമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബന്തി വദന്തി. **“ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ”**തി ഇമിനാ ചീവരസംലക്ഖണം വുത്തം. ന ഹി ഠപിതട്ഠാനമത്തസല്ലക്ഖണേന കിഞ്ചി പയോജനം അത്ഥി.

അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതവത്ഥേഹീതി പച്ചത്ഥരണമുഖപുഞ്ഛനചോളപരിക്ഖാരചോളവസേന അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതവത്ഥേഹി. അധിട്ഠാനതോ പുബ്ബേ സങ്ഘാടിആദിവോഹാരസ്സ അഭാവതോ **“ഇമം പച്ചുദ്ധരാമീ”**തി പച്ചത്ഥരണാദീനം വിസും പച്ചുദ്ധരണവിധിം ദസ്സേതി. പച്ചത്ഥരണാദിനാമേന പന അധിട്ഠാതബ്ബത്താ “ഇമം പച്ചത്ഥരണം പച്ചുദ്ധരാമീ”തിആദിനാ വുത്തേപി നേവത്ഥി ദോസോ. **പുന അധിട്ഠാതബ്ബാനീ**തി സങ്ഘാടിആദിനാമേന അധിട്ഠാതബ്ബാനി. പരിക്ഖാരചോളകസ്സ പന പരിക്ഖാരചോളവസേന അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതവത്ഥേഹിപി സങ്ഘാടിആദിമ്ഹി കതേ പച്ചുദ്ധരിത്വാ പുന അധിട്ഠാതബ്ബന്തി നത്ഥി. പുബ്ബേ കതാധിട്ഠാനമേവ അധിട്ഠാനം. അധിട്ഠിതേന പന തേന സദ്ധിം മഹന്തതരമേവ ദുതിയം പട്ടം വാ ഖണ്ഡം വാ സംസിബ്ബന്തേന അധിട്ഠാതബ്ബം, സമേ വാ ഖുദ്ദകേ വാ അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥി. **സുഖപരിഭോഗത്ഥ**ന്തി വിപ്പവാസദോസാഭാവതോ യത്ഥ കത്ഥചി ഠപേത്വാ ധമ്മസ്സവനാദിനാ കിച്ചേന അഞ്ഞത്ഥ അരുണം ഉട്ഠാപേത്വാ ആഗന്ത്വാ നിസ്സജ്ജനം വിനാവ പരിഭുഞ്ജിതും സക്കുണേയ്യതായ സുഖപരിഭോഗത്ഥം. **പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതു**ന്തി പരിക്ഖാരചോളം കത്വാ അധിട്ഠാതും.

അനതിരിത്തപമാണാതി ‘‘ദീഘസോ ഛ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം അഡ്ഢതേയ്യാ’’തി (പാചി॰ ൪൯൩) വുത്തപ്പമാണതോ അനധികപമാണാ. **പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ**തി വസ്സികസാടികഭാവതോ അപനേത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ, ഹേമന്തസ്സ പഠമദിവസതോ പട്ഠായ അന്തോദസാഹേ വസ്സികസാടികാവസ്സികസാടികഭാവതോ അപനേത്വാ ‘‘ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ’’തിആദിനാ നയേന വികപ്പേതബ്ബാതി വുത്തം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ ഹി ‘‘വസ്സികസാടികാ വസ്സാനമാസാതിക്കമേനാപി, കണ്ഡുപടിച്ഛാദി ആബാധവൂപസമേനാപി അധിട്ഠാനം വിജഹതീ’’തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വക്ഖമാനത്താ വസ്സാനമാസതോ പരം അസതി അധിട്ഠാനേ കിം പച്ചുദ്ധരേയ്യാതി ‘‘പച്ചുദ്ധരിത്വാ’’തി വചനമേവ നോപപജ്ജേയ്യ.

കേചി പന (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ૨.൪൬൯) ‘‘യഥാ കഥിനമാസബ്ഭന്തരേ ഉപ്പന്നചീവരം കഥിനമാസാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, ഏവമയം വസ്സികസാടികാപി വസ്സാനമാസാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയാ ഹോതി. തസ്മാ കത്തികപുണ്ണമദിവസേ പച്ചുദ്ധരിത്വാ തതോ പരം ഹേമന്തസ്സ പഠമദിവസേ വികപ്പേതബ്ബാതി ഏവമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ, പച്ചുദ്ധരിത്വാ തതോ പരം വികപ്പേതബ്ബാതി പദയോജനാ വേദിതബ്ബാ’’തി ച വദന്തി, തം ന യുത്തം. കഥിനമാസേ ഉപ്പന്നഞ്ഹി ചീവരം അതിരേകചീവരട്ഠാനേ ഠിതത്താ അവസാനദിവസേ അനധിട്ഠിതം കഥിനമാസാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. അയം പന വസ്സികസാടികാ അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതത്താ ന തേന സദിസാതി വസ്സാനാതിക്കമേ കഥം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി അനധിട്ഠിതഅവികപ്പിതമേവ ഹി തം കാലാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, തസ്മാ ഹേമന്തേപി വസ്സികസാടികാ ദസാഹപരിഹാരം ലഭതി. ഏവം കണ്ഡുപടിച്ഛാദിപി അധിട്ഠാനവിജഹനതോ പരം ദസാഹപരിഹാരം ലഭതി. ദസാഹം പന അനതിക്കാമേത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ. നഹാനത്ഥായ അനുഞ്ഞാതത്താ **വണ്ണഭേദമത്തരത്താപി ചേസാ വട്ടതീ**തി വുത്തം. **‘‘ദ്വേ പന ന വട്ടന്തീ’’**തി ദ്വിന്നം അധിട്ഠാനാഭാവതോ വുത്തം . ‘‘സചേ വസ്സാനേ അപരാ വസ്സികസാടികാ ഉപ്പന്നാ ഹോതി, പുരിമവസ്സികസാടികം പച്ചുദ്ധരിത്വാ, വികപ്പേത്വാ ച അധിട്ഠാതബ്ബാ’’തി വദന്തി.

പമാണയുത്തന്തി ‘‘ദീഘസോ സുഗതവിദത്ഥിയാ ദ്വേ വിദത്ഥിയോ, വിത്ഥാരതോ ദിയഡ്ഢം ദസാ വിദത്ഥീ’’തി (പാചി॰ ൫൩൧ ആദയോ) ഇമിനാ പമാണേന യുത്തം. **പമാണികാ**തി ‘‘സുഗതവിദത്ഥിയാ ദീഘസോ ചതസ്സോ വിദത്ഥിയോ, തിരിയം ദ്വേ വിദത്ഥിയോ’’തി ഏവം വുത്തപ്പമാണയുത്താ. **പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ യം വത്തബ്ബം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ. യസ്മാ ഭിക്ഖൂനം തിചീവരേ പരിപുണ്ണേ, അത്ഥേ ച സതി പരിസ്സാവനാദീഹി ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖാരചോളക’’ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൭) ബഹൂനം പത്തത്ഥവികപരിസ്സാവനാദീനം സങ്ഗഹവസേന പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനമനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ **‘‘പരിക്ഖാരചോളേ ഗണനാ നത്ഥീ’’**തിആദി വുത്തം. ഭഗവതാ ഹി യം യം ഭിക്ഖൂ ലഭന്തി, തം തം ഇമിനാ വിധാനേന അധിട്ഠഹിത്വാ പുന ‘‘യേന യേന പരിസ്സാവനാദിനാ അത്ഥോ ഹോതി, തം തം കത്വാ ഗണ്ഹന്തൂ’’തി അനുകമ്പായ അനുഞ്ഞാതം. തേനേവാഹ **‘‘ഥവികാപീ’’**തിആദി. **ആദി**സദ്ദേന ‘‘ഏതാനി ചീവരാനി പരിക്ഖാരചോളാനി അധിട്ഠാമീ’’തി അസമ്മുഖാധിട്ഠാനം സങ്ഗണ്ഹാതി.

“സേനാസനപരിക്ഖാരത്ഥായ ദിന്നപച്ചത്ഥരണേ ചാ”തി ഇമിനാ അത്തനോ സന്തകം പടിക്ഖിപതി. കേചി പന (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൪൬൯) “അനിവാസേത്വാ, അപാരുപിത്വാ ച കേവലം പഞ്ചപീഠേസുയേവ അത്ഥരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിയമാനം പച്ചത്ഥരണം അത്തനോ സന്തകമ്പി അനധിട്ഠിതം വട്ടതീ”തി വദന്തി, തം അയുത്തം സേനാസനപരിക്ഖാരത്ഥായ ദിന്ന”ന്തി പച്ചത്ഥരണസ്സ വിസേസിതത്താ. ഭിസിബിബ്ബോഹനപാവാരകോജവാനമ്പി സേനാസനപരിക്ഖാരതോയേവ അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥീതി വേദിതബ്ബം.

അധിട്ഠിതഞ്ച പനേതം ചീവരം പരിഭുഞ്ജതോ കഥം അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി ആഹ **“സബ്ബഞ്ച പനേത”**ന്തിആദി. തത്ഥ **അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണേനാ**തി ചോരാദീഹി അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണേന. **ഹീനായാവത്തനേനാ**തി ഗിഹിഭാവായ ആവത്തനേന, വിബ്ഭമേനാതി അത്ഥോ, “സീലവന്തോവ ഹുത്വാ ഗിഹീ ഭവിസ്സാമീ”തി സേതവത്ഥനിവാസനേനാതി വുത്തം ഹോതി. “അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സ സേതവത്ഥനിവാസോ വാ കാസായചജനം വാ ഹീനായാവത്തന”ന്തി കേചി. “‘ഹീനായാവത്തനേനാ’തി ഇമിനാ ഭിക്ഖുനിയാ ഏവ അധിട്ഠാനവിജഹനം ഗഹിതം ഹോതി. സാ ഹി യദാ വിബ്ഭമതി, തദാ അസ്സമണീ ഹോതി. ഭിക്ഖു പന വിബ്ഭമന്തോപി യാവ സിക്ഖം ന പച്ചക്ഖാതി, താവ ഭിക്ഖുയേവാതി അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീ”തി അപരേ. **സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേനാ**തി ലിങ്ഗേ ഠിതസ്സേവ സിക്ഖായ പച്ചക്ഖാനേന. യോ ഹി ഭിക്ഖുലിങ്ഗേ ഠിതോവ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതി, തസ്സ കായലഗ്ഗമ്പി ചീവരം അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി. **കാലങ്കിരിയായാ**തി മരണേന. **ലിങ്ഗപരിവത്തനേനാ**തി പുരിസലിങ്ഗസ്സ , ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ വാ പരിവത്തനേന, പുരിസസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗപാതുഭാവേന, ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസലിങ്ഗപാതുഭാവേനാതി വുത്തം ഹോതി.

കനിട്ഠങ്ഗുലിനഖപിട്ഠിപ്പമാണേനാതി ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദം ദസ്സേതി. **ഓരതോ**തി അബ്ഭന്തരതോ. യോ പന ദുബ്ബലട്ഠാനേ പഠമം അഗ്ഗളം ദത്വാ പച്ഛാ ദുബ്ബലട്ഠാനം ഛിന്ദിത്വാ അപനേതി, അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി. മണ്ഡലപരിവത്തനേപി ഏസേവ നയോ. ദുപട്ടസ്സ പന ഏകസ്മിം പടലേ ഛിദ്ദേ വാ ജാതേ, ഗലിതേ വാ അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി. ഖുദ്ദകം ചീവരം മഹന്തം കരോതി, മഹന്തം വാ ഖുദ്ദകം കരോതി, അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി. ഉഭോ കോടിയോ മജ്ഝേ കരോന്തോ സചേ പന പഠമം ഛിന്ദിത്വാ പച്ഛാ ഘടേതി, അധിട്ഠാനം ഭിജ്ജതി. അഥ ഘടേത്വാ ഛിന്ദതി, ന ഭിജ്ജതി. രജകേഹി ധോവാപേത്വാ സേതം കരോന്തസ്സാപി അധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനമേവ. **വസ്സാനമാസാതിക്കമേനാപീ**തി ഏത്ഥ **പി**-സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. തേന ന കേവലം പുബ്ബേ വുത്തേന ദാനാദിനാ അട്ഠവിധേനേവ കാരണേന വസ്സികസാടികാ അധിട്ഠാനം വിജഹതി, അഥ ഖോ വസ്സാനമാസാതിക്കമേനപീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഏസ നയോ **ആബാധവൂപസമേനാപീ**തി ഏത്ഥാപി. **വികപ്പനസിക്ഖാപദേ**തി (പാചി॰ ൩൭൪ ആദയോ) പാചിത്തിയേ സുരാപാനവഗ്ഗസ്സ നവമസിക്ഖാപദേ.

തം അതിക്കാമയതോതി ഏത്ഥ തന്തി ചീവരം, കാലം വാ പരാമസതീതി ആഹ **“തം യഥാവുത്തജാതിപ്പമാണ”**ന്തിആദി. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **തസ്സ യോ അരുണോ**തി തസ്സ ചീവരുപ്പാദദിവസസ്സ യോ അതിക്കന്തോ അരുണോ. **ചീവരുപ്പാദദിവസേന സദ്ധി**ന്തി ചീവരുപ്പാദദിവസസ്സ അരുണേന സദ്ധിം.

ദിവസസദ്ദേന ചേത്ഥ തംദിവസനിസ്സിതോ അരുണോ വുത്തോ. ഇദാനി യസ്സ ച നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, യഥാ ച നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, തം ദസ്സേതും **"തം ഗഹേത്വാ"**തിആദി വുത്തം. **തത്രായം നയോ**തി തസ്മിം നിസ്സജ്ജനേ അയം വിധി. **അഞ്ഞഥാപീ**തി ഭാസന്തരേനാപി, യായ കായചി ഭാസായപീതി അത്ഥോ. **പടിബലേനാ**തി വത്തും സമത്ഥേന. **ആയതിം സംവരേയ്യാസീ**തി ഉപരി സംവരമാപജ്ജേയ്യാസി, സംവുതകായവചീദ്വാരോ ഭവേയ്യാസീതി അത്ഥോ. ഇമാനി ച **"പസ്സസീ"**തിആദീനി യഥാക്കമം പടിഗ്ഗാഹകദേസകേഹി വത്തബ്ബവചനാനി. തഥാ ഹി **"പസ്സസീ"**തി പടിഗ്ഗാഹകേന വത്തബ്ബവചനം, **"ആമ പസ്സാമീ"**തി തദനുദേസകേന വത്തബ്ബവചനം. **"ആയതിം സംവരേയ്യാസീ"**തി തദനുപ്പടിഗ്ഗാഹകേന വത്തബ്ബവചനം, **"സാധു സുട്ഠു സംവരിസ്സാമീ"**തി തദനുദേസകേന വത്തബ്ബവചനം. ഇമിനാ ച അത്തനോ ആയതിം സംവരേ പതിട്ഠിതഭാവം ദസ്സേതി. **ദ്വീസു, പന സമ്ബഹുലാസു വാ**തി ദ്വീസു വാ സമ്ബഹുലാസു വാ ആപത്തീസു പുരിമനയേനേവ വചനഭേദോ കാതബ്ബോ. ഞത്തിയം **ആപത്തിം സരതി വിവരതീ**തി എത്ഥ "ദ്വേ ആപത്തിയോ"തി വാ "സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ"തി വാ വചനഭേദോ കാതബ്ബോ. **ദ്വീസു, ബഹൂസു വാ വചനഭേദോ കാതബ്ബോ**തി "സങ്ഘോ ഇമാനി ചീവരാനീ"തി വത്ഥുവസേന വചനഭേദോ കാതബ്ബോ.

ഏവം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജനവിധിം ദസ്സേത്വാ ഗണസ്സ നിസ്സജ്ജനവിധിം ദസ്സേതും **"ഗണസ്സ പന നിസ്സജ്ജന്തേനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സേസം പുരിമസദിസമേവാ**തി നിസ്സജ്ജനാപത്തിപ്പടിഗ്ഗഹണനിസ്സട്ഠചീവരദാനേസു **"ആയസ്മന്താന"**ന്തിആദിനാ വുത്തവചനഭേദം വിനാ അവസേസം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജനാദീസു വുത്തസദിസമേവാതി അത്ഥോ.

ഇദാനി പുഗ്ഗലസ്സ നിസ്സജ്ജനവിധിം ദസ്സേതും **"പുഗ്ഗലസ്സ പനാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ദ്വീസു, തീസു വാ**തി ദ്വീസു, തീസു വാ ആപത്തീസു ചേവ ദാതബ്ബചീവരേസു ച. യഥാ ച ഗണസ്സ നിസ്സജ്ജനേ, ഏവം ദ്വിന്നം നിസ്സജ്ജനേപി പാളി വേദിതബ്ബാ. യദി ഹി വിസേസോ ഭവേയ്യ, യഥേവ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ണം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതും, ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, കാതബ്ബോ - ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന തേ ഭിക്ഖൂ ഞാപേതബ്ബാ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൬൮) നയേന തിണ്ണം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം വത്വാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതും, ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, കത്തബ്ബോ - ഥേരേന ഭിക്ഖുനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗ"ന്തിആദിനാ നയേന വിസുംയേവ ദ്വിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ വുത്തോ, ഏവം ഇധാപി വിസും പാളിം വദേയ്യ. യസ്മാ പന നത്ഥി, തസ്മാ അവത്വാവ ഗതോതി ഗണസ്സ വുത്താ പാളിയേവേത്ഥ പാളി. ആപത്തിപ്പടിഗ്ഗഹണേ പന അയം വിസേസോ - യഥാ ഗണസ്സ നിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തിയാ ദേസിയമാനായ ആപത്തിപ്പടിഗ്ഗാഹകോ ഭിക്ഖു ഞത്തിം ഠപേതി, ഏവം അട്ഠപേത്വാ ദ്വീസു അഞ്ഞതരേന യഥാ ഏകപുഗ്ഗലോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഏവം ആപത്തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ. ദ്വിന്നഞ്ഹി ഞത്തിട്ഠപനം നാമ നത്ഥി. യദി സിയാ, ദ്വിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം വിസും ന വദേയ്യ. നിസ്സട്ഠചീവരദാനേപി യഥാ "ഇമം ചീവരം ആയസ്മതോ ദമ്മീ"തി ഏകോ വദതി, ഏവം "മയം ഇമം ചീവരം ആയസ്മതോ ദേമാ"തി വത്തും വട്ടതി. ഇതോ ഗരുകതരാനിപി ഹി ഞത്തിദുതിയകമ്മാനി അപലോകേത്വാ കാതബ്ബാനീതി വുത്താനി അത്ഥി, തേസം ഏതം അനുലോമം. തേനേവാഹ

“ദിന്നം പനാ”തിആദി. നിസ്സട്ഠചീവരം പന ദാതബ്ബമേവ, അദാതും ന ലബ്ഭതി. വിനയകമ്മമത്തമേവ ഹേതം. ന തം തേന സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ദിന്നമേവ ഹോതി. തേനാഹ **“നിസ്സട്ഠവത്ഥു”**ന്തിആദി.

അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ദുക്കടന്തി സകിം നിവത്ഥം വാ സകിം പാരുതം വാ കായതോ അമോചേത്വാ ദിവസമ്പി ചരതി, ഏകമേവ ദുക്കടം. മോചേത്വാ നിവാസേതി വാ പാരുപതി വാ, പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ദുന്നിവത്ഥം വാ ദുപ്പാരുതം വാ സണ്ഠാപേന്തസ്സ അനാപത്തി. അഞ്ഞസ്സ തം പരിഭുഞ്ജതോപി അനാപത്തി. ‘‘അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീ’’തിആദിവചനഞ്ചേത്ഥ (പാരാ॰ ൪൭൦) സാധകം. **ദസാഹം അനതിക്കന്തേപി അതിക്കന്തസഞ്ഞിനോ, വേമതികസ്സ ച ദുക്കട**ന്തി ഏത്ഥാപി ‘‘പരിഭുഞ്ജന്തസ്സാ’’തി ആനേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **അതിക്കന്തേ അനതിക്കന്തസഞ്ഞിനോപീ**തി ദസാഹം അതിക്കന്തേ ചീവരേ ‘‘അനതിക്കന്തം ഇദ’’ന്തി ഏവം സഞ്ഞിനോ, ദസാഹേ വാ അതിക്കന്തേ ‘‘അനതിക്കന്തോ ദസാഹോ’’തി ഏവം സഞ്ഞിനോ.

ഇദാനി ‘‘അനധിട്ഠിതേ അധിട്ഠിതസഞ്ഞിനോ നിസ്സഗ്ഗിയ’’ന്തിആദിആപത്തിവാരം സങ്ഗഹേത്വാ ദസ്സേന്തോ **“തഥാ”**തിആദിമാഹ. **തഥാ**തി യഥാ ദസാഹം അതിക്കന്തേ സഞ്ഞാഭേദേന തികപാചിത്തിയം, തഥാ അനധിട്ഠിതാദീസു സത്തസു വികപ്പേസു അധിട്ഠിതാദിസഞ്ഞാഭേദതോതി അത്ഥോ. തത്ഥ **അവിസ്സജ്ജിതേ വിസ്സജ്ജിതസഞ്ഞിനോ**തി കസ്സചി അദിന്നേ അപരിച്ചത്തേ ‘‘ദിന്നം പരിച്ചത്തം മയാ’’തി ഏവം സഞ്ഞിനോ. **അനട്ഠേ നട്ഠസഞ്ഞിനോ**തി അത്തനോ ചീവരേന സദ്ധിം ബഹൂനി അഞ്ഞേസം ചീവരാനി ഏകതോ ഠപിതാനി, താനി ചേ ചോരാ ഹരന്തി, തത്രേസ അത്തനോ ചീവരേ അനട്ഠേ നട്ഠസഞ്ഞീ ഹോതി, തസ്സ നട്ഠസഞ്ഞിനോ. ഏസ നയോ **അവിനട്ഠാ**ദീസുപി. **അവിലുത്തേ**തി ഏത്ഥ പന ഗബ്ഭം ഭിന്ദിത്വാ പസയ്ഹാവഹാരവസേന അവിലുത്തേതി വേദിതബ്ബം.

വിസ്സജ്ജിതേതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.ര്ന്നൻ) അഞ്ഞസ്സ ദിന്നേ. കഥം പന ദിന്നം ഹോതി, കഥം ഗഹിതം? ‘‘ഇമം തുയ്ഹം ദേമി, ദദാമി, ദജ്ജാമി, ഓണോജേമി, പരിച്ചജാമി, വിസ്സജ്ജാമി, നിസ്സജ്ജാമീ’’തി വാ വദതി, ‘‘ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമി…പേ॰… നിസ്സജ്ജാമീ’’തി വാ വദതി, സമ്മുഖാപി പരമ്മുഖാപി ദിന്നംയേവ ഹോതി. ‘‘തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ’’തി വുത്തേ ‘‘മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ’’തി വദതി, സുദിന്നം, സുഗ്ഗഹിതഞ്ച. ‘‘തവ സന്തകം കരോഹി, തവ സന്തകം ഹോതു, തവ സന്തകം കരിസ്സസീ’’തി വുത്തേ ‘‘മമ സന്തകം കരോമി, മമ സന്തകം ഹോതു, മമ സന്തകം കരിസ്സാമീ’’തി വദതി, ദുദ്ദിന്നം, ദുഗ്ഗഹിതഞ്ച. നേവ ദാതാ ദാതും ജാനാതി, ന ഇതരോ ഗഹേതും. സചേ പന ‘‘തവ സന്തകം കരോഹീ’’തി വുത്തേ ‘‘സാധു, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ’’തി ഗണ്ഹാതി, സുഗ്ഗഹിതം, സചേ പന ഏകോ ‘‘ഗണ്ഹാഹീ’’തി വദതി, ഇതരോ ‘‘ന ഗണ്ഹാമീ’’തി വദതി, പുന സോ ‘‘ദിന്നം മയാ തുയ്ഹം, ഗണ്ഹാഹീ’’തി വദതി, ഇതരോപി ‘‘ന മയ്ഹം ഇമിനാ അത്ഥോ’’തി വദതി. തതോ പുരിമോപി ‘‘മയാ ദിന്ന’’ന്തി ദസാഹം അതിക്കാമേതി, പച്ഛിമോപി ‘‘മയാ പടിക്ഖിത്ത’’ന്തി, കസ്സാപത്തീതി? ന കസ്സചി. യസ്സ പന രുച്ചതി, തേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. യോ പന അധിട്ഠാനേ വേമതികോ, തേന കിം കാതബ്ബം? വേമതികഭാവം ആരോചേത്വാ ‘‘സചേ അനധിട്ഠിതം ഭവിസ്സതി, ഏവം മേ കപ്പിയം ഹോതീ’’തി വത്വാ

വുത്തനയേനേവ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. ന ഹി ഏവം ജാനാപേത്വാ വിനയകമ്മം കരോന്തസ്സ മുസാവാദോ ഹോതി.

യഥാ ച ഇദം, ഏവം ഇതോ പരാനിപീതി യഥാ ഇദം അതിരേകചീവരധാരണസിക്ഖാപദം ആചാരവിപത്തി, ഏവം ഇതോ പരാനിപി സിക്ഖാപദാനി ആചാരവിപത്തിയേവാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"ഉഭതോപാതിമോക്ഖേസൂ"**തിആദി. **ആജീവവിപത്തിപച്ചയാ പന ഠപേത്വാ ദുബ്ഭാസിതം ഛ ആപത്തിക്ഖന്ധാ പഞ്ഞത്താ**തി -

> "ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ പാപിച്ഛോ ഇച്ഛാപകതോ അസന്തം അഭൂതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ഉല്ലപതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ സഞ്ചരിത്തം സമാപജ്ജതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ. ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ 'യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു അരഹാ'തി ഭണതി, പടിവിജാനന്തസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ ഭിക്ഖു പണീതഭോജനാനി അഗിലാനോ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ ഭിക്ഖുനീ പണീതഭോജനാനി അഗിലാനാ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, ആപത്തി പാടിദേസനീയസ്സ. ആജീവഹേതു ആജീവകാരണാ ഭിക്ഖു സൂപം വാ ഓദനം വാ അഗിലാനോ അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പരി॰ ൨൮൭) -

ഏവം പാരാജികാദിവസേന ഠപേത്വാ ദുബ്ഭാസിതം ആജീവവിപത്തിപച്ചയാ ഛ ആപത്തിക്ഖന്ധാ പഞ്ഞത്താ. **ദിട്ഠിവിപത്തിപച്ചയാ പാചിത്തിയദുക്കടവസേന ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ പഞ്ഞത്താ**തി സമനുഭാസനായ പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സജ്ജനേ ഞത്തിയാ ദുക്കടം, കമ്മവാചാപരിയോസാനേ പാചിത്തിയന്തി ഏവം ദിട്ഠിവിപത്തിപച്ചയാ പാചിത്തിയദുക്കടവസേന ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ പഞ്ഞത്താ. **ഏത്ഥാ**തി വിപത്തികഥാസു.

ഗണനുപഗതാതി ദിവസഗണനം ഉപഗതഭാവോ. അഞ്ഞേഹി "ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമാ"തി പരഹത്ഥേ ദിന്നമ്പി "ന താവ തം ഗണനുപഗം, യാവ ന ഹത്ഥം ഗച്ഛതീ"തി (മഹാവ॰ ൨൭൯) **ചമ്മക്ഖന്ധകേ** വുത്തത്താ യാവ ആഹരിത്വാ വാ ന ദിന്നം, "തുമ്ഹാകം, ഭന്തേ, ചീവരം ഉപ്പന്ന"ന്തി പഹിണിത്വാ വാ അനാരോചിതം, താവ ദിവസഗണനം ന ഉപേതി, അനധിട്ഠിതം വട്ടതി. യദാ പന ആനേത്വാ ദിന്നം ഹോതി, "ഉപ്പന്ന"ന്തി വാ സുതം, തതോ പട്ഠായ ഗണനുപഗം ഹോതി, അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതബ്ബം. കഥിനസഞ്ഞിതം സമുട്ഠാനമസ്സാതി **കഥിനസമുട്ഠാനം,** തതിയഛട്ഠസമുട്ഠാനവസേന ദ്വിസമുട്ഠാനന്തി അത്ഥോ. കായവാചാഹി കത്തബ്ബഅധിട്ഠാനവികപ്പനാനം അകരണേന **കായവാചതോ,** ചിത്തേ പന സതി കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതീതി വുത്തം ഹോതി. അനധിട്ഠാനാവികപ്പനവസേന ആപജ്ജനതോ **അകിരിയം**. അജാനന്തോപി ആപജ്ജതീതി **നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം**. കായദ്വാരേ ച വചീദ്വാരേ ച കത്തബ്ബാകരണതോ **കായകമ്മം വചീകമ്മം**.

കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭിക്ഖുനാതി ഭിക്ഖുസ്സാതി അത്ഥോ, സാമിഅത്ഥേ ചേതം കരണവചനം. തേനാഹ **"പുരിമസിക്ഖാപദേ വിയാ"**തിആദി. അഥ കസ്മാ കരണവസേനേവ കരണവചനസ്സ അത്ഥം അഗ്ഗഹേത്വാ സാമിവസേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി ആഹ **"കരണവസേന ഹീ"**തിആദി. **ഹീതി** കാരണത്ഥേ നിപാതോ. **ഛിന്നപലിബോധോതി** ഛിന്നചീവരാവാസപലിബോധോ. ഏകാവ രത്തി **ഏകരത്തം,** സമാസന്തഗതസ്സ അത്ഥം. തിണ്ണം ചീവരാനം സമാഹാരോതി **തിചീവരം.** തേന തിചീവരേന, തീഹി ചീവരേഹീതി അത്ഥോ. ഏകേന വിപ്പവുത്ഥോപി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൭-൪൭൮) ഹി തിചീവരേന വിപ്പവുത്ഥോ നാമ ഹോതി പടിസിദ്ധപരിയാപന്നേന വിപ്പവുത്ഥത്താ, അവയവേപി വാ സമുദായവോഹാരതോ. തേനാഹ **"തിചീവരാധിട്ഠാനനയേനാ"**തിആദി.

ഇദാനി വിപ്പവാസലക്ഖണവവത്ഥാപനത്ഥം **"ഗാമോ ഏകൂപചാരോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **നിവേസനന്തി** ഉദോസിതാദീനം വസേന അകതായ പതിസ്സയവികതിയാ അധിവചനം. **ഉദോസിതോതി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൯൨-൪൯൭) യാനാദീനം ഭണ്ഡാനം സാലാ. യോ ''ഉദവസിതോ''തിപി വുച്ചതി. **അട്ടോതി** പടിരാജാദിപടിബാഹനത്ഥം ഇട്ഠകാഹി കതോ ബഹലഭിത്തികോ ചതുപഞ്ചഭൂമികോ പതിസ്സയവിസേസോ. **"അട്ടോതി** ബഹലഭിത്തികഗേഹം, യസ്സ ഗോപാനസിയോ അഗ്ഗഹേത്വാ ഇട്ഠകാഹി ഏവ ഛദനം ഹോതീ''തി അപരേ. ''അട്ടാകാരേന കരീയതീ''തിപി വദന്തി. **മാളോതി** ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ ചതുരസ്സപാസാദോ, ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ വാ അനേകകോണവന്തോ പതിസ്സയവിസേസോ. **"മാളോതി** വട്ടാകാരേന കതസേനാസന''ന്തി അപരേ. **പാസാദോതി** ദീഘപാസാദോ, അഡ്ഢയോഗാദിഭേദോ അട്ടമാളഹമ്മിയവജ്ജിതോ സബ്ബോ വാ പാസാദോ. **ഹമ്മിയന്തി** മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ. ''ചന്ദിയങ്ഗണയുത്ത''ന്തി അപരേ. **നാവാതി** ഥലട്ഠഉദകട്ഠവസേന ദ്വിധാ നാവാ. **സത്ഥോതി** ജങ്ഘസത്ഥോ, സകടസത്ഥോ വാ. **ധഞ്ഞകരണന്തി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൯൮-൪൯൯) ഖലം വുച്ചതി. **ആരാമോതി** പുപ്ഫാരാമോ, ഫലാരാമോ വാ. **വിഹാരോതി** സപരിക്ഖിത്തോ വാ അപരിക്ഖിത്തോ വാ സകലോ ആവാസോ. ''ഗേഹമ്പീ''തി കേചി. നിവേസനാദീനി ചേത്ഥ ഗാമതോ ബഹി നിവിട്ഠാനി ഗഹിതാനി. അന്തോഗാമേ ഠിതാനം പന ഗാമഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതത്താ ഗാമപരിഹാരോയേവാതി. ''നിവേസനാദയോ ഹമ്മിയപരിയോസാനാ ഗാമപരിക്ഖേപതോ ബഹി നിവിട്ഠാ''തി അപരേ. **ഹത്ഥപാസാതിക്കമേതി** ഏത്ഥ **ഹത്ഥപാസോ** നാമ അഡ്ഢതേയ്യരതനപ്പമാണോ പദേസോ, തസ്സ അതിക്കമോ **ഹത്ഥപാസാതിക്കമോ,** തസ്മിം ഹത്ഥപാസാതിക്കമേ. ഹത്ഥപാസബ്ഭന്തരേ പന വത്ഥും വട്ടതി. തം പമാണം അതിക്കമിത്വാ സചേപി ഇദ്ധിമാ ഭിക്ഖു ആകാസേ അരുണം ഉട്ഠാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ ഹോതി.

അയം പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - സചേ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൭-൪൭൮) ഗാമോ ഏകസ്സ രഞ്ഞോ വാ ഭോജകസ്സ വാ വസേന ഏകകുലസ്സ ഹോതി, പാകാരാദിനാ പരിക്ഖിത്തത്താ ഏകൂപചാരോ ച, ഏവരൂപേ ഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ തസ്മിം ഗാമബ്ഭന്തരേ യഥാരുചിതട്ഠാനേ വസിതബ്ബം, സചേ അപരിക്ഖിത്തോ, യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം ഹോതി, തസ്മിം ഘരേ വസിതബ്ബം, തസ്സ ഘരസ്സ സമന്തതോ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം.

സചേ ഗാമോ വേസാലികുസിനാരാദയോ വിയ നാനാരാജൂനം വാ ഭോജകാനം വാ ഹോതി, വുത്തപ്പകാരേന പരിക്ഖിത്തോ ച, ഏവരൂപേ ഗാമേ യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം ഹോതി, തസ്മിം ഘരേ വാ വത്ഥബ്ബം, തസ്സ ഘരസ്സ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. യസ്സാ വീഥിയാ ഘരം ഹോതി, തസ്സാ വീഥിയാ തസ്സ ഘരസ്സ സമ്മുഖാട്ഠാനേ സഭായം വാ ഘരദ്വാരേ വാ വത്ഥബ്ബം, തേസം സഭാദ്വാരാനം ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം.

സചേ സോ ഗാമോ അപരിക്ഖിത്തോ, യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തത്ഥ വാ തസ്സ ഹത്ഥപാസേ വാ വത്ഥബ്ബം. നിവേസനേ പന സചേ ഏകകുലസ്സ നിവേസനം ഹോതി, പരിക്ഖിത്തഞ്ച, അന്തോനിവേസനേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോനിവേസനേ വത്ഥബ്ബം. അപരിക്ഖിത്തം ചേ ഹോതി, യസ്മിം ഗബ്ഭേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം വത്ഥബ്ബം, തസ്സ ഗബ്ഭസ്സ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം.

സചേ നാനാകുലസ്സ നിവേസനം ഹോതി, പരിക്ഖിത്തഞ്ച, യസ്മിം ഗബ്ഭേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം ഗബ്ഭേ വത്ഥബ്ബം, സബ്ബേസം സാധാരണദ്വാരമൂലേ വാ തേസം ഗബ്ഭദ്വാരമൂലാനം ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. അപരിക്ഖിത്തം ചേ, യസ്മിം ഗബ്ഭേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം ഗബ്ഭേ വത്ഥബ്ബം, തസ്സ ഗബ്ഭസ്സ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. ഏസ നയോ **ഉദോസിത**ാദീസുപി.

സത്ഥോ പന ജങ്ഘസത്ഥോ വാ ഹോതു, സകടസത്ഥോ വാ. സചേ ഏകകുലസ്സ സത്ഥോ ഹോതി, സത്ഥേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ സത്തബ്ഭന്തരാ ന വിജഹിതബ്ബാ, പസ്സതോ അബ്ഭന്തരം ന വിജഹിതബ്ബം. സചേ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൩) സത്ഥോ ഗച്ഛന്തോ ഗാമം വാ നദിം വാ പരിയാദിയിത്വാ തിട്ഠതി, അന്തോപവിട്ഠേന സദ്ധിം ഏകാബദ്ധോ ഹുത്വാ ഓരഞ്ച പാരഞ്ച ഫരിത്വാ ഠിതോ ഹോതി, സത്ഥപരിഹാരോവ ലബ്ഭതി. അഥ ഗാമേ വാ നദിയാ വാ പരിയാപന്നോ ഹോതി അന്തോപവിട്ഠോ, ഗാമപരിഹാരോ ചേവ നദിപരിഹാരോ ച ലബ്ഭതി. സചേ വിഹാരസീമം അതിക്കമിത്വാ തിട്ഠതി, അന്തോസീമായ ച ചീവരം ഹോതി, വിഹാരം ഗന്ത്വാ വസിതബ്ബം. സചേ ബഹിസീമായ ചീവരം ഹോതി, സത്ഥസമീപേയേവ വസിതബ്ബം. സചേ ഗച്ഛന്തോ സകടേ വാ ഭഗ്ഗേ, ഗോണേ വാ നട്ഠേ അന്തരാ ഛിജ്ജതി, യസ്മിം കോട്ഠാസേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തത്ഥ വസിതബ്ബം.

ഖേത്തേപി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൫) സചേ ഏകകുലസ്സ ഖേത്തം ഹോതി, പരിക്ഖിത്തഞ്ച, അന്തോഖേത്തേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോഖേത്തേ വത്ഥബ്ബം. സചേ അപരിക്ഖിത്തം, ഹത്ഥപാസാ ചീവരം ന വിജഹിതബ്ബം. സചേ നാനാകുലസ്സ ഖേത്തം ഹോതി, പരിക്ഖിത്തഞ്ച, അന്തോഖേത്തേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ ഖേത്തദ്വാരമൂലേ വാ വത്ഥബ്ബം, തസ്സ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. സചേ അപരിക്ഖിത്തം, ചീവരം ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം. ഏസ നയോ ധഞ്ഞകരണാരാമേസു ദ്വീസുപി. വിഹാരേ പന നിവേസനേ വുത്തസദിസോവ വിനിച്ഛയോ.

രുക്ഖമൂലേ പന യം മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ സമന്താ ഛായാ ഫരതി, തസ്മിം ഠാനേ അവിരളേ പദേസേ തസ്സ ഛായായ ഫുട്ഠോകാസസ്സ അന്തോയേവ നിക്ഖിപിതബ്ബം. സചേ വിരളസാഖസ്സ രുക്ഖസ്സ ആതപേന ഫുട്ഠോകാസേ ഠപേതി, അരുണുഗ്ഗമനേ ച സോ ഭിക്ഖു തസ്സ ഹത്ഥപാസേ ന ഹോതി, അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ തസ്സ ഛായായപി ഹോതി, നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. സചേ നാനാകുലസ്സ രുക്ഖോ ഹോതി, ചീവരസ്സ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം.

അജ്ഝോകാസേ പന വിഞ്ഝാടവിആദീസു അരഞ്ഞേസുപി സമുദ്ദമജ്ഝേ മച്ഛബന്ധാനം അഗമനപഥദീപകേസുപി ചീവരം ഠപേത്വാ തതോ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരേ പദേസേ യത്ഥ കത്ഥചി വസിതബ്ബം, ഇതോ അഞ്ഞത്ഥ വസന്തോ വിപ്പവുത്ഥോ നാമ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇമസ്സ പന വിത്ഥാരസ്സ ഇധ അവുത്തത്താ, **സമന്തപാസാദികായഞ്ച** വുത്തത്താ **"അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ"**തിആദി വുത്തം. **ഏത്ഥാ**തി "തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യാ"തി ഏതസ്മിം പദേ. **സങ്ഖേപോ**തി സങ്ഖേപവണ്ണനാ. ഏത്ഥ പന പാളിയം (പാരാ° ൪൭൭) "ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാനൂപചാരോ"തിആദിനാ അവിസേസേന മാതികം നിക്ഖിപിത്വാപി ഗാമനിവേസനഉദോസിതഖേത്തധഞ്ഞകരണആരാമവിഹാരാനം ഏകൂപചാരനാനൂപചാരതാ "ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാമ ഏകകുലസ്സ ഗാമോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച അപരിക്ഖിത്തോ ചാ"തിആദിനാ (പാരാ° ൪൭൮) പരിക്ഖിത്താപരിക്ഖിത്തവസേന വിഭത്താ. അട്ടമാളപാസാദഹമ്മിയനാവാസത്ഥരുക്ഖമൂലഅജ്ഝോകാസാനം പന ഏവം അവത്വാ "ഏകകുലസ്സ അട്ടോ ഹോതി, നാനാകുലസ്സ അട്ടോ ഹോതീ"തിആദിനാ (പാരാ° ൪൮൪) നയേന ഏകകുലനാനാകുലവസേന ച അന്തേ "അജ്ഝോകാസോ ഏകൂപചാരോ നാമ അഗാമകേ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ ഏകൂപചാരോ, തതോ പരം നാനൂപചാരോതി (പാരാ° ൪൯൪) ച ഏവം ഏകൂപചാരനാനൂപചാരതാ വിഭത്താ. തസ്മാ ഗാമാദീസു പരിക്ഖിത്തം ഏകൂപചാരം, അപരിക്ഖിത്തം നാനൂപചാരന്തി ച, അട്ടാദിസു യം ഏകകുലസ്സ, തം ഏകൂപചാരം, യം നാനാകുലസ്സ, തം നാനൂപചാരന്തി ച ഗഹേതബ്ബം. അജ്ഝോകാസേ വുത്തനയേന ഗഹേതബ്ബം. **ഉപചാരോ**തി ഹി "ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാനൂപചാരോ"തിആദീസു ദ്വാരം, "അജ്ഝോകാസോ ഏകൂപചാരോ"തി ഏത്ഥ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരസങ്ഖാതം പമാണന്തി അപരേ.

അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാതി ഭിക്ഖുനോ സങ്ഘേന ദിന്നാ സമ്മുതി **ഭിക്ഖുസമ്മുതി,** തം വിനാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"യം സങ്ഘോ"**തിആദി. **അവിപ്പവാസസമ്മുതിം ദേതീ**തി അവിപ്പവാസാ സമ്മുതി, അവിപ്പവാസായ വാ സമ്മുതി **അവിപ്പവാസസമ്മുതി,** തം ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന ദേതീതി അത്ഥോ.

സന്തരുത്തരേനാതി **"അന്തര"**ന്തി അന്തരവാസകോ വുച്ചതി, **"ഉത്തര"**ന്തി ഉത്തരാസങ്ഗോ, സഹ അന്തരേന ഉത്തരം **സന്തരുത്തരം,** തേന സന്തരുത്തരേന, സഹ അന്തരവാസകേന ഉത്തരാസങ്ഗേനാതി അത്ഥോ. **അന്തോഅരുണേ പച്ചുദ്ധടേ**തി നിവത്തിത്വാ സമ്പാപുണിതുമസക്കോന്തേന തത്ഥേവ ഠത്വാ അന്തോ അരുണേ പച്ചുദ്ധടേ. **പച്ചാഗന്തബ്ബ**ന്തി യഥാ രോഗോ ന കുപ്പതി, തഥാ പുന ചീവരസ്സ ഠപിതട്ഠാനം ആഗന്തബ്ബം. യതോ പട്ഠായ ഹി സത്ഥം വാ പരിയേസതി, "ഗച്ഛാമീ"തി ആഭോഗം വാ കരോതി, തതോ പട്ഠായ വട്ടതി. "ന

ദാനി ഗമിസ്സാമീ’’തി ഏവം പന ധുരനിക്ഖേപം കരോന്തേന പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം ‘‘അതിരേകചീവരട്ഠാനേ ഠസ്സതീ’’തി. തേനാഹ **‘‘തഥേവ വാ ഠിതേന പച്ചുദ്ധരിതബ്ബ’’**ന്തി. **സോതി** യസ്സ സമ്മുതി ദിന്നാ, സോ രോഗോ. **ലദ്ധകപ്പിയമേവ** പുന സമ്മുതിദാനകിച്ചം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ.

അധിട്ഠിതചീവരതാതി തിചീവരാധിട്ഠാനനയേന അധിട്ഠിതചീവരതാ. **വിപ്പവാസോ** നാമ യദി ബദ്ധസീമായം ചീവരം ഹോതി, തതോ ബഹി അരുണുട്ഠാപനം. അഥ അബദ്ധസീമായം, യഥാവുത്തഗാമാദീനം ബഹി ഹത്ഥപാസാതിക്കമേ അരുണുട്ഠാപനം. ബദ്ധസീമായം പന യത്ഥ കത്ഥചി ചീവരം ഠപേത്വാ അന്തോസീമായമേവ യത്ഥ കത്ഥചി വസിതും വട്ടതി. ഇധ അപച്ചുദ്ധരണം അകിരിയാതി സമ്ബന്ധോ.

ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പുരിമസിക്ഖാപദേ വിയ ഏത്ഥാപി **ഭിക്ഖുനാതി** സാമിഅത്ഥേ കരണവചനന്തി ആഹ **‘‘നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ’’**തിആദി. ‘‘അകാലചീവരം നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്നം, അത്ഥതേ കഥിനേ സത്തമാസേ ഉപ്പന്നം, കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്നം, ഏതം അകാലചീവരം നാമാ’’തി (പാരാ॰ ๑๐๐) പദഭാജനിയം വുത്തത്താ **‘‘യ്വായം അനത്ഥതേ കഥിനേ’’**തിആദിമാഹ. യ്വായം ചീവരകാലോ വുത്തോതി സമ്ബന്ധോ. **വസ്സാനസ്സാതി** വസ്സാനസങ്ഖാതസ്സ ഉതുനോ. **പച്ഛിമോ മാസോ** നാമ ചീവരമാസോ. തസ്മിഞ്ഹി അനത്ഥതേപി കഥിനേ ഉപ്പന്നം ചീവരം അനധിട്ഠിതം, അവികപ്പിതം ഠപേതും വട്ടതി. **പഞ്ച മാസാതി** പച്ഛിമകത്തികമാസോ, ഹേമന്തികാ ചത്താരോ ചാതി പഞ്ച മാസാ. **അഞ്ഞദാതി** അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ, അത്ഥതേ കഥിനേ സത്തമാസേ. **കാലേപീതി** ‘‘അനത്ഥതേ കഥിനേ ചീവരമാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ പഞ്ച മാസാ’’തി യഥാവുത്തചീവരകാലേപി. **‘‘ആദിനാ നയേനാ’’**തി ഇമിനാ ‘‘ദദാമി ദജ്ജാമീ’’തിആദീനം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൯൯) സങ്ഗഹോ. കിഞ്ചാപി ചേതാനി സബ്ബാനി ‘‘അകാലചീവര’’ന്തി വുത്താനി, തഥാപി പിട്ഠിസമയേയേവ ഉപ്പന്നാനി ‘‘അകാലചീവര’’ന്തി ഇധാധിപ്പേതാനി.

‘‘കാലേ സങ്ഘസ്സ ഇദം അകാലചീവര’’ന്തി ദിന്നം പന അകാലചീവരസാമഞ്ഞതോ അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്തം. യഥാ പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നം ചീവരം വുട്ഠവസ്സേഹി, സേസേഹി ച സമ്മുഖീഭൂതേഹി ഭാജേതും ലബ്ഭതീതി അകാലചീവരം നാമ ജാതം, തഥേവിദമ്പീതി തദിദം അകാലചീവരസാമഞ്ഞം. യദി ഏവം ‘‘പുഗ്ഗലസ്സ വാ ഇദം തുയ്ഹം ‘ദമ്മീ’തിആദിനാ നയേന ദിന്ന’’ന്തി കസ്മാ വുത്തം, ന ഹി പുഗ്ഗലസ്സ ആദിസ്സ ദിന്നം കേനചി ഭാജനീയം ഹോതീതി? നായം വിരോധോ, ആദിസ്സ ദാനസാമഞ്ഞതോ ലബ്ഭമാനമത്ഥം ദസ്സേതും തഥാ വുത്തന്തി. **അത്തനോ വാ ധനേനാതി** അത്തനോ കപ്പാസസുത്താദിനാ ധനേന. ഇമസ്സ ‘‘ഉപ്പജ്ജേയ്യാ’’തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. **‘‘സീമായ ദേതീ’’**തിആദി പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനനയേന വുത്തം. ഏത്ഥ പന സീമായ ദാനം ഏകാ മാതികാ, കതികായ ദാനം ദുതിയാ... പേ॰... പുഗ്ഗലസ്സ ദാനം അട്ഠമാ.

“പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേനാ”തി ഇമിനാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ ധുവസന്നിപാതട്ഠാനാദിതോ പഠമലേഡ്ഡുപാതസ്സ അന്തോ ഉപചാരസീമാതി ദസ്സേതി. ഇദാനി ദുതിയലേഡ്ഡുപാതസ്സപി അന്തോ ഉപചാരസീമായേവാതി ദസ്സേതും **“അപിചാ”**തിആദി ആരദ്ധം. ധുവസന്നിപാതട്ഠാനമ്പി സീമാപരിയന്തഗതമേവ വേദിതബ്ബം. **ആവാസേ വഡ്ഢന്തേ വഡ്ഢതീ**തി സചേ ഉപചാരതോ അബഹിഭൂതോ ഹുത്വാ ആവാസോ വഡ്ഢതീതി അധിപ്പായോ. **മഹാപച്ചരിയം** പന ‘‘ഭിക്ഖൂസുപി വഡ്ഢന്തേസു വഡ്ഢതീ’’തി വുത്തം. ‘‘സചേ വിഹാരേ സന്നിപതിതഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധാ ഹുത്വാ യോജനസതമ്പി പൂരേത്വാ നിസീദന്തി, യോജനസതമ്പി ഉപചാരസീമാവ ഹോതി, സബ്ബേസം ലാഭോ പാപുണാതീ’’തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) **സമന്തപാസാദികായം** വുത്തം. **ഭിക്ഖുനീനം ആരാമപവേസനസേനാസനാപുച്ഛനാനീ**തി ആഗന്തുകഗമികാനം ഭിക്ഖുനീനം ആരാമപവേസനാപുച്ഛനം, സേനാസനാപുച്ഛനഞ്ചാതി അത്ഥോ. തഥാ ഹി ആഗന്തുകായ ഭിക്ഖുനിയാ ആരാമപവേസനം ആപുച്ഛിതബ്ബം, ഗമികായ സങ്ഘികം ദസവിധം സേനാസനം. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി ‘‘ഭിക്ഖുനീന’’ന്തി വുത്തം, ഗമികസ്സ പന ഭിക്ഖുസ്സാപി ഇമിസ്സായേവ സീമായ വസേന സേനാസനാപുച്ഛനം വേദിതബ്ബം.

പരിവാസമാനത്താരോചനന്തി പാരിവാസികമാനത്തചാരീനം പരിവാസാരോചനം, മാനത്താരോചനഞ്ച. **വസ്സച്ഛേദനിസ്സയസേനാസനഗ്ഗാഹാദിവിധാന**ന്തി വസ്സച്ഛേദവിധാനം, നിസ്സയഗ്ഗാഹവിധാനം, സേനാസനഗ്ഗാഹവിധാനന്തി അത്ഥോ. **ആദി**സദ്ദേന നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധി, ലാഭഗ്ഗാഹോ ആഗന്തുകവത്തം പൂരേത്വാ ആരാമപവേസനന്തി ഏവമാദികം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഇമിസ്സാവ സീമായ വസേനാ**തി ഉപചാരസീമായേവാതി യഥാസമ്ഭവം അന്തോ, ബഹി ച ഇമസ്സ സബ്ബസ്സ ലബ്ഭനതോ വുത്തം.

ലാഭത്ഥായ ഠപിതാ സീമാ **ലാഭസീമാ** (മഹാവ॰ ൩൭൯), സാ ച ഖോ നേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന അനുഞ്ഞാതാ, ന ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി ഠപിതാ, അപിച ഖോ ലാഭദായകേഹി. തേനാഹ **“യം രാജരാജമഹാമത്താദയോ”**തിആദി. **സമന്താ**തി വിഹാരസ്സ സമന്താ. **യ**ന്തി സുങ്കസസ്സാദി. ‘‘സീമം ഠപേന്തീ’’തി പാഠസേസോ. **ഏകസ്സ രഞ്ഞോ ആണാപവത്തിട്ഠാന**ന്തി ചോളഭോഗോ കേരളഭോഗോതി ഏവം ഏകേകസ്സ രഞ്ഞോ ആണാപവത്തിട്ഠാനം. ദ്വിധാ ആപോ ഗതോ ഏത്ഥാതി **ദീപോ,** ഓഘേന അനജ്ഝോത്ഥതോ ഭൂമിഭാഗോ, സോവ സീമാ **ദീപസീമാ**. തേനാഹ **സമുദ്ദന്തേനാ”**തിആദി. ചക്കവാളസീമാ ചക്കവാളപബ്ബതേനേവ പരിച്ഛിന്നാതി ആഹ **“ഏകചക്കവാളപബ്ബതപരിക്ഖേപബ്ഭന്തരം ചക്കവാളസീമാ”**തി.

സേസാതി ഖണ്ഡസീമാദയോ. **ഖണ്ഡസീമായ ദേമാതി ദിന്ന**ന്തി ഖണ്ഡസീമായ കേനചി കമ്മേന സന്നിപതിതം സങ്ഘം ദിസ്വാ ‘‘ഖണ്ഡസീമായം സങ്ഘസ്സ ദേമാ’’തി ദിന്നം. ഖണ്ഡസീമായ ഠിതേ രുക്ഖേ വാ പബ്ബതേ വാ ഠിതോപി ഹേട്ഠാ വാ പഥവിവേമജ്ഝഗതോപി ഖണ്ഡസീമായേവ ഠിതോതി വേദിതബ്ബോ. **സമാനസംവാസസീമായ ദിന്ന**ന്തി ‘‘സമാനസംവാസസീമായ ദമ്മീ’’തി ദിന്നം. ഏസ നയോ സേസേസുപി. **ഖണ്ഡസീമാ സീമന്തരികട്ഠാനം ന പാപുണാതി** തത്ഥ സമാനസംവാസസീമായ അഭാവതോതി അധിപ്പായോ.

സമാനസംവാസഅവിപ്പവാസസീമാസു ദിന്നസ്സ ഇദം നാനാത്തം - “അവിപ്പവാസസീമായ ദമ്മീ”തി ദിന്നം ഗാമട്ഠാനം ന പാപുണാതി. കസ്മാ? “ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ”തി (മഹാവ॰ ൧൪൪) വുത്തത്താ . “സമാനസംവാസസീമായ ദമ്മീ”തി ദിന്നം പന ഗാമേ ഠിതാനമ്പി പാപുണാതീതി. **അബ്ഭന്തരസീമാഉദകുക്ഖേപസീമാസു ദിന്നന്തി** തത്ഥ ഉപോസഥാദിഅത്ഥായ സന്നിപതിതേ ദിസ്വാ “ഇമിസ്സാ അബ്ഭന്തരസീമായ ദേമാ”തിആദിനാ ദിന്നം. ജനപദരട്ഠരജ്ജദീപചക്കവാളസീമാസുപി ഗാമസീമാദീസു വുത്തസദിസോവ വിനിച്ഛയോതി ആഹ **“ജനപദസീമാദീസൂ”**തിആദി. **ഏകോപി ഗന്ത്വാ സബ്ബേസം സങ്ഗണ്ഹിതും ലഭതീ**തി ഏകോപി ഗന്ത്വാ ഇധ വസ്സഗ്ഗേന ഭാജേത്വാ ഗഹേത്വാ ആഗന്തും ലഭതീതി അത്ഥോ. **ഏകോ**തി സഭാഗോ ഏകോ ഭിക്ഖു, അയമ്പി ഭാഗമേവ ഗഹേതും ലഭതി. തേനാഹ **“സഭാഗാനം ഭാഗം ഗണ്ഹാതീ”**തി.

ഏവം താവ യോ സീമം പരാമസിത്വാ ദേതി, തസ്സ ദാനേ വിനിച്ഛയം വത്വാ ഇദാനി യോ “അസുകസീമായാ”തി വത്തും ന ജാനാതി, കേവലം “സീമാ”തി വചനമത്തമേവ ജാനന്തോ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ “സീമായ ദമ്മീ”തി വാ “സീമട്ഠകസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി വാ ഭണതി, തത്ഥ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **“യോ പന വിഹാരം പവിസിത്വാ”**തിആദിമാഹ. **കതരന്തി** കതരസീമം. **അഹമേതം ഭേദം ന ജാനാമീ**തി അഹം “അസുകാ സീമാ”തി ഏതം വിഭാഗം ന ജാനാമി. **ഉപചാരസീമട്ഠേഹി ഭാജേതബ്ബം** ലാഭസ്സ ഉപചാരസീമായ പരിച്ഛിന്നത്താതി അധിപ്പായോ. **സാതി** സമാനലാഭകതികാ.

യത്ഥ മയ്ഹം ധുവകാരാ കരീയന്തീതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) ഏത്ഥ യസ്മിം വിഹാരേ തസ്സ ചീവരദായകസ്സ സന്തകം സങ്ഘസ്സ പാകവത്തം വാ വത്തതി. യസ്മിം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ ഭാരം കത്വാ സദാ ഗേഹേ ഭോജേതി, യത്ഥ വാ അനേന ആവാസോ വാ കാരിതോ, സലാകഭത്താദീനി വാ നിബദ്ധാനി, ഇമേ **ധുവകാരാ** നാമ. യേന പന സകലോപി വിഹാരോ പതിട്ഠാപിതോ, തത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. തേനാഹ **“യത്ഥ തസ്സ പാകവത്തം വാ വത്തതീ”**തിആദി. തത്ഥ **പാകവത്തന്തി** ദാനവത്തം. **വത്തതീതി** പവത്തതി. **യതോതി** യസ്മാ വിഹാരാ. **യത്ഥാതി** യസ്മിം വിഹാരേ. **സബ്ബത്ഥാതി** സബ്ബേസു വിഹാരേസു. **മാതികം ആരോപേത്വാതി** ഏകസ്മിം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ ബഹുതരാ, ഏകസ്മിം ഥോകതരാ, ഏകഞ്ച വത്ഥം, ധുവകാരട്ഠാനഞ്ച ബഹുകം, കത്ഥ ദേമാതി പുച്ഛിത്വാ, യദി പന മഞ്ചോ വാ പീഠം വാ ഏകമേവ ഹോതി, തം പുച്ഛിത്വാ യസ്സ വാ വിഹാരസ്സ, ഏകവിഹാരേപി വാ യസ്സ സേനാസനസ്സ സോ വിചാരേതി, തത്ഥ ദാതബ്ബം. സചേപി “അസുകഭിക്ഖു ഗണ്ഹതൂ”തി വദതി, വട്ടതി. അഥ “മയ്ഹം ധുവകാരേ ദേഥാ”തി വത്വാ അവിചാരേത്വാവ ഗച്ഛതി, സങ്ഘസ്സപി വിചാരേതും വട്ടതി. ഏവം പന വിചാരേതബ്ബം - “സങ്ഘത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനേ ദേഥാ”തി വത്തബ്ബം. സചേ തത്ഥ സേനാസനം പരിപുണ്ണം ഹോതി, യത്ഥ നപ്പഹോതി, തത്ഥ ദാതബ്ബം. സചേ ഏകോ ഭിക്ഖു “മയ്ഹം വസനട്ഠാനേ സേനാസനപരിഭോഗഭണ്ഡം നത്ഥീ”തി വദതി, തത്ഥ ദാതബ്ബം.

സങ്ഘസ്സ ദമ്മീതി ദിന്നന്തി “ഇമാനി ചീവരാനി സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി ഏവം ദിന്നം. **തതോ ബഹിദ്ധാപീതി** ഉപചാരസീമാതോ ബഹിദ്ധാപി. **തേഹി സദ്ധിന്തി** ഉപചാരസീമാഗതേഹി സദ്ധിം. **ഏകാബദ്ധാനഞ്ച പാപുണാതി** പരിസാവസേന വഡ്ഢിതാ സീമാ ഹോതീതി കത്വാതി അധിപ്പായോ. **തസ്മാതി** യസ്മാ

ഉപചാരസീമാഗതാനം പാപുണാതി, യസ്മാ ച തതോ ബഹിദ്ധാപി ഉപചാരസീമോക്കന്തേഹി ഏകാബദ്ധാനം പാപുണാതി, തസ്മാ. **തേസന്തി** ഉപചാരസീമാഗതാനം, തതോ ബഹിദ്ധാ തേഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധാനഞ്ച. **ഗാഹതേ സതീ**തി അന്തേവാസികാദികേ ഗണ്ഹന്തേ സതി. **അസമ്പത്താനമ്പീ**തി ഉപചാരസീമായം ഠിതേഹി ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ കാലം ഘോസേത്വാ ലാഭഭാജനട്ഠാനം അസമ്പത്താനമ്പി ഉപചാരസീമായ പവിട്ഠാനം, തേഹി വാ സദ്ധിം ഏകാബദ്ധാനം ഹുത്വാ അത്തനോ വിഹാരദ്വാരേ വാ അന്തോവിഹാരേയേവ വാ ഠിതാനഞ്ചാതി അത്ഥോ. **ഭാഗോ ദാതബ്ബോ**തി സങ്ഘനവകസ്സ ദിന്നേപീതി അധിപ്പായോ. ദുതിയഭാഗേ പന ഥേരാസനം ആരുള്ഹേ ആഗതാനം പഠമഭാഗോ ന പാപുണാതി. ദുതിയഭാഗതോ വസ്സഗ്ഗേന ദാതബ്ബം.

സചേ പന "ബഹിഉപചാരസീമായം ഠിതാനം ദേഥാ"തി വദന്തി, ന ദാതബ്ബം. യദി പന വിഹാരോ മഹാ ഹോതി, ഥേരാസനതോ പട്ഠായ വത്ഥേസു ദീയമാനേസു അലസജാതികാ മഹാഥേരാ പച്ഛാ ആഗച്ഛന്തി, "ഭന്തേ, വീസതിവസ്സാനം ദീയതി, തുമ്ഹാകം ഠിതികാ അതിക്കന്താ"തി ന വത്തബ്ബാ. ഠിതികം ഠപേത്വാ തേസം ദത്വാ പച്ഛാ ഠിതികായ ദാതബ്ബം.

"അസുകവിഹാരേ കിര ബഹുചീവരം ഉപ്പന്ന"ന്തി സുത്വാ യോജനന്തരികവിഹാരതോപി ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി, സമ്പത്തസമ്പത്താനം ഠിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബം, അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ. വിത്ഥാരോ പന **സമന്തപാസാദികായ** ചീവരക്ഖന്ധകവണ്ണനായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ.

ഏവം വിഹാരം പവിസിത്വാ "ഇമാനി ചീവരാനി സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി ദിന്നേസു വിനിച്ഛയം വത്വാ ഇദാനി ബഹിഉപചാരസീമായം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ "സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി ദിന്നേസു വിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **"യം പനാ"**തിആദി വുത്തം. **ഏകാബദ്ധപരിസായ പാപുണാതീ**തി സചേ യോജനം ഫരിത്വാ പരിസാ ഠിതാ ഹോതി, ഏകാബദ്ധാ ചേ, സബ്ബേസം പാപുണാതീതി അത്ഥോ. ഏകാബദ്ധതാ ചേത്ഥ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരതോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബാ. തേനാഹ **"യേ പനാ"**തിആദി.

ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദിന്നന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) "ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി ദിന്നം. "ദ്വേധാസങ്ഘസ്സ ദമ്മി, ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം ദമ്മി, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ച ദമ്മീ"തി വുത്തേപി ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദിന്നമേവ ഹോതി. **ഉപഡ്ഢം ഭിക്ഖൂനം, ഉപഡ്ഢം ഭിക്ഖുനീനം ദാതബ്ബ**ന്തി ദ്വേ ഭാഗേ സമേ കത്വാ ഏകോ ഭാഗോ ഭിക്ഖൂനം, ഏകോ ഭാഗോ ഭിക്ഖുനീനം ദാതബ്ബോ. **ഗഹേതും ലഭതി** ഉഭതോസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താതി അധിപ്പായോ. **ചേതിയസ്സാ**തി ഥൂപാദിനോ. തഞ്ഹി ധാതായതനാദിഭാവേന ചിതത്താ, ലോകസ്സ ചിത്തീകാരട്ഠാനതായ ച **"ചേതിയ"**ന്തി വുച്ചതി. ന കോചി വിസേസോതി ആഹ **"ഇധ പന ചേതിയസ്സാ"**തിആദി.

"ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ"തി വുത്തേ പന ദ്വാവീസതികോട്ഠാസേ കത്വാ ദസ ഭിക്ഖൂനം, ദസ ഭിക്ഖുനീനം, ഏകോ പുഗ്ഗലസ്സ, ഏകോ ചേതിയസ്സ ദാതബ്ബോ. തത്ഥ പുഗ്ഗലോ സങ്ഘതോപി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന പുന ഗഹേതും ലഭതി, ചേതിയസ്സ ഏകോയേവ. അയം

പന വാരോ യഥാവുത്തേനേവ നയേന ഞായതീതി കത്വാ ഇധ ന വുത്തോ. **സമന്തപാസാദികായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) പന വുത്തോയേവ.

ന മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദാതബ്ബം "ഭിക്ഖുനീന"ന്തി പുഗ്ഗലികവസേന വുത്തത്താ. **പുഗ്ഗലോ വിസും ന ലഭതീ**തി പുബ്ബേ വിയ വിസും പുഗ്ഗലികകോട്ഠാസം ന ലഭതി. **പാപുണനട്ഠാനതോ ഏകമേവ ലഭതീ**തി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന പത്തബ്ബട്ഠാനതോ ഏകമേവ കോട്ഠാസം ലഭതി. കസ്മാ? ഭിക്ഖുസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ. "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ"തി വുത്തേപി ചേതിയസ്സ ഏകപുഗ്ഗലപടിവീസോ ലബ്ഭതി, പുഗ്ഗലസ്സ വിസും ന ലബ്ഭതി. തസ്മാ ഏകം ചേതിയസ്സ ദത്വാ അവസേസം ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച ഗണേത്വാ ഭാജേതബ്ബം. തേനാഹ **"ചേതിയസ്സ ചാതി വുത്തേ പനാ"**തിആദി.

തേഹി സദ്ധിം പുഗ്ഗലചേതിയപരാമസനം അനന്തരനയസദിസമേവാതി തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം പുഗ്ഗലസ്സ ച ചേതിയസ്സ ച ഗഹണം അനന്തരനയസദിസമേവാതി അത്ഥോ. "ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ച, ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ചേതിയസ്സ ച, ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഭിക്ഖുനീനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ"തി വുത്തേപി ചേതിയസ്സ ഏകപടിവീസോ ലബ്ഭതി, പുഗ്ഗലസ്സ വിസും നത്ഥി, ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച ഗണേത്വാവ ഭാജേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. **പുഗ്ഗലസ്സ വിസും ന ലബ്ഭതീ**തി പുഗ്ഗലസ്സ വിസും പടിവീസോ ന ലബ്ഭതി, വസ്സഗ്ഗേന ഏകോവ ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ചേതിയസ്സ ചാ"തി വുത്തേ പന ചേതിയസ്സ വിസും പടിവീസോ ലബ്ഭതീതി ആഹ **"ചേതിയസ്സ പന ലബ്ഭതീ"**തി. "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ"തി വുത്തേപി ചേതിയസ്സേവ വിസും ലബ്ഭതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ. **ചേതിയസ്സ പന ലബ്ഭതിയേവാതി** "ഭിക്ഖൂനഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ"തി വുത്തേ പന ചേതിയസ്സ വിസും പടിവീസോ ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. "ഭിക്ഖൂനഞ്ച തുയ്ഹഞ്ച ചേതിയസ്സ ചാ"തി വുത്തേപി ചേതിയസ്സേവ വിസും ലബ്ഭതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ. ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ആദിം കത്വാപി ഏവമേവ യോജേതബ്ബം.

ഏത്ഥാഹ - യം പനേതരഹി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) പണ്ഡിതമനുസ്സാ സധാതുകം പടിമം വാ ചേതിയം വാ ഠപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേന്തി, പടിമായ വാ ചേതിയസ്സ വാ പുരതോ ആധാരകേ പത്തം ഠപേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ "ബുദ്ധാനം ദേമാ"തി, തത്ഥ യം പഠമം ഖാദനീയം ഭോജനീയം ദേന്തി, വിഹാരം വാ ആഹരിത്വാ "ഇദം ചേതിയസ്സ ദേമാ"തി പിണ്ഡപാതഞ്ച മാലാഗന്ധാദീനി ച ദേന്തി, തത്ഥ കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? വുച്ചതേ - മാലാഗന്ധാദീനി താവ ചേതിയേ ആരോപേതബ്ബാനി, വത്ഥേഹി പടാകാ, തേലേന പദീപാ കാതബ്ബാ, പിണ്ഡപാതമധുഫാണിതാദീനി പന യോ നിബദ്ധചേതിയജഗ്ഗകോ ഹോതി പബ്ബജിതോ വാ ഗഹട്ഠോ വാ, തസ്സ ദാതബ്ബാനി. നിബദ്ധജഗ്ഗകേ അസതി ആഹടഭത്തം ഠപേത്വാ വത്തം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ഉപകട്ഠേ കാലേ ഭുഞ്ജിത്വാ പച്ഛാപി വത്തം കാതും വട്ടതിയേവ.

മാലാഗന്ധാദീസു ച യം കിഞ്ചി "ഇദം ഹരിത്വാ ചേതിയപൂജം കരോഥാ"തി വുത്തേ ദൂരമ്പി ഹരിത്വാ പൂജേതബ്ബം. "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഹരാ"തി വുത്തേപി ഹരിതബ്ബം. സചേ പന "അഹം പിണ്ഡായ ചരാമി, ആസനസാലായം ഭിക്ഖൂ

അത്ഥി, തേ ഹരിസ്സന്തീ''തി വുത്തേ ''ഭന്തേ, തുയ്ഹംയേവ ദമ്മീ''തി വദതി, ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. അഥ പന ''ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദസ്സാമീ''തി ഹരന്തസ്സ ഗച്ഛതോ അന്തരാവ കാലോ ഉപകട്ഠോ ഹോതി, അത്തനോ പാപേത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

വസ്സംവുട്ഠസങ്ഘസ്സ ദമ്മീതി വദതീതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) ''വസ്സംവുട്ഠസങ്ഘസ്സ ഇമാനി ചീവരാനി ദമ്മീ''തി വദതി. **തേസം ബഹിസീമട്ഠാനമ്പി പാപുണാതീ**തി അത്ഥതേ കഥിനേ ബഹിസീമട്ഠാനമ്പി യാവ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരാ പാപുണാതി, തസ്മാ ദിസാപക്കന്തസ്സാപി സതി പടിഗ്ഗാഹകേ ദാതബ്ബം. അനത്ഥതേ പന കഥിനേ അന്തോഹേമന്തേ, ഏവഞ്ച പന വത്വാ ദിന്നം പച്ഛിമവസ്സംവുട്ഠാനമ്പി പാപുണാതി. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യേസു കേസുചി വിഹാരേസു. **ഏവം വദതീ**തി ''വസ്സംവുട്ഠസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ''തി വദതി. തത്ര സമ്മുഖീഭൂതാനം സബ്ബേസം പാപുണാതി പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നത്താ. സചേ പന ''വസ്സം വസന്താനം ദമ്മീ''തി വദതി, അന്തോവസ്സേയേവ വസ്സം വസന്താവ ലഭന്തി, ഛിന്നവസ്സാ ന ലഭന്തി. ചീവരമാസേ പന ''വസ്സം വസന്താനം ദമ്മീ''തി വുത്തേ പച്ഛിമികായ വസ്സൂപഗതാനംയേവ പാപുണാതി, പുരിമികായ വസ്സൂപഗതാനഞ്ച ഛിന്നവസ്സാനഞ്ച ന പാപുണാതി.

ചീവരമാസതോ പട്ഠായ യാവ ഹേമന്തസ്സ പച്ഛിമോ ദിവസോ, താവ ''വസ്സാവാസികം ദേമാ''തി വുത്തേ കഥിനം അത്ഥതം വാ ഹോതു, അനത്ഥതം വാ, അതീതവസ്സംവുട്ഠാനംയേവ പാപുണാതി. ഗിമ്ഹാനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ വുത്തേ പന മാതികാ ആരോപേതബ്ബാ ''അതീതവസ്സാവാസസ്സ പഞ്ച മാസാ അതിക്കന്താ, അനാഗതോ ചതുമാസച്ചയേന ഭവിസ്സതി, കതരവസ്സാവാസസ്സ ദേസീ''തി. സചേ ''അതീതവസ്സംവുട്ഠാനം ദമ്മീ''തി വദതി, തംഅന്തോവസ്സംവുട്ഠാനമേവ പാപുണാതി, ദിസാ പക്കന്താനമ്പി സഭാഗാ ഗണ്ഹിതും ലഭന്തി.

സചേ ''അനാഗതേ വസ്സാവാസികം ദമ്മീ''തി വദതി, തം ഠപേത്വാ വസ്സൂപനായികദിവസേ ഗഹേതബ്ബം. അഥ ''അഗുത്തോ വിഹാരോ, ചോരഭയം അത്ഥി, ന സക്കാ ഠപേതും, ഗണ്ഹിത്വാ വാ ആഹിണ്ഡിതു''ന്തി വുത്തേ ''സമ്പത്താനം ദമ്മീ''തി വദതി, ഭാജേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. സചേ വദതി ''ഇതോ മേ, ഭന്തേ, തതിയേ വസ്സേ വസ്സാവാസികം ന ദിന്നം, തം ദമ്മീ''തി, തസ്മിം അന്തോവസ്സേ വുട്ഠഭിക്ഖൂനം പാപുണാതി. സചേ തേ ദിസാ പക്കന്താ, അഞ്ഞോ വിസ്സാസികോ ഗണ്ഹാതി, ദാതബ്ബം. അഥ ഏകോയേവ അവസിട്ഠോ, സേസാ കാലങ്കതാ, സബ്ബം ഏകസ്സേവ പാപുണാതി. സചേ ഏകോപി നത്ഥി, സങ്ഘികം ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതേഹി ഭാജിതബ്ബം.

യേഹി നിമന്തിതേഹി യാഗു പീതാതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) നിമന്തിതേഹി യേഹി ഭിക്ഖൂഹി യാഗു പീതാ, യേഹി പന ഭിക്ഖാചാരവത്തേന ഘരദ്വാരേന ഗച്ഛന്തേഹി വാ ഘരം പവിട്ഠേഹി വാ യാഗു ലദ്ധാ, യേസം വാ ആസനസാലതോ പത്തം ആഹരിത്വാ മനുസ്സേഹി നീതാ, യേസം വാ ഥേരേഹി പേസിതാ, തേസം ന പാപുണാതി. സചേ പന നിമന്തിതഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം അഞ്ഞേപി ബഹൂ ആഗന്ത്വാ അന്തോഗേഹഞ്ച ബഹിഗേഹഞ്ച പൂരേത്വാ നിസിന്നാ, ദായകോ ച ഏവം വദതി ''നിമന്തിതാ വാ ഹോന്തു, അനിമന്തിതാ വാ, യേസം മയാ യാഗു ദിന്നാ, സബ്ബേസം ഇമാനി വത്ഥാനി ഹോന്തൂ''തി, സബ്ബേസം പാപുണാതി. യേഹി പന ഥേരാനം ഹത്ഥതോ യാഗു ലദ്ധാ, തേസം

ന പാപുണാതി. അഥ സോ ‘‘യേഹി മയ്ഹം യാഗു പീതാ, സബ്ബേസം ഹോതൂ’’തി വദതി, സബ്ബേസം പാപുണാതി. **ഭത്തവജ്ജകാദീഹീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേനപി ചീവരസേനാസനഭേസജ്ജാനം ഗഹണം.

പുഗ്ഗലസ്സാതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) സമ്മുഖാസമ്മുഖഭൂതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ. തേനാഹ **‘‘ഇദം ചീവര’’**ന്തിആദി. സചേ പന ‘‘ഇദം തുമ്ഹാകഞ്ചേവ തുമ്ഹാകം അന്തേവാസികാനഞ്ച ദമ്മീ’’തി ഏവം വദതി, ഥേരസ്സ ച അന്തേവാസികാനഞ്ച പാപുണാതി. ഉദ്ദേസം ഗഹേതും ആഗതോ, ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ ച അത്ഥി, തസ്സാപി പാപുണാതി. തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം നിബദ്ധചാരികഭിക്ഖൂനം ദമ്മീ’’തി വുത്തേ ഉദ്ദേസന്തേവാസികാനം വത്തം കത്വാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനി ഗഹേത്വാ വിചരന്താനം സബ്ബേസം പാപുണാതി. **ഏത്ഥാ**തി അട്ഠസു മാതികാസു. യദി പന അയമേത്ഥ സങ്ഖേപകഥാ, വിത്ഥാരോ പന കഥം ഞാതബ്ബോതി ആഹ **‘‘സമന്തപാസാദികായം വുത്തോ’’**തി. സമന്തപാസാദികായം ചീവരക്ഖന്ധകവണ്ണനായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വുത്തോതി അത്ഥോ.

‘‘ഞാതകേഹി വാ മേ ചീവരത്ഥായ പേസിതം, മിത്തേഹി വാ പേസിതം, തേ ആഭതേ ചീവരേ ദസ്സന്തീ’’തി ഏവം ഞാതിതോ വാ മിത്തതോ വാ പച്ചാസാ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. **കപ്പിയഭണ്ഡേനാ**തി കപ്പാസസുത്താദിനാ അത്തനോ ധനേന. **സണ്ഹ**ന്തി സുഖുമം. **അഞ്ഞം പച്ചാസാചീവരം ലഭിത്വാ ഏവ കാലബ്ഭന്തരേ കാരേതബ്ബ**ന്തി അഞ്ഞം മൂലചീവരസദിസം പച്ചാസാചീവരം ലഭിത്വായേവ മാസബ്ഭന്തരേ കാരേതബ്ബം. തഞ്ച ഖോ സതിയായേവ പച്ചാസായ, അസതിയാ പന പച്ചാസായ മൂലചീവരം ദസാഹം ചേ സമ്പത്തം, തദഹേവ അധിട്ഠാതബ്ബം. തേനാഹ **‘‘സചേ ന ലഭതീ’’**തിആദി. **പച്ചാസാചീവരമ്പി പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതബ്ബ**ന്തി പഠമതരം ഉപ്പന്നം മൂലപച്ചാസാചീവരമ്പി സന്ധായ വുത്തം. **പി**-സദ്ദേന ന കേവലം മൂലചീവരമേവാതി ദസ്സേതി.

അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

‘‘അമ്ഹാകമേവ ഞാതീ’’തി ഞായതീതി **ഞാതി,** സാവ **ഞാതികാ,** ന ഞാതികാ **അഞ്ഞാതികാ,** തായ അഞ്ഞാതികായ. തേനാഹ **‘‘ന ഞാതികായാ’’**തി. **മാതിതോ വാ പിതിതോ വാ**തി മാതിപക്ഖതോ വാ പിതിപക്ഖതോ വാ. **യാവ സത്തമം യുഗ**ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭൬൨-൭൬൩) യാവ സത്തമസ്സ പുരിസസ്സ, സത്തമായ വാ ഇത്ഥിയാ ആയുപ്പമാണം, യാവ പിതാമഹയുഗം പിതാമഹിയുഗം മാതാമഹയുഗം മാതാമഹിയുഗന്തി വുത്തം ഹോതി. അഥ വാ **യാവ സത്തമം യുഗ**ന്തി യാവ സത്തമദ്വന്ദന്തി അത്ഥോ. **യുഗ**സദ്ദോ ചേത്ഥ ഏകസേസനയേന ദട്ഠബ്ബോ ‘‘യുഗോ ച യുഗോ ച **യുഗാ**’’തി. ഏവഞ്ഹി തത്ഥ തത്ഥ ദ്വന്ദം ഗഹിതം ഹോതി. **കേനചി ആകാരേന അസമ്ബദ്ധായാ**തി ഭാതുഭഗിനിഭാഗിനേയ്യപുത്തപപുത്താദീസു യേന കേനചി ആകാരേന അസമ്ബദ്ധായ. പിതാ, പിതുപിതാ, തസ്സ പിതാ, തസ്സാപി പിതാതി ഏവം യാവ സത്തമാ യുഗാ, പിതാ, പിതുമാതാ, തസ്സാ പിതാ ച മാതാ ച ഭാതാ ച ഭഗിനീ ച, പുത്താ ച, ധീതരോ ചാതി ഏവമ്പി ഉദ്ധഞ്ച അധോ ച യാവ സത്തമാ യുഗാ, പിതാ, പിതുഭാതാ, പിതുഭഗിനീ, പിതുപുത്താ, പിതുധീതരോ, തേസമ്പി പുത്തധീതുപരമ്പരാതി ഏവമ്പി യാവ സത്തമാ യുഗാ, മാതാ,

മാതുമാതാ, തസ്സാ മാതാ, തസ്സാപി മാതാതി ഏവം യാവ സത്തമാ യുഗാ, മാതാ, മാതുപിതാ, തസ്സ പിതാ ച മാതാ ച ഭാതാ ച ഭഗിനീ ച പുത്താ ച ധീതരോ ചാതി ഏവമ്പി ഉദ്ധഞ്ച അധോ ച യാവ സത്തമാ യുഗാ, മാതാ, മാതുഭാതാ, മാതുഭഗിനീ, മാതുപുത്താ, മാതുധീതരോ , തേസമ്പി പുത്തധീതുപരമ്പരാതി ഏവമ്പി യാവ സത്തമാ യുഗാ, താവ നേവ മാതുസമ്ബന്ധേന, ന പിതുസമ്ബന്ധേന യാ സമ്ബന്ധാ, സാ **"അഞ്ഞാതികാ നാമാ"**തി വുത്തം ഹോതി.

സാകിയാനിയോ വിയാതി പഞ്ചസതമത്താ സാകിയാനിയോ വിയ. നിദസ്സനമത്തഞ്ചേതം, തസ്മാ ഭിക്ഖുഭാവേ ഠത്വാ പരിവത്തലിങ്ഗാ ഭിക്ഖുനിയോപി ഇധ സുദ്ധഭിക്ഖുസങ്ഘേ "ഉപസമ്പന്നാ" ഇച്ചേവ വേദിതബ്ബാ. **ഉഭതോസങ്ഘേ വാ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഞത്തിചതുത്ഥേന, ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി ഏവം ഉഭതോസങ്ഘേ വാ. **പുരാണചീവരന്തി** ഏത്ഥ **ചീവരന്തി** നിവാസനപാരുപനുപഗമേവ അധിപ്പേതന്തി ആഹ **"രജിത്വാ"**തിആദി. **കപ്പം കത്വാ**തി കപ്പബിന്ദും ദത്വാ. "ഇമിനാ അദിന്നകപ്പം പാചിത്തിയവത്ഥു ന ഹോതീതി ദസ്സേതീ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.൭൦൭) വദന്തി. **പരിഭോഗസീസേനാ**തി കായേന ഫുസിത്വാ പരിഭോഗസീസേന. **അംസേ**തി ജത്തുമ്ഹി. **മത്ഥകേ**തി സീസമത്ഥകേ. സചേ പന പച്ചത്ഥരണസ്സ ഹേട്ഠാ കത്വാ നിപജ്ജതി, ഹത്ഥേഹി വാ ഉക്ഖിപിത്വാ ആകാസേ വിതാനം കത്വാ സീസേന അസമ്ഫുസന്തോ ഗച്ഛതി, അയം പരിഭോഗോ നാമ ന ഹോതി.

കായവികാരം വാ കരോതീതി യഥാ സാ "ധോവാപേതുകാമോ അയ"ന്തി ജാനാതി, ഏവം കായവികാരം കരോതി. **"അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ ഓകാസേ ഠത്വാ ഉപരി വാ ഖിപതീ"**തി ഇമിനാ ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാ ഓരതോ ഖിപന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദസ്സേതി. **അഞ്ഞസ്സ വാ ഹത്ഥേ പേസേതീ**തി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ ഓകാസേ ഠത്വാ സിക്ഖമാനസാമണേരസാമണേരിഉപാസകഇത്ഥിയാദീസു യസ്സ കസ്സചി അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേ വാ പേസേതി. **സോ**തി ഉപാസകോ ച സാമണേരോ ച. **ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ധോവതീ**തി ഏത്ഥ ഉപാസകോ ലിങ്ഗേ പരിവത്തേ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ധോവതി, സാമണേരോ ലിങ്ഗേ പരിവത്തേ ഭിക്ഖുനീസു ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ധോവതീതി യഥായോഗം അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. സചേ പന ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥേ ദിന്നം ഹോതി, സചേ ലിങ്ഗേ പരിവത്തേ ധോവതി, വട്ടതി.

ഏത്ഥ ച ഏകസ്സ തിക്ഖത്തും നിസ്സജ്ജനാഭാവതോ തീണിപി കാരേന്തസ്സ ഏകേന നിസ്സഗ്ഗിയം, ദ്വീഹി ദ്വേ ദുക്കടാനി. ദ്വേ കാരേന്തസ്സ ഏകേന നിസ്സഗ്ഗിയം, ദുതിയേന ദുക്കടം. തേനാഹ **"ധോവനാദീനി തീണീ"**തിആദി. **"ഏകേന വത്ഥുനാ"**തി പഠമം കത്വാ നിട്ഠാപിതം സന്ധായ വുത്തം. സചേ പന "ഇമം ചീവരം രജിത്വാ ധോവിത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്തേ സാ ഭിക്ഖുനീ പഠമം ധോവിത്വാ പച്ഛാ രജതി, നിസ്സഗ്ഗിയേന ദുക്കടമേവ, ഏവം സബ്ബേസു വിപരീതവചനേസു നയോ നേതബ്ബോ. സചേ പന "ധോവിത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്താ ധോവതി ചേവ രജതി ച, ധോവാപനപച്ചയാ ഏവ ആപത്തി, രജനേ അനാപത്തി. ഏവം സബ്ബത്ഥ. തേനാഹ **"സചേ പന'ധോവാ'തി വുത്താ"**തിആദി. ഭിക്ഖൂനം വസേന ഏകതോ ഉപസമ്പന്നായ ധോവാപേന്തസ്സ യഥാവത്ഥുകമേവാതി ആഹ **"ഭിക്ഖുനിസങ്ഘവസേനാ"**തിആദി.

അഞ്ഞസ്സ വാ സന്തകന്തി അഞ്ഞസ്സ സന്തകം പുരാണചീവരം ധോവാപേന്തസ്സാതി അത്ഥോ. **നിസീദനപച്ചത്ഥരണ**ന്തി അഞ്ഞസ്സ വാ അത്തനോ വാ സന്തകം നിസീദനഞ്ചേവ പച്ചത്ഥരണഞ്ച. നിവാസനപാരുപനുപഗസ്സേവ ച ഇധ "പുരാണചീവര"ന്തി അധിപ്പേതത്താ അത്തനോ സന്തകമ്പി നിസീദനപച്ചത്ഥരണം ധോവാപേന്തസ്സ ദുക്കടമേവ ഹോതി, ന നിസ്സഗ്ഗിയം. **അവുത്താ വാ ധോവതീ**തി ഉദ്ദേസായ വാ ഓവാദായ വാ ആഗതാ കിലിട്ഠചീവരം ദിസ്വാ ഠപിതട്ഠാനതോ വാ ഗഹേത്വാ, "ദേഥ അയ്യ, ധോവിസ്സാമീ"തി ആഹരാപേത്വാ വാ ധോവതി ചേവ രജതി ച ആകോടേതി ച, അയം **അവുത്താ ധോവതി** നാമ. യാപി "ഇമം ചീവരം ധോവാ"തി ദഹരം വാ സാമണേരം വാ ആണാപേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വചനം സുത്വാ "ആഹരഥയ്യ, അഹം ധോവിസ്സാമീ"തി ധോവതി, താവകാലികം വാ ഗഹേത്വാ ധോവിത്വാ രജിത്വാ ദേതി, അയമ്പി **അവുത്താ ധോവതി** നാമ.

അഞ്ഞം വാ പരിക്ഖാരന്തി ഉപാഹനത്ഥവികപത്തത്ഥവികഅംസബദ്ധകകായബന്ധനമഞ്ചപീഠതട്ടികാദിം യം കിഞ്ചി. **"ഉപചാരേ ഠത്വാ"**തി വചനതോ പേസിത്വാ ധോവനേപി അനാപത്തി. **ഉപചാരേ**തി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ ഓകാസേ.

പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഛന്നന്തി ഖോമാദീനം ഛന്നം ചീവരാനം മജ്ഝേ. **ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാ**തി ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരം മുഞ്ചിത്വാ. **പി**-സദ്ദേന ധമ്മകഥം കഥേന്തസ്സ ചതസ്സോ പരിസാ ചീവരാനി ച നാനാവിരാഗവത്ഥാനി ച ആഹരിത്വാ പാദമൂലേ ഠപേന്തി, ഉപചാരേ വാ ഠത്വാ ഉപരി ഖിപന്തി, **"സചേ സാദിയതി, പടിഗ്ഗഹിതമേവാ"**തി ഏത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **ഖിപതൂ**തി ദിവാ വാ രത്തിഭാഗേ വാ ഖിപതു. **പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതീ**തി കിഞ്ചാപി "ഇദം ഭിക്ഖുനിയാ, ഇദം അഞ്ഞേസ"ന്തി ഞാതും ന സക്കാ, തഥാപി അചിത്തകഭാവേന ഗഹിതമേവ ഹോതി. **യസ്സ കസ്സചി പന അനുപസമ്പന്നസ്സാ**തി സിക്ഖമാനസാമണേരസാമണേരിഉപാസകഉപാസികാദീസു യസ്സ കസ്സചി അനുപസമ്പന്നസ്സ. **ഠപിത**ന്തി ഭിക്ഖുനിയാ ഠപിതം. **പംസുകൂലം അധിട്ഠഹിത്വാ**തി "അസ്സാമികം ഇദ"ന്തി സഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ. അസ്സാമികഞ്ഹി "പംസുകൂല"ന്തി വുച്ചതി. ഇമിനാ "അമ്ഹാകമത്ഥായ ഠപിത"ന്തിആദികായ സഞ്ഞായ ഗഹേതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ**തി പരിവത്തേതബ്ബം **പരിവത്തം,** പരിവത്തമേവ **പാരിവത്തകം,** പരിവത്തേത്വാ ദിയ്യമാനം, തം വിനാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"യം അന്തമസോ ഹരീടകക്ഖണ്ഡമ്പീ"**തിആദി. **ആഭോഗം കത്വാ**തി ചിത്തേന സമന്നാഹരിത്വാ. സചേ ഭിക്ഖുനീ വസ്സാവാസികമ്പി ദേതി, തമ്പി യഥാവുത്തവിധാനം അകത്വാ ഗഹേതും ന വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം.

പടിലാഭേനാതി ഗഹണേന. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി തീണി പരിമാണാനി അസ്സാതി **തികം,**തികഞ്ച തം പാചിത്തിയഞ്ചാതി **തികപാചിത്തിയം,** അഞ്ഞാതികായ ഞാതികസഞ്ഞിവേമതികഅഞ്ഞാതികസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനീതി അത്ഥോ. **ഏകതോഉപസമ്പന്നായാ**തി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ. തായ ഹി ഹത്ഥതോ അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ ചീവരം

പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം, ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ പന പാചിത്തിയമേവ. **“പത്തത്ഥവികാദിമ്ഹി ച അനധിട്ഠാതബ്ബപരിക്ഖാരേ”**തി ഇമിനാ ഭിസിച്ഛവിമ്പി സങ്ഗണ്ഹാതി. സാ ഹി മഹന്താപി സേനാസനസങ്ഗഹിതത്താ ചീവരസങ്ഖം ന ഗച്ഛതീതി നേവ അധിട്ഠാനുപഗാ, ന വികപ്പനുപഗാ ച. വുത്തഞ്ഹി **സമന്തപാസാദികായം** ‘‘സചേപി മഞ്ചപ്പമാണാ ഭിസിച്ഛവി ഹോതി, വട്ടതിയേവാ’’തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൪). ‘‘ഹത്ഥതോ ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ’’തി വചനതോ പന അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ പേസിതഗ്ഗഹണേപി അനാപത്തി. പടിഗ്ഗഹണതോ, പരിവത്തനാകരണതോ ച **കിരിയാകിരിയം**.

ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗേഹസ്സ പതി ജേട്ഠോതി **ഗഹപതി,** തം ഗഹപതിം, ഇധ പന അപബ്ബജിതോ യോ കോചി മനുസ്സോ അധിപ്പേതോ. തേനാഹ **“ഭിക്ഖൂസു അപബ്ബജിതമനുസ്സ”**ന്തി. ഏസേവ നയോ **ഗഹപതാനി**ന്തി ഏത്ഥാപി. **“വിഞ്ഞാപേയ്യാ”**തി ഇദം സുദ്ധകത്തുഅത്ഥേ ച ഹേതുകത്തുഅത്ഥേ ച വത്തതീതി ആഹ **“യാചേയ്യ വാ യാചാപേയ്യ വാ”**തി. **യാചാപനഞ്ചേ**ത്ഥ അത്തനോ അത്ഥായേവാതി ദട്ഠബ്ബം. ഏവഞ്ച പന കത്വാ ‘‘അനാണത്തിക’’ന്തി ഇദം സമത്ഥിതം ഹോതി. **അഞ്ഞത്ര സമയാ**തി സമേതി ഏത്ഥ, ഏതേന വാ സംഗച്ഛതി സത്തോ, സഭാവധമ്മോ വാ സഹജാതാദീഹി, ഉപ്പാദാദീഹി വാതി **സമയോ,** കാലോ, ധമ്മപ്പവത്തിമത്തതായ അത്ഥതോ അഭൂതോപി ഹി കാലോ ധമ്മപ്പവത്തിയാ അധികരണം, കരണം വിയ ച കപ്പനാമത്തസിദ്ധേന രൂപേന വോഹരീയതി, തം സമയം ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **“യോ അച്ഛിന്നചീവരോ വാ ഹോതീ”**തിആദി. തത്ഥ രാജാദീസു യേഹി കേഹിചി അച്ഛിന്നം ചീവരം ഏതസ്സാതി **അച്ഛിന്നചീവരോ**. യഥാഹ ‘‘അച്ഛിന്നചീവരോ നാമ ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരം അച്ഛിന്നം ഹോതി, രാജൂഹി വാ ചോരേഹി വാ ധുത്തേഹി വാ യേഹി കേഹിചി വാ അച്ഛിന്നം ഹോതീ’’തി. അഗ്ഗിആദീസു യേന കേനചി നട്ഠം ചീവരമേതസ്സാതി **നട്ഠചീവരോ**. യഥാഹ ‘‘നട്ഠചീവരോ നാമ ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരം അഗ്ഗിനാ വാ ദഡ്ഢം ഹോതി, ഉദകേന വാ വൂള്ഹം ഹോതി, ഉന്ദൂരേഹി വാ ഉപചികാഹി വാ ഖായിതം ഹോതി , പരിഭോഗജിണ്ണം വാ ഹോതീ’’തി (പാരാ॰ ൫൧൭). **സമയാ**തി അഞ്ഞത്രസദ്ദാപേക്ഖായ ഉപയോഗത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ **“തം സമയ”ന്തി. അഞ്ഞസ്മി**ന്തി അഞ്ഞസ്മിം സമയേ.

തികപാചിത്തിയന്തി അഞ്ഞാതകേ അഞ്ഞാതകസഞ്ഞിവേമതികഞ്ഞാതകസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **സമയേ**തി യഥാവുത്തേ അച്ഛിന്നചീവരകാലേ ച നട്ഠചീവരകാലേ ച. **ഞാതകപ്പവാരിതേ വാ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ**തി ഞാതകേ, പവാരിതേ ച ‘‘തുമ്ഹാകം സന്തകം ദേഥാ’’തി യാചന്തസ്സ. ഏത്ഥ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൨൧) ച സങ്ഘവസേന പവാരിതേ പമാണമേവ യാചിതും വട്ടതി, പുഗ്ഗലികവസേന പവാരിതേ പന യം യം പവാരേന്തി, തം തമേവ വിഞ്ഞാപേതബ്ബം. യോ ഹി ചതൂഹി പച്ചയേഹി പവാരേത്വാ സയമേവ സല്ലക്ഖേത്വാ കാലാനുകാലം ചീവരാദീനി ദിവസേ ദിവസേ യാഗുഭത്താദീനി ദേതി, ഏവം യേന യേന അത്ഥോ, തം തം ദേതി, തസ്സ വിഞ്ഞാപനകിച്ചം നത്ഥി. യോ പന പവാരേത്വാ

ബാലതായ വാ സതിസമ്മോസേന വാ ന ദേതി, സോ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ. യോ ‘‘മയ്ഹം ഗേഹം പവാരേമീ’’തി വദതി, തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ യഥാസുഖം നിസീദിതബ്ബം നിപജ്ജിതബ്ബം, ന കിഞ്ചി ഗഹേതബ്ബം. യോ പന ‘‘യം മയ്ഹം ഗേഹേ അത്ഥി, തം പവാരേമീ’’തി വദതി, യം തത്ഥ കപ്പിയം, തം വിഞ്ഞാപേതബ്ബം. ഗേഹേ പന നിസീദിതും വാ നിപജ്ജിതും വാ ന ലബ്ഭതി. **തസ്സേവത്ഥായാ**തി ‘‘അഞ്ഞസ്സാ’’തി ലദ്ധവോഹാരസ്സ തസ്സേവ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ വാ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ വാ അത്ഥായ. **അത്തനോ ധനേന ഗണ്ഹന്തസ്സാ**തി അത്തനോ കപ്പിയഭണ്ഡേന കപ്പിയവോഹാരേനേവ ഗണ്ഹന്തസ്സ ചേതാപേന്തസ്സ, പരിവത്താപേന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തം-സദ്ദോ ചേത്ഥ പകതത്ഥവചനോ. **ചേ**തി നിപാതമത്തം. **ചേ**തി വാ യദീതി അത്ഥോ, തസ്സ ‘‘പവാരേയ്യാ’’തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. **പവാരേയ്യ ചേ**തി യദി പവാരേയ്യാതി അത്ഥോ. **‘‘അഭീതി ഉപസഗ്ഗോ’’**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൨൬-൫൨൭) ഇമിനാ തസ്സ അത്ഥവിസേസാഭാവം ദസ്സേതി. തേനാഹ **‘‘ഹരിതുന്തി അത്ഥോ’’**തി. **പവാര**സദ്ദസ്സ ഇച്ഛായം വത്തമാനത്താ **‘‘ഇച്ഛാപേയ്യാ’’**തി വുത്തം. **ഇച്ഛം ഉപ്പാദേയ്യാ**തി പച്ചയേ ഇച്ഛം ഉപ്പാദേയ്യ. ഉപനിമന്തനായേതം അധിവചനം. തേനാഹ **‘‘യാവത്തക’’**ന്തിആദി. **നേക്ഖമ്മ**ന്തി പബ്ബജ്ജം. **ദട്ഠൂ**തി ദട്ഠും. ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥഞ്ഹേത്ഥ അനുനാസികലോപോ. **ഖേമതോ**തി നിബ്ഭയതോ. കായേന വാ വാചായ വാ അഭിഹരിത്വാ നിമന്തേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. യഥാ ച കായേന അഭിഹരേയ്യ, വാചായ ച, തം വിധിം ദസ്സേതും **‘‘ഉപനേത്വാ’’**തിആദി വുത്തം **സഅന്തര**ന്തി അന്തരവാസകസഹിതം. **ഉത്തര**ന്തി ഉത്തരാസങ്ഗം. **പരമ**ന്തി അവസാനം. **അസ്സ ചീവരസ്സാ**തി അസ്സ സമുദായഭൂതസ്സ ഹരിതബ്ബസ്സ ചീവരസ്സ. തഗ്ഗുണസംവിഞ്ഞാണോ ഹി അയം ബാഹിരത്ഥസമാസോ യഥാ ‘‘ലമ്ബകണ്ണോ’’തി ദട്ഠബ്ബം. തേനാഹ **‘‘നിവാസനേനാ’’**തിആദി. ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന ഹി സബ്ബേ തംപരമംയേവ ഗഹേതും ലഭന്തി.

യസ്മാ അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരേന തിചീവരമത്തകേനേവ ഭിക്ഖുനാ ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബം, അഞ്ഞേന പന അഞ്ഞഥാപി, തസ്മാ തം വിഭാഗം ദസ്സേതും **‘‘തത്രായം വിനിച്ഛയോ’’**തിആദി വുത്തം. **അധിട്ഠിതചീവരസ്സാ**തി തിചീവരാധിട്ഠാനനയേന വാ പരിക്ഖാരചോളവസേന വാ യേന കേനചി അധിട്ഠിതചീവരസ്സ, ഇദഞ്ച യേഭുയ്യേന അധിട്ഠഹിത്വാ ചീവരം പരിഭുഞ്ജതോ വുത്തം, ന പന അനധിട്ഠിതചീവരസ്സ ചീവരേ അച്ഛിന്നേ അയം വിധി ന സമ്ഭവതീതി. യസ്സ വാ തിചീവരതോ അധികമ്പി ചീവരം അഞ്ഞത്ഥ അത്ഥി, തത്ഥ നത്ഥി, തേനാപി തദാ തത്ഥ അഭാവതോ ദ്വേ സാദിതും വട്ടതി. **പകതിയാവ സന്തരുത്തരേന ചരതീ**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൨൬-൫൨൭) അത്ഥതകഥിനത്താ വാ സാസങ്കസിക്ഖാപദവസേന വാ അവിപ്പവാസസമ്മുതിവസേന വാ തതിയസ്സ അലാഭേന വാ ചരതി. ‘‘ദ്വേ നട്ഠാനീ’’തി അധികാരത്താ വുത്തം **‘‘ദ്വേ സാദിതബ്ബാനീ’’**തി. **ഏകം സാദിയന്തേനേവ സമോ ഭവിസ്സതീ**തി തിണ്ണം ചീവരാനം ദ്വീസു നട്ഠേന ഏകം സാദിയന്തേന സമോ ഭവിസ്സതി ഉഭിന്നമ്പി സന്തരുത്തരപരമതായ

അവട്ഠാനതോ. **യസ്സ ഏകംയേവ ഹോതി** അഞ്ഞേന കേനചി കാരണേന വിനട്ഠംസേസചീവരത്താ.

പഞ്ചസു നട്ഠേസൂതി തിചീവരം ഉദകസാടികാ സംകച്ചികാതി ഇമേസു പഞ്ചസു ചീവരേസു നട്ഠേസു. "ഏകസ്മിം വാ നട്ഠേ"തി വചനവിപരിണാമം കത്വാ യോജേതബ്ബം. **തതോ ഉത്തരീ**തി സന്തരുത്തരപരമതോ ഉത്തരി.

സേസകം ആഹരിസ്സാമീതി ദ്വേ ചീവരാനി കത്വാ "സേസകം പുന ആഹരിസ്സാമീ"തി അത്ഥോ. **സേസകം തുയ്ഹംയേവ ഹോതൂതി വുത്തസ്സാ**തി ദാനസമയേ ഏവം വുത്തസ്സ. സചേ പന "സേസകം ആഹരിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഗഹേത്വാ ഗമനസമയേപി "സേസകം തുയ്ഹംയേവ ഹോതൂ"തി വദന്തി, ലദ്ധകപ്പിയമേവ. **ന അച്ഛിന്നനട്ഠകാരണാ ദിന്ന**ന്തി ബാഹുസച്ചാദിഗുണവസേന ദിന്നം. **വുത്തനയേനാ**തി "ഞാതകപ്പവാരിതേ വാ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ, സമയേ ച അഞ്ഞസ്സ വാ ഞാതകപ്പവാരിതേ തസ്സേവത്ഥായ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ"തി വുത്തനയേന.

തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. പഠമഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭിക്ഖും പനേവ ഉദ്ദിസ്സാതി ഏത്ഥ **പനാ**തി നിപാതമത്തം, തഥാ **ഏവ**-സദ്ദോപി. തേനാഹ **"ഇത്ഥന്നാമസ്സാ"**തിആദി. **അപദിസിത്വാ**തി കഥേത്വാ, ആരബ്ഭാതി വാ അത്ഥോ. **അഞ്ഞാതകസ്സ ഗഹപതിസ്സാ**തി അഞ്ഞാതകഗഹപതിനാതി അത്ഥോ. കരണത്ഥേ ഹി ഇദം സാമിവചനം. അട്ഠകഥായം പന ഇദം സുവിഞ്ഞേയ്യന്തി ന വിചാരിതം. ചീവരം ചേതാപേന്തി പരിവത്തേന്തി ഏതേനാതി **ചീവരചേതാപന്നം** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാ॰൨.൫൨൮-൫൨൯), ചീവരമൂലം, **ന**-കാരോ പനേത്ഥ ആഗമോ, "ചീവരചേതാപന"ന്തിപി പഠന്തി. തം പന യസ്മാ ഹിരഞ്ഞാദീസു അഞ്ഞതരം ഹോതി, തസ്മാ **"ഹിരഞ്ഞാദിക"**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ **ഹിരഞ്ഞ**ന്തി കഹാപണോ വുച്ചതി. **ആദി**സദ്ദേന സുവണ്ണാദീനം ഗഹണം. **ഉപക്ഖട**ന്തി ഉപട്ഠാപിതം. തം ഉപക്ഖരണം തേസം തഥാ സജ്ജിതന്തി ആഹ **"ഉപക്ഖടം ഹോതീതി സജ്ജിതം ഹോതീ"**തി. **സംഹരിത്വാ ഠപിത**ന്തി രാസിം കത്വാ ഠപിതം. പരിവത്തനഞ്ച അകതസ്സ കാരാപനം, കതസ്സ കിണനന്തി ആഹ **"കാരേത്വാ വാ കിണിത്വാ വാതി അത്ഥോ"**തി. **അച്ഛാദേസ്സാമീ**തി പാരുപേസ്സാമീതി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ **"വോഹാരവചനമേത"**ന്തി. **വോഹാരവചന**ന്തി ച ഉപചാരവചനന്തി അത്ഥോ.

"തത്ര ചേ സോ ഭിക്ഖൂ"തിആദീസു കോ പദസമ്ബന്ധോതി ആഹ **"യത്ര സോ ഗഹപതി വാ"**തിആദി. **പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ**തി "ദസ്സാമി, കീദിസേന തേ, ഭന്തേ, ചീവരേന അത്ഥോ, കീദിസം തേ ചീവരം ചേതാപേമീ"തി പുബ്ബേ അവുത്തോ. **ഉപസങ്കമിത്വാ**തി **ഗന്ത്വാ**. പദഭാജനേ പചുരവോഹാരവസേന "ഘരം ഗന്ത്വാ"തി (പാരാ॰ ൫൨൯) വുത്തം. ഏത്ഥ ച **പചുരവോഹാരവസേനാ**തി യേഭുയ്യവോഹാരവസേന. യേഭുയ്യേന ഹി ഘരസാമികം ദട്ഠുകാമാ തസ്സ ഘരം ഗച്ഛന്തീതി തഥേവ ബഹുലവോഹാരോ. **വികപ്പ**ന്തി വിസിട്ഠോ കപ്പോ **വികപ്പോ, വി**-സദ്ദോ ചേത്ഥ വിസിട്ഠത്ഥോ. തേനാഹ **"വിസിട്ഠകപ്പ"**ന്തി. ഇമിനാ വചനത്ഥമാഹ. **"അധികവിധാന"**ന്തി

ഇമിനാ പന അധിപ്പായത്ഥം. **യഥാ പന തമാപജ്ജതീ**തി യേനാകാരേന തം വികപ്പം ആപജ്ജതി. **തം ദസ്സേതു**ന്തി തം ആകാരം ദസ്സേതും.

''സാധൂ''തി അയം സദ്ദോ സമ്പടിച്ഛനസമ്പഹംസനസുന്ദരായാചനാദീസു ദിസ്സതി. തഥാ ഹേസ ''സാധു, ഭന്തേതി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൩.൮൬) സമ്പടിച്ഛനേ ദിസ്സതി, ''സാധു സാധു സാരിപുത്താ''തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൪൯; മ॰ നി॰ ၁.൩൪൦) സമ്പഹംസനേ.

> ''സാധു ധമ്മരുചി രാജാ, സാധു പഞ്ഞാണവാ നരോ;
> സാധു മിത്താനമദ്ദുബ്ഭോ, പാപസ്സാകരണം സുഖ''ന്തിആദീസു. (ജാ॰ ၇.၁၈.၁൦၁) -

സുന്ദരേ, ''സാധു മേ, ഭന്തേ ഭഗവാ, സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതൂ''തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൩.൩൫൪-൩൮) ആയാചനേ, ഇധാപി ആയാചനേയേവ ദട്ഠബ്ബോതി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ၁.၁൮൪; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ၁.၁ മൂലപരിയായസുത്തവണ്ണനാ; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ၁.၁.၁൮൭ അഗ്ഗികഭാരദ്വാജസുത്തവണ്ണനാ; ബു॰ വം॰ അട്ഠ॰ ၁.൩൪) ആഹ **''സാധൂതി ആയാചനേ നിപാതോ''**തി. തത്ഥ **ആയാചനേ**തി അഭിമുഖം യാചനേ, അഭിപത്ഥനായന്തി അത്ഥോ. പരിവിതക്കേ നിപാതോതി സമ്ബന്ധോ. **ആലപതീ**തി ആമന്തേതി. **ആയതാദീസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന വിത്ഥതഅപ്പിതസണ്ഹാനം ഗഹണം. യസ്മാ പന ന ഇമസ്സ ആപജ്ജനമത്തേനേവ ആപത്തി സീസം ഏതി, തസ്മാ **''തസ്സ വചനേനാ''**തിആദി വുത്തം. **പയോഗേ**തി സുത്തപരിയേസനാദിപയോഗേ.

മഹഗ്ഘം ചേതാപേതുകാമം അപ്പഗ്ഘന്തി വീസതിഅഗ്ഘനകം ചീവരം ചേതാപേതുകാമം ''അലം മയ്ഹം തേന, ദസഅഗ്ഘനകം വാ അട്ഠഗ്ഘനകം വാ ദേഹീ''തി വദന്തസ്സാതി അത്ഥോ. **ഏവരൂപ**ന്തി ഏവം സമഭാഗം, ഇമിനാ സമകന്തി വുത്തം ഹോതി. തഞ്ച ഖോ അഗ്ഘവസേനേവ, ന പമാണവസേന. അഗ്ഘവഡ്ഢനകഞ്ഹി ഇദം സിക്ഖാപദം.

പഠമഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കസ്മാ ഇമിനാ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി ആഹ **''ഇദഞ്ഹീ''**തിആദി. **ഹീ**തി കാരണത്ഥേ നിപാതോ. ന കോചി വിസേസോതി ആഹ **''കേവല''**ന്തിആദി.

ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

၁൦. രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

രാജതോ ഭോഗ്ഗന്തി രാജതോ ലദ്ധഭോഗ്ഗം. **രാജഭോഗ്ഗോ**തി രാജാമത്തോ. **രാജതോ ഭോഗോ**തി രഞ്ഞാ ദിന്നം ഇസ്സരിയം. **ഇമിനാതിആദീ**തി ''ഇമിനാ ചീവരചേതാപന്നേന ചീവരം ചേതാപേത്വാ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും ചീവരേന അച്ഛാദേഹീ''തി ഇദം. **ആഗമനസുദ്ധി**ന്തി മൂലസുദ്ധിം. യദി ഹി ഇമിനാ കപ്പിയനിഹാരേന അപേസേത്വാ ''ഇദം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീ''തി

പേസേയ്യ, സോപി ദൂതോ തം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദേയ്യ "ഇദം ഖോ, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തം ഉദ്ദിസ്സ ചീവരചേതാപന്നം ആഭതം, പടിഗ്ഗണ്ഹാതു ആയസ്മാ ചീവരചേതാപന്ന"ന്തി (പാരാ॰ ൫൩൭), തദാ പടിക്ഖിപിത്വാപി കപ്പിയകാരകം പുട്ഠേന തം നിദ്ദിസിതും ന വട്ടതി. തേനാഹ **"സചേ ഹീ"**തിആദി. **അകപ്പിയവത്ഥും ആരബ്ഭാ**തി ഹിരഞ്ഞാദിം ആരബ്ഭ. **ഈദിസേന ദൂതവചനേനാ**തി "പടിഗ്ഗണ്ഹാതു ആയസ്മാ ചീവരചേതാപന്ന"ന്തി ഏവരൂപേന ദൂതവചനേന. **തസ്മാ**തി യസ്മാ സമ്പടിച്ഛിതും അകപ്പിയം ഹോതി, തസ്മാ. **സുവണ്ണ**ന്തി ജാതരൂപം. **രജത**ന്തി രൂപിയം. **കഹാപണേനാ**തി സുവണ്ണമയോ വാ രൂപിയമയോ വാ പാകതികോ വാ കഹാപണോ. **മാസകോ**തി ലോഹമാസകോ വാ ഹോതു, ദാരുമാസകോ വാ ഹോതു, ജതുമാസകോ വാ ഹോതു, യോ യോ യത്ഥ യത്ഥ ജനപദേ യദാ യദാ വോഹാരം ഗച്ഛതി, അന്തമസോ അട്ഠിമയോപി ചമ്മമയോപി രുക്ഖഫലബീജമയോപി സമുട്ഠാപിതരൂപോപി അസമുട്ഠാപിതരൂപോപി സബ്ബോ ഇധ മാസകോതി വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ച യം വത്തബ്ബം, തം രൂപിയസിക്ഖാപദേ വക്ഖാമ.

മുത്താതി ഹത്ഥികുമ്ഭജാദികാ അട്ഠവിധാ മുത്താ. തഥാ ഹി ഹത്ഥികുമ്ഭം വരാഹദാഠം, ഭുജങ്ഗസീസം, വലാഹകം, വേളു, മച്ഛസിരോ, സങ്ഖോ, സിപ്പീതി അട്ഠ മുത്തായോനിയോ. തത്ഥ യാ മച്ഛസങ്ഖസിപ്പിജാതാ, സാ **സാമുദ്ദികാ,** ഭുജങ്ഗജാപി കാചി സാമുദ്ദികാ ഹോതി. ഇതരാ **അസാമുദ്ദികാ**. യസ്മാ പന ബഹുലം സാമുദ്ദികാവ മുത്താ ലോകേ ദിസ്സന്തി, തത്ഥാപി സിപ്പിജാവ, ഇതരാ കദാചി. തസ്മാ **സമ്മോഹവിനോദനിയം** "മുത്താതി സാമുദ്ദികമുത്താ"തി (വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൬൭൨) വുത്തം. **മണീ**തി ഠപേത്വാ വേളുരിയാദികേ അന്തമസോ ജാതിഫലികം ഉപാദായ സബ്ബോപി നീലപീതാദിവണ്ണഭേദോ മണീതി വേദിതബ്ബോ, പചിത്വാ കതോ പന കാചമണിയേവേകോ പത്താദിഭണ്ഡമൂലത്ഥം സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. **വേളുരിയോ** നാമ വംസവണ്ണമണി. **സങ്ഖോ**തി ധമനസങ്ഖോ ധോതവിദ്ധോ രതനമിസ്സോ, പാനീയസങ്ഖോ പന രതനാമിസ്സകതോ, സോ ച അഞ്ജനാദിഭേസജ്ജത്ഥായ, ഭണ്ഡമൂലത്ഥായ ച സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. **സിലാ**തി ധോതവിദ്ധാ രതനസംയുത്താ മുഗ്ഗവണ്ണാ സിലാ. രതനേന പന അമിസ്സാ സത്ഥകനിസാനാദിഅത്ഥായ പടിഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. ഏത്ഥ ച **"രതനസംയുത്താ**തി സുവണ്ണേന സദ്ധിം യോജേത്വാ പചിത്വാ കതാ"തി വദന്തി. **പവാള**ന്തി ധോതമ്പി അധോതമ്പി സബ്ബം പവാളം. **ലോഹിതങ്കോ**തി രത്തമണി. **മസാരഗല്ല**ന്തി കബരമണി. യം "മരകത"ന്തിപി വുച്ചതി.

സത്ത ധഞ്ഞാനീതി സാനുലോമാനി സാലിആദീനി സത്ത ധഞ്ഞാനി. നീവാരാദിഉപധഞ്ഞസ്സ പന സാലിആദിമൂലധഞ്ഞന്തോഗധത്താ "സത്ത ധഞ്ഞാനീ"തി വുത്തം. **ദാസിദാസഖേത്തവത്ഥുപുപ്ഫാരാമഫലാരാമാദയോ**തി ഏത്ഥ **ദാസീ** നാമ അന്തോജാതധനക്കീതകരമരാനീതപ്പഭേദാ. തഥാ **ദാസോ. ഖേത്തം** നാമ യസ്മിം പുബ്ബണ്ണം രുഹതി. **വത്ഥു** നാമ യസ്മിം അപരണ്ണം രുഹതി. യത്ഥ വാ ഉഭയമ്പി രുഹതി, തം **ഖേത്തം**. തദത്ഥായ അകതഭൂമിഭാഗോ **വത്ഥു**. ഖേത്തവത്ഥുസീസേന ചേത്ഥ വാപിതളാകാദീനിപി സങ്ഗഹിതാനേവ. വസ്സികാദീനം പുപ്ഫനകോ **പുപ്ഫാരാമോ**. അമ്ബഫലാദീനം ഫലനകോ **ഫലാരാമോ**. ന കേവലഞ്ച അത്തനോയേവത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി, സചേപി കോചി ജാതരൂപരജതം ആനേത്വാ "ഇദം

സങ്ഘസ്സ ദമ്മി, ആരാമം വാ കരോഥ, ചേതിയം വാ ഭോജനസാലാദീനം വാ അഞ്ഞതര''ന്തി വദതി, ഇദമ്പി സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി. ''യസ്സ കസ്സചി ഹി അഞ്ഞസ്സ അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൮-൫൩൯) **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. തേനാഹ **''ചേതിയസങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം വാ അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതീ''**തി.

സചേ പന സങ്ഘം വാ ഗണം വാ പുഗ്ഗലം വാ അനാമസിത്വാ ''ഇദം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ചേതിയസ്സ ദേമ, വിഹാരസ്സ ദേമ, നവകമ്മസ്സ ദേമാ''തി വദന്തി, പടിക്ഖിപിതും ന വട്ടതി. ''ഇമേ ഇദം ഭണന്തീ''തി കപ്പിയകാരകാനം ആചിക്ഖിതബ്ബം. ''ചേതിയാദീനം അത്ഥായ തുമ്ഹേ ഗഹേത്വാ ഠപേഥാ''തി വുത്തേ പന ''അമ്ഹാകം ഗഹേതും ന വട്ടതീ''തി പടിക്ഖിപിതബ്ബം.

വേയ്യാവച്ചകരോതി കിച്ചകരോ. ഇധ പന സബ്ബോ കിച്ചകരോവ ''വേയ്യാവച്ചകരോ''തി അധിപ്പേതോതി ആഹ **''കപ്പിയകാരകോ''**തി. **ഏസോ ഖോ**തി ''അസുകവീഥിയം അസുകഘരേ അസുകനാമോ''തി പരമ്മുഖം വദതി. **ഇതരമ്പീ**തി പരമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠമ്പി. ''അത്ഥോ മേ, ആവുസോ, ചീവരേനാ''തി ഏതം ചോദനാലക്ഖണനിദസ്സനന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ചോദനാലക്ഖണനിദസ്സന**ന്തി വാചായ ചോദനാലക്ഖണനിദസ്സനം. തേനാഹ **''സചേ ഹീ''**തിആദി. ഇദം വാ വചനം വത്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏതസ്സ വാ അത്ഥോ യായ കായചി ഭാസായ വത്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. ''ദേഹി മേ ചീവരം, ആഹര മേ ചീവരം, പരിവത്തേഹി മേ ചീവരം, ചേതാപേഹി മേ ചീവര''ന്തി ഏതാനി പന വചനാനി ഏതേസം വാ അത്ഥോ യായ കായചി ഭാസായ ന വത്തബ്ബോ. തേനാഹ **''ദേഹി മേ''**തിആദി. **സാധേയ്യാ**തി നിപ്ഫാദേയ്യ. **ഇച്ചേതം കുസല**ന്തി ഏവം യാവതതിയം ചോദനേന തസ്സ ചീവരസ്സ യദേതം അഭിനിപ്ഫാദനം, ഏതം കുസലം സാധു സുട്ഠൂതി അത്ഥോ. തേനാഹ **''ഏതം സുന്ദര''**ന്തി.

ഛക്ഖത്തും പരമോ പരിച്ഛേദോ അസ്സാതി **ഛക്ഖത്തുപരമം**. ഇദഞ്ഹി ''ഠാതബ്ബ''ന്തി ഇമിസ്സാ കിരിയായ വിസേസനം, ഛക്ഖത്തുപരമം ഠാനം കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **''ഭാവനപുംസകവചനമേത''**ന്തി, ഏതം ഭാവേ ഠാതബ്ബന്തി വുത്തധാതവത്ഥമത്തേ സാധേതബ്ബേ നപുംസകലിങ്ഗവചനന്തി അത്ഥോ. **ന നിസീദിതബ്ബ**ന്തി ''ഇധ, ഭന്തേ, നിസീദഥാ''തി വുത്തേപി ന നിസീദിതബ്ബം . **ന ആമിസം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ**ന്തി യാഗുഖജ്ജകാദിഭേദം കിഞ്ചി ആമിസം ''ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ''തി യാചിയമാനേനാപി ന ഗണ്ഹിതബ്ബം. **ന ധമ്മോ ഭാസിതബ്ബോ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൮-൫൩൯) ''മങ്ഗലം വാ അനുമോദനം വാ ഭാസഥാ''തി യാചിയമാനേനാപി ന കിഞ്ചി ഭാസിതബ്ബം. **ഠാനം ഭഞ്ജതീ**തി ഠിതിം വിനാസേതി. ഠത്വാ ചീവരം ഗഹേതും ആഗതേന ഹി തം ഉദ്ദിസ്സ തുണ്ഹീഭൂതേന ഠാതബ്ബമേവ, ന നിസജ്ജാദികം കാതബ്ബം. ഇമിനാ പന തം കതന്തി ഠാനം വിനാസിതം ഹോതി. തേനാഹ **''ആഗതകാരണം വിനാസേതീ''**തി. ''ആഗതകാരണം നാമ ഠാനമേവ, തസ്മാ 'ന കാതബ്ബ'ന്തി വാരിതസ്സ കതത്താ നിസജ്ജാദീസു കതേസു ഛസു ഠാനേസു ഏകം ഠാനം ഭഞ്ജതീ''തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൯) അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ. ഛക്ഖത്തുപരമം തുണ്ഹീഭൂതേന ഉദ്ദിസ്സ ഠാതബ്ബം. ''ന അഞ്ഞം കിഞ്ചി കാതബ്ബ''ന്തി ഹി ഇദം ഠാനലക്ഖണം. തേനേവാഹ **''ഇദ''**ന്തിആദി. തത്ഥ **ഇദ**ന്തി ''ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും, ഛക്ഖത്തുപരമം തുണ്ഹീഭൂതേന ഉദ്ദിസ്സ ഠാതബ്ബ''ന്തി വചനം. ഏത്ഥ ച

‘‘നിസീദനാദിമ്ഹി കതേ പുന ചീവരം ഗഹേതും ന ലഭതീ’’തി കേചി. ‘‘ദ്വേ ഠാനാനി പരിഹായന്തീ’’തി അഞ്ഞേ. ‘‘ഏകം ഠാനം പരിഹായതീ’’തി അപരേ. **ഉഭയം കരോതീ**തി ചോദേതിപി തിട്ഠതിപി.

‘‘തത്ര തത്ര ഠാനേ തിട്ഠതീ’’തി ഇദം ചോദകസ്സ ഠിതട്ഠിതട്ഠാനതോ അപക്കമ്മ തത്ര തത്ര ചീവരം ഉദ്ദിസ്സ ഠാനംയേവ സന്ധായ വുത്തം. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു ദ്വീസു ചോദനാട്ഠാനേസു.

കിം പന സബ്ബകപ്പിയകാരകേസു (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൮-൬൩൯; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൬൭) ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? ന പടിപജ്ജിതബ്ബം. അയഞ്ഹി കപ്പിയകാരകോ നാമ സങ്ഖേപതോ ദുവിധോ നിദ്ദിട്ഠോ ച അനിദ്ദിട്ഠോ ച. തത്ഥ ച നിദ്ദിട്ഠോ ദുവിധോ ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠോ, ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠോതി. അനിദ്ദിട്ഠോപി ദുവിധോ മുഖവേവടികകപ്പിയകാരകോ, പരമ്മുഖകപ്പിയകാരകോതി. തേസു ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠോ സമ്മുഖാസമ്മുഖവസേന ചതുബ്ബിധോ ഹോതി, തഥാ ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠോപി.

കഥം? ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരത്ഥായ ദൂതേന അകപ്പിയവത്ഥും പഹിണതി, ദൂതോ ച തം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘ഇദം, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമേന തുമ്ഹാകം ചീവരത്ഥായ പഹിതം, ഗണ്ഹഥ ന’’ന്തി വദതി. ഭിക്ഖു ‘‘ഇദം ന കപ്പതീ’’തി പടിക്ഖിപതി. ദൂതോ ‘‘അത്ഥി പന തേ, ഭന്തേ, വേയ്യാവച്ചകരോ’’തി പുച്ഛതി, പുഞ്ഞത്ഥികേഹി ച ഉപാസകേഹി ‘‘ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചം കരോഥാ’’തി ആണത്താ വാ ഭിക്ഖൂനം വാ സന്ദിട്ഠാ സമ്ഭത്താ കേചി വേയ്യാവച്ചകരാ ഹോന്തി, തേസം അഞ്ഞതരോ തസ്മിം ഖണേ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ നിസിന്നോ ഹോതി, ഭിക്ഖു തം നിദ്ദിസതി ‘‘അയം ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചകരോ’’തി . ദൂതോ തസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ ‘‘ഥേരസ്സ ചീവരം കിണിത്വാ ദേഹീ’’തി ഗച്ഛതി, അയം **ഭിക്ഖുനാ സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.**

നോ ചേ ഭിക്ഖുസ്സ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൭; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൬൭) സന്തികേ നിസിന്നോ ഹോതി, അപിച ഖോ ഭിക്ഖു നിദ്ദിസതി ‘‘അസുകസ്മിം നാമ ഗാമേ ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചകരോ’’തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ ‘‘ഥേരസ്സ ചീവരം കിണിത്വാ ദദേയ്യാസീ’’തി ആഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ ആരോചേത്വാ ഗച്ഛതി, അയമേകോ **ഭിക്ഖുനാ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.**

ന ഹേവ ഖോ സോ ദൂതോ അത്തനാ ആഗന്ത്വാ ആരോചേതി, അപിച ഖോ അഞ്ഞം പഹിണതി ‘‘ദിന്നം മയാ, ഭന്തേ, തസ്സ ഹത്ഥേ ചീവരചേതാപന്നം, ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ’’തി, അയം ദുതിയോ **ഭിക്ഖുനാ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.**

ന ഹേവ ഖോ അഞ്ഞം പഹിണതി, അപിച ഖോ ഗച്ഛന്തോവ ഭിക്ഖും വദതി ‘‘അഹം തസ്സ ഹത്ഥേ ചീവരചേതാപന്നം ദസ്സാമി, തുമ്ഹേ ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ’’തി, അയം തതിയോ **ഭിക്ഖുനാ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ**തി ഏവം ഏകോ സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ തയോ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠാതി ഇമേ ചത്താരോ **ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠവേയ്യാവച്ചകരാ** നാമ. ഏതേസു ഇമസ്മിം രാജസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

അപരോ ഭിക്ഖു പുരിമനയേനേവ ദൂതേന പുച്ഛിതോ നത്ഥിതായ വാ അവിചാരേതുകാമതായ വാ "നത്ഥമ്ഹാകം കപ്പിയകാരകോ"തി വദതി, തസ്മിഞ്ച ഖണേ കോചി മനുസ്സോ ആഗച്ഛതി, ദൂതോ തസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ "ഇമസ്സ ഹത്ഥതോ ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ"തി വത്വാ ഗച്ഛതി, അയം **ദൂതേന സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.**

അപരോ ദൂതോ ഗാമം പവിസിത്വാ അത്തനാ അഭിരുചിതസ്സ കസ്സചി ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ വാ ആരോചേതി, അഞ്ഞം വാ പഹിണതി, "അഹം അസുകസ്സ നാമ ഹത്ഥേ ചീവരചേതാപന്നം ദസ്സാമി, തുമ്ഹേ ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ"തി വത്വാ വാ ഗച്ഛതി, അയം തതിയോ **ദൂതേന അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോതി** ഏവം ഏകോ സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ, തയോ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠാതി ഇമേ ചത്താരോ **ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠവേയ്യാവച്ചകരാ** നാമ. ഏതേസു മേണ്ഡകസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

വുത്തഞ്ഹേതം -

> "സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ സദ്ധാ പസന്നാ, തേ കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ ഹിരഞ്ഞം ഉപനിക്ഖിപന്തി 'ഇമിനാ അയ്യസ്സ യം കപ്പിയം, തം ദേഥാ'തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യം തതോ കപ്പിയം, തം സാദിതും, ന ത്വേവാഹം, ഭിക്ഖവേ, കേനചി പരിയായേന ജാതരൂപരജതം സാദിതബ്ബം പരിയേസിതബ്ബന്തി വദാമീ"തി (മഹാവ॰ ൨൯൯).

ഏത്ഥ ച ചോദനായ പരിമാണം നത്ഥി. മൂലം അസാദിയന്തേന സഹസ്സക്ഖത്തുമ്പി ചോദനായ വാ ഠാനേന വാ കപ്പിയഭണ്ഡം സാദിതും വട്ടതി. നോ ചേ ദേതി, അഞ്ഞം കപ്പിയകാരകം ഠപേത്വാപി ആഹരാപേതബ്ബം. സചേ ഇച്ഛതി, മൂലസാമികാനമ്പി കഥേതബ്ബം. നോ ചേ ഇച്ഛതി, ന കഥേതബ്ബം.

അപരോ ഭിക്ഖു പുരിമനയേനേവ ദൂതേന പുച്ഛിതോ "നത്ഥമ്ഹാകം കപ്പിയകാരകോ"തി വദതി, തദഞ്ഞോ സമീപേ ഠിതോ സുത്വാ "ആഹര, ഭോ, അഹം അയ്യസ്സ ചീവരം ചേതാപേത്വാ ദസ്സാമീ"തി വദതി. ദൂതോ "ഹന്ദ, ഭോ, ദദേയ്യാസീ"തി തസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ അനാരോചേത്വാവ ഗച്ഛതി, അയം **മുഖവേവടികകപ്പിയകാരകോ**.

അപരോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൭-൫൩൯; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൬൭) ഭിക്ഖുനോ ഉപട്ഠാകസ്സ വാ അഞ്ഞസ്സ വാ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ "ഥേരസ്സ ചീവരം ദദേയ്യാസീ"തി ഏത്തോവ പക്കമതി, അയം **പരമ്മുഖകപ്പിയകാരകോതി** ഇമേ ദ്വേ **അനിദ്ദിട്ഠകപ്പിയകാരകാ** നാമ. ഏതേസു അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു വിയ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

സചേ സയമേവ ചീവരം ആനേത്വാ ദേന്തി, ഗഹേതബ്ബം. നോ ചേ, ന കിഞ്ചി വത്തബ്ബാ. തേനാഹ **"സചേ"**തിആദി. **കപ്പിയകാരകേതി** സമ്മുഖാസമ്മുഖവസേന ചത്താരോ കപ്പിയകാരകേതി അത്ഥോ. **"ദായകോ സയമേവാ"**തി ഇമിനാ ഭിക്ഖും പടിക്ഖിപതി, ന ദൂതം. തസ്മാ ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠോപി യഥാരുചി ചോദേതും വട്ടതി. മുഖം വിവരിത്വാ സയമേവ കപ്പിയകാരകത്തം ഉപഗതോതി **മുഖവേവടികകപ്പിയകാരകോ. ഏവന്തി**

“ഏസോ ഖോ”തിആദിനാ യഥാവുത്തേന ആകാരേന. **ദസ്സിതാ ഹോന്തി** സങ്ഖേപതോതി അധിപ്പായോ.

വുത്തചോദനാട്ഠാനപരിമാണതോതി വുത്തചോദനാപരിമാണതോ ച വുത്തട്ഠാനപരിമാണതോ ച. **സന്തികന്തി** സമീപം. **തത്ഥാ**തി ഏത്ഥ കഥമയമത്ഥോ ലബ്ഭതീതി ആഹ **“സമീപത്ഥേ ഹി ഇദം ഭുമ്മവചന”**ന്തി . ഇദം വുത്തം ഹോതി - “ഗങ്ഗായം ഗോയൂഥാനി ചരന്തി, കൂപേ ഗഗ്ഗകൂല”ന്തിആദീസു വിയ യസ്മാ സമീപാധാരേ ഇദം സത്തമീവിഭത്തിവചനം, തസ്മാ അയമത്ഥോ ലബ്ഭതീതി. **ഏവം അകരോന്തോ**തി സാമം വാ അഗച്ഛന്തോ, ദൂതം വാ അപാഹേന്തോ.

അജ്ജണ്ഹോ, ഭന്തേ, ആഗമേഹീതി, ഭന്തേ, അജ്ജ ഏകദിവസം അമ്ഹാകം തിട്ഠ, അധിവാസേഹീതി അത്ഥോ. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി അതിരേകേസു ചോദനാട്ഠാനേസു അതിരേകസഞ്ഞിവേമതികഊനകസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. തിക്ഖത്തും ചോദനായ ഛക്ഖത്തും ഠാനേന, ഊനകതിക്ഖത്തും ചോദനായ ഊനകച്ഛക്ഖത്തും ഠാനേന ലദ്ധേപി അനാപത്തി. **അപ്പിതതാ**തി പതിട്ഠാപിതതാ, “സഞ്ഞത്തോ സോ മയാ”തിആദിനാ (പാരാ॰ ൩൮൭) കഥിതതാതി വുത്തം ഹോതി.

രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചീവരവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ഏളകലോമവഗ്ഗോ

൧. കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കോസിയമിസ്സകന്തി “കോസകാരകാ”തി ലദ്ധവോഹാരാനം പാണകാനം കോസതോ നിബ്ബത്തം അംസു **കോസിയം,** തേന മിസ്സം **കോസിയമിസ്സകം**. തേന പന കോസിയേന അപ്പകേനാപി മിസ്സിതം കോസിയമിസ്സകമേവ, ന ഇദം അബ്ബോഹാരികന്തി വത്തും ലബ്ഭാ. തേനാഹ **“ഏകേനാപീ”**തിആദി. **കോസിയംസുനാ**തി കിമികോസസമ്ഭവേന അംസുനാ. **“അന്തമസോ”**തിആദികം പന ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അചിത്തകത്താ വുത്തം. **സന്ഥതം** നാമ സന്ഥരിത്വാ കതം അവായിമം. തേനാഹ **“സമേ ഭൂമിഭാഗേ”**തിആദി. **ഇമസ്സേവ വചനസ്സ അനുസാരേനാ**തി ഇമസ്സേവ പഠമസന്ഥതസ്സ നിസ്സജ്ജനവിധാനവചനാനുസാരേന. **സബ്ബസന്ഥത**ന്തി സബ്ബസന്ഥതനിസ്സജ്ജനവിധാനം.

അഞ്ഞസ്സത്ഥായ കാരാപനേ ദുക്കടത്താ അത്തനോ അത്ഥായ കാരാപനവസേന **“സാണത്തിക”**ന്തി വുത്തം. **അത്തനാ വിപ്പകതപരിയോസാപനനയേനാ**തി “അത്തനാ വിപ്പകതം അത്തനാ പരിയോസാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. അത്തനാ വിപ്പകതം പരേഹി പരിയോസാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. പരേഹി വിപ്പകതം അത്തനാ പരിയോസാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. പരേഹി വിപ്പകതം പരേഹി പരിയോസാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തി (പാരാ॰ ൫൪൫) ഇമിനാ നയേന. **വിതാനാദികരണേ**തി വിതാനഭൂമത്ഥരണസാണിപാകാരഭിസിബിബ്ബോഹനകരണേ. യഥാ ച വിതാനാദികരണേ, ഏവം തേനാകാരേന പരിഭോഗേപി അനാപത്തി.

‘‘അവായിമ’’ന്തി (പാരാ॰ ൫൪൪) വുത്തത്താ വായിത്വാ കരോന്തസ്സാപി അനാപത്തി.

കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കാളകാനന്തി സഭാവേന വാ രജനേന വാ കാളകാനം. യഥാഹ ‘‘കാളകം നാമ ദ്വേ കാളകാനി ജാതിയാ കാളകം വാ രജനകാളകം വാ’’തി. **അഞ്ഞേഹി അമിസ്സിതാനന്തി** അഞ്ഞേഹി അമിസ്സിതകാളകാനന്തി അത്ഥോ. ‘‘യഥാ പഠമേ ‘ഏകേനാപി കോസിയംസുനാ’തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം, തഥാ ഇധാപി ‘ഏകേനാപി അഞ്ഞേന അമിസ്സേത്വാ’തി അവുത്തത്താ അഞ്ഞേന പന മിസ്സകഭാവേപി അപഞ്ഞായമാനരൂപകം ‘സുദ്ധകാളക’മിച്ചേവ വുച്ചതീ’’തി (വജിര॰ ടീ॰ പാരാജിക ൫൪൭) വദന്തി.

ഏത്ഥ ച ‘‘ഇദം മേ, ഭന്തേ, സുദ്ധകാളകാനം ഏളകലോമാനം സന്ഥത’’ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൪൯) നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം. **സേസന്തി** പുബ്ബപയോഗദുക്കടചതുക്കപാചിത്തിയാദികം. അങ്ഗേസു പന **‘‘സുദ്ധകാളകഭാവോ’’**തി അയം വിസേസോ.

സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗഹേതബ്ബാതി യഥാ കാളകാ അധികാ ന ഹോന്തി, തഥാ ഗഹേതബ്ബാ. ഠപേത്വാ ചേത്ഥ കാളകഓദാതേ അവസേസാ ഗോചരിയേസ്വേവ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തീതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൫൫൨) ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥ ച **ദ്വേ ഭാഗാതി** ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ കാളകാനം അധികഗ്ഗഹണസ്സ പടിക്ഖേപവസേന സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ. തസ്മാ കാളകാനം ഭാഗദ്വയതോ അധികം ന വട്ടതി, ഊനകം വട്ടതി. തേനാഹ **‘‘ഏകസ്സാപീ’’**തിആദി. **ഏകസ്സാപി കാളകലോമസ്സ അതിരേകഭാവേതി** തുലായ ധാരയിത്വാ ഠപിതേസു അന്തമസോ വാതവേഗേനപി പഹിതസ്സ ഏകസ്സാപി കാളകലോമസ്സ അധികഭാവേ സതീതി അത്ഥോ. **‘‘തതിയം ഓദാതാനം, ചതുത്ഥം ഗോചരിയാന’’**ന്തി ഇദം പന ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദോ തേസം അധികഗ്ഗഹണേ പടിക്ഖേപാഭാവതോ. തസ്മാ തേസം വുത്തപ്പമാണതോ അധികമ്പി വട്ടതി.

ഏത്ഥ ച ‘‘ഇദം മേ, ഭന്തേ, സന്ഥതം അനാദിയിത്വാ ദ്വേ തുലേ സുദ്ധകാളകാനം ഏളകലോമാനം, തുലം ഓദാതാനം, തുലം ഗോചരിയാനം സന്ഥതം കാരാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയ’’ന്തി (പാരാ॰ ൫൫൪) ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം. ആദായ ച വുത്തപരിച്ഛേദേന അനാദായ ച കരണതോ **കിരിയാകിരിയം. സേസന്തി** പുബ്ബപയോഗദുക്കടചതുക്കപാചിത്തിയാദികം. അയം പന വിസേസോ - തുലം ഓദാതാനം തുലം ഗോചരിയാനം ആദിയിത്വാ കരണേ, ബഹുതരം ഓദാതാനം ബഹുതരം ഗോചരിയാനം ആദിയിത്വാ കരണേ , സുദ്ധം ഓദാതാനം സുദ്ധം ഗോചരിയാനം ആദിയിത്വാ കരണേ ച അനാപത്തീതി.

അങ്ഗേസു പന പഠമങ്ഗം കാളകാനം ദ്വേഭാഗതോ അതിരേകഭാവോതി ദട്ഠബ്ബം. ഇമാനി തീണി ന കേവലം അനിസ്സട്ഠാനേവ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തീതി ആഹ **"ഇമാനി പനാ"**തിആദി. **"പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തീ"**തി ഇമിനാ യദി പരിഭുഞ്ജതി, ദുക്കടന്തി ദസ്സേതി.

ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യം സന്ഥതസമ്മുതിം ദേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോതി** യസ്സ വിനാ സന്ഥതാ ന ഫാസു ഹോതി, ന സക്കോതി ച സന്ഥതം ആദായ പക്കമിതും, ഏവംഭൂതസ്സ ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **സന്ഥതസമ്മുതിം ദേതീ**തി ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു ഗിലാനോ ന സക്കോതി സന്ഥതം ആദായ പക്കമിതു''ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൬൭) പദഭാജനേ വുത്തായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സന്ഥതസമ്മുതിം ദേതി.

സാതി സന്ഥതസമ്മുതി. **വൂപസന്തോ വാ പുന കുപ്പതീ**തി വൂപസന്തോ വാ സോ ആബാധോ പുന കുപ്പതി, അനുവസ്സമ്പി കാതും വട്ടതി, പുന സമ്മുതിദാനകിച്ചം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. ന കേവലം തസ്മിംയേവ രോഗേ കുപ്പിതേ, അഥ ഖോ അഞ്ഞസ്മിം രോഗേ കുപ്പിതേപി ഗതഗതട്ഠാനേ അനുവസ്സം കാതും ലഭതി. തേനേവ ഹി **സമന്തപാസാദികായം** ''സചേ അരോഗോ ഹുത്വാ പുന മൂലബ്യാധിനാവ ഗിലാനോ ഹോതി , സോയേവ പരിഹാരോ, നത്ഥഞ്ഞം 'സമ്മുതികിച്ച'ന്തി **ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ** ആഹ. **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** പന സോ വാ ബ്യാധി പടികുപ്പതു, അഞ്ഞോ വാ, സകിം 'ഗിലാനോ'തി നാമം ലദ്ധം ലദ്ധമേവ, പുന 'സമ്മുതികിച്ചം നത്ഥീ'തി ആഹാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൬൭) ഉപതിസ്സത്ഥേരവാദോ പച്ഛാ വുത്തോ.

ഏത്ഥ ച ''ഇദം മേ, ഭന്തേ, സന്ഥതം ഊനകഛബ്ബസ്സാനി കാരാപിതം അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി (പാരാ॰ ൫൬൯) ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം. **"സേസം പഠമസദിസമേവാ"**തി ഇമിനാ ''അത്തനാ കതം പരേഹി പരിയോസാപേതീ''തിആദികം അതിദിട്ഠം. അയം പന വിസേസോ - പരിപുണ്ണേ ഛബ്ബസ്സേ വാ അതിരേകഛബ്ബസ്സേ വാ അനാപത്തി. അങ്ഗേസു ച ഛബ്ബസ്സാനം അന്തോഭാവോ നാനാത്തം.

ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നിസീദനസന്ഥതന്തി ''നിസീദനം നാമ സദസം വുച്ചതീ''തി ഏത്ഥ പദഭാജനിയം (പാരാ॰ ൫൭൪) വുത്തത്താ സദസം സന്ഥതം, ഏത്ഥ ച നിസീദനഗ്ഗഹണം സന്ഥതേ ചീവരസഞ്ഞാനിവാരണത്ഥം, യതോ തേ ഭിക്ഖൂ കമ്ബലചീവരസഞ്ഞായ സന്ഥതം ഛഡ്ഡേത്വാ ധുതങ്ഗാനി സമാദിയിംസു. സയനാസനപ്പയോജനത്താ സന്ഥതസ്സ **"പുരാണസന്ഥതം നാമാ"**തിആദി വുത്തം. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം സന്ഥതേ. **വിദത്ഥിമത്ത**ന്തി സുഗതവിദത്ഥിമത്തം. ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ ചായം ''അനാപത്തി അലഭന്തോ ഥോകതരം ആദിയിത്വാ കരോതീ''തി (പാരാ॰ ൫൭൦) പദഭാജനേ വുത്തത്താ. **ഏകദേസേ**തി ഇദാനി

കത്തബ്ബനവസന്ഥതസ്സ ഏകപ്പദേസേ. **വിജടേത്വാതി** വിദ്ധംസേത്വാ. **അനാദാതി** **യ**-കാരലോപേനായം നിദ്ദേസോതി ആഹ **"സതി പുരാണസന്ഥതേ അഗ്ഗഹേത്വാ"**തി.

ഏത്ഥ ച "ഇദം മേ, ഭന്തേ, നിസീദനസന്ഥതം അനാദിയിത്വാ പുരാണസന്ഥതസ്സ സാമന്താ സുഗതവിദത്ഥിം കാരാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൭൨) ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം. **സന്ഥതവിസ്സജ്ജനവത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്ത**ന്തി ഭഗവതാ സന്ഥതാനി വിപ്പകിണ്ണാനി ദിസ്വാ "സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനേ കാരണം നത്ഥി, പരിഭോഗുപായം നേസം ദസ്സേസ്സാമീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൬൫) സന്ഥതവിസ്സജ്ജനവത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്തം. കിരിയാകിരിയത്താ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ **"സേസം തതിയസദിസമേവാ"**തി വുത്തം, ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദസദിസമേവാതി അത്ഥോ. അയം പന വിസേസോ - പുരാണസന്ഥതസ്സ സാമന്താ സുഗതവിദത്ഥിയാ ആദായ കരണേ, അലഭന്തസ്സ ഥോകതരം ആദായ കരണേ, സബ്ബഥാ അലഭന്തസ്സ അനാദായ കരണേ ച അനാപത്തീതി. അങ്ഗേസു പനേത്ഥ പഠമങ്ഗപുരാണസന്ഥതസ്സ സാമന്താ സുഗതവിദത്ഥിഅനാദിയനാതി ദട്ഠബ്ബം.

നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സാതി അദ്ധാനമേവ മഗ്ഗോ **അദ്ധാനമഗ്ഗോ,** തം പടിപന്നസ്സാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"അദ്ധാനസങ്ഖാത"**ന്തിആദി. അദ്ധാനസദ്ദേന വിസേസിതത്താ പന **"ദീഘമഗ്ഗ"**ന്തി വുത്തം. അദ്ധാനഗമനസമയസ്സ വിഭങ്ഗേ "അദ്ധയോജനം ഗച്ഛിസ്സാമീതി ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തിആദിവചനതോ (പാചി॰ ൨൧൭) അദ്ധയോജനമ്പി അദ്ധാനമഗ്ഗോ ഹോതി. ഏളകലോമാനി ചേതാനി അദ്ധാനമഗ്ഗതോ അഞ്ഞത്ഥ ഉപ്പന്നാനി പടിഗ്ഗഹേതും ന വട്ടന്തി, യതോ "അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സാ"തിആദികം വുത്തന്തി അനുയോഗം സന്ധായാഹ **"സബ്ബഞ്ചേത"**ന്തിആദി. തത്ഥ **സബ്ബഞ്ചേത**ന്തി "ഭിക്ഖുനോ പനേവ അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ ഏളകലോമാനി ഉപ്പജ്ജേയ്യു"ന്തിആദികം ഏതം സബ്ബം. **വത്ഥുമത്തദീപനമേവാ**തി "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ കോസലേസു ജനപദേ സാവത്ഥിം ഗച്ഛന്തസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏളകലോമാനി ഉപ്പജ്ജിംസൂ"തിആദികസ്സ (പാരാ॰ ൫൭൪) വത്ഥുമത്തസ്സ ദീപനമേവ. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി അദ്ധാനതോ അഞ്ഞത്ഥാപി യത്ഥ കത്ഥചി ഠാനേസു. **സഹത്ഥാ**തി കരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ **"സഹത്ഥേനാ"**തി. ലക്ഖണവചനഞ്ചേതം, തസ്മാ യേന കേനചി സരീരാവയവേനാതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തേനാഹ **"അത്തനാ ഹരിതബ്ബാനീതി അത്ഥോ"**തി. **അസന്തേ ഹാരകേ**തി ഏത്ഥ പദാനം അന്തോഗധാവധാരണതോ അവധാരണത്ഥോ ലബ്ഭതീതി ആഹ **"അസന്തേയേവാ"**തിആദി.

ഏത്ഥ ച "ഇമാനി മേ, ഭന്തേ, ഏളകലോമാനി തിയോജനം അതിക്കാമിതാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൭൬) നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി അതിരേകതിയോജനേ അതിരേകതിയോജനസഞ്ഞിവേമതികഊനകസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **വാസാധിപ്പായേന ഗന്ത്വാ തതോ പരം ഹരണേ**തി യത്ഥ ഗതോ, തത്ഥ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനം വാ പച്ചയാദീനം വാ അലാഭേന തതോ പരം

അഞ്ഞത്ഥ ഹരണേ, തതോപി അഞ്ഞത്ഥാതി ഏവം യോജനസതമ്പി ഹരണേ അനാപത്തി. **അച്ഛിന്നം വാ നിസ്സട്ഠം വാ**തി ചോരേഹി അച്ഛിന്നം വാ വിനയകമ്മേകതം വാ. **കതഭണ്ഡ**ന്തി കതം ഭണ്ഡം കമ്ബലകോജവസന്ഥതാദി യം കിഞ്ചി അന്തമസോ സുത്തകേന ബദ്ധമത്തമ്പി. തേനാഹ **"അന്തമസോ"**തിആദി. യോ പന തനുകപത്തത്ഥവികന്തരേ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൭൫) വാ ആയോഗഅംസബദ്ധകകായബന്ധനാദീനം അന്തരേസു വാ പിപ്ഫലികാദീനം മലരക്ഖണത്ഥം സിപാടികായം വാ അന്തമസോ വാതാബാധികോ കണ്ണച്ഛിദ്ദേപി ലോമാനി പക്ഖിപിത്വാ ഗച്ഛതി , ആപത്തിയേവ. സുത്തകേന പന ബന്ധിത്വാ പക്ഖിത്തം കതഭണ്ഡട്ഠാനേ തിട്ഠതി, വേണിം കത്വാ ഹരതി, ഇദം നിധാനമുഖം നാമ, ആപത്തിയേവ.

പഠമപ്പടിലാഭേതി അത്തനോ അത്ഥായ ഏളകലോമാനം പഠമുപ്പത്തി. ഏതേന അച്ഛിന്നനിസ്സട്ഠപ്പടിലദ്ധാനം പടിക്ഖേപോ. **അഞ്ഞസ്സ അജാനന്തസ്സ യാനേ പക്ഖിപിത്വാ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൭൬) ഗച്ഛന്തേ രഥാദികേ വാ ഹത്ഥിപിട്ഠിആദീസു വാ സാമികസ്സ അജാനന്തസ്സേവ "ഹരിസ്സതീ"തി പക്ഖിപിത്വാ. അഗച്ഛന്തേപി ഏസേവ നയോ. സചേ പന അഗച്ഛന്തേ രഥാദിമ്ഹി വാ ഹത്ഥിപിട്ഠിആദീസു വാ ഠപേത്വാ ആരോഹിത്വാ സാരേതി, ഹേട്ഠാ വാ ഗച്ഛന്തോ ചോദേതി, പക്കോസന്തോ വാ അനുബന്ധാപേതി, "അഞ്ഞം ഹരാപേതീ"തി (പാരാ॰ ൫൭൫) വചനതോ അനാപത്തി. ഏത്ഥ ച "അജാനന്തസ്സ യാനേ"തി ഇമിനാ ജാനന്തസ്സ ചേ യാനേ പക്ഖിപതി, അഞ്ഞം ഹരാപേതി നാമാതി ദസ്സേതി. **അഹരണപച്ചാഹരണ**ന്തി ഹരണപച്ചാഹരണാനമഭാവോ.

ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സക്കേസൂതി "സക്യാ വത, ഭോ കുമാരാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൬൭) ഉദാനം പടിച്ച "സക്യാ"തി ലദ്ധനാമാനം നിവാസോ ഏകോപി ജനപദോ രുള്ഹിസദ്ദേന **"സക്കാ"**തി വുച്ചതി, തസ്മിം സക്കേസു ജനപദേ. **ഛബ്ബഗ്ഗിയാ** നാമ പണ്ഡുകലോഹിതകാദയോ ഛമൂലകാ, തേസം സിസ്സാ ച.

ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ജാതരൂപസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

രജതന്തി ന കേവലം രൂപിയമേവ ഇധാധിപ്പേതം, അഥ ഖോ യം കിഞ്ചി വോഹാരഗമനീയം കഹാപണാദി ച ഏതം അധിപ്പേതന്തി ആഹ **"അപിചാ"**തിആദി. തത്ഥ **കഹാപണോ**തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪) സുവണ്ണമയോ വാ രൂപിയമയോ വാ പാകതികോ വാ. **ലോഹമാസകോ** നാമ തമ്ബലോഹാദീഹി കതമാസകോ. **ദാരുമാസകോ** നാമ സാരദാരുനാ വാ വേളുപേസികായ വാ അന്തമസോ താലപണ്ണേനപി രൂപം ഛിന്ദിത്വാ കതമാസകോ. **ജതുമാസകോ** നാമ ലാഖായ വാ നിയ്യാസേന വാ രൂപം സമുട്ഠാപേത്വാ കതമാസകോ. **"യേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ"**തി ഇമിനാ പന പദേന യോ യോ യത്ഥ യത്ഥ ജനപദേ യദാ യദാ വോഹാരം ഗച്ഛതി, അന്തമസോ അട്ഠിമയോപി ചമ്മമയോപി രുക്ഖഫലബീജമയോപി സമുട്ഠാപിതരൂപോപി

അസമുട്ഠാപിതരൂപോപി സബ്ബോ സങ്ഗഹിതോ. **തദേവാ**തി ജാതരൂപരജതമേവ. **ഹിരഞ്ഞം** നാമ കഹാപണോ.

''സാദിയതീ''തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേതി **''ഗണ്ഹിതുകാമോ ഹോതീ''**തി. ന കേവലം കായവാചാഹി പടിക്ഖിത്തമേവ പടിക്ഖിത്തം ഹോതി, അഥ ഖോ മനസാപി പടിക്ഖിത്തം പടിക്ഖിത്തമേവ ഹോതീതി ആഹ **''കായവാചാഹീ''**തിആദി. സചേ പന കായവാചാഹി അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ചിത്തേന അധിവാസേതി, കായവാചാഹി കത്തബ്ബസ്സ പടിക്ഖേപസ്സ അകരണതോ അകിരിയസമുട്ഠാനം കായവചീദ്വാരേ ആപത്തിം ആപജ്ജതി. മനോദ്വാരേ പന ആപത്തി നാമ നത്ഥി.

ഏകോ സതം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൫൮൪) വാ സഹസ്സം വാ പാദമൂലേ ഠപേതി ''തുയ്ഹിദം ഹോതൂ''തി, ഭിക്ഖു ''നയിദം കപ്പതീ''തി പടിക്ഖിപതി. ഉപാസകോ ''പരിച്ചത്തം മയാ തുമ്ഹാക''ന്തി ഗതോ, അഞ്ഞോ തത്ഥ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛതി ''കിം, ഭന്തേ, ഇദ''ന്തി. യം തേന ച അത്തനാ ച വുത്തം, തം ആചിക്ഖിതബ്ബം. സോ ചേ വദതി ''ഗോപേസ്സാമി, ഭന്തേ, ഗുത്തട്ഠാനം ദസ്സേഥാ''തി, സത്തഭൂമികമ്പി പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ ''ഇദം ഗുത്തട്ഠാന''ന്തി ആചിക്ഖിതബ്ബം, ''ഇധ നിക്ഖിപാഹീ''തി ന വത്തബ്ബം. ഏത്താവതാ കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച നിസ്സായ ഠിതം ഹോതി, ദ്വാരം പിദഹിത്വാ രക്ഖന്തേന വസിതബ്ബം. സചേ കിഞ്ചി വിക്കായികഭണ്ഡം പത്തം വാ ചീവരം വാ ആഗച്ഛതി, ''ഇദം ഗഹേസ്സഥ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഉപാസക, അത്ഥി അമ്ഹാകം ഇമിനാ അത്ഥോ, വത്ഥു ച ഏവരൂപം നാമ സംവിജ്ജതി, കപ്പിയകാരകോ നത്ഥീ''തി വത്തബ്ബം. സചേ സോ വദതി ''അഹം കപ്പിയകാരകോ ഭവിസ്സാമി, ദ്വാരം വിവരിത്വാ ദേഥാ''തി, ദ്വാരം വിവരിത്വാ ''ഇമസ്മിം ഓകാസേ ഠപിത''ന്തി വത്തബ്ബം, ''ഇമം ഗണ്ഹാ''തി ന വത്തബ്ബം. ഏവമ്പി കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച നിസ്സായ ഠിതമേവ ഹോതി. സോ ചേ തം ഗഹേത്വാ തസ്സ കപ്പിയഭണ്ഡം ദേതി, വട്ടതി. സചേ അധികം ഗണ്ഹാതി, ''ന മയം തവ ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാമ, നിക്ഖമാഹീ''തി വത്തബ്ബോ.

സങ്ഘമജ്ഝേയേവ നിസ്സജ്ജിതബ്ബന്തി ഏത്ഥ യസ്മാ രൂപിയം നാമ അകപ്പിയം, തസ്മാ ''നിസ്സജ്ജിതബ്ബം സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ''തി ന വുത്തം. യസ്മാ പന തം പടിഗ്ഗഹിതമത്തമേവ, ന തേന കിഞ്ചി കപ്പിയഭണ്ഡം ചേതാപിതം, തസ്മാ ഉപായേന പരിഭോഗദസ്സനത്ഥം ''സങ്ഘമജ്ഝേയേവ നിസ്സജ്ജിതബ്ബ''ന്തി വുത്തം. **ആദി**-സദ്ദേന തേലാദീനം ഗഹണം. **സോതി** യോ ഗഹട്ഠോ ''സപ്പി വാ തേലം വാ വട്ടതി ഉപാസകാ''തിആദിനാ നയേന വുത്തോ, സോ. **അഞ്ഞേന ലഭിത്വാ**തി ഭിക്ഖുനാ വാ ആരാമികേന വാ അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന ലഭിത്വാ. **തതോ നിബ്ബത്തരുക്ഖച്ഛായാപീ**തി നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ ആഹടബീജതോ നിബ്ബത്തരുക്ഖപരിച്ഛേദേന ഠിതച്ഛായാപി, പരിച്ഛേദാതിക്കന്താ പന ആഗന്തുകത്താ വട്ടതി. **നോ ചേ ഛഡ്ഡേതീ**തി അഥ നേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, ന ഛഡ്ഡേതി, ''കിം മയ്ഹം ഇമിനാ ബ്യാപാരേനാ''തി യേനകാമം പക്കമതി. **പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതോ** ''യോ ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ന ഭയാഗതിം ഗച്ഛേയ്യ, ഛഡ്ഡിതാഛഡ്ഡിതഞ്ച ജാനേയ്യാ''തി (പാരാ॰ ൫൮൪) ഏവം വുത്തപഞ്ചങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ. **സമ്മന്നിതബ്ബോ**തി ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം,

സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും രൂപിയഛഡ്ഡകം സമ്മന്നേയ്യാ''തിആദിനാ പദഭാജനേ വുത്തായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സമ്മന്നിതബ്ബോ.

അനിമിത്തം കത്വാ ഗൂഥം വിയ ഛഡ്ഡേതബ്ബന്തി പതിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖണവസേന നിമിത്തം അകത്വാ ഗൂഥം വിയ ഛഡ്ഡേതബ്ബം, അക്ഖീനി നിമീലേത്വാവ നദിയാ വാ പപാതേ വാ വനഗഹനേ വാ ഗൂഥം വിയ അനപേക്ഖേന പതിതോകാസം അസമന്നാഹരന്തേന പാതേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ ''ഗൂഥം വിയ ഛഡ്ഡേതബ്ബ''ന്തി. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി രൂപിയസഞ്ഞിവേമതികഅരൂപിയസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **അരൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞിനോ**തി ഖരപത്താദീസു സുവണ്ണാദിസഞ്ഞിനോ. **രതനസിക്ഖാപദനയേനാ**തി ''അജ്ഝാരാമേ വാ അജ്ഝാവസഥേ വാ''തി (പാചി॰ ൫൦൬) ഏത്ഥ വുത്തവിധിനാ.

ജാതരൂപസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കതാദിവസേനാതി കതഅകതകതാകതവസേന. സുവണ്ണാദിചതുബ്ബിധമ്പി നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു ഇധ രൂപിയഗ്ഗഹണേന ഗഹിതന്തി ആഹ **''ജാതരൂപരജതപരിവത്തന''**ന്തി. ഇദഞ്ച ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. തേനാഹ **''പുരിമസിക്ഖാപദേന ഹീ''**തിആദി. **പരിവത്തന**ന്തി സാദിതരൂപിയസ്സ പരിവത്തനം. **പുരിമനയാനുസാരേനാ**തി ''അഹം, ഭന്തേ, നാനപ്പകാരകം രൂപിയസംവോഹാരം സമാപജ്ജിം, ഇദം മേ നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൮൫).

രൂപിയസംവോഹാരവത്ഥുസ്മിന്തി പടിഗ്ഗഹണസ്സേവ പടിക്ഖിത്തത്താ പടിഗ്ഗഹിതപരിവത്തനേ ദോസം അദിസ്വാ രൂപിയപരിവത്തനേ. **തസ്സ വാ**തി പരിവത്തിതസ്സ വാ. **ധനസ്സ വാ**തി അത്തനോ മൂലധനസ്സ വാ . അത്തനോ വാ ഹി അരൂപിയേന പരസ്സ രൂപിയം ചേതാപേയ്യ, അത്തനോ വാ രൂപിയേന പരസ്സ അരൂപിയം, ഉഭയഥാപി രൂപിയസംവോഹാരോ കതോവ ഹോതീതി.

രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

രൂപിയസംവോഹാരസ്സ പന ഹേട്ഠാസിക്ഖാപദേന ഗഹിതത്താ കപ്പിയഭണ്ഡാനമേവേത്ഥ ഗഹണന്തി ആഹ **''ചീവരാദീന''**ന്തിആദി. തത്ഥ **ചീവരാദീനം കപ്പിയഭണ്ഡാന**ന്തി അന്തമസോ ദസികസുത്തം ഉപാദായ ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയാനം യേസം കേസഞ്ചി കപ്പിയഭണ്ഡാനം. **കയം** നാമ പരഭണ്ഡസ്സ ഗഹണം. **വിക്കയം** നാമ അത്തനോ ഭണ്ഡസ്സ ദാനം. തേനാഹ **''ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ''**തിആദി. **പരസ്സാ**തി ഠപേത്വാ പഞ്ച സഹധമ്മികേ അഞ്ഞസ്സ. ഏത്ഥ ച ''അഹം, ഭന്തേ, നാനപ്പകാരകം കയവിക്കയം സമാപജ്ജിം, ഇദം മേ നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമീ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൯൩) നയേന നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. തേനാഹ **''വുത്തലക്ഖണവസേനാ''**തിആദി. നനു ചേത്ഥ ചീവരധോവനേ വാ കേസച്ഛേദനേ വാ ഭൂമിസോധനാദിനവകമ്മേ വാ പരഭണ്ഡം അത്തനോ

ഹത്ഥഗതം നിസ്സജ്ജിതബ്ബം നാമ നത്ഥി, തത്ഥ കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ **"അസന്തേ പാചിത്തിയം ദേസേതബ്ബമേവാ"**തി. യഥാ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുമ്ഹി പരിഭുത്തേ വാ നട്ഠേ വാ പാചിത്തിയം ദേസേതി, ഏവം ഇധാപി ദേസേതബ്ബമേവാതി അധിപ്പായോ.

ഇദം അമ്ഹാകം അത്ഥീതി ഇദം പടിഗ്ഗഹിതം തേലം വാ സപ്പി വാ അമ്ഹാകം സംവിജ്ജതി. **അമ്ഹാകഞ്ച ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച അത്ഥോ**തി അമ്ഹാകഞ്ച തദഞ്ഞേന ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച അപ്പടിഗ്ഗഹിതകേന അത്ഥോ. **"രൂപിയസംവോഹാരേ വുത്തനയമേവാ"**തി ഇമിനാ "തികപാചിത്തിയം അകയവിക്കയേ കയവിക്കയസഞ്ഞിനോ ച വേമതികസ്സ ച ദുക്കട"ന്തി ഇമം നയമതിദിസതി.

കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏളകലോമവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. പത്തവഗ്ഗോ

൧. പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അവികപ്പിതോതി "ഇമം പത്തം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തിആദിനാ നയേന അവികപ്പിതോ. **അഡ്ഢാള്ഹകോദനം ഗണ്ഹാതീ**തി മഗധനാളിയാ ദ്വിന്നം തണ്ഡുലനാളീനം ഓദനം ഗണ്ഹാതി. **"മഗധനാളി** നാമ അഡ്ഢതേരസപലാ ഹോതീ"തി **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം. "സീഹളദീപേ പകതിനാളി മഹന്താ, ദമിളനാളി ഖുദ്ദകാ, മഗധനാളി പമാണയുത്താ, തായ മഗധനാളിയാ ദിയഡ്ഢനാളി ഏകാ സീഹളനാളി ഹോതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൨) **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം. **അനുത്തണ്ഡുല**ന്തി പാകതോ ഉക്കന്തം തണ്ഡുലം **ഉത്തണ്ഡുലം,** ന ഉത്തണ്ഡുലം **അനുത്തണ്ഡുലം. സബ്ബസമ്ഭാരസങ്ഖതോ**തി ജീരകാദിസബ്ബസമ്ഭാരേഹി സങ്ഖതോ. ആലോപസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണം ബ്യഞ്ജനം ആലോപസ്സ അനുരൂപബ്യഞ്ജനം.

ഏവം ഉക്കട്ഠപത്തം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി മജ്ഝിമോമകാനി ദസ്സേതും **"ഉക്കട്ഠതോ"**തിആദിമാഹ. തത്രായം നയോ - സചേ നാളികോദനാദി സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം വുത്തനയേനേവ ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, അയം **മജ്ഝിമോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമ്മ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം **മജ്ഝിമോമകോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന സമ്പാപുണാതി, അന്തോഗധമേവ ഹോതി, അയം **മജ്ഝിമുക്കട്ഠോ** നാമ പത്തോ. സചേ പത്തോദനാദി സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, അയം **ഓമകോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമ്മ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം **ഓമകോമകോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന സമ്പാപുണാതി, അന്തോഗധമേവ ഹോതി, അയം **ഓമകുക്കട്ഠോ** നാമ പത്തോതി. തേനാഹ **"തേസമ്പി വുത്തനയേനേവ ഭേദോ വേദിതബ്ബോ"**തി.

ഇദാനി തേസു അധിട്ഠാനവികപ്പനാനധിട്ഠാനാവികപ്പനുപഗേ ദസ്സേതും **"ഇച്ചേതേസൂ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ**തി ഉക്കട്ഠതോ ഉക്കട്ഠോ. തതോ ഹി സോ "അപത്തോ"തി വുത്തോ. **ഓമകോമകോ**തി ഓമകതോ

ഓമകോ. തതോ ഹി സോ "അപത്തോ"തി വുത്തോ. ഏതേ പന ഭാജനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, ന അധിട്ഠാനുപഗാ ന വികപ്പനുപഗാ, ഇതരേ പന സത്ത അധിട്ഠഹിത്വാ വാ വികപ്പേത്വാ വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ. തേനാഹ **"സേസാ സത്ത പത്താ പമാണയുത്താ നാമാ"**തി.

തസ്മാതി യസ്മാ സത്ത പത്താ പമാണയുത്താ, തസ്മാ. **സമണസാരുപ്പേന പക്കന്തി** ഏത്ഥ അയോപത്തോ പഞ്ചഹി പാകേഹി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൦൮) പക്കോ സമണസാരുപ്പേന പക്കോ ഹോതി, മത്തികാപത്തോ ദ്വീഹി പാകേഹി. സചേ ഏകോ പാകോ ഊനോ ഹോതി, ന അധിട്ഠാനുപഗോ. യഥാ ച സമണസാരുപ്പേന പക്കോയേവ അധിട്ഠാനുപഗോ, തഥാ ഉഭോപി യം മൂലം ദാതബ്ബം, തസ്മിം ദിന്നേയേവ അധിട്ഠാനുപഗാ. യദി പന അപ്പകമ്പി അദിന്നം ഹോതി, ന അധിട്ഠാനുപഗാ. തേനാഹ **"സചേ പനാ"**തിആദി. **"കാകണികമത്തം** നാമ ദിയഡ്ഢവീഹീ"തി വദന്തി. സചേപി പത്തസാമികോ വദതി "യദാ തുമ്ഹാകം മൂലം ഭവിസ്സതി, തദാ ദസ്സഥ, അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി, നേവ അധിട്ഠാനുപഗോ ഹോതി. പാകസ്സ ഹി ഊനത്താ പത്തസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി. മൂലസ്സ സകലസ്സ വാ ഏകദേസസ്സ വാ അദിന്നത്താ സകഭാവം ന ഉപേതി, അഞ്ഞസ്സേവ സന്തകോ ഹോതി. തസ്മാ പാകേ ച മൂലേ ച നിട്ഠിതേയേവ അധിട്ഠാനുപഗോ ഹോതി. യോ അധിട്ഠാനുപഗോ, സ്വേവ വികപ്പനുപഗോ ച. തേനാഹ **"അപച്ചുദ്ധരന്തേനാ"**തിആദി. **അപച്ചുദ്ധരന്തേന വികപ്പേതബ്ബോ**തി പുരാണപത്തം അപച്ചുദ്ധരന്തേന നവോ പത്തോ വികപ്പേതബ്ബോതി അത്ഥോ, ഠപേതബ്ബോതി അധിപ്പായോ. **കങ്ഗുസിത്ഥ**ന്തി സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ലാമകധഞ്ഞസിത്ഥന്തി ആഹ **"കങ്ഗുസിത്ഥനിക്ഖമനമത്തേന ഛിദ്ദേനാ"**തി.

പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അസ്സാതി ഇമസ്സ പത്തസ്സ. **തേന ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാ**തി തേന ഊനപഞ്ചബന്ധനേന പത്തേന ഉപലക്ഖിതോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. ഊനപഞ്ചബന്ധനോ ഹി പത്തോ ഏത്ഥ ലക്ഖണഭാവേന ഗഹിതോ. തേനേവാഹ **"ഇത്ഥമ്ഭൂതസ്സ ലക്ഖണേ കരണവചന"**ന്തി. തത്ഥ **ഇത്ഥമ്ഭൂതസ്സാ**തി കഞ്ചി പകാരം പത്തസ്സ. ലക്ഖീയതേ അനേനാതി **ലക്ഖണം,** തസ്മിം **കരണവചനം,** തതിയാവിഭത്തീതി അത്ഥോ. **"പകാരോ"**തി ച സാമഞ്ഞസ്സ ഭേദകോ വിസേസോ വുച്ചതി. തഥാ ഹി **ഊനപഞ്ചബന്ധനേന പത്തേനാ**തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുഭാവസാമഞ്ഞസ്സ ഊനപഞ്ചബന്ധനപത്തഭാവോ പകാരോ, തം ഭിക്ഖു ആപന്നോ, തസ്സ പത്തോ ലക്ഖണം. യദി അപരിപുണ്ണപഞ്ചബന്ധനോ പത്തോ ഊനപഞ്ചബന്ധനോ നാമ ഹോതി, അഥ കസ്മാ ഇമസ്സ **പദഭാജനിയം** അബന്ധനോപി വുത്തോതി ആഹ **"തത്ഥാ"**തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി വാക്യോപഞ്ഞാസേ. ബന്ധനോകാസേ സതി വാ അസതി വാ ബന്ധനവിരഹിതോ പത്തോ അബന്ധനോ, പഞ്ചബന്ധനാനം ഓകാസോ അസ്സാതി **പഞ്ചബന്ധനോകാസോ. അപത്തോ**തി പത്തോ നാമ ന ഹോതീതി അത്ഥോ, പാകതികം കാതും അസമത്ഥോതി വുത്തം ഹോതി. ഇദഞ്ച അഞ്ഞസ്സ വിഞ്ഞാപനേ കാരണവചനം. തേനാഹ **"തസ്മാ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതും വട്ടതീ"**തി.

ബന്ധനഞ്ച നാമേതം യസ്മാ ബന്ധനോകാസേ സതി ഹോതി, അസതി ന ഹോതി, തസ്മാ തസ്സ ലക്ഖണം, ബന്ധനവിധിഞ്ച ദസ്സേതും **“യസ്മിം പനാ”**തിആദി വുത്തം. മുഖവട്ടിസമീപേ പന പത്തവേധകേന വിജ്ഝിയമാനേ കപാലസ്സ ബഹലത്താ ഭിജ്ജതി, തസ്മാ ഹേട്ഠാ വിജ്ഝിതബ്ബോ. തേനാഹ **“ഹേട്ഠിമപരിയന്തേ”**തിആദി. **സുഖുമം വാ ഛിദ്ദം കത്വാ ബന്ധിതബ്ബോ**തി സുഖുമേ ഛിദ്ദേ തിപുപട്ടാദീഹി പയോജനം നത്ഥി, സുത്തം പക്ഖിപിത്വാവ അധിട്ഠാതബ്ബോതി അധിപ്പായോ. ന കേവലം തിപുസുത്തകാദിനാവ ബന്ധിതബ്ബോതി ആഹ **“ഫാണിത”**ന്തിആദി. **ഫാണിതം ഝാപേത്വാ പാസാണചുണ്ണേനാ**തി പാസാണചുണ്ണേന സദ്ധിം ഫാണിതം പചിത്വാ തഥാപക്കേന പാസാണചുണ്ണേനാതി അത്ഥോ. **നിസ്സജ്ജിതബ്ബോ**തി “അയം മേ, ഭന്തേ, പത്തോ ഊനപഞ്ചബന്ധനേന പത്തേന ചേതാപിതോ നിസ്സഗ്ഗിയോ, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമീ”തി (പാരാ॰ ൬൧൩) നിസ്സജ്ജിതബ്ബോ. തേനാഹ **“നിസ്സജ്ജന്തേനാ”**തിആദി. **സമ്മതേനാ**തി -

> “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും പത്തഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നേയ്യ, ഏസാ ഞത്തി . സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, സങ്ഘോ ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും പത്തഗ്ഗാഹാപകം സമ്മന്നതി, യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ പത്തഗ്ഗാഹാപകസ്സ സമ്മുതി, സോ തുണ്ഹസ്സ. യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. സമ്മതോ സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു പത്തഗ്ഗാഹാപകോ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ”തി (പാരാ॰ ൬൧൪) -

ഏവം പദഭാജനേ വുത്തായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സമ്മതേന. **പത്തസ്സ വിജ്ജമാനഗുണം വത്വാ**തി “അയം, ഭന്തേ, പത്തോ പമാണയുത്തോ സുന്ദരോ ഥേരാനുരൂപോ”തിആദിനാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൧൩) വിജ്ജമാനാനിസംസം വത്വാ. **പത്തപരിയന്തോ**തി പരിയന്തേ ഠിതപത്തോ. **അദേസേ**തി മഞ്ചപീഠച്ഛത്തനാഗദന്തകാദികേ അദേസേ. പത്തസ്സ ഹി നിക്ഖിപനദേസോ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആധാരക”ന്തിആദിനാ നയേന ഖന്ധകേ വുത്തോയേവ. **അപരിഭോഗേനാ**തി യാഗുരന്ധനരജനപചനാദിനാ അയുത്തപരിഭോഗേന. അന്തരാമഗ്ഗേ പന ബ്യാധിമ്ഹി ഉപ്പന്നേ അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ അസതി മത്തികായ ലിമ്പിത്വാ യാഗും പചിതും, ഉദകം വാ താപേതും വട്ടതി. **വിസ്സജ്ജേതീ**തി അഞ്ഞസ്സ ദേതി. സചേ പന സദ്ധിവിഹാരികോ വാ അന്തേവാസികോ വാ അഞ്ഞം വരപത്തം ഠപേത്വാ “അയം മയ്ഹം സാരുപ്പോ, അയം ഥേരസ്സാ”തി ഗണ്ഹാതി, വട്ടതി. അഞ്ഞോ വാ തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ പത്തം ദേതി, വട്ടതി. “മയ്ഹമേവ പത്തം ആഹരാ”തി വത്തബ്ബകിച്ചം നത്ഥി.

ഞാതകപ്പവാരിതേതി ഏത്ഥ സങ്ഘവസേന പവാരിതട്ഠാനേ പഞ്ചബന്ധനേനേവ വട്ടതി, പുഗ്ഗലവസേന പന പവാരിതട്ഠാനേ ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാപി. **അകതവിഞ്ഞത്തി** നാമ “വദ, ഭന്തേ, പച്ചയേനാ”തി ഏവം അകതട്ഠാനേ വിഞ്ഞത്തി.

ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉഗ്ഗഹേത്വാതി ഉഗ്ഗഹിതകം കത്വാ, അപ്പടിഗ്ഗഹിതം സയമേവ ഗഹേത്വാതി അത്ഥോ. സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തികതാ ചേത്ഥ അനജ്ഝോഹരണീയതം ആപന്നത്താതി വേദിതബ്ബം. കസ്മാ ഏതേന ഇദം ദസ്സിതം ഹോതീതി ആഹ **"താനി ഹീ"**തിആദി. ഭിസക്കസ്സ ഇമാനി തേന അനുഞ്ഞാതത്താതി **ഭേസജ്ജാനി,** യേസം കേസഞ്ചി സപ്പായാനമേതം അധിവചനം. തേനാഹ **"ഭേസജ്ജകിച്ചം കരോന്തു വാ, മാ വാ, ഏവം ലദ്ധവോഹാരാനീ"**തി. ഇദാനി സത്താഹകാലികം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുഭൂതം സപ്പിനവനീതം ദസ്സേതും **"സപ്പി നാമ ഗവാദീന"**ന്തിആദി വുത്തം. **ആദി**സദ്ദേന അജികാദീനം ഗഹണം. **"യേസം മംസം കപ്പതീ"**തി ഇമിനാ പാകടേഹി ഗോഅജികാദീഹി അഞ്ഞാനിപി മിഗരോഹിതാദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. യേസഞ്ഹി ഖീരം അത്ഥി, സപ്പിപി തേസം അത്ഥിയേവ. തം പന സുലഭം വാ ഹോതു, ദുല്ലഭം വാ, അസംമോഹത്ഥം വുത്തം. **മക്ഖികാമധുമേവാ**തി ഖുദ്ദകഭമരമധുകരീഹി തീഹി മക്ഖികാഹി കതം മധുമേവ. **ഉച്ഛുരസ**ന്തി സുദ്ധോദകസമ്ഭിന്നാനം വസേന ദുവിധമ്പി ഉച്ഛുരസം. "അഗിലാനസ്സ ഗുളോദക"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൮൪) പന ഉദ്ദിസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ ഉദകസമ്ഭിന്നോ അഗിലാനസ്സ വട്ടതി. **"അവത്ഥുകപക്കാ വാ"**തി ഇമിനാ സവത്ഥുകപക്കാ ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന "ഏതം സവത്ഥുകപക്കം വട്ടതി, നോ വട്ടതീതി പുച്ഛം കത്വാ ഉച്ഛുഫാണിതം പച്ഛാഭത്തം നോവട്ടനകം നാമ നത്ഥീ"തി വുത്തം, തം യുത്തന്തി **സമന്തപാസാദികായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) വുത്തം. **ഉച്ഛുവികതീ**തി ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്താ രസലസികാദികാ. പകതത്താനം പടിനിദ്ദേസത്താ **തം**-സദ്ദസ്സ തേന പകതാനം ഭേസജ്ജാനം ഏവ ഗഹണം, ന തേസം വത്ഥൂനന്തി ആഹ **"താനി ഭേസജ്ജാനീ"**തിആദി. **ന തേസം വത്ഥൂനീ**തി തേസം സപ്പിആദീനം കാരണാനി ഖീരാദീനി അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാതി അത്ഥോ.

വസാതേലന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനി അച്ഛവസം മച്ഛവസം സുസുകാവസം സൂകരവസം ഗദ്രഭവസ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) ഏവം അനുഞ്ഞാതവസാനം തേലം. **യാനീ**തി യാനി ഭേസജ്ജാനി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനി അച്ഛവസം മച്ഛവസം സുസുകാവസം സൂകരവസം ഗദ്രഭവസം കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു"ന്തി ഏവം തേലത്ഥം വസാപടിഗ്ഗഹണസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ **"വസാതേലം പനാ"**തിആദി വുത്തം. **കാലേ**തി പുരേഭത്തം. **സംസട്ഠ**ന്തി പരിസ്സാവിതം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ. "അച്ഛവസ"ന്തി വചനേന ഠപേത്വാ മനുസ്സവസം സബ്ബേസം അകപ്പിയമംസാനം വസായ അനുഞ്ഞാതത്താ **"ഠപേത്വാ മനുസ്സവസ"**ന്തി വുത്തം.

സാമം പചിത്വാതി കാലേയേവ സാമം പചിത്വാ. **നിബ്ബത്തിതതേലമ്പീ**തി കാലേയേവ അത്തനാ വിവേചിതതേലമ്പി. തിവിധമ്പി ചേതം കാലേയേവ വട്ടതി. വുത്തമ്പി ചേതം "കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, അനാപത്തീ"തി. പച്ഛാഭത്തം പന പടിഗ്ഗഹേതും വാ കാതും വാ ന വട്ടതിയേവ. വുത്തമ്പി ചേതം "വികാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി തിണ്ണം ദുക്കടാനം. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ

നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൬൬). **''സത്താഹം നിരാമിസപരിഭോഗേന വട്ടതീ''**തി ഇമിനാ പന ''കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി ഇദം നിരാമിസപരിഭോഗം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

യം പനേത്ഥ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨) സുഖുമരജസദിസം മംസം വാ ന്ഹാരു വാ അട്ഠി വാ ലോഹിതം വാ ഹോതി, തം അബ്ബോഹാരികം. സചേ പന അനുപസമ്പന്നോ തായ പടിഗ്ഗഹിതവസായ തേലം കത്വാ ദേതി, തം കഥന്തി ആഹ **''അനുപസമ്പന്നേനാ''**തിആദി. **തദഹൂ**തി യസ്മിം അഹനി പടിഗ്ഗഹിതം, തദഹു. പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ പന സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. തത്രാപി അബ്ബോഹാരികം അബ്ബോഹാരികമേവ. യാവകാലികവത്ഥൂനം അഞ്ഞേസം വത്ഥും പചിതും ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **യാവകാലികവത്ഥൂന**ന്തി യാവകാലികം വത്ഥു ഏതേസന്തി യാവകാലികവത്ഥൂനി, തേസം, യാവകാലികവത്ഥുമന്താനന്തി അത്ഥോ. **അഞ്ഞേസ**ന്തി വസാതേലതോ അഞ്ഞേസം സപ്പിആദീനം. **വത്ഥു**ന്തി ഖീരാദികം യാവകാലികഭൂതം വത്ഥും, പചിതും ന വട്ടതിയേവ, സാമംപാകത്താതി അധിപ്പായോ.

നിബ്ബത്തിതസപ്പിം വാതി യാവകാലികവത്ഥുതോ വിവേചിതസപ്പിം വാ. യഥാ തത്ഥ ദധിഗതം വാ തക്കഗതം വാ ഖയം ഗമിസ്സതി, ഏവം ഠപിതം വാതി അത്ഥോ. **നവനീതം വാ**തി തക്കബിന്ദൂനിപി ദധിഗുളികായോപി അപനേത്വാ സുധോതനവനീതം പചിതും വട്ടതി സാമംപക്കാഭാവതോതി അധിപ്പായോ. യദി സയംപചിതസത്താഹകാലികേന സദ്ധിം ആമിസം ഭുഞ്ജതി, തം ആമിസം സയംപചിതസത്താഹകാലികേന മിസ്സിതം അത്തനോ യാവകാലികഭാവം സത്താഹകാലികേന ഗണ്ഹാപേതി. തഥാ ച യാവകാലികം അപക്കമ്പി സയംപക്കഭാവം ഉപഗച്ഛതീതി **''തം പന തദഹുപുരേഭത്തമ്പി സാമിസം പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ''**തി വുത്തം. യഥാ സയംപക്കസത്താഹകാലികം വസാതേലം, സയംഭജ്ജിതസാസപാദിയാവജീവികവത്ഥൂനം തേലഞ്ച സാമിസം തദഹുപുരേഭത്തമ്പി ന വട്ടതി, തഥാ നവനീതസപ്പീതി വേദിതബ്ബം. വുത്തഞ്ച -

''യാവകാലികആദീനി , സംസട്ഠാനി സഹത്തനാ;
ഗാഹാപയന്തി സബ്ഭാവ''ന്തി ച;
''തേഹേവ ഭിക്ഖുനാ പത്തം, കപ്പതേ യാവജീവികം;
നിരാമിസംവ സത്താഹം, സാമിസേ സാമപാകതാ''തി ച.

ഖീരാദിതോതി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന തിലാദീനം ഗഹണം. **സാമിസാനിപീ**തി ന കേവലം നിരാമിസാനേവാതി അത്ഥോ. പച്ഛാഭത്തതോ പന പട്ഠായ ന വട്ടന്തിയേവ. സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി സവത്ഥുകാനം പടിഗ്ഗഹിതത്താ. ''താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ''തി (പാരാ॰ ൬൨൨) ഹി വുത്തം. തേനാഹ **''പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായാ''**തിആദി. പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതകേഹി കതം പന അബ്ഭഞ്ജനാദീസു ഉപനേതബ്ബം, പുരേഭത്തമ്പി ച ഉഗ്ഗഹിതകേഹി കതം. ഉഭയേസമ്പി സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി. **അന്തോസത്താഹേ**തി സത്താഹബ്ഭന്തരേ. **അബ്ഭഞ്ജനാദീന**ന്തി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന മുദ്ധനിതേലഅരുമക്ഖനഘരധൂപനാദീനം ഗഹണം. **അധിട്ഠഹിത്വാ**തി ''ഇദാനി ന മയ്ഹം അജ്ഝോഹരണത്ഥായ ഭവിസ്സതി, ഇദം സപ്പി ച തേലഞ്ച വസാ

ച മുദ്ധനിതേലത്ഥം വാ അബ്ഭഞ്ജനത്ഥം വാ ഭവിസ്സതി, മധു അരുമക്ഖനത്ഥം വാ ഫാണിതം ഘരധൂപനത്ഥം വാ ഭവിസ്സതീ''തി ഏവം ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ.

കോ പനേത്ഥ യാവകാലികയാവജീവികവത്ഥൂസു വിസേസോതി ആഹ **"യാവജീവികാനീ"**തിആദി. **യാവ അരുണസ്സ ഉഗ്ഗമനാ തിട്ഠതീ**തി സത്തമദിവസേ കതതേലം സചേ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ തിട്ഠതീതി അത്ഥോ. **പാളിയം അനാഗതസപ്പിആദീന**ന്തി ഏത്ഥ താവ മിഗരോഹിതാദീനം സപ്പി പാളിയം അനാഗതസപ്പി, തഥാ നവനീതം, നാളികേരനിമ്ബകോസമ്ബകരമന്ദസാസപആദീനം തേലം പന പാളിയം അനാഗതതേലം, തഥാ മധുകപുപ്ഫഫാണിതം പാളിയം അനാഗതഫാണിതന്തി വേദിതബ്ബം. ന സബ്ബം മധുകപുപ്ഫഫാണിതം ഫാണിതഗതികന്തി ആഹ **"സീതുദകേനാ"**തിആദി. **സീതുദകേന കത**ന്തി മധുകപുപ്ഫാനി സീതുദകേ പക്ഖിപിത്വാ അമദ്ദിത്വാ പുപ്ഫരസേ ഉദകഗതേ സതി തം ഉദകം ഗഹേത്വാ പചിത്വാ കതം. **"ഫാണിതഗതികമേവാ"**തി ഇമിനാ സത്താഹകാലികന്തി ദസ്സേതി, ന പന നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുന്തി. തസ്മാ സത്താഹം അതിക്കാമയതോ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബം. വുത്തമ്പി ചേതം **സമന്തപാസാദികായം** സീതുദകേന കതം മധുകപുപ്ഫഫാണിതം പുരേഭത്തം സാമിസം വട്ടതി , പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ, സത്താഹാതിക്കമേ വത്ഥുഗണനായ ദുക്കട''ന്തി. സചേ പന ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ കതം, യാവകാലികം. ഖണ്ഡസക്ഖരം പന ഖീരജല്ലികം അപനേത്വാ സോധേന്തി, തസ്മാ വട്ടതി, അമ്ബജമ്ബുപനസകദലിഖജ്ജുരിചിഞ്ചാദീനം സബ്ബേസം യാവകാലികഫലാനം ഫാണിതം യാവകാലികമേവാതി ആഹ **"അമ്ബഫാണിതാദീനി യാവകാലികാനീ"**തി.

കായികപരിഭോഗം വട്ടതീതി കായസ്സ വാ കായേ അരുനോ വാ മക്ഖനം വട്ടതി, അജ്ഝോഹരിതും പന ന വട്ടതി. **യ**ന്തി സത്താഹാതിക്കന്തം ഭേസജ്ജം. **നിരപേക്ഖോ പരിച്ചജിത്വാ**തി അനപേക്ഖോ സാമണേരസ്സ ദത്വാ. **ത**ന്തി ഏവം പരിച്ചജിത്വാ പുന ലദ്ധഭേസജ്ജം. ഏവഞ്ഹി ദിന്നം ഭേസജ്ജം സചേ സോ സാമണേരോ അഭിസങ്ഖരിത്വാ വാ അനഭിസങ്ഖരിത്വാ വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യ, ഗഹേത്വാ നത്ഥുകമ്മം വാ കാതബ്ബം, അഞ്ഞം വാ കഞ്ചി പരിഭോഗം. തേനാഹ **"അജ്ഝോഹരിതുമ്പി വട്ടതീ"**തി. സചേ സോ ബാലോ ഹോതി, ദാതും ന ജാനാതി, അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ വത്തബ്ബോ ''അത്ഥി തേ, സാമണേര, ഭേസജ്ജ''ന്തി, ''ആമ, ഭന്തേ, അത്ഥീ''തി. ''ആഹര, ഥേരസ്സ ഭേസജ്ജം കരിസ്സാമാ''തി, ഏവമ്പി വട്ടതി. **വത്ഥുഗണനായാ**തി സപ്പിആദിവത്ഥുഗണനായ ചേവ സപ്പിപിണ്ഡാദിവത്ഥുഗണനായ ച. മിസ്സിതേസു പന ഏകം നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. ഏത്ഥ ച ''ഇദം മേ, ഭന്തേ, ഭേസജ്ജം സത്താഹാതിക്കന്തം നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമീ''തി (പാരാ॰ ൬൨൫) നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം.

സാധാരണപഞ്ഞത്തി. സത്താഹം അനതിക്കന്തേപി അതിക്കന്തസഞ്ഞിനോ ചേവ വേമതികസ്സ ച ദുക്കടം. അതിക്കന്തേ അനതിക്കന്തസഞ്ഞിനോപി വേമതികസ്സപി നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയമേവ, തഥാ അനധിട്ഠിതാവിസ്സജ്ജിതാനട്ഠാവിനട്ഠാദഡ്ഢാവിലുത്തേസു അധിട്ഠിതാദിസഞ്ഞിനോ. അന്തോസത്താഹം അധിട്ഠിതേ, വിസ്സജ്ജിതേ, നട്ഠേ,

വിനട്ഠേ, ദഡ്ഢേ, അച്ഛിന്നേ, വിസ്സാസേന ഗഹിതേ ഉമ്മത്തകാദീനഞ്ച അനാപത്തി. ആചാരവിപത്തി. സപ്പിആദീനം അത്തനോ സന്തകതാ, ഗണനുപഗതാ, സത്താഹാതിക്കമോതി ഇമാനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനി. കഥിനസമുട്ഠാനം, അകിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനം. തേനാഹ **“സേസം ചീവരവഗ്ഗസ്സ പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബ”**ന്തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ).

ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

៤. വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പച്ഛിമമാസസ്സ പഠമദിവസതോ പട്ഠായാതി ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ. **താവാ**തി താവ പരിമാണേ കാലേ. ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ കത്തികപുണ്ണമാ, ഇമസ്മിം പഞ്ചമാസേതി അത്ഥോ. **കാലോ വസ്സികസാടികായാതിആദിനാ**തി എത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന “സമയോ വസ്സികസാടികായ, അഞ്ഞേപി മനുസ്സാ വസ്സികസാടികചീവരം ദേന്തീ”തി (പാരാ॰ ൬൨൮) ഇമേസം ഗഹണം. **ദേഥ മേ വസ്സികസാടികചീവരന്തിആദികായാ**തി എത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന പന “ആഹരഥ മേ വസ്സികസാടികചീവരം, പരിവത്തേഥ മേ വസ്സികസാടികചീവരം, ചേതാപേഥ മേ വസ്സികസാടികചീവര”ന്തി ഇമേസം ഗഹണം. അത്തനോ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു തദുഭയം കരോന്തസ്സ കിം ഹോതീതി ആഹ **“അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനേ”**തിആദി. **“വത്തഭേദേ ദുക്കട”**ന്തി ഇദം വസ്സികസാടികം പുബ്ബേ അദേന്തേ സന്ധായ വുത്തം. യേ പന പുബ്ബേപി ദേന്തി, തേസു വത്തഭേദോ നത്ഥി. വുത്തഞ്ഹി **സമന്തപാസാദികായം** “യേ മനുസ്സാ പുബ്ബേപി വസ്സികസാടികചീവരം ദേന്തി, ഇമേ പന സചേപി അത്തനോ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതാ ഹോന്തി, വത്തഭേദോ നത്ഥി തേസു സതുപ്പാദകരണസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൮). **അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ**ന്തി “യോ പന ഭിക്ഖു അഞ്ഞാതകം ഗഹപതിം വാ ഗഹപതാനിം വാ ചീവരം വിഞ്ഞാപേയ്യ അഞ്ഞത്ര സമയാ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തി (പാരാ॰ ൫൧൭) ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. ഇദം പന പകതിയാ വസ്സികസാടികദായകേസുപി ഹോതിയേവ.

ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമദ്ധമാസസ്സ പഠമദിവസതോ പട്ഠായാതി എത്ഥ ജേട്ഠമൂലകാളപക്ഖൂപോസഥസ്സ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ആസാള്ഹിപുണ്ണമാ, അയമദ്ധമാസോ ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമദ്ധമാസോ നാമ, തസ്സ പഠമദിവസതോ പട്ഠായാതി അത്ഥോ, അദ്ധമാസസ്സ പഠമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായാതി വുത്തം ഹോതി. **കത്തികമാസസ്സ പച്ഛിമദിവസോ** നാമ പച്ഛിമകത്തികമാസസ്സ പുണ്ണമാ. **എത്താവതാ**തി “മാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാനന്തി ഭിക്ഖുനാ വസ്സികസാടികചീവരം പരിയേസിതബ്ബം, അദ്ധമാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാനന്തി കത്വാ നിവാസേതബ്ബ”ന്തി എത്തകേന ഗണനേന. **പരിയേസനക്ഖേത്ത**ന്തി പരിയേസനസ്സ ഖേത്തം. എതസ്മിഞ്ഹി മാസേ വസ്സികസാടികം അലദ്ധം പരിയേസിതും വട്ടതി. **കരണനിവാസനക്ഖേത്തമ്പീ**തി

കരണക്ഖേത്തഞ്ചേവ നിവാസനക്ഖേത്തഞ്ച. **പി**-സദ്ദേന പരിയേസനക്ഖേത്തം സമ്പിണ്ഡേതി. ഏതസ്മിഞ്ഹി അദ്ധമാസേ പരിയേസിതും, കാതും, നിവാസേതുഞ്ച വട്ടതി, അധിട്ഠാതുംയേവ ന വട്ടതി. യം പന **സമന്തപാസാദികായം** കത്ഥചി പോത്ഥകേ "ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ കാലപക്ഖുപോസഥോ, അയമേകോ അദ്ധമാസോ പരിയേസനക്ഖേത്തഞ്ചേവ കരണക്ഖേത്തഞ്ച. ഏതസ്മിഞ്ഹി അന്തരേ വസ്സികസാടികം അലദ്ധം പരിയേസിതും , ലദ്ധം കാതുഞ്ച വട്ടതി, നിവാസേതും, അധിട്ഠാതുഞ്ച ന വട്ടതീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൮) വചനം ദിസ്സതി, തം പമാദലിഖിതം മാതികായ വിരോധതോതി ദട്ഠബ്ബം. "അദ്ധമാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാനന്തി കത്വാ നിവാസേതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൭) ഹി പാളി. **സബ്ബമ്പീ**തി പരിയേസനം, കരണം, നിവാസനം, അധിട്ഠാനഞ്ചാതി സബ്ബമ്പി. ഇമിനാ ഇമേ ചത്താരോ മാസാ പരിയേസനകരണനിവാസനാധിട്ഠാനാനം ചതുന്നമ്പി ഖേത്തന്തി ദസ്സേതി. ഏതേസു ഹി ചതൂസു മാസേസു അലദ്ധം പരിയേസിതും, ലദ്ധം കാതും, നിവാസേതും, അധിട്ഠാതുഞ്ച വട്ടതി.

വസ്സം ഉക്കഡ്ഢീയതീതി സംവച്ഛരം ഉദ്ധം കഡ്ഢീയതി വഡ്ഢീയതി, ആരുയ്ഹതീതി അത്ഥോ, വസ്സാനസ്സ പഠമമാസം ഉക്കഡ്ഢിത്വാ ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമമാസമേവ കരോന്തീതി വുത്തം ഹോതി. **വസ്സൂപനായികദിവസേ അധിട്ഠാതബ്ബാ**തി വസ്സാനതോ പുബ്ബേയേവ ദസാഹസ്സ അതിക്കന്തത്താ വസ്സൂപനായികദിവസേയേവ അധിട്ഠാതബ്ബാ. തഞ്ഹി ദിവസം അതിക്കാമേതും ന വട്ടതി. അന്തോവസ്സേ പന ലദ്ധാ ചേവ നിട്ഠിതാ ച തസ്മിംയേവ അന്തോവസ്സേ ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ ദസാഹം നാതിക്കാമേതബ്ബാ, ദസാഹാതിക്കമേ നിട്ഠിതാ പന തദഹേവ അധിട്ഠാതബ്ബാ. ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബാ. അയം താവ കതായ പരിഹാരോ. അകതായ പന കോ പരിഹാരോതി ആഹ **"സചേ"**തിആദി. **ഏകാഹമ്പി ന ലഭതി** ഇതോ അഞ്ഞസ്സ പരിഹാരസ്സാഭാവതോതി അധിപ്പായോ.

സോ കുതോ ഹോതീതി ആഹ **"യാവ ഹേമന്തസ്സ പഠമദിവസോ"**തി, ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിതോ പട്ഠായ യാവ കത്തികപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദദിവസോ, താവാതി അത്ഥോ. **ഏതേസു സത്തസു പിട്ഠിസമയമാസേസൂ**തി പടിലോമക്കമേന വുത്തേസു കത്തികപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദാദീസു ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസാവസാനേസു ഏതേസു സത്തസു പിട്ഠിസമയനാമകേസു മാസേസു. **സതുപ്പാദകരണേനാ**തി "കാലോ വസ്സികസാടികായാ"തിആദിനാ നയേന സതുപ്പാദകരണേന. **വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ**തി "ദേഥ മേ വസ്സികസാടികചീവര"ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൬൨൮) നയേന വിഞ്ഞത്തിം കരോന്തസ്സ. **തേന സിക്ഖാപദേന അനാപത്തീ**തി അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, ഇമിനാ പന സിക്ഖാപദേന ആപത്തിയേവ അസമയത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം **ഭദന്തബുദ്ധദത്താചരിയേന** -

"കത്വാ പന സതുപ്പാദം, വസ്സസാടികചീവരം;
നിപ്ഫാദേന്തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ, സമയേ പിട്ഠിസമ്മതേ.

"ഹോതി നിസ്സഗ്ഗിയാപത്തി, ഞാതകാഞ്ഞാതകാദിനോ;
തേസുയേവ ച വിഞ്ഞത്തിം, കത്വാ നിപ്ഫാദനേ തഥാ"തി.

ഏത്ഥ ച "ഇദം മേ, ഭന്തേ, വസ്സികസാടികചീവരം അതിരേകമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേ പരിയിട്ഠം അതിരേകദ്ധമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേ കത്വാ പരിദഹിതം നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി ഇമിനാ (പാരാ॰ ൬൨൮) നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം.

വസ്സികസാടികപരിയേസനവത്ഥുസ്മിന്തി പടികച്ചേവ വസ്സികസാടികപരിയേസനവത്ഥുസ്മിം. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി അതിരേകമാസദ്ധമാസേസു അതിരേകസഞ്ഞിവേമതികഊനകസഞ്ഞീനം പരിയേസനനിവാസനവസേന തീണി പാചിത്തിയാനി, ഏകസേസനിദ്ദേസോ ചായം, സാമഞ്ഞനിദ്ദേസോ വാ. **ഊനകമാസദ്ധമാസേസൂ**തി ഊനകമാസേ ചേവ ഊനകദ്ധമാസേ ച. **അതിരേകസഞ്ഞിനോ, വേമതികസ്സ വാ ദുക്കട**ന്തി ഏത്ഥ "പരിയേസനനിവാസനം കരോന്തസ്സാ"തി പാഠസേസോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - "ഊനകമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേ അതിരേകസഞ്ഞിനോ, വേമതികസ്സ വാ പരിയേസന്തസ്സ ദുക്കടം, ഊനകദ്ധമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേ ച അതിരേകസഞ്ഞിനോ, വേമതികസ്സ വാ നിവാസേന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി. **"തഥാ"**തി ഇമിനാ ദുക്കടം അതിദിസതി, തഞ്ച ദുക്കടം ഉദകഫുസിതഗണനായ അകത്വാ ന്ഹാനപരിയോസാനവസേന പയോഗേ പയോഗേ കാരേതബ്ബം, തഞ്ച ഖോ വിവടങ്ഗണേ ആകാസതോ പതിതഉദകേനേവ ന്ഹായന്തസ്സ, ന ന്ഹാനകോട്ഠകവാപിആദീസു ഘടേഹി ആസിത്തൂദകേന ന്ഹായന്തസ്സ. തേനേവാഹ **"സതിയാ വസ്സികസാടികായാ"**തിആദി. പോക്ഖരണിയാദീസു പന നഗ്ഗസ്സ ന്ഹായന്തസ്സ അനാപത്തീതി സമ്ബന്ധോ, പോക്ഖരണിയാദീസു പന സതിയാപി വസ്സികസാടികായ നഗ്ഗസ്സ ന്ഹായന്തസ്സ നത്ഥി ദുക്കടാപത്തീതി അത്ഥോ.

ഏവം അന്തരാപത്തിയാ അനാപത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി നിസ്സഗ്ഗിയേന അനാപത്തിം ദസ്സേതും **"അച്ഛിന്നചീവരസ്സാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **അച്ഛിന്നചീവരസ്സാ**തി അച്ഛിന്നസേസചീവരസ്സ. തസ്സാപി അസമയേ നിവാസതോ അനാപത്തി. ഏസ നയോ **നട്ഠചീവരസ്സ വാ**തി ഏത്ഥാപി. യഥാ ചേത്ഥ നിവാസേന്താനം തേസം അനാപത്തി, ഏവം തത്ഥ പരിയേസന്താനമ്പീതി ദട്ഠബ്ബം. ഏത്ഥ പന മഹഗ്ഘവസ്സികസാടികം ഠപേത്വാ ന്ഹായന്തസ്സ ചോരൂപദ്ദവോ ആപദാ നാമാതി ആഹ **"അനിവത്ഥ"**ന്തിആദി. **ആപദാസു വാ നിവാസയതോ**തി ആപദാസു വിജ്ജമാനാസു അസമയേ നിവാസേന്തസ്സ. യം പന **സമന്തപാസാദികായം** "അച്ഛിന്നചീവരസ്സാതി ഏതം വസ്സികസാടികംയേവ സന്ധായ വുത്തം. തേസഞ്ഹി നഗ്ഗാനം കായോവസ്സാപനേ അനാപത്തി. ഏത്ഥ ച മഹഗ്ഘവസ്സികസാടികം നിവാസേത്വാ ന്ഹായന്തസ്സ ചോരൂപദ്ദവോ ആപദാ നാമാ"തി അച്ഛിന്നചീവരാദിനോ നിസ്സഗ്ഗിയേന അനാപത്തിം അദസ്സേത്വാ നഗ്ഗസ്സ ന്ഹായതോ ദുക്കടേനേവ അനാപത്തിദസ്സനം, തം യുത്തം വിയ ന ദിസ്സതി. സബ്ബസിക്ഖാപദേസു ഹി മൂലാപത്തിയാ ഏവ ആപത്തിപ്പസങ്ഗേ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥം അനാപത്തിവാരോ ആരഭീയതി, ന അന്തരാപത്തിയാതി, തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. **സചീവരതാ**തി അന്തരവാസകഉത്തരാസങ്ഗേഹി സചീവരതാ.

വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരഅച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“ദത്വാ”തി യം കിഞ്ചി പച്ചാസീസമാനസ്സേവ ദാനമിഹ അധിപ്പേതം, ന നിസ്സട്ഠദാനന്തി ആഹ **“വേയ്യാവച്ചാദീനീ”**തിആദി. **സകസഞ്ഞായാ**തി ‘‘സക’’ന്തി സഞ്ഞായ. ഇമിനാ പാരാജികാഭാവം ദസ്സേതി. ഛജിത്വാ ദിന്നമ്പി ഹി സകസഞ്ഞായ ഗണ്ഹതോ നത്ഥി പാരാജികം. **അച്ഛിന്ദന്തസ്സാ**തി ഏകതോ അബദ്ധാനി, വിസും ഠപിതാനി ച ബഹൂനി അച്ഛിന്ദതോ, ‘‘സങ്ഘാടിം ആഹര, ഉത്തരാസങ്ഗം ആഹരാ’’തി ഏവം ആഹരാപയതോ ച. തേനാഹ **“വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ”**തി. ‘‘മയാ ദിന്നാനി സബ്ബാനി ആഹരാ’’തി വദതോപി ഏകവചനേനേവ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ. ഏകം ചീവരം പന ഏകാബദ്ധാനി ച ബഹൂനി അച്ഛിന്ദതോ ഏകാ ആപത്തി. **“അച്ഛിന്ദാ”തി ആണത്തിയാ ദുക്കട**ന്തി ‘‘മയാ ദിന്നാനി സബ്ബാനി ഗണ്ഹാ’’തി ആണത്തിയാ ഏകം ദുക്കടം, അച്ഛിന്നേസു പന ഏകവചനേനേവ സമ്ബഹുലാ പാചിത്തിയോ. തേനാഹ ‘‘അച്ഛിന്നേസു വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ’’തി. **അച്ഛിന്നേസൂ**തി തേനാണത്തേന അച്ഛിന്നേസു ചീവരേസു. യത്ഥ പന പോത്ഥകേസു **“അച്ഛിന്നേസു യത്തകാനി ആണത്താനി, തേസം ഗണനായ ആപത്തിയോ”**തി പാഠോ, തത്ഥ **യത്തകാനി ആണത്താനീ**തി യത്തകാനി ചീവരാനി ഗണ്ഹിതും ആണത്താനീതി അത്ഥോ. യം പന **സമന്തപാസാദികായം** ‘‘ചീവരം ‘ഗണ്ഹാ’തി ആണാപേതി, ഏകം ദുക്കടം. ആണത്തോ ബഹൂനി ഗണ്ഹാതി, ഏകം പാചിത്തിയ’’ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൩) വുത്തം, തം ഏകാബദ്ധം സന്ധായ. ഏവഞ്ച കത്വാ സമന്തപാസാദികായ സദ്ധിം ഇമായ അട്ഠകഥായ ന കോചി വിരോധോ. സചേ പന ‘‘സങ്ഘാടിം ഗണ്ഹ, ഉത്തരാസങ്ഗം ഗണ്ഹാ’’തി ആണാപേതി, വാചായ വാചായ ദുക്കടം. അച്ഛിന്നേസു വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ. ഏത്ഥ ച ‘‘ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം ഭിക്ഖുസ്സ സാമം ദത്വാ അച്ഛിന്നം നിസ്സഗ്ഗിയ’’ന്തി (പാരാ॰ ൬൩൩) ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം.

തികപാചിത്തിയന്തി ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഅനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **അഞ്ഞം പരിക്ഖാര**ന്തി പത്താദിം അഞ്ഞം പരിക്ഖാരം, അന്തമസോ സൂചിമ്പീതി അത്ഥോ. ന കേവലം അനുപസമ്പന്നസ്സ ചീവരംയേവ അച്ഛിന്ദതോ ദുക്കടന്തി ആഹ **“അനുപസമ്പന്നസ്സ ചാ”**തിആദി. തത്ഥ **യം കിഞ്ചീ**തി ചീവരം വാ ഹോതു, പത്താദി, യം കിഞ്ചി പരിക്ഖാരം വാ. **തസ്സ വിസ്സാസം ഗണ്ഹന്തസ്സാ**തി യസ്സ ദിന്നം, തസ്സ വിസ്സാസേന ഗണ്ഹന്തസ്സ, തതിയത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. **ഉപസമ്പന്നതാ**തി അച്ഛിന്ദനസമയേ ഉപസമ്പന്നഭാവോ. കിഞ്ചാപി ഉപസമ്പന്നഭാവോ **പാളിയം,** മാതികട്ഠകഥായഞ്ച ദാനഗ്ഗഹണേസു ദിസ്സതി, തഥാപി അനുപസമ്പന്നകാലേ ചീവരം ദത്വാ ഉപസമ്പന്നകാലേ അച്ഛിന്ദന്തസ്സ ആപത്തിതോ അച്ഛിന്ദനകാലേയേവ ഉപസമ്പന്നതാ അങ്ഗന്തി വേദിതബ്ബം.

ചീവരഅച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഛബ്ബിധം ഖോമസുത്താദിന്തി ‘‘സുത്തം നാമ ഛ സുത്താനി ഖോമം കപ്പാസികം കോസേയ്യം കമ്ബലം സാണം ഭങ്ഗ’’ന്തി (പാരാ॰ ൬൩൭) ഏവം വുത്തം ഛബ്ബിധം ഖോമസുത്താദിം. തത്ഥ **ഖോമ**ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൬-൬൩൭) ഖോമവാകേഹി കതസുത്തം. **കപ്പാസിക**ന്തി കപ്പാസതോ

നിബ്ബത്തം. **കോസേയ്യ**ന്തി കോസിയംസുഹി കന്തിത്വാ കതസുത്തം. **കമ്ബല**ന്തി ഏളകലോമസുത്തം. **സാണ**ന്തി സാണവാകേന കതസുത്തം. **ഭങ്ഗ**ന്തി പാടേക്കം വാകസുത്തമേവാതി ഏകേ. പഞ്ചഹിപി മിസ്സേത്വാ കതസുത്തം പന "ഭങ്ഗ"ന്തി വേദിതബ്ബം. **തേസം അനുലോമ**ന്തി തേസം ഖോമാദീനം അനുലോമം ദുകൂലം പത്തുണ്ണം സോമാരപട്ടം ചീനപട്ടം ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നന്തി ഛബ്ബിധം സുത്തം.

തുരീതി വായനൂപകരണോ ഏകോ ദണ്ഡോ, വീതവീതട്ഠാനം യത്ഥ സംഹരിത്വാ ഠപേന്തി. **വേമ**ന്തി വായനൂപകരണോ ഏകോ ദണ്ഡോ, സുത്തം പവേസേത്വാ യേന ആകോടേന്തോ ഘനഭാവം സമ്പാദേന്തി. **തസ്സ സബ്ബപ്പയോഗേസു ദുക്കട**ന്തി തന്തവായസ്സ യേ തേ തുരിവേമസജ്ജനാദികാ പയോഗാ, തേസു സബ്ബേസു പയോഗേസു ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം, തസ്സ തന്തവായസ്സ പയോഗേ പയോഗേ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടന്തി വുത്തം ഹോതി. തുരിആദീനം അഭാവേ തേസം കരണത്ഥം വാസിഫരസുആദീനം മഗ്ഗനനിസാനരുക്ഖച്ഛേദനാദിസബ്ബപ്പയോഗേപി ഏസേവ നയോ. തന്തൂനം അത്തനോ സന്തകത്താ വീതവീതട്ഠാനം പടിലദ്ധമേവ ഹോതീതി ആഹ **"പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീ"**തി, വികപ്പനുപഗപച്ഛിമചീവരപ്പമാണേ വീതേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. തേനേവ വക്ഖതി "ദീഘതോ വിദത്ഥിമത്തേ, തിരിയഞ്ച ഹത്ഥമത്തേ വീതേ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി. ഏത്ഥ ച "ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം സാമം സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ തന്തവായേഹി വായാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം.

തേനേവാതി വിഞ്ഞാപിതതന്തവായേനേവ. **ഏവം ഇധ ദുക്കട**ന്തി ഇധാപി തന്തവായേനേവ ദീഘതോ വിദത്ഥിമത്തേ, തിരിയം ഹത്ഥമത്തേ വീതേ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. **അകപ്പിയസുത്തമയേ**തി വിഞ്ഞാപിതസുത്തമയേ. **ഇതരസ്മി**ന്തി അവിഞ്ഞത്തിസുത്തമയേ പരിച്ഛേദേ. **തതോ ചേ ഊനതരാ**തി വുത്തപ്പമാണതോ ചേ ഊനതരാ, അന്തമസോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൮-൬൩൯) അച്ഛിമണ്ഡലപ്പമാണാപീതി അധിപ്പായോ. കപ്പിയതന്തവായേനപി അകപ്പിയസുത്തം വായാപേന്തസ്സ യഥാ പുബ്ബേ നിസ്സഗ്ഗിയം, ഏവമിധ ദുക്കടം. തേനേവ കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച സുത്തം വായാപേന്തസ്സ സചേ പച്ഛിമചീവരപ്പമാണാ വാ ഊനകാ വാ അകപ്പിയസുത്തപരിച്ഛേദാ ഹോന്തി, തേസു പരിച്ഛേദഗണനായ ദുക്കടം. കപ്പിയസുത്തപരിച്ഛേദേസു അനാപത്തി. അഥ ഏകന്തരികേന വാ സുത്തേന, ദീഘതോ വാ കപ്പിയം തിരിയം അകപ്പിയം കത്വാ വീതം ഹോതി, പമാണയുത്തേ പരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദേ ദുക്കടം.

യദി പന (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൩൮-൬൩൯) ദ്വേ തന്തവായാ ഹോന്തി ഏകോ കപ്പിയോ ഏകോ അകപ്പിയോ, സുത്തഞ്ച അകപ്പിയം, തേ ചേ വാരേന വിനന്തി, അകപ്പിയതന്തവായേന വീതേ പമാണയുത്തേ പരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദേ പാചിത്തിയം, ഊനതരേ ദുക്കടം. ഇതരേന വീതേ ഉഭയത്ഥ ദുക്കടം. സചേ ദ്വേപി വേമം ഗഹേത്വാ ഏകതോ വിനന്തി, പമാണയുത്തേ പരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദേ പാചിത്തിയം. അഥ സുത്തം കപ്പിയം, ചീവരഞ്ച കേദാരബദ്ധാദീഹി സപരിച്ഛേദം, അകപ്പിയതന്തവായേന വീതേ പരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദേ ദുക്കടം, ഇതരേന വീതേ അനാപത്തി. സചേ ദ്വേപി ഏകതോ വിനന്തി, പമാണയുത്തേ പരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദേ ദുക്കടം. അഥ സുത്തമ്പി കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച, തേ

ചേ വാരേന വിനന്തി, അകപ്പിയതന്തവായേന അകപ്പിയസുത്തമയേസു പച്ഛിമചീവരപ്പമാണേസു പരിച്ഛേദേസു വീതേസു പരിച്ഛേദഗണനായ പാചിത്തിയം, ഊനതരേസു കപ്പിയസുത്തമയേസു ച ദുക്കടം. കപ്പിയതന്തവായേന അകപ്പിയസുത്തമയേസു പമാണയുത്തേസു വാ ഊനകേസു വാ ദുക്കടമേവ, കപ്പിയസുത്തമയേസു അനാപത്തി.

അഥ ഏകന്തരികേന വാ സുത്തേന, ദീഘതോ വാ അകപ്പിയം തിരിയം അകപ്പിയം കത്വാ വിനന്തി, ഉഭോപി വാ തേ വേമം ഗഹേത്വാ ഏകതോ വിനന്തി, അപരിച്ഛേദേ ചീവരേ പമാണയുത്തേ പരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദേ ദുക്കടം, സപരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദവസേന ദുക്കടാനി. തേനാഹ **"ഏതേനേവ ഉപായേനാ"**തിആദി.

ഏത്ഥ ച തന്തവായോ താവ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതതോ വിഞ്ഞത്തിയാ ലദ്ധോ അകപ്പിയോ, സേസോ കപ്പിയോ. സുത്തമ്പി സാമം വിഞ്ഞാപിതം അകപ്പിയം, സേസം, ഞാതകാദിവസേന ഉപ്പന്നഞ്ച കപ്പിയന്തി വേദിതബ്ബം. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി വായാപിതേ വായാപിതസഞ്ഞിവേമതികഅവായാപിതസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **ചീവരത്ഥായ വിഞ്ഞാപിതസുത്ത**ന്തി സാമം വാ അഞ്ഞേന വാ ചീവരത്ഥായ വിഞ്ഞാപിതസുത്തം . കിഞ്ചാപി പാളിയം "സാമം സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ"തി വുത്തം, തഥാപി ഇധ "ചീവരത്ഥായ സാമം വിഞ്ഞാപിതസുത്ത"ന്തി അവത്വാ കേവലം "ചീവരത്ഥായ വിഞ്ഞാപിതസുത്ത"ന്തി അങ്ഗേസു വുത്തത്താ അഞ്ഞേന ചീവരത്ഥായ വിഞ്ഞാപിതസുത്തമ്പി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി വേദിതബ്ബം. **അകപ്പിയവിഞ്ഞത്തിയാ**തി "ചീവരം മേ, ആവുസോ, വായഥാ"തി ഏവംഭൂതായ അകപ്പിയവിഞ്ഞത്തിയാ.

സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മഹാപേസകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ചീവരസാമികേഹി പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ ഹുത്വാതി "കീദിസേന തേ, ഭന്തേ, ചീവരേന അത്ഥോ, കീദിസം തേ ചീവരം വായാപേമി, വദ, ഭന്തേ, യദിച്ഛസീ"തി ചീവരസാമികേഹി പുബ്ബേ അവുത്തോ ഹുത്വാ. ഏത്ഥ ച ആയതാദീഹി തീഹി സുത്തവഡ്ഢനാകാരേന സഹ വായനാകാരം ദസ്സേതി, സുവീതാദീഹി ചതൂഹി വായനാകാരമേവ. **"കിഞ്ചിമത്തം അനുപദജ്ജേയ്യാമാ"**തിആദി തസ്സ കത്തബ്ബാകാരമത്തദസ്സനം, ന പന അങ്ഗദസ്സനം സുത്തവഡ്ഢനവസേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബത്താതി ആഹ **"ന ഭിക്ഖുനോ പിണ്ഡപാതദാനമത്തേനാ"**തിആദി. ഏത്ഥ ച "ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം പുബ്ബേ അപ്പവാരിതേന അഞ്ഞാതകസ്സ ഗഹപതികസ്സ തന്തവായേ ഉപസങ്കമിത്വാ ചീവരേ വികപ്പം ആപന്നം നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൪൩) ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി അഞ്ഞാതകേ അഞ്ഞാതകസഞ്ഞിവേമതികഞാതകസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി.

മഹാപേസകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഠമപദസ്സാതി "ദസാഹാനാഗത"ന്തി പദസ്സ. **പുരിമനയേനേവാ**തി അച്ചന്തസംയോഗവസേനേവ. **താനി ദിവസാനീ**തി തേസു ദിവസേസു. **അച്ചന്തമേവാ**തി നിരന്തരമേവ, തേസു ദസാഹേസു യത്ഥ കത്ഥചി ദിവസേതി വുത്തം ഹോതി. **പവാരണാമാസസ്സാ**തി പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ. സോ ഹി ഇധ പഠമപവാരണായോഗതോ "പവാരണാമാസോ"തി വുത്തോ. **ജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിതോ പട്ഠായാ**തി സുക്കപക്ഖപഞ്ചമിം ആദിം കത്വാ. **പവാരണാമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിതോ**തി വാ പവാരണാമാസസ്സ പകാസനതോ പുരിമസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖസ്സ പഞ്ചമിതോ പട്ഠായാതി അത്ഥോ. യോ പനേത്ഥ "കാമഞ്ചേസ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൬൪൩) 'ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ'ന്തി (പാരാ॰ ൪൬൨) ഇമിനാവ സിദ്ധോ, അട്ഠുപ്പത്തിവസേന പന അപുബ്ബം വിയ അത്ഥം ദസ്സേത്വാ സിക്ഖാപദം ഠപിത"ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ പമാദപാഠോ "ദസാഹാനാഗത"ന്തി ഇമിനാ വിരോധതോതി ദട്ഠബ്ബം. കിഞ്ച "ജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിതോ പട്ഠായാ"തി വുത്തത്താ അട്ഠകഥായേവ പുബ്ബാപരവിരോധോപി സിയാ.

അച്ചേകചീവരന്തി അച്ചായികചീവരം വുച്ചതി, സോ ച അച്ചായികഭാവോ ദായകസ്സ ഗമികാദിഭാവേനാതി ദസ്സേതും **"ഗമികഗിലാനഗബ്ഭിനിഅഭിനവുപ്പന്നസദ്ധാനം പുഗ്ഗലാന"**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഗമികോ** നാമ "സേനായ വാ ഗന്തുകാമോ ഹോതി, പവാസം വാ ഗന്തുകാമോ ഹോതീ"തി (പാരാ॰ ൬൪൯) വുത്തോ. **അഞ്ഞതരേന "വസ്സാവാസികം ദസ്സാമീ"തി ഏവം ആരോചേത്വാ ദിന്ന**ന്തി ഗമികാദീനം അഞ്ഞതരേന ഗമനാദീഹി കാരണേഹി ദാതുകാമേന ദൂതം വാ പേസേത്വാ, സയം വാ ആഗന്ത്വാ "വസ്സാവാസികം ദസ്സാമീ"തി ഏവം ആരോചേത്വാ ദിന്നം ചീവരം. ഏത്ഥ ച "ഇദം മേ, ഭന്തേ, അച്ചേകചീവരം ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമിതം നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൪൯) ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം.

സേസന്തി "സാധാരണപഞ്ഞത്തീ"തിആദികം. അയം പന വിസേസോ - തത്ഥ അതിരേകചീവരേ അതിരേകചീവരസഞ്ഞിആദിനോ ദസാഹാതിക്കമോ, ഇധ അച്ചേകചീവരേ അച്ചേകചീവരസഞ്ഞിആദിനോ ചീവരകാലാതിക്കമോ. തഥാ അനച്ചേകചീവരേ അച്ചേകചീവരസഞ്ഞിനോ, വേമതികസ്സ ച ദുക്കടം. ജാതിപ്പമാണസമ്പന്നസ്സ അച്ചേകചീവരസ്സ അത്തനോ സന്തകതാ, ദസാഹാനാഗതായ കത്തികതേമാസികപുണ്ണമായ ഉപ്പന്നഭാവോ, അനധിട്ഠിതഅവികപ്പിതതാ, ചീവരകാലാതിക്കമോതി ചതുരങ്ഗഭാവോവ ഏത്ഥ വിസേസോ.

അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപസമ്പജ്ജന്തിആദീസു വിയാതി "പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ"തി (വിഭ॰ ൫൦൮) ഇമസ്സ വിഭങ്ഗേ "ഉപസമ്പജ്ജാ"തി ഉദ്ധരിതബ്ബേ "ഉപസമ്പജ്ജ"ന്തി ഉദ്ധടം. തദിഹ നിദസ്സനം കതം. **ആദിസദ്ദേന** പന "അനാപുച്ഛം വാ ഗച്ഛേയ്യാ"തിആദീനം (പാചി॰ ൧൧൧, ൧൧൫) സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. **ഉപഗന്ത്വാ**തി ഉപസദ്ദസ്സത്ഥമാഹ. **വസിത്വാ**തി അക്ഖണ്ഡം വസിത്വാ. "യേന യസ്സ ഹി സമ്ബന്ധോ, ദൂരട്ഠമ്പി ച തസ്സ ത"ന്തി വചനതോ **"ഇമസ്സ…പേ॰… ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ"**തി വുത്തം. തത്ഥ **ഇമസ്സാ**തി "ഉപവസ്സ"ന്തി പദസ്സ.

വിനയപരിയായേന അരഞ്ഞലക്ഖണം അദിന്നാദാനപാരാജികേ ആഗതം. തഥ ഹി "ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ"തി അനവസേസതോ അവഹാരട്ഠാനപരിഗ്ഗഹേന തദുഭയം അസങ്കരതോ ദസ്സേതും "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ചാ"തിആദി വുത്തം. ഗാമൂപചാരോ ഹി ലോകേ ഗാമസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതീതി. ഇധ പന സുത്തന്തപരിയായേന "പഞ്ചധനുസതികം പച്ഛിമ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൪) ആഗതം ആരഞ്ഞകം ഭിക്ഖും സന്ധായ. ന ഹി സോ വിനയപരിയായികേ അരഞ്ഞേ വസന്തോ "ആരഞ്ഞകോ പന്ഥസേനാസനോ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൬൧) സുത്തേ വുത്തോ, തസ്മാ തഥ ആഗതമേവ ലക്ഖണം ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ "സബ്ബപച്ഛിമാനി ആരോപിതേന ആചരിയധനുനാ"തിആദിമാഹ. തത്ഥ **"ആചരിയധനു** നാമ പകതിഹത്ഥേന നവവിദത്ഥിപമാണം. ജിയായ പന ആരോപിതായ ചതുഹത്ഥപമാണ"ന്തി വദന്തി. **ഗാമസ്സാ**തി പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ. **ഇന്ദഖീലതോ**തി ഉമ്മാരതോ. **പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ**തി പരിയന്തേ ഠിതഘരസ്സ ഉപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ പഠമലേഡ്ഡുപാതതോ. കിത്തകേന മഗ്ഗേന മിനിതബ്ബന്തി ആഹ **"സചേ"**തിആദി. **മജ്ഝിമട്ഠകഥായം** പന "വിഹാരസ്സാപി ഗാമസ്സേവ ഉപചാരം നീഹരിത്വാ ഉഭിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അന്തരാ മിനിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **ചോരാനം നിവിട്ഠോകാസാദിദസ്സനേനാ**തി ആരാമേ, ആരാമൂപചാരേ ച ചോരാനം നിവിട്ഠോകാസാദിദസ്സനേന കാരണേന. **ആദി**സദ്ദേന ഭുത്തോകാസട്ഠിതോകാസനിസിന്നോകാസനിപന്നോകാസാനം ഗഹണം. **ചോരേഹി മനുസ്സാനം ഹതവിലുത്താകോടിതഭാവദസ്സനതോ**തി ആരാമേ, ആരാമൂപചാരേ ച ഹതവിലുത്താകോടിതഭാവദസ്സനതോ.

അന്തരഘരേ നിക്ഖിപേയ്യാതി അന്തരേ അന്തരേ ഘരാനി ഏത്ഥ, ഏതസ്സാതി വാ **അന്തരഘരം,** ഗാമോ, തസ്മിം ഠപേയ്യാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"ആരഞ്ഞകസ്സാ"**തിആദി. **തഞ്ചാ**തി നിക്ഖിപനഞ്ച. **"മഹാപവാരണായ പവാരിതോ ഹോതീ"**തി ഇദം വസ്സച്ഛേദം അകത്വാ വുട്ഠഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം, ന പന പവാരണായ അങ്ഗഭാവം. തേനേവ ഹി ബ്യതിരേകം ദസ്സേന്തേന **സമന്തപാസാദികായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൩-൬൫൪) വുത്തം "സചേ പച്ഛിമികായ വാ ഉപഗതോ ഹോതി ഛിന്നവസ്സോ വാ, നിക്ഖിപിതും ന ലഭതീ"തി. കത്തികമാസോ നാമ പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ കാളപക്ഖപാടിപദതോ പട്ഠായ യാവ അപരകത്തികപുണ്ണമാ, താവ ഏകൂനത്തിംസ രത്തിന്ദിവാ. **ഏവ**-സദ്ദേന കത്തികമാസതോ പരം ന ലഭതീതി ദസ്സേതി. ഊനപ്പമാണേ താവ അരഞ്ഞലക്ഖണായോഗതോ ന ലഭതു, കസ്മാ ഗാവുതതോ അതിരേകപ്പമാണേ ന ലഭതീതി ആഹ **"യത്ര ഹീ"**തിആദി. നിമന്തിതോ പന അഡ്ഢയോജനമ്പി യോജനമ്പി ഗന്ത്വാ വസിതും പച്ചേതി, ഇദമപ്പമാണം. **സാസങ്കസപ്പടിഭയമേവ ഹോതീ**തി സാസങ്കഞ്ചേവ സപ്പടിഭയഞ്ച ഹോതി. **ഏവ**-സദ്ദേന അനാസങ്കഅപ്പടിഭയേഹി അങ്ഗയുത്തേപി സേനാസനേ വസന്തോ നിക്ഖിപിതും ന ലഭതീതി ദസ്സേതി. ഏത്താവതാ പുരിമികായ ഉപഗന്ത്വാ അക്ഖണ്ഡം കത്വാ വുട്ഠവസ്സോ യം ഗാമം ഗോചരഗാമം കത്വാ പഞ്ചധനുസതികപച്ഛിമേ ആരഞ്ഞകസേനാസനേ വിഹരതി, തസ്മിം ഗാമേ ചീവരം ഠപേത്വാ സകലകത്തികമാസം തസ്മിംയേവ സേനാസനേ തേന ചീവരേന വിനാ വത്ഥും അനുജാനിത്വാ ഇദാനി വിഹാരതോ അഞ്ഞത്ഥ വസന്തസ്സ ഛാരത്തം വിപ്പവാസം അനുജാനന്തോ **"സിയാ ച തസ്സ ഭിക്ഖുനോ"**തിആദിമാഹ. അസമാദാനചാരഞ്ഹി അത്ഥതകഥിനാ ഏവ ലഭന്തി, നേതരേതി ഏത്ഥ ഇദമ്പി കാരണം ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥ **ഛാരത്തപരമം തേന**

ഭിക്ഖുനാ തേന ചീവരേന വിപ്പവസിതബ്ബന്തി യോ ഭിക്ഖു വിഹാരേ വസന്തോ തതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗമനകിച്ചേ സതി അന്തരഘരേ ചീവരം നിക്ഖിപതി, തേന ഭിക്ഖുനാ തേന ചീവരേന ഛാരത്തപരമം വിപ്പവസിതബ്ബം, ഛ രത്തിയോ തമ്ഹാ വിഹാരാ അഞ്ഞത്ഥ വസിതബ്ബാതി വുത്തം ഹോതി. വുത്തഞ്ഹി ഭദന്തേന **ബുദ്ധദത്താചരിയേന** -

"യം ഗാമം ഗോചരം കത്വാ, ഭിക്ഖു ആരഞ്ഞകേ വസേ;
തസ്മിം ഗാമേ ഠപേതും തം, മാസമേകം തു വട്ടതി.

"അഞ്ഞത്ഥേവ വസന്തസ്സ, ഛാരത്തപരമം മതം;
അയമസ്സ അധിപ്പായോ, പടിച്ഛന്നോ പകാസിതോ"തി.

തേനേവാഹ **"തതോ ചേ ഉത്തരി വിപ്പവസേയ്യാതി ഛാരത്തതോ ഉത്തരി തസ്മിം സേനാസനേ സത്തമം അരുണം ഉട്ഠാപേയ്യാ"**തിആദി. **തഥാ അസക്കോന്തേനാ**തി ഗതട്ഠാനസ്സ ദൂരതായ സേനാസനം ആഗന്ത്വാ സത്തമം അരുണം ഉട്ഠാപേതും അസക്കോന്തേന. ഏവമ്പി അസക്കോന്തേന തത്രേവ ഠിതേന പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം "അതിരേകചീവരട്ഠാനേ ഠസ്സതീ"തി. **വസിത്വാ**തി അരുണം ഉട്ഠാപേത്വാ. ഭിക്ഖുസമ്മുതി ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ വുത്താവ.

സേസന്തി "അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാതി അയമേത്ഥ അനുപഞ്ഞത്തീ"തിആദികം. തത്ഥ ഹി അങ്ഗേസു യം രത്തിവിപ്പവാസോ ചതുത്ഥമങ്ഗം, തം ഇധ ഛാരത്തതോ ഉത്തരി വിപ്പവാസോ ഹോതീതി അയമേവ വിസേസോ.

സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പരിണതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നനു ചായം സങ്ഘസ്സ പരിണതോ, ന പരിച്ചത്തോ, അഥ കഥം സങ്ഘസന്തകോ ഹോതീതി ആഹ **"സോ ഹീ"**തിആദി. തത്ഥ **സോ**തി ലാഭോ. **ഏകേന പരിയായേനാ**തി പരിണതഭാവസങ്ഖാതേന ഏകേന പരിയായേന. **"ലഭിതബ്ബ"**ന്തി ഇമിനാ **ലാഭ**സദ്ദസ്സ കമ്മസാധനമാഹ. **ചീവരാദിവത്ഥു**ന്തി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം അന്തമസോ ചുണ്ണപിണ്ഡമ്പി ദന്തകട്ഠമ്പി ദസികസുത്തമ്പി. **പരിണത**ന്തി സങ്ഘസ്സ നിന്നം സങ്ഘസ്സ പോണം സങ്ഘസ്സ പബ്ഭാരം ഹുത്വാ ഠിതന്തി അത്ഥോ. യേന പന കാരണേന സോ പരിണതോ ഹോതി, തം ദസ്സേത്വാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതും **"ദസ്സാമ കരിസ്സാമാ"**തിആദി വുത്തം. **അത്തനോ പരിണാമേന്തസ്സാ**തി "ഇദം മയ്ഹം ദേഹീ"തി സങ്ഘസ്സ പരിണതഭാവം ഞത്വാ അത്തനോ പരിണാമേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ. **പയോഗേ**തി പരിണാമനപ്പയോഗേ. ഏത്ഥ ച "ഇദം മേ, ഭന്തേ, ജാനം സങ്ഘികം ലാഭം പരിണതം അത്തനോ പരിണാമികം നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി ഇമിനാ നയേന നിസ്സജ്ജനവിധാനം വേദിതബ്ബം.

സങ്ഘചേതിയപുഗ്ഗലേസൂതി ഏത്ഥ ച അന്തമസോ സുനഖം ഉപാദായ യോ കോചി സത്തോ "പുഗ്ഗലോ"തി വേദിതബ്ബോ. **അഞ്ഞസങ്ഘാദീന**ന്തി അഞ്ഞസങ്ഘചേതിയപുഗ്ഗലാനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - "സങ്ഘസ്സ പരിണതം അഞ്ഞസ്സ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ, ചേതിയസ്സ പരിണതം

അഞ്ഞസ്സ ചേതിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ, പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേന്തസ്സ ദുക്കട''ന്തി.

ഇദാനി അനാപത്തിം ദസ്സേതും **"അപരിണതസഞ്ഞിനോ"**തിആദിമാഹ. പരിണതേ, അപരിണതേ ച അപരിണതസഞ്ഞിനോ ചാതി സമ്ബന്ധോ, പരിണതേ, അപരിണതേ ചാതി ഉഭയത്ഥാപി അനാപത്തീതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം ''പരിണതേ അപരിണതസഞ്ഞീ അത്തനോ പരിണാമേതി, അനാപത്തി. അപരിണതേ അപരിണതസഞ്ഞീ അനാപത്തീ''തി (പാരാ॰ ൬൬൦). **ദേയ്യധമ്മോ**തി ചത്താരോ പച്ചയാ. **ആദി**സദ്ദേന ''പടിസങ്ഖാരം വാ ലഭേയ്യ, ചിരട്ഠിതികോ വാ അസ്സ, യത്ഥ വാ പന തുമ്ഹാകം ചിത്തം പസീദതി, തത്ഥ ദേഥാ''തി (പാരാ॰ ൬൬൯) വചനാനം ഗഹണം. സചേ പന ദായകാ ''മയം സങ്ഘഭത്തം കത്തുകാമാ, ചേതിയപൂജം കത്തുകാമാ, ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിക്ഖാരം ദാതുകാമാ, തുമ്ഹാകം രുചിയാ ദസ്സാമ. ഭണഥ, കത്ഥ ദേമാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൬൦) വദന്തി, ഏവം വുത്തേ തേന ഭിക്ഖുനാ ''യത്ഥ ഇച്ഛഥ, തത്ഥ ദേഥാ''തി വത്തബ്ബാ.

പരിണതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പത്തവഗ്ഗോ തതിയോ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

നിസ്സഗ്ഗിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയകണ്ഡം

൧. മുസാവാദവഗ്ഗോ

൧. മുസാവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സമ്പജാനമുസാവാദേതി ഏത്ഥ **മുസാ**തി അഭൂതം അതച്ഛം വത്ഥു, **വാദോ**തി തസ്സ ഭൂതതോ തച്ഛതോ വിഞ്ഞാപനം, സമ്പജാനസ്സ മുസാവാദോ **സമ്പജാനമുസാവാദോ,** തസ്മിം സമ്പജാനമുസാവാദേതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"പുബ്ബേ"**തിആദി. സോ ച പന മുസാവാദോ പുബ്ബഭാഗക്ഖണേ, തങ്ഖണേ ച വിജാനന്തസ്സ ഹോതി "പുബ്ബേവസ്സ ഹോതി 'മുസാ ഭണിസ്സ'ന്തി, ഭണന്തസ്സ ഹോതി 'മുസാ ഭണാമീ'"തി (പാചി॰ ൭) വുത്തത്താതി ആഹ **"പുബ്ബേപി ജാനിത്വാ വചനക്ഖണേപി ജാനന്തസ്സാ"**തി. ഏതഞ്ഹി ദ്വയം അങ്ഗഭൂതം, ഇതരം പന ഹോതു വാ, മാ വാ, അകാരണമേതം. നനു ചേതം ഭണനമേവ ഞായതീതി ആഹ **"ഭണനഞ്ച നാമാ"**തിആദി. **അഭൂതസ്സാ**തി അതച്ഛസ്സ.

ഹത്ഥകം സക്യപുത്തന്തി ഏത്ഥ **ഹത്ഥകോ**തി തസ്സ ഥേരസ്സ നാമം. സക്യാനം പുത്തോതി **സക്യപുത്തോ**. ബുദ്ധകാലേ കിര സക്യകുലതോ അസീതി പുരിസസഹസ്സാനി പബ്ബജിംസു, തേസം സോ അഞ്ഞതരോ. **അവജാനിത്വാ പടിജാനനാദിവത്ഥുസ്മി**ന്തി ഏത്ഥ **അവജാനിത്വാ പടിജാനനം** നാമ തിത്ഥിയേഹി സദ്ധിം കഥേന്തോ അത്തനോ വാദേ കഞ്ചി ദോസം സല്ലക്ഖേന്തോ "നായം മമ വാദോ"തി അവജാനിത്വാ പുന കഥേന്തോ കഥേന്തോ നിദ്ദോസതം സല്ലക്ഖേത്വാ "മമേവ അയം വാദോ"തി പടിജാനാതി. **ആദി**സദ്ദേന പടിജാനിത്വാ അവജാനനം, അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരണം, സമ്പജാനമുസാഭാസനം, സങ്കേതം കത്വാ വിസംവാദകരണഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. ഇദാനി ആപത്തിഭേദദസ്സനത്ഥം **"ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനത്ഥ"**ന്തിആദി വുത്തം.

അനുപധാരേത്വാ സഹസാ ഭണന്തസ്സാതി അവീമംസിത്വാ വേഗേന ദിട്ഠമ്പി "അദിട്ഠം മേ"തിആദിനാ ഭണന്തസ്സ . **"അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞം ഭണന്തസ്സാ**തി യോ മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ പക്ഖലന്തോ "ചീവര"ന്തി വത്തബ്ബേ "ചീര"ന്തിആദീനി ഭണതി, അയം "അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞം ഭണതി നാമ. യോ പന സാമണേരേന "അപി, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഉപജ്ഝായം പസ്സിത്ഥാ"തി വുത്തോ കേളിം കുരുമാനോ "തവ ഉപജ്ഝായോ ദാരുസകടം യോജേത്വാ ഗതോ ഭവിസ്സതീ"തി വാ സിങ്ഗാലസദ്ദം സുത്വാ "കസ്സായം സദ്ദോ"തി വുത്തോ "മാതുയാ തേ യാനേന ഗച്ഛന്തിയാ കദ്ദമേ ലഗ്ഗചക്കം ഉദ്ധരന്താനം അയം സദ്ദോ"തി വാ ഏവം നേവ ദവാ, ന രവാ അഞ്ഞം ഭണതി, സോ ആപത്തിം ആപജ്ജതിയേവ. അഞ്ഞാ പൂരണകഥാ നാമ ഹോതി - ഏകോ ഗാമേ ഥോകം തേലം ലഭിത്വാ വിഹാരം ആഗതോ സാമണേരം ഭണതി "ത്വം അജ്ജ കുഹിം ഗതോ, ഗാമോ ഏകതേലോ അഹോസീ"തി വാ, പച്ഛികായ ഠപിതം പൂവഖണ്ഡം ലഭിത്വാ "അജ്ജ ഗാമേ പച്ഛികാഹി പൂവേ ചാരേസു"ന്തി വാ, അയം മുസാവാദോവ ഹോതി. **വിസംവാദനപുരേക്ഖാരതാ**തി വിസം വാദേന്തി ഏതേനാതി **വിസംവാദനം,** വഞ്ചനാധിപ്പായവസപ്പവത്തം ചിത്തം, തസ്സ പുരേക്ഖാരതാ **വിസംവാദനപുരേക്ഖാരതാ,** വിസംവാദനചിത്തസ്സ പുരതോ കരണന്തി അത്ഥോ.

മുസാവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഓമസവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഓമസവാദേതി ഖുംസനഗരഹണവചനേ. യസ്മാ പന തം നേവ കണ്ണസുഖം, ന ഹദയസുഖം, തസ്മാ തേന കണ്ണഞ്ചേവ ഹദയഞ്ച വിജ്ഝതീതി ആഹ **"ഓവിജ്ഝനവചനേ"**തി, ജാതിആദീഹി ഘട്ടേത്വാ വചനേതി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ **"ജാതിനാമാ"**തിആദി. തത്ഥ **ജാതി** നാമ ബ്രാഹ്മണാദി ഉക്കട്ഠാ ചേവ ചണ്ഡാലാദി ഹീനാ ച ജാതി. **നാമം** നാമ അവകണ്ണകാദി ഹീനഞ്ചേവ ബുദ്ധരക്ഖിതാദി ഉക്കട്ഠഞ്ച നാമം. **ഗോത്തം** നാമ കോസിയാദി ഹീനഞ്ചേവ ഗോതമാദി ഉക്കട്ഠഞ്ച ഗോത്തം. **കമ്മം** നാമ പുപ്ഫഛഡ്ഡകാദി ഹീനഞ്ചേവ കസിവണിജ്ജാദി ഉക്കട്ഠഞ്ച കമ്മം. **സിപ്പം** നാമ നളകാരാദി ഹീനഞ്ചേവ മുദ്ദാഗണനാദി ഉക്കട്ഠഞ്ച സിപ്പം. **ആബാധോ** നാമ സബ്ബോപി രോഗോ ഹീനോയേവ. അഥ വാ മധുമേഹോ ഉക്കട്ഠോ, സേസോ ഹീനോതി വേദിതബ്ബോ. **ലിങ്ഗം** നാമ അതിദീഘാദി ഹീനഞ്ചേവ നാതിദീഘാദി ഉക്കട്ഠഞ്ച ലിങ്ഗം. **കിലേസോ** നാമ രാഗാദികോ സബ്ബോപി കിലേസോ. **ആപത്തി** നാമ സോതാപത്താദികാ ഉക്കട്ഠാ ചേവ പാരാജികാദി അനുക്കട്ഠാ ച ആപത്തി. **അക്കോസോ** നാമ "ഓട്ഠോസീ"തിആദികോ ഹീനോ ചേവ "പണ്ഡിതോസീ"തിആദികോ (പാചി॰ ൧൫) ഉക്കട്ഠോ ച അക്കോസോ.

യഥാ തഥാതി പാളിആഗതാനാഗതപദാനം യേന കേനചി ആകാരേന. ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ഠപേത്വാ ഭിക്ഖും ഭിക്ഖുനിആദയോ സബ്ബേ സത്താ അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഠിതാതി ആഹ **"ഇധ ചാ"**തിആദി. **ദവകമ്യതാ** നാമ കേളിഹസാധിപ്പായതാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നേസു ചേവ പാളിആഗതാനാഗതപദേസു ചാതി സബ്ബത്ഥ. **അത്ഥധമ്മഅനുസാസനിപുരേക്ഖാരാന**ന്തി ഏത്ഥ "ചണ്ഡാലോസീ"തിആദികായ പാളിയാ അത്ഥം വണ്ണേന്തോ **അത്ഥപുരേക്ഖാരോ** നാമ. പാളിം വാചേന്തോ **ധമ്മപുരേക്ഖാരോ** നാമ. അനുസിട്ഠിയം ഠത്വാ "ഇദാനിപി ചണ്ഡാലോസി, പാപം മാ അകാസി. മാ തമോതമപരായണോ അഹോസീ"തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൫) നയേന കഥേന്തോ **അനുസാസനിപുരേക്ഖാരോ** നാമാതി വേദിതബ്ബോ.

ഓമസവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. പേസുഞ്ഞസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞേതി പിസതീതി **പിസുണാ,** യായ വാചായ സമഗ്ഗേ സത്തേ അവയവഭൂതേ വഗ്ഗേ ഭിന്നേ കരോതി, സാ വാചാ പിസുണാ, പിസുണാ ഏവ **പേസുഞ്ഞം,** തായ വാചായ സമന്നാഗതോ **പിസുണോ,** തസ്സ കമ്മം **പേസുഞ്ഞം,** ഭിക്ഖുസ്സ പേസുഞ്ഞം **ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞം,** തസ്മിം ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞേ, ഭിക്ഖുതോ സുത്വാ ഭിക്ഖുനാ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഉപസംഹടപേസുഞ്ഞേതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"ജാതിആദീഹീ"**തിആദി. തഞ്ച ഖോ ദ്വീഹി കാരണേഹി ഉപസംഹരതീതി ആഹ **"ഭിക്ഖുനോ പിയകമ്യതായ വാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഭിക്ഖുനോ പിയകമ്യതായാ**തി യസ്സ തം ഭാസതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ "ഏവമഹം ഏതസ്സ പിയോ ഭവിസ്സാമീ"തി അത്തനോ പിയഭാവം പത്ഥയമാനതായ. **ഭേദാധിപ്പായേനാ**തി "ഏവമയം തേന സദ്ധിം ഭിജ്ജിസ്സതീ"തി പരസ്സ പരേന ഭേദം ഇച്ഛന്തേന. അഥ വാ പിയസുഞ്ഞകരണതോ **പേസുഞ്ഞം** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൩൬) നിരുത്തിനയേന, യായ വാചായ യസ്സ തം

ഭാസതി, തസ്സ ഹദയേ അത്തനോ പിയഭാവം, പരസ്സ ച സുഞ്ഞഭാവം കരോതി, സാ വാചാ, "ഭിക്ഖുസ്സ പേസുഞ്ഞം ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞ"ന്തിആദിനാ ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **"വുത്തനയേനേവാ**തി "ജാതിആദീഹി അക്കോസവത്ഥൂഹീ"തിആദിനാ വുത്തനയേന.

പാളിമുത്തകഅക്കോസൂപസംഹാരേതി "ചോരോസീ"തിആദിനാ അക്കോസസ്സ ഉപസംഹാരേ. "അനക്കോസവത്ഥുഭൂതം പന പേസുഞ്ഞകരം തസ്സ കിരിയം, വചനം വാ പിയകമ്യതായ ഉപസംഹരന്തസ്സ കിഞ്ചാപി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തി ന ദിസ്സതി, തഥാപി ദുക്കടേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൩൫) വദന്തി. **പാപഗരഹിതായ വദന്തസ്സാ**തി ഏകം അക്കോസന്തം, ഏകഞ്ച ഖമന്തം ദിസ്വാ "അഹോ നില്ലജ്ജോ, ഈദിസമ്പി നാമ ഭവന്തം പുന വത്തബ്ബം മഞ്ഞിസ്സതീ"തി ഏവം കേവലം പാപഗരഹിതായ ഭണന്തസ്സ.

പേസുഞ്ഞസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പദസോധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പദസോ ധമ്മം വാചേയ്യാതി ഏകതോ പദം പദം ധമ്മം വാചേയ്യ, കോട്ഠാസം കോട്ഠാസം വാചേയ്യാതി അത്ഥോ. യസ്മാ ന കേവലം തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ ആരുള്ഹധമ്മംയേവ പദസോ വാചേന്തസ്സ ആപത്തി, തസ്മാ **"സങ്ഗീതിത്തയം അനാരുള്ഹമ്പീ"**തിആദി വുത്തം. **ആദി**-സദ്ദേന (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫) സീലൂപദേസ ധുതങ്ഗപഞ്ഹആരമ്മണകഥാ ബുദ്ധികദണ്ഡകഞ്ഞാണവത്ഥുഅസുഭകഥാദീനം ഗഹണം. മേണ്ഡകമിലിന്ദപഞ്ഹേസു ഥേരസ്സ സകപ്പടിഭാനേ അനാപത്തി. യം രഞ്ഞോ സഞ്ഞാപനത്ഥം ആഹരിത്വാ വുത്തം, തത്ഥ ആപത്തി. വണ്ണപിടകഅങ്ഗുലിമാലപിടകരട്ഠപാലഗജ്ജിതആളവകഗജ്ജിതഗൂള്ഹമഗ്ഗഗൂള്ഹവേസ്സന്തരഗൂള്ഹവിനയവേദല്ലപിടകാദീനി പന അബുദ്ധവചനാനിയേവ.

യസ്മാ പന തം പദം ചതുബ്ബിധം ഹോതി, തസ്മാ തം ദസ്സേതും **"പദാനുപദഅന്വക്ഖരാനുബ്യഞ്ജനേസൂ"**തി വുത്തം. തത്ഥ **പദ**ന്തി ഏകോ ഗാഥാപാദോ അധിപ്പേതോ. **അനുപദ**ന്തി ദുതിയപാദോ. **അന്വക്ഖര**ന്തി ഏകേകം അക്ഖരം. **അനുബ്യഞ്ജന**ന്തി പുരിമബ്യഞ്ജനേന സദിസം പച്ഛാബ്യഞ്ജനം. യം കിഞ്ചി വാ ഏകം അക്ഖരം **അന്വക്ഖരം**. അക്ഖരസമൂഹോ **അനുബ്യഞ്ജനം**. അക്ഖരാനുബ്യഞ്ജനസമൂഹോ **പദം**. പഠമം പദം പദമേവ, ദുതിയം **അനുപദ**ന്തി ഏവമേത്ഥ നാനാകരണം വേദിതബ്ബം. ഏതേസു പദാദീസു യം കഞ്ചി കോട്ഠാസം ഭിക്ഖുഞ്ച ഭിക്ഖുനിഞ്ച ഠപേത്വാ അവസേസപുഗ്ഗലേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഭണന്തസ്സ പദാദിഗണനായ പാചിത്തിയന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഏത്ഥ ഗാഥാബന്ധേസു (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫) താവ "മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ"തി (ധ॰ പ॰ ൧, ൨) ഏകമേകം പദം സാമണേരേന സദ്ധിം ഏകതോ ആരഭിത്വാ ഏകതോയേവ നിട്ഠാപേന്തസ്സ **പദഗണനായ** പാചിത്തിയം. ഥേരേന "മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ"തി വുത്തേ തം പദം അപാപുണിത്വാ "മനോസേട്ഠാ മനോമയാ"തി വചനകാലേ പത്തേന സാമണേരേന ഏകതോ ഭണന്തസ്സ **അനുപദഗണനായ**. "രൂപം അനിച്ച"ന്തിആദി (മ॰ നി॰ ൧.൩൫൩, ൩൫൬) വചനകാലേ തേന സദ്ധിം "രൂ" കാരമത്തമേവ വാചേന്തസ്സ **അന്വക്ഖരഗണനായ**. ഏസ നയോ ഗാഥാബന്ധേപി. "രൂപം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, വേദനാ അനിച്ചാ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൩൫൩, ൩൫൬) ഇമം സുത്തം വാചയമാനോ ഥേരേന "രൂപം അനിച്ച"ന്തി വുച്ചമാനേ സാമണേരോ സീഘപഞ്ഞതായ "വേദനാ അനിച്ചാ"തി ഇമം അനിച്ചപദം ഥേരസ്സ "രൂപം അനിച്ച"ന്തി ഏതേന അനിച്ചപദേന സദ്ധിം ഏകതോ ഭണന്തോ വാചം നിച്ഛാരേതി, ഏവം വാചേന്തസ്സ **അനുബ്യഞ്ജനഗണനായ** പാചിത്തിയന്തി വേദിതബ്ബം.

തികപാചിത്തിയന്തി അനുപസമ്പന്നേ അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞിവേമതികഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. അനുപസമ്പന്നേന സദ്ധിം ഏകതോ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണേ ഏകതോ ഭണന്തസ്സ അനാപത്തീതി സമ്ബന്ധോ. ഏസ നയോ **"സജ്ഝായകരണേ, തസ്സ സന്തികേ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണേ"**തി ഏത്ഥാപി. തത്രായം വിനിച്ഛയോ - ഉപസമ്പന്നോ ച അനുപസമ്പന്നോ ച നിസീദിത്വാ ഉദ്ദിസാപേന്തി. ആചരിയോ "നിസിന്നാനം ഭണാമീ"തി തേഹി സദ്ധിം ഏകതോ വദതി, ആചരിയസ്സേവ ആപത്തി. അനുപസമ്പന്നേന സദ്ധിം ഗണ്ഹന്തസ്സ അനാപത്തി. ദ്വേപി ഠിതാ ഗണ്ഹന്തി, ഏസേവ നയോ. ദഹരഭിക്ഖു നിസിന്നോ, സാമണേരോ ഠിതോ, "നിസിന്നസ്സ ഭണാമീ"തി ഭണതോ അനാപത്തി. സചേ ദഹരോ തിട്ഠതി, ഇതരോ നിസീദതി, "ഠിതസ്സ ഭണാമീ"തി ഭണതോപി അനാപത്തി. സചേ ബഹൂനം ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ ഏകോ സാമണേരോ നിസിന്നോ ഹോതി, തസ്മിം നിസിന്നേ പദസോ ധമ്മം വാചേന്തസ്സ അചിത്തകാ ആപത്തി. സചേ സാമണേരോ ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാ ഠിതോ വാ നിസിന്നോ വാ ഹോതി, യേസം വാചേതി, തേസു അപരിയാപന്നത്താ ഏകേന ദിസാഭാഗേന പലായനകഗന്ഥം നാമ ഗണ്ഹാതീതി സങ്ഖം ഗച്ഛതി, തസ്മാ അനാപത്തി.

സജ്ഝായകരണേതി അനുപസമ്പന്നേന സദ്ധിം ഏകതോ സജ്ഝായകരണേ. **തസ്സ സന്തികേ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണേ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണേ. **യേഭുയ്യേന പഗുണഗന്ഥം ഭണന്തസ്സാ**തി സചേ ഏകഗാഥായ ഏകോ പാദോ നാഗച്ഛതി, അവസേസാ ആഗച്ഛന്തി, അയം യേഭുയ്യേന പഗുണഗന്ഥോ നാമ. ഏതേന നയേന സുത്തേപി വേദിതബ്ബോ, തം ഭണന്തസ്സ. **ഓസാരേന്തസ്സ ചാ**തി പരിസാമജ്ഝേ സുത്തം ഉച്ചാരേന്തസ്സ ച.

പദസോധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഠമസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഇധ "ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അവസേസോ അനുപസമ്പന്നോ നാമാ"തി (പാചി॰ ൫൨) വചനതോ തിരച്ഛാനഗതോപി അനുപസമ്പന്നോയേവ, സോ ച ഖോ ന സബ്ബോ, മേഥുനധമ്മാപത്തിയാ വത്ഥുഭൂതോവാതി ആഹ **"അന്തമസോ"**തിആദി. തസ്സ ച പരിച്ഛേദോ മേഥുനധമ്മാപത്തിയാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. **ദിരത്തതിരത്ത**ന്തി ഏത്ഥ ദിരത്തവചനേന ന കോചി വിസേസത്ഥോ ലബ്ഭതി, കേവലം ലോകവോഹാരവസേന ബ്യഞ്ജനസിലിട്ഠതായ, മുഖാരുള്ഹതായ ഏവം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **ദ്വിന്നം വാ തിണ്ണം വാ രത്തീന**ന്തി പന വചനത്ഥമത്തദസ്സനത്ഥം വുത്തം, നിരന്തരതിരത്തദസ്സനത്ഥം വാ ദിരത്തഗ്ഗഹണം കതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **സഹസേയ്യ**ന്തി ഏകതോ സേയ്യം. **സേയ്യാ**തി ച കായപ്പസാരണസങ്ഖാതം സയനമ്പി വുച്ചതി "സയനം സേയ്യാ"തി കത്വാ, യസ്മിം സേനാസനേ സയന്തി, തമ്പി "സയന്തി ഏത്ഥാതി സേയ്യാ"തി കത്വാ. തദുഭയമ്പി ഇധ സാമഞ്ഞേന, ഏകസേസനയേന വാ ഗഹിതന്തി ആഹ **"സബ്ബച്ഛന്നപരിച്ഛന്നേ"**തിആദി.

തത്ഥ യം സേനാസനം ഉപരി പഞ്ചഹി ഛദനേഹി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧), അഞ്ഞേന വാ കേനചി അന്തമസോ വത്ഥേനാപി സബ്ബമേവ പരിച്ഛന്നം, ഭൂമിതോ പട്ഠായ യാവ ഛദനം ആഹച്ച, അനാഹച്ചാപി വാ സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേന പാകാരേന വാ അഞ്ഞേന വാ കേനചി അന്തമസോ വത്ഥേനാപി പരിക്ഖിത്തം, ഇദം **സബ്ബച്ഛന്നസബ്ബപരിച്ഛന്നം** നാമ. യസ്സ പന ഉപരി ബഹുതരം ഠാനം ഛന്നം, അപ്പം അച്ഛന്നം, സമന്തതോ ച ബഹുതരം പരിക്ഖിത്തം, അപ്പം അപരിക്ഖിത്തം, ഇദം **യേഭുയ്യേന ഛന്നം യേഭുയ്യേന പരിച്ഛന്നം** നാമ. തസ്മിം സബ്ബച്ഛന്നപരിച്ഛന്നേ, യേഭുയ്യേന ഛന്നപരിച്ഛന്നേ വാ.

വിദഹേയ്യാതി കരേയ്യ, തഞ്ച ഖോ അത്ഥതോ സമ്പാദനന്തി ആഹ **"സമ്പാദേയ്യാ"**തി. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ "സേനാസനസങ്ഖാതം സേയ്യം പവിസിത്വാ കായപ്പസാരണസങ്ഖാതം സേയ്യം കപ്പേയ്യ വിദഹേയ്യ സമ്പാദേയ്യാ"തി. **ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധോ** വഡ്ഢകിഹത്ഥേന ഗഹേതബ്ബോ. **ഏകൂപചാരോ**തി വലഞ്ജനദ്വാരസ്സ ഏകത്തം സന്ധായ വുത്തം. സതഗബ്ഭം വാ ചതുസാലം ഏകൂപചാരം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥ വാ**തി പുരിമപുരിമദിവസേ യത്ഥ വുട്ഠം, തസ്മിംയേവ സേനാസനേ വാ. **അഞ്ഞത്ഥ വാ താദിസേ**തി യഥാവുത്തലക്ഖണേന സമന്നാഗതേ അഞ്ഞസ്മിം പുബ്ബേ അവുട്ഠസേനാസനേ വാ. **തേന വാ**തി യേന സഹ പുരിമപുരിമദിവസേ വുട്ഠം, തേന വാ. **അഞ്ഞേന വാ**തി യേന സഹ പുരിമപുരിമസ്മിം ദിവസേ വുട്ഠം, തതോ അഞ്ഞേന വാ. **സങ്ഖേപോ**തി സങ്ഖേപവണ്ണനാ. യദി ഏവം വിത്ഥാരോ കഥം വേദിതബ്ബോതി ആഹ **"വിത്ഥാരോ പനാ"**തിആദി.

ഉപഡ്ഢച്ഛന്നപരിച്ഛന്നാദീസൂതി **ആദി**സദ്ദേന "സബ്ബച്ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ ദുക്കടം, യേഭുയ്യേന ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ ദുക്കടം, സബ്ബപരിച്ഛന്നേ ചൂളകച്ഛന്നേ ദുക്കടം, യേഭുയ്യേന പരിച്ഛന്നേ ചൂളകച്ഛന്നേ ദുക്കട"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൫) അട്ഠകഥായം വുത്താനം ഗഹണം. **തതിയായ രത്തിയാ പുരാരുണാ നിക്ഖമിത്വാ പുന വസന്തസ്സാ**തി തതിയായ രത്തിയാ അരുണതോ പുരേതരമേവ നിക്ഖമിത്വാ അരുണം ബഹി ഉട്ഠാപേത്വാ ചതുത്ഥദിവസേ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ പുന വസന്തസ്സ. **സബ്ബച്ഛന്നസബ്ബാപരിച്ഛന്നാദീസൂ**തി ഏത്ഥ പന **ആദി**സദ്ദേന "സബ്ബപരിച്ഛന്നേ സബ്ബഅച്ഛന്നേ, യേഭുയ്യേന അച്ഛന്നേ യേഭുയ്യേന അപരിച്ഛന്നേ"തി (പാചി॰ ൫൮) പാളിയം ആഗതാനം, "ഉപഡ്ഢച്ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ അനാപത്തി, ഉപഡ്ഢപരിച്ഛന്നേ ചൂളകച്ഛന്നേ അനാപത്തി, ചൂളകച്ഛന്നേ ചൂളകപരിച്ഛന്നേ അനാപത്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൫) അട്ഠകഥായം ആഗതാനഞ്ച ഗഹണം.

പഠമസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ദുതിയസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മനുസ്സിത്ഥിയാതി ജീവമാനകമനുസ്സിത്ഥിയാ. "മതിത്ഥീ പന കിഞ്ചാപി പാരാജികവത്ഥുഭൂതാ, അനുപാദിന്നപക്ഖേ പന ഠിതത്താ സഹസേയ്യാപത്തിം ന കരോതീ"തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൫൯) വദന്തി. അദിസ്സമാനരൂപാഹി പന യക്ഖിപേതീഹി, മേഥുനസ്സ അവത്ഥുഭൂതായ ച തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ അനാപത്തി. **പഠമദിവസേപീ**തി പഠമസ്മിം വിയ സിക്ഖാപദേ ന ചതുത്ഥേയേവ ദിവസേ, അഥ ഖോ ഇധ പഠമദിവസേപീതി അത്ഥോ. ഇമിനാ ഇധ ദിവസപരിച്ഛേദോ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. അങ്ഗേസു പന പാചിത്തിയവത്ഥുകസേനാസനം, തത്ഥ മാതുഗാമേന സഹ നിപജ്ജനം, സൂരിയത്ഥങ്ഗമനന്തി തീണി അങ്ഗാനീതി അയമ്പി വിസേസോ ദട്ഠബ്ബോ.

ദുതിയസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ധമ്മദേസനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഛപ്പഞ്ചവാചാഹീതി ഛഹി പഞ്ചഹി വാചാഹി. വാചാപരിച്ഛേദോ പനേത്ഥ കഥം വേദിതബ്ബോതി ആഹ **"ഉത്തരി ഛപ്പഞ്ചവാചാഹീ"**തിആദി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സുത്തേ, അട്ഠകഥായഞ്ച. സചേ അട്ഠകഥം, ധമ്മപദം, ജാതകാദിവത്ഥും വാ കഥേതുകാമോ ഹോതി, ഛപ്പദമത്തമേവ കഥേതും വട്ടതി. പാളിയാ സദ്ധിം കഥേന്തേന ഏകം പദം പാളിതോ, പഞ്ച അട്ഠകഥാതോതി ഏവം ഛ പദാനി അനതിക്കമിത്വാവ കഥേതബ്ബോ. **പുരിസേനാ**തി മനുസ്സപുരിസേന. തേനാഹ **"മനുസ്സവിഗ്ഗഹം ഗഹേത്വാ പനാ"**തിആദി.

തികപാചിത്തിയന്തി മാതുഗാമേ മാതുഗാമസഞ്ഞിവേമതികഅമാതുഗാമസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **അഞ്ഞസ്സ വാ മാതുഗാമസ്സാ**തി ഏകസ്സ മാതുഗാമസ്സ ദേസേത്വാ നിസിന്നേ പുന ആഗതസ്സ അഞ്ഞസ്സ മാതുഗാമസ്സ, ഏവം പന ഏകാസനേ നിസിന്നേന മാതുഗാമസതസ്സാപി ദേസേതും വട്ടതി . "വിഞ്ഞുമനുസ്സിത്ഥിയാ"തി വചനതോ അവിഞ്ഞിത്ഥിയാപി ദേസയതോ അനാപത്തി. **ഇരിയാപഥപരിവത്താഭാവോ**തി അത്തനോ വാ മാതുഗാമസ്സ വാ ഇരിയാപഥപരിവത്താഭാവോ. **കപ്പിയകാരകസ്സാഭാവോ**തി വിഞ്ഞുസ്സ കപ്പിയകാരകസ്സാഭാവോ, ദുതിയാനിയതേ വുത്തലക്ഖണസ്സ മനുസ്സസ്സ അഭാവോതി വുത്തം ഹോതി. **കിരിയാകിരിയ**ന്തി ഏത്ഥ ഉത്തരി ഛപ്പഞ്ചവാചാഹി ധമ്മദേസനാ **കിരിയാ,** കപ്പിയകാരകസ്സ അഗ്ഗഹണം **അകിരിയാ**തി ദട്ഠബ്ബം.

ധമ്മദേസനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നിപ്പരിയായേനാതി "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജി"ന്തിആദിനാ (പാചി॰ ൭൧) ഉജുകമേവ. **പരിയായേന ആരോചിത**ന്തി "യോ തേ വിഹാരേ വസി, സോ ഭിക്ഖു പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജി, സമാപജ്ജതി, സമാപന്നോ"തിആദിനാ (പാചി॰ ൭൫) അഞ്ഞാപദേസേന ഭണിതം. പരിനിബ്ബാനകാലേ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൭), പന അന്തരാ വാ അതികഡ്ഢിയമാനേന ഉപസമ്പന്നസ്സ ഭൂതം ആരോചേതും വട്ടതി. അനതികഡ്ഢിയമാനേനാപി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൭൭) തഥാരൂപേ കാരണേ സതി ആരോചേതും വട്ടതിയേവ. തേനേവ അഞ്ഞതരേന ദഹരഭിക്ഖുനാ ഉപവദിതോ അഞ്ഞതരോ ഥേരോ "ആവുസോ, ഉപരിമഗ്ഗത്ഥായ വായാമം മാ അകാസി, ഖീണാസവോ തയാ ഉപവദിതോ"തി ആഹ. ഥേരേന ച "അത്ഥി തേ, ആവുസോ, ഇമസ്മിം സാസനേ പതിട്ഠാ"തി പുട്ഠോ ദഹരഭിക്ഖു "ആമ, ഭന്തേ, സോതാപന്നോ ആഹ"ന്തി അവോച. "കാരകോ അയ"ന്തി ഞത്വാപി പടിപത്തിയാ അമോഘഭാവദസ്സനേന സമുത്തേജനായ, സമ്പഹംസനായ ച അരിയാ അത്താനം പകാസേന്തിയേവ. തേനാഹ **"തഥാരൂപേ കാരണേ സതി ഉപസമ്പന്നസ്സ ആരോചയതോ"**തി. സുതപരിയത്തിസീലഗുണം പന അനുപസമ്പന്നസ്സപി ആരോചേതും വട്ടതി. കസ്മാ ന ഇധ ഉമ്മത്തകാദയോ ഗഹിതാതി ആഹ **"യസ്മാ പനാ"**തിആദി. **ആദി**സദ്ദേന ഖിത്തചിത്തവേദനാട്ടാനം ഗഹണം. **തസ്മിം സതീ**തി ഉമ്മത്തകാദിഭാവേ

സതി. **ഇധ ന ഗഹിതാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ പദഭാജനിയം ന ഗഹിതാ. **അചിത്തക**ന്തി പണ്ണത്തിജാനനചിത്താഭാവേന അചിത്തകം. **കുസലാബ്യാകതചിത്തേഹി ദ്വിചിത്ത**ന്തി ഇദം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന അരിയപുഗ്ഗലേയേവ സന്ധായ വുത്തം. ന ഹി പണ്ണത്തിം അജാനന്താ ഝാനലാഭിനോ പുഥുജ്ജനാ വത്ഥുമ്ഹി ലോഭവസേന അകുസലചിത്തേനാപി ന ആരോചേന്തീതി. ദുക്ഖവേദനായ വാ അഭാവതോ **"ദ്വിവേദന"**ന്തി ഇമസ്സ അനുരൂപം കത്വാ ഏവം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുട്ഠുല്ലാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദ്വിന്നം **'ആപത്തിക്ഖന്ധാന**ന്തി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസസങ്ഖാതാനം ദ്വിന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം. **ആയതിം സംവരത്ഥായാ**തി "ഏവമേസ പരേസു ഹിരോത്തപ്പേനാപി ആയതിം സംവരം ആപജ്ജിസ്സതീ"തി ആയതിം സംവരത്ഥായ. **ആപത്തീനഞ്ച കുലാനഞ്ച പരിയന്തം കത്വാ വാ അകത്വാ വാ**തി "ഏത്തകാ ആപത്തിയോ ആരോചേതബ്ബാ, ഏത്തകേസു കുലേസു ആരോചേതബ്ബാ"തി ഏവം ആപത്തീനഞ്ച കുലാനഞ്ച പരിയന്തം കത്വാ വാ അകത്വാ വാ.

അദുട്ഠുല്ലായാതി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസം ഠപേത്വാ അവസേസപഞ്ചാപത്തിക്ഖന്ധസങ്ഖാതായ അദുട്ഠുല്ലായ ആപത്തിയാ. **അവസേസേ ച ആപത്തിക്ഖന്ധേ**തി സങ്ഘാദിസേസവജ്ജിതേ സേസേ ച ആപത്തിക്ഖന്ധേ. **പുരിമപഞ്ചസിക്ഖാപദവീതിക്കമസങ്ഖാതം ദുട്ഠുല്ല**ന്തി പാണാതിപാതവേരമണിആദികസ്സ ആദിതോ പഞ്ചസിക്ഖാപദസ്സ വീതിക്കമസങ്ഖാതം ദുട്ഠുല്ലം. **ഇതരം അദുട്ഠുല്ലം വാ അജ്ഝാചാര**ന്തി തതോ അഞ്ഞം വികാലഭോജനാദികപഞ്ചകം, സുക്കവിസട്ഠികായസംസഗ്ഗദുട്ഠുല്ലഅത്തകാമഞ്ചേതി അദുട്ഠുല്ലം വാ അജ്ഝാചാരം. **വത്ഥുമത്ത**ന്തി "അയം സുക്കവിസ്സട്ഠിം ആപന്നോ, ദുട്ഠുല്ലം, അത്തകാമം, കായസംസഗ്ഗം ആപന്നോ"തി ഏവം വത്ഥുമത്തം വാ ആരോചേന്തസ്സ. **ആപത്തിമത്ത**ന്തി "അയം പാരാജികം ആപന്നോ, സങ്ഘാദിസേസം, ഥുല്ലച്ചയം, പാചിത്തിയം, പാടിദേസനീയം, ദുക്കടം, ദുബ്ഭാസിതം ആപന്നോ"തി ഏവം ആപത്തിമത്തം വാ ആരോചേന്തസ്സ. **വുത്തലക്ഖണസ്സാ**തി "പാരാജികം അനജ്ഝാപന്നസ്സാ"തി കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുട്ഠുല്ലാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഏവം വുത്തലക്ഖണസ്സ. **സവത്ഥുകോ**തി വത്ഥുനാ സഹ ഘടിതോ.

ദുട്ഠുല്ലാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പഥവീഖണനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പാസാണസക്ഖരകഥലമരുമ്ബവാലുകാദീസൂതി ഏത്ഥ മുട്ഠിപ്പമാണതോ ഉപരി **പാസാണാ**തി വേദിതബ്ബാ. മുട്ഠിപ്പമാണാ **സക്ഖരാ. കഥലാ**തി കപാലഖണ്ഡാനി. **മരുമ്ബാ**തി കടസക്ഖരാ. **വാലുകാ** വാലികായേവ. **അഞ്ഞതരസ്സ തതിയഭാഗോ ഹോതീ**തി തതിയോ ഭാഗോ ഹോതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യതോ പംസും വാ മത്തികം വാ ആഹരാപേത്വാ വിസും വിസും കതേ ദ്വേ കോട്ഠാസാ പംസു വാ മത്തികാ വാ ഏകോ പാസാണാദീസു അഞ്ഞതരോ ഹോതി, അയം **മിസ്സകപഥവീ** നാമാതി. **ഓവട്ഠോ** നാമ ദേവേന ഓവട്ഠോ (പാചി॰ വ്ട്ന). **വുത്ത**ന്തി പദഭാജനിയം, സീഹളട്ഠകഥായമേവ വാ വുത്തം . **അധികതരപാസാണാദിമിസ്സാ**തി അധികതരപാസാണാദീഹി മിസ്സാ, അദ്ധഢാപി വുത്തപ്പമാണതോ അധികതരപാസാണാദിമിസ്സാതി അധിപ്പായോ. **വാ**-സദ്ദോ അവുത്തവികപ്പത്ഥോ, തേന ഊനകചതുമാസോവട്ഠപഥവിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സുദ്ധപാസാണാദിഭേദായാ**തി സുദ്ധാ പാസാണാ ഏത്ഥാതി **സുദ്ധപാസാണാ,** സാ ആദി യസ്സ ഭേദസ്സ സോ **സുദ്ധപാസാണാദി. ആദി**-സദ്ദേന സുദ്ധസക്ഖരാദീനം ഗഹണം. സുദ്ധപാസാണാദിഭേദോ യസ്സാ സാ **സുദ്ധപാസാണാദിഭേദാ,** തായ സുദ്ധപാസാണാദിഭേദായ, സുദ്ധപാസാണാദിപ്പകാരായാതി അത്ഥോ.

സയം ഖണതീതി ഏത്ഥ യോ അന്തമസോ പാദങ്ഗുട്ഠകേനപി ഖണതി, ഉദകമ്പി ഛഡ്ഡേന്തോ ഭിന്ദതി, പാദങ്ഗുട്ഠകേനപി വിലിഖതി, പത്തമ്പി പചന്തോ ദഹതി, സോ സബ്ബോ ഖണതിയേവാതി വേദിതബ്ബോ. തേനാഹ **"ഖണനഭേദനവിലേഖനപചനാദീഹി വികോപേതീ**തി. പത്തം പചന്തേന (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്ര൭) ഹി പുബ്ബേ പക്കട്ഠാനേയേവ പചിതബ്ബോ. അദ്ധഢായ പഥവിയാ അഗ്ഗിം ഠപേതും ന വട്ടതി. പത്തപചനകപാലസ്സ പന ഉപരി അഗ്ഗിം ഠപേതും വട്ടതി. ദാരൂനം ഉപരി ഠപേതി, സോ അഗ്ഗി താനി ദഹന്തോ ഗന്ത്വാ പഥവിം ദഹതി, ന വട്ടതി. **ഇട്ഠകപാസാണാദീസുപി** ഏസേവ നയോ. തത്രാപി ഹി ഇട്ഠകാദീനംയേവ ഉപരി ഠപേതും വട്ടതി. കസ്മാ? തേസം അനുപാദാനത്താ. ന ഹി താനി അഗ്ഗിസ്സ ഉപാദാനസങ്ഖം ഗച്ഛന്തി. സുക്ഖഖാണുരുക്ഖാദീസുപി അഗ്ഗിം ദാതും ന വട്ടതി. സചേ പന "പഥവിം അപത്തമേവ നിബ്ബാപേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി ദേതി, വട്ടതി. പച്ഛാ നിബ്ബാപേതും ന സക്കോതി, അവിസയത്താ അനാപത്തി. **വുത്തനയേനേവാ**തി "ഖണനഭേദനവിലിഖനപചനാദീഹീ"തി വുത്തേനേവ നയേന. **നിയമേത്വാ**തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ. **ഇതരോ**തി ആണാപകോ.

"പോക്ഖരണിം ഖണാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്ന) വദതി, വട്ടതി. ഖതായേവ പോക്ഖരണീ നാമ ഹോതി, തസ്മാ അയം കപ്പിയവോഹാരോ. ഏസ നയോ "വാപിം, തളാകം, ആവാടം ഖണാ"തിആദീസുപി. "ഇമം ഓകാസം ഖണ, ഇമസ്മിം ഓകാസേ പോക്ഖരണിം ഖണാ"തി പന വത്തും ന വട്ടതി. "കന്ദം ഖണ മൂലം ഖണാ"തി അനിയമേത്വാ വത്തും വട്ടതി. "ഇമം വല്ലിം ഖണ, ഇമസ്മിം ഓകാസേ കന്ദം വാ മൂലം വാ ഖണാ"തി വത്തും ന വട്ടതി. തേനാഹ **"ഓകാസം അനിയമേത്വാ...പേ॰... ഭണന്തസ്സാ"**തി. ആതപേന സുക്ഖകദ്ദമോ ച ഫലതി, തത്ര യോ ഹേട്ഠാ പഥവിയാ അസമ്ബദ്ധോ, തമേവ അപനേതും വട്ടതി. ഏസ നയോ ഗോകണ്ടകേപി . തേനാഹ **"ആതപേന...പേ॰... അസമ്ബദ്ധ"**ന്തി. തത്ഥ **ഗോകണ്ടകോ** (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്ന) നാമ ഗാവീനം ഖുരച്ഛിന്നകദ്ദമോ വുച്ചതി. സചേ പന ഹേട്ഠിമതലേന ഭൂമിസമ്ബദ്ധോ, വികോപേതും ന വട്ടതി. **ഭിജ്ജിത്വാ പതിതനദീതട**ന്തി ഭിജ്ജിത്വാ നദിസാമന്താ പതിതം ഓമകചാതുമാസം ഓവട്ഠം നദിതടം. സചേ പന ഭിജ്ജിത്വാ ഉദകേയേവ പകതി, ദേവേ അതിരേകചാതുമാസം ഓവട്ഠേപി ഉദകേയേവ ഉദകസ്സ പതിതത്താ വട്ടതി. **മഹന്തമ്പി നങ്ഗലച്ഛിന്നമത്തികാപിണ്ഡ**ന്തി മഹന്തമ്പി കസിതട്ഠാനേ ഹേട്ഠാ പഥവിയാ അസമ്ബദ്ധം നങ്ഗലച്ഛിന്നമത്തികാപിണ്ഡം. **ഏവമാദി**സദ്ദേന കൂടാസിഞ്ചനയോഗ്ഗതനുകകദ്ദമാദീനം ഗഹണം. **അസഞ്ചിച്ച രുക്ഖാദിപവട്ടനേന ഭിന്ദന്തസ്സാ**തി പാസാണരുക്ഖാദീനി വാ പവട്ടേന്തസ്സ, കത്തരദണ്ഡേന വാ ആഹച്ച ആഹച്ച ഗച്ഛന്തസ്സ പഥവീ ഭിജ്ജതി, സാ "തേന ഭിന്ദിസ്സാമീ"തി ഏവം സഞ്ചിച്ച അഭിന്നത്താ **അസഞ്ചിച്ച ഭിന്നാ** നാമ ഹോതി, ഇതി അസഞ്ചിച്ച രുക്ഖാദിപ്പവട്ടനേന ഭിന്ദന്തസ്സ അനാപത്തി. **അസതിയാ പാദങ്ഗുട്ഠകാദീഹി**

വിലിഖന്തസ്സാതി യോ അഞ്ഞവിഹിതോ കേനചി സദ്ധിം കിഞ്ചി കഥേന്തോ പാദങ്ഗുട്ഠകേന വാ കത്തരയട്ഠിയാ വാ പഥവിം വിലിഖന്തോ തിട്ഠതി, തസ്സ ഏവം അസതിയാ പാദങ്ഗുട്ഠകാദീഹി വിലിഖന്തസ്സ അനാപത്തി.

പഥവീഖണനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മുസാവാദവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ഭൂതഗാമവഗ്ഗോ

൧. ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ഭവന്തീ"തി (സാരത്ഥ◦ ടീ◦ പാചിത്തിയ ൩.൯൦) ഇമിനാ വിരുള്ഹമൂലേ നീലഭാവം ആപജ്ജിത്വാ വഡ്ഢമാനകേ തരുണഗച്ഛേ ദസ്സേതി. **"അഹേസു"**ന്തി ഇമിനാ പന വഡ്ഢിത്വാ ഠിതേ മഹന്തേ രുക്ഖഗച്ഛാദികേ ദസ്സേതി. തേനാഹ **"ജായന്തീ"**തിആദി. ഏത്ഥ ച "ഭവന്തീ"തി ഇമസ്സ വിവരണം **"ജായന്തി വഡ്ഢന്തീ"**തി, "അഹേസു"ന്തി ഇമസ്സ **"ജാതാ വഡ്ഢിതാ"**തി. ഗാമോതി സമൂഹോ. **പതിട്ഠിതഹരിതതിണരുക്ഖാദീന**ന്തി ഭൂമിയം പതിട്ഠിതസ്സ ഹരിതതിണസ്സ ചേവ ഹരിതരുക്ഖാദീനഞ്ച. **ആദി**സദ്ദേന ഓസധിഗച്ഛലതാദയോ വേദിതബ്ബാ. നിമിത്തത്ഥേ ച ഭുമ്മം. യോ അത്ഥോ സമ്പജ്ജതി, തമാഹ **"ഭൂതഗാമപാതബ്യതായാ"**തിആദിനാ.

നനു ച രുക്ഖാദയോ ചിത്തരഹിതതായ ന ജീവാ, ചിത്തരഹിതതാ ച പരിഫന്ദാഭാവതോ, ഛിന്നേപി വിരുഹനതോ, വിസദിസജാതികഭാവതോ, ചതുയോനിയം അപരിയാപന്നതോ ച വേദിതബ്ബാ, വുഡ്ഢി പന പവാളസിലാലവണാനമ്പി വിജ്ജതീതി ന തേസം ജീവഭാവേ കാരണം, വിസയഗ്ഗഹണഞ്ച നേസം പരികപ്പനാമത്തം സുപനം വിയ ചിഞ്ചാദീനം, തഥാ ദോഹളാദയോ, അഥ കസ്മാ ഭൂതഗാമസ്സ പാതബ്യതായ പാചിത്തിയം ഇച്ഛിതന്തി? സമണഅസാരുപ്പതോ, തന്നിസ്സിതസത്താനുരക്ഖണതോ ച. തേനേവാഹ "ജീവസഞ്ഞിനോ ഹി മോഘപുരിസാ മനുസ്സാ രുക്ഖസ്മി"ന്തിആദി (പാചി◦ ൮൯). **സാസപബീജകസേവാലമ്പീ**തി സാസപബീജകസങ്ഖാതം സേവാലമ്പി, സാസപസേവാലം, ബീജകസേവാലമ്പീതി അത്ഥോ. തത്ഥ **സാസപസേവാലോ** നാമ സാസപമത്തോ ഖുദ്ദകസേവാലോ. **ബീജകസേവാലോ** നാമ ഉപരി ഖുദ്ദകപത്തോ ഹേട്ഠാ ഖുദ്ദകമൂലോ സേവാലോ.

മൂലബീജഖന്ധബീജഫളുബീജഅഗ്ഗബീജബീജബീജാനന്തി ഏത്ഥ മൂലമേവ ബീജം **മൂലബീജം**. ഏവം സേസേസുപി. തത്ഥ **മൂലബീജം** ഹലിദ്ദിആദികം. **ഖന്ധബീജം** അസ്സത്ഥാദികം. **ഫളുബീജം** ഉച്ഛുആദികം. **അഗ്ഗബീജം** ഹിരിവേരാദികം. **ബീജംബീജം** പുബ്ബണ്ണാദികം. **ഭാജനഗത**ന്തി സരാവാദിഭാജനഗതം. നിക്ഖന്തം മൂലമത്തം ഏതസ്മാതി **നിക്ഖന്തമൂലമത്തം. മത്ത** സദ്ദേന ചേത്ഥ പണ്ണസ്സ നിക്ഖമനം പടിക്ഖിപതി. ഏസ നയോ **നിക്ഖന്തഅങ്കുരമത്ത**ന്തി ഏത്ഥാപി. സചേ പന മൂലഞ്ച പണ്ണഞ്ച നിഗ്ഗതം, ഭൂതഗാമസങ്ഖം ഗച്ഛതി. **വിദത്ഥിമത്താ പത്തവട്ടി നിഗ്ഗച്ഛതീ**തി വിദത്ഥിമത്താ അനീലവണ്ണാ പത്തവട്ടി നിക്ഖമതി. തേനാഹ **"നിക്ഖന്തേ"**തിആദി. **ഹരിതോ ന ഹോതീ**തി നീലവണ്ണോ ന ഹോതി. മുഗ്ഗാദീനം പന പണ്ണേസു ഉട്ഠിതേസു, വീഹിആദീനം വാ അങ്കുരേ ഹരിതേ ഭൂതഗാമസങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. ഏസ നയോ അമ്ബട്ഠിആദീസു.

ഭൂതഗാമബീജഗാമേതി ഏത്ഥ ഭൂതഗാമതോ വിയോജിതം വിരുഹനസമത്ഥമേവ മൂലബീജാദികം ബീജഗാമോ നാമാതി വേദിതബ്ബം. **ഉഭയത്ഥാ**തി ഭൂതഗാമബീജഗാമേസു. **അതഥാസഞ്ഞിസ്സാ**തി അഭൂതഗാമാബീജഗാമസഞ്ഞിസ്സ. കോ പന വാദോ അഭൂതഗാമാബീജഗാമേസു അഭൂതഗാമാബീജഗാമസഞ്ഞിസ്സ. **അസഞ്ചിച്ചാ**തി പാസാണരുക്ഖാദീനി വാ പവട്ടേന്തസ്സ, സാഖം വാ കഡ്ഢന്തസ്സ, കത്തരദണ്ഡേന വാ ഭൂമിം പഹരിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ തിണാനി കുപ്പന്തി. താനി തേന "വികോപേസ്സാമീ"തി ഏവം സഞ്ചിച്ച അവികോപിതത്താ **അസഞ്ചിച്ച വികോപിതാനി** നാമ ഹോന്തി. ഇതി അസഞ്ചിച്ച വികോപേന്തസ്സ അനാപത്തി.

അസതിയാതി അഞ്ഞവിഹിതോ കേനചി സദ്ധിം കിഞ്ചി കഥേന്തോ പാദങ്ഗുട്ഠകേന വാ ഹത്ഥേന വാ തിണം വാ ലതം വാ വികോപേന്തോ തിട്ഠതി, ഏവം അസതിയാ വികോപേന്തസ്സ അനാപത്തി.

അജാനിത്വാതി ഏത്ഥ അബ്ഭന്തരേ "ബീജഗാമോ"തി വാ "ഭൂതഗാമോ"തി വാ ന ജാനാതി, "വികോപേമീ"തി പന ജാനാതി. ഏവം തിണേ വാ പലാലപുഞ്ജേ വാ ഖണിത്തിം വാ കുദാലം വാ സങ്ഗോപനത്ഥായ ഠപേതി, ഡയ്ഹമാനഹത്ഥോ വാ അഗ്ഗിം പാതേതി. തത്ര ചേ തിണാനി ഛിജ്ജന്തി വാ ഡയ്ഹന്തി വാ, ഏവം അജാനിത്വാ വികോപേന്തസ്സ അനാപത്തി.

യേന കേനചി അഗ്ഗിനാതി കട്ഠഗ്ഗിഗോമയഗ്ഗിആദീസു യേന കേനചി അഗ്ഗിനാ, അന്തമസോ ലോഹഖണ്ഡേനപി ആദിത്തേന. **"കപ്പിയ"ന്തി വത്വാവാ**തി യായ കായചി ഭാസായ "കപ്പിയ"ന്തി വത്വാവ. **ഏവ**-സദ്ദേന പഠമം അഗ്ഗിനാ ഫുസിത്വാ പച്ഛാ "കപ്പിയ"ന്തി വത്തും ന വട്ടതീ"തി ദസ്സേതി. "പഠമം അഗ്ഗിം നിക്ഖിപിത്വാ തം അനുദ്ധരിത്വാവ 'കപ്പിയ'ന്തി വുത്തേ പന വട്ടതീ"തി (സാരത്ഥ◦ ടീ◦ പാചിത്തിയ ൩.൯൨) വദന്തി. ഏസ നയോ സേസേസുപി. **തഥേവാ**തി 'കപ്പിയ'ന്തി വത്വാവ. അസ്സമഹിംസസൂകരമിഗഗോരൂപാനം പന ഖുരാ അതിഖിണാ, തസ്മാ തേഹി ന കാതബ്ബം, കതമ്പി അകതം ഹോതീതി ആഹ **"ഠപേത്വാ ഗോമഹിംസാദീനം ഖുരേ"**തി. ഹത്ഥിനഖാ പന ഖുരാ ന ഹോന്തി, തസ്മാ തേഹി വട്ടതി. **തിരച്ഛാനാന**ന്തി സീഹബ്യഗ്ഘദീപിമക്കടാനം, സകുന്താനഞ്ച. തേസഞ്ഹി നഖാ തിഖിണാ ഹോന്തി, തസ്മാ തേഹി കാതബ്ബം. **"അന്തമസോ ഛിന്ദിത്വാ ആഹടേനപീ"**തി ഇമിനാ യേഹി കാതും വട്ടതി, തേഹി തത്ഥജാതകേഹി കാതബ്ബന്തി ഏത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **"സത്ഥേ വുത്തനയേനേവാ"**തി ഇമിനാ ഛേദം വാ വേധം വാ ദസ്സേന്തേന "കപ്പിയന്തി വത്വാവാ"തി വുത്തമതിദിസതി. ഏത്ഥേ ച കിഞ്ചാപി "കപ്പിയന്തി വത്വാവ കാതബ്ബ"ന്തിആദിനാ കപ്പിയം കരോന്തേന കത്തബ്ബാകാരമേവ ദസ്സിതം, തഥാപി ഭിക്ഖുനാ "കപ്പിയം കരോഹീ"തി വുത്തേയേവ അനുപസമ്പന്നേന "കപ്പിയ"ന്തി വത്വാ അഗ്ഗിപരിജിതാദി കാതബ്ബന്തി ഗഹേതബ്ബം. അവചനം പന "പുനപി കപ്പിയം കരോഹീതി കാരേത്വാവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി പഠമമേവ വുത്തത്താ.

ഏകസ്മിം...പേ◦... കപ്പിയേ കതേ സബ്ബം കതം ഹോതീതി ഏകംയേവ "കപ്പിയം കരോമീ"തി അധിപ്പായേനപി കപ്പിയേ കതേ ഏകാബദ്ധത്താ സബ്ബം കതം ഹോതി. **ദാരുകം വിജ്ഝതീ**തി ജാനിത്വാ വാ അജാനിത്വാ വാ വിജ്ഝതി വാ വിജ്ഝാപേതി വാ, വട്ടതിയേവ. **ഭത്തസിത്ഥേ വിജ്ഝതീ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **തം വിജ്ഝതി, ന വട്ടതീ**തി വല്ലിആദീനം ഭാജനഗതികത്താതി അധിപ്പായോ. **ഭിന്ദാപേത്വാ കപ്പിയം കാരേതബ്ബ**ന്തി ബീജതോ മുത്തസ്സ കടാഹസ്സ

ഭാജനഗതികത്താ വുത്തം. **അബീജന്തി** അങ്കുരജനനസമത്ഥബീജരഹിതതരുണമ്ബഫലാദി. തേനാഹ **"യം പന ഫലം തരുണം ഹോതി, അബീജ"**ന്തി. നിബ്ബത്തബീജം നാമ ബീജം നിബ്ബത്തേത്വാ വിസും കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും സക്കുണേയ്യം അമ്ബപനസാദിഫലം. തേനാഹ **"ബീജം അപനേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"**ന്തി. തത്ഥ കപ്പിയകരണകിച്ചം നത്ഥി, സയമേവ കപ്പിയാനീതി അധിപ്പായോ.

ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യമത്ഥന്തി "ത്വം കിര ദുക്കടാപത്തിം ആപന്നോ"തിആദികം യം കിഞ്ചി അത്ഥം. **തതോ അഞ്ഞ**ന്തി പുച്ഛിതത്ഥതോ അഞ്ഞമത്ഥം. **അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരണസ്സാ**തി വിനയധരേന യം വചനം ദോസപുച്ഛനത്ഥം വുത്തം, തതോ അഞ്ഞേന വചനേന പടിച്ഛാദനസ്സ. പടിച്ഛാദനത്ഥോപി ഹി ചരസദ്ദോ ഹോതി അനേകത്ഥത്താ ധാതൂനം. **വുത്ത**ന്തി പാളിയം വുത്തം.

സാവസേസം ആപത്തിം ആപന്നോതി ഏത്ഥ ഠപേത്വാ പാരാജികം സേസാ സാവസേസാപത്തി നാമ, തം ആപന്നോ. **അനുയുഞ്ജിയമാനോ**തി "കിം, ആവുസോ, ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോസീ"തി പുച്ഛിയമാനോ. **അഞ്ഞേന വചനേനാ**തി "കോ ആപന്നോ? കിം ആപന്നോ? കിസ്മിം ആപന്നോ? കഥം ആപന്നോ? കം ഭണഥ? കിം ഭണഥാ"തി അഞ്ഞേന വചനേന. **അഞ്ഞ**ന്തി "കിം ത്വം ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോസീ"തിആദികം അനുയുഞ്ജകവചനം. **തഥാ തഥാ വിക്ഖിപതീ**തി തേന തേന പകാരേന വിക്ഖിപതി. കിം വുത്തം ഹോതി? സോ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൪) കിഞ്ചി വീതിക്കമം ദിസ്വാ "ആവുസോ, ആപത്തിം ആപന്നോസീ"തി സങ്ഘമജ്ഝേ ആപത്തിയാ അനുയുഞ്ജിയമാനോ "കോ ആപന്നോ"തി വദതി. തതോ "ത്വ"ന്തി വുത്തേ "അഹം കിം ആപന്നോ"തി വദതി. അഥ "പാചിത്തിയം വാ ദുക്കടം വാ"തി വുത്തേ "അഹം കിസ്മിം ആപന്നോ"തി വദതി. തതോ "അമുകസ്മിം നാമ വത്ഥുസ്മി"ന്തി വുത്തേ "അഹം കഥം ആപന്നോ, കിം കരോന്തോ ആപന്നോമ്ഹീ"തി പുച്ഛതി. അഥ "ഇദം നാമ കരോന്തോ ആപന്നോ"തി വുത്തേ "കം ഭണഥാ"തി വദതി. തതോ "തം ഭണാമാ"തി വുത്തേ "കിം ഭണഥാ"തി ഏവമനേകേഹി പകാരേഹി വിക്ഖിപതീതി വുത്തം ഹോതി.

യോ പന ഭിക്ഖു സാവസേസം ആപത്തിം ആപന്നോ, തം ന കഥേതുകാമോ തുണ്ഹീഭാവേന വിഹേസേതീതി സമ്ബന്ധോ. **വിഹേസേതീ**തി ചിരനിസജ്ജാചിരഭാസനേഹി പിട്ഠിആഗിലായനതാലുസോസാദിവസേന സങ്ഘം വിഹേസേതി, പരിസ്സമം തേസം കരോതീതി അത്ഥോ. **പരിസ്സമോ** ഹി വിഹേസാ നാമ. **അഞ്ഞവാദകകമ്മ**ന്തി അഞ്ഞവാദകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അഞ്ഞവാദകാരോപനത്ഥം കാതബ്ബം ഞത്തിദുതിയകമ്മം. **വിഹേസകകമ്മ**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **തസ്മിം സങ്ഘേന കതേ**തി തസ്മിം അഞ്ഞവാദകകമ്മേ ച വിഹേസകകമ്മേ ച സങ്ഘേന ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ കതേ. **തഥാ കരോന്താനന്തി** തം പകാരം കരോന്താനം, അഞ്ഞവാദകഞ്ച വിഹേസകഞ്ച കരോന്താനന്തി അത്ഥോ.

"വിഹേസകേതി അയമേത്ഥ അനുപഞ്ഞത്തീ"തി അവചനഞ്ചേത്ഥ "ആപത്തികരാ ച ഹോതി അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദാദീസു വിയാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തത്തായേവ പഞ്ഞായതീതി കത്വാ. ഏസ നയോ ഉപരി സിക്ഖാപദേസു. **ധമ്മകമ്മേ തികപാചിത്തിയ**ന്തി ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിവേമതികഅധമ്മകമ്മസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **അധമ്മകമ്മേ തികദുക്കട**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **അനാരോപിതേ**തി കമ്മവാചായ അനാരോപിതേ, അപ്പതിട്ഠാപിതേതി അത്ഥോ. **ഗേലഞ്ഞേനാ**തി യേന കഥേതും ന സക്കോതി, മുഖേ താദിസേന ബ്യാധിനാ. **സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡനാദീനി ഭവിസ്സന്തീ**തി സങ്ഘമജ്ഝേ കഥിതേ തപ്പച്ചയാ സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡനം വാ കലഹോ വാ വിഗ്ഗഹോ വാ വിവാദോ വാ സങ്ഘഭേദോ വാ സങ്ഘരാജി വാ ഭവിസ്സന്തീതി ഇമിനാ വാ അധിപ്പായേന ന കഥേന്തസ്സ. ഏത്ഥ ച **അധമ്മേനാ**തി അഭൂതേന വത്ഥുനാ.

"സമുട്ഠാനാദീനി അദിന്നാദാനസദിസാനീ"തി അവിസേസം അതിദിസിത്വാ വിസേസം ദസ്സേതും **"ഇദം പനാ"**തിആദി വുത്തം. **സിയാ കിരിയം** അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരന്തസ്സ. **സിയാ അകിരിയം** തുണ്ഹീഭാവേന വിഹേസേന്തസ്സ.

അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യേന വചനേനാതി "ഛന്ദായ ഇത്ഥന്നാമോ ഇദം നാമ കരോതീ"തിആദികേന യേന വചനേന. തേനാഹ **"ഛന്ദായാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഛന്ദായാ**തി ഛന്ദേന പക്ഖപാതേന. "അക്ഖരായ വാചേതീ"തിആദീസു (പാചി॰ ൪൬) വിയ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ഏസ. **ഇദം നാമ കരോതീ**തി അത്തനോ സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താനം പണീതം സേനാസനം വാ പഞ്ഞപേതി, ഭത്താദികം വാതി അധിപ്പായോ. **സേനാസനപഞ്ഞാപകാദിഭേദ**ന്തി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന ഭത്തുദ്ദേസകയാഗുഭാജകഫലഭാജകാദീനം ഗഹണം. അനേകത്ഥത്താ ധാതൂനം **ഝേ**-സദ്ദോ ഓലോകനത്ഥോപി ഹോതീതി ആഹ **"അവഞ്ഞായ ഓലോകാപേന്തീ"**തി. ചിന്തനത്ഥോയേവ വാ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ **"ലാമകതോ വാ ചിന്താപേന്തീ"**തി. **തഥേവ വദന്താ**തി "ഛന്ദായ ഇത്ഥന്നാമോ ഇദം നാമ കരോതീ"തിആദീനി വദന്താ. **വുത്ത**ന്തി പാളിയം വുത്തം. **"ഖിയ്യനകേ"**തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൦൩) അയമേത്ഥ അനുപഞ്ഞത്തി.

അസമ്മതസ്സാതി സങ്ഘേന കമ്മവാചായ അസമ്മതസ്സ. കേവലം "തവേസോ ഭാരോ"തി സങ്ഘേന ആരോപിതഭാരസ്സ, ഭിക്ഖൂനം വാ ഫാസുവിഹാരത്ഥായ സയമേവ ഭാരം വഹന്തസ്സ, യത്ര വാ ദ്വേ തയോ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി, തത്ര താദിസം കമ്മം കരോന്തസ്സാതി അധിപ്പായോ. **യസ്സ കസ്സചീ**തി ഉപസമ്പന്നസ്സ വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ വാ യസ്സ കസ്സചി. **അനുപസമ്പന്നസ്സ പന സമ്മതസ്സ വാ അസമ്മതസ്സ വാ**തി ഏത്ഥ പന (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൦൩) കിഞ്ചാപി അനുപസമ്പന്നസ്സ തേരസ സമ്മതിയോ ദാതും ന വട്ടന്തി, തഥാപി യോ ഉപസമ്പന്നകാലേ ലദ്ധസമ്മുതികോ പച്ഛാ അനുപസമ്പന്നഭാവേ ഠിതോ, തം സന്ധായ "സമ്മതസ്സ വാ"തി വുത്തം. യസ്സ പന ബ്യത്തസ്സ സാമണേരസ്സ കേവലം സങ്ഘേന വാ സമ്മതേന വാ ഭിക്ഖുനാ "ത്വം ഇദം കമ്മം കരോഹീ"തി ഭാരോ കതോ, തം സന്ധായ "അസമ്മതസ്സ വാ"തി വുത്തം. യസ്മാ ഉജ്ഝാപനഞ്ച ഖിയ്യനഞ്ച മുസാവാദവസേന പവത്തം, തസ്മാ ആദികമ്മികസ്സ ഇമിനാവ അനാപത്തി, മുസാവാദേന പന ആപത്തിയേവാതി ഗഹേതബ്ബം.

ഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പഠമസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മഞ്ചം വാതി മസാരകോ, ബുന്ദികാബദ്ധോ, കുളീരപാദകോ, ആഹച്ചപാദകോതി ഇമേസു ചതൂസു യം കിഞ്ചി മഞ്ചം വാ. **പീഠം വാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ഭിസിം വാ**തി ഉണ്ണഭിസി, ചോളഭിസി, വാകഭിസി, തിണഭിസി, പണ്ണഭിസീതി ഇമാസു പഞ്ചസു ഭിസീസു യം കിഞ്ചി ഭിസിം വാ. തേനാഹ **"മഞ്ചാദീസൂ"**തിആദി. തത്ഥ **"മഞ്ചസങ്ഖേപേനാ"**തി ഇമിനാ പീഠസങ്ഖേപം പടിക്ഖിപതി. **കപ്പിയചമ്മേനാ**തി മിഗാജേളകചമ്മേന. ഏത്ഥ പന മിഗചമ്മേ ഏണിമിഗോ, വാതമിഗോ, പസദമിഗോ, കുരുങ്ഗമിഗോ, മിഗമാതുകോ, രോഹിതമിഗോതി ഏതേസംയേവ ചമ്മാനി വട്ടന്തി, അഞ്ഞേസം പന -

മക്കടോ കാളസീഹോ ച, സരഭോ കദലീമിഗോ;
യേ ച വാളമിഗാ കേചി, തേസം ചമ്മം ന വട്ടതീതി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯);

തത്ഥ **വാളമിഗാ**തി സീഹബ്യഗ്ഘഅച്ഛതരച്ഛാ. ന കേവലഞ്ച ഏതേയേവ, യേസം പന ചമ്മം വട്ടതീതി വുത്തം, തേ ഠപേത്വാ അവസേസാ അന്തമസോ ഗോമഹിംസസസബിളാരാദയോപി സബ്ബേ ഇമസ്മിം അത്ഥേ "വാളമിഗാ"ത്വേവ വേദിതബ്ബാ. ഏതേസഞ്ഹി സബ്ബേസം ചമ്മം ന വട്ടതി. **താലീസപത്ത**ന്തി സുദ്ധം തമാലപത്തം, അഞ്ഞേന മിസ്സം പന വട്ടതി. തിണവാകചോളേസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. കിം പനേത്ഥ ബിമ്ബോഹനേ വിയ നിസീദിതുഞ്ച നിപജ്ജിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി ആഹ **"തത്ഥാ"**തിആദി. ന കേവലഞ്ചേദമേവാതി ആഹ **"പമാണപരിച്ഛേദോപി ചേത്ഥ നത്ഥീ"**തി, "ഏത്തകമേവ കാതബ്ബ"ന്തി ഭിസിയാ പമാണനിയമോപി നത്ഥീതി അത്ഥോ. മഞ്ചഭിസിപീഠഭിസിഭൂമത്ഥരണഭിസിചങ്കമനഭിസിപാദപുഞ്ഛനഭിസീതി ഏതാസം പന അനുരൂപതോ സല്ലക്ഖേത്വാ അത്തനോ രുചിവസേന പമാണം കാതബ്ബം. **അന്തോ സംവേല്ലിത്വാ ബദ്ധ**ന്തി യഥാ വേമജ്ഝം സംഖിത്തം ഹോതി, ഏവം മജ്ഝേ സുട്ഠു വേഠേത്വാ ബദ്ധം.

യേ അട്ഠ മാസാതി സമ്ബന്ധോ. "അവസ്സികസങ്കേതാ"തി ഏതസ്സേവ വിവരണം **"വസ്സാനമാസാതി ഏവം അപഞ്ഞാതാ"**തി, അപ്പതിതാ അപ്പസിദ്ധാതി അത്ഥോ. **"അസഞ്ഞിതാ"**തിപി പാഠോ, തത്ഥ അവിഞ്ഞാതാതി അത്ഥോ. **അട്ഠ മാസാ**തി ചത്താരോ ഹേമന്തികാ, ചത്താരോ ഗിമ്ഹികാ മാസാതി അട്ഠ മാസാ. **ഓവസ്സകമണ്ഡപേ**തി സാഖാമണ്ഡപപദരമണ്ഡപാനം യത്ഥ കത്ഥചി ഓവസ്സകേ മണ്ഡപേ. **യത്ഥാ**തി യേസു ജനപദേസു. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ജനപദേസു . **കാകാദീനം നിബദ്ധവാസരുക്ഖമൂലേ**തി യത്ഥ ധുവനിവാസേന കാകാ വാ കുലാലാ വാ അഞ്ഞേ വാ സകുന്താ കുലാവകേ കത്വാ വസന്തി, താദിസസ്സ കാകാദീനം നിബദ്ധവാസസ്സ യസ്സ കസ്സചി രുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ. യത്ഥ പന ഗോചരപ്പസുതാ സകുന്താ വിസ്സമിത്വാ ഗച്ഛന്തി, തസ്സ രുക്ഖസ്സ മൂലേ നിക്ഖിപിതും വട്ടതി. **"കദാചിപീ"**തി ഇമിനാ ന കേവലം വസ്സികസങ്കേതേയേവാതി ദസ്സേതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം പദേസേ. **യദാ**തി യസ്മിം കാലേ.

സോതി യസ്സത്ഥായ സന്ഥതോ, സോ. **പകതിസന്ഥതേ**തി പകതിയാവ സന്ഥതേ, യം നേവത്തനാ സന്ഥതം, ന പരേന സന്ഥരാപിതം, തസ്മിന്തി വുത്തം ഹോതി. **ലജ്ജീ ഹോതീ**തി ലജ്ജനസീലോ ഹോതി, പരിക്ഖാരവിനാസനേ ഭീതോതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"അത്തനോ പലിബോധം വിയ മഞ്ഞതീ"**തി, ഇമിനാ അലജ്ജിം ആപുച്ഛിത്വാ ഗന്തും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **നിരപേക്ഖോ**തി "ആഗന്ത്വാ ഉദ്ധരിസ്സാമീ"തി അപേക്ഖാരഹിതോ, ഇമിനാ സാപേക്ഖോ ചേ ഗച്ഛതി, അനാപത്തീതി ദസ്സേതി. തേനേവ ഹി അനാപത്തിവാരേ "ഓതാപേന്തോ ഗച്ഛതീ"തി (പാചി॰ ൧൧൧) വുത്തം. **അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തോ**തി തം മഗ്ഗം അതിക്കമിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തോ. ലേഡ്ഡുപാതൂപചാരതോ ബഹി ഠിതത്താ **"പാദുദ്ധാരേന കാരേതബ്ബോ"**തി വുത്തം, അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സ പഠമപാദുദ്ധാരേ ദുക്കടം, ദുതിയപാദുദ്ധാരേ പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ.

തികപാചിത്തിയം സങ്ഘികേ സങ്ഘികസഞ്ഞിവേമതികപുഗ്ഗലികസഞ്ഞീനം വസേന. ഇമിനാവ നയേന **തികദുക്കട**മ്പി വേദിതബ്ബം. **ചിമിലികാദീനം** അത്ഥോ ദുതിയസിക്ഖാപദേ ദസ്സിതോവ. **പാദപുഞ്ഛനീ** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൨) നാമ രജ്ജുകേഹി വാ പിലോതികാഹി വാ പാദപുഞ്ഛനത്ഥം കതാ. **ഫലകപീഠം** നാമ ഫലകമയം പീഠം. ന കേവലം ചിമിലികാദീനിയേവ അജ്ഝോകാസേ ഠപേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടന്തി ആഹ **"യം വാ പനാ"**തിആദി. യം കിഞ്ചി ദാരുഭണ്ഡം, യം കിഞ്ചി മത്തികാഭണ്ഡന്തി സമ്ബന്ധോ. **"അന്തമസോ പത്താധാരകമ്പീ"**തി ഇമിനാ താലവണ്ടബീജനിപത്തപാനീയഉള്ളങ്കപാനീയസങ്ഖാദീസു വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി.

അരഞ്ഞേ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦) പണ്ണകുടീസു വസന്താനം സീലസമ്പദായ പസന്നചിത്താ മനുസ്സാ മഞ്ചപീഠാദീനി ദേന്തി "സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജഥാ"തി, തത്ഥ കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ **"ആരഞ്ഞകേന പനാ"**തിആദി. തത്ഥ **അസതി അനോവസ്സകേ**തി പബ്ഭാരാദിഅനോവസ്സകട്ഠാനേ അസതി. ഇദഞ്ച ലക്ഖണവചനം "സഭാഗാനം അഭാവേ"തി ച ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. ആരഞ്ഞകേന ഹി ഭിക്ഖുനാ തത്ഥ വസിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തേന സാമന്തവിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം പേസേത്വാ ഗന്തബ്ബം. സഭാഗാനം അഭാവേ അനോവസ്സകേ നിക്ഖിപിത്വാ ഗന്തബ്ബം. അനോവസ്സകേ അസതി രുക്ഖേ ലഗ്ഗേത്വാ ഗന്തബ്ബം.

ന കേവലം ഇദംയേവ കത്വാ ഗന്തും വട്ടതീതി ആഹ **"യഥാ വാ"**തിആദി. **യഥാ വാ ഉപചികാഹി ന ഖജ്ജതീ**തി യഥാ ഠപിതേ ഉപചികാഹി സേനാസനം ന ഖജ്ജതി, ഏവം തഥാ പാസാണാനം ഉപരി ഠപനം കത്വാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ചതൂസു (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧) പാസാണേസു മഞ്ചം ഠപേത്വാ മഞ്ചേ അവസേസമഞ്ചപീഠാനി ആരോപേത്വാ ഉപരി ഭിസിആദികം രാസിം കത്വാ ദാരുഭണ്ഡം മത്തികാഭണ്ഡം പടിസാമേത്വാ ഗമികവത്തം പൂരേത്വാ ഗന്തബ്ബന്തി.

അബ്ഭോകാസികേനാപി "അഹം ഉക്കട്ഠഅബ്ഭോകാസികോ"തി ചീവരകുടിമ്പി അകത്വാ അസമയേ അജ്ഝോകാസേ പഞ്ഞപേത്വാ നിസീദിതും വാ നിപജ്ജിതും വാ ന വട്ടതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ **"അബ്ഭോകാസികേനാ"**തിആദി. സചേ പന ചതുഗ്ഗുണേനപി ചീവരേന കതകുടി അതേമേന്തം രക്ഖിതും നേവ സക്കോതി, സത്താഹവദ്ദലികാദീനി ഭവന്തി, ഭിക്ഖുനോ കായാനുഗതികത്താ വട്ടതി. രുക്ഖമൂലികസ്സാപി ഏസേവ നയോ.

യസ്മിം വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ രുഹതി, തസ്സ സന്തകം അത്തനോ പുഗ്ഗലികമിവ ഹോതീതി ആഹ **"വിസ്സാസികപുഗ്ഗലികേ"**തി. യസ്മിം പന വിസ്സാസോ ന രുഹതി, തസ്സ സന്തകേ ദുക്കടമേവ. **അമനുസ്സോ**തി യക്ഖോ

വാ പേതോ വാ. **പലിബുദ്ധം ഹോതീ**തി ഉപദ്ദുതം ഹോതി.

പഠമസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ദുതിയസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യം കിഞ്ചി ചമ്മന്തി കപ്പിയാകപ്പിയം യം കിഞ്ചി ചമ്മം. നനു "ന, ഭിക്ഖവേ, മഹാചമ്മാനി ധാരേതബ്ബാനി സീഹചമ്മം ബ്യഗ്ഘചമ്മം ദീപിചമ്മം, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൨൫൫) ഖന്ധകേ സീഹചമ്മാദീനം പടിക്ഖേപോ കതോതി ആഹ **"സീഹചമ്മാദീനഞ്ഹീ"**തിആദി. **പരിഹരണേയേവ പടിക്ഖേപോ**തി അത്തനോ സന്തകം കത്വാ തം തം വിഹാരം ഹരിത്വാ മഞ്ചപീഠാദീസു അത്ഥരിത്വാ പരിഭോഗേയേവ പടിക്ഖേപോ, സേനാസനസന്തകം കത്വാ ഭൂമത്ഥരണവസേന പന പരിഭോഗേ നേവത്ഥി ദോസോ. തേനാഹ **"സേനാസനപരിഭോഗേ പന അകപ്പിയചമ്മം നാമ നത്ഥീ"**തി. പാവാരോതി സഞ്ഛാദേന്തി സരീരം ഏതേനാതി **പാവാരോ**. **കോജവോ**തി ഉദ്ധലോമിഏകന്തലോമിആദികോജവത്ഥരണം. **സേസ**ന്തി ഭിസി നിസീദനം തിണസന്ഥാരോ പണ്ണസന്ഥാരോതി അവസിട്ഠം സേനാസനം. തത്ഥ **ഭിസീ**തി മഞ്ചകഭിസി വാ പീഠകഭിസി വാ. **നിസീദന**ന്തി സദസം വേദിതബ്ബം. **തിണസന്ഥാരോ**തി യേസം കേസഞ്ചി തിണാനം സന്ഥാരോ. ഏസ നയോ **പണ്ണസന്ഥാരേ**. ഏത്ഥ ച **ഭിസി** ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥാ പാകടാ. **നിസീദനം** നിസീദനസിക്ഖാപദേനേവ (പാചി॰ ൫൩൧ ആദയോ) പാകടം. **തിണസന്ഥാരപണ്ണസന്ഥാരാനി** പന ലോകപസിദ്ധാനിയേവ. തേനേവാഹ **"പാകടമേവാ"**തി.

നേവ ഉദ്ധരേയ്യ, ന ഉദ്ധരാപേയ്യാതി അത്തനാ വാ ഉദ്ധരിത്വാ പതിരൂപേ ഠാനേ ന ഠപേയ്യ, പരേന വാ തഥാ ന കാരേയ്യ. തേനാഹ **"യഥാ ഠപിത"**ന്തിആദി. തം ഠപേന്തേന ച "ചതൂസു പാസാണേസൂ"തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧) പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ അന്തോഗേഹേ അനോവസ്സകേ നിക്ഖിപിതബ്ബം. സചേ പന സേനാസനം ഓവസ്സതി, ഛദനത്ഥഞ്ച തിണം വാ ഇട്ഠകാ വാ ആനീതാ ഹോന്തി. സചേ ഉസ്സഹതി, ഛാദേതബ്ബം. നോ ചേ സക്കോതി, യോ ഓകാസോ അനോവസ്സകോ, തത്ഥ നിക്ഖിപിതബ്ബം. സചേ സബ്ബമ്പി ഓവസ്സതി, ഉസ്സഹന്തേന അന്തോഗാമേ ഉപാസകാനം ഘരേ ഠപേതബ്ബം. സചേ തേപി "സങ്ഘികം നാമ, ഭന്തേ, ഭാരിയം, അഗ്ഗിദാഹാദീനം ഭായാമാ"തി ന സമ്പടിച്ഛന്തി, അജ്ഝോകാസേ പാസാണാനം ഉപരി മഞ്ചം ഠപേത്വാ സേസം പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ നിക്ഖിപിത്വാ തിണേഹി ച പണ്ണേഹി ച പടിച്ഛാദേതബ്ബം. യഞ്ഹി തത്ഥ അങ്ഗമത്തമ്പി അവസിസ്സതി, തം അഞ്ഞേസം തത്ഥ ആഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ഉപകാരം ഭവിസ്സതീതി. **ഉപചാര**ന്തി സബ്ബപച്ഛിമസേനാസനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ.

അയമേത്ഥ ആപുച്ഛിതബ്ബാനാപുച്ഛിതബ്ബവിനിച്ഛയോ - (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൪) യാ താവ ഭൂമിയം ദീഘസാലാ വാ പണ്ണസാലാ വാ ഹോതി, യം വാ രുക്ഖത്ഥമ്ഭേസു കതഗേഹം ഉപചികാനം ഉട്ഠാനട്ഠാനം ഹോതി, തതോ പക്കമന്തേന ആപുച്ഛിത്വാവ പക്കമിതബ്ബം. തസ്മിഞ്ഹി കതിപയാനി ദിവസാനി അജഗ്ഗിയമാനേ വമ്മികാവ സന്തിട്ഠന്തി. യം പന പാസാണപിട്ഠിയം വാ പാസാണത്ഥമ്ഭേസു വാ കതസേനാസനം സിലുച്ചയലേണം വാ സുധാലിത്തസേനാസനം വാ, യത്ഥ ഉപചികാസങ്കാ നത്ഥി, തതോ പക്കമന്തസ്സ ആപുച്ഛിത്വാപി അനാപുച്ഛിത്വാപി ഗന്തും വട്ടതി. തേനാഹ **"യത്ഥ പനാ"**തിആദി. സചേ താദിസേപി സേനാസനേ ഏകേന പസ്സേന ഉപചികാ ആരോഹന്തി, ആപുച്ഛിത്വാവ ഗന്തബ്ബം. **ആപുച്ഛനം പന വത്ത**ന്തി ആപുച്ഛനം ഗമികവത്തം. ഇദഞ്ച ഇതികത്തബ്ബതാദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ന പന വത്തഭേദദുക്കടന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൧൪) ദസ്സനത്ഥം. കേചി പന "ദുക്കടന്തി ദസ്സനത്ഥ"ന്തി വദന്തി, തം ന യുജ്ജതി **വത്തക്ഖന്ധകട്ഠകഥായ** "യം പാസാണപിട്ഠിയം വാ പാസാണത്ഥമ്ഭേസു വാ കതസേനാസനം, യത്ഥ ഉപചികാനാരോഹന്തി, തം അനാപുച്ഛന്തസ്സാപി അനാപത്തീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൧) വുത്തത്താ. ആപുച്ഛന്തേന പന ഭിക്ഖുമ്ഹി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧) സതി ഭിക്ഖു ആപുച്ഛിതബ്ബോ, തസ്മിം അസതി സാമണേരോ, തസ്മിം അസതി ആരാമികോ, തസ്മിമ്പി അസതി യേന വിഹാരോ കാരാപിതോ, സോ വിഹാരസാമികോ, തസ്സ വാ കുലേ യോ കോചി ആപുച്ഛിതബ്ബോ.

"ഉപചാരേ"തി ഏതസ്സേവ വിവരണം **"ബഹി ആസന്നേ"**തി, വിഹാരസ്സ ബഹി ആസന്നട്ഠാനേതി അത്ഥോ. **ഉപട്ഠാനസാലായ വാ**തി ഭോജനസാലായം വാ. **ദുക്കടമേവാ**തി വുത്തപ്പകാരഞ്ഹി ദസവിധം സേയ്യം അന്തോഗബ്ഭാദിമ്ഹി ഗുത്തട്ഠാനേ പഞ്ഞപേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ യസ്മാ സേയ്യാപി സേനാസനമ്പി ഉപചികാഹി പലുജ്ജതി, വമ്മികരാസിയേവ ഹോതി, തസ്മാ പാചിത്തിയം വുത്തം. ബഹി പന ഉപട്ഠാനസാലാദീസു പഞ്ഞപേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ സേയ്യാമത്തമേവ നസ്സേയ്യ ഠാനസ്സ അഗുത്തതായ, ന സേനാസനം, തസ്മാ ഏത്ഥ ദുക്കടം വുത്തം. മഞ്ചപീഠം പന യസ്മാ ന സക്കാ സഹസാ ഉപചികാഹി ഖായിതും, തസ്മാ തം വിഹാരേപി സന്ഥരിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം. വിഹാരൂപചാരേ പന തം വിഹാരചാരികം ആഹിണ്ഡന്താ ദിസ്വാവ പടിസാമേന്തി.

ഉദ്ധരണാനി കത്വാതി ഏത്ഥ ഉദ്ധരിത്വാ ഗച്ഛന്തേന മഞ്ചപീഠകവാനം സബ്ബം അപനേത്വാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൪) സംഹരിത്വാ ചീവരവംസേ ലഗ്ഗേത്വാ ഗന്തബ്ബം. പച്ഛാ ആഗന്ത്വാ വസനകഭിക്ഖുനാപി പുന മഞ്ചപീഠം വാ പഞ്ഞപേത്വാ സയിത്വാ ഗച്ഛന്തേന തഥേവ കാതബ്ബം. അന്തോകുട്ടതോ സേയ്യം ബഹികുട്ടേ പഞ്ഞപേത്വാ വസന്തേന ഗമനകാലേ പുന ഗഹിതട്ഠാനേയേവ പടിസാമേതബ്ബം. ഉപരിപാസാദതോ ഓരോപേത്വാ ഹേട്ഠാപാസാദേ വസന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു മഞ്ചപീഠം പഞ്ഞപേത്വാപി ഗമനകാലേ പുന ഗഹിതട്ഠാനേയേവ ഠപേതബ്ബം. ഉദ്ധരാപേത്വാ ഗമനേപി ഏസേവ നയോ. ആപുച്ഛിത്വാ ഗച്ഛന്തേന പന "ഭിക്ഖുമ്ഹി സതി ഭിക്ഖു ആപുച്ഛിതബ്ബോ"തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൧) ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ആപുച്ഛിത്വാ ഗന്തബ്ബം.

ദുതിയസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ജാന"ന്തി വുത്തേ "അനുട്ഠാപനീയോ 'അയ'ന്തി ജാനന്തോ"തി അയം വിസേസോ കുതോ ലബ്ഭതീതി ആഹ **"തേനേവസ്സാ"**തിആദി. നനു പദഭാജനേപി വുഡ്ഢഭാവാദിജാനനമേവ വുത്തം, ന തു അനുട്ഠാപനീയഭാവന്തി അനുയോഗം സന്ധായാഹ **"വുഡ്ഢോ ഹീ"**തിആദി. **ബഹൂപകാരത**ന്തി "ഭണ്ഡാഗാരികത്താദിബഹുഉപകാരഭാവം". ന കേവലം ഇദമേവാതി ആഹ **"ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ചാ"**തിആദി, തേന ബഹൂപകാരത്തേപി ഗുണവിസിട്ഠത്താഭാവേ, ഗുണവിസിട്ഠത്തേപി ബഹൂപകാരത്താഭാവേ ദാതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. "ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ബഹൂപകാരതം, ധമ്മകഥികാദീനം ഗുണവിസിട്ഠതഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൧൯-൧൨൧) കേചി.

ധുവവാസത്ഥായാതി നിച്ചവാസത്ഥായ. **സമ്മന്നിത്വാ**തി അപലോകനേന കമ്മേന സമ്മന്നിത്വാ. കാമഞ്ചേത്ഥ ഗിലാനസ്സാപി സങ്ഘോയേവ അനുച്ഛവികം സേനാസനം ദേതി, ഗിലാനോ പന അപലോകേത്വാ സങ്ഘേന അദിന്നസേനാസനോപി ന പീളേതബ്ബോ അനുകമ്പിതബ്ബോതി ദസ്സേതും വിസും വുത്തോ.

സമന്താ ദിയഡ്ഢോ ഹത്ഥോതി മജ്ഝേ പഞ്ഞത്തം മഞ്ചപീഠം സന്ധായ വുത്തം. ഏകപസ്സേന ചേ പഹോനകദിസാ ദിസ്സതി, തതോ ഗഹേതബ്ബം. **പാദധോവനപാസാണതോ**തി ദ്വാരേ നിക്ഖിത്തപാദധോവനപാസാണതോ. **നിസീദന്തസ്സ വാ നിപജ്ജന്തസ്സ വാ പാചിത്തിയ**ന്തി ഏത്ഥ നിസീദനമത്തേന, നിപജ്ജനമത്തേനേവ വാ പാചിത്തിയം. **പുനപ്പുനം കരോന്തസ്സാ**തി ഉട്ഠായുട്ഠായ നിസീദതോ വാ നിപജ്ജതോ വാ.

സങ്ഘികേ സങ്ഘികസഞ്ഞിവേമതികപുഗ്ഗലികസഞ്ഞീനം വസേന **തികപാചിത്തിയം** വേദിതബ്ബം. **തികദുക്കടം** പന പുഗ്ഗലികേ സങ്ഘികസഞ്ഞിവേമതികഅഞ്ഞപുഗ്ഗലികസഞ്ഞീനം വസേന. **വിഹാരസ്സ ഉപചാരേ**തി തസ്സ ബഹി ആസന്നപ്പദേസേ.

അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. നിക്കഡ്ഢനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അനേകകോട്ഠകാനീതി അനേകദ്വാരകോട്ഠകാനി. ''നിക്ഖമാതി വചനം സുത്വാ അത്തനോ രുചിയാ ചേ നിക്ഖമതി, അനാപത്തീ''തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩൨൩) വദന്തി.

തസ്സ പരിക്ഖാരനിക്കഡ്ഢനേതി തസ്സ സന്തകം യം കിഞ്ചി പത്തചീവരപരിസ്സാവനധമ്മകരണമഞ്ചപീഠഭിസിബിബ്ബോഹനാദിഭേദം അന്തമസോ രജനഛല്ലിപി അത്ഥി, തസ്സ പരിക്ഖാരസ്സ നിക്കഡ്ഢനേ. **തഞ്ചാ**തി ദുക്കടം പരാമസതി. **നിക്കഡ്ഢാപനേപി** ഏസേവ നയോ. ഗാള്ഹം ബന്ധിത്വാ ഠപിതേസു പന ഏകാവ ആപത്തി.

ഭണ്ഡനകാരകകലഹകാരകമേവ സകലസങ്ഘാരാമതോ നിക്കഡ്ഢിതും ലഭതി. സോ ഹി പക്ഖം ലഭിത്വാ സങ്ഘമ്പി ഭിന്ദേയ്യ. അലജ്ജിആദയോ പന അത്തനോ വസനട്ഠാനതോയേവ നിക്കഡ്ഢിതബ്ബാ. സകലസങ്ഘാരാമതോ നിക്കഡ്ഢിതും ന വട്ടതി. തേനാഹ **''സകലസങ്ഘാരാമതോപീ''**തിആദി.

നിക്കഡ്ഢനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. വേഹാസകുടിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപരിവേഹാസകുടിയാതി ഉപരിമതലേ അസന്ഥതപദരായ കുടിയാ. തേനാഹ **''ഉപരി അച്ഛന്നതലായാ''**തിആദി. യാ ഹി കാചി ഉപരി അച്ഛന്നതലാ ദ്വിഭൂമികകുടികാ വാ തിഭൂമികാദികുടികാ വാ, സാ ''വേഹാസകുടീ''തി വുച്ചതി. ഇദഞ്ഹി വേഹാസകുടിലക്ഖണം. യദി ഏവം കസ്മാ പദഭാജനേ ''മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ അസീസഘട്ടാ''തി (പാചി॰ ൧൩൧) വുത്തന്തി ആഹ **''പദഭാജനേ പനാ''**തിആദി. **ഇധ അധിപ്പേതം കുടിം ദസ്സേതു**ന്തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ അധിപ്പേതം വേഹാസകുടിം ദസ്സേതും. **മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സാ**തി പമാണമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ. സബ്ബഹേട്ഠിമാഹി തുലാഹി സീസം ന ഘട്ടേതീതി **അസീസഘട്ടാ. അങ്ഗേ വിജ്ഝിത്വാ**തി അടനിയോ വിജ്ഝിത്വാ. **പവേസിതപാദക**ന്തി പവേസിതപാദസിഖം. **തസ്മാ**തി ''ഭൂമത്ഥേ വാ''തിആദിനാ വുത്തമേവത്ഥം കാരണഭാവേന പച്ചാമസതി. യസ്മാ ആഹച്ചപാദകാദീസു യഥാവുത്തോ അത്ഥോ ഹോതി, തസ്മാതി വുത്തം ഹോതി.

സഹസാതി അഭിഭവിത്വാ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ. **അവേഹാസകുടികായാ**തി ഭൂമിയം കതപണ്ണസാലാദീസു, തത്ഥ അനാപത്തി. ന ഹി സക്കാ തത്ഥ പരസ്സ പീളാ കാതും. **സീസഘട്ടായാ**തി യാ സീസം ഘട്ടാ ഹോതി, തത്ഥാപി അനാപത്തി. ന ഹി സക്കാ തത്ഥ ഹേട്ഠാപാസാദേ അനോണതേന വിചരിതും, തസ്മാ അസഞ്ചരണട്ഠാനത്താ പരപീളാ ന ഭവിസ്സതി. **ഉപരിതലം വാ പദരസഞ്ചിത**ന്തി ഉപരിമതലം ദാരുഫലകേഹി ഘനസന്ഥതം. **കിഞ്ചി ഗണ്ഹാതി വാ**തി ഉപരി നാഗദന്തകാദീസു ലഗ്ഗിതം ചീവരാദിം യം കിഞ്ചി ഗണ്ഹാതി വാ. **ലഗ്ഗതി വാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. പടിപക്ഖഭൂതാ ആണി **പടാണി**. യസ്സാ ദിന്നായ നിസീദന്തേപി പാദാ ന നിപതന്തി, ഏവംഭൂതാ ആണി മഞ്ചപീഠാനം പാദസിഖാസു ദിന്നാ ഹോതീതി അത്ഥോ. തേനാഹ **''പാദസീസാന''**ന്തിആദി.

വേഹാസകുടിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. മഹല്ലകവിഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പിട്ഠസങ്ഘാടസ്സാതി ദ്വാരബന്ധസ്സ. **സാമന്താ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥോ പദേസോ**തി യസ്സ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൩൫) വേമജ്ഝേ ദ്വാരം ഹോതി, ഉപരിഭാഗേ ച ഉച്ചാ ഭിത്തി, തസ്സ തീസു ദിസാസു സാമന്താ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥോ പദേസോ. ഖുദ്ദകസ്സ പന വിഹാരസ്സ ദ്വീസു ദിസാസു. തത്രാപി യം ഭിത്തിം വിവരിയമാനം കവാടം ആഹനതി, സാ അപരിപുണ്ണൂപചാരാപി ഹോതി. സചേ പന ദ്വാരസ്സ അധോഭാഗേപി ലേപോകാസോ അത്ഥി, തമ്പി ലിമ്പിതും വട്ടതി. **അഗ്ഗളട്ഠപനായാ**തി ഏത്ഥ **അഗ്ഗള**സദ്ദേന തംസമ്ബന്ധതോ ദ്വാരഫലകസഹിതം ദ്വാരബന്ധനം അധിപ്പേതം. തേനാഹ **''സകവാടകസ്സാ''**തിആദി. **''നിച്ചലഭാവത്ഥായാ''**തി ഇമിനാ തഞ്ച ഖോ ഠപനം ഇധ നിച്ചലഭാവേനാതി ദസ്സേതി. കോ പനേത്ഥ അധിപ്പായോതി ആഹ **''കവാടഞ്ഹീ''**തിആദി. **കമ്പതീ**തി ചലതി. **യാവ ദ്വാരകോസാ അഗ്ഗളട്ഠപനായ പുനപ്പുനം ലിമ്പിതബ്ബോ വാ ലേപാപേതബ്ബോ വാ**തി അഗ്ഗളട്ഠപനത്ഥായ യാവ ദ്വാരകോസാ പുനപ്പുനം അത്തനാ ലിമ്പിതബ്ബോ വാ, പരേഹി ലേപാപേതബ്ബോ വാതി അത്ഥോ.

നനു ചായമത്ഥോ നേവ മാതികായം, ന പദഭാജനേ വുത്തോ, അഥ കുതോ ദട്ഠബ്ബോതി ആഹ **''തത്ഥാ''**തിആദി. **കിഞ്ചാപീ**തി യദിപി. **അട്ഠുപ്പത്തിയ**ന്തി സിക്ഖാപദസ്സ നിദാനേ. **അധികാരതോ**തി അനുവത്തനതോ. ആലോകം സന്ധേതി പിധേതീതി **ആലോകസന്ധി**. തേനാഹ **''ആലോകസന്ധീതി വാതപാനകവാടകാ വുച്ചന്തീ''**തി. തത്ഥ **വാതപാനകവാടകാ**തി വാതപാനഫലകാ. അനുഞ്ഞാതപ്പദേസതോ പന അഞ്ഞത്ഥ പുനപ്പുനം വിലിമ്പിതും വാ വിലിമ്പാപേതും വാ ന വട്ടതി. ''മത്തികായ കത്തബ്ബകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ പുന ചതുത്ഥലേപേ ദിന്നേ പാചിത്തിയ''ന്തി

(സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൫൩) കേചി. ''പുനപ്പുനം ലേപദാനസ്സ വുത്തപ്പമാണതോ അഞ്ഞത്ഥ പടിക്ഖിത്തമത്തം ഠപേത്വാ പാചിത്തിയസ്സ അവുത്തത്താ ദുക്കട''ന്തി അപരേ.

അധിട്ഠാതബ്ബന്തി സംവിധാതബ്ബം. **അപ്പഹരിതേ**തി ഏത്ഥ **അപ്പ**സദ്ദോ ''അപ്പിച്ഛോ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൫൨, ൩൩൬; സം॰ നി॰ ൨.൧൪൮) വിയ അഭാവത്ഥോതി ആഹ **''അഹരിതേ''**തി. സാലിവീഹിആദി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൨.൩൦) **പുബ്ബണ്ണം** ''പുരക്ഖതം സസ്സഫല''ന്തി കത്വാ, തബ്ബിപരിയായതോ മുഗ്ഗമാസാദി **അപരണ്ണം. വുത്ത**ന്തി വപിതം. **''തസ്മിം ഠത്വാ അധിട്ഠഹന്തോ ദുക്കടം ആപജ്ജതീ''**തി ഇമിനാ യസ്മിം പദേസേ സമന്താ വുത്തപ്പമാണേ പരിച്ഛേദേ പുബ്ബണ്ണാദീനി ന സന്തി, തത്ഥ വിഹാരോ കാരേതബ്ബോ. യത്ഥ പന സന്തി, തത്ഥ കാരാപേതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **തഥേവാതി** മുഖവട്ടിഅന്തേന. **തസ്മിം ഠാതബ്ബം** പതന്തസ്സ വിഹാരസ്സ അപതനോകാസത്താ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപരി ന പതേയ്യാതി അധിപ്പായോ. യഥാപരിച്ഛിന്നസ്സ പന ഓകാസസ്സ അബ്ഭന്തരം വിഹാരസ്സ പതന്തസ്സ ഓകാസോ ഹോതീതി അപ്പഹരിതേപി തസ്മിം ഠത്വാ അധിട്ഠാതും ന ലഭതി. തേനാഹ **''തസ്സ അന്തോ അഹരിതേപി ഠാതും ന ലഭതീ''**തി.

തതോ ചേ ഉത്തരീതി തിണ്ണം മഗ്ഗാനം വാ പരിയായാനം വാ ഉപരി ചതുത്ഥേ മഗ്ഗേ വാ പരിയായേ വാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **''മഗ്ഗേന ഛാദിയമാനേ''**തിആദി. തത്ഥ **മഗ്ഗേന ഛാദിയമാനേ**തി അപരിക്ഖിപിത്വാ ഉജുകമേവ ഛാദിയമാനേ. **പരിയായേന**ാതി പരിക്ഖേപേന. തത്ഥ മഗ്ഗേന ഛാദനം ഇട്ഠകസിലാസുധാഹി ലബ്ഭതി, പരിയായേന ഛാദനം തിണപണ്ണേഹീതി ആഹ **''ഇട്ഠകസിലാസുധാഹീ''**തിആദി. തസ്മാ യഥാ ഇച്ഛതി, തഥാ ദ്വേ മഗ്ഗേ വാ ദ്വേ പരിയായേ വാ അധിട്ഠഹിത്വാ തതിയം മഗ്ഗം വാ പരിയായം വാ ''ഏവം ഛാദേഹീ''തി ആണാപേത്വാ പക്കമിതബ്ബം. സചേ ന പക്കമതി, തുണ്ഹീഭാവേന ഠാതബ്ബം. സബ്ബമ്പി ചേതം ഛദനം ഛദനൂപരി വേദിതബ്ബം. ഉപരൂപരിഛന്നോ ഹി വിഹാരോ ചിരം അനോവസ്സകോ ഹോതീതി മഞ്ഞമാനാ ഏവം ഛാദേന്തി. **തിണമുട്ഠിഗണനായാ**തി തിണകരളഗണനായ.

തികപാചിത്തിയന്തി അതിരേകദ്വത്തിപരിയായേ അതിരേകസഞ്ഞിവേമതികഊനകസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **സേതവണ്ണാദികരണേ**തി
സേതവണ്ണകാളവണ്ണഗേരുകപരികമ്മമാലാകമ്മലതാകമ്മമകരദന്തകപഞ്ചപടികാനം കരണേ.
ലേണഗുഹാതിണകുടികാദീസൂതി ഏത്ഥ **ലേണ**ന്തി ദ്വാരബദ്ധം. **ഗുഹാ**തി കേവലാ പബ്ബതഗുഹാ. **തിണകുടികാ** പാകടാ ഏവ.

മഹല്ലകവിഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഏകസ്മിം ഘടേ ഏകാവ ആപത്തീതി ഏകസ്മിം ഉദകഘടേ ഏകാവ ആപത്തി. ഏസ നയോ സബ്ബഭാജനേസു . **വിച്ഛിന്ദന്തസ്സാ**തി ധാരം വിച്ഛിന്ദന്തസ്സ. **ഏകേകം പക്ഖിപന്തസ്സാ**തി ഏകേകം തിണം വാ പണ്ണം വാ മത്തികം വാ അഞ്ഞം വാ കട്ഠഗോമയാദിം പക്ഖിപന്തസ്സ. **പരിയാദാന**ന്തി ഖയം.

''പദീപേ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൪൦) പതിത്വാ പടങ്ഗാദിപാണകാ മരിസ്സന്തീ''തി ജാനന്തസ്സാപി കുസലചിത്തേന പദീപുജ്ജലനം വിയ ''സിഞ്ചനേന പാണകാ മരിസ്സന്തീ''തി പുബ്ബഭാഗേ ജാനന്തസ്സാപി ''ഇദം ജലം സിഞ്ചാമീ''തി സിഞ്ചന്തസ്സ വധകചിത്തം ന ഹോതീതി ആഹ **''വിനാ വധകചേതനായാ''**തിആദി. ഏവഞ്ച കത്വാ **''പണ്ണത്തിവജ്ജ''**ന്തി ഇദമ്പി സമത്ഥിതം ഹോതി. **തിചിത്ത**ന്തി കുസലാകുസലാബ്യാകതവസേന തിചിത്തം. തഥാ ഹി പണ്ണത്തിം മദ്ദിത്വാ സിഞ്ചന്തസ്സ വാ സിഞ്ചാപേന്തസ്സ വാ അകുസലചിത്തേന ഹോതി, ''ആസനം ധോവിസ്സാമീ''തി ചിത്തേന ധോവനത്ഥം സിഞ്ചന്തസ്സ വാ സിഞ്ചാപേന്തസ്സ വാ കുസലചിത്തേന ഹോതി, പണ്ണത്തിം അജാനതാ അരഹതാ സിഞ്ചനാദികരണേ അബ്യാകതചിത്തേന ഹോതീതി കുസലാകുസലാബ്യാകതചിത്തവസേന തിചിത്തം ഹോതി.

സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭൂതഗാമവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. ഓവാദവഗ്ഗോ

൧. ഓവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതസ്സാതി ''സീലവാ ഹോതീ''തിആദീഹി (പാചി॰ ൧൪൭) അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ. **അനുഞ്ഞാതാ**തി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ നിദാനേ അനുഞ്ഞാതാ . **''വസ്സസതൂപസമ്പന്നായാ''**തിആദി വക്ഖമാനഅട്ഠഗരുധമ്മദസ്സനം. തത്ഥ **സാമീചികമ്മ**ന്തി മഗ്ഗസമ്പദാനബീജനപാനീയാപുച്ഛനാദികം അനുച്ഛവികം വത്തം. **ആദിസദ്ദേന** -

> ''ന ഭിക്ഖുനിയാ അഭിക്ഖുകേ ആവാസേ വസ്സം വസിതബ്ബം, അന്വദ്ധമാസം ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ദ്വേ ധമ്മാ പച്ചാസീസിതബ്ബാ ഉപോസഥപുച്ഛകഞ്ച ഓവാദൂപസങ്കമനഞ്ച, വസ്സംവുട്ഠായ ഭിക്ഖുനിയാ ഉഭതോസങ്ഘേ തീഹി ഠാനേഹി പവാരേതബ്ബം ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നായ ഭിക്ഖുനിയാ ഉഭതോസങ്ഘേ പക്ഖമാനത്തം ചരിതബ്ബം, ദ്വേ വസ്സാനി ഛസു ധമ്മേസു സിക്ഖിതസിക്ഖായ സിക്ഖമാനായ ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പദാ പരിയേസിതബ്ബാ, ന ഭിക്ഖുനിയാ കേനചി പരിയായേന ഭിക്ഖു അക്കോസിതബ്ബോ പരിഭാസിതബ്ബോ, അജ്ജതഗ്ഗേ ഓവടോ ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂസു വചനപഥോ, അനോവടോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീസു വചനപഥോ''തി (ചൂളവ॰ ൪൦൩; അ॰ നി॰ ൮.൫൧) -

ഇമേ സത്ത ധമ്മേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഗരുധമ്മേ**തി ഗരുകേ ധമ്മേ. തേ ഹി ഗാരവം കത്വാ ഭിക്ഖുനീഹി സമ്പടിച്ഛിതബ്ബത്താ ''ഗരുധമ്മാ''തി വുച്ചന്തി.

അഞ്ഞേന വാ ധമ്മേനാതി ഠപേത്വാ അട്ഠ ഗരുധമ്മേ അഞ്ഞേന യേന കേനചി ധമ്മേന. **ഭിക്ഖുനീസു ഉപസമ്പന്നമത്തം വാ ഓവദതോ**തി ഭിക്ഖുനീസു ഉപസമ്പന്നമത്തം ഗരുധമ്മേന ഓവദതോ വാ. ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ

ഉപസമ്പന്നായ യഥാവത്ഥുകമേവ. **“അധമ്മകമ്മേ”**തിആദീസു ഭിക്ഖുനോവാദസമ്മുതികമ്മം “കമ്മ”ന്തി വേദിതബ്ബന്തി ആഹ **“സമ്മതസ്സാപീ”**തിആദി. **വഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഓവദതോ തികപാചിത്തിയ**ന്തി വഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഓവദതോ വഗ്ഗസഞ്ഞിവേമതികസമഗ്ഗസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **തഥാ വേമതികസ്സ** **ചാതി** അധമ്മകമ്മേ വേമതികസ്സ ച വഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഓവദതോ തികപാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. ഏസ നയോ **ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിനോ ചാതി** ഏത്ഥാപി. യഥാ ച വഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഓവദതോ നവ പാചിത്തിയാനി, ഏവം അധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞിനോ സമഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഓവദതോ തസ്മിം സങ്ഘേ വഗ്ഗസഞ്ഞിവേമതികസമഗ്ഗസഞ്ഞീനം വസേന തികപാചിത്തിയം, തഥാ വേമതികസ്സ ച ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിനോ ചാതി നവ പാചിത്തിയാനി. തേനാഹ **“സമഗ്ഗേപി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ നവാ”**തിആദി. ധമ്മകമ്മേ പന അധമ്മകമ്മസഞ്ഞിനോ വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ഓവദതോ തികദുക്കടം, തഥാ വേമതികസ്സ, ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിനോ ചാതി നവ ദുക്കടാനി. സമഗ്ഗം പന ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം ഓവദതോ അട്ഠാതി സത്തരസ ദുക്കടാനി. തേനാഹ **“സചേ പനാ”**തിആദി. **അഞ്ഞം ധമ്മ**ന്തി അഞ്ഞം സുത്തന്തം വാ അഭിധമ്മം വാ. “സമഗ്ഗാമ്ഹായ്യാ”തി വചനേന ഹി ഓവാദം പച്ചാസീസന്തി. തസ്മാ ഠപേത്വാ ഓവാദം അഞ്ഞം ധമ്മം ഭണന്തസ്സ ദുക്കടം. **ഓവാദഞ്ച അനിയ്യാതേത്വാതി** “ഏസോ ഭഗിനി ഓവാദോ”തി അവത്വാ. **പരിപുച്ഛം ദേതീതി** തസ്സായേവ പഗുണായ ഗരുധമ്മപാളിയാ അത്ഥം ഭണതി. **ഓസാരേഹീതി** ഉച്ചാരേഹി, കഥേഹീതി അത്ഥോ. **ഓസാരേതീതി** അട്ഠഗരുധമ്മപാളിം വദതി. **പഞ്ഹം പുട്ഠോതി** ഗരുധമ്മനിസ്സിതം വാ ഖന്ധാദിനിസ്സിതം വാ പഞ്ഹം ഭിക്ഖുനിയാ പുട്ഠോ.

ഓവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അത്ഥങ്ഗതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഏകതോഉപസമ്പന്നന്തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നമത്തം. ഇതോ പരമ്പി ച യത്ഥ യത്ഥ “ഏകതോഉപസമ്പന്ന”ന്തി വുച്ചതി, സബ്ബത്ഥ അയമേവ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

അത്ഥങ്ഗതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഭിക്ഖുനുപസ്സയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സംവാസായാതി ഉപോസഥാദിഅത്ഥം. **ഇതര**ന്തി ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നം.

ഭിക്ഖുനുപസ്സയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ആമിസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തണ്ഹാദിട്ഠീഹി ആമസിതബ്ബതോ **ആമിസം,** ചീവരാദി, ആമിസമേവ ഹേതു **ആമിസഹേതു**. തേനാഹ **“ചീവരാദീനം അഞ്ഞതരഹേതൂ”**തി. **ആദിസദ്ദേന** പിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയസക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാനം ഗഹണം. **അവണ്ണകാമതായാതി** അയസകാമതായേവ.

ധമ്മകമ്മേതിആദീസു ഭിക്ഖുനോവാദസമ്മുതികമ്മം “കമ്മ”ന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ **തികപാചിത്തിയ**ന്തി ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞിവേമതികഅധമ്മകമ്മസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. തഥേവ **അധമ്മകമ്മേ തികദുക്കടം** വേദിതബ്ബം. **അസമ്മത**ന്തി സമ്മതേന വാ സങ്ഘേന വാ ഭാരം കത്വാ ഠപിതം ഉപസമ്പന്നം. നനു ഓവാദസമ്മുതി ഉപസമ്പന്നസ്സേവ ദീയതി, ന സാമണേരസ്സാതി ആഹ **“തത്ഥാ”**തിആദി. സമ്മതേന വാ സങ്ഘേന വാ ഠപിതോ പന ബഹുസ്സുതോ സാമണേരോ “അസമ്മതോ”തി വേദിതബ്ബോ. **പകതിയാ ചീവരാദിഹേതു ഓവദന്തം പന ഏവം ഭണന്തസ്സാതി** പകതിയാ ചീവരാദിഹേതു ഓവദന്തം “ഏസ ചീവരാദിഹേതു ഓവദതീ”തി സഞ്ഞായ ഏവം ഭണന്തസ്സ. “ന ചീവരാദിഹേതു ഓവദതീ”തി സഞ്ഞായ പന ഏവം ഭണന്തസ്സ ദുക്കടം. **അനാമിസന്തരതാതി** ആമിസചിത്താഭാവോ, “ആമിസഹേതു ഓവദിസ്സാമീ”തി ഏവം പവത്തഅജ്ഝാസയാഭാവോതി അത്ഥോ. ചിത്തപരിയായോ ഹേത്ഥ **അന്തര**സദ്ദോ “യസ്സന്തരതോ ന സന്തി കോപാ”തിആദീസു (ഉദാ॰ ൨൦) വിയ.

ആമിസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരദാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഞ്ചമസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ചീവരദാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സൂചിം പവേസേത്വാ പവേസേത്വാ നീഹരണേതി ആരാപഥേ ആരാപഥേ പാചിത്തിയം. “സിബ്ബിസ്സാമീ”തി പന വിചാരേന്തസ്സ, ഛിന്ദന്തസ്സാപി ദുക്കടം. **സതക്ഖത്തുമ്പി വിജ്ഝിത്വാ സകിം നീഹരന്തസ്സാതി** സകലസൂചിം അനീഹരന്തോ ദീഘസുത്തപ്പവേസനത്ഥം സതക്ഖത്തുമ്പി വിജ്ഝിത്വാ സകിം നീഹരന്തസ്സ. **“സിബ്ബാ”തി വുത്തോതി** സകിം “ചീവരം സിബ്ബാ”തി വുത്തോ. **നിട്ഠാപേതീതി** സബ്ബം സൂചികമ്മം പരിയോസാപേതി. **തസ്സ ആരാപഥേ ആരാപഥേ പാചിത്തിയ**ന്തി ആണത്തസ്സ സൂചിം പവേസേത്വാ പവേസേത്വാ നീഹരണേ ഏകമേകം പാചിത്തിയം.

ഉദായിത്ഥേരന്തി ലാളുദായിത്ഥേരം. **വുത്തലക്ഖണം സിബ്ബനം വാ സിബ്ബാപനം വാതി** “സൂചിം പവേസേത്വാ”തിആദിനാ വുത്തലക്ഖണം സിബ്ബനം വാ സിബ്ബാപനം വാ.

ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സംവിദഹിത്വാതി ''ഏഹി, അസുകഗാമം ഗച്ഛാമാ''തി വാ ''സ്വേ അഹം ഗച്ഛാമി, ത്വമ്പി ആഗച്ഛേയ്യാസീ''തി വാ വത്വാ. തഞ്ച ഖോ സംവിദഹനം അത്ഥതോ സങ്കേതകമ്മന്തി ആഹ **''ഗമനകാലേ സങ്കേതം കത്വാതി അത്ഥോ''**തി. **അകപ്പിയഭൂമിയം സംവിദഹന്തസ്സാതി** അന്തോഗാമേ, ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയദ്വാരേ, രഥികായ, അഞ്ഞേസു വാ ചതുക്കസിങ്ഘാടകഹത്ഥിസാലാദീസു ഠത്വാ സംവിദഹന്തസ്സ. തേനാഹ **''തത്ഥ ഠപേത്വാ''**തിആദി. **ആസന്നസ്സാപീതി** അച്ചാസന്നസ്സാപി, രതനമത്തന്തരസ്സാപീതി അധിപ്പായോ. **അഞ്ഞസ്സ ഗാമസ്സാതി** യതോ നിക്ഖമതി, തതോ അഞ്ഞസ്സ ഗാമസ്സ. **തം ഓക്കമന്തസ്സാതി** തം അന്തരഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സ. സചേ ദൂരം ഗന്തുകാമോ ഹോതി, ഗാമൂപചാരഗണനായ ഓക്കമന്തേ ഓക്കമന്തേ പുരിമനയേനേവ ആപത്തി. തേനാഹ **''ഇതി ഗാമൂപചാരോക്കമനഗണനായ പാചിത്തിയാനീ''**തി. തസ്സ തസ്സ പന ഗാമസ്സ അതിക്കമനേ അനാപത്തി. **ഗാമേ അസതീതി** അദ്ധയോജനബ്ഭന്തരേ ഗാമേ അസതി. തസ്മിം പന ഗാമേ സതി ഗാമന്തരഗണനായേവ പാചിത്തിയാനി. **അദ്ധയോജനഗണനായ പാചിത്തിയന്തി** അദ്ധയോജനേ അദ്ധയോജനേ പാചിത്തിയം, ഏകമേകം അദ്ധയോജനം അതിക്കമന്തസ്സ ''ഇദാനി അതിക്കമിസ്സാമീ''തി പഠമപാദേ ദുക്കടം, ദുതിയപാദേ പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. ഇമസ്മിഞ്ഹി നയേ അതിക്കമനേ ആപത്തി, ഓക്കമനേ അനാപത്തി.

വിസങ്കേതേനാതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൮൨) ഏത്ഥ ''പുരേഭത്തം ഗമിസ്സാമാ''തി വത്വാ പച്ഛാഭത്തം ഗച്ഛന്തി, ''അജ്ജ വാ ഗമിസ്സാമാ''തി സ്വേ ഗച്ഛന്തി, ഏവം കാലവിസങ്കേതേയേവ അനാപത്തി. ദ്വാരവിസങ്കേതേ, പന മഗ്ഗവിസങ്കേതേ, വാ സതിപി ആപത്തിയേവ. **ആപദാസൂതി** രട്ഠഭേദേ ചക്കസമാരുള്ഹാ ജാനപദാ പരിയായന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു അനാപത്തി. **ചക്കസമാരുള്ഹാതി** ച ഇരിയാപഥചക്കം വാ സകടചക്കം വാ സമാരുള്ഹാതി അത്ഥോ. **മാതുഗാമസിക്ഖാപദേനാതി** (പാചി॰ ൪൧൩ ആദയോ) സപ്പാണകവഗ്ഗേ സത്തമസിക്ഖാപദേന.

സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. നാവാഭിരുഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കീളാപുരേക്ഖാരോതി ലോകസ്സാദമിത്തസന്ഥവവസേന കീളാപുരേക്ഖാരോ. **തഥേവാതി** കീളാവസേനേവ. **അഗാമകതീരപസ്സേനാതി** അദ്ധയോജനബ്ഭന്തരേ ഗാമാനം അഭാവതോ അഗാമകതീരപസ്സേന. പാളിയം ''ഉദ്ധംഗാമിനിം വാ അധോഗാമിനിം വാ''തി (പാചി॰ ൧൮൭) വചനതോ പന വാപിസമുദ്ദാദീസു കീളാപുരേക്ഖാരതായപി ഗച്ഛന്തസ്സ അനാപത്തി. തേനാഹ **''സമുദ്ദേ പന യഥാസുഖം ഗന്തും വട്ടതീ''**തി. **വിസങ്കേതേനാതി** ഇധാപി കാലവിസങ്കേതേനേവ അനാപത്തി, തിത്ഥവിസങ്കേതേന, പന നാവാവിസങ്കേതേന വാ ഗച്ഛന്തസ്സ ആപത്തിയേവ.

സേസന്തി സദ്ധിം സമുട്ഠാനാദീഹി അവസേസം, കേചി പന ''കീളാപുരേക്ഖാരോ 'സംവിദഹിത്വാ'തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൮൮) വചനതോ ഇമം സിക്ഖാപദം അകുസലചിത്തം ലോകവജ്ജം, തസ്മാ സേസം നാമ ഠപേത്വാ 'പണ്ണത്തിവജ്ജം തിചിത്ത'ന്തി ഇദം ദ്വയം അവസേസ''ന്തി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. കീളാപുരേക്ഖാരതായ ഹി അഭിരുഹിത്വാപി ഗാമന്തരോക്കമനേ, അദ്ധയോജനാതിക്കമേ വാ സംവേഗം പടിലഭിത്വാ അരഹത്തം വാ സച്ഛികരേയ്യ, നിദ്ദം വാ ഓക്കമേയ്യ, കമ്മട്ഠാനം വാ മനസി കരോന്തോ ഗച്ഛേയ്യ, കുതോ ചസ്സ അകുസലചിത്തസമങ്ഗിതാ, യേനിദം സിക്ഖാപദം അകുസലചിത്തം, ലോകവജ്ജഞ്ച സിയാതി.

നാവാഭിരുഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പരിപാചിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പരിപാചിതന്തി പരിപാകമാപാദിതം, യഥാ ലഭതി, തഥാ കത്വാ ഠപിതന്തി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ **''നേവ തസ്സാ''**തിആദി **തസ്സാതി** യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **ഭിക്ഖുസ്സ ഗുണം പകാസേത്വാതി** ''അയ്യോ ഭാണകോ, അയ്യോ ബഹുസ്സുതോ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൧൯൪) ഗുണം പകാസേത്വാ . **പിണ്ഡപാതന്തി** പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം. കമ്മസാധനോയം **സമാരമ്ഭസദ്ദോതി** ആഹ **''സമാരദ്ധ''**ന്തി. **പടിയാദിതസ്സാതി** സമ്പാദിതസ്സ. യസ്മാ ഞാതകപ്പവാരിതേഹി ഭിക്ഖുസ്സ അത്ഥായ അസമാരദ്ധോപി പിണ്ഡപാതോ അത്ഥതോ സമാരദ്ധോവ ഹോതി യഥാസുഖം ഹരാപേതബ്ബതോ, തസ്മാ **''ഞാതകപ്പവാരിതാനം വാ സന്തക''**ന്തി വുത്തം.

ഉഭയത്ഥാതി പരിപാചിതാപരിപാചിതേസു. **അവസേസേതി** ഭിക്ഖുനിപരിപാചിതേപി യാഗുഖജ്ജകഫലാഫലാദികേ സബ്ബത്ഥ. നിമിത്തോഭാസപരികഥാവിഞ്ഞത്തിവസേന പന അവസേസേപി ദുക്കടതോ ന മുച്ചതി.

പരിപാചിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപരീതി അചേലകവഗ്ഗേ. **ഉപനന്ദസ്സ ചതുത്ഥസിക്ഖാപദേനാതി** അപ്പടിച്ഛന്നേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദേന (പാചി॰ ൨൮൪ ആദയോ). തഞ്ഹി ഉപനന്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ പഞ്ഞത്തേസു ചതുത്ഥഭാവതോ ''ഉപനന്ദസ്സ ചതുത്ഥസിക്ഖാപദ''ന്തി വുത്തം. യദി ഏകപരിച്ഛേദം, അഥ കസ്മാ വിസും പഞ്ഞത്തന്തി ആഹ **''അട്ഠുപ്പത്തിവസേന പന വിസും പഞ്ഞത്ത''**ന്തി. തത്ഥ **അട്ഠുപ്പത്തിവസേനാതി** അത്ഥസ്സ ഉപ്പത്തിവസേന, ഭിക്ഖുനിയാ ഏവ രഹോനിസജ്ജായ ഉപ്പത്തിവസേനാതി അത്ഥോ. അയം ഹേത്ഥാധിപ്പായോ - ചതുത്ഥസിക്ഖാപദവത്ഥുതോ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ വത്ഥുനോ പഠമം ഉപ്പന്നത്താ ഏകപരിച്ഛേദേപി ഇദം പഠമം വിസും പഞ്ഞത്തന്തി.

രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഓവാദവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. ഭോജനവഗ്ഗോ

൧. ആവസഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“അഗിലാനോ”തി ഏത്ഥ അന്തമസോ ദ്വിഗാവുതം ഗന്തും സമത്ഥോ അധിപ്പേതോതി ആഹ **“അദ്ധയോജനമ്പി ഗന്തും സമത്ഥേനാ”**തി. **ആവസഥപിണ്ഡോതി** ആവസഥേ പിണ്ഡോ, സാലാദീസു അനോദിസ്സ യാവദത്ഥം പഞ്ഞത്തം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **“ഇമേസം വാ”**തിആദി. തത്ഥ **ഇമേസം വാതി** ഇമേസം പാസണ്ഡാനം വാ. **ഏത്തകാനം വാതി** ഇമസ്മിം പാസണ്ഡേ ഏത്തകാനം പാസണ്ഡാനം വാ. **പാസണ്ഡന്തി** ഛന്നവുതിവിധം സമണപരിബ്ബാജകാദിം. തേ ഹി തണ്ഹാപാസഞ്ചേവ ദിട്ഠിപാസഞ്ച ഡേന്തി ഓഡ്ഡേന്തീതി **പാസണ്ഡാതി** വുച്ചന്തി. **അനോദിസ്സാതി** അനുദ്ദിസിത്വാ, അപരിച്ഛിന്ദിത്വാതി അത്ഥോ. **സാലാദീസു യത്ഥ കത്ഥചീതി** സാലാരുക്ഖമൂലഅബ്ഭോകാസാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ഠാനേസു. **ഏകദിവസമേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബോതി** ഏകദിവസം സകിംയേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബോ, ഏകസ്മിം ദിവസേ പുനപ്പുനം ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. **ദുതിയദിവസതോ പട്ഠായാതി** ഭുത്തദിവസസ്സ ദുതിയദിവസതോ പട്ഠായ. **അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ പാചിത്തിയന്തി** ആലോപേ ആലോപേ കബളേ കബളേ പാചിത്തിയം. നാനാകുലേഹി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൦൬) പന നാനാട്ഠാനേസു പഞ്ഞത്തം, ഏകസ്മിം ഠാനേ ഏകദിവസം ഭുഞ്ജിത്വാ ദുതിയദിവസേ അഞ്ഞത്ഥ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, പടിപാടിം പന ഖേപേത്വാ പുന ആദിതോ പട്ഠായ ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. ഏകപൂഗനാനാപൂഗഏകഗാമനാനാഗാമേസുപി ഏസേവ നയോ. യോപി ഏകകുലസ്സ വാ നാനാകുലാനം വാ ഏകതോ പഞ്ഞത്തോ തണ്ഡുലാദീനം അഭാവേന അന്തരന്തരാ ഛിജ്ജതി, സോപി ന ഭുഞ്ജിതബ്ബോ. സചേ പന “ന സക്കോമ ദാതു”ന്തി ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ പുന കല്യാണചിത്തേ ഉപ്പന്നേ ദാതും ആരഭന്തി, ഏതം പുന ഏകദിവസം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

തികപാചിത്തിയന്തി അഗിലാനേ അഗിലാനസഞ്ഞിവേമതികഗിലാനസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **ഗിലാനസ്സ ഗിലാനസഞ്ഞിനോതി** ഗിലാനസ്സ പന “ഗിലാനോ അഹ”ന്തി സഞ്ഞിനോ അനുവസിത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി. **സകിം ഭുഞ്ജതീതി** ഏകദിവസം ഭുഞ്ജതി. **“ഗച്ഛന്തോ വാ”**തി ഇദം അദ്ധയോജനവസേന ഗഹേതബ്ബം, തഥാ **“പച്ചാഗച്ഛന്തോ”**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൨൦൭) ഇദമ്പീതി വദന്തി. **കേനചി ഉപദ്ദവേനാതി** നദിപൂരചോരഭയാദിനാ കേനചി ഉപദ്ദവേന. **അഞ്ഞന്തി** യാഗുഖജ്ജകഫലാഫലാദിഭേദം യം കിഞ്ചി അഞ്ഞം. **അനുവസിത്വാതി** പുന വസിത്വാ.

ആവസഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഗണഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗണഭോജനേതി ഗണേന ലദ്ധത്താ ഗണസ്സ സന്തകേ ഭോജനേ. തേനാഹ **“ഗണസ്സ ഭോജനേ”**തി. നനു ചേത്ഥ “ഗണസ്സ ഭോജനേ”തി വുച്ചതി, സോ ച ഖോ ഗണോ “കത്ഥചി ദ്വീഹി, കത്ഥചി തീഹീ”തിആദിനാ അനേകധാ അധിപ്പേതോ, ഇധ കതിഹീതി ആഹ **“ഇധ ചാ”**തിആദി. തം പനേതം ഗണഭോജനം ദ്വീഹി പകാരേഹി പസവതി നിമന്തനതോ വാ വിഞ്ഞത്തിതോ വാതി ആഹ **“തേസം നിമന്തനതോ വാ”**തിആദി. തത്ഥ **നിമന്തനതോ വാതി** അകപ്പിയനിമന്തനതോ വാ. **ഓദനാദീനം പഞ്ചന്നന്തി** ഓദനസത്തുകുമ്മാസമച്ഛമംസാനം പഞ്ചന്നം.

“ഓദനേന നിമന്തേമി, ഓദനം മേ ഗണ്ഹഥാ”തിആദിനാ നയേന യേന കേനചി വേവചനേന വാ ഭാസന്തരേന വാ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം നാമം ഗഹേത്വാ നിമന്തേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ചത്താരോതി** ഏകട്ഠാനേ വാ നാനാട്ഠാനേസു വാ ഠിതേ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ. ലക്ഖണവചനഞ്ചേതം, തസ്മാ ചത്താരോ വാ തതോ വാ അധികേ ഭിക്ഖൂതി അത്ഥോ. **വേവചനേന വാതി** ഭത്തഅന്നാദിപരിയായസദ്ദേന വാ. **ഭാസന്തരേന വാതി** അന്ധദമിളാദിഭാസന്തരേന വാ. **പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം നാമം ഗഹേത്വാതി** പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ. **ഓദനേന നിമന്തേമീതി** തുമ്ഹേ ഭന്തേ ഓദനേന നിമന്തേമി. **ആദിസദ്ദേന** “ആകങ്ഖഥ ഓലോകേഥ അധിവാസേഥ പടിമാനേഥ, സത്തുനാ നിമന്തേമി, സത്തും മേ ഗണ്ഹഥ ആകങ്ഖഥ ഓലോകേഥ അധിവാസേഥ പടിമാനേഥാ”തിആദീനം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൧൭-൨൧൮) ഗഹണം. **ഏകതോ വാതി** ഏകത്ഥ ഠിതേ വാ നിസിന്നേ വാ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ “തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, ഓദനേന നിമന്തേമീ”തിആദിനാ ഏവം ഏകതോ നിമന്തിതാ. **നാനാതോ വാ നിമന്തിതാതി** ചത്താരി പരിവേണാനി വാ വിഹാരേ വാ ഗന്ത്വാ നാനാതോ വാ നിമന്തിതാ. ഏകട്ഠാനേ ഠിതേസുയേവ വാ ഏകോ പുത്തേന, ഏകോ പിതരാതി ഏവമ്പി നിമന്തിതാ നാനാതോയേവ നിമന്തിതാ നാമ ഹോന്തി. **ഏകതോ ഗണ്ഹന്തീതി** അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരേ ഠിതാ ഗണ്ഹന്തി.

കസ്മാ പന നാനാതോ ഭുത്തേപി ഗണഭോജനം ഹോതീതി ആഹ **“പടിഗ്ഗഹണമേവ ഹേത്ഥ പമാണ”**ന്തി. യദി ഏവം അഥ കസ്മാ പാളിയം “ഗണഭോജനം നാമ യത്ഥ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തി, ഏതം ഗണഭോജനം നാമാ”തി (പാചി॰ ൨൧൮) വുത്തം? തം പടിഗ്ഗഹണനിയമനത്ഥമേവ . ന ഹി അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം ഭിക്ഖൂ ഭുഞ്ജന്തീതി “ഭുഞ്ജന്തീ”തി പദം പടിഗ്ഗഹണനിയമവചനം ഹോതി. **ഏകതോ വാ നാനാതോ വാ വിഞ്ഞാപേത്വാതി** ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ ഏകതോ ഠിതാ വാ നിസിന്നാ വാ ഉപാസകം ദിസ്വാ “അമ്ഹാകം ചതുന്നമ്പി ഭത്തം ദേഹീ”തി വാ പാടേക്കം പവിസിത്വാ “മയ്ഹം ഭത്തം ദേഹി, മയ്ഹം ഭത്തം ദേഹീ”തി വാ ഏകതോ വാ നാനാതോ വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ. **തസ്സ ദുവിധസ്സാപീതി** യഞ്ച നിമന്തനതോ ലദ്ധം ഗണഭോജനം, യഞ്ച വിഞ്ഞത്തിതോ ലദ്ധം, തസ്സ ദുവിധസ്സാപി ഗണഭോജനസ്സ. **ഏവം പടിഗ്ഗഹണേതി** ഏകതോ പടിഗ്ഗഹണേ.

പാദാനമ്പി ഫലിതത്താതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൧൭-൨൧൮) അന്തമസോ പാദാനമ്പി യഥാ മഹാചമ്മസ്സ പരതോ മംസം ദിസ്സതി, ഏവം ഫലിതത്താ. **ന സക്കാ പിണ്ഡായ ചരിതുന്തി** വാലികായ വാ സക്ഖരായ വാ ഫുട്ഠമത്തേ ദുക്ഖുപ്പത്തിതോ അന്തോഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിതും ന സക്കോതി. **ചീവരേ കരിയമാനേതി** സാടകഞ്ച സുത്തഞ്ച ലഭിത്വാ ചീവരേ കരിയമാനേ. **യം കിഞ്ചി ചീവരേ കത്തബ്ബകമ്മന്തി** ചീവരവിചാരണഛിന്ദനമോഘസുത്താരോപനാദി യം കിഞ്ചി ചീവരേ കത്തബ്ബം കമ്മം, അന്തമസോ സൂചിവേധനമ്പീതി അധിപ്പായോ. **“അദ്ധയോജനമ്പീ”**തിആദി അവകംസതോ വുത്തം. യോ പന ദൂരം ഗന്തുകാമോ, തത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി, ഗച്ഛന്തോ അദ്ധയോജനബ്ഭന്തരേ ഗാവുതേപി ഭുഞ്ജിതും ലഭതി, ഗതോ പന ഏകദിവസം. യദാ നാവം അഭിരുഹിതുകാമോ വാ ഹോതി ആരുള്ഹോ വാ ഓരുള്ഹോ വാ, അയം നാവാഭിരുഹനസമയോ നാമാതി ആഹ **“നാവാഭിരുഹനസമയേപി ഏസേവ നയോ”**തി. അയം പന വിസേസോ - അഭിരുള്ഹേന ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാപി യാവ ന ഓരോഹതി, താവ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. **ചത്താരോ ഭിക്ഖൂതി** അന്തിമപരിച്ഛേദോ. യത്ഥ പന സതം വാ സഹസ്സം വാ സന്നിപതിതം, തത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. തസ്മാ താദിസേ കാലേ “മഹാസമയോ”തി അധിട്ഠഹിത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. **യോ കോചി പബ്ബജിതോതി** സഹധമ്മികേസു വാ തിത്ഥിയേസു വാ അഞ്ഞതരോ.

യേ ച ദ്വേ തയോ ഏകതോ ഗണ്ഹന്തീതി യേപി അകപ്പിയനിമന്തനം സാദിയിത്വാ ദ്വേ വാ തയോ വാ ഏകതോ ഗണ്ഹന്തി, തേസമ്പി അനാപത്തി. പണീതഭോജനസൂപോദനവിഞ്ഞത്തീഹി പന ആപത്തിയേവാതി വദന്തി, ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. **നിച്ചഭത്താദീസൂ**തി നിച്ചഭത്തേ സലാകഭത്തേ പക്ഖികേ ഉപോസഥികേ പാടിപദികേ. തത്ഥ **നിച്ചഭത്ത**ന്തി ധുവഭത്തം വുച്ചതി. "നിച്ചഭത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി വദന്തി , ബഹൂനമ്പി ഏകതോ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. **സലാകഭത്താദീ**സുപി ഏസേവ നയോ.

ഗണഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗണഭോജനേ വുത്തനയേനേവാതി ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ "തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, ഓദനേന നിമന്തേമി, ഓദനം മേ ഗണ്ഹഥാ"തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൧൭-൨൧൮) നയേന യേന കേനചി വേവചനേന വാ ഭാസന്തരേന വാ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ നിമന്തേതീതി വുത്തേനേവ നയേന . **നിമന്തിതസ്സാ**തി അകപ്പിയനിമന്തനേന നിമന്തിതസ്സ. **അവികപ്പേത്വാ**തി സമ്മുഖാസമ്മുഖവസേന അവികപ്പേത്വാ, അപരിച്ചജിത്വാതി അത്ഥോ. അയഞ്ഹി ഭത്തവികപ്പനാ നാമ സമ്മുഖാപരമ്മുഖാപി വട്ടതി. തേനാഹ **"യോ ഭിക്ഖു പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസൂ"**തിആദി.

അഞ്ഞത്ര നിമന്തനഭോജനവത്ഥുസ്മിന്തി അഞ്ഞത്ര പഠമം നിമന്തിതാ ഹുത്വാ അഞ്ഞസ്മിം നിമന്തനേ ഭുഞ്ജനവത്ഥുസ്മിം. യദി തിവിധാ അനുപഞ്ഞത്തി, അഥ കസ്മാ പരിവാരേ "ചതസ്സോ അനുപഞ്ഞത്തിയോ"തി വുത്തന്തി ആഹ **"പരിവാരേ പനാ"**തിആദി. **വികപ്പനമ്പി ഗഹേത്വാ**തി വികപ്പനാനുജാനനമ്പി അനുപഞ്ഞത്തിസമാനന്തി അനുപഞ്ഞത്തിഭാവേന ഗഹേത്വാ. **ഏകസംസട്ഠാനീ**തി ഏകസ്മിം മിസ്സിതാനി. ഇദം വുത്തം ഹോതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൨൯) - ദ്വേ തീണി കുലാനി നിമന്തേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ നിസീദാപേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ആഹരിത്വാ ഭത്തം ആകിരന്തി, സൂപബ്യഞ്ജനം ആകിരന്തി, ഏകമിസ്സകം ഹോതി, ഏത്ഥ അനാപത്തീതി. സചേ പന മൂലനിമന്തനം ഹേട്ഠാ ഹോതി, പച്ഛിമം പച്ഛിമം ഉപരി, തം ഉപരിതോ പട്ഠായ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി. ഹത്ഥം പന അന്തോ പവേസേത്വാ പഠമനിമന്തനതോ ഏകമ്പി കബളം ഉദ്ധരിത്വാ ഭുത്തകാലതോ പട്ഠായ യഥാ തഥാ വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി. **ദ്വേ തീണി നിമന്തനാനി ഏകതോ വാ കത്വാ ഭുഞ്ജതീ**തി ദ്വേ തീണി നിമന്തനാനി ഏകതോ പക്ഖിപിത്വാ മിസ്സേത്വാ ഏകം കത്വാ ഭുഞ്ജതീതി അത്ഥോ. **"സകലേന ഗാമേന വാ"**തിആദീസു സകലേന ഗാമേന ഏകതോ ഹുത്വാ നിമന്തിതസ്സേവ യത്ഥ കത്ഥചി ഭുഞ്ജതോ അനാപത്തി. **പൂഗേ**പി ഏസേവ നയോ. **നിമന്തിയമാനോ വാ "ഭിക്ഖം ഗഹേസ്സാമീ"തി വദതീ**തി "ഭത്തം ഗണ്ഹാ"തി നിമന്തിയമാനോ "ന മയ്ഹം തവ ഭത്തേന അത്ഥോ, ഭിക്ഖം ഗഹേസ്സാമീ"തി ഭണതി. **കിരിയാകിരിയ**ന്തി ഏത്ഥ ഭോജനം കിരിയം, അവികപ്പനം അകിരിയം.

പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. കാണമാതാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഹേണകത്ഥായാതി പണ്ണാകാരത്ഥായ. **പാഥേയ്യത്ഥായാ**തി മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താനം അന്തരാമഗ്ഗത്ഥായ. **സത്തൂ**തി ബദ്ധസത്തു, അബദ്ധസത്തു ച. **ദ്വത്തിപത്തപൂരേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ**തി മുഖവട്ടിയാ ഹേട്ഠിമലേഖായ സമം പൂരേ ദ്വത്തിപത്തപൂരേ ഗഹേത്വാതി അത്ഥോ. ഇമസ്സ ചത്ഥസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ പാകടത്താ തത്ഥ കത്തബ്ബപ്പകാരമേവ ദസ്സേതും **"ഏത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. **സേസ**ന്തി തതോ ഏകപത്തതോ അഞ്ഞം പത്തം. സചേ തയോ പത്തപൂരാ ഗഹിതാ ദ്വേ, സചേ ദ്വേ ഗഹിതാ, ഏകന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഗമനേ വാ പടിപ്പസ്സദ്ധേതി അന്തരാമഗ്ഗേ ഉപദ്ദവം ദിസ്വാ, അനത്ഥികതായ വാ "മയം ഇദാനി ന പേസിസ്സാമ ന ഗമിസ്സാമാ"തി ഏവം ഗമനേ ഉപച്ഛിന്നേ ദേന്താനന്തി അത്ഥോ.

കാണമാതാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഠമപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭുത്തവാതി കതഭത്തകിച്ചോ. **സാസപമത്തമ്പി അജ്ഝോഹരിത**ന്തി ഏവം പരിത്തമ്പി ഭോജനം സങ്ഖാദിത്വാ വാ അസങ്ഖാദിത്വാ വാ ഗിലിതം. **പവാരിതോ**തി പടിക്ഖേപിതോ. യോ ഹി ഭുഞ്ജന്തോ പരിവേസകേന ഉപനീതം ഭോജനം അനിച്ഛന്തോ പടിക്ഖിപതി, സോ തേന പവാരിതോ പടിക്ഖിപിതോ നാമ ഹോതി. ബ്യഞ്ജനം പന അനാദിയിത്വാ അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും **"കതപ്പവാരണോ കതപ്പടിക്ഖേപോതി അത്ഥോ"**തി വുത്തം. സോപി ച പടിക്ഖേപോ യസ്മാ ന പടിക്ഖേപമത്തേന, അഥ ഖോ പഞ്ചങ്ഗവസേന. തേനസ്സ പദഭാജനേ "അസനം പഞ്ഞായതീ"തിആദി (പാചി॰ ൨൩൮) വുത്തം.

ഭോജനം പഞ്ഞായതീതി പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം പത്താദീസു ദിസ്സതി. തേനാഹ **"പവാരണപ്പഹോനകം ചേ ഭോജന"**ന്തിആദി. **സാലീ**തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) അന്തമസോ നീവാരം ഉപാദായ സബ്ബാപി സാലിജാതി. **വീഹീ**തി സബ്ബാപി വീഹിജാതി. **യവഗോധുമേസു** ഭേദോ നത്ഥി. **കങ്ഗൂ**തി സേതരത്തകാളഭേദാ സബ്ബാപി കങ്ഗുജാതി. **വരകോ**തി അന്തമസോ വരകചോരകം ഉപാദായ സബ്ബാപി സേതവണ്ണാ വരകജാതി. **കുദ്രൂസകോ**തി കാളകോദ്രവോ ചേവ സാമാകാദിഭേദാ ച സബ്ബാപി തിണധഞ്ഞജാതി.

നീവാരവരകചോരകാ ചേത്ഥ "ധഞ്ഞാനുലോമാ"തി വദന്തി. **യാഗു**ന്തി അമ്ബിലയാഗുഖീരയാഗുആദിഭേദം യം കിഞ്ചി യാഗും. ഇമിനാവ പായാസസ്സാപി ഗഹിതത്താ "അമ്ബിലപായാസാദീസു അഞ്ഞതരം പചാമാതി വാ"തി ന വുത്തം. **പവാരണം ജനേതീ**തി അനതിരിത്തഭോജനാപത്തിനിബന്ധനം പടിക്ഖേപം സാധേതി. സചേ പന ഓധി ന പഞ്ഞായതി, യാഗുസങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, പവാരണം ന ജനേതി. **പുന പവാരണം ജനേതി** ഘനഭാവഗമനതോ പട്ഠായ ഭോജനസങ്ഗഹിതത്താതി അധിപ്പായോ.

ഉദകകഞ്ജികഖീരാദീനി ആകിരിത്വാതി ഉദകഞ്ചേവ കഞ്ജികഞ്ച ഖീരാദീനി ച ആകിരിത്വാ തേഹി സദ്ധിം അമദ്ദിത്വാ ഭത്തമിസ്സകേ കത്വാ. തേനാഹ **"യാഗും ഗണ്ഹഥാ"**തിആദി. സചേ പന ഭത്തേ ഉദകകഞ്ജികഖീരാദീനി

ആകിരിത്വാ മദ്ദിത്വാ "യാഗും ഗണ്ഹഥാ"തി ദേന്തി, പവാരണാ ന ഹോതി. **യാഗുയാപീതി** ഏവം യാഗുസങ്ഗഹം ഗതായ വാ അഞ്ഞായ വാ യാഗുയാപി. സുദ്ധരസകോ, പന രസകയാഗു വാ ന ജനേതി.

പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരവസേന വിപ്പകതഭോജനഭാവസ്സ ഉപച്ഛിന്നത്താ **"ദ്വേപി ഖാദിതാനി ഹോന്തി...പേ॰... ന പവാരേതീ"**തി വുത്തം. അകപ്പിയമംസം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯), അകപ്പിയഭോജനഞ്ച ബുദ്ധപടികുട്ഠം പടിക്ഖിപതോ പവാരണായ അവത്ഥുതായ ന പവാരണാ ഹോതീതി ആഹ **"യോ പനാ"**തിആദി. യഞ്ഹി ഭിക്ഖുനോ ഖാദിതും വട്ടതി, തം ഏവ പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതി. ഇദം പന ജാനന്തോ അകപ്പിയത്താ പടിക്ഖിപതി. അജാനന്തോപി പടിക്ഖിപിതബ്ബട്ഠാനേ ഠിതമേവ പടിക്ഖിപതി നാമ, തസ്മാ ന പവാരേതി. സചേ പന അകപ്പിയമംസം ഖാദന്തോ കപ്പിയമംസം വാ ഭോജനം വാ പടിക്ഖിപതി, പവാരേതി. കസ്മാ? വത്ഥുതായ. യഞ്ഹി തേന പടിക്ഖിത്തം, തം പവാരണായ വത്ഥു. യം പന ഖാദതി, തം കിഞ്ചാപി പടിക്ഖിപിതബ്ബട്ഠാനേ ഠിതം, ഖാദിയമാനം പന മംസഭാവം ന ജഹതി, തസ്മാ പവാരേതി. കോ പന വാദോ കപ്പിയമംസം ഖാദതോ കപ്പിയമംസഭോജനപ്പടിക്ഖേപേ. ഏസ നയോ അകപ്പിയഭോജനം ഖാദതോ കപ്പിയഭോജനപ്പടിക്ഖേപേ.

ഭോജനേ സതീതി പഞ്ചസു ഭോജനേസു ഏകസ്മിമ്പി ഭോജനേ സതി. **അഞ്ഞം വുത്തലക്ഖണം ഭോജനന്തി** പത്താദിഗതതോ അഞ്ഞം വുത്തലക്ഖണം പഞ്ചസു ഭോജനേസു ഏകമ്പി ഭോജനം. "നിരപേക്ഖോ ഹോതീ"തി ഏതസ്സേവ വിവരണം **"യം പത്താദീസൂ"**തിആദി. ന കേവലം നിരപേക്ഖോ വാതി ആഹ **"അഞ്ഞത്ര വാ"**തിആദി. **സോ പടിക്ഖിപന്തോപി ന പവാരേതീതി** തസ്മിം ചേ അന്തരേ അഞ്ഞം ഭോജനം അഭിഹടം, തം സോ പടിക്ഖിപന്തോപി ന പവാരേതി. കസ്മാ? വിപ്പകതഭോജനഭാവസ്സ ഉപച്ഛിന്നത്താ.

"ഉപനാമേതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) ഇമിനാ കായാഭിഹാരം ദസ്സേതി. **ഹത്ഥേ വാ ആധാരകേ വാതി** ഏത്ഥ വാ-സദ്ദോ അവുത്തവികപ്പത്ഥോ, തേന "ഊരൂസു വാ"തി വികപ്പേതി. ദൂരേ നിസിന്നസ്സ ദഹരഭിക്ഖുസ്സ പത്തം പേസേത്വാ "ഇതോ ഓദനം ഗണ്ഹാഹീ"തി വദതി, ഗണ്ഹിത്വാ പന ഗതോ തുണ്ഹീ തിട്ഠതി, തമ്പി പടിക്ഖിപതോ ഏസേവ നയോ. കസ്മാ? ഭിക്ഖുസ്സ ദൂരഭാവതോ, ദൂതസ്സ ച അനഭിഹരണതോ. സചേ പന ഗഹേത്വാ ആഗതോ ഭിക്ഖു "ഇമം ഭത്തം ഗണ്ഹാ"തി വദതി, തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതി. **ഏവം വുത്തേപീതി** "ഭത്തം ഗണ്ഹാ"തി വുത്തേപി.

ഭത്തപച്ഛിം ഗഹേത്വാ പരിവിസന്തസ്സാതി ഏകേന ഹത്ഥേന ഭത്തപച്ഛിം ഗഹേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന കടച്ഛും ഗഹേത്വാ പരിവിസന്തസ്സ. **അഞ്ഞോ "അഹം ധാരേസ്സാമീ"തി ഗഹിതമത്തകമേവ കരോതീതി** അഞ്ഞോ ആഗന്ത്വാ "അഹം പച്ഛിം ധാരേസ്സാമി, ത്വം ഓദനം ദേഹീ"തി വത്വാ ഗഹിതമത്തകമേവ കരോതി. **അഭിഹടാവ ഹോതീതി** പരിവേസകേനേവ അഭിഹടാവ ഹോതി. ഇദാനി അസതി തസ്സ ദാതുകാമാഭിഹാരേ ഗഹണസമയേപി പടിക്ഖിപതോ ന ഹോതീതി ദസ്സേതും **"സചേ പനാ"**തിആദി വുത്തം. **ഉദ്ധടേതി** ഉദ്ധടേ ഭത്തേ. കടച്ഛുഅഭിഹാരോയേവ ഹി തസ്സ അഭിഹാരോതി അധിപ്പായോ. **അനന്തരസ്സ ദിയ്യമാനേതി** അനന്തരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭത്തേ ദിയ്യമാനേ. **കായവികാരേനാതി** "അങ്ഗുലിം വാ ഹത്ഥം വാ മച്ഛികബീജനിം വാ ചീവരകണ്ണം വാ ചാലേതി, ഭമുകായ വാ ആകാരം കരോതി, കുദ്ധോ വാ ഓലോകേതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) ഏവം വുത്തേന അങ്ഗുലിചലനാദിനാ കായവികാരേന. **"അലം മാ ദേഹീ"തിആദിനാ വചീവികാരേനാതി** "അല"ന്തി വാ "ന ഗണ്ഹാമീ"തി വാ "മാ ആകിരാ"തി വാ "അപഗച്ഛാ"തി വാ ഏവം യേന കേനചി വചീവികാരേന.

അഭിഹടേ പന ഭത്തേ പവാരണായ ഭീതോ ഹത്ഥേ അപനേത്വാ പുനപ്പുനം പത്തേ ഓദനം ആകിരന്തം "ആകിര ആകിര, കോട്ടേത്വാ പൂരേഹീ"തി വദതോ പവാരണാ ന ഹോതി. ഏസ നയോ ഭത്തം അഭിഹരന്തം ഭിക്ഖും സല്ലക്ഖേത്വാ "കിം, ആവുസോ, ഇതോപി കിഞ്ചി ഗണ്ഹിസ്സസി, ദമ്മി തേ കിഞ്ചീ"തി വദതോപി.

"രസം പടിഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി അപ്പവാരണാജനകസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ വുത്തത്താ **"തം സുത്വാ പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ നത്ഥീ"**തി വുത്തം. **മംസരസന്തി** ഏത്ഥ പന ന കേവലം മംസസ്സ രസം "മംസരസ"മിച്ചേവ വിഞ്ഞായതി, അഥ ഖോ മംസഞ്ച രസഞ്ച മംസരസന്തി ഏവം പവാരണാജനകനാമവസേനാപി. തസ്മാ തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാവ ഹോതീതി ആഹ **"മംസരസന്തി വുത്തേ പന പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതീ"**തി. പരതോ **മച്ഛമംസം ബ്യഞ്ജനന്തി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **യസ്മിം ഇരിയാപഥേ പവാരേതി, തം അവികോപേന്തേനേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി** യോ ഗച്ഛന്തോ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) പവാരേതി, തേന ഗച്ഛന്തേനേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. കദ്ദമം വാ ഉദകം വാ പത്വാ ഠിതേന അതിരിത്തം കാരേതബ്ബം. സചേ അന്തരാ നദീ പൂരാ ഹോതി, നദിതീരേ ഗുമ്ബം അനുപരിയായന്തേന ഭുഞ്ജിതബ്ബം. അഥ നാവാ വാ സേതു വാ അത്ഥി, തം അഭിരുഹിത്വാപി ചങ്കമന്തേനേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബം, ഗമനം ന ഉപച്ഛിന്ദിതബ്ബം. ഏസ നയോ ഇതരഇരിയാപഥേസുപി. തം തം ഇരിയാപഥം കോപേന്തേന അതിരിത്തം കാരേതബ്ബം. യോ ഉക്കുടികോവ നിസീദിത്വാ പവാരേതി, തേന ഉക്കുടികേനേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. തസ്സ പന ഹേട്ഠാ പലാലപീഠം വാ കിഞ്ചി വാ നിസീദനം ദാതബ്ബം. പീഠകേ നിസീദിത്വാ പവാരിതേന പന ആസനം അചാലേത്വാവ ചതസ്സോ ദിസാ പരിവത്തന്തേന ഭുഞ്ജിതും ലബ്ഭതി. മഞ്ചേ നിസീദിത്വാ പവാരിതേന ഇതോ വാ ഏത്തോ വാ സംസരിതും ന ലബ്ഭതി. സചേ പന സഹ മഞ്ചേന ഉക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞത്ര നേന്തി, വട്ടതി. നിപജ്ജിത്വാ പവാരിതേനാപി നിപന്നേനേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. പരിവത്തന്തേന യേന പസ്സേന നിപന്നോ, തസ്സ ഠാനം നാതിക്കമേതബ്ബം.

അലമേതം സബ്ബന്തി ഏതം സബ്ബം അലം പരിയത്തം, ഇദമ്പി തേ അധികം, ഇതോ അഞ്ഞം ന ലച്ഛസീതി അധിപ്പായോ. **യോ അതിരിത്തം കരോതീതി** യോ "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി അതിരിത്തം കരോതി. **പടിപക്ഖനയേനാതി** "കപ്പിയകതം, പടിഗ്ഗഹിതകതം, ഉച്ചാരിതകതം, ഹത്ഥപാസേ കതം, ഭുത്താവിനാ കതം, ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന ആസനാ അവുട്ഠിതേന കതം 'അലമേതം സബ്ബ'ന്തി വുത്ത"ന്തി (പാചി॰ ൨൩൯) ഇമേഹി സത്തഹി വിനയകമ്മാകാരേഹി യം അതിരിത്തം കപ്പിയം കതം, യഞ്ച ഗിലാനാതിരിത്തം, തദുഭയമ്പി അതിരിത്തന്തി ഏവം തസ്സേവ പടിപക്ഖനയേന. ഏത്ഥ ച "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബം, അയം കിര ആചിണ്ണോ. വിനയധരാ പന "സകിം ഏവ വത്തബ്ബ"ന്തി വദന്തി.

കസ്മാ തം സോ പുന കാതും ന ലഭതീതി ആഹ **"യഞ്ഹീ"**തിആദി. തത്ഥ **യഞ്ഹി അകതന്തി** യേന പഠമം കപ്പിയം കതം, തേന യം അകതം, തം കാതബ്ബം. പഠമഭാജനേ പന കാതും ന ലബ്ഭതി. **യേന ച അകതന്തി** അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ യേന പഠമം ന കതം, തേന ച കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **വുത്തന്തി** സീഹളട്ഠകഥാസു വുത്തം. **അഞ്ഞസ്മിം**

പന ഭാജനേതി യസ്മിം പന ഭാജനേ പഠമം കതം, തതോ അഞ്ഞസ്മിം പത്തേ വാ കുണ്ഡേ വാ പച്ഛിയം വാ യത്ഥ കത്ഥചി പുരതോ ഠപേത്വാ ഓനാമിതഭാജനേ.

അഞ്ഞത്ര ഭുഞ്ജനവത്ഥുസ്മിന്തി ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന ഹുത്വാ അഞ്ഞത്ര ഭുഞ്ജനവത്ഥുസ്മിം. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി അനതിരിത്തേ അനതിരിത്തസഞ്ഞിവേമതികഅതിരിത്തസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **അജ്ഝോഹരതോ ച ദുക്കട**ന്തി അജ്ഝോഹരതോ അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ ദുക്കടം. സചേ പന ആമിസസംസട്ഠാനി ഹോന്തി, ആഹാരത്ഥായപി അനാഹാരത്ഥായപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ അജ്ഝോഹരന്തസ്സ പാചിത്തിയമേവ. **തേസം അനുഞ്ഞാതപരിഭോഗവസേനാ**തി യാമകാലികാദീനം അനുഞ്ഞാതപരിഭോഗവസേന, യാമകാലികം പിപാസായ സതി പിപാസച്ഛേദനത്ഥം, സത്താഹകാലികം യാവജീവികഞ്ച തേന തേന ഉപസമേതബ്ബകേ ആബാധേ സതി തസ്സ ഉപസമനത്ഥന്തി വുത്തം ഹോതി. ഇദമ്പി അജ്ഝോഹരണതോ **കായകമ്മം,** വാചായ "അതിരിത്തം കരോഥ ഭന്തേ"തി അകാരാപനേന **വചീകമ്മ**ന്തി ആഹ **"സമുട്ഠാനാദീനി പഠമകഥിനസദിസാനേവാ"**തി. **കിരിയാകിരിയ**ന്തി ഏത്ഥ പടിക്ഖിപിത്വാ ഭുഞ്ജനം **കിരിയം**. അതിരിത്തസ്സ അകരണം **അകിരിയ**ന്തി വേദിതബ്ബം.

പഠമപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സുത്വാ വാതി അഞ്ഞേന വാ തേനേവ വാ ആരോചിതം സുത്വാ. "ഭുത്തസ്മിം പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൨൪൩) വുത്തത്താ **ഭോജനപരിയോസാനേ പാചിത്തിയ"**ന്തി വുത്തം.

ദുതിയപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വികാലഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വികാലേതി ഏത്ഥ അരുണുഗ്ഗമനതോ പട്ഠായ യാവ മജ്ഝന്ഹികോ, അയം ബുദ്ധാദീനം അരിയാനം ആചിണ്ണസമാചിണ്ണോ ഭോജനസ്സ **കാലോ** നാമ. തദഞ്ഞോ **വികാലോ** "വിഗതോ കാലോ"തി കത്വാ. തേനാഹ **"വിഗതേ കാലേ"**തിആദി. ഠിതമജ്ഝന്ഹികോപി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൪൮-൨൪൯) കാലസങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. തതോ പട്ഠായ പന ഖാദിതും വാ ഭുഞ്ജിതും വാ ന സക്കാ. സഹസാ പിവിതും സക്കാ ഭവേയ്യ, കുക്കുച്ചകേന പന ന കാതബ്ബം. കാലപരിച്ഛേദജാനനത്ഥഞ്ച കാലത്ഥമ്ഭോ യോജേതബ്ബോ. കാലബ്ഭന്തരേവ ഭത്തകിച്ചം കാതബ്ബം. **"യം കിഞ്ചി…പേ॰… ഖാദനീയം വാ"**തി ഇമിനാ യം താവ സക്ഖലിമോദകാദി പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണമയം, തത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **ഭോജനീയം** നാമ പഞ്ച ഭോജനാനി.

സതി പച്ചയേതി പിപാസാദികാരണേ വിജ്ജമാനേ. **രോമട്ഠകസ്സാ**തി രോമട്ഠകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അജ്ഝോഹരിത്വാ ഉഗ്ഗിരിത്വാ മുഖേവ ഠപിതോ ബഹി മുഖദ്വാരാ വിനിഗ്ഗതോ ഭോജനസ്സ മഗ്ഗാ ബഹി നിഗ്ഗതോ "രോമട്ഠോ"തി പവുച്ചതി. ഇധ പന അജ്ഝോഹരിത്വാ ഉഗ്ഗിരിത്വാ മുഖേവ ഠപിതോതി അധിപ്പേതോ. തേനാഹ **"ന ച, ഭിക്ഖവേ"**തിആദി. ഠപേത്വാ രോമട്ഠകം സേസാനം ആഗതം ഉഗ്ഗാരം മുഖേ സന്ധാരേത്വാ ഗിലന്താനം ആപത്തി. സചേ പന അസന്ധാരേന്തമേവ പരഗലം ഗച്ഛതി, വട്ടതി.

വികാലഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"കാരോ കരണം കിരിയാതി അത്ഥതോ ഏക"ന്തി ഏതേന **കാര**സദ്ദസ്സ ഭാവത്ഥതം ദസ്സേതി. സമ്മാ നിധാനം ഠപനം **സന്നിധി**. **"പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകരത്തം വീതിനാമിതസ്സേതം നാമ"**ന്തി ഇമിനാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകരത്തം വീതിനാമിതേ ഇമസ്സ ദുദ്ധോതഭാവം ദസ്സേതി. കിഞ്ചാപി യാമകാലികം ഖാദനീയം, ഭോജനീയം വാ ന ഹോതി, "അനാപത്തി യാമകാലികം യാമേ നിദഹിത്വാ ഭുഞ്ജതീ"തിആദി വചനതോ പന തത്ഥാപി യാമാതിക്കമേ സന്നിധിപച്ചയാ പാചിത്തിയേന ഭവിതബ്ബന്തി **"യം കിഞ്ചി യാവകാലികം വാ യാമകാലികം വാ"**തി വുത്തം. ഇദാനി ദുദ്ധോതഭാവമേവ വിഭാവേതും **"യം അങ്ഗുലിയാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **യം അങ്ഗുലിയാ ഘംസന്തസ്സ ലേഖാ പഞ്ഞായതീ**തി യം പത്തം ധോതം അങ്ഗുലിയാ ഘംസന്തസ്സ പത്തേ അങ്ഗുലിലേഖാ പഞ്ഞായതി, സോ **പത്തോ ദുദ്ധോതോ** ഹോതീതി അത്ഥോ. തേലവണ്ണപത്തേ പന അങ്ഗുലിലേഖാ പഞ്ഞായതി, സാ അബ്ബോഹാരികാ. **സ്നേഹോ**തി തേലം. **സന്ദിസ്സതീ**തി യാഗുയാ ഉപരി സന്ദിസ്സതി. **താദിസേ പത്തേപീ**തി പടിഗ്ഗഹണം അവിസ്സജ്ജിത്വാ സയം വാ അഞ്ഞേന വാ ഭോജനം നീഹരിത്വാ ന സമ്മാ ധോതേ പത്തേപി. **പുനദിവസേ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പാചിത്തിയ**ന്തി പത്തേ ലഗ്ഗം അവിജഹിതപ്പടിഗ്ഗഹണം ഹോതീതി ദുതിയദിവസേ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പാചിത്തിയം. പരിച്ചത്തേ പന പത്തേ പുനദിവസേ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി.

യം പനാതി യം ഭോജനം പന. **അപരിച്ചത്തമേവ ഹീ**തി അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ നിരപേക്ഖദാനേന വാ അപരിച്ചത്തമേവ. **കപ്പിയ ഭോജന**ന്തി അന്തമസോ ഏകസിത്ഥമത്തമ്പി കപ്പിയഭോജനം. **അകപ്പിയേസൂ**തി അകപ്പിയമംസേസു. **സേസേസൂ**തി മനുസ്സമംസതോ അവസേസേസു ഹത്ഥിഅസ്സസുനഖഅഹിസീഹബ്യഗ്ഘദീപിഅച്ഛതരച്ഛമംസേസു ചേവ അപ്പടിവേക്ഖിതേ ഉദ്ദിസ്സകതമംസേ ച. പാളിയം "സത്താഹകാലികം യാവജീവികം ആഹാരത്ഥായ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദിനാ (പാചി॰ ൨൫൩) സന്നിഹിതേസു സത്താഹകാലികയാവജീവികേസു പുരേഭത്തമ്പി ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹരണേപി ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ യാമകാലികേപി ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹരണേപി വിസും ദുക്കടേനാപി ഭവിതബ്ബന്തി ആഹ **"ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹരതോ ദുക്കടേന സദ്ധിം പാചിത്തിയ"**ന്തി. **സബ്ബവികപ്പേസൂ**തി "കപ്പിയഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സാ"തിആദിനാ വുത്തേസു സബ്ബേസു വികപ്പേസു അപരമ്പി പാചിത്തിയം വഡ്ഢതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩) - കപ്പിയഭോജനേ ദ്വേ പാചിത്തിയാനി, മനുസ്സമംസേ ഥുല്ലച്ചയേന സദ്ധിം ദ്വേ പാചിത്തിയാനി, അവസേസേസു പന അകപ്പിയമംസേസു ദുക്കടേന സദ്ധിം ദ്വേ പാചിത്തിയാനി. യാമകാലികം സതി പച്ചയേ സാമിസേന മുഖേന അജ്ഝോഹരതോ ദ്വേ പാചിത്തിയാനി, നിരാമിസേന ഏകമേവ. ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹരതോ വികപ്പദ്വയേപി ദുക്കടേന സദ്ധിന്തി.

അവസേസേസൂതി യാമകാലികാദിതോ അവസേസേസു. **പാചിത്തിയം വഡ്ഢതിയേവാ**തി അപരമ്പി പാചിത്തിയം വഡ്ഢതിയേവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ വികാലേ അജ്ഝോഹരതി, പകതിഭോജനേ സന്നിധിപച്ചയാ ച വികാലഭോജനപച്ചയാ ച ദ്വേ പാചിത്തിയാനി, അകപ്പിയമംസേസു മനുസ്സമംസേ ഥുല്ലച്ചയേന സദ്ധിം ദ്വേ പാചിത്തിയാനി, അവസേസേസു ദുക്കടേന സദ്ധിം ദ്വേതി.

ബേലട്ഠസീസോ നാമ ജടിലസഹസ്സസ്സ അബ്ഭന്തരേ ഏകോ മഹാഥേരോ. **തികപാചിത്തിയ**ന്തി സന്നിധികാരകേ സന്നിധികാരകസഞ്ഞിവേമതികഅസന്നിധികാരകസഞ്ഞീനം വസേന തീണി പാചിത്തിയാനി. **സംസട്ഠാനീ**തി സംസട്ഠരസാനി. സമ്ഭിന്നരസം സന്ധായേവ ഹി "തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം കാലേ കപ്പതീ"തിആദി വുത്തം. തേനാഹ **"തസ്മാ"**തിആദി. ഏത്ഥ ച **അസമ്ഭിന്നരസ**ന്തി അമിസ്സിതരസം. ഇദഞ്ച സീതലപായാസാദിനാ സഹ ലദ്ധം സപ്പിപിണ്ഡാദികം സന്ധായ വുത്തം. **"സുധോതം വാ"**തി ഇദം പന പിണ്ഡപാതേന സദ്ധിം ലദ്ധം തക്കോലജാതിഫലാദിം, യാഗുആദീസു പക്ഖിപിത്വാ ദിന്നസിങ്ഗിവേരാദികഞ്ച സന്ധായ വുത്തം.

തേനാതി സത്താഹകാലികേന. തദഹു പടിഗ്ഗഹിതം അസ്സാതി **തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം,** തേന തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേന. ഏസ നയോ **"ദ്വീഹപടിഗ്ഗഹിതേനാ"**തിആദീസുപി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതമ്പി വട്ടതി, തസ്മാ. **പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം കപ്പതീതി വുത്ത**ന്തി "സത്താഹകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, യാവജീവികം പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം കപ്പതി, സത്താഹാതിക്കന്തേ ന കപ്പതീ"തി (മഹാവ॰ ൩൦൫) **ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ** വുത്തം. കിഞ്ചാപി മുഖേ ഏകരത്തം ന വുത്തം, തഥാപി മുഖേ പക്ഖിത്തമേവ യസ്മാ സന്നിധി നാമ ഹോതി, തസ്മാ **"മുഖസന്നിധീ"**തി വുത്തം.

ചതസ്സോ കപ്പിയഭൂമിയോതി ഉസ്സാവനന്തികാ, ഗോനിസാദികാ, ഗഹപതി, സമ്മുതീതി ചതസ്സോ കപ്പിയകുടിയോ. തത്ഥ **ഉസ്സാവനന്തികാ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൫) നാമ ഗേഹേ കരിയമാനേ സമ്പരിവാരേത്വാ ഠിതേഹി "കപ്പിയകുടിം കരോമ, കപ്പിയകുടിം കരോമാ"തി വാ "കപ്പിയകുടി കപ്പിയകുടീ"തി വാ വദന്തേഹി ഠപിതപഠമിട്ഠകഥമ്ഭാദികാ സങ്ഘസ്സ വാ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ വാ കുടി. യോ പന ആരാമോ യേഭുയ്യേന വാ അപരിക്ഖിത്തോ ഹോതി, സകലോപി വാ , സോ **"ഗോനിസാദീ"**തി വുച്ചതി. **ഗഹപതീ**തി യാ ഠപേത്വാ ഭിക്ഖും സേസേഹി "കപ്പിയകുടിം ദേമാ"തി ദിന്നാ, തേസം വാ സന്തകാ. **സമ്മുതി** നാമ കമ്മവാചായ സാവേത്വാ കതാ. കഥം പനേതാസം വിനിച്ഛയോ ജാനിതബ്ബോതി ആഹ **"താസം വിനിച്ഛയോ സമന്തപാസാദികായം വുത്തോ"**തി.

സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പണീതഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"പണീതഭോജനാനീ"തി ഇദം മജ്ഝേ പദലോപം കത്വാ നിദ്ദിട്ഠന്തി ആഹ **"പണീതസംസട്ഠാനീ"**തിആദി. **സബ്ബോപി "ഓദകോ"തി വുത്തലക്ഖണോ മച്ഛോ**തി "മച്ഛോ നാമ ഓദകോ വുച്ചതീ"തി (പാചി॰ ൨൬൪) ഏവം വിഭങ്ഗേ വുത്തലക്ഖണോ, സബ്ബോപി മച്ഛോ ഏവ. യോ കോചി ഉദകേ ജാതോ മച്ഛോ നാമാതി വുത്തം ഹോതി. **മഹാനാമസിക്ഖാപദേനാ**തി -

> "അഗിലാനേന ഭിക്ഖുനാ ചതുമാസപച്ചയപവാരണാ സാദിതബ്ബാ അഞ്ഞത്ര പുനപവാരണായ അഞ്ഞത്ര നിച്ചപവാരണായ. തതോ ചേ ഉത്തരി സാദിയേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി -

ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന (പാചി॰ ൩൦൩). ഏത്ഥ ഹി സങ്ഘവസേന ഗിലാനപച്ചയപവാരണായ പവാരിതട്ഠാനേ സചേ തത്ഥ രത്തീഹി വാ ഭേസജ്ജേഹി വാ പരിച്ഛേദോ കതോ ഹോതി "ഏത്തികായേവ രത്തിയോ, ഏത്തകാനി വാ ഭേസജ്ജാനി വിഞ്ഞാപേതബ്ബാനീ"തി, തതോ രത്തിപരിയന്തതോ വാ ഭേസജ്ജപരിയന്തതോ വാ ഉത്തരി നഭേസജ്ജകരണീയേന വാ ഭേസജ്ജം, അഞ്ഞഭേസജ്ജകരണീയേന വാ അഞ്ഞം ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ പാചിത്തിയം വുത്തം. തസ്മാ അഗിലാനോ ഗിലാനസഞ്ഞീപി ഹുത്വാ പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി വിഞ്ഞാപേന്തോ നഭേസജ്ജകരണീയേന ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേന്തോ നാമ ഹോതീതി "മഹാനാമസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോ"തി വുത്തം.

യോ പന നഭേസജ്ജത്ഥായ വിഞ്ഞാപേതി, അഥ ഖോ കേവലം അത്തനോ ഭുഞ്ജനത്ഥായ, സോ സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിയായേവ കാരേതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം **സമന്തപാസാദികായം** "സുദ്ധാനി സപ്പിആദീനി വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ പാചിത്തിയം നാപജ്ജതി , സേഖിയേസു സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിദുക്കടം ആപജ്ജതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯). **സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിയാ കാരേതബ്ബോ**തി "ന സൂപം വാ ഓദനം വാ അഗിലാനോ"തിആദിനാ (പാചി॰ ൬൧൨) സിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോ, ദുക്കടേന കാരേതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി. **ഇമിനാ**തി ഇമിനാ പണീതഭോജനസിക്ഖാപദേന.

"സപ്പിഭത്തം ദേഹീ"തി വുത്തേ കിം ഹോതീതി ആഹ **"സപ്പിഭത്തം 'ദേഹീ'തി വുത്തേ പനാ"**തിആദി. സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിയാ ദുക്കടമേവ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാതി ആഹ **"യസ്മാ"**തിആദി. അഥ യഥാ "പണീതഭോജനാനീ"തി, ഏവം "സപ്പിഭത്ത"ന്തി ഇദമ്പി കസ്മാ ന വിഞ്ഞായതീതി ചേ? അനേകന്തികത്താ. തഥാ ഹി "പണീതഭോജനാനീ"തി വുത്തേ "പണീതസംസട്ഠാനി ഭോജനാനി പണീതഭോജനാനീ"തി അയമത്ഥോ ഏകന്തതോ പഞ്ഞായതി, "സപ്പിഭത്ത"ന്തി വുത്തേ പന "സപ്പിമയം ഭത്തം സപ്പിഭത്ത"ന്തിപി വിഞ്ഞായമാനത്താ 'സപ്പിസംസട്ഠം ഭത്തം സപ്പിഭത്ത"ന്തി അയമത്ഥോ ന ഏകന്തതോ പഞ്ഞായതി. ഏസ നയോ "നവനീതഭത്തം ദേഹീ"തിആദീസുപി.

പുരിമനയേനേവാതി "ഭത്തം ദത്വാ സപ്പിം കത്വാ ഭുഞ്ജാ"തി പുരിമേനേവ നയേന. സചേ പന "സപ്പിനാ"തി വുത്തേ കേവലം സേസേസു നവനീതാദീസു അഞ്ഞതരേന ദേതി, വിസങ്കേതമേവ ഹോതി. **അനാപത്തീ**തി വിസങ്കേതത്താ സബ്ബാഹിയേവ ആപത്തീഹി അനാപത്തി. "കിഞ്ചാപി അനാപത്തി, അത്തനോ പന പയോഗേന നിബ്ബത്തത്താ ന ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി വദന്തി. **കപ്പിയസപ്പിനാ**തി കപ്പിയമംസസപ്പിനാ. ഏസ നയോ **അകപ്പിയസപ്പിനാ**തി ഏത്ഥാപി. കപ്പിയാകപ്പിയതാ ഹി മംസാനംയേവ, ന സപ്പിആദീനം. ഠപേത്വാ ഏകം മനുസ്സവസാതേലം സബ്ബേസം ഖീരദധിസപ്പിനവനീതവസാതേലേസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി.

പരിഭോഗേപി ദുക്കടമേവ ഇധ അനധിപ്പേതത്താതി അധിപ്പായോ. സചേ അസതി അകപ്പിയസപ്പിമ്ഹി പുരിമനയേനേവ അകപ്പിയനവനീതാദീനി ദേതി "സപ്പിം കത്വാ ഭുഞ്ജാ"തി, അകപ്പിയസപ്പിനാവ ദിന്നം ഹോതി. യഥാ ച "കപ്പിയസപ്പിനാ ദേഹീ"തി വുത്തേ അകപ്പിയസപ്പിനാ ദേതി, വിസങ്കേതം, ഏവം "'അകപ്പിയസപ്പിനാ'തി വുത്തേ

കപ്പിയസപ്പിനാ ദേതീ"തി ഏത്ഥാപി പടിപാടിയാ ഏകമേകം വിത്ഥാരേത്വാ വുച്ചമാനേപി അയമേവത്ഥോ വത്തബ്ബോ സിയാ, സോ ച സങ്ഖേപേനപി സക്കാ വിഞ്ഞാതുന്തി വിത്ഥാരനയം ഹിത്വാ ഇമിനാവ നയേന സബ്ബപദേസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി വുത്തം. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - യേന യേന വിഞ്ഞത്തി ഹോതി, തസ്മിം വാ തസ്സ മൂലേ വാ ലദ്ധേ തം തം ലദ്ധമേവ ഹോതി. സചേ പന അഞ്ഞം പാളിയാ ആഗതം വാ അനാഗതം വാ ദേതി, വിസങ്കേതന്തി. **നാനാട്ഠാനേ വാ**തി തസ്മിംയേവ ഘരേ സപ്പിം, ഇതരസ്മിം നവനീതന്തിആദിനാ നാനാട്ഠാനേ വാ.

പണീതഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദന്തപോനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കായേനാതി ഹത്ഥാദീസു യേന കേനചി സരീരാവയവേന, അന്തമസോ പാദങ്ഗുലിയാപി ഗണ്ഹന്തോ കായേന ഗണ്ഹാതി നാമാതി വേദിതബ്ബോ. ദാനേപി ഏസേവ നയോ. **കായപ്പടിബദ്ധേനാ**തി പത്താദീസു യേന കേനചി സരീരസമ്ബദ്ധേന ഉപകരണേന. ദാനേപി ഏസേവ നയോ. കടച്ഛുആദീസു യേന കേനചി ഉപകരണേന ദിന്നം കായപ്പടിബദ്ധേന ദിന്നംയേവ ഹോതി. **അഞ്ഞതരേനാ**തി കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ നിസ്സഗ്ഗിയേന വാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **നിസ്സഗ്ഗിയേനാ**തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) കായതോ ച കായപ്പടിബദ്ധതോ ച മോചേത്വാ ഹത്ഥപാസേ ഠിതസ്സ കായേ വാ കായപ്പടിബദ്ധേ വാ പാതിയമാനഞ്ഹി നിസ്സഗ്ഗിയേന പയോഗേന ദിന്നം നാമ ഹോതി. **തസ്സാ**തി പടിഗ്ഗഹിതകസ്സ. **വുത്തവിപല്ലാസവസേനാ**തി വുത്തസ്സ പടിപക്ഖവസേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം കായകായപ്പടിബദ്ധനിസ്സഗ്ഗിയാനം അഞ്ഞതരേന ദിയ്യമാനേ കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ ഗണ്ഹാതി, ഏതം പടിഗ്ഗഹിതം നാമാതി.

സംഹാരിമേനാതി ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന സംഹാരിമേന, ഇമിനാ അസംഹാരിമേ ഫലകേ വാ പാസാണേ വാ പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതീതി ദസ്സേതി. **ധാരേതും സമത്ഥേനാ**തി സന്ധാരേതും യോഗ്ഗേന, ഇമിനാ സുഖുമേസു തിന്തിണികാദിപണ്ണേസു പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതീതി ദസ്സേതി. **അതത്ഥജാതകരുക്ഖപണ്ണേനാ**തി ജാതട്ഠാനതോ ചുതേന പദുമിനിപണ്ണാദിനാ, ഇമിനാ പന മഹന്തേപി തത്ഥജാതകേ പദുമിനിപണ്ണേ വാ കിംസുകപണ്ണാദിമ്ഹി വാ പടിഗ്ഗഹേതും ന വട്ടതി. ന ഹി തം കായപ്പടിബദ്ധസങ്ഖം ഗച്ഛതീതി ദസ്സേതി. യഥാ ച തത്ഥജാതകേ, ഏവം ഖാണുകേ ബന്ധിത്വാ ഠപിതമഞ്ചാദിമ്ഹിപി. നനു പടിബദ്ധപ്പടിബദ്ധേനാപി പത്താധാരാദിനാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ പടിഗ്ഗഹണം രുഹതി, അഥ കസ്മാ കായകായപ്പടിബദ്ധേഹിയേവ പടിഗ്ഗഹണം ഇധ വുത്തം, ന പടിബദ്ധപ്പടിബദ്ധേനാപീതി ആഹ **"പടിബദ്ധപ്പടിബദ്ധം നാമ ഇധ നത്ഥീ"**തി. കേചി പന "ആധാരകേന പടിഗ്ഗഹണം കായപ്പടിബദ്ധപ്പടിബദ്ധേന പടിഗ്ഗഹണം നാമ ഹോതി, തസ്മാ ന വട്ടതീ"തി വദന്തി, തം വചനമത്തമേവ. അത്ഥതോ പന സബ്ബമ്പി തം കായപ്പടിബദ്ധമേവ ഹോതീതി ദസ്സേതി.

അകല്ലകോതി ഗിലാനോ. **മുഖേന പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി സഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും അസക്കോന്തോ മുഖേന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. **അഭിഹടഭാജനതോ പതിതരജമ്പി വട്ടതി** അഭിഹടത്താതി അധിപ്പായോ.

തസ്മിം ഠത്വാതി താദിസേ ഹത്ഥപാസേ ഠത്വാ. **യന്തി** യം ഭാരം. **മജ്ഝിമോ പുരിസോ**തി ഥാമമജ്ഝിമപുരിസോ. വിനയേ പഞ്ഞത്തം ദുക്കടം **വിനയദുക്കടം. തം അനുപസമ്പന്നസ്സ ദത്വാ**തി പിണ്ഡായ ചരിത്വാ വിഹാരം വാ ആസനസാലം വാ ഗന്ത്വാ തം ഭിക്ഖം അനുപസമ്പന്നസ്സ ദത്വാ, ഇദഞ്ച പുബ്ബാഭോഗസ്സ അനുരൂപവസേന വുത്തം. യസ്മാ പന തം "അനുപസമ്പന്നസ്സ ദസ്സാമീ"തി ചിത്തുപ്പാദമത്തേന തംസന്തകം നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ വിനാപി തസ്സ ദാനാദിം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

അസ്സുഖേളസിങ്ഘാണികാദീസൂതി ഏത്ഥ **അസ്സു** നാമ അക്ഖിജലം. **ഖേളോ** നാമ ലാലാ. **സിങ്ഘാണികാ**തി അന്തോസീസതോ പൂതിസേമ്ഹഭാവം ആപന്നം മത്ഥലുങ്ഗം ഗലിത്വാ താലുമത്ഥകവിവരേന ഓതരിത്വാ നാസാപുടേ പൂരേത്വാ ഠിതം വുച്ചതി, **ആദി**സദ്ദേന മുത്തകരീസസേമ്ഹദന്തമലഅക്ഖിഗൂഥകണ്ണഗൂഥകാനം, സരീരേ ഉട്ഠിതലോണസ്സ ച ഗഹണം. **ഠാനതോ**തി അക്ഖികൂപാദിതോ. അന്തരാ ചേ ഗണ്ഹാതി, കിം ഹോതീതി ആഹ **"ഉഗ്ഗഹിതകം നാമ ഹോതീ"**തി, ദുട്ഠു ഗഹിതകം നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഫലിനി**ന്തി ഫലവന്തം. **തത്ഥജാതകഫലിനിസാഖായ വാ**തി തസ്മിം രുക്ഖേ ജാതായ **ഫലിനിസാഖായ വാ. ദുരുപചിണ്ണദുക്കട**ന്തി "ന കത്തബ്ബ"ന്തി വാരിതസ്സ കതത്താ ദുട്ഠു ആചിണ്ണം ചരിതന്തി **ദുരുപചിണ്ണം,** തസ്മിം ദുക്കടം ദുരുപചിണ്ണദുക്കടഞ്ച ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ.

ആഹരീയതീതി **ആഹാരോ,** അജ്ഝോഹരിതബ്ബം യം കിഞ്ചി, ഇധ പന ചത്താരി കാലികാനി അധിപ്പേതാനീതി ആഹ **"യം കിഞ്ചീ"**തിആദി. തത്ഥ അരുണുഗ്ഗമനതോ യാവ ഠിതമജ്ഝന്ഹികാ ഭുഞ്ജിതബ്ബതോ യാവ കാലോ അസ്സാതി **യാവകാലികം**. അരുണുഗ്ഗമനതോ യാവ യാമാവസാനാ പിപാസായ സതി പിപാസച്ഛേദനത്ഥം പാതബ്ബതോ യാമോ കാലോ അസ്സാതി **യാമകാലികം**. യാവ സത്താഹം നിദഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ സത്താഹം കാലോ അസ്സാതി **സത്താഹകാലികം**. യാവജീവമ്പി പരിഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ യാവ ജീവം ഏതസ്സാതി **യാവജീവികം**. തേനാഹ **"തത്ഥാ"**തിആദി.

വനമൂലപത്തപുപ്ഫഫലാദീതി ഏത്ഥ താവ **മൂലം** നാമ മൂലകഖാരകചച്ചുതമ്ബകാദീനം തേസു തേസു ജനപദേസു പകതിആഹാരവസേന മനുസ്സാനം ഖാദനീയത്ഥഞ്ചേവ ഭോജനീയത്ഥഞ്ച ഫരണകം സൂപേയ്യപണ്ണമൂലം. **പത്തം** നാമ മൂലകഖാരകചച്ചുതമ്ബകാദീനം താദിസംയേവ പത്തം. **പുപ്ഫം** നാമ മൂലകഖാരകാദീനം താദിസംയേവ പുപ്ഫം. **ഫലം** നാമ പനസലബുജാദീനം തേസു തേസു ജനപദേസു പകതിആഹാരവസേന മനുസ്സാനം ഖാദനീയത്ഥഞ്ചേവ ഭോജനീയത്ഥഞ്ച ഫരണകം ഫലം. **ആദി**സദ്ദേന കന്ദമൂലാദീനം ഗഹണം.

അമ്ബപാനന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൦) ആമേഹി വാ പക്കേഹി വാ അമ്ബേഹി കതപാനം. തത്ഥ ആമേഹി കരോന്തേന അമ്ബതരുണാദീനി ഭിന്ദിത്വാ ഉദകേ പക്ഖിപിത്വാ ആതപേ ആദിച്ചപാകേന പചിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേഹി മധുസക്കരകപ്പൂരാദീഹി യോജേത്വാ കാതബ്ബം. ഏവം കതം പുരേഭത്തമേവ കപ്പതി. അനുപസമ്പന്നേന കതം ലഭിത്വാ പന പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസപരിഭോഗേനാപി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തം നിരാമിസപരിഭോഗേന യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വട്ടതി. ഏസ നയോ സബ്ബപാനേസു.

തേസു പന **ജമ്ബുപാന**ന്തി ജമ്ബുഫലേഹി കതപാനം. **ചോചപാന**ന്തി അട്ഠികേഹി കദലിഫലേഹി കതപാനം. **മോചപാന**ന്തി അനട്ഠികേഹി കദലിഫലേഹി കതപാനം. **മധുകപാന**ന്തി മധുകാനം ജാതിരസേന കതപാനം. തം പന

ഉദകസമ്ഭിന്നം വട്ടതി, സുദ്ധം ന വട്ടതി. **മുദ്ദികാപാനന്തി** മുദ്ദികാ ഉദകേ മദ്ദിത്വാ അമ്ബപാനം വിയ കതപാനം . **സാലൂകപാനന്തി** രത്തുപ്പലനീലുപ്പലാദീനം സാലൂകേ മദ്ദിത്വാ കതപാനം. **ഫാരുസകപാനന്തി** ഫാരുസകേഹി അമ്ബപാനം വിയ കതപാനം. ഇമിനാവ നയേന വേത്തപാനാദീനി വേദിതബ്ബാനി. ഏതാനി ച പന സബ്ബാനി പാനാനി അഗ്ഗിപാകാനി ന വട്ടന്തി. തേനാഹ **"സീതോദകേനാ"**തിആദി. **അവസേസേസുപി അനുഞ്ഞാതഫലപത്തപുപ്ഫരസേസൂ**തി ധഞ്ഞഫലപക്കസാകമധുകപുപ്ഫരസതോ അവസേസേസു "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം ഫലരസം ഠപേത്വാ ധഞ്ഞഫലരസ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൦൦) അനുഞ്ഞാതകേസു ഫലപത്തപുപ്ഫരസേസുപി.

ഖാദനീയത്ഥന്തി ഖാദനീയേന കത്തബ്ബകിച്ചം. **നേവ ഫരതീ**തി ന നിപ്ഫാദേതി. **അനാഹാരേപി ഉദകേ ആഹാരസഞ്ഞായാ**തി "ആഹാരം ആഹരേയ്യാ"തി പദസ്സ പദഭാജനേ (പാചി॰ ൨൬൫) വുത്തമത്ഥം സമ്മാ അസല്ലക്ഖേത്വാ "ആഹരീയതീതി ആഹാരോ"തി അനാഹാരേപി ഉദകേ ആഹാരസഞ്ഞായ **കുക്കുച്ചായന്താനം. ദന്തപോനേ ച "മുഖദ്വാരം ആഹടം ഇദ"ന്തി സഞ്ഞായാ**തി മുഖദ്വാരം അനാഹടമ്പി ദന്തപോനം "മുഖദ്വാരം ആഹടം ഇദം ദന്തപോന"ന്തി വിപല്ലത്ഥസഞ്ഞായ **കുക്കുച്ചായന്താനം. യഥാസുഖം പാതു**ന്തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ വാ അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ വാ യഥാകാമം പാതും. **ദന്തപോനപരിഭോഗേനാ**തി ദന്തകട്ഠപരിഭോഗേന, ദന്തധോവനാദിനാതി അത്ഥോ, ഇമിനാ തസ്സ പന രസം ഗിലിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

ചത്താരി മഹാവികടാനീതി ഗൂഥം, മുത്തം, ഛാരികാ, മത്തികാ (മഹാവ॰ ൨൬൮) ച "ആസയാദിവസേന വിരൂപാനി ജാതാനീ"തി കത്വാ **വികടാനീ**തി വാ അപകതിഭോജനത്താ **വികടാനി** "വിരൂപാനി ജാതാനീ"തി വാ അത്ഥോ. **സതി പച്ചയേ**തി കാരണേ സതി, സപ്പദട്ഠേതി അത്ഥോ. **ധൂമാദിഅബ്ബോഹാരികാഭാവോ**തി ധൂമപുപ്ഫഗന്ധദന്തകയാദിഅബ്ബോഹാരികാഭാവോ.

ദന്തപോനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭോജനവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. അചേലകവഗ്ഗോ

൧. അചേലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അചേലകസ്സാതി യസ്സ കസ്സചി പബ്ബജ്ജാസമാപന്നസ്സ നഗ്ഗസ്സ. **പരിബ്ബാജകസ്സാ**തി ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുഞ്ച സാമണേരഞ്ച അവസേസസ്സ യസ്സ കസ്സചി പബ്ബജ്ജാസമാപന്നസ്സ. **പരിബ്ബാജികായാ**തി ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുനിം, സിക്ഖമാനം, സാമണേരിഞ്ച അവസേസായ യായ കായചി പബ്ബജ്ജാസമാപന്നായ. ഏതേ ച സബ്ബേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ വേദിതബ്ബാ. തേനാഹ **"ഏതേസം അചേലകാദീനം അഞ്ഞതിത്ഥിയാന"**ന്തി.

തേസന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം. **ഭാജനം നിക്ഖിപിത്വാ**തി ആമിസഭരിതം ഭാജനം നിക്ഖിപിത്വാ. **ബാഹിരാലേപ**ന്തി തേലാദിം.

അചേലകാദയോ യസ്മാ, തിത്ഥിയാവ മതാ ഇധ;
തസ്മാ തിത്ഥിയനാമേന, തികച്ഛേദോ കതോ തയോ.

അതിത്ഥിയസ്സ നഗ്ഗസ്സ, തഥാ തിത്ഥിയലിങ്ഗിനോ;
ഗഹട്ഠസ്സാപി ഭിക്ഖുസ്സ, കപ്പതീതി വിനിച്ഛയോ.

അതിത്ഥിയസ്സ ചിത്തേന, തിത്ഥിയസ്സ ച ലിങ്ഗിനോ;
സോതാപന്നാദിനോ ദാതും, കപ്പതീതിധ നോ മതി.

അചേലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉയ്യോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗാമം വാ നിഗമം വാതി ഏത്ഥ നഗരമ്പി ഗാമഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **പവിസിസ്സാമാ**തി ഏത്ഥ ഗഹേത്വാ "ഗന്ത്വാ"തി പാഠസേസോ, അസമന്നാഹാരോ വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ തസ്മിം ഗാമേ സന്നിഹിതഭാവം അജാനന്തോ വാ "ഏഹാവുസോ, ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസിസ്സാമാ"തി ഭിക്ഖും ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാതി അത്ഥോ. **യം കിഞ്ചി ആമിസ**ന്തി യാഗുആദികം യം കിഞ്ചി ആമിസം. **ഉയ്യോജേയ്യാ**തി അത്തനോ കീളാനുരൂപം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ഉയ്യോജേയ്യ പഹിണേയ്യ. തേനാഹ **"മാതുഗാമേന സദ്ധി"**ന്തിആദി. **ആദിസദ്ദേന** വുത്താവസേസം കായവചീദ്വാരവീതിക്കമം സങ്ഗണ്ഹാതി. **"ഗച്ഛാ"തിആദീനി വത്വാ**തി "ഗച്ഛാവുസോ, ന മേ തയാ സദ്ധിം കഥാ വാ നിസജ്ജാ വാ ഫാസു ഹോതി, ഏകകസ്സ മേ കഥാ വാ നിസജ്ജാ വാ ഫാസു ഹോതീ"തി (പാചി॰ ൨൭൫) വത്വാ. **ഏതം അനാചാരമേവാ**തി ഏതം യഥാവുത്തം ഹസനാദിഅനാചാരമേവ. **ന അഞ്ഞം പതിരൂപം കാരണ**ന്തി ഠപേത്വാ വുത്തപ്പകാരം അനാചാരം ഉഭിന്നം ഏകതോ ന യാപനാദിം അഞ്ഞം പതിരൂപകാരണം പച്ചയം കരിത്വാ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **അസ്സാ**തി ഉയ്യോജകസ്സ. **സോ**തി യോ ഉയ്യോജിതോ, സോ.

അനുപസമ്പന്നേതി സാമണേരേ. സോവ ഇധ അനുപസമ്പന്നോതി അധിപ്പേതോതി വദന്തി. **ഉഭിന്നമ്പീ**തി ഉപസമ്പന്നസ്സ വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ വാതി ദ്വിന്നമ്പി. **കലിസാസനാരോപനേ**തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൭൬) **കലീ**തി കോധോ, തസ്സ സാസനം ആണം **കലിസാസനം** , തസ്സാരോപനേതി അത്ഥോ, "അപ്പേവ നാമ ഇമിനാപി ഉബ്ബാള്ഹോ പക്കമേയ്യാ"തി കോധവസേന ഠാനനിസജ്ജാദീസു ദോസം ദസ്സേത്വാ "പസ്സഥ ഭോ ഇമസ്സ ഠാനം നിസജ്ജം ആലോകിതം വിലോകിതം, ഖാണു വിയ തിട്ഠതി, സുനഖോ വിയ നിസീദതി, മക്കടോ വിയ ഇതോ ചിതോ ച വിലോകേതീ"തി ഏവം അമനാപവചനസ്സ ഭണനേതി വുത്തം ഹോതി. സുദ്ധചിത്തേന പനേവം ഭണനേ ദോസോ നത്ഥി. **ഏവമാദീഹീ**തി ഏത്ഥ **ആദിസദ്ദേന** "മഹഗ്ഘം ഭണ്ഡം പസ്സിത്വാ ലോഭധമ്മം ഉപ്പാദേസ്സതീ"തി ഉയ്യോജേതി, "മാതുഗാമം പസ്സിത്വാ അനഭിരതിം ഉപ്പാദേസ്സതീ"തി ഉയ്യോജേതി, "ഗിലാനസ്സ വാ ഓഹിയ്യകസ്സ വാ വിഹാരപാലസ്സ വാ യാഗും വാ ഭത്തം വാ

ഖാദനീയം വാ നീഹരാ"തി ഉയ്യോജേതി, "ന അനാചാരം ആചരിതുകാമോ സതി കരണീയേ ഉയ്യോജേതീ"തി (പാചി॰ ൨൭൬) ഏതേസം ഗഹണം.

ഉയ്യോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. സഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"സഭോജനേ"തി ബാഹിരത്ഥസമാസോയം, ഉഭസദ്ദേ ഉകാരസ്സ ച ലോപോതി ആഹ **"സഹ ഉഭോഹി ജനേഹീ"**തിആദി. തത്ഥ **ഉഭോഹി ജനേഹീ**തി ജായാ ച പതി ചാതി ഉഭോഹി ജനേഹി. ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി വാ **ഭോജനം,** ഇത്ഥീ ച പുരിസോ ച, തേന സഹ വത്തതീതി **സഭോജനന്തി** ആഹ **"അഥ വാ"**തിആദി. **രാഗപരിയുട്ഠിതസ്സാതി** മേഥുനാധിപ്പായസ്സ. **സയനിഘരന്തി** സയനീയഘരം, വാസഗേഹന്തി അത്ഥോ. **മഹല്ലകസ്സാതി** മഹല്ലകസ്സ സയനിഘരസ്സ. **പിട്ഠസങ്ഘാടതോതി** ദ്വാരബാഹതോ **ഖുദ്ദകസ്സ വാതി** യഥാ തഥാ വാ കതസ്സ ഖുദ്ദകസ്സ സയനിഘരസ്സ. **വേമജ്ഝം അതിക്കമിത്വാ നിസീദേയ്യാതി** പിട്ഠിവംസം അതിക്കമിത്വാ നിസീദേയ്യ. ഖുദ്ദകം (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൨൮൭) നാമ സയനിഘരം വിത്ഥാരതോ പഞ്ചഹത്ഥപ്പമാണം ഹോതി, തസ്സ ച മജ്ഝിമട്ഠാനം പിട്ഠസങ്ഘാടതോ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണമേവ ഹോതി, തസ്മാ താദിസേ സയനിഘരേ പിട്ഠസങ്ഘാടതോ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ നിസിന്നോ പിട്ഠിവംസം അതിക്കമിത്വാ നിസിന്നോ നാമ ഹോതി. ഏവം നിസിന്നോ ച വേമജ്ഝം അതിക്കമിത്വാ നിസിന്നോ നാമ ഹോതി. തേന വുത്തം പാളിയം "പിട്ഠിവംസം അതിക്കമിത്വാ നിസീദതീ"തി (പാചി॰ ൨൮൯). **സചിത്തകഞ്ചേത്ഥ** അനുപവിസിത്വാ നിസീദനചിത്തേന ദട്ഠബ്ബം.

സഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪-൫. രഹോപടിച്ഛന്നരഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ചതുത്ഥപഞ്ചമസിക്ഖാപദേ യം വത്തബ്ബം സിയാ, തം സബ്ബം അനിയതദ്വയേ വുത്തമേവാതി ആഹ **"സേസോ കഥാനയോ അനിയതദ്വയേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ"**തി.

രഹോപടിച്ഛന്നരഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ചാരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അന്തോഉപചാരസീമായ ദസ്സനൂപചാരേ ഭിക്ഖും ദിസ്വാതി യത്ഥ ഠിതസ്സ കുലാനി പയിരുപാസനചിത്തം ഉപ്പന്നം, തതോ പട്ഠായ ഗച്ഛന്തോ അന്തോഉപചാരസീമായ ദസ്സനൂപചാരേ ഭിക്ഖും പസ്സേ വാ അഭിമുഖേ വാ ദിസ്വാ. **പകതിവചനേനാതി** യം ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരേ ഠിതേന സോതും സക്കാ, താദിസേന വചനേന, ഇതോ ചിതോ ച പരിയേസിത്വാ ആരോചനകിച്ചം പന നത്ഥി. യോ ഹി ഏവം പരിയേസിതബ്ബോ, സോ അസന്തോയേവ. തേനാഹ **"താദിസ"**ന്തിആദി. **അനാപുച്ഛിത്വാതി** അനാരോചേത്വാ.

അന്തരാരാമഭിക്ഖുനുപസ്സയതിത്ഥിയസേയ്യപടിക്കമനഭത്തിയഘരാനീതി ഏത്ഥ **അന്തരാരാമന്തി** അന്തോഗാമേ വിഹാരോ. **പടിക്കമനന്തി** ആസനസാലാ. **ഭത്തിയഘരന്തി** നിമന്തിതഘരം വാ സലാകഭത്താദിദായകാനം വാ ഘരം. **ആപദാസൂതി** ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായേസു. **കിരിയാകിരിയന്തി** ഏത്ഥ കുലേസു ചാരിത്താപജ്ജനം **കിരിയം,** അനാപുച്ഛനം **അകിരിയന്തി** വേദിതബ്ബം.

ചാരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മഹാനാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സബ്ബഞ്ചേതം വത്ഥുവസേന വുത്തന്തി "അഗിലാനേന ഭിക്ഖുനാ ചതുമാസപച്ചയപവാരണാ സാദിതബ്ബാ അഞ്ഞത്ര പുനപവാരണായ അഞ്ഞത്ര നിച്ചപവാരണായാ"തി (പാചി॰ ൩൧൦) ഏതം സബ്ബം സിക്ഖാപദനിദാനസങ്ഖാതസ്സ വത്ഥുനോ വസേന വുത്തം. തത്ഥ ഹി മഹാനാമേന സക്കേന "ഇച്ഛാമഹം, ഭന്തേ, സങ്ഘം ചതുമാസം ഭേസജ്ജേന പവാരേതു"ന്തിആദിനാ (പാചി॰ ൩൦൩) ഉസ്സന്നുസ്സന്നേന ച ഭേസജ്ജേന ചതുമാസം പുന നിച്ചം പവാരണാ കതാ, തസ്മാ ഭഗവതാ തസ്സ വസേന ഏവം വുത്തന്തി വുത്തം ഹോതി. **അഞ്ഞത്ര പുനപവാരണായാതി** യദി പുനപവാരണാ അത്ഥി, തം ഠപേത്വാ. **അഞ്ഞത്ര നിച്ചപവാരണായാതി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. യദി പന താപി അത്ഥി, സാദിതബ്ബാവാതി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **"അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ"**തിആദി. **തത്ഥാതി** തിസ്സം പവാരണായം. **ഭേസജ്ജേഹി വാ പരിച്ഛേദോ കതോ ഹോതീതി** "സപ്പി തേല"ന്തി ഏവമാദിനാ നാമവസേന വാ "പത്ഥേന നാളിയാ ആള്ഹകേനാ"തിആദിനാ പരിമാണവസേന വാ "ഏത്തകാനി വാ ഭേസജ്ജാനി വിഞ്ഞാപേതബ്ബാനീ"തി ഭേസജ്ജേഹി പരിച്ഛേദോ കതോ ഹോതി. **നഭേസജ്ജകരണീയേതി** മിസ്സകഭത്തേനാപി ചേ യാപേതും സക്കോതി, നഭേസജ്ജകരണീയം നാമ ഹോതി. **അഞ്ഞം ഭേസജ്ജന്തി** സപ്പിനാ പവാരിതോ തേലം, ആള്ഹകേന പവാരിതോ ദോണം.

യഥാഭൂതം ആചിക്ഖിത്വാതി "ഇമേഹി തയാ ഭേസജ്ജേഹി പവാരിതമ്ഹാ, അമ്ഹാകഞ്ച ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച ഭേസജ്ജേന അത്ഥോ, യാസു തയാ രത്തീസു പവാരിതമ്ഹാ, താ രത്തിയോ വീതിവത്താ, അമ്ഹാകഞ്ച ഭേസജ്ജേന അത്ഥോ"തി യഥാഭൂതം ആരോചേത്വാ. ഏവഞ്ച വിഞ്ഞാപേതും ഗിലാനോവ ലഭതി, ന ഇതരോ.

മഹാനാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഉയ്യുത്തസേനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ചതുരങ്ഗിനിന്തി ഹത്ഥിഅസ്സരഥപത്തീതി ചത്താരി അങ്ഗാനി ഏതിസ്സാതി **ചതുരങ്ഗിനീ,** തം ചതുരങ്ഗിനിം. "ദ്വാദസപുരിസോ ഹത്ഥീ, തിപുരിസോ അസ്സോ, ചതുപുരിസോ രഥോ, ചത്താരോ പുരിസാ സരഹത്ഥാ പത്തീ"തി (പാചി॰ ൩൧൪) അയം പച്ഛിമകോടിയാ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതാ **സേനാ** നാമ, ഈദിസം സേനന്തി അത്ഥോ. **തം പന വിജഹിത്വാതി** കേനചി അന്തരിതാ വാ നിന്നം ഓരുള്ഹാ വാ ന ദിസ്സതി, ഇധ ഠത്വാ ന സക്കാ ദട്ഠുന്തി തം ദസ്സനൂപചാരം വിജഹിത്വാ അഞ്ഞം ഠാനം ഗന്ത്വാ.

സേനാദസ്സനവത്ഥുസ്മിന്തി സേനം ദസ്സനായ ഗമനവത്ഥുസ്മിം. അയമേവ വാ പാഠോ. **ഹത്ഥിആദീസു ഏകമേക**ന്തി ഹത്ഥിആദീസു ചതൂസു അങ്ഗേസു ഏകമേകം, അന്തമസോ ഏകപുരിസാരുള്ഹഹത്ഥിമ്പി ഏകമ്പി സരഹത്ഥം പുരിസന്തി അത്ഥോ. **അനുയ്യുത്താ** നാമ രാജാ ഉയ്യാനം വാ നദിം വാ ഗച്ഛതി, ഏവം അനുയ്യുത്താ ഹോതി. **തഥാരൂപപ്പച്ചയേ**തി "മാതുലോ സേനായ ഗിലാനോ ഹോതീ"തിആദികേ (പാചി॰ ൩൧൫) അനുരൂപകാരണേ സതി. **ആപദാസൂ**തി ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായേസു "ഏത്ഥ ഗതോ മുച്ചിസ്സാമീ"തി ഗച്ഛതോ അനാപത്തി.

ഉയ്യുത്തസേനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സേനാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പടിസേനാരുദ്ധായാതി യഥാ സഞ്ചാരോ ഛിജ്ജതി, ഏവം പടിസേനായ രുദ്ധായ സേനായ. **കേനചി പലിബുദ്ധസ്സാ**തി വേരികേന വാ ഇസ്സരേന വാ കേനചി രുദ്ധസ്സ.

സേനാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഉയ്യോധികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സമ്പഹാരട്ഠാനസ്സാതി യുദ്ധഭൂമിയാ. **ബലസ്സ അഗ്ഗം ജാനന്തീ**തി "ഏത്തകാ ഹത്ഥീ, ഏത്തകാ അസ്സാ, ഏത്തകാ രഥാ, ഏത്തകാ പത്തീ"തി (പാചി॰ ൩൨൪) ബലസ്സ കോട്ഠാസം ജാനന്തി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വിഹാരഗ്ഗേനാ"തിആദീസു (ചൂളവ॰ ൩൧൮) വിയ കോട്ഠാസത്ഥോ ഹേത്ഥ **അഗ്ഗ**സദ്ദോ. തേനാഹ **"ബലഗണനട്ഠാനന്തി അത്ഥോ"**തി. **സേനായ വിയൂഹ**ന്തി "ഇതോ ഹത്ഥീ ഹോന്തു, ഇതോ അസ്സാ ഹോന്തു, ഇതോ രഥാ ഹോന്തു, ഇതോ പത്തീ ഹോന്തൂ"തി (പാചി॰ ൩൨൪) സേനായ ഠപനം, രാസിം കത്വാ ഠപനന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ **"സേനാസന്നിവേസസ്സേതം നാമ"**ന്തി. **ദ്വാദസപുരിസോ ഹത്ഥീ**തി ചത്താരോ ആരോഹകാ, ഏകേകപാദരക്ഖകാ ദ്വേ ദ്വേതി ഏവം ദ്വാദസപുരിസോ ഹത്ഥീ. **തിപുരിസോ അസ്സോ**തി ഏകോ ആരോഹകോ, ദ്വേ പാദരക്ഖകാതി ഏവം തിപുരിസോ അസ്സോ. **ചതുപുരിസോ രഥോ**തി ഏകോ സാരഥി, ഏകോ യോധോ, ദ്വേ ആണിരക്ഖകാതി ഏവം ചതുപുരിസോ രഥോതി.

ഉയ്യോധികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അചേലകവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൬. സുരാപാനവഗ്ഗോ

൧. സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പിട്ഠാദീഹി കതം മജ്ജം സുരാതി പിട്ഠപൂവഓദനകിണ്ണസമ്ഭാരേഹി കതം മജ്ജം സുരാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - പിട്ഠസുരാ, പൂവസുരാ, ഓദനസുരാ, കിണ്ണപക്ഖിത്താ, സമ്ഭാരസംയുത്താതി (പാചി॰ ൩൨൯) ഇമാനി പഞ്ച സുരാ നാമാതി. തത്ഥ പിട്ഠം ഭാജനേ പക്ഖിപിത്വാ തജ്ജം ഉദകം ദത്വാ മദ്ദിത്വാ കതാ **പിട്ഠസുരാ** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൩൨൬-൩൨൯). ഏവം സേസാസുപി. **കിണ്ണാ**തി പന തസ്സാ സുരായ ബീജം വുച്ചതി. യേ "സുരാമോദകാ"തിപി വുച്ചന്തി, തേ പക്ഖിപിത്വാ കതാ **കിണ്ണപക്ഖിത്താ**. ഹരീതകിസാസപാദിനാനാസമ്ഭാരേഹി സംയോജിതാ **സമ്ഭാരസംയുത്താ**.

പുപ്ഫാദീഹി കതോ ആസവോ മേരയന്തി പുപ്ഫഫലമധുഗുളസമ്ഭാരേഹി കതോ ചിരപരിവാസിതോ മേരയന്തി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - പുപ്ഫാസവോ, ഫലാസവോ, മധ്വാസവോ, ഗുളാസവോ, സമ്ഭാരസംയുത്തോതി പഞ്ചമേരയം നാമാതി. തത്ഥ മധുകതാലനാളികേരാദി പുപ്ഫരസോ ചിരപരിവാസിതോ **പുപ്ഫാസവോ**. പനസാദിഫലരസോ **ഫലാസവോ**. മുദ്ദികാരസോ **മധ്വാസവോ. സമന്തപാസാദികായം പന** "ഫലാസവോ നാമ മുദ്ദികാഫലാദീനി മദ്ദിത്വാ തേസം രസേന കതോ. മധ്വാസവോ നാമ മുദ്ദികാനം ജാതിരസേന കതോ, മക്ഖികാമധുനാപി കരീയതീതി വദന്തീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൯) വുത്തം. ഉച്ഛുരസോ **ഗുളാസവോ**. ഹരീതകാമലകകടുകഭണ്ഡാദിനാനാസമ്ഭാരാനം രസോ ചിരപരിവാസിതോ **സമ്ഭാരസംയുത്തോ**. ഏത്ഥ ച സുരായ, മേരയസ്സ ച സമാനേപി സമ്ഭാരസംയോഗേ മദ്ദിത്വാ കതാ **സുരാ,** ചിരപരിവാസിതമത്തേന **മേരയ**ന്തി ഏവമിമേസം നാനാകരണം ദട്ഠബ്ബം. **ബീജതോ പട്ഠായാ**തി സമ്ഭാരേ പടിയാദേത്വാ ചാടിയം പക്ഖിത്തകാലതോ ചേവ താലനാളികേരാദീനം പുപ്ഫരസസ്സ അഭിനവകാലതോ ച പട്ഠായ.

ലോണസോവീരകം വാ സുത്തം വാതി ഇമേ ദ്വേ അനേകേഹി ഭേസജ്ജേഹി അഭിസങ്ഖതാ ആസവവിസേസാ. **വാസഗ്ഗാഹാപനത്ഥ**ന്തി സുഗന്ധഭാവഗാഹാപനത്ഥം. വത്ഥും അജാനനതായ ചേത്ഥ **അചിത്തക**താ വേദിതബ്ബാ. അകുസലേനേവ പാതബ്ബതായ **ലോകവജ്ജം**. യം പനേത്ഥ വത്തബ്ബം സിയാ, തം സബ്ബം പഠമപാരാജികവണ്ണനായ വുത്തനയമേവ.

സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഹസാധിപ്പായസ്സാതി ഖിഡ്ഡാധിപ്പായസ്സ, ഇമിനാ കായസംസഗ്ഗാധിപ്പായം പടിക്ഖിപതി.

ഏത്ഥ ച ഭിക്ഖുനിമ്പി ഹസാധിപ്പായേന ഫുസതോ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം. തഥാ ഭിക്ഖുമ്പി ഫുസന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാതി ആഹ **"ഇധ പന ഭിക്ഖുനീപി ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖു ച ഭിക്ഖുനിയാ അനുപസമ്പന്നോ ഏവാ"**തി. **കായപ്പടിബദ്ധാദീസു സബ്ബത്ഥാ**തി "കായേന കായപ്പടിബദ്ധേ, കായപ്പടിബദ്ധേന കായേ, കായപ്പടിബദ്ധേന കായപ്പടിബദ്ധേ, നിസ്സഗ്ഗിയേന കായേ, നിസ്സഗ്ഗിയേന കായപ്പടിബദ്ധേ, നിസ്സഗ്ഗിയേന നിസ്സഗ്ഗിയേ"തി (പാചി॰ ൩൩൩) സബ്ബത്ഥ. **സതി കരണീയേ ആമസതോ**തി സതി കരണീയേ പുരിസം ആമസതോ അനാപത്തി. ഇത്ഥീ പന സതി കരണീയേപി ആമസിതും ന വട്ടതി.

അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഹസധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപരിഗോപ്ഫകേതി ഗോപ്ഫകാനം ഉപരിഭാഗപ്പമാണേ. **ഹസാധിപ്പായോ**തി കീളാധിപ്പായോ. **യേന യേന അങ്ഗേനാ**തി ഹത്ഥപാദാദീസു യേന യേന അങ്ഗേന. **തഥാ നാവായ കീളതോ**തി ഫിയാരിത്താദീഹി നാവം പാജേന്തസ്സ വാ തീരേ ഉസ്സാരേന്തസ്സ വാ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ.

ഹസധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അനാദരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുവിധഞ്ഹേത്ഥ അനാദരിയം പുഗ്ഗലാനാദരിയഞ്ച ധമ്മാനാദരിയഞ്ചാതി ആഹ **"പുഗ്ഗലസ്സ വാ"**തിആദി. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു ഉപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ "അയം ഉക്ഖിത്തകോ വാ വമ്ഭിതോ വാ ഗരഹിതോ വാ, ഇമസ്സ വചനം അകതം ഭവിസ്സതീ"തി (പാചി॰ ൩൪൫) അനാദരിയം കരോതി, അയം പുഗ്ഗലേ അനാദരിയം കരോതി നാമ. യോ പന പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ "കഥായം നസ്സേയ്യ വാ വിനസ്സേയ്യ വാ അന്തരധായേയ്യ വാ"തി, തം വാ നസിക്ഖിതുകാമോ അനാദരിയം കരോതി, അയം ധമ്മേ അനാദരിയം കരോതി നാമ. തേനാഹ **"തസ്മാ"**തിആദി.

ഇദം ന സല്ലേഖായ സംവത്തതീതി സമ്മാ കിലേസേ ലിഖതീതി **സല്ലേഖോ,** അപ്പിച്ഛതാ, തദത്ഥം നയിദം സംവത്തതി. **ആദി**സദ്ദേന "ഇദം ന ധുതത്ഥായ സംവത്തതി, ന പാസാദികതായ, ന അപചയായ, ന വീരിയാരമ്ഭായ സംവത്തതീ"തി (പാചി॰ ൩൪൩) ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി. **അപഞ്ഞത്തേനാ**തി സുത്തേ വാ അഭിധമ്മേ വാ ആഗതേന. **പവേണിആഗത**ന്തി സങ്ഗീതികാലതോ പട്ഠായ മഹാകസ്സപാദിആചരിയപരമ്പരായ ആഗതം. സചേ പന യസ്മാ ഉച്ഛുരസോ സത്താഹകാലികോ, തസ്സ കസടോ യാവജീവികോ, ദ്വിന്നംയേവ സമവായോ ഉച്ഛുയട്ഠി, തസ്മാ വികാലേ ഉച്ഛുയട്ഠിം ഖാദിതും വട്ടതി ഗുളഹരീതകം വിയാതി ഏവമാദികം ഗാരയ്ഹാചരിയുഗ്ഗഹം ഗഹേത്വാ "ഏവം അമ്ഹാകം ആചരിയാനം ഉഗ്ഗഹോ പരിപുച്ഛാ"തി ഭണതി, ആപത്തിയേവ.

അനാദരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഭിംസാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

രൂപാദീനീതി ഭയാനകാനി രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബാനി. **ഭയാനകകഥ**ന്തി ചോരകന്താരവാളകന്താരപിസാചകന്താരപ്പടിസംയുത്തകഥം.

ഭിംസാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ജോതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഗിലാനോതി യസ്സ വിനാ അഗ്ഗിനാ ഫാസു ഹോതി, സോ ഇധ അഗിലാനോ നാമ. **ജോതി**ന്തി അഗ്ഗിം.

ഭഗ്ഗേസൂതി ഏവംനാമകേ ജനപദേ. ഭഗ്ഗാനാമ ജാനപദിനോ രാജകുമാരാ, തേസം നിവാസോ ഏകോപി ജനപദോ രുള്ഹിസദ്ദേന **"ഭഗ്ഗാ"**തി വുച്ചതി. തേന വുത്തം "ഭഗ്ഗേസൂതി ഏവംനാമകേ ജനപദേ"തി. **തഥാ പതിലാതം ഉക്ഖിപന്തസ്സാ**തി ഡയ്ഹമാനം അലാതം പതിതം ഉക്ഖിപന്തസ്സ തഥാ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. **തഞ്ചാ**തി ദുക്കടം പരാമസതി. **അവിജ്ഝാത**ന്തി അനിബ്ബുതാലാതം. **പദീപജോതികജന്താഘരേ**തി പദീപുജ്ജലനപത്തപചനസേദകമ്മാദീസു ജോതികരണേ അഗ്ഗിസാലായഞ്ച സമാദഹന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **തഥാരൂപപച്ചയേ**തി ഠപേത്വാ പദീപാദീനി അഞ്ഞസ്മിമ്പി തഥാരൂപപച്ചയേ. **ആപദാസൂ**തി ദുട്ഠവാളമിഗഅമനുസ്സേഹി ഉപദ്ദവേസു.

ജോതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. നഹാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ദിയഡ്ഢോ മാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാന"ന്തി **"വസ്സാനസ്സ പഠമോ മാസോ"**ഇച്ചേതേ **അഡ്ഢതേയ്യമാസാ ഉണ്ഹസമയോ, പരിളാഹസമയോ**തി ഗിമ്ഹാനം സേസോ ദിയഡ്ഢോ മാസോ ഉണ്ഹസമയോ, വസ്സാനസ്സ പഠമോ മാസോ പരിളാഹസമയോതി ഏവം ഏതേ അഡ്ഢതേയ്യമാസാ കമേന ഉണ്ഹസമയോ, പരിളാഹസമയോ നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ തേനേവ **പദഭാജനിയം** "ഉണ്ഹസമയോ നാമ ദിയഡ്ഢോ മാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാന"ന്തി, "പരിളാഹസമയോ നാമ വസ്സാനസ്സ പഠമോ മാസോ"തി വുത്തം. യദാ വിനാ നഹാനേന ന ഫാസു ഹോതി, അയം **ഗിലാനസമയോ**. **പദഭാജനിയം** (പാചി॰ ൩൬൬) പന ഗിലാനേ നിച്ഛിതേ ഗിലാനകാലോ നിച്ഛിതോവ ഹോതീതി "യസ്സ വിനാ നഹാനേന ന ഫാസു ഹോതി, 'ഗിലാനസമയോ'തി നഹായിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **പരിവേണസമ്മജ്ജനമത്തമ്പീ**തി അന്തമസോ പരിവേണസമ്മജ്ജനമത്തമ്പി.

വാലുകം ഉക്കിരിത്വാതി സുക്ഖായ നദിയാ വാലികം ഉത്തിരിത്വാ. **ആവാടേസുപീ**തി പി-സദ്ദേന നദിയം വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **ആപദാസൂ**തി ഭമരാദീഹി അനുബന്ധേസു.

നഹാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ലാഭസദ്ദോയം കമ്മസാധനോ "കോ ഭവതാ ലാഭോ ലദ്ധോ"തിആദീസു വിയ, സോ ചേത്ഥ അതീതകാലികോതി ആഹ **"അലബ്ഭീതി ലഭോ"**തി , ലദ്ധന്തി അത്ഥോ. **"ലഭോ ഏവ ലാഭോ"**തി ഇമിനാ സകത്ഥേ ണപച്ചയോതി ദസ്സേതി. **കിം അലബ്ഭീ**തി കിം ലദ്ധം. **നവ**ന്തി അഭിനവം. ഏത്താവതാ ച നവഞ്ച തം ചീവരഞ്ചാതി **നവചീവരം,** നവചീവരം ലാഭോ ഏതേനാതി **നവചീവരലാഭോ**തി ഏവമേത്ഥ സമാസോ ദട്ഠബ്ബോതി. യദി ഏവം കഥം "നവം

ചീവരലാഭേനാ"തി വുത്തന്തി ആഹ **"ഇതി നവചീവരലാഭേനാ"**തിആദി. ഏത്ഥ ച "വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ"ന്തി ന വുത്തത്താ **ചീവര**ന്തി യം നിവാസേതും വാ പാരുപിതും വാ സക്കാ ഹോതി, തദേവ വേദിതബ്ബന്തി ആഹ **"നിവാസനപാരുപനുപഗം ചീവര"**ന്തി. **"ദുബ്ബണ്ണകരണം ആദാതബ്ബ"**ന്തി ഏതം കപ്പബിന്ദും സന്ധായ വുത്തം, ന നീലാദീഹി സകലചീവരം ദുബ്ബണ്ണകരണം, തഞ്ച പന കപ്പം ആദിയന്തേന ചീവരം രജിത്വാ ചതൂസു വാ കോണേസു, തീസു വാ ദ്വീസു വാ ഏകസ്മിം വാ കോണേ മോരസ്സ അക്ഖിമണ്ഡലമത്തം വാ മങ്ഗുലപിട്ഠിമത്തം വാ ആദാതബ്ബന്തി ആഹ **"തസ്സാ"**തിആദി. **കംസനീലേനാ**തി ചമ്മകാരനീലേന. **മഹാപച്ചരിയം പന** "അയോമലം ലോഹമലം, ഏതം കംസനീലം നാമാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൮) വുത്തം . **പത്തനീലേനാ**തി യേന കേനചി നീലവണ്ണേന പണ്ണരസേന. **കപ്പബിന്ദും ആദിയിത്വാ**തി വട്ടം ഏകം കപ്പബിന്ദും ആദിയിത്വാ.

പാളികപ്പകണ്ണികകപ്പാദയോ പന സബ്ബട്ഠകഥാസു പടിസിദ്ധാ. അഗ്ഗളാദീനി കപ്പകതചീവരേ പന പച്ഛാ ആരോപേത്വാ കപ്പകരണകിച്ചം നത്ഥീതി ആഹ **"പച്ഛാ ആരോപിതേസൂ"**തിആദി. **അഗ്ഗളഅനുവാതപരിഭണ്ഡേസൂ**തി ഉദ്ധരിത്വാ അല്ലിയാപനകഖണ്ഡപിട്ഠിഅനുവാതകുച്ഛിഅനുവാതേസു. **കിരിയാകിരിയ**ന്തി നിവാസനപാരുപനതോ, കപ്പസ്സ അനാദാനതോ കിരിയാകിരിയം.

ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സമ്മുഖേന വികപ്പനാ **സമ്മുഖവികപ്പനാ**. പരമ്മുഖേന വികപ്പനാ **പരമ്മുഖവികപ്പനാ. സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവ**ന്തി ആസന്നദൂരഭാവം. ആസന്നദൂരഭാവോ ച അധിട്ഠാനേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

മിത്തോതി ദള്ഹമിത്തോ. **സന്ദിട്ഠോ**തി ദിട്ഠമത്തോ നാതിദള്ഹമിത്തോ. **അകതപച്ചുദ്ധാര**ന്തി "മയ്ഹം സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ"തിആദിനാ അകതപച്ചുദ്ധാരം. **യേന വിനയകമ്മം കത**ന്തി യേന സദ്ധിം വിനയകമ്മം കതം.

പരിഭോഗേന **കായകമ്മം,** അപച്ചുദ്ധാരാപനേന **വചീകമ്മ**ന്തി ആഹ **"സമുട്ഠാനാദീനി പഠമകഥിനസദിസാനേവാ"**തി. **കിരിയാകിരിയ**ന്തി ഏത്ഥ പരിഭുഞ്ജനം **കിരിയം**. അപച്ചുദ്ധാരാപനം **അകിരിയം**.

വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. അപനിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അധിട്ഠാനുപഗന്തി അധിട്ഠാനയോഗ്ഗം അയോപത്തഞ്ചേവ മത്തികാപത്തഞ്ച. **സൂകരന്തകം** നാമ കുഞ്ചികാകോസോ വിയ അന്തോ സുസിരം കത്വാ കോട്ടിതം.

അഞ്ഞം പരിക്ഖാരന്തി പാളിയാ അനാഗതപത്തത്ഥവികാദിം. **ധമ്മകഥം കത്വാ**തി "സമണേന നാമ അനിഹിതപരിക്ഖാരേന ഭവിതും ന വട്ടതീ"തി ഏവം "ധമ്മകഥം കഥേത്വാ ദസ്സാമീ"തി നിക്ഖിപതോ അനാപത്തി.

അപനിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സുരാപാനവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൭. സപ്പാണകവഗ്ഗോ

൧. സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പാചിത്തിയന്തി അന്തമസോ മഞ്ചപീഠം സോധേന്തോ മങ്ഗുലബീജകേപി പാണസഞ്ഞീ നിക്കാരുണികതായ തം ഭിന്ദന്തോ അപനേതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൮൨), പാചിത്തിയം. തേനാഹ **"തം ഖുദ്ദകമ്പീ"**തിആദി. **ഉപക്കമമഹന്തതായ അകുസലം മഹന്തം ഹോതീ**തി ബഹുക്ഖത്തും പവത്തജവനേഹി ലദ്ധാസേവനായ സന്നിട്ഠാപകചേതനായ വസേന പയോഗസ്സ മഹന്തത്താ അകുസലം മഹന്തം ഹോതി, മഹാസാവജ്ജം ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഏത്ഥ ച പടങ്ഗപാണകാനം പതനം ഞത്വാപി സുദ്ധചിത്തതായ പദീപുജ്ജലനേ വിയ സപ്പാണകഭാവം ഞത്വാപി ഉദകസഞ്ഞായ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ **പണ്ണത്തിവജ്ജ**താ വേദിതബ്ബാ.

സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഉക്കോടനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോതി യേന യേന വൂപസമിതം, തസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **"അകതം കമ്മ"ന്തിആദീനി വദന്തോ**തി "അകതം കമ്മം, ദുക്കടം കമ്മം, പുന കാതബ്ബം കമ്മം, അനിഹതം ദുന്നിഹതം പുന നിഹനിതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ ൩൯൨) വദന്തോ. **യഥാഠിതഭാവേന പതിട്ഠാതും ന ദദേയ്യാ**തി തേസം പവത്തി ആകാരദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തേനാഹ **"യം പന ധമ്മേന അധികരണം നിഹതം, തം സുനിഹതമേവാ"**തി.

ഉക്കോടനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ചത്താരി പാരാജികാനി അത്ഥുദ്ധാരവസേന പദഭാജനിയം ദസ്സിതാനീതി ആഹ **"ദുട്ഠുല്ലന്തി സങ്ഘാദിസേസം അധിപ്പേത"**ന്തി. **യേന കേനചി ഉപായേന**ാതി "സാമം വാ ജാനാതി, അഞ്ഞേ വാ തസ്സ ആരോചേന്തി, സോ വാ ആരോചേതീ"തി (പാചി॰ ൩൯൯) വുത്തേസു യേന കേനചി ഉപായേന. **പാചിത്തിയം** ധുരം നിക്ഖിത്തമത്തേയേവാതി അധിപ്പായോ. സചേ പച്ഛാപി ആരോചേതി, ധുരനിക്ഖേപനേ ആപത്തിതോ ന മുച്ചതി. തേനാഹ **"സചേപീ"**തിആദി. **സമണസതമ്പി ആപജ്ജതിയേവാ**തി സമണസതമ്പി സുത്വാ യദി ഛാദേതി, പാചിത്തിയം ആപജ്ജതിയേവാതി അത്ഥോ. **യേനസ്സ ആരോചിത**ന്തി യേന ദുതിയേന അസ്സ തതിയസ്സ ആരോചിതം. **തസ്സേവാ**തി തസ്സ ദുതിയസ്സേവ. **ആരോചേതീ**തി പടിച്ഛാദനത്ഥമേവ "മാ കസ്സചി ആരോചേസീ"തി വദതി. **കോടിഛിന്നാ ഹോതീ**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൩൯൯) യസ്മാ പടിച്ഛാദനപച്ചയാ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാവ ദുതിയേന തതിയസ്സ ആരോചിതം, തസ്മാ തപ്പച്ചയാ പുന തേന ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിയാ അഭാവതോ ആപത്തിയാ കോടി ഛിന്നാ നാമ ഹോതി.

ആദിപദേതി ദുട്ഠുല്ലാപത്തിസഞ്ഞീ, വേമതികോ, അദുട്ഠുല്ലാപത്തിസഞ്ഞീതി ഇമേസു തീസു "ദുട്ഠുല്ലാപത്തിസഞ്ഞീ പടിച്ഛാദേതീ"തി (പാചി॰ ൪൦൦) ഇമസ്മിം പഠമപദേ. **ഇതരേസു ദ്വീസൂ**തി "വേമതികോ പടിച്ഛാദേതി, അദുട്ഠുല്ലാപത്തിസഞ്ഞീ പടിച്ഛാദേതീ"തി ഇമേസു പദേസു. **അദുട്ഠുല്ലായാ**തി അവസേസപഞ്ചാപത്തിക്ഖന്ധേ. **അനുപസമ്പന്നസ്സ ദുട്ഠുല്ലേ വാ അദുട്ഠുല്ലേ വാ അജ്ഝാചാരേ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ പുരിമപഞ്ചസിക്ഖാപദവീതിക്കമസങ്ഖാതേ ദുട്ഠുല്ലേ വാ ഇതരസ്മിം അദുട്ഠുല്ലേ വാ അജ്ഝാചാരേ. യം പന **സമന്തപാസാദികായം** "അനുപസമ്പന്നസ്സ സുക്കവിസട്ഠി ച കായസംസഗ്ഗോ ചാതി അയം ദുട്ഠുല്ലഅജ്ഝാചാരോ നാമാ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൦൦) വുത്തം, തം ദുട്ഠുല്ലാരോചനസിക്ഖാപദട്ഠകഥായ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൮ ആദയോ) ന സമേതി, ന ചാപി ഏവം വത്തും യുജ്ജതി "ആരോചനേ അനുപസമ്പന്നസ്സ ദുട്ഠുല്ലം അഞ്ഞഥാ അധിപ്പേതം, പടിച്ഛാദനേ അഞ്ഞഥാ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൪൦൦) വിസേസകാരണസ്സാനുപലബ്ഭനതോ, തസ്മാ തം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം.

ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗബ്ഭവീസോപി ഹി "പരിപുണ്ണവീസോ" ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതീതി ആഹ **"പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായാ"**തിആദി. തത്ഥ **പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായാ**തി യം മാതുകുച്ഛിസ്മിം പഠമം ചിത്തം ഉപ്പന്നം പഠമം വിഞ്ഞാണം പാതുഭൂതം, തം ആദിം കത്വാ. **സോ**തി യോ പുഗ്ഗലോ ഊനവീസതിവസ്സോ ഉപസമ്പാദിതോ, സോ പുഗ്ഗലോ. **അഞ്ഞം ഉപസമ്പാദേതീ**തി ഉപജ്ഝായോ വാ കമ്മവാചാചരിയോ വാ ഹുത്വാ അഞ്ഞം പുഗ്ഗലം ഉപസമ്പാദേതി. **ത**ന്തി ഊനവീസതിവസ്സം പുഗ്ഗലം. **സീമം വാ സമ്മന്നതീ**തി നവം സീമം ബന്ധതി.

ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഥേയ്യസത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

രാജാനം വാ വഞ്ചേത്വാതി രാജാനം ഥേനേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തകം കിഞ്ചി ഗഹേത്വാ, "ഇദാനി തസ്സ ന ദസ്സാമാ"തി **മഗ്ഗപ്പടിപന്നാ അകതകമ്മാ ചേവ കതകമ്മാ ച ചോരാ**തി വുത്തം ഹോതി. ഏസ നയോ **സുങ്കം പരിഹരിതുകാമാ**തി ഏത്ഥാപി.

കാലവിസങ്കേതേനാതി കാലസ്സ വിസങ്കേതേന, ദിവസവിസങ്കേതേനാതി വുത്തം ഹോതി. മഗ്ഗവിസങ്കേതേന, പന അടവിവിസങ്കേതേന വാ ഗച്ഛതോ ആപത്തിയേവ.

ഥേയ്യസത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മാതുഗാമേനാതി ഇത്ഥിയാ. ഏകതോഉപസമ്പന്നാ, പന സിക്ഖമാനാ, സാമണേരീ ചാതി ഇമാ തിസ്സോപി ഇധ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. ഇമാസം പന തിസ്സന്നം സമയോ രക്ഖതി. അയമേതാസം, മാതുഗാമസ്സ ച വിസേസോതി വേദിതബ്ബം.

സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അരിട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തംതംസമ്പത്തിയാ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൧൭) വിബന്ധനവസേന സത്തസന്താനസ്സ അന്തരേ വേമജ്ഝേ ഏതി ആഗച്ഛതീതി **അന്തരായോ,** ദിട്ഠധമ്മികാദിഅനത്ഥോ, അനതിക്കമനത്ഥേന തസ്മിം അന്തരായേ നിയുത്താ, അന്തരായം വാ ഫലം അരഹന്തി, അന്തരായസ്സ വാ കരണസീലാതി **അന്തരായികാ**. തേനാഹ **"സഗ്ഗമോക്ഖാനം അന്തരായം കരോന്തീതി അന്തരായികാ"**തി (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൩൪). **തേ കമ്മകിലേസവിപാകഉപവാദപഞ്ഞത്തിവീതിക്കമവസേന പഞ്ചവിധാ**തി ഏത്ഥ ച പഞ്ചാനന്തരിയകമ്മം **കമ്മന്തരായികം** നാമ, തഥാ ഭിക്ഖുനിദൂസകകമ്മം. തം പന മോക്ഖസ്സേവ അന്തരായം കരോതി, ന സഗ്ഗസ്സ. നിയതമിച്ഛാദിട്ഠിധമ്മാ **കിലേസന്തരായികാ** നാമ. പണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം പടിസന്ധിധമ്മാ **വിപാകന്തരായികാ** നാമ. അരിയൂപവാദാ **ഉപവാദന്തരായികാ** നാമ. തേ പന യാവ അരിയേ ന ഖമാപേന്തി, താവദേവ, ന തതോ പരം. സഞ്ചിച്ച ആപന്നാ ആപത്തിയോ **പഞ്ഞത്തിവീതിക്കമന്തരായികാ** നാമ. താപി യാവ ഭിക്ഖുഭാവം വാ പടിജാനാതി, ന വുട്ഠാതി വാ ന ദേസേതി വാ, താവദേവ, ന തതോ പരം.

തത്രായം (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൩൪; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൧൭) അരിട്ഠോ ഭിക്ഖു ബഹുസ്സുതോ ധമ്മകഥികോ സേസന്തരായികേ ജാനാതി, വിനയേ പന അകോവിദത്താ പണ്ണത്തിവീതിക്കമന്തരായികേ ന ജാനാതി, തസ്മാ രഹോഗതോ ഏവം ചിന്തേസി "ഇമേ ആഗാരികാ പഞ്ച കാമഗുണേ പരിഭുഞ്ജന്താ സോതാപന്നാപി സകദാഗാമിനോപി അനാഗാമിനോപി ഹോന്തി, ഭിക്ഖൂപി മനാപികാനി ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാനി രൂപാനി പസ്സന്തി…പേ॰…

കായവിഞ്ഞേയ്യേ ഫോട്ഠബ്ബേ ഫുസന്തി, മുദുകാനി അത്ഥരണപാവുരണാദീനി പരിഭുഞ്ജന്തി, ഏതം സബ്ബം വട്ടതി. കസ്മാ? ഇത്ഥിരൂപാ…പേ… ഇത്ഥിഫോട്ഠബ്ബാ ഏവ ന വട്ടന്തി, ഏതേപി വട്ടന്തീ''തി ഏവം രസേന രസം സംസന്ദിത്വാ സച്ഛന്ദരാഗപരിഭോഗഞ്ച നിച്ഛന്ദരാഗപരിഭോഗഞ്ച ഏകം കത്വാ ഥൂലവാകേഹി സദ്ധിം അതിസുഖുമസുത്തം ഘടേന്തോ വിയ, സാസപേന സദ്ധിം സിനേരും ഉപസംഹരന്തോ വിയ ച പാപകം ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പാദേത്വാ ''കിം ഭഗവതാ മഹാസമുദ്ദം ബന്ധന്തേന വിയ മഹതാ ഉസ്സാഹേന പഠമപാരാജികം പഞ്ഞത്തം, നത്ഥി ഏത്ഥ ദോസോ''തി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സദ്ധിം പടിവിരുജ്ഝന്തോ ഭബ്ബപുഗ്ഗലാനം ആസം ഛിന്ദന്തോ ജിനസ്സ ആണാചക്കേ പഹാരമദാസി. തേനാഹ **''തേസൂ''**തിആദി.

തത്ഥ **തേസൂ**തി യഥാവുത്തേസു അന്തരായേസു. **അട്ഠികങ്കലൂപമാ കാമാ**തി ഏത്ഥ **അട്ഠികങ്കലം** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൧൭) നാമ ഉരട്ഠി വാ പിട്ഠികണ്ടകം വാ സീസട്ഠി വാ. തഞ്ഹി നിമ്മംസത്താ ''കങ്കല''ന്തി വുച്ചതി. വിഗതമംസായ ഹി അട്ഠിസങ്ഖലികായ ഏകട്ഠിമ്ഹി വാ **കങ്കല**സദ്ദോ നിരുള്ഹോ , തംസദിസാ കാമാ അപ്പസ്സാദട്ഠേനാതി അത്ഥോ. **ആദി**സദ്ദേന ''മംസപേസൂപമാ കാമാ, തിണുക്കൂപമാ കാമാ, അങ്ഗാരകാസൂപമാ കാമാ, സുപിനകൂപമാ കാമാ, യാചിതകൂപമാ കാമാ, രുക്ഖഫലൂപമാ കാമാ, അസിസൂനൂപമാ കാമാ, സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ, സപ്പസിരൂപമാ കാമാ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൪, ൨൩൫; ൨.൪൨-൪൮; പാചി॰ ൪൧൭; ചൂളവ॰ ൬൫) ഏതേസം ഗഹണം.

തത്ഥ **മംസപേസൂപമാ കാമാ** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൧൭) ബഹുസാധാരണട്ഠേന. **തിണുക്കൂപമാ കാമാ** അനുദഹനട്ഠേന. **അങ്ഗാരകാസൂപമാ കാമാ** മഹാഭിതാപനട്ഠേന. **സുപിനകൂപമാ കാമാ** ഇത്തരപച്ചുപട്ഠാനട്ഠേന. **യാചിതകൂപമാ കാമാ** താവകാലികട്ഠേന. **രുക്ഖഫലൂപമാ കാമാ** സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗപലിഭഞ്ജനട്ഠേന. **അസിസൂനൂപമാ** അധികുട്ടനട്ഠേന. **സത്തിസൂലൂപമാ** വിനിവിജ്ഝനട്ഠേന. **സപ്പസിരൂപമാ** സാസങ്കസപ്പടിഭയട്ഠേന.

തഥേവാതി ''മാ ആയസ്മാ''തിആദീഹി. **ഇതരേസ**ന്തി സോ സങ്ഘമജ്ഝം ആകഡ്ഢിത്വാ യേഹി ''മാ ആയസ്മാ''തിആദിനാ വുത്തോ, തത്ഥ തേഹി അഞ്ഞേസം സുതാനം ഭിക്ഖൂനം. **ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേനാ**തി ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവരൂപം പാപകം ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പന്ന''ന്തിആദിനാ (പാചി॰ ൪൨൦) പദഭാജനിയം വുത്തേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന.

അരിട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഉക്ഖിത്തസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അകതാനുധമ്മേനാതി ഉക്ഖിപിത്വാ അനോസാരിതേന. തേനാഹ **''അനുധമ്മോ വുച്ചതീ''**തിആദി. ഏത്ഥ അനുധമ്മോതി ഓസാരണാ വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. ഉക്ഖേപനീയകമ്മസ്സാനുരൂപോ, പച്ഛാ കത്തബ്ബോ വാ ധമ്മോതി **അനുധമ്മോ. അനുലോമവത്തം ദിസ്വാ**തി ''ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബം, ന നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ''തിആദികം (ചൂളവ॰ ൭൦) അട്ഠാരസവിധം വത്തം ദിസ്വാ, ഏതേസു അട്ഠാരസസു അനുലോമവത്തേസു വത്തന്തം ദിസ്വാതി അധിപ്പായോ. **ആമിസസമ്ഭോഗം വാ ധമ്മസമ്ഭോഗം വാ**തി ഏത്ഥ യം കിഞ്ചി ആമിസസ്സ ദാനം, പടിഗ്ഗഹണഞ്ച **ആമിസസമ്ഭോഗോ**. ധമ്മസ്സ ഉദ്ദിസനം, ഉദ്ദിസാപനഞ്ച **ധമ്മസമ്ഭോഗോ. സംവസേയ്യാ**തി ''ഉപോസഥം വാ പവാരണം വാ സങ്ഘകമ്മം വാ''തി (പാചി॰ ൪൨൬) ഏവം പദഭാജനിയം വുത്തം തിവിധം സംവാസം കരേയ്യ. യസ്മാ പനേത്ഥ ഉപോസഥപവാരണാപി സങ്ഘേഹിയേവ കാതബ്ബത്താ **സങ്ഘകമ്മാനി**യേവ ഹോന്തി, തസ്മാ **''ഉപോസഥാദികം സങ്ഘകമ്മം കരേയ്യാ''**തി വുത്തം. **പയോഗേ പയോഗേ**തി ദാനേ ദാനേ, ഗഹണേ ഗഹണേ ചാതി അത്ഥോ.

പണ്ണത്തിം അജാനന്തേന അരഹതാപി കിരിയാബ്യാകതചിത്തേന ആപജ്ജിതബ്ബത്താ **''തിചിത്ത''**ന്തി വുത്തം.

ഉക്ഖിത്തസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. കണ്ടകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പിരേതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൨൮) നിപാതപദം സമ്ബോധനേ വത്തമാനം പരസദ്ദേന സമാനത്ഥം വദന്തീതി ആഹ **''പര അമാമകാ''**തി, അമ്ഹാകം അനജ്ഝത്തികഭൂതാതി അത്ഥോ. **പിരേ**തി വാ ''പരതോ''തി ഇമിനാ സമാനത്ഥം നിപാതപദം, തസ്മാ **ചര പിരേ**തി പരതോ ഗച്ഛ, മാ ഇധ തിട്ഠാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

കണ്ടകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സപ്പാണകവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൮. സഹധമ്മികവഗ്ഗോ

൧. സഹധമ്മികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സഹധമ്മികം വുച്ചമാനോതി സഹധമ്മികേന വുച്ചമാനോ. കരണത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. ''പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹി സിക്ഖിതബ്ബത്താ, തേസം വാ സന്തകത്താ **'സഹധമ്മിക'**ന്തി ലദ്ധനാമേന ബുദ്ധപഞ്ഞത്തേന സിക്ഖാപദേന വുച്ചമാനോതി അത്ഥോ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൧൬-൪൧൭) ദുബ്ബചസിക്ഖാപദേ വുത്തത്താ **''സഹധമ്മികം വുച്ചമാനോതി ഇമസ്സത്ഥോ ദുബ്ബചസിക്ഖാപദേ വുത്തോ''**തി വുത്തം. **അനാദരിയഭയാ**തി അനാദരകരണേ ഭയാ, തത്ഥ പാചിത്തിയഭയാതി അത്ഥോ. **ലേസേന ഏവം വദന്തസ്സാ**തി ഉജുകം ''ന സിക്ഖിസ്സാമീ''തി അവത്വാ ''യാവ ന അഞ്ഞം ഭിക്ഖു''ന്തിആദിനാ ലേസേന വദന്തസ്സ.

സഹധമ്മികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. വിലേഖനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഖുദ്ദകേഹി ച അനുഖുദ്ദകേഹി ചാതി സങ്ഘാദിസേസാദീഹി ഖുദ്ദകേഹി ചേവ ഥുല്ലച്ചയാദീഹി അനുഖുദ്ദകേഹി ച. ഠപേത്വാ ഹി ചത്താരി പാരാജികാനി അവസേസാനി സബ്ബാനി സിക്ഖാപദാനി പരിയായേന ഖുദ്ദകാനി ചേവ ഹോന്തി അനുഖുദ്ദകാനി ച. വുത്തഞ്ഹേതം **പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൪൪൧) -

> "കതമാനി പന, ഭന്തേ, ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീതി? ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസു - 'ചത്താരി പാരാജികാനി ഠപേത്വാ അവസേസാനി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീ'തി. ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസു - 'ചത്താരി പാരാജികാനി ഠപേത്വാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസേ ഠപേത്വാ അവസേസാനി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീ'തി. ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസു - 'ചത്താരി പാരാജികാനി ഠപേത്വാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസേ ഠപേത്വാ ദ്വേ അനിയതേ ഠപേത്വാ അവസേസാനി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീ'തി. ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസു - "ചത്താരി പാരാജികാനി ഠപേത്വാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസേ ഠപേത്വാ ദ്വേ അനിയതേ ഠപേത്വാ തിംസ നിസ്സഗ്ഗിയേ പാചിത്തിയേ ഠപേത്വാ അവസേസാനി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീ'തി. ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസു - 'ചത്താരി പാരാജികാനി ഠപേത്വാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസേ ഠപേത്വാ ദ്വേ അനിയതേ ഠപേത്വാ തിംസ നിസ്സഗ്ഗിയേ പാചിത്തിയേ ഠപേത്വാ ദ്വേനവുതിപാചിത്തിയേ ഠപേത്വാ അവസേസാനി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീ'തി. ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസു 'ചത്താരി പാരാജികാനി ഠപേത്വാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസേ ഠപേത്വാ ദ്വേ അനിയതേ ഠപേത്വാ തിംസ നിസ്സഗ്ഗിയേ പാചിത്തിയേ ഠപേത്വാ ദ്വേനവുതിപാചിത്തിയേ ഠപേത്വാ ചത്താരോ പാടിദേസനീയേ ഠപേത്വാ അവസേസാനി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീ'"തി.

യം പന നാഗസേനത്ഥേരേന മിലിന്ദരഞ്ഞാ പുട്ഠേന വുത്തം "ദുക്കടം, മഹാരാജ, ഖുദ്ദകം സിക്ഖാപദം, ദുബ്ഭാസിതം അനുഖുദ്ദക"ന്തി (മി॰ പ॰ ൪.൨.൧), തത്ഥ അന്തിമകോട്ഠാസമേവ ഗഹേത്വാ വുത്തം. തം വാദപഥോപച്ഛേദനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബം.

സംവത്തനമരിയാദപരിച്ഛേദവചനന്തി സംവത്തനസ്സ മരിയാദാ അവധി **സംവത്തനമരിയാദാ,** തായ നിയമവസേന യോ പരിച്ഛേദോ, തസ്സ വചനം **സംവത്തനമരിയാദപരിച്ഛേദവചനം**. ഇദാനി തം മരിയാദം വിവരിത്വാ ദസ്സേതും **"ഇദം വുത്തം ഹോതീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഉദ്ദിസന്തീ**തി ആചരിയാ അത്തനോ രുചിയാ ഉദ്ദിസന്തി. **ഉദ്ദിസാപേന്തീ**തി ആചരിയം യാചിത്വാ അന്തേവാസികാ ഉദ്ദിസാപേന്തി. **സജ്ഝായന്തീ**തി ധാരേന്തി. **കുക്കുച്ചവിപ്പടിസാരോ**തി കുക്കുച്ചസങ്ഖാതോ വിപ്പടിസാരോ. **വിഹേസാവിചികിച്ഛാമനോവിലേഖാ**തി വിഹേസാവിചികിച്ഛാസങ്ഖാതാ മനോവിലേഖാ. **ഗരഹണേ**തി നിന്ദനേ.

അനുപസമ്പന്നസ്സ വിവണ്ണനേതി അനുപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ നിന്ദതോ തസ്സ തസ്മിം വിമതിം ഉപ്പാദേതും വിനയവിവണ്ണനേ.

വിലേഖനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. മോഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തസ്മിം അനാചാരേതി തസ്മിം അനാചാരേ ആചിണ്ണേ. **മോക്ഖോ നത്ഥീ**തി തസ്സാ ആപത്തിയാ മോക്ഖോ നത്ഥി. **തസ്സ തേ**തി തസ്സ തവ. **അലാഭാ**തി യേ അഞ്ഞേസം പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിസ്സമാനേ സാധുകം അട്ഠിം കത്വാ മനസികരണസ്സ ആനിസംസസഞ്ഞിതാ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികാ ച ലാഭാ ഇച്ഛിതബ്ബാ, തേ സബ്ബേ തുയ്ഹം അലാഭാ ഏവ ഹോന്തി. **ദുല്ലദ്ധ**ന്തി പുഞ്ഞവിസേസേന ലദ്ധമ്പി മനുസ്സത്തം ദുല്ലദ്ധം. **സാധുക**ന്തി സുട്ഠു. **അട്ഠിം കത്വാ**തി അത്ഥികഭാവം കത്വാ, അത്ഥികോ ഹുത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേനാ**തി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ"തിആദിനാ (പാചി॰ ൪൪൩) പദഭാജനിയം വുത്തേന മോഹാരോപനകേന ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന.

അധമ്മകമ്മേതി ഏത്ഥ മോഹാരോപനകമ്മം അധിപ്പേതം.

മോഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഹാരം ദദേയ്യാതി അന്തമസോ ഉപ്പലപത്തം ഉപാദായ കായകായപ്പടിബദ്ധനിസ്സഗ്ഗിയാനം അഞ്ഞതരേന പഹാരം ദദേയ്യ. ഏവം പന പഹാരേ ദിന്നേ ഹത്ഥോ വാ ഭിജ്ജതു, പാദോ വാ സീസം വാ, മരതു വാ, പാചിത്തിയമേവ. തേനാഹ **"പഹരിതുകാമതായാ"**തിആദി.

അനുപസമ്പന്നേതി ഗഹട്ഠേ വാ പബ്ബജിതേ വാ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസേ വാ അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതേപി. സചേ പന രത്തചിത്തോ ഇത്ഥിം പഹരതി, സങ്ഘാദിസേസോ. **കേനചി വിഹേഠിയമാനസ്സാ**തി മനുസ്സേന വാ തിരച്ഛാനഗതേന വാ വിഹേഠിയമാനസ്സ. **മോക്ഖാധിപ്പായസ്സാ**തി തതോ അത്തനോ മോക്ഖം പത്ഥയമാനസ്സ. സചേപി അന്തരാമഗ്ഗേ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫൧) ചോരം വാ പച്ചത്ഥികം വാ വിഹേഠേതുകാമം ദിസ്വാ "ഉപാസക, ഏത്ഥേവ തിട്ഠ, മാ ആഗമിത്ഥാ"തി വത്വാ വചനം അനാദിയിത്വാ ആഗച്ഛന്തം "ഗച്ഛ രേ"തി മുഗ്ഗരേന വാ സത്ഥകേന വാ പഹരിത്വാ യാതി, സോ ചേ തേന പഹാരേന മരതി, അനാപത്തിയേവ. വാളമിഗേസുപി ഏസേവ നയോ.

പഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. തലസത്തികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തലസത്തികന്തി തലമേവ തലസത്തികം. "പോഥനസമത്ഥട്ഠേന സത്തിക"ന്തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൪൫൩) ഏകേ. **ഉച്ചാരേയ്യാ**തി ഉക്ഖിപേയ്യ. **നപഹരിതുകാമതായ ദിന്നത്താ ദുക്കട**ന്തി ഏത്ഥ പഹരിതുകാമതായ പഹരിതേ പുരിമസിക്ഖാപദേന പാചിത്തിയം. ഉച്ചാരേതുകാമതായ കേവലം ഉഗ്ഗിരണമത്തേ കതേ ഇമിനാ പാചിത്തിയം. ഇമിനാ പന വിരജ്ഝിത്വാ പഹാരോ ദിന്നോ, തസ്മാ ദുക്കടം. ഏത്ഥ പന "തിരച്ഛാനഗതാദീനം അസുചികരണാദീനി ദിസ്വാ കുജ്ഝിത്വാപി ഉഗ്ഗിരന്തസ്സ മോക്ഖാധിപ്പായോയേവാ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൫൩) വദന്തി.

തലസത്തികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അമൂലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഛട്ഠസിക്ഖാപദം ഉത്താനമേവ.

അമൂലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേന്തസ്സാതി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൪൩൨) സംസയം ജനേന്തസ്സ. പരോ കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേതു വാ, മാ വാ, തം അപ്പമാണം. **മഞ്ഞേ**തി തക്കയാമി. **ആദി**സദ്ദേന ''വികാലേ മഞ്ഞേ തയാ ഭുത്തം, മജ്ജം മഞ്ഞേ തയാ പീതം, മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ മഞ്ഞേ തയാ നിസിന്ന''ന്തിആദീനം (പാചി॰ ൪൩൩) ഗഹണം. **അനുപസമ്പന്നേ**തി സാമണേരേ.

സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സുയ്യതീതി **സുതി,** സദ്ദോ, സുതിയാ സമീപം **ഉപസ്സുതീ**തി ആഹ **''സുതിസമീപ''**ന്തി, സദ്ദസമീപന്തി അത്ഥോ. യത്ഥ പന ഠിതേന സക്കാ ഹോതി സദ്ദം സോതും , തത്ഥ തിട്ഠന്തോ സദ്ദസമീപേ തിട്ഠതി നാമാതി ആഹ **''യത്ഥ ഠത്വാ''**തിആദി. അഥ വാ ഉപേച്ച സുയ്യതി ഏത്ഥാതി **ഉപസ്സുതി,** ഠാനം, യം ഠാനം ഉപഗതേന സക്കാ ഹോതി കഥേന്താനം സദ്ദം സോതും, തത്ഥാതി ഏവമ്പേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **തുരിതഗമനേപീ**തി പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തസ്സ പുരതോ ഗച്ഛന്താനം സദ്ദസവനത്ഥം സീഘഗമനേപി. **ഓഹീയമാനേപീ**തി പുരതോ ഗച്ഛന്തസ്സ പച്ഛതോ ഗച്ഛന്താനം വചനസവനത്ഥം ഓഹീയമാനേപി.

വൂപസമിസ്സാമീതി ഉപസമം ഗമിസ്സാമി, കലഹം ന കരിസ്സാമി. **അത്താനം പരിമോചേസ്സാമീ**തി മമ അകാരകഭാവം കഥേത്വാ അത്താനം പരിമോചേസ്സാമി. **സിയാ കിരിയ**ന്തി കദാചി സോതുകാമതായ ഗമനവസേന സമുട്ഠാനതോ സിയാ കിരിയം. **സിയാ അകിരിയ**ന്തി കദാചി ഠിതട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ മന്തയമാനാനം അജാനാപനവസേന സമുട്ഠാനതോ സിയാ അകിരിയം.

ഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. കമ്മപ്പടിബാഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ധമ്മികാനന്തി ധമ്മേന വിനയേന സത്ഥുസാസനേന കതത്താ ധമ്മോ ഏതേസു അത്ഥീതി **ധമ്മികാനി,** തേസം ധമ്മികാനം. **കമ്മാന**ന്തി ചതുന്നം സങ്ഘകമ്മാനം. തേനാഹ **''ധമ്മേനാ''**തിആദി. തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി ഭൂതേന വത്ഥുനാ. **വിനയേനാ**തി ചോദനായ ചേവ സാരണായ ച. **സത്ഥുസാസനേനാ**തി ഞത്തിസമ്പദായ ചേവ അനുസ്സവനാസമ്പദായ ച. **സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സാ**തി സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ കത്തബ്ബത്താ കായേന ചേവ ചിത്തേന ച ഏകീഭൂതസ്സ സങ്ഘസ്സ. **തം തം വത്ഥു**ന്തി അവണ്ണഭണനാദിം തം തം വത്ഥു.

ഓസാരേന്തി സങ്ഘമജ്ഝം ഏതേനാതി **ഓസാരണം**. നിസ്സാരേന്തി സങ്ഘമ്ഹാ ഏതേനാതി **നിസ്സാരണം**. **ഭണ്ഡുകമ്മ**ന്തി മുണ്ഡകരണം, കേസച്ഛേദനാപുച്ഛനന്തി അത്ഥോ. കമ്മമേവ ലക്ഖണം **കമ്മലക്ഖണം**. ഓസാരണാദയോ വിയ കമ്മഞ്ച ഹുത്വാ അഞ്ഞഞ്ച നാമം ന ലഭതി, കമ്മമേവ ഹുത്വാ ലക്ഖീയതീതി കമ്മലക്ഖണന്തി അത്ഥോ. ''ഓസാരണം നിസ്സാരണ''ന്തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨-൪൮൩) ചേത്ഥ പദസിലിട്ഠതായേതം വുത്തം. പഠമം പന നിസ്സാരണാ ഹോതി, പച്ഛാ ഓസാരണാതി ആഹ **''തത്ഥ കണ്ടകസാമണേരസ്സാ''**തിആദി. **കണ്ടകസാമണേരസ്സ നാസനാ വിയ നിസ്സാരണാ**തി യഥാ കണ്ടകസാമണേരസ്സ ദണ്ഡകമ്മനാസനാ നിസ്സാരണാ, തഥാ ബുദ്ധസ്സ വാ ധമ്മസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ അവണ്ണം ഭണതോ, അകപ്പിയം ''കപ്പിയ''ന്തി ദീപയതോ, മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതസ്സ അഞ്ഞസ്സാപി സാമണേരസ്സ -

> ''സങ്ഘം, ഭന്തേ, പുച്ഛാമി 'അയം ഇത്ഥന്നാമോ സാമണേരോ ബുദ്ധസ്സ വാ ധമ്മസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ അവണ്ണവാദീ മിച്ഛാദിട്ഠികോ, യം അഞ്ഞേ സാമണേരാ ലഭന്തി ദിരത്തതിരത്തം ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സഹസേയ്യം, തസ്സ അലാഭായ നിസ്സാരണാ രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ'തി. ദുതിയമ്പി...പേ॰... തതിയമ്പി, ഭന്തേ, സങ്ഘം പുച്ഛാമി 'അയം ഇത്ഥന്നാമോ സാമണേരോ...പേ॰... രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ'തി, ചര പിരേ വിനസ്സാ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨-൪൮൩) -

കത്തബ്ബനാസനാ നിസ്സാരണാതി അത്ഥോ. **താദിസംയേവ സമ്മാവത്തന്തം ദിസ്വാ പവേസനാ ഓസാരണാ**തി താദിസംയേവ അപരേന സമയേന ''അഹം, ഭന്തേ, ബാലതായ അഞ്ഞാണതായ അലക്ഖികതായ ഏവം അകാസിം, സ്വാഹം സങ്ഘം ഖമാപേമീ''തി ഖമാപേന്തം ദിസ്വാ യാവതതിയം യാചാപേത്വാ -

> ''സങ്ഘം, ഭന്തേ, പുച്ഛാമി 'അയം ഇത്ഥന്നാമോ സാമണേരോ ബുദ്ധസ്സ വാ ധമ്മസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ അവണ്ണവാദീ മിച്ഛാദിട്ഠികോ, യം അഞ്ഞേ സാമണേരാ ലഭന്തി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ദിരത്തതിരത്തം സഹസേയ്യം, തസ്സ അലാഭായ നിസ്സാരിതോ, സ്വായം ഇദാനി സോരതോ നിവാതവുത്തി ലജ്ജിധമ്മം ഓക്കന്തോ ഹിരോത്തപ്പേ പതിട്ഠിതോ കതദണ്ഡകമ്മോ അച്ചയം ദേസേതി, ഇമസ്സ സാമണേരസ്സ യഥാ പുരേ കായസമ്ഭോഗസാമഗ്ഗിദാനം രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ'തി. ദുതിയമ്പി...പേ॰... തതിയമ്പി, ഭന്തേ, സങ്ഘം പുച്ഛാമി...പേ॰... രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨-൪൮൩) -

പവേസനാ ഓസാരണാതി അത്ഥോ.

കേസച്ഛേദനാപുച്ഛനന്തി സീമാപരിയാപന്നേ ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതാപേത്വാ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം തത്ഥ നേത്വാ ''സങ്ഘം, ഭന്തേ, ഇമസ്സ ദാരകസ്സ ഭണ്ഡുകമ്മം ആപുച്ഛാമീ''തി തിക്ഖത്തും വാ ദ്വിക്ഖത്തും വാ സകിം വാ വചനം. ഇധ ച ''ഇമസ്സ ദാരകസ്സ ഭണ്ഡുകമ്മം ആപുച്ഛാമാ''തിപി ''ഇമസ്സ സമണകരണം ആപുച്ഛാമാ''തിപി ''ഇമസ്സ പബ്ബാജനം ആപുച്ഛാമാ''തിപി ''അയം സമണോ ഹോതുകാമോ''തിപി ''അയം പബ്ബജിതുകാമോ''തിപി വത്തും വട്ടതിയേവ.

മുഖരസ്സാതി മുഖേന ഖരസ്സ. യം അവന്ദിയകമ്മം അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഊരും വിവരിത്വാ ദസ്സനാദിവത്ഥൂസൂതി** -

> “തേന ഖോ പന സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ കദ്ദമോദകേന ഓസിഞ്ചന്തി ‘അപ്പേവ നാമ അമ്ഹേസു സാരജ്ജേയ്യു’ന്തി, കായം വിവരിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം ദസ്സേന്തി, ഊരും വിവരിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം ദസ്സേന്തി, അങ്ഗജാതം വിവരിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം ദസ്സേന്തി, ഭിക്ഖുനിയോ ഓഭാസേന്തി, ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം സമ്പയോജേന്തി ‘അപ്പേവ നാമ അമ്ഹേസു സാരജ്ജേയ്യു’”ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൨൭) -

ഇമേസു വത്ഥൂസു.

അച്ഛിന്നചീവരകാദീനന്തി അച്ഛിന്നചീവരജിണ്ണചീവരനട്ഠചീവരഗിലാനബഹുസ്സുതസങ്ഘഭാരനിത്ഥരകാദീനം. **ചീവരാദീനീതി** ചീവരഭേസജ്ജസേനാസനാദീനി. **പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി** പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി മൂലതചപത്തഅങ്കുരപുപ്ഫഫലാദീനി. **അപനേതബ്ബാനിപി വത്ഥൂനീതി** ആവാസകരണാദിഅത്ഥം ഹരിതബ്ബാനിപി ഛായൂപഗഫലൂപഗരുക്ഖാദീനി. **തഥാരൂപം വാ ധമ്മികം കതികം കരോന്തേഹീതി** ചീവരപിണ്ഡപാതത്ഥായ ദിന്നതോ ആവാസജഗ്ഗനാദികം താദിസം വാ അഞ്ഞമ്പി ധമ്മികം കതികം കരോന്തേഹി.

നേവ സുത്തം ആഗച്ഛതീതി ന മാതികാ ആഗച്ഛതി. **നോ സുത്തവിഭങ്ഗോതി** വിനയോപി ന പഗുണോ. **ബ്യഞ്ജനച്ഛായായ അത്ഥം പടിബാഹതീതി** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൪) ബ്യഞ്ജനമത്തമേവ ഗഹേത്വാ അത്ഥം പടിസേധേതി. ജാതരൂപരജതഖേത്തവത്ഥുപ്പടിഗ്ഗഹണാദീസു വിനയധരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ആപത്തിയാ കാരിയമാനേ ദിസ്വാ “കിം ഇമേ ആപത്തിയാ കാരേഥ, നനു ‘ജാതരൂപരജതപ്പടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതീ’തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൦, ൧൯൪) ഏവം സുത്തേ പടിവിരതിമത്തമേവ വുത്തം, നത്ഥി ഏത്ഥ ആപത്തീ”തി വദതി. അപരോ ധമ്മകഥികോ സുത്തസ്സ ആഗതത്താ ഓലമ്ബേത്വാ നിവാസേന്താനം ആപത്തിയാ ആരോപിയമാനായ “കിം ഇമേസം ആപത്തിം ആരോപേഥ, നനു ‘പരിമണ്ഡലം നിവാസേസ്സാമീതി സിക്ഖാ കരണീയാ’തി (പാചി॰ ൫൭൬) ഏവം സിക്ഖാകരണമത്തമേവ വുത്തം, നത്ഥി ഏത്ഥ ആപത്തീ”തി വദതി. **ഉബ്ബാഹികവിനിച്ഛയേതി** സമഥക്ഖന്ധകേ വുത്തഉബ്ബാഹികവിനിച്ഛയേ “സീലവാ ഹോതീ”തിആദികായ ഹി ദസങ്ഗസമ്പത്തിയാ സമന്നാഗതേ ദ്വേ തയോ ഭിക്ഖൂ ഉച്ചിനിത്വാ വിനിച്ഛയോ **ഉബ്ബാഹികവിനിച്ഛയോതി** ദട്ഠബ്ബോ.

പവാരണപ്പച്ചുക്കഡ്ഢനാതി പവാരണായ ഉക്കസ്സനാ, ഉദ്ധം കഡ്ഢനാതി അത്ഥോ. **തിണവത്ഥാരകസമഥേ സബ്ബസങ്ഗാഹികഞത്തി ചാതി** “സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അമ്ഹാകം ഭണ്ഡനജാതാനം...പേ॰... ഠപേത്വാ ഗിഹിപ്പടിസംയുത്ത”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൧൨-൨൧൪) ഏവം തിണവത്ഥാരകസമഥേ കതാ സബ്ബപഠമാ **സബ്ബസങ്ഗാഹികഞത്തി** ച.

അലാഭായ പരിസക്കനാദികേഹീതി ചതുന്നം പച്ചയാനം അലാഭത്ഥായ പയോഗകരണാദികേഹി. **ആദിസദ്ദേന** “അനത്ഥായ പരിസക്കനം, അനാവാസായ പരിസക്കനം, അക്കോസനപരിഭാസനം, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖൂഹി ഭേദനം, ബുദ്ധസ്സ അവണ്ണഭണനം, ധമ്മസ്സ അവണ്ണഭണനം, സങ്ഘസ്സ അവണ്ണഭണന”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൫) അവസേസം സത്തങ്ഗം സങ്ഗണ്ഹാതി. **അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സാതി** അട്ഠഹി ചേവ അങ്ഗേഹി ഏകേകേനപി അങ്ഗേന ച സമന്നാഗതസ്സ. **അസമ്ഭോഗകരണത്ഥന്തി** തേന ദിന്നസ്സ ദേയ്യധമ്മസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹണത്ഥം. **പത്തനിക്കുജ്ജനവസേനാതി** കമ്മവാചായ പത്തനിക്കുജ്ജനവസേന, ന അധോമുഖട്ഠപനവസേന. **പത്തുക്കുജ്ജനവസേനാതി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **തസ്സേവാതി** യോ പത്തനിക്കുജ്ജനവസേന കതനിസ്സാരണോ, തസ്സേവ ഉപാസകസ്സ. **സമ്മാവത്തന്തസ്സാതി** യേന സമന്നാഗതസ്സ പത്തുക്കുജ്ജനം, തേന സമന്നാഗതസ്സ. **സാതി** യഥാവുത്താ നിസ്സാരണാ, ഓസാരണാ ച.

സൂചിയാദിഅപ്പമത്തകം തംതദത്ഥികാനം വിസ്സജ്ജേതി ദേതീതി **അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകോ. സാടിയഗ്ഗാഹാപകോതി** വസ്സികസാടിയഗ്ഗാഹാപകോ. കമ്മം കരോന്തേ ആരാമികേ പേസനത്ഥായ ദാതബ്ബാ സമ്മുതി **ആരാമികപേസകസമ്മുതി**. ഏസ നയോ **സാമണേരപേസകസമ്മുതീതി** ഏത്ഥാപി.

തജ്ജനീയകമ്മാദീനം സത്തന്നന്തി തജ്ജനീയം, നിയസം, പബ്ബാജനീയം, പടിസാരണീയം, തിവിധഞ്ച ഉക്ഖേപനീയന്തി തജ്ജനീയാദീനം സത്തന്നം. **അട്ഠയാവതതിയകാതി** ഭിക്ഖൂനം വസേന ചത്താരോ, ഭിക്ഖുനീനം വസേന ചത്താരോതി അട്ഠ സങ്ഘാദിസേസാ.

ഞത്തികമ്മാദിവസേനാതി ഞത്തികമ്മഞത്തിദുതിയകമ്മഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവസേന. “കരിയമാനം ദള്ഹതരം ഹോതി, തസ്മാ കാതബ്ബ”ന്തി ഏകച്ചേ വദന്തി. ഏവം പന സതി കമ്മസങ്കരോ ഹോതി, തസ്മാ ന കാതബ്ബന്തി പടിക്ഖിത്തമേവ. സചേ പന അക്ഖരപരിഹീനം വാ പദപരിഹീനം വാ ദുരുത്തപദം വാ ഹോതി, തസ്സ സോധനത്ഥം പുനപ്പുനം വത്തും വട്ടതി. ഇദം അകുപ്പകമ്മസ്സ ദള്ഹീകമ്മം ഹോതി, കുപ്പകമ്മേ കമ്മം ഹുത്വാ തിട്ഠതി. **സകലക്ഖണേനേവാതി** ഞത്തിഞ്ച ചതസ്സോ ച കമ്മവാചായോ സാവേത്വാവ. **ന സേസകമ്മവസേനാതി** അപലോകനകമ്മാദിനാ അവസേസകമ്മവസേന ന കാതബ്ബം.

കമ്മപ്പടിബാഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഛന്ദംഅദത്വാഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആരോചിതം വത്ഥു അവിനിച്ഛിതന്തി ആരോചിതവത്ഥു ആപത്തികഭാവേന ന വിനിച്ഛിതം. ഏത്ഥ ച ചോദകേന ച ചുദിതകേന ച അത്തനോ കഥാ കഥിതാ, അനുവിജ്ജകോ സമ്മതോ, ഏത്താവതാ വത്ഥുമേവ ആരോചിതം ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **ഛന്ദം അദത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമേയ്യാതി** “കഥം ഇദം കമ്മം കുപ്പം അസ്സ, വഗ്ഗം അസ്സ, ന കരേയ്യാ”തി (പാചി॰ ൪൮൧) ഇമിനാ അധിപ്പായേന ഛന്ദം അദത്വാ നിസിന്നാസനതോ ഉട്ഠായ ഗച്ഛേയ്യ. തേനാഹ **“യോ ഭിക്ഖൂ”**തിആദി. **കിരിയാകിരിയന്തി** ഏത്ഥ ഗമനം **കിരിയം,** ഛന്ദസ്സ അദാനം **അകിരിയം**.

ഛന്ദംഅദത്വാഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യഥാസന്ഥുതന്തി യഥാമിത്തം. തേനാഹ **“യോ യോ”**തി ആദി. തത്ഥ **മിത്തസന്ദിട്ഠസമ്ഭത്തവസേനാ**തി മിത്തസന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താനം വസേന. തത്ഥ **മിത്താ** മിത്താവ. **സന്ദിട്ഠാ** തത്ഥ തത്ഥ സങ്ഗമ്മ ദിട്ഠമത്താ നാതിദള്ഹമിത്താ. **സമ്ഭത്താ** സുട്ഠു ഭത്താ സിനേഹവന്തോ ദള്ഹമിത്താതി ദട്ഠബ്ബാ.

പഞ്ച ഗരുഭണ്ഡാനീതി രാസിവസേന പഞ്ച ഗരുഭണ്ഡാനി, സരൂപവസേന പനേതാനി ബഹൂനി ഹോന്തി. തേനാഹ **“രാസിവസേന പഞ്ച ഗരുഭണ്ഡാനി വുത്താനീ”**തി. **ആരാമോ** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൨൭) നാമ പുപ്ഫാരാമോ വാ ഫലാരാമോ വാ. **ആരാമവത്ഥു** നാമ തേസംയേവ ആരാമാനം അത്ഥായ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഠപിതോകാസോ, തേസു വാ ആരാമേസു വിനട്ഠേസു തേസം പോരാണകഭൂമിഭാഗോ . **വിഹാരോ** നാമ യം കിഞ്ചി പാസാദാദിസേനാസനം. **വിഹാരവത്ഥു** നാമ തസ്സ പതിട്ഠാനോകാസോ. **മഞ്ചോ** നാമ മസാരകോ ബുന്ദികാബദ്ധോ, കുളീരപാദകോ, ആഹച്ചപാദകോതി ഇമേസം പുബ്ബേ വുത്താനം ചതുന്നം മഞ്ചാനം അഞ്ഞതരോ. **പീഠം** നാമ മസാരകാദീനംയേവ ചതുന്നം പീഠാനം അഞ്ഞതരം. **ഭിസി** നാമ ഉണ്ണഭിസിആദീനം പഞ്ചന്നം ഭിസീനം അഞ്ഞതരാ. **ബിബ്ബോഹനം** നാമ രുക്ഖതൂലലതാതൂലപോടകിതൂലാനം അഞ്ഞതരേന പുണ്ണം. **ലോഹകുമ്ഭീ** നാമ കാളലോഹേന വാ തമ്ബലോഹേന വാ യേന കേനചി ലോഹേന കതാ കുമ്ഭീ. **ലോഹഭാണകാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ പന **ഭാണക**ന്തി അരഞ്ജരോ വുച്ചതി. **വാരകോ**തി ഘടോ. **കടാഹം** കടാഹമേവ. **വാസി**ആദീസു, **വല്ലി**ആദീസു ച ദുവിഞ്ഞേയ്യം നാമ നത്ഥി. ഏവം -

> ദ്വിസങ്ഗഹാനി ദ്വേ ഹോന്തി, തതിയം ചതുസങ്ഗഹം;
> ചതുത്ഥം നവകോട്ഠാസം, പഞ്ചമം അട്ഠഭേദനം.
>
> ഇതി പഞ്ചഹി രാസീഹി, പഞ്ചനിമ്മലലോചനോ;
> പഞ്ചവീസവിധം നാഥോ, ഗരുഭണ്ഡം പകാസയി. (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൨൭);

വിസ്സജ്ജേതും വാ വിഭജിതും വാ ന വട്ടതീതി മൂലച്ഛേജ്ജവസേന വിസ്സജ്ജേതും വാ വിഭജിതും വാ ന വട്ടന്തി. പരിവത്തനവസേന പന വിസ്സജ്ജന്തസ്സ, വിഭജന്തസ്സ ച അനാപത്തി. തേനാഹ **“ഥാവരേനാ”**തിആദി. തത്ഥ **ഥാവരേന ഥാവര**ന്തി ആരാമആരാമവത്ഥുവിഹാരവിഹാരവത്ഥുനാ ആരാമം ആരാമവത്ഥും വിഹാരം വിഹാരവത്ഥും. **ഇതരേനാ**തി അഥാവരേന, പച്ഛിമരാസിത്തയേനാതി വുത്തം ഹോതി. **അകപ്പിയേനാ**തി സുവണ്ണമയമഞ്ചാദിനാ ചേവ അകപ്പിയഭിസിബിബ്ബോഹനേഹി ച. **മഹഗ്ഘകപ്പിയേനാ**തി ദന്തമയമഞ്ചാദിനാ ചേവ പാവാരാദിനാ ച. **ഇതര**ന്തി അഥാവരം. **കപ്പിയപരിവത്തനേന പരിവത്തേതു**ന്തി യഥാ അകപ്പിയം ന ഹോതി, ഏവം പരിവത്തേതും.

തത്രായം പരിവത്തനനയോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൨൮) - സങ്ഘസ്സ നാളികേരാരാമോ ദൂരേ ഹോതി, കപ്പിയകാരകാവ ബഹുതരം ഖാദന്തി, യമ്പി ന ഖാദന്തി, തതോ സകടവേതനം ദത്വാ അപ്പമേവ ആഹരന്തി. അഞ്ഞേസം പന തസ്സാരാമസ്സ അവിദൂരേ ഗാമവാസീനം മനുസ്സാനം വിഹാരസ്സ സമീപേ ആരാമോ ഹോതി, തേ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ സകേന ആരാമേന തം ആരാമം യാചന്തി, സങ്ഘേന “രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ”തി അപലോകേത്വാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബോ. സചേപി ഭിക്ഖൂനം രുക്ഖസഹസ്സം ഹോതി, മനുസ്സാനം പഞ്ചസതാനി, “തുമ്ഹാകം ആരാമോ ഖുദ്ദകോ”തി ന വത്തബ്ബം. കിഞ്ചാപി അയം ഖുദ്ദകോ, അഥ ഖോ ഇതരതോ ബഹുതരം ആയം ദേതി. സചേപി സമകമേവ ദേതി , ഏവമ്പി ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ പരിഭുഞ്ജിതും സക്കാതി ഗഹേതബ്ബമേവ. സചേ പന മനുസ്സാനം ബഹുതരാ രുക്ഖാ ഹോന്തി, “നനു തുമ്ഹാകം ബഹുതരാ രുക്ഖാ”തി വത്തബ്ബം. സചേ “അതിരേകം അമ്ഹാകം പുഞ്ഞം ഹോതു, സങ്ഘസ്സ ദേമാ”തി വദന്തി, ജാനാപേത്വാ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഭിക്ഖൂനം രുക്ഖാ ഫലധാരിനോ, മനുസ്സാനം രുക്ഖാ ന താവ ഫലം ഗണ്ഹന്തി. കിഞ്ചാപി ന ഗണ്ഹന്തി, ന ചിരേന ഗണ്ഹിസ്സന്തീതി സമ്പടിച്ഛിതബ്ബമേവ. മനുസ്സാനം രുക്ഖാ ഫലധാരിനോ, ഭിക്ഖൂനം രുക്ഖാ ന താവ ഫലം ഗണ്ഹന്തി, “നനു തുമ്ഹാകം രുക്ഖാ ഫലധാരിനോ”തി വത്തബ്ബം. സചേ “ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പുഞ്ഞം ഭവിസ്സതീ”തി ദേന്തി, ജാനാപേത്വാ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഏവം ആരാമേന ആരാമോ പരിവത്തേതബ്ബോ, ഏതേനേവ നയേന ആരാമവത്ഥുപി വിഹാരോപി വിഹാരവത്ഥുപി ആരാമേന പരിവത്തേതബ്ബം. ആരാമവത്ഥുനാ ച മഹന്തേന വാ ഖുദ്ദകേന വാ ആരാമം ആരാമവത്ഥും വിഹാരം വിഹാരവത്ഥുന്തി.

കഥം വിഹാരേന (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൨൮) വിഹാരോ പരിവത്തേതബ്ബോ? സങ്ഘസ്സ അന്തോഗാമേ ഗേഹം ഹോതി, മനുസ്സാനം വിഹാരമജ്ഝേ പാസാദോ, ഉഭോപി അഗ്ഘേന സമകാ. സചേ മനുസ്സാ തേന പാസാദേന തം ഗേഹം യാചന്തി, സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഭിക്ഖൂനം ചേ മഹഗ്ഘതരം ഗേഹം ഹോതി, “മഹഗ്ഘതരം അമ്ഹാകം ഗേഹ”ന്തി വുത്തേ “കിഞ്ചാപി മഹഗ്ഘതരം പബ്ബജിതാനം അസാരുപ്പം, ന സക്കാ തത്ഥ പബ്ബജിതേഹി വസിതും, ഇദം പന സാരുപ്പം, ഗണ്ഹഥാ”തി വദന്തി, ഏവമ്പി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. സചേ പന മനുസ്സാനം മഹഗ്ഘം ഹോതി “നനു തുമ്ഹാകം ഗേഹം മഹഗ്ഘ”ന്തി വത്തബ്ബം. “ഹോതു, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പുഞ്ഞം ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തേ പന സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഏവം വിഹാരേന വിഹാരോ പരിവത്തേതബ്ബോ. ഏതേനേവ നയേന വിഹാരവത്ഥുപി ആരാമോപി ആരാമവത്ഥുപി വിഹാരേന പരിവത്തേതബ്ബം. വിഹാരവത്ഥുനാ ച മഹഗ്ഘേന വാ അപ്പഗ്ഘേന വാ വിഹാരം വിഹാരവത്ഥും ആരാമം ആരാമവത്ഥും. ഏവം താവ **ഥാവരേന ഥാവരപരിവത്തനം** വേദിതബ്ബം.

ഇതരേന ഇതരപരിവത്തനേ പന മഞ്ചപീഠം മഹന്തം വാ ഹോതു, ഖുദ്ദകം വാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൨൮), അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലപാദകം ഗാമദാരകേഹി പംസ്വാഗാരകേസു കീളന്തേഹി കതമ്പി സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി. സചേപി രാജാ വാ രാജമഹാമത്താദയോ വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ മഞ്ചസതം വാ മഞ്ചസഹസ്സം വാ ദേന്തി, സബ്ബേ കപ്പിയമഞ്ചാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാ, സമ്പടിച്ഛിത്വാ വുഡ്ഢപ്പടിപാടിയാ “സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജഥാ”തി ദാതബ്ബാ, ന പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന ദാതബ്ബാ. അതിരേകമഞ്ചേ ഭണ്ഡാഗാരാദീസു പഞ്ഞപേത്വാ പത്തചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുമ്പി വട്ടതി. ബഹിസീമായ “സങ്ഘസ്സ ദേമാ”തി ദിന്നമഞ്ചോ സങ്ഘത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനേ ദാതബ്ബോ. തത്ഥ ചേ ബഹൂ മഞ്ചാ ഹോന്തി, മഞ്ചേന കമ്മം നത്ഥി. യസ്സ വസനട്ഠാനേ കമ്മം അത്ഥി, തത്ഥ “സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജഥാ”തി ദാതബ്ബോ, ന പുഗ്ഗലികഭോഗേന. മഹഗ്ഘേന സതഗ്ഘനകേന വാ സഹസ്സഗ്ഘനകേന വാ മഞ്ചേന അഞ്ഞം മഞ്ചസതം ലഭതി, പരിവത്തേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ന കേവലം മഞ്ചേന മഞ്ചോയേവ, ആരാമആരാമവത്ഥുവിഹാരവിഹാരവത്ഥുപീഠഭിസിബിബ്ബോഹനാനിപി പരിവത്തേതും വട്ടതി. ഏസേവ നയോ **പീഠഭിസിബിബ്ബോഹനേസു**പി. **വരസേനാസനാദീനം സംരക്ഖണത്ഥ**ന്തി സചേ ദുബ്ഭിക്ഖം ഹോതി, ഭിക്ഖൂ

പിണ്ഡപാതേന ന യാപേന്തി, ഏത്ഥ രാജരോഗചോരഭയാനി, അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്താനം വിഹാരാ പലുജ്ജന്തി, താലനാളികേരാദികേ വിനാസേന്തി, സേനാസനപച്ചയം സന്ധായ യാപേതും സക്കാ ഹോതി, ഏവരൂപേ കാലേ വരസേനാസനാദീനം സംരക്ഖണത്ഥം. **ലാമകാനി വിസ്സജ്ജേതു**ന്തി ലാമകം ലാമകം വിസ്സജ്ജേതും, ലാമകകോടിയാ വിസ്സജ്ജേതുന്തി അധിപ്പായോ. **വിസ്സജ്ജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ**തി വിസ്സജ്ജേത്വാ തതോ ലദ്ധയാഗുഭത്തചീവരാദീനി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. **കാളലോഹതമ്ബലോഹകംസലോഹവട്ടലോഹാന**ന്തി ഏത്ഥ **കംസലോഹം, വട്ടലോഹഞ്ച** കിത്തിമലോഹം. തീണി ഹി കിത്തിമലോഹാനി കംസലോഹം, വട്ടലോഹം, ആരകൂടന്തി. തത്ഥ തിപുതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **കംസലോഹം,** സീസതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **വട്ടലോഹം,** രസകതമ്ബേ മിസ്സേത്വാ കതം **ആരകൂടം**. തേന വുത്തം "കംസലോഹം, വട്ടലോഹഞ്ച കിത്തിമലോഹ"ന്തി. **തതോ അതിരേക**ന്തി തതോ അതിരേകഗ്ഗണ്ഹനകോ.

സരകോതി മജ്ഝേ മകുളം ദസ്സേത്വാ മുഖവട്ടിവിത്ഥതം കത്വാ പിട്ഠിതോ നാമേത്വാ കാതബ്ബം ഏകം ഭാജനം. "സരാവ"ന്തിപി വദന്തി. **ആദി**സദ്ദേന കഞ്ചനകാദീനം ഗിഹിഉപകരണാനം ഗഹണം. താനി ഹി ഖുദ്ദകാനിപി ഗരുഭണ്ഡാനേവ ഗിഹിഉപകരണത്താതി. **പി**-സദ്ദേന പഗേവ മഹന്താനീതി ദസ്സേതി. ഇമാനി പന ഭാജനീയാനി ഭിക്ഖൂപകരണത്താതി അധിപ്പായോ. യഥാ ച ഏതാനി, ഏവം കുണ്ഡികാപി ഭാജനീയാ. വക്ഖതി ഹി "യഥാ ച മത്തികാഭണ്ഡേ, ഏവം ലോഹഭണ്ഡേപി കുണ്ഡികാ ഭാജനീയകോട്ഠാസമേവ ഭജതീ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ). **സങ്ഘികപരിഭോഗേനാ**തി ആഗന്തുകാനം വുഡ്ഢതരാനം ദത്വാ പരിഭോഗേന. **ഗിഹിവികടാ**തി ഗിഹീഹി വികതാ പഞ്ഞത്താ, അത്തനോ വാ സന്തകകരണേന വിരൂപം കതാ. **പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന ന വട്ടതീ**തി ആഗന്തുകാനം അദത്വാ അത്തനോ സന്തകം വിയ ഗഹേത്വാ പരിഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. **പിപ്ഫലികോ**തി കത്തരി. **ആരകണ്ടകം** സൂചിവേധകം. **താളം** യന്തം. **കത്തരയട്ഠിവേധകോ** കത്തരയട്ഠിവലയം. **യഥാ തഥാ ഘനകതം ലോഹ**ന്തി ലോഹവട്ടി ലോഹഗുളോ ലോഹപിണ്ഡി ലോഹചക്കലികന്തി ഏവം ഘനകതം ലോഹം. **ഖീരപാസാണമയാനീ**തി മുദുകഖീരവണ്ണപാസാണമയാനി.

ഗിഹിവികടാനിപി ന വട്ടന്തി അനാമാസത്താ. **പി**-സദ്ദേന പഗേവ സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന വാതി ദസ്സേതി. സേനാസനപരിഭോഗോ പന സബ്ബകപ്പിയോ. തസ്മാ ജാതരൂപാദിമയാ സബ്ബേപി സേനാസനപരിക്ഖാരാ ആമാസാ. തേനാഹ **"സേനാസനപരിഭോഗേ പനാ"**തിആദി.

സേസാതി തതോ മഹത്തരീ വാസി. **യാ പനാ**തി യാ കുദാരീ പന. **കുദാലോ** അന്തമസോ ചതുരങ്ഗുലമത്തോപി ഗരുഭണ്ഡമേവ. **നിഖാദനം** ചതുരസ്സമുഖം വാ ഹോതു, ദോണിമുഖം വാ വങ്കം വാ ഉജുകം വാ, അന്തമസോ സമ്മുഞ്ജനിദണ്ഡകവേധനമ്പി ദണ്ഡബന്ധം ചേ, ഗരുഭണ്ഡമേവ. തേനാഹ **"കുദാലോ ദണ്ഡബന്ധനിഖാദനം വാ അഗരുഭണ്ഡം നാമ നത്ഥീ"**തി. **സിപാടികാ** നാമ ഖുരകോസോ. സിഖരം പന ദണ്ഡബന്ധനിഖാദനം അനുലോമേതീതി ആഹ **"സിഖരമ്പി നിഖാദനേനേവ സങ്ഗഹിത"**ന്തി. സചേ തമ്പി പന അദണ്ഡകം ഫലമത്തം, ഭാജനീയം. **ഉപക്ഖരേ**തി വാസിആദിഭണ്ഡാനി.

പത്തബന്ധകോ നാമ പത്തസ്സ ഗണ്ഠികാദികാരകോ. "പടിമാസുവണ്ണാദിപത്തകാരകോ"തിപി വദന്തി. തിപുച്ഛേദനകസത്ഥം, സുവണ്ണച്ഛേദനകസത്ഥം, കതപരികമ്മചമ്മച്ഛിന്ദനകഖുദ്ദകസത്ഥന്തി ഇമാനി ചേത്ഥ തീണി പിപ്ഫലികം അനുലോമേന്തീതി ആഹ **"അയം പന വിസേസോ"**തിആദി. **ഇതരാനീ**തി മഹാകത്തരിആദീനി.

അഡ്ഢബാഹുപ്പമാണാതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൨൧) കപ്പരതോ പട്ഠായ യാവ അംസകൂടപ്പമാണാ, വിദത്ഥിചതുരങ്ഗുലപ്പമാണാതി വുത്തം ഹോതി. **തത്ഥജാതകാ**തി സങ്ഘികഭൂമിയം ജാതാ. ആരക്ഖസംവിധാനേന രക്ഖിതത്താ രക്ഖിതാ ച സാ മഞ്ജൂസാദീസു പക്ഖിത്തം വിയ യഥാ തം ന നസ്സതി, ഏവം ഗോപനതോ ഗോപിതാ ചാതി **രക്ഖിതഗോപിതാ**. തത്ഥജാതകാപി പന അരക്ഖിതാ ഗരുഭണ്ഡമേവ ന ഹോതി. **"സങ്ഘകമ്മേ ച ചേതിയകമ്മേ ച കതേ"**തി ഇമിനാ സങ്ഘസന്തകേന ചേതിയസന്തകം രക്ഖിതും, പരിവത്തിതുഞ്ച വട്ടതീതി ദീപേതി. **സുത്തം പനാ**തി വട്ടിതഞ്ചേവ അവട്ടിതഞ്ച സുത്തം.

അട്ഠങ്ഗുലസൂചിദണ്ഡമത്തോതി അന്തമസോ ദീഘസോ അട്ഠങ്ഗുലമത്തോ, പരിണാഹതോ സീഹളപണ്ണസൂചിദണ്ഡമത്തോ. **ഏത്ഥാ**തി വേളുഭണ്ഡേ. ദഡ്ഢം ഗേഹം യേസം തേതി **ദഡ്ഢഗേഹാ. ന വാരേതബ്ബാ**തി "മാ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛഥാ"തി ന നിസേധേതബ്ബാ. ദേസന്തരഗതേന സമ്പത്തവിഹാരേ സങ്ഘികാവാസേ ഠപേതബ്ബാ.

അവസേസഞ്ച ഛദനതിണന്തി മുഞ്ജപബ്ബജേഹി അവസേസം യം കിഞ്ചി ഛദനതിണം. യത്ഥ പന തിണം നത്ഥി, തത്ഥ പണ്ണേഹി ഛാദേന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩.൩൨൧). തസ്മാ പണ്ണമ്പി തിണേനേവ സങ്ഗഹിതന്തി ആഹ **"ഛദനതിണസങ്ഖേപഗതേസൂ"**തിആദി. **അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോപീ**തി വിത്ഥാരതോ അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോ. ലിഖിതപോത്ഥകോ പന ഗരുഭണ്ഡം ന ഹോതി.

വേളുമ്ഹി വുത്തപ്പമാണോതി "അട്ഠങ്ഗുലസൂചിദണ്ഡകമത്തോപീ"തി വേളുഭണ്ഡേ വുത്തപ്പമാണോ. **സങ്ഘസ്സ ദിന്നോ വാ**തി ദാരുദുല്ലഭട്ഠാനേ സങ്ഘസ്സ ദിന്നോ വാ. കുരുന്ദിയം വുത്തക്കമേന ദാരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയം വത്വാ ഇദാനി മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തക്കമേന വത്തും **"അപിചാ"**തിആദിമാഹ. **ആസന്ദികാദീനീ**തി ഏത്ഥ **ആസന്ദികോ**തി ചതുരസ്സപീഠം വുച്ചതി. "ഉച്ചകമ്പി ആസന്ദിക"ന്തി വചനതോ ഏകതോഭാഗേന ദീഘപീഠമേവ ഹി അട്ഠങ്ഗുലപാദകം വട്ടതി. ചതുരസ്സാസന്ദികോ പന പമാണാതിക്കന്തോപി വട്ടതീതി വേദിതബ്ബോ. **ആദി**സദ്ദേന "സത്തങ്ഗോ, ഭദ്ദപീഠകം, ഏളകപാദകപീഠം, ആമലകവട്ടകപീഠം, ഫലകം, കോച്ഛം, പലാലപീഠക"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩.൩൨൧) ഇമേ സങ്ഗണ്ഹന്തീതി വേദിതബ്ബം. തേനാഹ **"അന്തമസോ"**തിആദി. **പണ്ണേഹി വാ**തി കദലിപണ്ണാദീഹി വാ. ബ്യഗ്ഘചമ്മോനദ്ധമ്പി വാളരൂപപരിക്ഖിത്തം രതനപരിസിബ്ബിതം കോച്ഛകം ഗരുഭണ്ഡമേവ.

ഘട്ടനഫലകം നാമ യത്ഥ ഠപേത്വാ രജിതചീവരം ഹത്ഥേന ഘട്ടേന്തി. **ഘട്ടനമുഗ്ഗരോ** നാമ അനുവാതാദിഘട്ടനകോതി വദന്തി. **ദണ്ഡമുഗ്ഗരോ** നാമ യേന രജിതചീവരം പോഥേന്തി. **അമ്ബണ**ന്തി ഫലകേഹി പോക്ഖരണീ വിയ കതം പാനീയഭാജനം. **രജനദോണീ**തി പക്കരജനം ആകിരിത്വാ ഠപനഭാജനം.

അകപ്പിയചമ്മന്തി സീഹാദീനം ചമ്മം. **"ഭൂമത്ഥരണം കാതും വട്ടതീ"**തി ഇദം അകപ്പിയചമ്മം സന്ധായ വുത്തം. **"പച്ചത്ഥരണഗതിക"**ന്തി ഇമിനാ മഞ്ചപീഠേപി അത്ഥരിതും വട്ടതീതി ദീപേതി. പാവാരാദിപച്ചത്ഥരണമ്പി ഗരുഭണ്ഡന്തി ഏകേ. നോതി അപരേ. വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **കപ്പിയചമ്മാനീ**തി മിഗാദീനം ചമ്മാനി.

സബ്ബം ചക്കയുത്തയാനന്തി രഥസകടാദികം സബ്ബചക്കയുത്തയാനം. വിസങ്ഖരിതചക്കം പന യാനം ഭാജനീയം. **അനുഞ്ഞാതവാസി** നാമ യാ സിപാടികായ പക്ഖിപിത്വാ പരിഹരിതും സക്കാതി വുത്താ. **മുട്ഠിപണ്ണന്തി** താലപത്തം. തഞ്ഹി മുട്ഠിനാ ഗഹേത്വാ പരിഹരന്തീതി "മുട്ഠിപണ്ണ"ന്തി വുച്ചതി. **മുട്ഠിപണ്ണന്തി** ഛത്തച്ഛദനപണ്ണമേവാതി കേചി. **അരണിസഹിതന്തി** അരണിയുഗളം, ഉത്തരാരണീ, അധരാരണീതി അരണിദ്വയന്തി അത്ഥോ.

ഫാതികമ്മം കത്വാതി അന്തമസോ തംഅഗ്ഘനകവാലികായപി ഥാവരം വഡ്ഢികമ്മം കത്വാ. ഫാതികമ്മം അകത്വാ ഗണ്ഹന്തേന തത്ഥേവ വലഞ്ജേതബ്ബോ. ഗമനകാലേ സങ്ഘികേ ആവാസേ ഠപേത്വാ ഗന്തബ്ബം. അസതിയാ ഗഹേത്വാ ഗതേന പഹിണിത്വാ ദാതബ്ബോ. ദേസന്തരഗതേന സമ്പത്തവിഹാരേ സങ്ഘികാവാസേ ഠപേതബ്ബോ. **ഏത്ഥാതി** മത്തികാഭണ്ഡേ. **കുണ്ഡികാതി** അയോകുണ്ഡികാ ചേവ തമ്ബലോഹകുണ്ഡികാ ച. **ഭാജനീയകോട്ഠാസമേവ ഭജതീതി** ഭാജനീയപക്ഖമേവ സേവതി, ന തു ഗരുഭണ്ഡന്തി അത്ഥോ. കഞ്ചനകോ പന ഗരുഭണ്ഡമേവാതി അധിപ്പായോ. **ഇതരന്തി** ഗരുഭണ്ഡം.

ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പരിണാമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദ്വാദസമേ ന കിഞ്ചി വത്തബ്ബം അത്ഥി.

പരിണാമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സഹധമ്മികവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൯. രതനവഗ്ഗോ

൧. അന്തേപുരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അനിക്ഖന്തരാജകേ അനിഗ്ഗതരതനകേതി ഏത്ഥ "സയനിഘരേ"തി പാഠസേസോ ദട്ഠബ്ബോതി ആഹ **"അനിക്ഖന്തോ രാജാ ഇതോ"**തിആദി. തത്ഥ **ഇതോതി** സയനിഘരതോ. **സയനിഘരേതി** സയനീയഘരേ. യത്ഥ രഞ്ഞോ സയനം പഞ്ഞത്തം ഹോതി, അന്തമസോ സാണിപാകാരപരിക്ഖിത്തമ്പി, തസ്മിന്തി വുത്തം ഹോതി. രതിജനനട്ഠേന **രതനം,** ഹത്ഥിആദി. ഇധ പന ഇത്ഥിരതനം അധിപ്പേതന്തി ആഹ **"രതനം വുച്ചതി മഹേസീ"**തി.

ഉഭോസൂതി രാജമഹേസീസു. **കിരിയാകിരിയന്തി** ഏത്ഥ ഇന്ദഖീലാതിക്കമോ **കിരിയം,** അപ്പടിസംവിദിതം **അകിരിയന്തി** ദട്ഠബ്ബം.

അന്തേപുരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. രതനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മുത്താദിദസവിധന്തി "മുത്താ മണി വേളുരിയോ സങ്ഖോ സിലാ പവാളം രജതം ജാതരൂപം ലോഹിതങ്കോ മസാരഗല്ല"ന്തി (പാചി॰ ൫൦൬) ദസവിധം രതനം. **അജ്ഝാവസഥേതി** ഗേഹേ. തേനാഹ **"പരിക്ഖിത്തസ്സാ"**തിആദി, പരിക്ഖിത്തസ്സ ആവസഥസ്സാതി അത്ഥോ. **ആവസഥോതി** ചേത്ഥ അന്തോഗാമേ നിവിട്ഠഗേഹം അധിപ്പേതം. ആരാമേ നിവിട്ഠഗേഹം പന അജ്ഝാരാമഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതം. **"ആവസഥോതി** ചേത്ഥ അന്തോആരാമേ വാ ഹോതു, അഞ്ഞത്ഥ വാ, അത്തനോ വസനട്ഠാനം വുച്ചതീ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൫൦൬) കേചി. **സബ്ബേസമ്പി അത്ഥായ ദുക്കടമേവാതി** അത്തനോ വാ തേസം സങ്ഘാദീനം വാ അത്ഥായ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ വാ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേന്തസ്സ വാ ദുക്കടമേവ. സചേ പന മാതാപിതൂനം സന്തകം അവസ്സം പടിസാമേതബ്ബം കപ്പിയഭണ്ഡം ഹോതി, അത്തനോ അത്ഥായ ഗഹേത്വാ പടിസാമേതബ്ബന്തി ആഹ **"താദിസം പനാ"**തിആദി. **താദിസന്തി** യം മാതാപിതൂനം സന്തകം അവസ്സം പടിസാമേതബ്ബം കപ്പിയഭണ്ഡം, താദിസം. **ഛന്ദേനപി ഭയേനപീതി** വഡ്ഢകിആദീസു ഛന്ദേനപി, രാജവല്ലഭേസു ഭയേനപി.

താദിസേ ഠാനേതി മഹാവിഹാരസദിസസ്സ മഹാരാമസ്സ പാകാരപരിക്ഖിത്തേ പരിവേണേ. **സഞ്ഞാണം കത്വാതി** "ഏത്തകാ കഹാപണാ"തിആദിനാ രൂപേന വാ ലഞ്ഛനാദിനിമിത്തേന വാ സഞ്ഞാണം കത്വാ, സല്ലക്ഖേത്വാതി അത്ഥോ. **പതിരൂപാനം ഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥേതി** ലജ്ജീനം കുക്കുച്ചകാനം ഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥേ. ലോലജാതികാനഞ്ഹി ഹത്ഥേ ഠപേതും ന ലബ്ഭതി. **നേവ പക്കമതീതി** നേവ തമ്ഹാ ആവാസാ പക്കമതി. **"ഥാവരം സേനാസനം വാ"**തിആദിനാ അത്തനോ ചീവരാദിമൂലം ന കാതബ്ബന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൦൬) ദസ്സേതി. **തം ദസ്സേത്വാതി** യം ഥാവരസേനാസനാദി കതം, തം ഉപാസക തവ സന്തകേന ഇദം നാമ കതന്തി ഏവം ദസ്സേത്വാ. **സമാദപേത്വാതി** അഞ്ഞം സമാദപേത്വാ, "ഉദ്ദിസ്സ അരിയാ തിട്ഠന്തി, ഏസാ അരിയാന യാചനാ"തി വുത്തനയേന യാചിത്വാതി അത്ഥോ.

അനുഞ്ഞാതട്ഠാനേതി അജ്ഝാരാമഅജ്ഝാവസഥേ. **ആമാസന്തി** ആമസിതബ്ബഞ്ചേവ പടിസാമേതബ്ബഞ്ച വത്ഥാദി.

രതനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. വികാലഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ചാരിത്തേതി ചാരിത്തസിക്ഖാപദേ. **ഉപചാരന്തി** ദുതിയലേഡ്ഡുപാതം. **അഞ്ഞം ഗാമം ഗച്ഛന്താനം പുന ആപുച്ഛനകിച്ചം നത്ഥീതി** ഉസ്സാഹം അപ്പടിപ്പസ്സമ്ഭേത്വാ അഞ്ഞം ഗാമം ഗച്ഛന്താനം ഗാമസതമ്പി ഹോതു, പുന ആപുച്ഛനകിച്ചം നത്ഥീതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"സചേ പനാ"**തിആദി. **ഉസ്സാഹന്തി** ഗാമപ്പവിസനുസ്സാഹം. **അന്തരാരാമാദീസു** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൧൫) ന കേവലം അനാപുച്ഛാ ഗച്ഛന്തസ്സേവ, കായബന്ധനം അബന്ധിത്വാ സങ്ഘാടിം അപാരുപിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സാപി അനാപത്തി. **ആപദാസൂതി** സീഹോ വാ ബ്യഗ്ഘോ വാ ആഗച്ഛതി, മേഘോ വാ ഉട്ഠേതി, അഞ്ഞോ വാ കോചി ഉപദ്ദവോ ഉപ്പജ്ജതി , അനാപത്തി. ഏവരൂപാസു ആപദാസു ബഹിഗാമതോ അന്തോഗാമം പവിസിതും വട്ടതി.

വികാലഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സൂചിഘരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തം അസ്സ അത്ഥീതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൫൭൭) പഠമം ഭിന്ദിത്വാ പച്ഛാ ദേസേതബ്ബത്താ തം ഭേദനകം അസ്സ പാചിത്തിയസ്സ അത്ഥീതി.

അരണികേതി അരണിധനുകേ. **വിധേ**തി വേധകേ. **വാസിജടേ**തി വാസിദണ്ഡകേ ച.

സൂചിഘരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. മഞ്ചപീഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അട്ഠങ്ഗുലപാദകന്തി ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ. **"ഛേദനകം ഭേദനകസദിസമേവാ"**തി ഇമിനാ "ഛേദനമേവ ഛേദനകം, തം അസ്സ അത്ഥീതി ഛേദനക"ന്തി ഇമമത്ഥം അതിദിസതി.

യഥാ പമാണമേവ ഉപരി ദിസ്സതി, ഏവം നിഖണിത്വാ വാതി സചേ പന ന ഛിന്ദിതുകാമോ ഹോതി, യഥാ പമാണമേവ ഉപരി ദിസ്സതി, ഏവം ഭൂമിയം നിഖണിത്വാ വാ. **അട്ടകം വാ ബന്ധിത്വാ**തി ഉക്ഖിപിത്വാ തുലാസങ്ഘാതേ ഠപേത്വാ അട്ടം കത്വാ.

മഞ്ചപീഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ചിമിലികം പത്ഥരിത്വാ തൂലം പക്ഖിപിത്വാതി മഞ്ചപീഠാനം ഉപരി ചിമിലികം പത്ഥരിത്വാ തസ്സ ഉപരി തൂലം പക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. **ഉപരി ചിമിലികായാ**തി ഉപരിമഭാഗേ ചിമിലികായ.

സീസപ്പമാണന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൯൭) യത്ഥ ഗലവാടകതോ പട്ഠായ സബ്ബസീസം ഉപദഹന്തി, തം സീസപ്പമാണം. തഞ്ച ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദതോ തിരിയം മുട്ഠിരതനം ഹോതി, ദീഘതോ ദ്വിരതനന്തി ദസ്സേതും **"യസ്സ വിത്ഥാരതോ തീസു കോണേസൂ"**തിആദിമാഹ. **ദ്വിന്നം അന്തരം വിദത്ഥി ചതുരങ്ഗുലം ഹോതീ**തി ദ്വിന്നം കോണാനം അന്തരം മിനിയമാനം വിദത്ഥി ചേവ ചതുരങ്ഗുലഞ്ച ഹോതി. **മജ്ഝേ മുട്ഠിരതന**ന്തി ബിബ്ബോഹനസ്സ മജ്ഝം തിരിയതോ മുട്ഠിരതനപ്പമാണം ഹോതി. അയഞ്ഹി സീസപ്പമാണസ്സ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ. തതോ ഉദ്ധം ന വട്ടതി, ഹേട്ഠാ വട്ടതി. അഗിലാനസ്സ സീസൂപധാനഞ്ച പാദൂപധാനഞ്ചാതി ദ്വയമേവ വട്ടതി. ഗിലാനസ്സ ബിബ്ബോഹനാനി സന്ഥരിത്വാ ഉപരി പച്ചത്ഥരണം ദത്വാ നിപജ്ജിതുമ്പി വട്ടതി.

തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സത്തമം ഉത്താനമേവ.

നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അധോനാഭിഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലന്തി നാഭിയാ ഹേട്ഠാ ജാണുമണ്ഡലാനം ഉപരി. **കണ്ഡുപീളകഅസ്സാവഥുല്ലകച്ഛാബാധാന**ന്തി ഏത്ഥ **കണ്ഡൂ**തി കച്ഛു. **പീളകാ**തി ലോഹിതതുണ്ഡികാ സുഖുമപീളകാ. **അസ്സാവോ**തി അരിസഭഗന്ദലമധുമേഹാനം വസേന അസുചിപഗ്ഘരണം. **ഥുല്ലകച്ഛാബാധോ**തി മഹാപീളകാബാധോ വുച്ചതി.

കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯-൧൦. വസ്സികസാടികനന്ദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നവമം ദസമഞ്ച ഉത്താനമേവ.

വസ്സികസാടികനന്ദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

രതനവഗ്ഗോ നവമോ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

പാചിത്തിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാടിദേസനീയകണ്ഡം

൧. പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അന്തരഘരം പവിട്ഠായാതി രഥികം ബ്യൂഹം സിങ്ഘാടകം ഘരം പവിട്ഠായ. **അസപ്പായ**ന്തി സഗ്ഗമോക്ഖാനം അഹിതം അനനുകൂലം. ഭിക്ഖുനിയാ അന്തരഘരേ ഠത്വാ ദദമാനായ വസേനേത്ഥ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ, ഭിക്ഖുസ്സ ഠിതട്ഠാനം പന അപ്പമാണം. തേനാഹ **“അന്തരഘരം പവിട്ഠായാതി വചനതോ”**തിആദി. **അന്തരാരാമാദീസൂ**തി അന്തരാരാമഭിക്ഖുനുപസ്സയതിത്ഥിയസേയ്യാപടിക്കമനേസു. **രഥിയാബ്യൂഹസിങ്ഘാടകഘരാന**ന്തി എത്ഥ **രഥിയാ**തി രച്ഛാ. **ബ്യൂഹ**ന്തി അനിബ്ബിജ്ഝിത്വാ ഠിതാ ഗതപച്ചാഗതരച്ഛാ. **സിങ്ഘാടക**ന്തി ചതുക്കോണം വാ തികോണം വാ മഗ്ഗസമോധാനട്ഠാനം. **ഘര**ന്തി കുലഘരം. യഥാ ച രഥിയാദീസു ഠത്വാ ദദമാനായ ഗണ്ഹതോ ആപത്തി, എവം ഹത്ഥിസാലാദീസുപി ദട്ഠബ്ബം.

“യാമകാലികാദീസു പടിഗ്ഗഹണേപി അജ്ഝോഹരണേപി ദുക്കട”ന്തി ഇദം ആമിസേന അസമ്ഭിന്നം സന്ധായ വുത്തം, സമ്ഭിന്നേ പന ഏകരസേ പാടിദേസനീയമേവ. **ഏകതോ ഉപസമ്പന്നായാ**തി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ, ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ പന യഥാവത്ഥുകമേവ.

ഞാതികായ വാ ദാപേന്തിയാതി സയം അദത്വാ യായ കായചി ഞാതികായ ദാപേന്തിയാ, അഞ്ഞാതികായാതി അത്ഥോ. **ഉപനിക്ഖിപിത്വാ വാ ദദമാനായാ**തി ഭൂമിയം ഠപേത്വാ “ഇദം, അയ്യ, തുമ്ഹാകം ദമ്മീ”തി ദദമാനായ. ഏവം ദിന്നം “സാധു, ഭഗിനീ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തായ ഏവ വാ ഭിക്ഖുനിയാ, അഞ്ഞേന വാ കേനചി പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ ഇദം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യോ ച പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **അത്തനോ വാ ഭത്തം ദാപേന്തിയാ**തി എത്ഥ സചേപി അത്തനോ ഭത്തം ദേതി, ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അനാപത്തിയേവ, പുരിമസിക്ഖാപദേന ആപത്തി. **അഞ്ഞേസം വാ ഭത്തം ദേന്തിയാ**തി എത്ഥ പന സചേ ദാപേയ്യ, ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തി ഭവേയ്യ, ദേന്തിയാ പന നേവ ഇമിനാ, ന പുരിമേന ആപത്തി.

ദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ലദ്ധസേക്ഖസമ്മുതികാനീതി ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന ലദ്ധസേക്ഖസമ്മുതികാനി. യഞ്ഹി കുലം സദ്ധായ വഡ്ഢതി, ഭോഗേന ഹായതി, ഏവരൂപസ്സ കുലസ്സ ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന സേക്ഖസമ്മുതിം ദേന്തി, തം സന്ധായേതം വുത്തം.

ഘരതോ നീഹരിത്വാതി ഘരതോ ആസനസാലം വാ വിഹാരം വാ ആനേത്വാ. തേനാഹ **"ആസനസാലാദീസു വാ"**തി. ഇമസ്സ "ദേന്തീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **ദ്വാരമൂലേ വാ ഠപിതം ദേന്തീ**തി ദ്വാരമൂലേ ഠപിതം പച്ഛാ സമ്പത്തസ്സ ദേന്തി. ഭിക്ഖും പന ദിസ്വാ അന്തോഗേഹതോ നീഹരിത്വാ ദിയ്യമാനം ന വട്ടതി. **നിച്ചഭത്തകേ**തി നിച്ചം ദാതബ്ബഭത്തകേ. **സലാകഭത്തേ**തി രുക്ഖസാരമയായ സലാകായ വാ വേളുവിലീവതാലപണ്ണാദിമയായ പട്ടികായ വാ "അസുകസ്സ നാമ സലാകഭത്ത"ന്തി ഏവം അക്ഖരാനി ഉപനിബന്ധിത്വാ ഗാഹാപേത്വാ ദാതബ്ബഭത്തേ. **പക്ഖികേ**തി ഏകസ്മിം പക്ഖേ ഏകദിവസേ ദാതബ്ബഭത്തേ. **ഉപോസഥികേ**തി ഉപോസഥേ ദാതബ്ബഭത്തേ. **പാടിപദികേ**തി പാടിപദദിവസേ ദാതബ്ബഭത്തേ.

തതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തസ്സ പരിവാരം കത്വാ, അഞ്ഞം വാ തേന സദ്ധിം ബഹുകമ്പീതി യാഗുയാ പടിസംവിദിതം കത്വാ "കിം സുദ്ധായ യാഗുയാ ദിന്നായ, പൂവഭത്താദീനിപി ഏതിസ്സാ യാഗുയാ പരിവാരം കത്വാ, ദസ്സാമാ"തിആദിനാ തസ്സ ഖാദനീയസ്സ വാ ഭോജനീയസ്സ വാ പരിവാരം കത്വാ, അഞ്ഞം വാ യം കിഞ്ചി തേന സദ്ധിം ബഹുകമ്പി ആഹരീയതു. **ഖാദനീയ**ന്തി നിദസ്സനമത്തം "ഭോജനീയം വാ"തിപി ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. **തേന സദ്ധിം ആഹരന്തൂ**തി തേന സദ്ധിം അത്തനോ ദേയ്യധമ്മം ആഹരന്തു. "യാഗുയാ പടിസംവിദിതം കത്വാ പൂവം വാ ഭത്തം വാ ആഹരന്തി, ഏതമ്പി വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൭൩) **കുരുന്ദിയം** വുത്തം.

പടിസംവിദിതഗിലാനാവസേസകം വാതി പടിസംവിദിതഞ്ച ഗിലാനോ ച **പടിസംവിദിതഗിലാനാ,** തേസം അവസേസകം, പടിസംവിദിതസ്സ ച ഗിലാനസ്സ ച സേസകന്തി അത്ഥോ. ഏകസ്സത്ഥായ പടിസംവിദിതം കത്വാ ആഹടം, തസ്സ സേസകം അഞ്ഞസ്സാപി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ചതുന്നം വാ പഞ്ചന്നം വാ പടിസംവിദിതം കത്വാ ബഹൂനം ആഹടം ഹോതി, അഞ്ഞേസമ്പി ദാതും ഇച്ഛന്തി, ഏതമ്പി പടിസംവിദിതസേസകമേവ, സബ്ബേസമ്പി വട്ടതി. അഥ അധികമേവ ഹോതി, സന്നിധിം മോചേത്വാ ഠപിതം ദുതിയദിവസേപി വട്ടതി. ഗിലാനസ്സാഹടാവസേസേപി ഏസേവ നയോ. യം പന അപ്പടിസംവിദിതമേവ കത്വാ ആഭതം, തം ബഹിആരാമം പേസേത്വാ പടിസംവിദിതം കാരേത്വാ ആഹരാപേതബ്ബം, ഭിക്ഖൂഹി വാ ഗന്ത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഗഹേതബ്ബം. യമ്പി വിഹാരമജ്ഝേന ഗച്ഛന്തോ വാ വനചരകാദയോ വാ വനതോ ആഹരിത്വാ ദേന്തി, പുരിമനയേനേവ പടിസംവിദിതം കാരേതബ്ബം. കത്ഥചി പന പോത്ഥകേസു "പടിസംവിദിതം കത്വാ ആഹടം വാ ഗിലാനാവസേസകം വാ"തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ ന ഗഹേതബ്ബോ. **തത്ഥജാതകമേവ വാ**തി ആരാമേ ജാതകമേവ. **മൂലഫലാദി**ന്തി മൂലഫലതചപത്താദിം അഞ്ഞേന കപ്പിയം കത്വാ ദിന്നം പരിഭുഞ്ജതോ അനാപത്തി. സചേ പന തം ഗാമം ഹരിത്വാ പചിത്വാ ആഹരന്തി, ന വട്ടതി. പടിസംവിദിതം കാരേതബ്ബം.

ചതുത്ഥപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

പാടിദേസനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേഖിയകണ്ഡം

൧. പരിമണ്ഡലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"അന്തരഘരേ"തി വിസേസേത്വാ ന വുത്തത്താ **"ആരാമേപി അന്തരഘരേപി സബ്ബത്ഥാ"**തി വുത്തം. **ആരാമേപീ**തി ബുദ്ധൂപട്ഠാനാദികാലം സന്ധായ വുത്തം. യഥാ "തത്രിമേ ചത്താരോ പാരാജികാ ധമ്മാ ഉദ്ദേസം ആഗച്ഛന്തീ"തിആദിനാ തത്ഥ തത്ഥ പരിച്ഛേദോ കതോ, ഏവമേത്ഥാപി "തത്രിമേ പഞ്ചസത്തതി സേഖിയാ ധമ്മാ ഉദ്ദേസം ആഗച്ഛന്തീ"തി കസ്മാ പരിച്ഛേദോ ന കതോതി ആഹ **"ഏത്ഥ ചാ"**തിആദി. **വത്തക്ഖന്ധകേ വുത്തവത്താനിപീ**തി ആഗന്തുകാവാസികഗമികാനുമോദനഭത്തഗ്ഗപിണ്ഡചാരികാരഞ്ഞസേനാസനജന്താഘരവച്ചകുടിഉപജ്ഝാചരിയസദ്ധിവിഹാരിക ഇദഞ്ച നിദസ്സനമത്തം അഞ്ഞേസമ്പി ഖന്ധകവത്താനം ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹസ്സ ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - സേഖിയഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ **വത്തക്ഖന്ധകാ**ദീസു (ചൂളവ॰ ൩൫൬ ആദയോ) ആഗതവത്താദീനമ്പി ഗഹണം. തേപി ഹി സിക്ഖിതബ്ബട്ഠേന **"സേഖിയാ"**തി ഇച്ഛിതാ. തസ്മാ മാതികായം പാരാജികാദീനം വിയ സേഖിയാനം പരിച്ഛേദോ ന കതോതി. ന കേവലം **വത്തക്ഖന്ധകാ**ദീസു (ചൂളവ॰ ൩൫൬ ആദയോ) ആഗതവത്താദീനം ഗഹണത്ഥമേവാതി ആഹ **"ചാരിത്തവിനയദസ്സനത്ഥഞ്ചാ"**തി. ഏത്ഥാപി **പരിച്ഛേദോ ന കതോ**തി ആനേത്വാ യോജേതബ്ബം. മാതികായ "ദുക്കട"ന്തി അവുത്തേ കഥം പനേത്ഥ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബന്തി ആഹ **"യോ പനാ"**തിആദി.

അട്ഠങ്ഗുലമത്തന്തി പകതങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലമത്തം. യോ പന സുക്ഖജങ്ഘോ വാ മഹാപിണ്ഡികമംസോ വാ ഹോതി, തസ്സ സാരുപ്പത്ഥായ അട്ഠങ്ഗുലാധികമ്പി ഓതാരേത്വാ നിവാസേതും വട്ടതി.

പാസന്തന്തി പാസസ്സ അന്തം, ദസാമൂലന്തി അത്ഥോ.

അപരിമണ്ഡലം നിവാസേസ്സാമീതി "പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ ഓലമ്ബേത്വാ നിവാസേസ്സാമീ"തി ഏവം **അസഞ്ചിച്ച**. കിഞ്ചാപി പരിമണ്ഡലം നിവാസേതും അജാനന്തസ്സ അനാപത്തി, തഥാപി നിവാസനവത്തം സാധുകം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബമേവ. സഞ്ചിച്ച അനുഗ്ഗഹണഞ്ഹി അനാദരിയം സിയാതി ആഹ **"അപിച നിവാസനവത്തം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബ"**ന്തി.

പരിമണ്ഡലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപരിമണ്ഡലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പടിക്ഖിത്തം ഗിഹിപാരുതന്തി ഖുദ്ദകവത്ഥുഖന്ധകേ പടിക്ഖിത്തം ഗിഹിപാരുതം. ഇദാനി "ന, ഭിക്ഖവേ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൨൮൦-൨൮൧) സങ്ഖേപേന വുത്തമത്ഥമേവ വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. യം കിഞ്ചി അഞ്ഞഥാ പാരുതന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ സേതപടപാരുതാദി ഗിഹിപാരുതം നാമ, തസ്മാ. **സേതപടാ**തി ഏതസ്സേവ വിവരണം. **അഡ്ഢപാലകനിഗണ്ഠാ**തി അഡ്ഢം പാലേന്തീതി **അഡ്ഢപാലകാ,** അഡ്ഢപാലകാ ച തേ നിഗണ്ഠാ ചാതി **അഡ്ഢപാലകനിഗണ്ഠാ**. തേ ഹി ഉപരി ഏകമേവ സേതവത്ഥം ഉപകച്ഛകേ പവേസേത്വാ പരിദഹന്തി, ഹേട്ഠാ നഗ്ഗാപി അഡ്ഢമേവ പാലേന്തി. **പരിബ്ബാജകാ**തി ഗിഹിബന്ധനം പഹായ പബ്ബജ്ജൂപഗതാ. **ഉരം വിവരിത്വാ**തി ഹദയമജ്ഝം വിവരിത്വാ. **അക്ഖിതാരകാമത്ത**ന്തി അക്ഖിമത്തം. **ആരാമേ വാ**തി ബുദ്ധൂപട്ഠാനാദികാലം സന്ധായ വുത്തം. **അന്തരഘരേ വാ**തി അന്തരേ ഘരാനി ഏത്ഥ, ഏതസ്സാതി വാ **"അന്തരഘര"**ന്തി ലദ്ധനാമേ ഗാമേ.

ദുതിയപരിമണ്ഡലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩-൪. സുപ്പടിച്ഛന്നസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സുട്ഠു പടിച്ഛന്നോതി ജത്തുമ്പി ഉരമ്പി അവിവരിത്വാ പടിച്ഛാദേതബ്ബട്ഠാനേ പടിച്ഛാദനേന പടിച്ഛന്നോ, ന സീസപാരുതോ. തേനാഹ **"ഗണ്ഠികം പടിമുഞ്ചിത്വാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഗണ്ഠികം പടിമുഞ്ചിത്വാ**തി ഗണ്ഠികം പാസകേ പടിമുഞ്ചിത്വാ. **അന്തരഘരേ വാ**തി ഗോചരഗാമേ. ഏകദിവസമ്പി വാസൂപഗതസ്സ സന്തികം യഥാസുഖം ഗന്തും വട്ടതി, കോ പന വാദോ ചതുപ്പഞ്ചാഹം വാസമധിട്ഠായ വസിതഭിക്ഖൂനം സന്തികന്തി ഗണ്ഠിപദേ ലിഖിതം.

വാസൂപഗതസ്സാതി രത്തിവാസത്ഥായ ഉപഗതസ്സ രത്തിഭാഗേ വാ ദിവസഭാഗേ വാ കായം വിവരിത്വാ നിസീദതോ അനാപത്തി.

സുപ്പടിച്ഛന്നസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫-൬. സുസംവുതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സുസംവുതോതി സുസംയതോ. യഥാ പനേത്ഥ സുസംവുതോ നാമ ഹോതി, തം ദസ്സേതും **"ഹത്ഥം വാ"**തിആദി വുത്തം.

സുസംവുതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭-൮. ഓക്ഖിത്തചക്ഖുസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കിത്തകേന പന ഓക്ഖിത്തചക്ഖു ഹോതീതി ആഹ **"യുഗമത്തം ഭൂമിഭാഗം പേക്ഖമാനോ"**തി. യുഗയുത്തകോ ഹി ദന്തോ ആജാനേയ്യോ യുഗമത്തം പേക്ഖതി, പുരതോ ചതുഹത്ഥപ്പമാണം ഭൂമിഭാഗം, ഇമിനാപി ഏത്തകം പേക്ഖന്തേന ഗന്തബ്ബം. യോ അനാദരിയം പടിച്ച തം തം ദിസാഭാഗം പാസാദം കൂടാഗാരം വീഥിം ഓലോകേന്തോ ഗച്ഛതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. **ഹത്ഥിഅസ്സാദിപരിസ്സയാഭാവ**ന്തി പരിസ്സയനട്ഠേന, അഭിഭവനട്ഠേന, വിഹേഠനട്ഠേന വാ **പരിസ്സയോ,** ഹത്ഥിഅസ്സാദിയേവ പരിസ്സയോ **ഹത്ഥിഅസ്സാദിപരിസ്സയോ,** തസ്സാഭാവം, ഹത്ഥിഅസ്സാദി ഉപദ്ദവാഭാവന്തി അത്ഥോ. "യഥാ ച ഏകസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാ, ഏവം ഗച്ഛന്തോപി പരിസ്സയാഭാവം ഓലോകേതും ലഭതിയേവ, തഥാ ഗാമേ പൂജ"ന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൫൮൬) വദന്തി.

ഓക്ഖിത്തചക്ഖുസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯-൧൦. ഉക്ഖിത്തകായസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അന്തോഇന്ദഖീലതോ പട്ഠായാതി പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ അന്തോഉമ്മാരതോ പട്ഠായ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പന ദുതിയലേഡ്ഡുപാതതോ പട്ഠായ ന ഏവം ഗന്തബ്ബം.

ഉക്ഖിത്തകായസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧-൧൨. ഉജ്ജഗ്ഘികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഹസനീയസ്മിം വത്ഥുസ്മിന്തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം, ഹസിതബ്ബവത്ഥുകാരണാതി അത്ഥോ.

ഉജ്ജഗ്ഘികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩-൧൪. ഉച്ചസദ്ദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കിത്താവതാ അപ്പസദ്ദോ ഹോതീതി ആഹ **"അയം പനേത്ഥാ"**തിആദി. **സദ്ദമേവ സുണാതീ**തി അപരിബ്യത്തക്ഖരം സദ്ദമത്തമേവ സുണാതി. തേനാഹ **"കഥം ന വവത്ഥപേതീ"**തി.

ഉച്ചസദ്ദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൫-൨൦. കായപ്പചാലകാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"കായാദീനി പഗ്ഗഹേത്വാ"തി ഏതസ്സേവ വിവരണം **"നിച്ചലാനി ഉജുകാനി ഠപേത്വാ"**തി **ഗന്തബ്ബഞ്ചേവ നിസീദിതബ്ബഞ്ചാ**തി സമേന ഇരിയാപഥേന ഗന്തബ്ബഞ്ചേവ നിസീദിതബ്ബഞ്ച. കായപ്പചാലകാദിയുത്തം ഛക്കം.

കായപ്പചാലകാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൫. പല്ലത്ഥികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുസ്സപല്ലത്ഥികായാതി ഏത്ഥ ആയോഗപല്ലത്ഥികാപി ദുസ്സപല്ലത്ഥികായേവ.

പല്ലത്ഥികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഛബ്ബീസതിസാരുപ്പസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൭. സക്കച്ചപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സതിം ഉപട്ഠാപേത്വാതി ഛഡ്ഡേതുകാമോ വിയ അഹുത്വാ പിണ്ഡപാതേ സതിം ഉപട്ഠാപേത്വാ, "പിണ്ഡപാതം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി സതിം ഉപട്ഠാപേത്വാ.

സക്കച്ചപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൮. പത്തസഞ്ഞീപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപനിബദ്ധസഞ്ഞീ ഹുത്വാതി പിണ്ഡപാതം ദേന്തേ അനാദരിയം പടിച്ച തഹം തഹം അനോലോകേത്വാ പത്തേ ആഭോഗസഞ്ഞീ ഹുത്വാ.

പത്തസഞ്ഞീപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൯. സമസൂപകപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സമസൂപകന്തി പമാണയുത്തം സൂപവന്തം കത്വാ, ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ ചായം. ബ്യഞ്ജനം പന അനാദിയിത്വാ അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും **"സമസൂപകോ നാമാ"**തിആദി വുത്തം. **സബ്ബാപി സൂപേയ്യബ്യഞ്ജനവികതീ**തി ഓലോണിസാകസൂപേയ്യമച്ഛമംസരസാദികാ സബ്ബാപി സൂപേയ്യബ്യഞ്ജനവികതി.

സമസൂപകപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൦-൩൨. സമതിത്തികാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സമതിത്തികന്തി ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ, സമതിത്തികം കത്വാതി അത്ഥോ. ഏവമഞ്ഞേസുപി ഈദിസേസു ഠാനേസു അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **സമപുണ്ണ**ന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൬൦൨) പത്തസ്സ അന്തോമുഖവട്ടിലേഖാസമപുണ്ണം. **സമഭരിത**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. തഞ്ച ഖോ അധിട്ഠാനുപഗപത്തസ്സേവ, നേതരസ്സ. തേനാഹ **"അധിട്ഠാനുപഗപത്തസ്സാ"**തിആദി. **രചിത**ന്തി കതം, പക്ഖിത്തം പൂരിതന്തി അത്ഥോ. **യം കിഞ്ചി യാവകാലിക**ന്തി യാഗുഭത്തഫലാഫലാദിം യം കിഞ്ചി ആമിസജാതികം. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി അധിട്ഠാനുപഗോ വാ ഹോതു, അനധിട്ഠാനുപഗോ വാ യത്ഥ കത്ഥചി പത്തേ . **ഥൂപീകതാനീ**തി ഥൂപം വിയ കതാനി, അധിട്ഠാനുപഗസ്സ പത്തസ്സ അന്തോമുഖവട്ടിലേഖം അതിക്കമിത്വാ കതാനീതി അത്ഥോ. ഇദഞ്ച "യാമകാലികാദീനീ"തി ഇമസ്സ വസേന വുത്തം, "യാവകാലിക"ന്തി ഇമസ്സ പന വസേന വചനബ്യത്തയം കത്വാ "ഥൂപീകതമ്പി വട്ടതീ"തി യോജേതബ്ബം. **പി-**സദ്ദേന അഥൂപീകതാനി വട്ടന്തീതി ഏത്ഥ കഥാവ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **ഹേട്ഠാ ഓരോഹതീ**തി സമന്താ ഓകാസസബ്ഭാവതോ ചാലിയമാനം ഹേട്ഠാ ഭസ്സതി . **തക്കോലവടംസകാദയോ**തി ഏത്ഥ മത്ഥകേ ഠപിതതക്കോലമേവ വടംസകസദിസത്താ

തക്കോലവടംസകം. **ആദിസദ്ദേന** പുപ്ഫവടംസകകടുകഫലാദിവടംസകാനം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൦൩) ഗഹണം, ന തം ധൂപീകതം നാമ ഹോതി പാടേക്കം ഭാജനത്താ പണ്ണാദീനം.

സമതിത്തികാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൩-൩൪. സപദാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സപദാനന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൬൦൯) എത്ഥ **ദാനം** വുച്ചതി അവഖണ്ഡനം, അപേതം ദാനതോ **അപദാനം,** അനവഖണ്ഡന്തി അത്ഥോ, സഹ അപദാനേന **സപദാനം,** അവഖണ്ഡനവിരഹിതം, അനുപടിപാടിയാതി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ **"തത്ഥ തത്ഥ ഓധിം അകത്വാ അനുപടിപാടിയാ"**തി.

സപദാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൬. ഓദനപ്പടിച്ഛാദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മാഘാതസമയാദീസൂതി എത്ഥ യസ്മിം സമയേ "പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ"തി രാജാനോ ഭേരിം ചരാപേന്തി, അയം **മാഘാതസമയോ** നാമ. **ബ്യഞ്ജനം പടിച്ഛാദേത്വാ ദേന്തീതി** ബ്യഞ്ജനം ഛന്നം കത്വാ ദേന്തി.

ഓദനപ്പടിച്ഛാദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൭. സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഏകാദസമേതി സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിയം. എത്ഥ പന യസ്സ മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ പുന ഉഗ്ഗിരിതുകാമസ്സാപി സചേ സഹസാ പവിസതി, അയം **അസഞ്ചിച്ച പരിഭുഞ്ജതി** നാമ. യോ പന വിഞ്ഞത്തമ്പി അവിഞ്ഞത്തമ്പി ഏകസ്മിം ഠാനേ ഠിതം സഹസാ അനുപധാരേത്വാ ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജതി, അയം **അസതിയാ ഭുഞ്ജതി** നാമ.

സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൯. ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉജ്ഝായതി ഏതേനാതി **ഉജ്ഝാനം,** ചിത്തം, തസ്മിം സഞ്ഞാ **ഉജ്ഝാനസഞ്ഞാതി** ആഹ **"ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീ"**തിആദി. **ഓലോകേന്തസ്സാതി** പരേസം പത്തം ഓലോകേന്തസ്സ.

ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൯. കബളസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"മയൂരണ്ഡം അതിമഹന്ത"ന്തി വചനതോ മയൂരണ്ഡപ്പമാണോപി കബളോ ന വട്ടതി. കേചി പന "മയൂരണ്ഡതോ മഹന്തോവ ന വട്ടതി, ന മയൂരണ്ഡപ്പമാണോ"തിപി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം. **കുക്കുടണ്ഡം അതിഖുദ്ദകന്തി** ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ, ഗിലാനസ്സ പന അതിഖുദ്ദകം കബളം കരോതോപി അനാപത്തി.

കബളസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൦-൪൨. അനാഹടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സകലം ഹത്ഥന്തി സകലാ അങ്ഗുലിയോ. **ഹത്ഥസദ്ദോ** ചേത്ഥ തദേകദേസേസു അങ്ഗുലീസു ദട്ഠബ്ബോ "ഹത്ഥമുദ്ദാ"തിആദീസു വിയ. ഏവഞ്ച കത്വാ സബ്ബഗ്ഗഹണം സമത്ഥിതം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ സകലം ഹത്ഥം മുഖേ പവേസേതുമസക്കുണേയ്യത്താ സബ്ബഗ്ഗഹണമസമത്ഥിതമേവ സിയാ. സമുദായേ പവത്തസ്സ ച വോഹാരസ്സ അവയവേപി പവത്തനതോ ഏകങ്ഗുലിമ്പി തതോ ഏകദേസമ്പി മുഖേ പക്ഖിപിതും ന വട്ടതി.

അനാഹടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൩. സകബളസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തത്തകേ സതി വട്ടതീതി തത്തകേ മുഖമ്ഹി സതി കഥേതും വട്ടതി.

സകബളസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫൦-൫൧. ചപുചപുകാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ചപു ചപൂ"തി ഏവം സദ്ദം കത്വാതി "ചപു ചപൂ"തി ഏവം അനുകരണസദ്ദം കത്വാ. **"പഞ്ചവീസതിമേപി ഏസേവ നയോ"**തി ഇമിനാ **"സുരുസുരുകാരകന്തി** 'സുരൂ സുരൂ'തി ഏവം സദ്ദം കത്വാ"തി ഇമമത്ഥമതിദിസതി.

ചപുചപുകാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തിംസഭോജനപ്പടിസംയുത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫൭. ഛത്തപാണിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യം കിഞ്ചി ഛത്തന്തി സേതച്ഛത്തകിലഞ്ജച്ഛത്തപണ്ണച്ഛത്തേസു യം കിഞ്ചി ഛത്തം. യമ്പി തത്ഥജാതകദണ്ഡകേന കതം ഏകപണ്ണച്ഛത്തം ഹോതി, തമ്പി ഛത്തമേവ. **യത്ഥ കത്ഥചി സരീരാവയവേതി** അംസകൂടാദികേ യത്ഥ കത്ഥചി സരീരാവയവേതി.

ഛത്തപാണിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬൦. ആവുധപാണിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സബ്ബാപി ധനുവികതീതി ചാപകോദണ്ഡാദിഭേദാ സബ്ബാപി ധനുവികതി. **ചാപോ**തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൬൩൭) മജ്ഝേ വങ്കാ കാജദണ്ഡസദിസാ ധനുവികതി. **കോദണ്ഡോ**തി വട്ടലദണ്ഡാ ധനുവികതി. **പടിമുക്ക**ന്തി പവേസിതം ലഗ്ഗിതം. **യാവ ന ഗണ്ഹാതീ**തി യാവ ഹത്ഥേന ന ഗണ്ഹാതി, അയമേവ വാ പാഠോ. **താവ വട്ടതീ**തി താവ ധമ്മം ദേസേതും വട്ടതി.

ആവുധപാണിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬൧-൬൨. പാദുകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കേവലം അക്കന്തസ്സാതി കേവലം പാദുകം അക്കമിത്വാ ഠിതസ്സ. **പടിമുക്കസ്സാ**തി പടിമുഞ്ചിത്വാ ഠിതസ്സ. തേനാഹ **"പവേസേത്വാ ഠാനവസേനാ"**തി.

പാദുകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬൩. യാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യാനഗതസ്സാതി "യാനം നാമ വയ്ഹം, രഥോ, സകടം, സന്ദമാനികാ, സിവികാ, പാടങ്കീ"തി (പാചി॰ ൬൪൯, ൧൧൭൪) വുത്തം യാനം ഉപാദായ അന്തമസോ ഹത്ഥസങ്ഘാടമ്പി ഗതസ്സ. തേനാഹ **"സചേപി ദ്വീഹി ജനേഹീ"**തിആദി. **വയ്ഹാദികേ**തി എത്ഥ വയ്ഹന്തി ഉപരി മണ്ഡപസദിസം പദരച്ഛദനം, സബ്ബപാലിഗുണ്ഠിമം വാ ഛാദേത്വാ കതം സകടവിസേസം "വയ്ഹ"ന്തി വദന്തി. **ആദി**സദ്ദേന രഥാദീനം ഗഹണം.

യാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭൪. ഉദകേഉച്ചാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പകിണ്ണകന്തി വോമിസ്സകനയം. **സചിത്തക**ന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൭൫൩) വത്ഥുവിജാനനചിത്തേന, പണ്ണത്തിവിജാനനചിത്തേന ച സചിത്തകം. "അനാദരിയം പടിച്ചാ"തി (പാചി॰ ൬൩൪) വുത്തത്താ യസ്മാ അനാദരിയവസേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബതോ ഇദം സബ്ബം കേവലം അകുസലമേവ, തഞ്ച പകതിയാ വജ്ജം, സഞ്ചിച്ച വീതിക്കമനഞ്ച ദോമനസ്സികസ്സേവ ഹോതി, തസ്മാ **"ലോകവജ്ജം അകുസലചിത്തം ദുക്ഖവേദന"**ന്തി വുത്തം. സേസേസുപി എസേവ നയോ.

ഏകൂനവീസതിധമ്മദേസനാപടിസംയുത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

സേഖിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അധികരണസമഥവണ്ണനാ

ഗണനപരിച്ഛേദോതി സങ്ഖ്യാപരിച്ഛേദോ. അധികരീയന്തി എത്ഥാതി **അധികരണാനി**. കേ അധികരീയന്തി? സമഥാ. കഥം അധികരീയന്തി? സമനവസേന. തസ്മാ തേ തേസം സമനവസേന പവത്തന്തീതി ആഹ **"അധികരണാനി സമേന്തീ"**തിആദി. **ഉപ്പന്നാനം ഉപ്പന്നാന**ന്തി ഉട്ഠിതാനം ഉട്ഠിതാനം. കിഞ്ചാപി അധികരണട്ഠേന ഏകവിധം, തഥാപി വത്ഥുവസേന നാനാ ഹോതീതി "അധികരണാന"ന്തി ബഹുവചനം കതം. ഇദാനി തസ്സ നാനാത്തം ദസ്സേത്വാ വിവരിതും **"വിവാദാധികരണ"**ന്തിആദിമാഹ. വിവാദോയേവ അധികരണം **വിവാദാധികരണം**. എസ നയോ സേസേസുപി. **സമഥത്ഥ**ന്തി സമനത്ഥം.

അധികരണസ്സ സമ്മുഖാ വിനയനതോ **സമ്മുഖാവിനയോ**. ദബ്ബമല്ലപുത്തത്ഥേരസദിസസ്സ സതിവേപുല്ലപ്പത്തസ്സ ഖീണാസവസ്സേവ ദാതബ്ബോ വിനയോ **സതിവിനയോ**. സമ്മൂള്ഹസ്സ ഗഗ്ഗഭിക്ഖുസദിസസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സ ദാതബ്ബോ വിനയോ **അമൂള്ഹവിനയോ**. പടിഞ്ഞാതേന കരണഭൂതേന കരണം **പടിഞ്ഞാതകരണം**. അഥ വാ പടിഞ്ഞാതേ ആപന്നഭാവാദികേ കരണം കിരിയാ, "ആയതിം സംവരേയ്യാസീ"തി പരിവാസദാനാദിവസേന ച പവത്തം വചീകമ്മം പടിഞ്ഞാതകരണം. യസ്സാ കിരിയായ ധമ്മവാദിനോ ബഹുതരാ, എസാ **യേഭുയ്യസികാ** നാമ. യോ പാപുസ്സന്നതായ **പാപിയോ,** പുഗ്ഗലോ, തസ്സ ഉപവാളഭിക്ഖുസദിസസ്സ കത്തബ്ബതോ **തസ്സപാപിയസികാ,** അലുത്തസമാസോയം. തിണവത്ഥാരകസദിസത്താ **തിണവത്ഥാരകോ**. യഥാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൧൨) ഹി ഗൂഥം വാ മുത്തം വാ ഘട്ടിയമാനം ദുഗ്ഗന്ധതായ ബാധതി, തിണേഹി അവത്ഥരിത്വാ സുപ്പടിച്ഛാദിതസ്സ പനസ്സ ഗന്ധോ ന ബാധതി, എവമേവ യം അധികരണം മൂലാനുമൂലം ഗന്ത്വാ വൂപസമിയമാനം കക്ഖളത്തായ വാളത്തായ ഭേദായ സംവത്തതി, തം ഇമിനാ കമ്മേന വൂപസന്തം ഗൂഥം വിയ തിണവത്ഥാരകേന പടിച്ഛന്നം സുവൂപസന്തം ഹോതി. തേന വുത്തം "തിണവത്ഥാരകസദിസത്താ തിണവത്ഥാരകോ"തി.

തത്രാതി തേസു സത്തസു അധികരണസമഥേസു. **"അട്ഠാരസഹി വത്ഥൂഹീ"**തി ലക്ഖണവചനമേതം "യദി മേ ബ്യാധികാ ഭവേയ്യും, ദാതബ്ബമിദമോസധ"ന്തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ടീ॰ ൨.൩.൩൯-൪൨) വിയ. തസ്മാ തേസു അഞ്ഞതരേന വിവദന്താ അട്ഠാരസഹി വത്ഥൂഹി വിവദന്തീതി വുച്ചതി. **വിവാദോ**തി വിപച്ചനീകവാദോ. **ഉപവദനാ**തി അക്കോസോ. **ചോദനാ**തി അനുയോഗോ. **ദ്വേ**തി ഥുല്ലച്ചയദുബ്ഭാസിതാപത്തിയോ ദ്വേ. **ചതുന്നം കമ്മാനം കരണ**ന്തി ചതുന്നം കമ്മാനം അന്തരേ യസ്സ കസ്സചി കമ്മസ്സ കരണം.

എവം അധികരണാനി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേസു ഇദം അധികരണം എത്തകേഹി സമഥേഹി സമ്മതീതി ദസ്സേതും **"തത്ഥാ"**തിആദി വുത്തം. യസ്മിം വിഹാരേ ഉപ്പന്നം , തസ്മിംയേവ വാ സമ്മതീതി സമ്ബന്ധോ. എവം സേസേസുപി.

തത്ഥ **യസ്മിം വിഹാരേ ഉപ്പന്ന**ന്തി "യസ്മിം വിഹാരേ മയ്ഹം ഇമിനാ പത്തോ ഗഹിതോ, ചീവരം ഗഹിത"ന്തിആദിനാ (പരി॰ അട്ഠ॰ ૩൮൧) നയേന പത്തചീവരാദീനം അത്ഥായ വിവാദാധികരണം ഉപ്പന്നം ഹോതി. **തസ്മിംയേവ വാ സമ്മതീ**തി തസ്മിം വിഹാരേയേവ ആവാസികേഹി സന്നിപതിത്വാ "അലം, ആവുസോ"തി അത്ഥപച്ചത്ഥികേ സഞ്ഞാപേത്വാ പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയേനേവ വൂപസമേന്തേഹി സമ്മതി. സചേ പന തം അധികരണം നേവാസികാ വൂപസമേതും ന സക്കോന്തി, അഥഞ്ഞോ വിനയധരോ ആഗന്ത്വാ "കിം, ആവുസോ, ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഉപോസഥോ വാ പവാരണാ വാ ഠിതാ"തി പുച്ഛതി, തേഹി ച തസ്മിം കാരണേ കഥിതേ തം അധികരണം ഖന്ധകതോ ച പരിവാരതോ ച സുത്തേന വിനിച്ഛിനിത്വാ വൂപസമേതി. ഏവമ്പി ഏതസ്മിംയേവ സമ്മതീതി ദട്ഠബ്ബം.

അഞ്ഞത്ഥ വൂപസമേതും ഗച്ഛന്താനം അന്തരാമഗ്ഗേ വാ സമ്മതീതി "ന മയം ഏതസ്സ വിനിച്ഛയേ തിട്ഠാമ, നായം വിനയേ കുസലോ, അമുകസ്മിം നാമ ഗാമേ വിനയധരാ ഥേരാ വസന്തി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ വിനിച്ഛിനിസ്സാമാ"തി ഗച്ഛന്താനം അന്തരാമഗ്ഗേ വാ കാരണം സല്ലക്ഖേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപേന്തേഹി, അഞ്ഞേഹി വാ തേ ഭിക്ഖൂ നിജ്ഝാപേന്തേഹി സമ്മതി. ന ഹേവ ഖോ പന അഞ്ഞമഞ്ഞസഞ്ഞത്തിയാ വാ സഭാഗഭിക്ഖുനിജ്ഝാപനേന വാ വൂപസന്തം ഹോതി, അപിച ഖോ പടിപഥം ആഗച്ഛന്തോ ഏകോ വിനയധരോ ദിസ്വാ "കത്ഥാവുസോ, ഗച്ഛഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "അമുകം നാമ ഗാമം ഇമിനാ നാമ കരണേനാ"തി വുത്തേ "അലം, ആവുസോ, കിം തത്ഥ ഗതേനാ"തി തത്ഥേവ ധമ്മേന വിനയേന തം അധികരണം വൂപസമേതി. ഏവമ്പി അന്തരാമഗ്ഗേ വൂപസമ്മതി നാമ.

യത്ഥ ഗന്ത്വാ സങ്ഘസ്സ നിയ്യാതിതം, തത്ഥ സങ്ഘേന വാതി സചേ പന "അലം, ആവുസോ, കിം തത്ഥ ഗതേനാ"തി വുച്ചമാനാപി "മയം തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ വിനിച്ഛയം പാപേസ്സാമാ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ૩൮൧) വിനയധരസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ യത്ഥ ഗന്ത്വാ സഭാഗഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അധികരണം നിയ്യാതിതം, തത്ഥ സങ്ഘേന "അലം, ആവുസോ, സങ്ഘസന്നിപാതം നാമ ഗരുക"ന്തി തത്ഥേവ നിസീദിത്വാ വിനിച്ഛിതം സമ്മതി. ന ഹേവ ഖോ പന സഭാഗഭിക്ഖൂനം സഞ്ഞത്തിയാ വൂപസന്തം ഹോതി, അപിച ഖോ സങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ ആരോചിതം സങ്ഘമജ്ഝേ വിനയധരാ വൂപസമേന്തി. ഏവമ്പി തത്ഥ സങ്ഘേന വിനിച്ഛിതം സമ്മതി നാമ.

ഉബ്ബാഹികായ സമ്മതപുഗ്ഗലേഹി വാ വിനിച്ഛിതന്തി അപലോകേത്വാ വാ ഖന്ധകേ വുത്തായ വാ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സമ്മതേഹി പുഗ്ഗലേഹി വിസും വാ നിസീദിത്വാ, തസ്സായേവ വാ പരിസായ "അഞ്ഞേന ന കിഞ്ചി കഥേതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൧) സാവേത്വാ വിനിച്ഛിതം. **അയ**ന്തി അയം യഥാവുത്താ ചതുബ്ബിധാ സമ്മുഖതാ.

കാരകസങ്ഘസ്സാതി വൂപസമേതും സന്നിപതിതസ്സ കാരകസങ്ഘസ്സ. **സങ്ഘസാമഗ്ഗിവസേന സമ്മുഖീഭാവോ**തി "യാവതികാ ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, തേ ആഗതാ ഹോന്തി, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹടോ ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതാ ന പടിക്കോസന്തീ"തി (ചൂളവ॰ ൨൨൭) ഏവം വുത്തസങ്ഘസാമഗ്ഗിവസേന സമ്മുഖീഭാവോ, ഏതേന യഥാ തഥാ പധാനകാരകപുഗ്ഗലാനം സമ്മുഖതാമത്തം സങ്ഘസമ്മുഖതാ നാമ ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. **ഭൂതതാ**തി തച്ഛതാ. സച്ചപരിയായോ ഹി ഇധ **ധമ്മ**സദ്ദോ "ധമ്മവാദീ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൯, ൧൯൪) വിയ. വിനേതി ഏതേനാതി **വിനയോ,** തസ്സ തസ്സ അധികരണസ്സ വൂപസമനായ ഭഗവതാ വുത്തവിധി, തസ്സ വിനയസ്സ സമ്മുഖതാ **വിനയസമ്മുഖതാ**. തേനാഹ **"യഥാ തം…പേ॰… വിനയസമ്മുഖതാ"**തി. **യേനാ**തി യേന പുഗ്ഗലേന. **അത്ഥപച്ചത്ഥികാന**ന്തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൨൭) വിവാദവത്ഥുസങ്ഖാതേ അത്ഥേ പച്ചത്ഥികാനം. **സങ്ഘസമ്മുഖതാ പരിഹായതി** സമ്മതപുഗ്ഗലേഹേവ വൂപസമനതോ.

നന്തി വിവാദാധികരണം. **പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗത**ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൩൪) "ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛതി, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ഭയാഗതിം ഗച്ഛതി, ഗഹിതാഗഹിതം ജാനാതീ"തി വുത്തേഹി പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം. **ഗൂള്ഹകവിവടകസകണ്ണജപ്പകേസു തീസു സലാകഗ്ഗാഹേസൂ**തി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തേസം ഭിക്ഖൂനം സഞ്ഞത്തിയാ തയോ സലാകഗ്ഗാഹകേ ഗൂള്ഹകം, വിവടകം, സകണ്ണജപ്പക"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൩൫) **സമഥക്ഖന്ധകേ** വുത്തേസു തീസു സലാകഗ്ഗാഹേസു. **സലാകം ഗാഹേത്വാ**തി ധമ്മവാദീനഞ്ച അധമ്മവാദീനഞ്ച സലാകായോ നിമിത്തസഞ്ഞം ആരോപേത്വാ ചീവരഭോഗേ കത്വാ സമഥക്ഖന്ധകേ വുത്തനയേന ഗാഹാപേത്വാ. ഏവഞ്ഹി തത്ഥ **വുത്തം** -

> "കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഗൂള്ഹകോ സലാകഗ്ഗാഹോ ഹോതി? തേന സലാകഗ്ഗാഹാപകേന ഭിക്ഖുനാ സലാകായോ വണ്ണാവണ്ണായോ കത്വാ ഏകമേകോ ഭിക്ഖു ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ 'അയം ഏവംവാദിസ്സ സലാകാ, അയം ഏവംവാദിസ്സ സലാകാ, യം ഇച്ഛസി, തം ഗണ്ഹാഹീ'തി. ഗഹിതേ വത്തബ്ബോ 'മാ ച കസ്സചി ദസ്സേഹീ'തി. സചേ ജാനാതി 'അധമ്മവാദീ ബഹുതരാ'തി, 'ദുഗ്ഗഹോ'തി പച്ചുക്കഡ്ഢിതബ്ബം. സചേ ജാനാതി 'ധമ്മവാദീ ബഹുതരാ'തി , 'സുഗ്ഗഹോ'തി സാവേതബ്ബം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഗൂള്ഹകോ സലാകഗ്ഗാഹോ ഹോതി.
>
> "കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, വിവടകോ സലാകഗ്ഗാഹോ ഹോതി? സചേ ജാനാതി 'ധമ്മവാദീ ബഹുതരാ'തി, വിസ്സട്ഠേനേവ വിവടേന ഗാഹേതബ്ബോ. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിവടകോ സലാകഗ്ഗാഹോ ഹോതി.
>
> "കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സകണ്ണജപ്പകോ സലാകഗ്ഗാഹോ ഹോതി? തേന സലാകഗ്ഗാഹാപകേന ഭിക്ഖുനാ ഏകമേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപകണ്ണകേ ആരോചേതബ്ബം 'അയം ഏവംവാദിസ്സ സലാകാ, അയം ഏവവാദിസ്സ സലാകാ, യം ഇച്ഛസി, തം ഗണ്ഹാഹീ'തി. ഗഹിതേ വത്തബ്ബോ 'മാ ച കസ്സചി ആരോചേഹീ'തി. സചേ ജാനാതി 'അധമ്മവാദീ ബഹുതരാ'തി, 'ദുഗ്ഗഹോ'തി പച്ചുക്കഡ്ഢിതബ്ബം. സചേ ജാനാതി 'ധമ്മവാദീ ബഹുതരാ'തി, 'സുഗ്ഗഹോ'തി സാവേതബ്ബം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സകണ്ണജപ്പകോ സലാകഗ്ഗാഹോ ഹോതീ"തി.

ഏത്ഥ ച അലജ്ജുസ്സന്നായ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൩൫) പരിസായ ഗൂള്ഹകോ സലാകഗ്ഗാഹോ കാതബ്ബോ, ലജ്ജുസ്സന്നായ വിവടകോ, ബാലുസ്സന്നായ സകണ്ണജപ്പകോതി വേദിതബ്ബോ. **ധമ്മവാദീനം യേഭുയ്യതായാ**തി ധമ്മവാദീനം ഏകേനപി അധികതായ, കോ പന വാദോ ദ്വീഹി തീഹി.

"ചതൂഹി സമഥേഹി സമ്മതീ"തി ഇദം സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന വുത്തം, തത്ഥ പന ദ്വീഹി ഏവ വൂപസമനം ദട്ഠബ്ബം. **ഏവം വിനിച്ഛിത**ന്തി സചേ ആപത്തി നത്ഥി, ഉഭോ ഖമാപേത്വാ, അഥ അത്ഥി, ആപത്തിം ദസ്സേത്വാ രോപനവസേന വിനിച്ഛിതം. പടികമ്മം പന ആപത്താധികരണസമഥേ പരതോ ആഗമിസ്സതീതി. ന സമണസാരുപ്പം **അസ്സാമണകം,** സമണേഹി അകത്തബ്ബം, തസ്മിം. **അജ്ഝാചാരേ** വീതിക്കമേ സതി.

പാരാജികസാമന്തേന വാതി ദുക്കടേന വാ ഥുല്ലച്ചയേന വാ. മേഥുനധമ്മേ ഹി പാരാജികസാമന്താ നാമ ദുക്കടം ഹോതി, അദിന്നാദാനാദീസു ഥുല്ലച്ചയം. **പടിചരതോ**തി പടിച്ഛാദേന്തസ്സ. **അച്ഛിന്നമൂലോ ഭവിസ്സതീ**തി പാരാജികം അനാപന്നോ ഭവിസ്സതി, സീലവാ ഭവിസ്സതീതി വുത്തം ഹോതി. **സമ്മാ വത്തിത്വാ**തി വത്തം പൂരേത്വാ. **ഓസാരണം ലഭിസ്സതീ**തി കമ്മപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിം ലഭിസ്സതി.

തസ്സാതി ആപത്താധികരണസ്സ. **സമ്മുഖാവിനയേനേവ വൂപസമോ നത്ഥി** പടിഞ്ഞായ, തഥാരൂപായ ഖന്തിയാ വാ വിനാ അവൂപസമനതോ. യാ പന പടിഞ്ഞാതി സമ്ബന്ധോ.

ഏത്ഥാതി ആപത്തിദേസനായം. **സിയാ**തി അവസ്സം. **കക്ഖളത്തായ വാളത്തായാ**തി കക്ഖളഭാവായ ചേവ വാളഭാവായ ച. **ഥുല്ലവജ്ജ**ന്തി പാരാജികഞ്ചേവ സങ്ഘാദിസേസഞ്ച. **ഗിഹിപ്പടിസംയുത്ത**ന്തി ഗിഹീനം ഹീനേന ഖുംസനവമ്ഭനധമ്മികപ്പടിസ്സവേസു ആപന്നം ആപത്തിം.

യഥാനുരൂപന്തി "ദ്വീഹി സമഥേഹി, തീഹി, ചതൂഹി, ഏകേനാ"തി ഏവം വുത്തനയേനേവ യഥാനുരൂപം. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സമഥാധികാരേ. **വിനിച്ഛയനയോ**തി വിനിച്ഛയനയമത്തം. തേനാഹ **"വിത്ഥാരോ പനാ"**തിആദി. **അസ്സാ**തി വിത്ഥാരസ്സ. **സമന്തപാസാദികായം വുത്തോ**തി സമന്തപാസാദികായ നാമ വിനയട്ഠകഥായം വുത്തോ. തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോതി അധിപ്പായോ.

ഏത്തകന്തി ഏതംപരമം, ന ഇതോ ഭിയ്യോ.

അധികരണസമഥവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖവണ്ണനാ

പാരാജികകണ്ഡം

നാഥോ ഭിക്ഖുനീനം ഹിതത്ഥായ യം പാതിമോക്ഖം പകാസയീതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **പകാസയീ**തി ദേസയി, പഞ്ഞാപയീതി അത്ഥോ.

സാധാരണപാരാജികം

൧. മേഥുനധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഭിലാപമത്തന്തി വചനമത്തം, ന അത്ഥോതി അധിപ്പായോ. **ലിങ്ഗഭേദമത്ത**ന്തി പുരിസലിങ്ഗം ഇത്ഥിലിങ്ഗന്തി വിസേസമത്തം. **വിസേസോ**തി നാനാത്തം. **ഛന്ദേന ചേവാ**തി പേമേന ചേവ, സിനേഹേന ചേവാതി അത്ഥോ . **രുചിയാ ചാ**തി ഇച്ഛായ ച. **പധംസിതായാ**തി ദൂസിതായ. പരിപുണ്ണാ ഉപസമ്പദാ യസ്സാ സാ **പരിപുണ്ണൂപസമ്പദാ,** ഉഭതോസങ്ഘേന ഉപസമ്പന്നാതി അത്ഥോ.

മേഥുനധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അസാധാരണപാരാജികം

൫. ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉബ്ഭകപ്പരന്തി ദുതിയമഹാസന്ധിതോ ഉദ്ധം. **ഇതോ ചിതോ ച സഞ്ചരണ**ന്തി ഹത്ഥസ്സ വാ കായസ്സ വാ തിരിയം ഇതോ ചിതോ ച സഞ്ചരണം.

ഏകതോഅവസ്സുതേതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൫൭) ഭിക്ഖുനിയാ അവസ്സവേ, ഭിക്ഖുനിയാ കായസംസഗ്ഗരാഗേന അവസ്സുതഭാവേ സതീതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖുനിയാ വസേനേവ ച ഏകതോഅവസ്സുതഭാവോ ഗഹേതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം **സമന്തപാസാദികായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൫൭) -

> ''ഏകതോഅവസ്സുതേതി എത്ഥ കിഞ്ചാപി 'ഏകതോ'തി അവിസേസേന വുത്തം, തഥാപി ഭിക്ഖുനിയാ ഏവ അവസ്സുതേ സതി അയം ആപത്തിഭേദോ വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ''തി.

പുരിസസ്സ കായന്തി പുരിസസ്സ യം കഞ്ചി കായം. **ഉഭതോഅവസ്സുതേപീ**തി ഭിക്ഖുനിയാ ചേവ പുരിസസ്സ ച കായസംസഗ്ഗരാഗേന അവസ്സുതഭാവേ സതിപി. **കായേനാ**തി യഥാപരിച്ഛിന്നേന അത്തനോ കായേന. **കായപ്പടിബദ്ധ**ന്തി പുരിസസ്സ കായപ്പടിബദ്ധം. **അവസേസകായേന വാ**തി യഥാപരിച്ഛിന്നകായതോ അവസേസേന കായേന, ഉബ്ഭക്ഖകഅധോജാണുമണ്ഡലഅധോകപ്പരസങ്ഖാതേന കായേനാതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സ കായ**ന്തി അവസ്സുതസ്സ തസ്സ പുരിസസ്സ യം കഞ്ചി കായം. യഥാ ചേത്ഥ സയം ആമസന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, ഏവം തസ്സ ആമസനം സാദിയന്തിയാപീതി ദട്ഠബ്ബം. **പുരിസസ്സ കായസംസഗ്ഗരാഗോ നത്ഥീ**തി പുരിസസ്സ മേഥുനരാഗോ, ഗേഹസിതപേമം, സുദ്ധചിത്തം വാ. **അവസേസേ**തി പാരാജികഖേത്തതോ അവസേസേ. **കായപ്പടിബദ്ധേന കായപ്പടിബദ്ധാദിഭേദേ**തി ''കായപ്പടിബദ്ധേന കായപ്പടിബദ്ധം ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തിആദികേ (പാചി॰ ൬൬൦, ൬൫൭) സബ്ബവാരേ. **''അസഞ്ചിച്ചാ''**തിആദീസു വിരജ്ഝിത്വാ

വാ ആമസന്തിയാ, അഞ്ഞവിഹിതായ വാ, ''അയം പുരിസോ''തി വാ ''ഇത്ഥീ''തി വാ അജാനന്തിയാ വാ, തേന ഫുട്ഠായപി തം ഫസ്സം അസ്സാദയന്തിയാ വാ ആമസനേപി സതി അനാപത്തി.

ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നന്തി ഭിക്ഖൂഹി സാധാരണാനം ചതുന്നം, അസാധാരണാനം ചതുന്നഞ്ചാതി അട്ഠന്നമഞ്ഞതരം അജ്ഝാപന്നം. ഇദഞ്ച പാരാജികം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൬൬) പച്ഛാ പഞ്ഞത്തം, സങ്ഗീതികാരകാചരിയേഹി പന പുരിമേന സദ്ധിം യുഗളം കത്വാ ഇമസ്മിം ഓകാസേ ഠപിതന്തി വേദിതബ്ബം. ''അട്ഠന്നം പാരാജികാനം അഞ്ഞതര''ന്തി (പാചി॰ ൬൬൬) വചനതോ പന വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികം യാ പടിച്ഛാദേതി, സാപി വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികാ ഏവാതി ദട്ഠബ്ബം. കിഞ്ചാപി വജ്ജപ്പടിച്ഛാദനം പേമവസേന ഹോതി, തഥാപി സിക്ഖാപദവീതിക്കമചിത്തം ദോമനസ്സമേവ ഹോതീതി കത്വാ ദുക്ഖവേദനം ഹോതീതി **''തത്ര ഹി പാചിത്തിയം...പേ॰... സേസം താദിസമേവാ''**തി വുത്തം.

വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സത്ഥുസാസനേനാതി ഞത്തിസമ്പദായ ചേവ അനുസ്സാവനസമ്പദായ ച. ഇധ പന ചോദനാസാരണാപുബ്ബകമേവ ഞത്തിഅനുസ്സാവനം സത്ഥുസാസനന്തി ആഹ **''ഇധാപീ''**തിആദി. **കരണ**ന്തി ഞത്തിട്ഠപനഞ്ചേവ അനുസ്സാവനാവചനഞ്ച. **അനാദര**ന്തി പുഗ്ഗലേ ചേവ ധമ്മേ ച ആദരവിരഹിതം. തേനാഹ **''യേനാ''**തിആദി. **തത്ഥ പരിയാപന്നഗണേ വാ**തി തസ്മിം സങ്ഘേ പരിയാപന്നേ സമ്ബഹുലപുഗ്ഗലസങ്ഖാതേ ഗണേ വാ. **''സമ്മാവത്തനായ അവത്തമാനന്തി അത്ഥോ''**തി ഇമിനാ അധിപ്പായത്ഥോ വുത്തോ. **ഏകകമ്മാദികേ**തി ഏകകമ്മഏകുദ്ദേസസമസിക്ഖാതായ. **സഹ അയനഭാവേനാ**തി സഹ വത്തനഭാവേന. സമാനോ സംവാസോ ഏതേസന്തി **സമാനസംവാസകാ**.

ഇദാനി യേന സംവാസേന തേ ''സമാനസംവാസകാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൬൯) വുത്താ, സോ സംവാസോ തസ്സ ഉക്ഖിത്തകസ്സ തേഹി സദ്ധിം നത്ഥി, യേഹി ച സദ്ധിം തസ്സ സോ സംവാസോ നത്ഥി, ന തേന തേ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ സഹായാ കതാ ഹോന്തി, തസ്മാ സോ **അകതസഹായോ** നാമാതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതും **''യസ്സ പനാ''**തിആദി വുത്തം. ഏവം പദവണ്ണനം കത്വാ ഇദാനി അത്ഥമത്തം ദസ്സേതും **''സമാനസംവാസകഭാവം അനുപഗതന്തി അത്ഥോ''**തി വുത്തം. കിം തം അനുവത്തനന്തി കസ്സചി ആസങ്കാ സിയാതി തം സരൂപതോ ദസ്സേന്തോ **''യംദിട്ഠികോ സോ ഹോതീ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സോ**തി യോ ഉക്ഖിത്തകോ, സോ.

ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അട്ഠവത്ഥുകാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ലോകസ്സാദമിത്തസന്ഥവവസേനാതി (സാരത്ഥ° ടീ° പാചിത്തിയ ന.൹൩൭) ലോകസ്സാദസങ്ഖാതസ്സ മിത്തസന്ഥവസ്സ വസേന. കിം തന്തി ആഹ **“കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ”**തി. കായസംസഗ്ഗരാഗേനേവ തിന്താ ഇധ അവസ്സുതാ നാമ, ന മേഥുനരാഗേനാതി. കഥമേതം വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **“അയമേവ ഹീ”**തിആദി. കിം പനേത്ഥ കാരണന്തി ആഹ **“സമന്തപാസാദികായം പനസ്സ വിചാരണാ കതാ”**തി. തത്ഥായം വിചാരണാ - ഏത്ഥ ച **അസദ്ധമ്മോ**തി കായസംസഗ്ഗോവ വേദിതബ്ബോ, ന മേഥുനധമ്മോ. ന ഹി മേഥുനസ്സ സാമന്താ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി. ‘‘വിഞ്ഞൂ പടിബലോ കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജിതു’’ന്തി (പാചി° ൹൬൹) വചനമ്പി ചേത്ഥ സാധകന്തി. യം യേന കതം, തം തസ്സേവ ഹോതീതി. **പുരിസപുഗ്ഗലസ്സാ**തി സാമിവചനന്തി ദസ്സേതും **“യം പുരിസപുഗ്ഗലേനാ”**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഹത്ഥോ**തി അത്തനോ ഹത്ഥോ. ന കേവലഞ്ചേത്ഥ **ഹത്ഥഗ്ഗഹണ**ന്തി ‘‘ഹത്ഥോ നാമ കപ്പരം ഉപാദായ യാവ അഗ്ഗനഖാ’’തി (പാചി° ൹൬൹) വുത്തസ്സ ഹത്ഥസ്സേവ ഗഹണം, അഥ ഖോ തസ്സ ച അഞ്ഞസ്സപി അപാരാജികഖേത്തസ്സ ഗഹണം ഏകജ്ഝം കത്വാ ‘‘ഹത്ഥഗ്ഗഹണ’’ന്തി വുത്തം. തഥാ **സങ്ഘാടികണ്ണഗ്ഗഹണ**ന്തി ന കേവലം സങ്ഘാടികണ്ണസ്സേവ ഗഹണം, അഥ ഖോ തസ്സ ച അഞ്ഞസ്സപി യസ്സ കസ്സചി ചീവരപ്പദേസസ്സ ഗഹണം വുത്തന്തി ദസ്സേതും **“ഏത്ഥ ച യസ്സ കസ്സചീ”**തിആദി വുത്തം. **ഇത്ഥന്നാമം ഠാന**ന്തി ഏവംനാമകം ഠാനം. **“പടിപാടിയാ വാ ഉപ്പടിപാടിയാ വാ പൂരേത്വാ”**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം. തസ്മാ പടിപാടിയാ വാ ഉപ്പടിപാടിയാ വാ ഏകന്തരികായ വാ യേന തേന നയേന പൂരേത്വാതി അത്ഥോ.

താ ആപത്തിയോതി താ ആപന്നാ ആപത്തിയോ. യഥാ ചേകേകസ്മിം വത്ഥുസ്മിം ഏവം വിസും വിസും സത്തസു വത്ഥൂസു സതക്ഖത്തുമ്പി വീതിക്കന്തേസു താ ആപത്തിയോ ദേസേത്വാ മുച്ചതി. **ഗണനൂപികാ**തി ദേസിതഗണനം ഉപഗച്ഛതി. **ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ**തി ‘‘അഞ്ഞം വത്ഥും ആപജ്ജിസ്സാമീ’’തി ഉസ്സാഹം ഠപേത്വാ.

അട്ഠവത്ഥുകാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ പാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡം

൧. ഉസ്സയവാദികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മാനുസ്സയവസേന കോധുസ്സയവസേനാതി ബാഹുല്ലനയേന വുത്തം. തേനേവ വക്ഖതി "തിചിത്തം തിവേദന"ന്തി. **അഡ്ഡകരണത്ഥായാ**തി എത്ഥ **അഡ്ഡോ**തി വോഹാരികവിനിച്ഛയോ വുച്ചതി. യം പബ്ബജിതാ "അധികരണ"ന്തിപി വദന്തി, തസ്സ കരണത്ഥായ വോഹാരികവിനിച്ഛയത്ഥായാതി വുത്തം ഹോതി. **വീതിക്കമേക്ഖണേയേവാ**തി വത്ഥുജ്ഝാചാരക്ഖണേയേവ, ന തതിയായ സമനുഭാസനായാതി അധിപ്പായോ. **ഭിക്ഖുനിം സങ്ഘതോ നിസ്സാരേതീ**തി ആപന്നം ഭിക്ഖുനിം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘമ്ഹാ നിസ്സാരേതി. ഹേതുമ്ഹി ചായം കത്തുവോഹാരോ "നിസ്സാരണഹേതുഭൂതധമ്മോ 'നിസ്സാരണീയോ'തി വുത്തോ"തി കത്വാ.

യത്ഥ ഠിതായാതി ഉപസ്സയഭിക്ഖാചാരമഗ്ഗാദീസു യസ്മിം ഠാനേ ഠിതായ. **തതോ പട്ഠായ ഗച്ഛന്തിയാ**തി തതോ പട്ഠായ വോഹാരികാനം സന്തികം ഗച്ഛന്തിയാ. **ദുതിയേ**തി ദുതിയാരോചനേ. **തേനാ**തി ഉപാസകേന. **ഏവം വുത്തായാ**തി "മമ ച തവ ച കഥം ത്വംയേവ ആരോചേഹീ"തി വുത്തായ. **അഞ്ഞേന കഥാപേതീ**തി കപ്പിയകാരകേന കഥാപേതി. **യഥാ വാ തഥാ വാ ഹി ആരോചിയമാനേ**തി കപ്പിയകാരകോ വാ ഭിക്ഖുനിയാ കഥം പഠമം ആരോചേതു, ഇതരോ വാ അത്തനോ കഥം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൭൯). കപ്പിയകാരകോ വാ ഉഭിന്നമ്പി കഥം, ഇതരോ വാ ഉഭിന്നമ്പി കഥം ആരോചേതൂതി ഏവം യഥാ തഥാ ആരോചിയമാനേ. **ഉഭിന്നമ്പി പന കഥം സുത്വാ**തി യഥാ തഥാ വാ ആരോചിതം പന ഉഭിന്നമ്പി കഥം സുത്വാ.

ആകഡ്ഢിയമാനാ ഗച്ഛതീതി വുച്ചമാനാ വോഹാരികാനം സന്തികം ഗച്ഛതി, ഇമസ്സ "തസ്സാ അനാപത്തീ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ഏവം സേസേസുപി. **രക്ഖം യാചതീ**തി ധമ്മികം രക്ഖം യാചതി. ഇദാനി യഥാ യാചിതാ രക്ഖാ ധമ്മികാ ഹോതി, തം ദസ്സേതും **"ഉപസ്സയേ അഞ്ഞേഹി കതം അനാചാരം അനോദിസ്സ ആചിക്ഖന്തീ"**തി വുത്തം. തത്ഥ അതീതം ആരബ്ഭ അത്ഥി ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൭൯), അത്ഥി അനോദിസ്സ ആചിക്ഖനാ, അനാഗതം ആരബ്ഭാപി അത്ഥി ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനാ, അത്ഥി അനോദിസ്സ ആചിക്ഖനാ.

കഥം **അതീതം ആരബ്ഭ ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനാ** ഹോതി? ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ ഗാമദാരകാ, ധുത്താദയോ വാ യേ കേചി അനാചാരം വാ ആചരന്തി, രുക്ഖം വാ ഛിന്ദന്തി, ഫലാഫലം വാ ഹരന്തി, പരിക്ഖാരേ വാ അച്ഛിന്ദന്തി. ഭിക്ഖുനീ വോഹാരികേ ഉപസങ്കമിത്വാ "അമ്ഹാകം ഉപസ്സയേ ഇദം നാമ കത"ന്തി വദതി. "കേനാ"തി വുത്തേ "അസുകേന ച അസുകേന ചാ"തി ആചിക്ഖതി. ഏവം അതീതം ആരബ്ഭ ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനാ ഹോതി, സാ ന വട്ടതി. തഞ്ചേ സുത്വാ തേ വോഹാരികാ തേസം ദണ്ഡം കരോന്തി, സബ്ബം ഭിക്ഖുനിയാ ഗീവാ ഹോതി. "ദണ്ഡം ഗണ്ഹിസ്സന്തീ"തി അധിപ്പായേപി സതി ഗീവായേവ ഹോതി. സചേ പന തസ്സ "ദണ്ഡം ഗണ്ഹഥാ"തി വദതി, പഞ്ചമാസകമത്തേ ഗഹിതേ പാരാജികം ഹോതി.

തേഹി "കേനാ"തി വുത്തേ പന "അസുകേനാ'തി വത്തും അമ്ഹാകം ന വട്ടതി, തുമ്ഹേയേവ ജാനിസ്സഥ. കേവലഞ്ഹി മയം രക്ഖം യാചാമ, തം നോ ദേഥ, അവഹടഭണ്ഡമ്പി ആഹരാപേഥാ"തി വത്തബ്ബം. ഏവം **അനോദിസ്സ ആചിക്ഖനാ** ഹോതി, സാ വട്ടതി. ഏവം വുത്തേ സചേപി തേ വോഹാരികാ തേ കാരകേ ഗവേസിത്വാ തേസം ദണ്ഡം കരോന്തി, സബ്ബം സാപതേയ്യമ്പി ഗഹിതം, ഭിക്ഖുനിയാ നേവ ഗീവാ, ന ആപത്തി.

പരിക്ഖാരം ഹരന്തേ ദിസ്വാ തേസം അനത്ഥകാമതായ "ചോരോ ചോരോ"തി വത്തുമ്പി ന വട്ടതി. ഏവം വുത്തേപി ഹി യം തേസം ദണ്ഡം കരോന്തി, സബ്ബം ഭിക്ഖുനിയാ ഗീവാ ഹോതി. അത്തനോ വചനകരം പന "ഇമിനാ മേ പരിക്ഖാരോ ഗഹിതോ, തം ആഹരാപേഹി, മാ ചസ്സ ദണ്ഡം കരോഥാ"തി വത്തും വട്ടതി. ദാസദാസിവാപിആദീനം അത്ഥായ അഡ്ഡം കരോന്തി, അയം അകപ്പിയഅഡ്ഡോ നാമ, ന വട്ടതി.

കഥം **അനാഗതം ആരബ്ഭ ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനാ** ഹോതി? വുത്തനയേനേവ പരേഹി അനാചാരാദീസു കതേസു ഭിക്ഖുനീ വോഹാരികേ ഏവം വദതി "അമ്ഹാകം ഉപസ്സയേ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോന്തി, രക്ഖം നോ ദേഥ ആയതിം അകരണത്ഥായാ"തി. "കേന ഏവം കത"ന്തി വുത്തേ "അസുകേന ച അസുകേന ചാ"തി ആചിക്ഖതി. ഏവം അനാഗതം ആരബ്ഭ ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനാ ഹോതി, സാപി ന വട്ടതി. തേസഞ്ഹി ദണ്ഡേ കതേ പുരിമനയേനേവ സബ്ബം ഭിക്ഖുനിയാ ഗീവാ. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

സചേ പന വോഹാരികാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ ഏവരൂപം അനാചാരം കരോന്താനം "ഇമം നാമ ദണ്ഡം കരോമാ"തി ഭേരിം ചരാപേത്വാ ആണായ അതിട്ഠമാനേ പരിയേസിത്വാ ദണ്ഡം കരോന്തി, ഭിക്ഖുനിയാ നേവ ഗീവാ, ന ആപത്തി.

യോ ചായം ഭിക്ഖുനീനം വുത്തോ, ഭിക്ഖൂനമ്പി ഏസേവ നയോ. ഭിക്ഖുനോപി ഹി ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനാ ന വട്ടതി, യം തഥാ ആചിക്ഖിതേ തേസം ദണ്ഡം കരോന്തി, തം സബ്ബം ഗീവാ ഹോതി. വുത്തനയേനേവ ദണ്ഡം ഗണ്ഹാപേന്തസ്സ പാരാജികം. യോ പന "ദണ്ഡം കരിസ്സന്തീ"തി ജാനന്തോപി അനോദിസ്സ കഥേതി, തേ ച പരിയേസിത്വാ ദണ്ഡം കരോന്തിയേവ, ന ദോസോ. വിഹാരസീമായ രുക്ഖാദീനി ഛിന്ദന്താനം വാസിഫരസുആദീനി ഗഹേത്വാ പാസാണേ കോട്ടേന്തി, ന വട്ടതി. സചേ ധാരാ ഭിജ്ജതി, കാരാപേത്വാ ദാതബ്ബാ. ഉപധാവിത്വാ തേസം പരിക്ഖാരേ ഗണ്ഹന്തി, തമ്പി ന കാതബ്ബം. ലഹുപരിവത്തഞ്ഹി ചിത്തം, ഥേയ്യചേതനായ ഉപ്പന്നായ മൂലച്ഛേജ്ജമ്പി ഗച്ഛേയ്യ.

ഉസ്സയവാദികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

၂. ചോരിവുട്ഠാപികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മല്ലഗണഭടിപുത്തഗണാദികന്തിആദീസു (സാരത്ഥ° ടീ° പാചിത്തിയ ၃.၇၉၇) **മല്ലഗണോ** നാമ നാരായനഭത്തികോ തത്ഥ തത്ഥ പാനീയട്ഠപനപോക്ഖരണിഖണനാദിപുഞ്ഞകമ്മകാരകോ ഗണോ. **ഭടിപുത്തഗണോ** നാമ കുമാരഭത്തികഗണോ. **ധമ്മഗണോതി** സാസനഭത്തികോ

അനേകപ്പകാരപുഞ്ഞകമ്മകാരകോ ഗണോ. **ഗന്ധികസേണീ**തി അനേകപ്പകാരസുഗന്ധിവികതികാരകോ ഗണോ. **ദുസ്സികസേണീ**തി ദുസ്സവാണിജസമൂഹോ, പേസകാരഗണോതി അത്ഥോ.

വുട്ഠാപേന്തിയാതി ഉപസമ്പാദേന്തിയാ. കേനചി കരണീയേന പക്കന്താസു ഭിക്ഖുനീസു അഗന്ത്വാ ഖണ്ഡസീമം യഥാനിസിന്നട്ഠാനേയേവ അത്തനോ നിസ്സിതകപരിസായ സദ്ധിം വുട്ഠാപേന്തിയാ വാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൮൩), അഞ്ഞം സീമം വാ നദിം വാ ഗന്ത്വാ വുട്ഠാപേന്തിയാ കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതീതി ആഹ **"ചോരിവുട്ഠാപനസമുട്ഠാന"**ന്തി. അനാപുച്ഛാ വുട്ഠാപനവസേന **കിരിയാകിരിയം**. പഞ്ഞത്തിം അജാനന്താ അരിയാപി വുട്ഠാപേന്തീതി വാ കമ്മവാചാപരിയോസാനേ ആപത്തിക്ഖണേ വിപാകാബ്യാകതസമങ്ഗിതാവസേന വാ **തിചിത്തം**.

ചോരിവുട്ഠാപികാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഏകഗാമന്തരഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞോ ഗാമോ **ഗാമന്തരം. നദിപാര**ന്തി നദിയാ പാരിമതീരം. "ഗാമന്തരം ഗച്ഛേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൬൯൨, ൬൯൪) വുത്തത്താ അഞ്ഞസ്മിം ഗാമേയേവ ആപത്തി, ന സകഗാമേതി ആഹ **"സകഗാമതോ താവാ"**തിആദി. **പരിക്ഖേപേ വാ ഉപചാരേ വാ അതിക്കന്തേ**തി പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപേ വാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേ വാ അതിക്കന്തേ. **ദുതിയേന അതിക്കന്തമത്തേ**തി ദുതിയേന പാദേന ഇതരസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപേ വാ ഉപചാരേ വാ അതിക്കന്തമത്തേ. യേസു പന പോത്ഥകേസു "ഏകേന പാദേന ഇതരസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപേ വാ അതിക്കന്തേ, ഉപചാരേ വാ ഓക്കന്തേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേന അതിക്കന്തമത്തേ, ഓക്കന്തമത്തേ വാ സങ്ഘാദിസേസോ"തി പാഠോ ദിസ്സതി, തത്ഥ "ഓക്കന്തേ, ഓക്കന്തമത്തേ വാ"തി ഏതാനി ദ്വേ പദാനി പാളിയാ വിരുജ്ഝന്തി. "അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കാമേന്തിയാ"തി (പാചി॰ ൬൯൨) ഹി പാളി. തഥാ **സമന്തപാസാദികായപി** വിരുജ്ഝന്തി. തത്ഥ ഹി -

> "പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം ഏകേന പാദേന അതിക്കമതി, ഥുല്ലച്ചയം. ദുതിയേന അതിക്കന്തമത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ. അപിചേത്ഥ സകഗാമതോ... പേ॰... ഏകേന പാദേന ഇതരസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപേ വാ ഉപചാരേവാ അതിക്കന്തമത്തേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേന അതിക്കന്തമത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ"തി -

വുത്തം. "പഠമം പാദം അതിക്കാമേന്തിയാ"തിആദിവചനതോ (പാചി॰ ൬൯൨) പദസാ ഗമനമേവ ഇധാധിപ്പേതന്തി ആഹ **"പദസാ പവിസന്തിയാ ആപത്തീ"**തി. ഇമിനാ സചേപി ഹത്ഥിപിട്ഠിആദീഹി വാ ഇദ്ധിയാ വാ പവിസതി, വട്ടതിയേവാതി ദസ്സേതി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന **സമന്തപാസാദികായ** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൯൨) വുത്തോതി അധിപ്പായോ.

നദിപാരഗമനേ വുത്തലക്ഖണായ നദിയാതി "നദീ നാമ തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേത്വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഉത്തരന്തിയാ അന്തരവാസകോ തേമിയതീ"തി

(പാചി॰ ൩൯൨) **നദിപാരഗമനവിഭങ്ഗേ** വുത്തലക്ഖണായ നദിയാ. നദിപാരഗമനവിഭങ്ഗോ ഹി ഇധ **നദിപാരഗമന**സദ്ദേന വുത്തോ. **പുന ഓരിമതീരമേവ പച്ചുത്തരന്തിയാ വാ**തി പരതീരം ഗന്തുകാമതായ ഓതിണ്ണത്താ വുത്തം. ഇതരിസ്സാ പന അയം പക്കന്തട്ഠാനേ ഠിതാ ഹോതി, തസ്മാ പരതീരം ഗച്ഛന്തിയാ അനാപത്തി. സചേ സജ്ഝായം വാ പധാനം വാ അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി കമ്മം കുരുമാനാ ''പുരേ അരുണേയേവ ദുതിയികായ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൯൨) ആഭോഗം കരോതി, അജാനന്തിയാ ഏവ തസ്സാ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി , അനാപത്തീതി ആഹ **''പുരേ അരുണേയേവാ''**തിആദി. അഥ പന ''യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ ഇധേവ ഭവിസ്സാമീ''തി വാ അനാഭോഗേന വാ വിഹാരസ്സ ഏകദേസേ അച്ഛതി, ദുതിയികായ ഹത്ഥപാസം ന ഓതരതി, അരുണുഗ്ഗമനേ സങ്ഘാദിസേസോ. ഹത്ഥപാസോയേവ ഹി ഇധ പമാണം. ഹത്ഥപാസാതിക്കമേ ഏകഗബ്ഭോപി ന രക്ഖതി. തേനാഹ **''ഏകഗബ്ഭേ…പേ॰… ആപത്തീ''**തി.

ദസ്സനൂപചാരം വാ സവനൂപചാരം വാതി ഏത്ഥ **ദസ്സനൂപചാരോ** നാമ യത്ഥ ഠിതം ദുതിയികാ പസ്സതി. **സവനൂപചാരോ** നാമ യത്ഥ ഠിതാ മഗ്ഗമൂള്ഹസദ്ദേന വിയ, ധമ്മസ്സവനാരോചനസദ്ദേന വിയ ച ''അയ്യേ''തി സദ്ദായന്തിയാ സദ്ദം സുണാതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഓഹീയനം നാമ ദസ്സനൂപചാരസവനൂപചാരാനമഞ്ഞതരസ്സ വിജഹനം, തസ്മാ. അന്തോഗാമേ പന ഓഹീയനം വട്ടതീതി ആഹ **''ഇന്ദഖീലാതിക്കമതോ പട്ഠായാ''**തി ആദി. തത്ഥ **ഇന്ദഖീലാതിക്കമതോ**തി ഉമ്മാരാതിക്കമതോ. **ബഹിഗാമേ**തി ഗാമസ്സ ബഹിപദേസേ. മഗ്ഗമൂള്ഹാ ഉച്ചാസദ്ദം കരോന്തീതി ആഹ **''മഗ്ഗമൂള്ഹസദ്ദേന വിയാ''**തി. മഗ്ഗമൂള്ഹം അവ്ഹായന്തസ്സ സദ്ദേന വിയാതിപി വദന്തി. **സദ്ദായന്തിയാ**തി സദ്ദം കരോന്തിയാ. **''സദ്ദസ്സവനാതിക്കമേ ആപത്തിയേവാ''**തി ഇമിനാ ദസ്സനൂപചാരോ ഏവരൂപേ സവനൂപചാരേ വിജഹിതേ ന രക്ഖതി, ജഹിതമത്തേവ ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാതി ദസ്സേതി.

മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തീതി ഏകമഗ്ഗം ഗച്ഛന്തി. സചേ പുരിമായോ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തി, പക്കന്താ നാമ ഹോന്തി, അനാപത്തിയേവ. ദ്വിന്നം ഗച്ഛന്തീനം ഏകാ അനുബന്ധിതും അസക്കോന്തീ ''ഗച്ഛതു അയ''ന്തി ഓഹീയതി, ഇതരാപി ''ഓഹീയതു അയ''ന്തി ഗച്ഛതി, ദ്വിന്നമ്പി ആപത്തി. സചേ പന ഗച്ഛന്തീസു പുരിമാപി അഞ്ഞം മഗ്ഗം ഗണ്ഹാതി, പച്ഛിമാപി അഞ്ഞം, ഏകാ ഏകിസ്സാ പക്കന്തട്ഠാനേ തിട്ഠതി, ദ്വിന്നമ്പി അനാപത്തി.

''സങ്ഘാദിസേസാ ചതുരോ''തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൭൯) അയം പഞ്ഹോ അരുണുഗ്ഗമനേ ഗാമന്തരപരിയാപന്നം നദിപാരം ഓക്കന്തഭിക്ഖുനിം സന്ധായ വുത്തോ. സാ ഹി സകഗാമതോ പച്ചൂസസമയേ നിക്ഖമിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനകാലേ വുത്തപ്പകാരം നദിപാരം ഓക്കന്തമത്താവ രത്തിവിപ്പവാസഗാമന്തരനദിപാരഗമനഗണമ്ഹാഓഹീയനലക്ഖണേ ഏകപ്പഹാരേനേവ ചതുരോ സങ്ഘാദിസേസേ ആപജ്ജതി.

പക്ഖസങ്കന്തായ വാതി തിത്ഥായതനം സങ്കന്തായ. **അനന്തരായേനാ**തി ഹത്ഥിമോചനാദിഅന്തരായം വിനാ.

ഏകഗാമന്തരഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ഉക്ഖിത്തകഓസാരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തസ്സേവ കാരകസങ്ഘസ്സാതി യോ ഉക്ഖേപനീയകമ്മകാരകോ ഗണോ, തസ്സേവ കാരകസങ്ഘസ്സ. **വത്തേ വാ വത്തന്തി**ന്തി തേചത്താലീസപ്പഭേദേ നേത്ഥാരവത്തേ വത്തമാനം.

ഉക്ഖിത്തകഓസാരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഭോജനപ്പടിഗ്ഗഹണപഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഏകതോഅവസ്സുതേതി പുഗ്ഗലസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ അവസ്സുതേ. **മഹാപച്ചരിയം** പനേത്ഥ "ഭിക്ഖുനിയാ അവസ്സുതഭാവേതി ദട്ഠബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൦൫) വുത്തം. തം "അനവസ്സുതോതി ജാനന്തീ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ"തി (പാചി॰ ൭൦൭) ഇമായ പാളിയാ ന സമേതി. യദി ഹി പുഗ്ഗലസ്സ അവസ്സുതഭാവോ നപ്പമാണം, കിം "അനവസ്സുതോതി ജാനന്തീ"തി ഇമിനാ വചനേന, "അനാപത്തി ഉഭതോഅനവസ്സുതാ ഹോന്തി, അനവസ്സുതാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ"തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം സിയാ. **ഉഭോസു അനവസ്സുതേസൂ**തി പുഗ്ഗലോ ചേവ ഭിക്ഖുനീ ചാതി ഉഭോസു അനവസ്സുതേസു ഗണ്ഹന്തിയാ സബ്ബഥാപി അനാപത്തി. **"അനവസ്സുതോ"തി വാ ഞത്വാ ഗണ്ഹന്തിയാ**തി സയം അനവസ്സുതാ സമാനാ അവസ്സുതേപി "അനവസ്സുതോ അയ"ന്തി സഞ്ഞായ തസ്സ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തിയാ. അഥ സയം അനവസ്സുതാപി അഞ്ഞം അവസ്സുതം വാ അനവസ്സുതം വാ "അവസ്സുതോ"തി ഞത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ദുക്കടമേവ. വുത്തഞ്ഹേതം **അനന്തരസിക്ഖാപദേ** "കിസ്സ ത്വം, അയ്യേ, ന പടിഗ്ഗണ്ഹാസീതി, അവസ്സുതാ, അയ്യേതി, ത്വം പന, അയ്യേ, അവസ്സുതാതി, നാഹം, അയ്യേ, അവസ്സുതാ"തി.

ഭോജനപ്പടിഗ്ഗഹണപഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഭോജനപ്പടിഗ്ഗഹണദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുക്കടാദികാ സങ്ഘാദിസേസപരിയോസാനാ ആപത്തിയോ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ഉയ്യോജികായേവ, ഇതരിസ്സാ പന ആപത്തിഭേദോ പഠമസിക്ഖാപദേനാതി ആഹ **"സാ ഏവം ഉയ്യോജനേനാ"**തിആദി.

കുലാനുദ്ദയതായാതി കുലാനുകമ്പകതായ.

ഭോജനപ്പടിഗ്ഗഹണദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭-൮. സഞ്ചരിത്താദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സത്തമാദീനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

സഞ്ചരിത്താദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯-൧൦. സങ്ഘഭേദകാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭിക്ഖുനീ സങ്ഘം ന ഭിന്ദതീതി കമ്മം, ഉദ്ദേസോ ചാതി ദ്വീഹി ഭേദോ, സോ തായ സദ്ധിം നത്ഥീതി ഭിക്ഖുനീ സങ്ഘം ന ഭിന്ദതി. ന കേവലം പരിവാസാഭാവോയേവാതി ആഹ **"ഛാദനപച്ചയാപീ"**തിആദി. ഏത്ഥ ച **"ഛാദനപച്ചയാപി ന ദുക്കടം ആപജ്ജതീ"**തി പാഠോ ദട്ഠബ്ബോ, ഛാദനപച്ചയാപി ദുക്കടം ന ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ. ഏവഞ്ച കത്വാ -

"ആപജ്ജതി ഗരുകം സാവസേസം;
ഛാദേതി അനാദരിയം പടിച്ച;
ന ഭിക്ഖുനീ നോ ച ഫുസേയ്യ വജ്ജം;
പഞ്ഹാമേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ"തി. (പരി॰ ൪൮൧) -

ഏത്ഥ ഭിക്ഖുനിനിസേധോ ഉപപന്നോ ഹോതി. യേസു പന പോത്ഥകേസു "ഛാദനപച്ചയാ പന ദുക്കടം ആപജ്ജതീ"തി വിനാ **ന**-കാരം പാഠോ ദിസ്സതി, സോ പമാദലേഖോതി ദട്ഠബ്ബം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പരിവാസോ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ. **അത്തനോ സീമം സോധേത്വാ വിഹാരസീമായ വാ**തി വിഹാരേ ബദ്ധസീമമേവ സന്ധായ വുത്തം. **സോധേതും അസക്കോന്തീഹീ**തി വിഹാരസീമം സോധേതും അസക്കോന്തീഹി.

മുഖമത്തനിദസ്സനന്തി പവേസോപായമത്തനിദസ്സനം. ഏത്ഥാഹ - അഥ കസ്മാ യഥാ ഭിക്ഖുമാനത്തകഥായ "പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമ്മാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിഗമനവണ്ണനാ) വുത്തം, ഏവമവത്വാ **"ഗാമൂപചാരതോ ച ഭിക്ഖൂനം വിഹാരൂപചാരതോ ച ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ"**തി ഇധ വുത്തന്തി? തത്ര ചേകേ വദന്തി "ഭിക്ഖൂനം വുത്തപ്പകാരം പദേസം അതിക്കമിത്വാ ഗാമേപി തം കമ്മം കാതും വട്ടതി, ഭിക്ഖുനീനം പന ഗാമേ ന വട്ടതി, തസ്മാ ഏവം വുത്ത"ന്തി. അപരേ പന ഭണന്തി "ഭിക്ഖൂനമ്പി ഗാമേ ന വട്ടതി, ഭിക്ഖുവിഹാരോ നാമ പുബ്ബേയേവ ഗാമൂപചാരം അതിക്കമിത്വാ തിട്ഠതി , തസ്മാ ഗാമം അവത്വാ വിഹാരൂപചാരമേവ ഹേട്ഠാ വുത്തം. ഭിക്ഖുനീനം പന വിഹാരോ ഗാമേയേവ, ന ബഹി, തസ്മാ ഗാമൂപചാരഞ്ച വിഹാരൂപചാരഞ്ച ഉഭയമേവേത്ഥ ദസ്സിതം. തസ്മാ ഉഭയത്ഥാപി അത്ഥതോ നാനത്തം നത്ഥീ"തി. വീമംസിത്വാ യഞ്ചേത്ഥ യുജ്ജതി, തം ഗഹേതബ്ബം.

തതോ പട്ഠായാതി ആരോചിതകാലതോ പട്ഠായ.

സങ്ഘഭേദകാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ സങ്ഘാദിസേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡം

൧. പത്തവഗ്ഗോ

൧. പത്തസന്നിചയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഠമം ഉത്താനത്ഥമേവ.

പത്തസന്നിചയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യം അത്തനാ ലദ്ധം, തം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി യം ചീവരം ഭാജാപിതായ അത്തനാ ലദ്ധം, തമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, തം വിനയകമ്മം കത്വാപി അത്തനാ ന ലബ്ഭതി. തേനാഹ **"നിസ്സട്ഠം"**ന്തിആദി. തത്ഥ **നിസ്സട്ഠം പടിലഭിത്വാപീ**തി "അയ്യായ, ദമ്മീ"തി ഏവം നിസ്സട്ഠം പടിലഭിത്വാപി. **യഥാദാനേയേവ ഉപനേതബ്ബ**ന്തി യഥാ ദായകേഹി ദിന്നം, തഥേവ ഉപനേതബ്ബം, അകാലചീവരപക്ഖേയേവ ഠപേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ചീവരപരിവത്തനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മേതന്തി മേ ഏതം. സകസഞ്ഞായ ഗഹിതത്താ പാചിത്തിയഞ്ചേവ ദുക്കടഞ്ച വുത്തം, ഇതരഥാ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബം.

ചീവരപരിവത്തനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അഞ്ഞവിഞ്ഞാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പടിലാഭേനാതി പഠമവിഞ്ഞത്തിതോ ഊനതരസ്സാപി അഞ്ഞസ്സ പടിലാഭേന.

തസ്മിം അപ്പഹോന്തേ പുന തഞ്ഞേവാതി യം പഠമം വിഞ്ഞത്തം, ഥോകത്താ തസ്മിം അപ്പഹോന്തേ പുന തഞ്ഞേവ വിഞ്ഞാപേന്തിയാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞേനപി** അത്ഥേ സതീ തി പഠമം വിഞ്ഞത്തിതോ അഞ്ഞേനപി അത്ഥേ സതി. **തേന സദ്ധിം അഞ്ഞഞ്ചാ**തി യം പഠമം വിഞ്ഞത്തം, തേന സദ്ധിം അഞ്ഞഞ്ച. കിം വുത്തം ഹോതി? സചേ പഠമം സപ്പി വിഞ്ഞത്തം, "യമകം പചിതബ്ബ"ന്തി ച വേജ്ജേന വുത്തത്താ തേലേനാപി അത്ഥോ ഹോതി. തതോ "തേലേനാപി മേ അത്ഥോ"തി ഏവമാദിനാ അഞ്ഞഞ്ച വിഞ്ഞാപേന്തിയാതി വുത്തം ഹോതി. **ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ**തി "സചേ കഹാപണസ്സ സപ്പി ആഭതം ഹോതി, ഇമിനാ മൂലേന ദിഗുണം തേലം ലബ്ഭതി, തേലേനാപി ച ഇദം കിച്ചം നിപ്പജ്ജതി, തസ്മാ തേലം ആഹരാ"തി ഏവം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ.

അഞ്ഞവിഞ്ഞാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. അഞ്ഞചേതാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തതോ അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യാതി പഠമം ചേതാപിതതോ യം കിഞ്ചി അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യ.

അഞ്ഞചേതാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പഠമസങ്ഘികചേതാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞസ്സത്ഥായ ദിന്നേനാതി യം ചേതാപേതി, തതോ അഞ്ഞസ്സത്ഥായ ദിന്നേന. **അഞ്ഞുദ്ദിസികേനാ**തി പുരിമസ്സേവത്ഥദീപനം.

സേസകം ഉപനേന്തിയാതി യദത്ഥായ ദിന്നോ, തം ചേതാപേത്വാ അവസേസം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ ഉപനേന്തിയാ. **സാമികേ അപലോകേത്വാ**തി ദായകേ ആപുച്ഛിത്വാ. **ഏവരൂപാസൂ ആപദാസു ഉപനേന്തീന**ന്തി ഏവരൂപേസു ഉപദ്ദവേസു അഞ്ഞസ്സ യസ്സ കസ്സചി അത്ഥായ ഉപനേന്തീനം.

പഠമസങ്ഘികചേതാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദുതിയസങ്ഘികചേതാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ന കേവലം തേനേവ പരിക്ഖാരേനാതി ആഹ **"സയം യാചിതകേനാപീ"**തി. വുത്തഞ്ഹേതം പാളിയം "ഭിക്ഖുനിയോ തേന ച പരിക്ഖാരേന സയമ്പി യാചിത്വാ ഭേസജ്ജം ചേതാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസൂ"തി (പാചി॰ ൭൪൩). മാതികായം പന ഗമ്യമാനത്താ പി-സദ്ദോ നപ്പയുത്തോ. ഗമ്യമാനത്ഥസ്സ ഹി സദ്ദസ്സ പയോഗം പതി കാമചാരോതി യുത്തി.

ദുതിയസങ്ഘികചേതാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧-൧൨-൧൩. പഠമഗണികചേതാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അട്ഠമനവമദസമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

പഠമഗണികചേതാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പത്തവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ചീവരവഗ്ഗോ

൧൧. ഗരുപാവുരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യസ്മാ പവാരിതട്ഠാനേ വിഞ്ഞത്തി നാമ ന പടിസേധേതബ്ബാ, തസ്മാ ഭഗവാ ധമ്മനിമന്തനവസേന പവാരിതട്ഠാനേ "വദേയ്യാഥ, യേനത്ഥോ"തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൭൮൪) വുത്തായ ചതുക്കംസപരമം വിഞ്ഞാപേതബ്ബന്തി പരിച്ഛേദം ദസ്സേതീതി വേദിതബ്ബം. തേനേവ **"ചേതാപേതബ്ബന്തി ഠപേത്വാ സഹധമ്മികേ ച ഞാതകപ്പവാരിതേ ച അഞ്ഞേന കിസ്മിഞ്ചിദേവ ഗുണേ പരിതുട്ഠേന 'വദേയ്യാഥ, യേനത്ഥോ'തി വുത്തായ വിഞ്ഞാപേതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം. **രാജാന**ന്തി പസേനദികോസലരാജാനം.

ഗരുപാവുരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ലഹുപാവുരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുതിയം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ലഹുപാവുരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചീവരവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ നിസ്സഗ്ഗിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയകണ്ഡം

൧. ലസുണവഗ്ഗോ

൧. ലസുണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ലസുണ"ന്തി കിഞ്ചാപി അവിസേസേന വുത്തം, തഥാപി മഗധേസു ജാതം ലസുണമേവ ഇധാധിപ്പേതം, തമ്പി ഭണ്ഡികലസുണമേവാതി ആഹ **മഗധരട്ഠേ ജാത"**ന്തിആദി.

ഭണ്ഡികലസുണന്തി പോട്ടലികലസുണമേവ, സമ്പുണ്ണമിഞ്ജാനമേതം അധിവചനം. തേനാഹ **"ന ഏകദ്വിതിമിഞ്ജക"**ന്തി. **അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ**തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൩) ഏത്ഥ സചേ ദ്വേ തയോ ഭണ്ഡികേ ഏകതോയേവ സങ്ഖാദിത്വാ അജ്ഝോഹരതി, ഏകം പാചിത്തിയം. ഭഞ്ജിത്വാ ഏകേകമിഞ്ജകം ഖാദന്തിയാ പന പയോഗഗണനായ പാചിത്തിയാനി.

പലണ്ഡുകാദീനം വണ്ണേന വാ മിഞ്ജായ വാ നാനാത്തം വേദിതബ്ബം - വണ്ണേന താവ **പലണ്ഡുകോ** നാമ പണ്ഡുവണ്ണോ ഹോതി, **ഭഞ്ജനകോ** ലോഹിതവണ്ണോ, **ഹരിതകോ** ഹരിതപണ്ണവണ്ണോ. മിഞ്ജായ പന പലണ്ഡുകസ്സ ഏകാ മിഞ്ജാ ഹോതി, ഭഞ്ജനകസ്സ ദ്വേ, ഹരിതകസ്സ തിസ്സോ. **ചാപലസുണോ** അമിഞ്ജകോ. അങ്കുരമത്തമേവ ഹി തസ്സ ഹോതി. **മഹാപച്ചരിയാ**ദീസു പന "പലണ്ഡുകസ്സ തീണി മിഞ്ജാനി, ഭഞ്ജനകസ്സ ദ്വേ, ഹരിതകസ്സ ഏക"ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൭൯൭) വുത്തം. ഏതേ പലണ്ഡുകാദയോ സഭാവേനേവ വട്ടന്തി. സൂപസമ്പാകാദീസു പന മാഗധകമ്പി വട്ടതി. തഞ്ഹി പച്ചമാനേസു മുഗ്ഗസൂപാദീസു വാ മച്ഛമംസവികതിയാ വാ തേലേ വാ ബദരസാളവാദീസു വാ അമ്ബിലസാകാദീസു വാ ഉത്തരിഭങ്ഗേസു വാ യത്ഥ കത്ഥചി അന്തമസോ യാഗുഭത്തേപി പക്ഖിത്തം വട്ടതി. **ബദരസാളവം** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൭൯൩-൭൯൭) നാമ ബദരഫലാനി സുക്ഖാപേത്വാ ചുണ്ണേത്വാ കത്തബ്ബാ ഖാദനീയവികതി.

ലസുണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സമ്ബാധലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"പടിച്ഛന്നോകാസേ"തി ഏതസ്സ വിഭാഗദസ്സനത്ഥം **"ഉപകച്ഛകേസു ച മുത്തകരണേ ചാതി അത്ഥോ"**തി വുത്തം.

ആബാധപച്ചയാതി കണ്ഡുകച്ഛുആദിആബാധപച്ചയാ സംഹരാപേന്തിയാ അനാപത്തി. "ഭിക്ഖുസ്സ ഏത്ഥ ച ലസുണേ ച ദുക്കട"ന്തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൮൦൦) പോരാണാ.

സമ്ബാധലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തലഘാതകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തലഘാതകേതി മത്ഥകേ പഹാരദാനേ, തഞ്ച ഖോ തലം ''മുത്തകരണേ പഹാരം ദേതീ''തി (പാചി॰ വ്ൃം൪) **പദഭാജനിയം**വുത്തത്താ ''മുത്തകരണസ്സാ''തി വിഞ്ഞായതീതി ആഹ **''മുത്തകരണസ്സ തലഘാതനേ''**തി. **പുരിമനയേനേവ സാണത്തികന്**തി അത്തനോ അത്ഥായ അഞ്ഞം ആണാപേന്തിയാ സാണത്തികം.

തലഘാതകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ജതുമട്ഠകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വത്ഥുവസേനേതം വുത്തന്തി ''ജതുമട്ഠകേ''തി ഏതം നിദാനവസേന ഉപ്പന്നസ്സ വത്ഥുനോ വസേനേവ വുത്തം. യം കിഞ്ചി പന ദണ്ഡകം പവേസേന്തിയാ ആപത്തിയേവ. തേനാഹ **''കാമരാഗേന പനാ''**തിആദി.

ജതുമട്ഠകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഉദകസുദ്ധികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആദാതബ്ബന്തി പവേസേതബ്ബം. **അഗ്ഗപബ്ബന്**തി കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അഗ്ഗപബ്ബം. **തതിയം പബ്ബം പവേസേതീ**തി കേസഗ്ഗമത്തമ്പി തതിയം പബ്ബം പവേസേതി. വുത്തഞ്ഹേതം **സമന്തപാസാദികായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ വ്യ൬൨) ''ഗമ്ഭീരതോ ദ്വിന്നം പബ്ബാനം ഉപരി കേസഗ്ഗമത്തമ്പി പവേസേന്തിയാ പാചിത്തിയ''ന്തി.

അതിഗമ്ഭീരം ഉദകസുദ്ധികം ആദിയനവത്ഥുസ്മിന്തി അതിഅന്തോ പവേസേത്വാ ഉദകധോവനകരണവത്ഥുസ്മിം. ഉദകസുദ്ധിപച്ചയേന (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ന.വ്യ൬൨) പന സതിപി ഫസ്സസ്സാദിയനേ യഥാവുത്തപരിച്ഛേദേ അനാപത്തി.

ഉദകസുദ്ധികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഉപതിട്ഠനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തക്കാദീസു വാ അഞ്ഞതരേനാതി തക്കദധിമത്ഥുരസഖീരാദീസു അഞ്ഞതരേന. **യായ കായചി ബീജനിയാ**തി അന്തമസോ ചീവരകണ്ണം ഉപാദായ യായ കായചി ബീജനിയാ.

ഇമം പിവഥാതി ഇമം പാനീയം വാ സൂപാദിം വാ പിവഥ. **ഇമിനാ ബീജഥാ**തി ഇമിനാ താലവണ്ടേന ബീജഥ. **ദാപേന്തിയാ**തി അഞ്ഞേന ഉഭയമ്പി ദാപേന്തിയാ.

ഉപതിട്ഠനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ആമകധഞ്ഞസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തസ്മാതി യസ്മാ വിഞ്ഞത്തി ചേവ ഭോജനഞ്ച പമാണം, തസ്മാ. ന കേവലഞ്ചേത്ഥ പടിഗ്ഗഹണേയേവ ദുക്കടം ഹോതി, പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പന അരഞ്ഞതോ ആഹരണേപി സുക്ഖാപനേപി വദ്ദലിദിവസേ ഭജ്ജനത്ഥായ ഉദ്ധനസജ്ജനേപി കപല്ലസജ്ജനേപി ദബ്ബിസജ്ജനേപി ദാരൂനി ആദായ

അഗ്ഗികരണേപി കപല്ലമ്ഹി ധഞ്ഞപക്ഖിപനേപി ദബ്ബിയാ സങ്ഘട്ടനേസുപി കോട്ടനത്ഥം ഉദുക്ഖലമുസലാദിസജ്ജനേസുപി കോട്ടനപപ്ഫോടനധോവനാദീസുപി യാവ മുഖേ ഠപേത്വാ അജ്ഝോഹരണത്ഥം ദന്തേഹി സങ്ഖാദതി, താവ സബ്ബപ്പയോഗേസു ദുക്കടാനീതി ആഹ **"പടിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായ യാവ ദന്തേഹി സംഖാദനം, താവ പുബ്ബപ്പയോഗേസു ദുക്കടാനീ"**തി.

ആമകധഞ്ഞസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. പഠമഉച്ചാരഛഡ്ഡനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തിരോകുട്ടേതി ഘരകുട്ടസ്സ പരഭാഗേ. **തിരോപാകാരേ**തി പരിക്ഖേപപാകാരസ്സ തിരോഭാഗേ, തേ ച ഖോ കുട്ടപാകാരാ ഇട്ഠകസിലദാരൂനം വസേന തിപ്പകാരാതി ആഹ **"യസ്സ കസ്സചി കുട്ടസ്സ വാ പാകാരസ്സ വാ പരതോ"**തി. **സബ്ബാനിപേതാനി ഏകതോ ഛഡ്ഡേന്തിയാ**തി ഏതാനി ചത്താരിപി വത്ഥൂനി ഏകതോ ഛഡ്ഡേന്തിയാ. പാടേക്കം പന ഛഡ്ഡേന്തിയാ വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ. ആണത്തിയമ്പി ഏസേവ നയോ.

ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടന്തി ഭിക്ഖുസ്സ സബ്ബത്ഥ ദുക്കടം.

പഠമഉച്ചാരഛഡ്ഡനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയഉച്ചാരഛഡ്ഡനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഭിക്ഖുനിയാപീതി **പി**-സദ്ദേന ഭിക്ഖും സമുച്ചിനോതി. അനിക്ഖിത്തബീജേസു (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൩൦) പന ഖേത്തേസു കോണാദീസു വാ അസഞ്ജാതരോപിമേസു ഖേത്തമരിയാദാദീസു വാ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി. മനുസ്സാനം കചവരഛഡ്ഡനട്ഠാനേപി വട്ടതിയേവ. **ഛഡ്ഡിതഖേത്തേ**തി മനുസ്സേസു സസ്സം ഉദ്ധരിത്വാ ഗതേസു ഛഡ്ഡിതഖേത്തം നാമ ഹോതി, തത്ഥ വട്ടതി. യത്ഥ പന "ലായിതമ്പി പുബ്ബണ്ണാദി പുന ഉട്ഠഹിസ്സതീ"തി രക്ഖന്തി, തത്ഥ യഥാവത്ഥുകമേവ. **സാമികേ അപലോകേത്വാ**തി ഏത്ഥ ഖേത്തപാലകാ, ആരാമാദിഗോപകാ ച സാമികാവ. ഇമിനാ ച സങ്ഘസന്തകേ ഭിക്ഖുസ്സ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി സങ്ഘപരിയാപന്നത്താ, ന ഭിക്ഖുനീനം. ഭിക്ഖുനീനം പന അത്തനോ സന്തകേ ഭിക്ഖുസന്തകേ വുത്തനയേനേവ വട്ടതീതി ദസ്സേതി, ഏവം സന്തേപി സാരുപ്പവസേന കാതബ്ബം.

ദുതിയഉച്ചാരഛഡ്ഡനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. നച്ചഗീതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

നച്ചന്തി നടാദയോ വാ നച്ചന്തു, സോണ്ഡാ വാ അന്തമസോ മോരസുവമക്കടാദയോപി, സബ്ബമേതം നച്ചമേവ. തേനാഹ **"നച്ചന്തി അന്തമസോ മോരനച്ചമ്പീ"**തി . **ഗീത**ന്തി നടാദീനം വാ ഗീതം ഹോതു, അരിയാനം പരിനിബ്ബാനകാലേ രതനത്തയഗുണൂപസംഹിതം സാധുകീളിതഗീതം വാ, അന്തമസോ "ദന്തഗീതമ്പി ഗായിസ്സാമാ"തി പുബ്ബഭാഗേ ഓകൂജന്താ കരോന്തി, സബ്ബമേതം ഗീതമേവ. തേനാഹ **"ഗീതന്തി അന്തമസോ ധമ്മഭാണകഗീതമ്പീ"**തി. തത്ഥ **ധമ്മഭാണകഗീതം** നാമ അസഞ്ഞതഭിക്ഖൂനം തം തം വത്തം ഭിന്ദിത്വാ

അതിദീഘം കത്വാ ഗീതസ്സരേന ധമ്മഭണനം, തമ്പി നേവ ഭിക്ഖുനോ, ന ഭിക്ഖുനീനം വട്ടതി. തഥാ ഹി വുത്തം പരമത്ഥജോതികായ **ഖുദ്ദകട്ഠകഥായ** (ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൨.പച്ഛിമപഞ്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ''ധമ്മൂപസംഹിതം ഗീതം വട്ടതി, ഗീതൂപസംഹിതോ പന ധമ്മോ ന വട്ടതീ''തി. തസ്മാ ധമ്മം ഭണന്തേന ജാതകവത്ഥാദിം തം തം വത്ഥം അവിനാസേത്വാ ചതുരസ്സേന (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൯) വത്തേന പരിമണ്ഡലാനി പദബ്യഞ്ജനാനി ദസ്സേതബ്ബാനി. **വാദിത**ന്തി തന്തിബദ്ധാദിവാദനീയഭണ്ഡവാദിതം വാ ഹോതു, കുടഭേരിവാദിതം വാ അന്തമസോ ഉദകഭേരിവാദിതമ്പി, സബ്ബമേവേതം വാദിതമേവ. തേനാഹ **''വാദിതന്തി അന്തമസോ ഉദകഭേരിവാദിത''**ന്തി. യം പന നിട്ഠുഭന്തീ വാ സാസങ്കേ വാ ഠിതാ അച്ഛരികം വാ ഫോടേതി, പാണിം വാ പഹരതി, തത്ഥ അനാപത്തി. ദസ്സനേന ചേത്ഥ സവനമ്പി സങ്ഗഹിതം വിരൂപേകസേസനയേന. ആലോചനസഭാവതായ വാ പഞ്ചന്നം വിഞ്ഞാണാനം സവനകിരിയായപി ദസ്സനസങ്ഖേപസബ്ഭാവതോ ''ദസ്സനായ''ഇച്ചേവ വുത്തന്തി ആഹ **''ഏതേസു യം കിഞ്ചി ദസ്സനായ ഗച്ഛന്തിയാ''**തി. **യത്ഥ ഠിതാ**തി ഏവം ഗന്ത്വാ യസ്മിം പദേസേ ഠിതാ.

നനു ച സയംനച്ചനാദീസു പാചിത്തിയം പാളിയം ന വുത്തം, അഥ കഥം ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ **''സബ്ബഅട്ഠകഥാസു വുത്ത''**ന്തി, ഇമിനാ പാളിയം അവുത്തേപി അട്ഠകഥാപമാണേന ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **സമുട്ഠാനാദീനി ഏളകലോമസദിസാനീ**തി പന മാതികാഗതപാചിത്തിയസ്സേവ വസേന വുത്തം, സബ്ബേസം വസേന പന ഛസമുട്ഠാനന്തി ഗഹേതബ്ബം. **''ആരാമേ ഠത്വാ''**തി ഇദം നിദസ്സനമത്തം സേസഇരിയാപഥേഹി യുത്തായ പസ്സന്തിയാ അനാപത്തിയാ ഇച്ഛിതബ്ബത്താ. ഇതരഥാ ഹി നിസിന്നാപി പസ്സിതും ന ലഭേയ്യ. ''പസ്സിസ്സാമീ''തി വിഹാരതോ വിഹാരം ഗച്ഛന്തിയാ ആപത്തിയേവ. ആസനസാലായ നിസിന്നാ പസ്സതി, അനാപത്തി, ''പസ്സിസ്സാമീ''തി ഉട്ഠഹിത്വാ ഗച്ഛന്തിയാ ആപത്തി. വീഥിയം ഠത്വാ ഗീവം പരിവത്തേത്വാ പസ്സന്തിയാപി ആപത്തിയേവ. ഭിക്ഖുസ്സാപി ഏസേവ നയോ, ആപത്തിഭേദോവ നാനം.

നച്ചഗീതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ലസുണവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. രത്തന്ധകാരവഗ്ഗോ

൧. രത്തന്ധകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അരഹോപേക്ഖായാതി നരഹോഅസ്സാദാപേക്ഖായ. **അഞ്ഞവിഹിതായാ**തി രഹോഅസ്സാദതോ അഞ്ഞവിഹിതാവ ഹുത്വാ ഞാതിം വാ പുച്ഛന്തിയാ, ദാനേ വാ പൂജായ വാ മന്തേന്തിയാ.

രത്തന്ധകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨-൩. പടിച്ഛന്നോകാസഅജ്ഝോകാസസല്ലപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദുതിയതതിയാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

പടിച്ഛന്നോകാസഅജ്ഝോകാസസല്ലപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ദുതിയികഉയ്യോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

“പുരിമനയേനേവാ”തി ഇമിനാ **“സന്തിട്ഠേയ്യ വാ**തി ഹത്ഥപാസേ ഠിതമത്തായ പാചിത്തിയം, **സല്ലപേയ്യ വാ**തി തത്ഥ ഠത്വാ ഗേഹസികകഥം കഥേന്തിയാപി പാചിത്തിയമേവ, **നികണ്ണികം വാ ജപ്പേയ്യാ**തി കണ്ണമൂലേ ജപ്പേന്തിയാപി പാചിത്തിയമേവാ”തി ഇമം നയം ദസ്സേതി.

ദുതിയികഉയ്യോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. അനാപുച്ഛാപക്കമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആസീദന്തി എത്ഥാതി **ആസനന്തി** ആഹ **“പല്ലങ്കസ്സോകാസഭൂതേ”**തി, ഊരുബദ്ധാസനസ്സ ഓകാസേതി അത്ഥോ. **അനോവസ്സക**ന്തി നിബ്ബകോകാസം. **അജ്ഝോകാസേ ഉപചാര**ന്തി അജ്ഝോകാസേ നിസീദിത്വാ ദ്വാദസഹത്ഥപ്പമാണം പദേസം. **ഗിലാനായാ**തി യാ താദിസേന ഗേലഞ്ഞേന ആപുച്ഛിതും ന സക്കോതി . **ആപദാസൂ**തി ഘരേ അഗ്ഗി വാ ഉട്ഠിതോ ഹോതി, ചോരോ വാ, എവരൂപേ ഉപദ്ദവേ അനാപുച്ഛാ പക്കമതി, അനാപത്തി.

അനാപുച്ഛാപക്കമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അനാപുച്ഛാഅഭിനിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ധുവപഞ്ഞത്തേതി ഭിക്ഖുനീനം അത്ഥായ നിച്ചപഞ്ഞത്തേ.

അനാപുച്ഛാഅഭിനിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. അനാപുച്ഛാസന്ഥരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കുലാനീതി കുലസ്സ ഘരാനി.

അനാപുച്ഛാസന്ഥരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. പരഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അട്ഠമം ഉത്താനത്ഥമേവ.

പരഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പരഅഭിസപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മനുസ്സദോഭഗ്ഗേന വാതി “കാണാ ഹോമി, കുണീ ഹോമി, ഇതരാ വാ ഈദിസാ ഹോതൂ”തിആദിനാ മനുസ്സവിരൂപഭാവേന. **അത്ഥധമ്മഅനുസാസനിപുരേക്ഖാരാന**ന്തി എത്ഥ **അത്ഥപുരേക്ഖാരായാ**തി അട്ഠകഥം കഥേന്തിയാ. **ധമ്മപുരേക്ഖാരായാ**തി പാളിം വാചേന്തിയാ. **അനുസാസനിപുരേക്ഖാരായാ**തി “ഇദാനിപി ത്വം എദിസാ, സാധു വിരമസ്സു, നോ ചേ വിരമസി, അദ്ധാ പുന എവരൂപാനി കമ്മാനി കത്വാ നിരയേ ഉപ്പജ്ജിസ്സസി, തിരച്ഛാനയോനിയാ ഉപ്പജ്ജിസ്സസീ”തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൭൮) എവം അനുസാസനിയം ഠത്വാ വദന്തിയാ.

പരഅഭിസപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. രോദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദസമം ഉത്താനത്ഥമേവ.

രോദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

രത്തന്ധകാരവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. നഗ്ഗവഗ്ഗോ

൧-൨. നഗ്ഗാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഇദന്തി ഇദം ഉദകസാടികചീവരം.

ദുതിയം ഉത്താനത്ഥമേവ.

നഗ്ഗാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വിസിബ്ബേത്വാതി വിജടേത്വാ. **ധുരം നിക്ഖിത്തമത്തേതി** ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തേ, ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ സചേപി പച്ഛാ സിബ്ബതി, ആപത്തിയേവാതി അത്ഥോ.

ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സങ്ഘാടിചാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

"ഇദം മേ ചീവരം മഹഗ്ഘം ഈദിസേ ചോരഭയേ ന സക്കാ ധാരേതുന്തി ഏവരൂപാസു ആപദാസൂ"തി ഏത്ഥ പാഠോ. സോ പന കാകപദസഞ്ജനിതമോഹേഹി ലേഖകേഹി ഉപരിസിക്ഖാപദേ ലിഖിതോ. കിഞ്ചാപി തത്ഥ ലിഖിതോ, ഏത്ഥേവ പന ദട്ഠബ്ബോ.

സങ്ഘാടിചാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരസങ്കമനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആപദാസു വാ ധാരേതീതി സചേ അപാരുതം വാ അനിവത്ഥം വാ ചോരാ ഹരന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു ധാരേതി, അനാപത്തി.

ചീവരസങ്കമനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഗണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അഞ്ഞസ്മിം പരിക്ഖാരേതി യത്ഥ കത്ഥചി ഥാലകാദീനം വാ സപ്പിതേലാദീനം വാ അഞ്ഞതരസ്മിം. **"സമഗ്ഘകാലേ ദസ്സഥാ"**തി **ഏവം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ നിവാരേന്തിയാ**തി "കിത്തകം അഗ്ഘനകം

ദാതുകാമത്ഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൦൯) ''ഏത്തകം നാമാ''തി വുത്തേ ''ആഗമേഥ താവ, ഇദാനി വത്ഥം മഹഗ്ഘം, കതിപാഹേന കപ്പാസേ ആഹടേ സമഗ്ഘം ഭവിസ്സതി, തസ്മിം കാലേ ദസ്സഥാ''തി ഏവം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ നിവാരേന്തിയാ.

ഗണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭-൮. പടിബാഹനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ പടിബാഹന്തിയാതി ''ഏകിസ്സാ ഏകം സാടകം നപ്പഹോതി, ആഗമേഥ താവ, കതിപാഹേന ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തതോ ഭാജേസ്സാമാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൧൪) ഏവം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ പടിബാഹന്തിയാ അനാപത്തി.

അട്ഠമനവമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

സേസന്തി ''ധമ്മികേ വേമതികായാ''തിആദികം അവസേസം. തത്ഥ **ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ പടിബാഹന്തിയാ**തി ''ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ജിണ്ണചീവരോ, കഥിനാനിസംസമൂലകോ മഹാലാഭോ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨൮) ഏവരൂപം ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ പടിബാഹന്തിയാ അനാപത്തി.

പടിബാഹനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നഗ്ഗവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. തുവട്ടവഗ്ഗോ

൧-൩. ഏകമഞ്ചതുവട്ടനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഠമം ഉത്താനത്ഥമേവ.

വവത്ഥാനം ദസ്സേത്വാതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൩൪) മജ്ഝേ കാസാവം വാ കത്തരയട്ഠിം വാ അന്തമസോ കായബന്ധനമ്പി ഠപേത്വാ നിപജ്ജന്തീനം അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

തതിയം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഏകമഞ്ചതുവട്ടനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪-൯. നഉപട്ഠാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പരിയേസിത്വാ അലഭന്തിയാതി അഞ്ഞം ഉപട്ഠായികം അലഭന്തിയാ. **ഗിലാനായാ**തി സയം ഗിലാനായ. **ആപദാസൂ**തി തഥാരൂപേ ഉപദ്ദവേ സതി.

പഞ്ചമഛട്ഠസത്തമ അട്ഠമനവമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

നഉപട്ഠാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ചാരികനപക്കമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തേതി സചേ ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ പച്ഛാ പക്കമതി, ആപത്തിയേവാതി അത്ഥോ. **അന്തരായേ സതീ**തി ദസവിധേസു അന്തരായേസു അഞ്ഞതരസ്മിം സതി. ''ഗച്ഛിസ്സാമീ''തി നിക്ഖന്താ, നദീ വാ പൂരാ, വനദാഹോ വാ ആഗതോ, ചോരാ വാ മഗ്ഗേ ഹോന്തി, മേഘോ വാ ഉട്ഠഹതി, നിവത്തിതും വട്ടതി.

ചാരികനപക്കമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തുവട്ടവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. ചിത്താഗാരവഗ്ഗോ

൧. രാജാഗാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കീളനചിത്തസാലന്തി ന രഞ്ഞോവ കീളനചിത്തസാലം, അഥ ഖോ യേസം കേസഞ്ചി മനുസ്സാനം കീളനത്ഥം യത്ഥ കത്ഥചി കതസാലം. ഏസ നയോ **''കീളനഉപവന''**ന്തിആദീസുപി. യഥാഹ ''രാജാഗാരം നാമ യത്ഥ കത്ഥചി രഞ്ഞോ കീളിതും രമിതും കതം ഹോതീ''തിആദികോ (പാചി॰ ൯൭൯) വിത്ഥാരോ. തത്ഥ **കീളനഉപവന**ന്തി കീളനത്ഥം അന്തോനഗരേ കതം ആരാമം. **കീളനുയ്യാന**ന്തി തഥേവ ബഹിനഗരേ കതം ഉയ്യാനം.

രാജാഗാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ആസന്ദിപരിഭുഞ്ജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അതിക്കന്തപ്പമാണാതി അട്ഠങ്ഗുലതോ അതിക്കന്തപ്പമാണപാദകാ. **വുത്തോ**തി പദഭാജനിയം വുത്തോ. ''അകപ്പിയരൂപാകുലോ അകപ്പിയമഞ്ചോ പല്ലങ്കോ''തി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൨൫൪) **സാരസമാസാചരിയോ**.

ആസന്ദിപരിഭുഞ്ജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. സുത്തകന്തനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉജ്ജവുജ്ജവേതി ഉഗ്ഗിരിത്വാ ഉഗ്ഗിരിത്വാ വേഠനേ. **കന്തിതസുത്തം കന്തന്തിയാ**തി ദസികസുത്താദിം സങ്ഘാടേത്വാ കന്തന്തിയാ, ദുക്കന്തിതം വാ പടികന്തന്തിയാ.

സുത്തകന്തനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ഗിഹിവേയ്യാവച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അത്തനോ വേയ്യാവച്ചകരസ്സ ചാതി സചേപി മാതാപിതരോ ആഗച്ഛന്തി, യം കിഞ്ചി ബീജനിം വാ സമ്മുഞ്ജനിദണ്ഡകം വാ കാരാപേത്വാ വേയ്യാവച്ചകരട്ഠാനേ ഠപേത്വാ യം കിഞ്ചി വാ പചിതും വട്ടതി.

ഗിഹിവേയ്യാവച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬-൯. അധികരണാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അനന്തരായികിനീതി ദസവിധേസു അന്തരായേസു ഏകേനാപി അനന്തരായികിനീ. ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ പച്ഛാ വിനിച്ഛിനന്തീ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാവ വിനിച്ഛിനാതി.

ഛട്ഠം ഉത്താനത്ഥമേവ.

അധികരണാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ആവസഥചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആപദാസൂതി മഹഗ്ഘചീവരം സരീരതോ മോചേത്വാ സുപ്പടിസാമിതമ്പി ചോരാ ഹരന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു അനിസ്സജ്ജിത്വാ നിവാസേന്തിയാ അനാപത്തി.

ആവസഥചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ആവസഥവിഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കവാടബദ്ധവിഹാരന്തി ദ്വാരബദ്ധവിഹാരം. **ഗിലാനായാ**തി വചീഭേദം കാതും അസമത്ഥായ. **ആപദാസൂ**തി രട്ഠേ ഭിജ്ജന്തേ ആവാസേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു.

ആവസഥവിഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. തിരച്ഛാനവിജ്ജാപരിയാപുണനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഹത്ഥിആദീസുപി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൦൧൬) **സിപ്പ**സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ, തഥാ **ആഥബ്ബണാ**ദീസു **മന്ത**സദ്ദോ. തത്ഥ **ഥരൂ**തി ഖഗ്ഗമുട്ഠി. **ആഥബ്ബണമന്തോ** നാമ ആഥബ്ബണവേദവിഹിതോ പരൂപഘാതകരോ മന്തോ. **ഖിലനമന്തോ** നാമ ദാരുസാരഖിലം മന്തേത്വാ പഥവിയം പവേസേത്വാ മാരണമന്തോ. **അഗദപ്പയോഗോ** നാമ വിസയോജനം.

തിരച്ഛാനവിജ്ജാപരിയാപുണനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. തിരച്ഛാനവിജ്ജാവാചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ലേഖേതി ലിഖസിപ്പേ. **ധാരണായ** വാതി ധാരണസത്ഥേ, യസ്മിം വുത്തനയേന പടിപജ്ജന്താ ബഹൂനിപി ഗന്ഥാനി ധാരേന്തി. **നാഗമണ്ഡലാദികേ**തി ഏത്ഥ **നാഗമണ്ഡലം** നാമ സപ്പാനം പവേസനിവാരണത്ഥം മണ്ഡലബദ്ധമന്തോ.

തിരച്ഛാനവിജ്ജാവാചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചിത്താഗാരവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൬. ആരാമവഗ്ഗോ

൫-൬. ആരാമപവിസനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സീസാനുലോകികായാതി സീസം അനുലോകേന്തിയാ. **യത്ഥ വാ ഭിക്ഖുനിയോ സന്നിപതിതാ**തി യത്ഥ ഭിക്ഖുനിയോ പഠമതരം സജ്ഝായനചേതിയവന്ദനാദിഅത്ഥം സന്നിപതിതാ. **ആപദാസൂ**തി കേനചി ഉപദ്ദുതാ ഹോതി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു പവിസിതും വട്ടതി.

ദുതിയം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ആരാമപവിസനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩-൪. ഗണപരിഭാസനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സേസന്തി ''അത്ഥധമ്മഅനുസാസനിപുരേക്ഖാരായാ''തിആദികം അവസേസം. തത്ഥ **അനുസാസനിപുരേക്ഖാരായാ**തി ''ഇദാനിപി ത്വം ബാലാ അബ്യത്താ''തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൩൧) നയേന അനുസാസനിപക്ഖേ ഠത്വാ വദന്തിയാ അനാപത്തി.

ചതുത്ഥം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഗണപരിഭാസനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. കുലമച്ഛരിനീസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

കുലേ മച്ഛരോ കുലമച്ഛരോതി പുരിമസ്മിം പക്ഖേ സകത്ഥേ **ഇനീ**പച്ചയോ, തം കുലം അസ്സദ്ധം അപ്പസന്നന്തി കുലസ്സ അഗുണം, അയസം വാ ഭാസന്തിയാതി അത്ഥോ. **ഭിക്ഖുനീനം അവണ്ണം ഭാസന്തിയാ**തി ''ഭിക്ഖുനിയോ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ''തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൪൩) ഭിക്ഖുനീനം അഗുണം, അയസം വാ ഭാസന്തിയാ.

സന്തംയേവ ആദീനവന്തി കുലസ്സ വാ ഭിക്ഖുനീനം വാ സന്തംയേവ അഗുണം.

കുലമച്ഛരിനീസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮-൯. അഭിക്ഖുകാവാസാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സമന്തപാസാദികായം വുത്തോതി സമന്തപാസാദികായ ഓവാദവഗ്ഗസ്സ പഠമസിക്ഖാപദേ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൪൪) വുത്തോ.

സത്തമട്ഠമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

അഭിക്ഖുകാവാസാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯-൧൦. ഓവാദൂപസങ്കമനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപോസഥസ്സ പുച്ഛനം **ഉപോസഥപുച്ഛാ,** സാവകപച്ചയം, രസ്സത്തഞ്ച കത്വാ **''ഉപോസഥപുച്ഛക''**ന്തി വുത്താതി ആഹ **''ഉപോസഥപുച്ഛന''**ന്തി.

ഓവാദത്ഥായാതി ഓവാദയാചനത്ഥായ.

ദസമം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഓവാദൂപസങ്കമനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആരാമവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൭. ഗബ്ഭിനീവഗ്ഗോ

൧-൨. ഗബ്ഭിനീആദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പഠമം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഥനേ ഭവം **ഥഞ്ഞം,** ഖീരം. **യം പായേതീ**തി യം ദാരകം പായേതി.

ഗബ്ഭിനീആദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. പഠമസിക്ഖമാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പദഭാജനേ വുത്തനയേനാതി "പാണാതിപാതാ വേരമണിം ദ്വേ വസ്സാനി അവീതിക്കമ്മ സമാദാനം സമാദിയാമി...പേ॰... വികാലഭോജനാ വേരമണിം ദ്വേ വസ്സാനി അവീതിക്കമ്മ സമാദാനം സമാദിയാമീ"തി (പാചി॰ ൧൦൭൯) പദഭാജനസമീപേ അട്ഠുപ്പത്തിയം വുത്തനയേന. ഇമാ പന ഛ സിക്ഖായോ സട്ഠിവസ്സായപി പബ്ബജിതായ ദാതബ്ബായേവ, ന ഏതാസു അസിക്ഖിതാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ.

പഠമസിക്ഖമാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪-൮. ദുതിയസിക്ഖമാനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പദഭാജനേ വുത്താ ഉപസമ്പദാസമ്മുതി ന ദിന്നാ ഹോതീതി പദഭാജനസമീപേ അട്ഠുപ്പത്തിയം വുത്താ ഉപസമ്പദാസമ്മുതി ഞത്തിദുതിയായ കമ്മവാചായ ന ദിന്നാ ഹോതി.

പഞ്ചമം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ദുതിയസിക്ഖമാനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬-൧൦. ദുതിയഗിഹിഗതാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദസവസ്സായ ഗിഹിഗതായ സിക്ഖാസമ്മുതിം ദത്വാ പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സം ഉപസമ്പാദേതും വട്ടതി.

സത്തമഅട്ഠമനവമദസമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

ദുതിയഗിഹിഗതാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഗബ്ഭിനീവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൮. കുമാരിഭൂതവഗ്ഗോ

൧-൩. പഠമകുമാരിഭൂതാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സബ്ബപഠമാ ദ്വേ മഹാസിക്ഖമാനാതി ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗേ വുത്താ ദ്വേ സിക്ഖമാനാ. **“സിക്ഖമാനാ”ഇച്ചേവ വത്തബ്ബാതി** സമ്മുതികമ്മാദീസു ഏവം വത്തബ്ബാ. **“ഗിഹിഗതാ”തി വാ “കുമാരിഭൂതാ”തി വാ ന വത്തബ്ബാതി** സചേ വദന്തി, കമ്മം കുപ്പതീതി അധിപ്പായോ.

ചതുത്ഥപഞ്ചമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

പഠമകുമാരിഭൂതാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬-൮. ഖീയനധമ്മാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വുട്ഠാപനസമ്മുതിയാ യാചിതായാതി ഉപസമ്പദാസമ്മുതിയാ യാചിതായ.

സത്തമട്ഠമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

ഖീയനധമ്മാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സോകാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആഗച്ഛമാനാതി ആഗച്ഛന്തീ.

സോകാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. അനനുഞ്ഞാതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തേസം അത്ഥിഭാവം അജാനന്തിയാതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൬൨) തേസം മാതാദീനം അത്ഥിഭാവം അജാനന്തിയാ. **അനനുഞ്ഞാതസമുട്ഠാനന്തി** യം വാചതോ, കായവാചതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, തം അനനുഞ്ഞാതസമുട്ഠാനം. കഥം? അബ്ഭാനകമ്മാദീസു കേനചിദേവ കരണീയേന ഖണ്ഡസീമായം നിസിന്നാ ‘‘പക്കോസഥ സിക്ഖമാനം, ഇധേവ നം ഉപസമ്പാദേസ്സാമാ’’തി ഉപസമ്പാദേതി, ഏവം വാചതോ സമുട്ഠാതി. ‘‘ഉപസ്സയതോ ഉട്ഠായ ഉപസമ്പാദേസ്സാമീ’’തി വത്വാ ഖണ്ഡസീമം ഗച്ഛന്തിയാ കായവാചതോ സമുട്ഠാതി. ദ്വീസു ഠാനേസു പണ്ണത്തിം ജാനിത്വാ വീതിക്കമം കരോന്തിയാ വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. അനനുജാനാപേത്വാ ഉപസമ്പാദനതോ **കിരിയാകിരിയം**.

അനനുഞ്ഞാതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. പാരിവാസികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ദാരുണന്തി പാപം. **പതിമാനേന്തന്തി** ഓലോകേന്തം.

പാരിവാസികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫൮. അനുവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഏകന്തരികന്തി ഏകേന വസ്സേന അന്തരികം കത്വാ.

അനുവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫൯. ഏകവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

മാതികായം **ഏകം വസ്സം ദ്വേ**തി ഏകന്തരികേ ഏകേകസ്മിം സംവച്ഛരേ ദ്വേ. **ഏകന്തരികം വുട്ഠാപേന്തിയാ**തി ഇമസ്മിം വസ്സേ ഏകം, പുന ഏകന്തരികം ഏകന്തി ദ്വേ വുട്ഠാപേന്തിയാ അനാപത്തി.

ഏകവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

കുമാരിഭൂതവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൯. ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗോ

൫-൬. ഛത്തുപാഹനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വുത്തലക്ഖണം ഛത്തന്തി "ഛത്തം നാമ തീണി ഛത്താനി - സേതച്ഛത്തം, കിലഞ്ജച്ഛത്തം, പണ്ണച്ഛത്തം മണ്ഡലബദ്ധം, സലാകബദ്ധ"ന്തി (പാചി॰ ൫൫൪) ഏവം പദഭാജനേ വുത്തലക്ഖണം ഛത്തം. **താദിസം ഠാനം പത്വാ**തി ഗച്ഛകദ്ദമാദീസു തം തം ഠാനം പത്വാ.

ഛത്തസ്സേവാതി കദ്ദമാദീനി പത്വാ ഉപാഹനാ ഓമുഞ്ചിത്വാ ഛത്തസ്സേവ ധാരണം. **ഉപാഹനാനംയേവ വാ**തി ഗച്ഛാദീനി ദിസ്വാ ഛത്തം അപനാമേത്വാ ഉപാഹനാനംയേവ ധാരണം.

ദുതിയം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഛത്തുപാഹനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯-൫. സങ്ഘാണിആദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സങ്ഘാണിന്തി കടിയം അനുഭവിതബ്ബം ആഭരണം. തേനാഹ **"യം കിഞ്ചി കടൂപഗ"**ന്തി.

ചതുത്ഥപഞ്ചമാനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

സങ്ഘാണിആദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. വാസിതകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗന്ധവാസിതകേനാതി ഗന്ധപരിഭാവിതേന.

വാസിതകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭-൧൦. ഭിക്ഖുനിഉമ്മദ്ദാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഗിലാനായാതി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦൫) അന്തമസോ മഗ്ഗഗമനപരിസ്സമേനാപി ആബാധികായ. **ആപദാസൂ**തി ചോരഭയാദിനാ സരീരകമ്പനാദീസു.

അട്ഠമനവമദസമേസു കിഞ്ചി വത്തബ്ബം നത്ഥി.

ഭിക്ഖുനിഉമ്മദ്ദാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. അനാപുച്ഛാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ഉപചാരം സന്ധായാതി സമന്താ ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരം സന്ധായ.

അനാപുച്ഛാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. പഞ്ഹാപുച്ഛനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

അനോദിസ്സാതി ''അമുകസ്മിം നാമ ഠാനേ പുച്ഛാമീ''തി ഏവം അനിയമേത്വാ കേവലം ''പുച്ഛിതബ്ബം അത്ഥി, പുച്ഛാമി, അയ്യാ''തി ഏവം വത്വാ.

പഞ്ഹാപുച്ഛനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. അസംകച്ചികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപം, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമന്തിയാ വാ ഓക്കമന്തിയാ വാതി ഏത്ഥ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപം അതിക്കമന്തിയാ വാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തിയാ വാതി യഥാക്കമം സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. **ആപദാസൂ**തി മഹഗ്ഘം സംകച്ചികം പാരുപിത്വാ ഗച്ഛന്തിയാ ഉപദ്ദവോ ഉപ്പജ്ജതി, ഏവരൂപാസു ആപദാസു.

അസംകച്ചികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗോ നവമോ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ പാചിത്തിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അസാധാരണസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

അചിത്തകാനീതി (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൧൨൧൮) ''നച്ച''ന്തിആദിനാ അജാനിത്വാ ദസ്സനാദിം കരോന്തിയാ ആപത്തിസമ്ഭവതോ വത്ഥുഅജാനനചിത്തേന അചിത്തകാനി. **ലോകവജ്ജാനീ**തി ''നച്ച''ന്തിആദിനാ ജാനിത്വാ ദസ്സനാദിം കരോന്തിയാ അകുസലേനേവ ആപജ്ജനതോ ലോകവജ്ജാനി. തേനാഹ **''അയം പനേത്ഥ അധിപ്പായോ''**തിആദി **സചിത്തകാനീ**തി

“ചോരീ”തിആദിനാ വത്ഥും ജാനിത്വാ കരണേയേവ ആപത്തിസമ്ഭവതോ സചിത്തകാനി. ഉപസമ്പദാദീനം ഏകന്താകുസലചിത്തേനേവ അകത്തബ്ബത്താ **പണ്ണത്തിവജ്ജാനി**. “ഇധ സചിത്തകാചിത്തകതാ പണ്ണത്തിജാനനാജാനനതായ അഗ്ഗഹേട്ഠാ വത്ഥുജാനനാജാനനതായ ഗഹേതബ്ബ”ന്തി വദന്തി.

അസാധാരണസമുട്ഠാനവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാടിദേസനീയകണ്ഡം

൨. തേലവിഞ്ഞാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

പാളിയം അനാഗതേസു പന അട്ഠസുപീതി പാളിമുത്തകേസു സപ്പിആദീസു അട്ഠസുപി.

തേലവിഞ്ഞാപനാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ പാടിദേസനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧. പരിമണ്ഡലാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

സേഖിയാനി ചേവാതി പഞ്ചസത്തതി സേഖിയാനി ചേവ. **"ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖവണ്ണനായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ"**തി ഇമിനാ യസ്മാ താദിസംയേവേത്ഥ അത്ഥവിനിച്ഛയം വിദൂ വദന്തി, തസ്മാ വിസും തേസം അത്ഥവണ്ണനാ ന വുത്താ. തത്ഥ യാ വുത്താ, സാ ഇധാപി വുത്തായേവാതി ദസ്സേതി.

പരിമണ്ഡലാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി കങ്ഖാവിതരണിയാ പാതിമോക്ഖവണ്ണനായ

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസായം ലീനത്ഥപ്പകാസനിയം

ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

യം പാതിമോക്ഖസ്സ വണ്ണനം ആരഭിന്തി സമ്ബന്ധോ. **"മഹാവിഹാരവാസീന"**ന്തി ഇദം പുരിമപച്ഛിമപദേഹി സദ്ധിം സമ്ബന്ധിതബ്ബം, മഹാവിഹാരവാസീനം പോരാണട്ഠകഥാഹി വാതി ച. **പാളിയത്ഥഞ്ച കേവല**ന്തി സകലം പാളിഅത്ഥഞ്ച, ഉഭതോവിഭങ്ഗഞ്ചാതി വുത്തം ഹോതി. **ഏത്ഥാ**തി ഏതിസ്സം കങ്ഖാവിതരണിയം. യസ്മാ ന ഹി അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി യം പദം. **സീഹളട്ഠകഥാനയ**ന്തി സീഹളമാതികട്ഠകഥാനയം. **അട്ഠകഥാസാര**ന്തി സീഹളമാതികട്ഠകഥായം അത്ഥസാരം, അഥ വാ വിനയട്ഠകഥാസു അത്ഥസാരം. തേനേതം ദസ്സേതി - സീഹളമാതികട്ഠകഥായം അത്ഥസാരം ആദായ ഇമം കങ്ഖാവിതരണിം കരോന്തോ വിനയട്ഠകഥാസുപി ഇധ വിനിച്ഛയേ യോഗക്ഖമം അത്ഥസാരം ആദായേവ അകാസിന്തി.

ഇദാനി സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അച്ചന്തസുഖാധിഗമായ അത്തനോ പുഞ്ഞം പരിണാമേന്തോ **"യഥാ ച നിട്ഠം സമ്പത്താ"**തിആദിഗാഥാദ്വയമാഹ.

കല്യാണനിസ്സിതാതി കുസലനിസ്സിതാ. **സബ്ബസത്താന**ന്തി കാമാവചരാദിഭേദാനം സബ്ബേസം സത്താനം.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാ

എത്താവതാ ച -

൧. ലങ്കിസ്സരോ യോ വിജിതാരിരാജോ;
രാജാ **പരക്കന്തഭുജോ** യസസ്സീ;
തിധാഗതം സീഹളമേകരജ്ജം;
അകാ നികായഞ്ച തഥാ സമഗ്ഗം.

൨. പുരേ **പുലത്ഥിമ്ഹി** വരേ പുരാനം;
മജ്ഝമ്ഹി നാനാരതനാകരാനം;
അനന്തസമ്പത്തിഭരാഭിരാമേ;
വരാചലുത്തങ്ഗഘരാഭിരാമേ.

൩. അഭേജ്ജപാകാരസുഗോപുരസ്മിം ;
നിരാകുലാനേകകുലാകുലസ്മിം;
മുനിന്ദദാഠങ്കുരവാസഭൂതേ;
യോ ലോചനാനന്ദവഹേ വസന്തോ.

൪. സുഫുല്ലിതബ്ഭോരുഹസാദുസീത
പസന്നനീരേഹി ജലാസയേഹി;
സുപുപ്ഫിതാനേകകദമ്ബജമ്ബു-
പുന്നാഗനാഗാദിഹി വാഭിരമ്മേ.

൫. സുധാവദാതേഹി മനോഹരേഹി;
പാകാരപന്തീഹി ച ഗോപുരേഹി;
വികിണ്ണമുത്താഫലസന്നിഭേഹി;
വിലോകനീയേഹി സുധാതലേഹി.

൬. കത്വാന പാസാദസഹസ്സരമ്മേ;
തഹിം തഹിം പീതികരേ വിഹാരേ;
മഹാദയോ ജേതവനാദയോപി;
സുസംയമാനം യതിനം അദാസി.

൭. യോ സാദുഭൂതം ചതുപച്ചയഞ്ച;
ഗുണപ്പസന്നോ സമണേസു തേസു;
നിച്ചം മഹോഘം വിയ വത്തയന്തോ;
യോജേതി തേ ഗന്ഥവിപസ്സനാസു.

൮. കാരിതേസു വിഹാരേസു, തേന തേസു യസസ്സിനാ;
രമ്മോ യോ പച്ഛിമാരാമോ, പുപ്ഫാരാമാദിസോഭിതോ.

൯. പരിവേണമ്ഹി നാമേന, തഹിം **ചോളകുലന്തികേ**;
പാസാദേ ദസ്സനീയമ്ഹി, വസന്തോ കരുണാപരോ.

൧൦. സിസ്സോ സസീകരസ്വച്ഛ-സീലാചാരസ്സ ധീമതോ;
സാരിപുത്തമഹാഥേര-മഹാസാമിസ്സ താദിനോ.

൧൧. ധീരാനേകഗുണോഘേന, ഥേരേന സുചിവുത്തിനാ;
വിനയട്ഠിതികാമേന, **സുമേധേനാ**ഭിയാചിതോ.

൧൨. സോ **ബുദ്ധനാഗത്ഥേരോ**ഹം, ഭിക്ഖൂനം പരമം ഹിതം;
മഹാവിഹാരവാസീനം, യതീനം സമയാനുഗം.

൧൩. വിനയത്ഥാദിമഞ്ജൂസം , ലീനത്ഥസ്സ പകാസനിം;
മാതികട്ഠകഥായേമം, അകാസിം സാധു വണ്ണനം.

൧൪. സായം സുബോധാ ബുധവണ്ണനീയാ;
സംവണ്ണനാ സത്തസഹസ്സമത്താ;
നിരാകരോന്തീ വിനയമ്ഹി മോഹം;
തമം ചരന്തീ സസി ഖേവ ഭാതു.

൧൫. ആകങ്ഖമാനേന പരത്ഥമിട്ഠം;
മഹത്ഥസാരം സുവിനിച്ഛയഞ്ച;
സംവണ്ണനം സാധു പകുബ്ബതാ യം;
ചിതം മയാ പുഞ്ഞമനപ്പഭൂതം.

൧൬. പുഞ്ഞേന തേനാചിതദാനസീല-
മയാദിനാനേകവിധേന ചേവ;
സത്താ അനീഘാ സുഖിനോ അവേരാ;
പപ്പോന്തു സബ്ബേ സുഗതിം സിവഞ്ച.

൧൭. സദ്ധിം യഥോപദ്ദവമന്തരേന;
ഗതാ ഹി ലീനത്ഥപദീപനീയം;
തഥാ ജനാനം അപി ധമ്മയുത്താ;
മനോരഥാ സിദ്ധിമുപേന്തു നിച്ചം.

൧൮. കാലേ പവസ്സന്തു സദാ പയോദാ;
ധമ്മേന പാലേന്തു മഹിം മഹിന്ദാ;
സത്താ പസന്നാ രതനത്തയസ്മിം;
ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതാ ഭവന്തൂതി.

വിനയത്ഥമഞ്ജൂസാ ലീനത്ഥപ്പകാസനീനാമികാകങ്ഖാവിതരണീഅഭിനവടീകാ
നിട്ഠിതാ.